

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
Міністерство освіти і науки України

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

СОРОКОЛІТ НАТАЛІЯ СТЕФАНІВНА

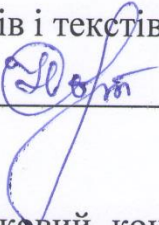
УДК 373.5:796.011.3-044.922(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ
ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Подається на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного
виховання та спорту

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Н.С. Сороколіт

Науковий консультант: Москаленко Наталія Василівна, доктор наук з
фізичного виховання та спорту, професор

Львів – 2023

АНОТАЦІЯ

***Сороколіт Н.С.* Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Львів, 2023.

У дисертаційній роботі окреслено теоретичні та методологічні підходи до трансформації шкільного фізичного виховання кінця ХХ – початку ХХІ століття. Зосереджено увагу на освітніх змінах, які відбувалися в нормативно-програмному забезпеченні освітнього процесу з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти України, акцентовано увагу на освітніх трансформаціях шкільної освіти та фізичного виховання в країнах Європейського Союзу.

За даними наукової, науково-методичної літератури та офіційних документів України виокремлено етапи освітніх змін і подано їхню характеристику. Особливу увагу приділено освітнім трансформаціям у межах освітньої реформи «Нова українська школа» (НУШ), яка реалізовується на сучасному етапі розвитку шкільної освіти та характеризується як масштабна освітня трансформація. Досліджено ставлення фахівців фізичного виховання до запроваджених освітніх змін, обґрунтовано, розроблено комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання школярів та експериментально перевірено її складові: сучасні підходи до розвитку професійних компетентностей учасників освітнього процесу, а саме: розроблено програму спецкурсів з підвищення кваліфікації учителів фізичної культури та здійснено експериментальну перевірку ефективності спецкурсу з формування професійних компетентностей для вчителів фізичної культури «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української

школи». Здійснено контроль за рівнем сформованості громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти, розроблено методичні підходи, рекомендації та укладено педагогічні ситуації щодо формування ключових компетентностей учнів засобами фізичного виховання.

У процесі теоретичного аналізу встановлено низку суперечностей між освітніми трансформаціями, які започатковані профільним міністерством та поінформованістю вчителів фізичної культури щодо шляхів їх впровадження; між змінами в оцінюванні навчальних досягнень учнів та професійними компетентностями учителів щодо їх застосування на практиці; між компетентнісним навчанням у закладах загальної середньої освіти та здатністю вчителів реалізувати ознаки кожної ключової компетентності у фізичному вихованні школярів, що доводить актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження: науково обґрунтувати теоретико-методологічні підходи до трансформації системи фізичного виховання відповідно до концептуальних положень Нової української школи.

У роботі уперше науково обґрунтовано та розроблено комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання, яка складається з таких блоків: цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального. Цільовий блок окреслює передумови, визначає мету, завдання, принципи навчання. Методологічний блок розкриває підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний забезпечує навчання для учасників освітнього процесу та реалізовується через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти з використанням дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації: конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку в кімнатах у Zoom, застосунку «LeaningApps.org», мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосування технік формування оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт»,

«Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти передбачено створення ситуації «успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного та компетентнісного навчання. Результативно-оцінювальний блок містить форми й інструментарій контролю за рівнем професійних компетентностей фахівців і ключових компетентностей здобувачів освіти; уперше науково обґрунтовано експериментальну програму підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи», яка спрямована на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій; уперше визначено ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ та встановлено такий рейтинг підтримки освітніх трансформацій: навчання через діяльність, свобода вибору навчальних програм, різні форми підвищення кваліфікації, різні форми навчання учнів; запровадження дистанційного, інтегрованого та інклюзивного навчання, незалежної сертифікації учителів, зміна структури закладу освіти, децентралізація в управлінні освітою; 12-річний термін навчання, вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти; уперше під час ретроспективного аналізу визначено етапи та зміст освітніх трансформацій фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України кінця ХХ – початку ХХІ століття; уперше науково обґрунтовано сучасні підходи до формування ключових компетентностей здобувачів закладів загальної середньої освіти.

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість роботи, особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві наукових працях; відображено апробацію результатів дослідження та кількість публікацій за темою дисертації.

У першому розділі «Теоретичні аспекти трансформацій у системі шкільної освіти та фізичного виховання кінця ХХ – початку ХХІ століття в Україні та за кордоном» подано аналіз наукової, методичної літератури та

офіційних документів із теми дисертації. Здійснено ретроспективний аналіз освітніх трансформацій кінця XX – початку XXI століття. Виокремлено чотири етапи освітніх змін у закладах загальної середньої освіти й окреслено суть освітніх трансформацій у кожному з етапів. Особливу увагу приділено модернізації шкільного фізичного виховання в період 2016–2023 років – період розроблення та запровадження в практику закладів загальної середньої освіти нововведень освітньої реформи «Нова українська школа». Установлено, що значні освітні трансформації впровадженні від 2018 року, а саме: компетентнісний, діяльнісний, інтегрований, інклюзивний підходи в навчанні, реалізацію принципу дитиноцентризму та педагогіки партнерства, автономію закладів освіти, академічну свободу вчителя, незалежну сертифікацію педагогічних працівників, зміни у формах і способах оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Акцентовано увагу на трансформаціях у країнах Європейського Союзу. Проаналізовано поняття «компетентність» у шкільних системах деяких країн Європи. Проаналізовано розвиток та оцінювання ключових компетентностей у країнах Європейського Союзу. Виокремлено внесок шкільного предмета «Фізична культура» у розвиток європейської рамки ключових компетентностей як важливої передумови до запровадження таких трансформацій у системі української шкільної освіти.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» представлено методологію дослідження, здійснено опис методів, використаних під час проведення дослідження відповідно до мети, завдань, об'єкта, предмета. Подано інформацію про учасників дослідження, наведено опис етапів організації та інструментарію дослідження.

У третьому розділі «Ставлення фахівців фізичного виховання до впровадження освітніх реформ та можливостей формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання» подано кадрове забезпечення фізичного виховання в початкових класах. Установлено, що здебільшого уроки фізичної культури проводять учителі початкових класів (44,1%), рідше –

фахівці з профільною освітою (30,4%), а також у школах застосовують комбінований підхід (25,5%): у частині класів проводять уроки фізичної культури учителі початкових класів, в інших – учителі фізичної культури. Виявлено ставлення фахівців фізичного виховання до заходів, які реалізуються в межах реформи НУШ, та встановлено рейтинг підтримки освітніх трансформацій на основі опитування 341 учителя фізичної культури семи областей України: Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Хмельницької, Вінницької, Дніпропетровської та Херсонської областей. У рейтингу освітніх трансформацій значну підтримку виявлено у запровадженні навчання через діяльність, тобто діяльнісний підхід (78,6%); свободи вибору навчальних програм для проведення уроків (77,4%); різних форм підвищення кваліфікації (74,4%); різних форм навчання здобувачів освіти (71,3%). Значно нижчий відсоток підтримки виявлено у запровадженні таких освітніх трансформацій, як дистанційне навчання (59,7%); сертифікація учителів (53,6%); інтегроване навчання (51,6%) та зміна структури закладу освіти (51,6%). Менше ніж половина опитаних учителів підтримують інклюзивне навчання у фізичному вихованні (42,2%) та децентралізацію в управлінні освітою (39,1%). Найнижчий відсоток виявлено у підтримці запровадження 12-річного терміну навчання (28,1%) та вербального оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти (19,7%).

Досліджено та проаналізовано ставлення фахівців фізичного виховання до можливостей формування ключових компетентностей НУШ у здобувачів освіти засобами фізичного виховання; рівень поінформованості учителів фізичної культури з особливостями стандарту початкової та базової середньої освіти НУШ фізкультурної освітньої галузі у 1–4 класах та у 5–9 класах.

Установлено, що високий рівень реалізації має ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» (89,6%); вищий за середній рівень – «Культурна компетентність» (70,8%), «Навчання упродовж життя» (68,9%), «Інноваційність» (63,9%), «Екологічна компетентність» (63,4%), «Громадянські та соціальні компетентності» (58,9%), «Здатність спілкуватися

рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» (56,6%), «Інформаційно-комунікативна компетентність» (56,1%) та «Математична компетентність» (55,7%); нижчий за середній рівень – «Компетентності у галузі природничих наук, техніці та технологіях» (49,1%) та «Підприємливість і фінансова грамотність» (31,1%). Установлено, що учителі фізичної культури не можуть змодельовати урок на засадах компетентнісного навчання, укласти педагогічні ситуації, методичні підходи та прийоми, які б формували шляхи впровадження ключових компетентностей у фізичному вихованні. Виявлено, що система підвищення кваліфікації (60,4%) – найефективніший спосіб формування професійних компетентностей та назріла потреба у розробленні спецкурсу з реалізації реформи «Нова українська школа» у практичній діяльності (38,6%).

У четвертому розділі «Комплексна модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання» розкрито передумови запровадження моделі та її основні блоки: цільовий, методологічний, змістовно-процесуальний, результативно-оцінювальний. Цільовий блок окреслює мету, завдання, принципи навчання. Методологічний – окреслює підходи до трансформації фізичного виховання – історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний – містить методологічне забезпечення моделі для учителів фізичної культури, майбутніх фахівців з фізичного виховання та здобувачів загальної середньої освіти. На основі рейтингу підтримки освітніх трансформацій розроблені заходи, які дають можливість сформувати професійну компетентність учителів фізичної культури для реалізації фізичного виховання здобувачів в умовах НУШ, а також сформувати ключові компетентності здобувачів освіти. Результативно-оцінювальний блок містить форми та інструментарій контролю за рівнем сформованості професійних компетентностей для фахівців фізичної культури, а також методики перевірки рівня сформованості ключових компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти.

У п'ятому розділі «Експериментальна перевірка ефективності складових комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій» здійснено перевірку ефективності програми розробленого спецкурсу з розвитку професійних компетентностей «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах НУШ» та рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей школярів. Експериментальна перевірка ефективності спецкурсу передбачала дослідження рівня обізнаності з особливостями освітніх трансформацій НУШ, стандартів фізкультурної освітньої галузі, освітньої галузі «Фізична культура», запровадження формувального оцінювання у фізичному вихованні. Здійснено кореляційний аналіз між темами змістових модулів цього спецкурсу. Встановлено, що в розробленій експериментальній програмі наявний дуже сильний, сильний, значний, помірний взаємозв'язки між темами спецкурсу. Слабкого взаємозв'язку не виявлено, що доводить цілісність розробленого спецкурсу.

Установлено, що в ЕГ (38,06% учителів на початку експерименту та 50,75% в кінці експерименту) та КГ (44,57% – на початку та 53,26% в кінці експерименту) знають, що провідною компетентністю відповідно до стандарту галузі «Фізична культура» є громадянські та соціальні компетентності.

Науково обґрунтовано організаційно-методичні умови для формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання. Розроблено компетентнісно орієнтовані педагогічні ситуації, методичні прийоми та методичні підходи для формування кожної ключової компетентності. Окрім цього, укладено методичні рекомендації з формування громадянських і соціальних компетентностей як провідної компетентності для галузі на основі реалізації швейцарсько-українського проєкту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU».

Здійснено експериментальну перевірку сформованості громадянських і соціальних компетентностей школярів та подано результати дослідження здобувачів 5 класів під час пілотного дослідження, а також учнів 3 класів та 6 класів під час основного дослідження. Установлено, що в учнів 5 класів зросла

самооцінка, поліпшилися показники соціальної взаємодії, стратегії поведінки під час ігрової діяльності, поліпшилися комунікативні здібності учнів.

Під час основного дослідження виявлено належний рівень поваги до гравців по команді та суперників у здобувачів освіти. Учні часто підтримують гарців по команді (48,37%); допомагають однокласникам (39,53%); відзначають хороші зусилля в під час рухової діяльності (25,58%); проявляють однаковість з іншими учасниками команди (59,3%). Водночас показники соціальних компетентностей в учнів 3 класів є дещо кращими, ніж в учнів 6 класів. Виявлено дещо гірші показники соціальної взаємодії із суперниками. Учні як 3, так і 6 класів іноді можуть привітати суперника у разі програшу (29,33% – учні 3 класів та 27,68% – учні 6 класів відповідно); іноді дякують супернику у разі програшу (22,00% учнів 3 класів та ніколи цього не роблять 26,96% учнів 6 класів); іноді можуть визнати прекрасну гру суперника та привітати (28,00% учнів 3 та 25,54% учнів 6 класів); іноді можуть потиснути руку супернику після завершення гри (25,67% учнів 3 класів), натомість 26,96% учнів 6 класів не роблять цього ніколи.

У шостому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» представлено підсумки дисертаційної роботи. У результаті дослідження отримано три групи даних, які підтверджують, доповнюють та розширюють вже наявні розробки й абсолютно нові результати дослідження.

Висновки відображають вирішення поставлених у дослідженні завдань.

Ключові слова: вчитель, фізична культура, сучасні підходи, школярі, заклади освіти, професійний розвиток, трансформація, освітній процес, ключові компетентності.

ABSTRACT

Sorokolit N. Theoretical and Methodological Approaches to the Transformation of Physical Education of Students in Institutions of General Secondary Education. – Qualifying Scientific work on the right of manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Sciences in Physical Education and Sports in specialty 24.00.02 – Physical Culture, Physical Education of Different Population Groups. – Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 2023.

The dissertation outlines theoretical and methodological approaches to the transformation of school physical education at the end of the 20th - beginning of the 21st century. Attention is focused on the educational changes that took place in the regulatory and program support of the educational process of physical culture in general secondary education institutions of Ukraine, on the educational transformations of school education and physical education in the countries of the European Union. According to the data of scientific and methodological literature and official documents of Ukraine, the stages of educational changes are distinguished and their characteristics are presented. Special attention is paid to educational transformations within the framework of the «New Ukrainian school» (NUS) educational reform, which is implemented at the current stage of the development of domestic school education and is characterized as a large-scale educational transformation. The attitude of physical education specialists to the introduced educational changes was investigated, a comprehensive model of the introduction of educational transformations into the physical education of schoolchildren was substantiated, developed and its components were experimentally verified: modern approaches to the development of professional competences of participants in the educational process, namely a program of special courses for improving the qualifications of physical education teachers was developed and an experimental verification of the effectiveness of the special course on the formation of professional competences for physical education teachers «Modernization of

School Physical Education in the Conditions of New Ukrainian school» was carried out. Control over the level of formation of civic and social competences of students was carried out, methodical approaches, recommendations were developed, and pedagogical situations were concluded regarding the implementation of key competences in the educational process by means of physical education.

In the process of theoretical analysis, several contradictions were established between the educational transformations initiated by the relevant ministry and the awareness of physical education teachers regarding the ways of their implementation; between changes in the evaluation of students' educational achievements and teachers' professional competencies regarding their application in practice; between competency-based learning in institutions of general secondary education and the ability of teachers to realize the signs of each key competency in the physical education of schoolchildren, which proves the relevance of our research. The purpose of the study is to scientifically substantiate the theoretical and methodological approaches to the transformation of the physical education system by the conceptual provisions of the New Ukrainian school. In the work, for the first time, a scientifically based complex model of the implementation of educational transformations in physical education is presented. It consists of target, methodological, content-procedural, and result-evaluation blocks. The target block outlines the prerequisites, purpose, tasks, and principles of learning. Methodological one presents approaches to the transformation of physical education: historical, systemic, activity-based, competence-based, person-oriented, integrated, complex. Content-procedural block provides training for participants in the educational process. It is implemented through the system of professional development of pedagogical workers, the system of training future specialists in physical education, and graduates of general secondary education institutions; it is also implemented through the use of distance learning for professional development courses: Google-meet, Zoom-conferences, cooperative learning technologies, lesson modeling using Zoom rooms, «LeaningApps.org» application, multimedia resource «Padlet»; application of formative assessment techniques «Traffic light», «Weekly report»,

«Scale», «Two stars», «Hand signals», «Three-minute pause» for all participants of the educational process. For those students it has been creating a situation of «success», using competence-oriented tasks, and technology of problem-based and competence-based learning. Performance-evaluative block includes forms and tools for monitoring the level of professional competences of specialists and students key competences. For the first time, a scientifically based experimental training program «Modernization of School Physical Education in the Conditions of New Ukrainian school», which is aimed at forming the readiness of physical culture teachers for the implementation of educational transformations has been developed. For the first time, the attitude of physical education teachers to educational reforms was determined and the following rating of support for educational transformations was established: learning through activity, free choice of educational programs, various forms of professional development, various forms of student education; introduction of distance, integrated and inclusive education, independent certification of teachers, changes in the structure of the educational institution, decentralization in education management; 12-year term of study, verbal assessment of educational achievements of students; For the first time, in the course of a retrospective analysis, the stages and content of educational transformations of physical education in general secondary education institutions of Ukraine at the end of the 20th - beginning of the 21st century were determined. For the first time organizational and methodical conditions for the formation of key competencies of students of general secondary education institutions were scientifically substantiated.

In the Introduction it is substantiated the relevance of the problem, the object, subject, goal, tasks, and methods of research are defined, the scientific novelty, practical significance and the author' personal contribution are revealed; the approbation of the research results and the number of publications on the researched problem are displayed.

In the first chapter «Theoretical Aspects of Transformations in the System of School Education and Physical Education of the late 20th and early 21st centuries in Ukraine and abroad», an analysis of scientific and methodological literature and

official documents on the topic of the dissertation is presented. A retrospective analysis of educational transformations of the late 20th and early 21st centuries was carried out. Four stages of educational changes in institutions of general secondary education are differentiated and the essence of educational transformations in each of the stages is outlined. Special attention is paid to the modernization of school physical education in the period 2016–2023 - the period of development and implementation of the innovations of New Ukrainian school educational reform into the practice of general secondary education institutions. It has been established that significant educational transformations have been implemented since 2018, namely a competency-based approach to education, the implementation of the principle of child-centeredness, the introduction of the autonomy of educational institutions, the certification of teaching staff, the implementation of the principle of partnership pedagogy, changes in the forms and methods of evaluating educational achievements of students. Attention is focused on transformations in the countries of the European Union. The concept of «competence» in the school systems of some European countries, the development and evaluation of key competencies, as well as the contribution of the school subject «Physical Culture» to the development of the European framework of key competencies as an important prerequisite for the introduction of similar transformations in the system of national school education are analyzed.

The second chapter «Methods and Organization of the Research» presents the research methodology, and a description of the methods used in conducting the research following the purpose, tasks, object, and subject. Information about the participants of the study is presented, and the stages of organization and research tools are given. In the third section, «Attitudes of Physical Education Specialists towards the Implementation of Educational Reforms and the Realization of Key Competencies in School Physical Education», staff support for physical education in primary grades is presented. It was established that physical education lessons are mostly conducted by primary school teachers (44,1 %), less often by teachers with specialized education (30,4 %), and schools use a combined approach (25,5 %). The

attitude of physical education specialists to the measures implemented as part of the reform of the National Academy of Sciences was revealed and a rating of support for educational transformations was established based on a survey of 349 physical education teachers in seven regions of Ukraine: Lviv, Ternopil, Ivano-Frankivsk, Khmelnytskyi, Vinnytsia, Dnipropetrovsk, and Kherson regions. In the rating of educational transformations, significant support was found in the introduction of learning through activities (78,6 %); free choice of educational programs for conducting lessons (77,4 %); various forms of professional development (74,4 %); various forms of education (71,3 %). A much lower percentage of support was found in the introduction of such educational transformations as distance learning (59,7 %); teacher certification (53,6 %); integrated learning (51,6 %) and changing the structure of the educational institution (51,6 %). Less than half of the surveyed teachers support inclusive education in physical education (42,2 %) and decentralization in education management (39,1 %). The lowest percentage was found in support of the introduction of a 12-year term of study (28,1 %) and verbal assessment of educational achievements (19,7 %).

The attitude of physical education specialists to the possibilities of formation of key competencies of New Ukrainian school using physical education was studied and analyzed; the level of awareness of physical education teachers with the features of the standard of primary and basic secondary education of New Ukrainian school in the field of physical education in grades 1–4 and grades 5–9. It was established that the key competence «Fluency in state language» (89,6 %) has a high level of formation; higher than average – «Cultural competence» (70,8 %), «Lifelong learning» (68,9 %), «Innovation» (63,9 %), «Environmental competence» (63,4 %), «Civic and social competences» (58,9 %), «Ability to communicate in native (if different from the state) and foreign languages» (56,6 %), «Information and communication competence» (56,1 %) and «Mathematical competence» (55,7 %); below average – «Competences in the field of natural sciences, engineering, and technologies» (49,1 %) and «Entrepreneurship and financial literacy» (31,1 %). It was established that physical culture teachers cannot model a lesson based on the

principles of competency-based learning, arrange pedagogical situations, methodical approaches, and methods that would form key competencies in students using physical education.

It was found that the advanced training system (60,4 %) is the most effective way of forming professional competencies and there is an urgent need for a special course on the implementation of the «New Ukrainian school» reform in practical activities (38,6 %).

In the fourth chapter «Complex Model of Implementation of Educational Transformations in Physical Education», the prerequisites of the introduction of the model and its main blocks are disclosed: target, methodological, content-procedural, and result-evaluative. The target unit outlines the goal, tasks, and principles of learning. Methodological one outlines approaches to the transformation of physical education such as historical, systemic, activity-based, competence-based, person-oriented, integrated, and complex. Content-procedural unit contains methodological support of the model for teachers of physical culture, future specialists in physical education, and students of general secondary education. Based on the rating of support for educational transformations, measures have been developed that make it possible to form the professional competence of physical culture teachers for the implementation of physical education of students in the conditions of New Ukrainian school, as well as to form key competencies of students. The result-evaluation unit contains forms and tools for monitoring the level of professional competence development for physical education specialists, as well as methods for checking the level of development of key competencies among students of general secondary education institutions.

In the fifth chapter «Experimental Verification of Components Effectiveness of the Comprehensive Model of Implementation of Educational Transformations», an experimental verification of the effectiveness of the program of the special course on the development of professional competencies «Modernization of school physical education in the conditions of New Ukrainian school» and an experimental verification of the level of formation of civic and social competences of

schoolchildren was carried out. The experimental verification of the effectiveness of the special course included a study of the level of awareness of the peculiarities of educational transformations of New Ukrainian school, standards of the physical education in the field of «Physical Culture», and the introduction of formative assessment in physical education. Correlation analysis between the topics of content modules of this special course was carried out. It was established that in the developed experimental program «Modernization of School Physical Education» there is a very strong, strong, significant, and moderate relationship between the topics of the special course. No weak relationship was found, which proves the integrity of the special course developed by us.

It was established that EG (38,06 % of teachers at the beginning of the experiment and 50,75 % at the end of the experiment) and CG (44,57 % – at the beginning and 53,26% at the end of the experiment) know that the leading competence following the standard the field of «Physical Culture» is civic and social competences.

It has been scientifically substantiated organizational and methodical conditions for the formation of key competencies using physical education. Competence-oriented pedagogical situations, methodological techniques, and methodological approaches for the formation of each key competence have been developed. In addition, methodical recommendations on the formation of civic and social competencies as a leading competence were realized based on the implementation of the Swiss-Ukrainian project «Development of civic competencies in Ukraine – DOCCU».

An experimental test of the formation of civic and social competencies of schoolchildren was carried out and the results of the study of 5th graders during the pilot study, as well as 3rd and 6th grade students during the main study were presented. It was established that the self-esteem of the 5th grade student increased, the indicators of social interaction, and behavioral strategies during game activities improved, and the communication skills of the students improved.

During the main study, an appropriate level of respect for teammates and

opponents was found among the students. Pupils often support boys on the team (48,37 %); help classmates (39,53 %); note good efforts in the process of motor activity (25,58 %); and show unanimity with other team members (59,3 %). At the same time, indicators of social competencies among 3rd grade students are somewhat better than among 6th grade students. Somewhat worse indicators were found in social interaction with rivals. Both 3rd and 6th grade students can sometimes congratulate their opponent in case of loss (29,33 % of 3rd graders and 27,68 % of 6th graders, respectively); sometimes they thank their opponent in the event of a loss (22,0 % of 3rd grade students and 26,96 % of 6th grade students never do this); sometimes they can recognize the excellent game of the opponent and congratulate (28,0 % of 3rd grade students and 25,54 % of 6th grade students); sometimes they can shake hands after the game (25,67 % of 3rd grade students), on the other hand, 26,96 % of 6th grade students never do this.

The sixth chapter «Analysis and Generalization of Research Results» presents the results of the dissertation. As a result of the research, three groups of data were obtained, which confirm, supplement, and expand already existing and completely new research results. The conclusions reflect the solution of the tasks set in the research.

Keywords: teacher, physical culture, modern approaches, schoolchildren, educational institutions, professional development, transformation, educational process, key competencies.

Список публікацій здобувача
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації

1. Москаленко НВ, Сороколіт НС, Турчик ІХ. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи «Нова українська школа». В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2019;5(113)19, с. 223–8.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, шляхів впровадження ключових компетентностей засобами фізичного виховання.

2. Сороколіт Н. Впровадження варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури в учнів 8 класів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017;3:184–8.

3. Сороколіт Н. Готовність учителів фізичної культури до реалізації основних положень Нової української школи у фізичному вихованні. Спортивний вісник Придніпров'я. 2021;2:137–46. <https://doi.org/10.32540/2071-1515-2021-2-137>

4. Сороколіт Н. Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019;3:186–74. [DOI: 10.32540/2071-1476-2019-3-167](https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-3-167)

5. Сороколіт Н. Обізнаність учителів фізичної культури зі стандартом початкової освіти Нової української школи. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2019;1(33):84–90.

6. Сороколіт Н. Розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2022;2(58):22–8. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-22-28>

7. Сороколіт Н. Ставлення учителів фізичної культури до освітніх нововведень реформи «Нова українська школа». Спортивна наука України [Інтернет]. 2018;6(88):53–9. Доступно:

<http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/852/821>

8. Сороколіт НС. Обґрунтування програми розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;7(138), с. 118–23. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7\(138\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7(138).25)

9. Сороколіт НС. Особливості кадрового забезпечення фізичного виховання в початковій школі в умовах реформування освіти. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Зб. наук. пр. Київ; 2021;3К(131)21, с. 381–5. [DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.3К\(131\).93](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3К(131).93)

10. Сороколіт НС. Порівняльний аналіз думки вчителів фізичної культури й учителів початкових класів щодо впровадження ключових компетентностей Нової української школи у фізичне виховання. Інноваційна педагогіка. 2020;22;4:69–73. [DOI https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.14](https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.14)

11. Сороколіт НС. Рівень поінформованості учителів фізичної культури зі стандартом фізкультурної освітньої галузі на сучасному етапі. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;4К(132), с. 173–8. [DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.4К\(132\).39](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.4К(132).39)

12. Сороколіт НС. Формування ключової компетентності «Інноваційність» у школярів засобами фізичної культури. Інноваційна педагогіка. 2022;48;2:91–4. [DOI https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.17](https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.17)

13. Сороколіт НС. Шляхи впровадження математичної та інформаційно-комунікативної компетентностей у фізичне виховання школярів.

Інноваційна педагогіка. 2022;44;3:54–7. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.11>

14. Сороколіт НС. Шляхи впровадження мовленнєвих компетентностей Нової української школи у фізичне виховання школярів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи. Зб. наук. пр. Київ; 2021;84(2), с. 79–3. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.17>

15. Сороколіт Н, Римар О, Боднарчук О. Порівняльний аналіз ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ в закладах загальної середньої освіти. Фізичне виховання, спорт та культура здоров'я в сучасному суспільстві. 2020;2(50):20–5. DOI: [tps://doi.org/10.29038/2220-7481-2020-02-20-25](https://doi.org/10.29038/2220-7481-2020-02-20-25)

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить розроблення анкети, опитування учителів фізичної культури, математична обробка результатів опитування.

16. Сороколіт Н, Римар О, Соловей А. Становлення шкільного фізичного виховання в Україні в період незалежності. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018;2:135–9.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.

17. Сороколіт НС, Чопик РВ. Нормативно-програмне забезпечення фізичного в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023; 5К(165), с. 130–3. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K\(165\).29](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K(165).29)

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, аналіз та інтерпретація нормативного забезпечення фізичного виховання в умовах НУШ.

18. Турчик І, Сороколіт Н, Цюпак Б. Формування громадянських і соціальних компетентностей в учнів засобами фізичного виховання. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2020;1(121), с. 102–7. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1\(121\)20.20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1(121)20.20)

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, запровадження методичних рекомендацій, аналіз та інтерпретація даних.

19. Ханікянц ОВ, Сороколіт НС, Семенова ОВ. Стан та перспективи реалізації інклюзивної освіти у фізичному вихованні школярів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;6К(135)21, с. 186–93.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення програми курсової перепідготовки, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.

20. Bodnar I, Petryshyn Yu, Solovei A, Rymar O, Lapychak I, Shevtsiv U, Ripak M, Yaroshyk M, Sorokolit N. Health complaints and well-being complaints among secondary school children. Journal of Physical Education and Sport. 2016;16:905–9. [D01:10.7752/jpes.2016.03142](https://doi.org/10.7752/jpes.2016.03142)

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus. Здобувачеві належить аналіз стану здоров'я учнів середнього шкільного віку за статистичними звітами.

21. Moskalenko N, Bodnar I, Sorokolit N, Rymar O, Solovey A. Analysis of Attitudes to educational reforms in Ukraine of Physical Education teachers and primary education teachers. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2020;2, p. 119–29. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol2.4846>

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить опитування учителів, узагальнення результатів, аналіз та інтерпретація даних.

22. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Khanikiants O, Malanchuk H, Petryna R. The Effectiveness of Implementation of Crossfit Tools in the Process of Physical Education of High School Pupils. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2022;1, p. 497–09. <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6809>

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить консультація та підбір засобів з варіативного модуля «Кросфіт», визначення мети та завдань дослідження.

23. Rymar O, Solovey A, Sorokolit N, Shevtsiv U, Matviiv V. Tools for children fitness in the physical education of primary school pupils. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2020;3, p. 540–51. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol3.4852>

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить укладення програми з дитячого фітнесу, аналіз та інтерпретація даних.

24. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Yaroshyk M, Khanikiants O. The Effectiveness of Zumba Kids Implementation into Physical Education of Elementary School Pupils. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2021;2, p. 548–57. <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6187>

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить підбір засобів до програми дитячого фітнесу, аналіз та інтерпретація даних.

25. Solovei A, Rymar O, Yaroshyk M, Sorokolit N. The current state and the peculiarities of physical activity of teenagers in Ukraine and Poland. Physical Education, Sport and Health in Modern Society. 2017;170:91–6.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить порівняльний аналіз отриманих даних.

26. Sorokolit N, Lukjanchenko M, Turchyk I, Chopyk R. New Ukarinian School Educational Reforms and Proffessional Mastership of the Physical Education Teacher. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2021;4, p. 179–89. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol4.6138>

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить опитування учителів, математична обробка та узагальнення результатів, аналіз та інтерпретація даних.

27. Sorokolit N, Shyyan O, Lukjanchenko M. Turchyk I. Improverment of 5–9th Grades Schoolchildren Physical Education in Ukraine by Using Variable Modules Curriculum. Journal of physical education and sport. 2017;17;4:2110–5. <http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2017.s4635>

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.

28. Turchyk I, Romanchuk O, Sorokolit N, Kemin V, Lukjanchenko M. How sport and its values are perceived by adults in the USA and Ukraine: a cross-cultural comparison. Physical Culture and sport studies and research. 2021;90:50–62. DOI : <http://dx.doi.org/10.2478/pcssr-2021-0013>

Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, порівняльний аналіз отриманих даних.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

29. Сороколіт Н. Кадрове забезпечення фізичного виховання у початкових класах в закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі. Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. тез доп. Львів; 2020;24;4, с. 123–4.

30. Сороколіт Н. Рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. інтернет-конф. Луцьк; 2020, с. 6.

31. Сороколіт Н. Розвиток екологічної компетентності учнів на уроках фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.; 23 червня 2022 р. Луцьк; 2022, с. 71–2.

32. Сороколіт НС. Методичні прийоми формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів у процесі фізичного виховання. В: Актуальні питання фізичної культури, спорту та ергометрії. Зб. тез III Міжнар. наук.-спорт. конг. Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці; 2022, с. 36–8.

33. Сороколіт Н. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні. In: Current issues of science and education. The XIV International Science Conference. Rome; 2021, p. 146–52.

34. Сороколіт Н. Можливість упровадження громадянських і соціальних компетентностей у фізичному вихованні. В: Зорій ЯБ, редактор. Фізична культура і спорт: досвід та перспективи. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.; 8–9 квітня 2021 р. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича; 2021, с. 129–32.

35. Sorokolit N. Reform of Physical Education in Ukraine at the Present State. In: 6 th International conference on science, culture and sport. Ankara; 2018, p. 131.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

36. Боднар ІР, Сороколіт НС, Семенова НВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури та інструкторів з фізичного виховання «Фізичне виховання дітей з особливими освітніми потребами». [Інтернет]. 2021. Доступно:

<https://arc.ldufk.edu.ua/files/photoGallery/Pracivniki/TiMFV/Programa%20%C2%A>

[BFV%20ditej%20z%20osoblivimi%20osvitnimi%20potrebami%20C2%BBMicrosoft%20Office%20Word.pdf](#)

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.

37. Боднар ІР, Сороколіт НС, Соловей АВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, інструкторів з фізичного виховання «Інклюзія у фізичному вихованні та створення безпечного освітнього середовища». [Інтернет]. 2021. Доступно: https://arc.ldufk.edu.ua/files/Nauka/SNU/Programa%20speckursu_Inkljuzija%20u%20fizichnomu%20vixovanni%20ta%20stvorenja%20bezpechnogo%20osvitnogo%20seredovischa.pdf

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу з формування безпечного освітнього середовища та програми курсів.

38. Семенова Н, Сороколіт Н, Ханікянц О. До проблеми організації освітнього процесу на уроках фізичної культури для дітей із особливими освітніми потребами (ОПП). Здоров'я, фізична терапія, фізична культура та педагогіка : колект. монографія. Старогард Гданські-Львів; 2022. с. 118–26.

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладання інструментарію та опитування учителів фізичної культури узагальнення, розроблення програми спецкурсу.

39. Сороколіт Н, Шиян О. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність»: фізична культура. Київ: Основа; 2018. 26 с.

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, розроблення методичних рекомендацій та конспектів уроків.

40. Сороколіт НС. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи». [Інтернет]. 2020.

Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Navchal'na%20robota/Modernizacija%20shkilnogo%20fizichnogo%20vixovannja%20v%20umovax%20novoji%20ukrajinskoji%20shkoli%2011%2020.pdf>

41. Сороколіт НС, Матвійчук ТФ, Литвинець АІ, Соколовський ВМ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків «Інформаційно-комунікативні технології та спілкування у фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021.

Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Aspirantura/Programa%20speckursu%20Informacijnokomunikativni%20texnologiji%20ta%20spilkuvannja%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf>

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.

42. Сороколіт НС, Павлова ЮО, Римар ОВ, Соловей АВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Інноваційні педагогічні технології у фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021. Доступно:

<https://arc.ldufk.edu.ua/files/docs/Innovacijni%20pedagogichni%20texnologiji%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf>

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.

43. Сороколіт НС. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні: навчальна програма навчальної дисципліни, рівень вищої освіти – третій рівень, галузь знань 01 "Освіта/Педагогіка", спеціальність 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», спеціалізація 014.11 «Середня освіта (фізична культура)». [Інтернет]. 2021. Доступно:

https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/29767/1/%d0%9d%d0%9f_%d0%9a%d0%9f%d0%a4%d0%92_014_%d0%a1%d0%be%d1%80%d0%be%d0%ba%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82.pdf

44. Turchyk I, Sorokolit N, Chopyk R. Cross-cultural comparison of understanding of sports and its values among teenagers in the USA and Ukraine. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*. 2019;8(1):82–96. [doi: 10.18355/PG.2019.8.1.6](https://doi.org/10.18355/PG.2019.8.1.6)

Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Crossref, Open Academic Journals Index, European Reference Index for the Humanities and Social Science. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, порівняльний аналіз отриманих даних.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	32
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЙ У СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ.....	48
1.1. Ретроспективний аналіз трансформацій шкільної освіти та фізичного виховання в Україні.....	48
1.2. Особливості освітніх трансформацій у фізичному вихованні в період з 1991 до 1994 року.....	61
1.3. Характерні зміни в системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у період з 1995 до 2004 року.....	65
1.4. Запровадження компетентнісного підходу у фізичному вихованні в період 2005–2008 років.....	72
1.5. Характерні реформи у фізичному вихованні в період 2009–2015 років.....	79
1.6. Модернізація шкільного фізичного виховання на сучасному етапі (2016–2023 рр.).....	86
1.7. Трансформація шкільної освіти в країнах Європейського Союзу в кінці ХХ – початку ХХІ століття.....	104
1.8. Поняття «компетентність», розвиток та оцінювання ключових компетентностей як основної освітньої трансформації у шкільних системах деяких країн Європейського Союзу.....	109
1.9. Трансформація шкільного фізичного виховання та його внесок у формування ключових компетентностей у країнах Європейського Союзу.....	127
Висновки до 1 розділу.....	133
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	135
2.1. Методологія дослідження.....	135

2.2. Методи дослідження.....	139
2.3. Організація дослідження.....	156
РОЗДІЛ 3. СТАВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО	
ВИХОВАННЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ ТА	
МОЖЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ	
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО	
ВИХОВАННЯ.....	
	159
3.1. Характеристика контингенту учителів фізичної культури, які взяли участь в опитуванні.....	159
3.2. Кадрове забезпечення фізичного виховання в початкових класах на сучасному етапі.....	163
3.3. Ставлення учителів фізичної культури до освітніх нововведень та рейтинг підтримки реформ у фізичному вихованні.....	168
3.4. Ставлення учителів фізичної культури до можливостей формування ключових компетентностей у фізичному вихованні школярів.....	197
3.5. Поінформованість учителів фізичної культури з особливостями стандартів початкової та базової середньої освіти, що базуються на компетентнісному підході.....	217
Висновки до 3 розділу.....	235
РОЗДІЛ 4. КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ УПРОВАДЖЕННЯ	
ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ.....	
	237
4.1. Передумови та структура комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу.....	237
4.2. Шляхи реалізації сучасних підходів комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій в освітню галузь «Фізична культура».....	246

4.3. Засоби, заходи та напрями впровадження освітніх трансформацій для фахівців фізичного виховання.....	254
4.4. Засоби, заходи та напрями впровадження освітніх трансформацій для здобувачів освіти.....	265
Висновки до 4 розділу.....	275
РОЗДІЛ 5. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СКЛАДОВИХ КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	277
5.1. Експериментальна перевірка ефективності програми спецкурсу з розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури.....	277
5.2. Експериментальна перевірка впливу програми спецкурсу на формування обізнаності з трансформаціями освітньої реформи «Нова українська школа».....	285
5.3. Кореляційний аналіз між темами змістових модулів програми курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури.....	296
5.4. Експериментальна перевірка ефективності програми спецкурсу щодо формування компетентнісного підходу у фізичному вихованні школярів.....	305
5.5. Шляхи формування ключових компетентностей школярів у процесі фізичного виховання.....	310
5.6. Оцінювання ефективності формування громадянських і соціальних компетентностей у школярів засобами фізичного виховання.....	338
Висновки до 5 розділу.....	365
РОЗДІЛ 6. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	370
ВИСНОВКИ.....	385

ПОСИЛАННЯ.....	392
ДОДАТКИ.....	450

ВСТУП

Упродовж останніх років наша країна впевнено рухається шляхом глибоких і структурних реформ в усіх галузях суспільства. Українська освіта не відповідає ані сучасним запитам із позиції особистості та суспільства, ані потребам економіки, ані світовим тенденціям. Саме тому розпочато системну трансформацію освітньої сфери, головна мета якої – нова висока якість освіти на всіх рівнях: від початкової школи – до закладів вищої освіти [334].

Масштабне реформування освіти в Україні стало можливим завдяки прийняттю Закону України «Про освіту», який задекларував «...всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [140].

Теоретичні аспекти освітніх трансформацій, сучасний стан шкільної освіти, реформування, модернізацію фізичного виховання в Україні на основі європейського досвіду досліджували Б. Максимчук (2008), Т. Литньова (2010), О. Савченко (2010), О. Кузьменко (2011), Н. Протасова (2012), І. Турчик (2012–2022), Л. Березівська (2013), Л. Даниленко (2013), Т. Круцевич (2014–2023), М. Калина (2015), С. Книшик (2015), О. Ляшенко (2015–2016), О. Ярова (2015), Л. Гриневич (2016–2020), В. Кремень (2016), В. Базенко (2017), О. Лобова (2017), Н. Пангелова (2017–2023), І. Раєвська (2018), Н. Белікова (2019), В. Гончарук (2019), Л. Зеленська (2019), Н. Москаленко (2019–2023), С. Онищук (2019), Д. Скальський (2019), А. Яковенко (2019), Г. Грибан (2021), Ю. Мосейчук (2022) та ін.

Для реалізації освітніх трансформацій українські вчені акцентували увагу на потребі застосування різних методологічних підходів як у системі освіти так і у фізичному вихованні (О. Дубогай, 2002; І. Бех 2012; Т. Ротерс, 2012; Г. Грибан, 2012–2016; О. Томенко, 2012–2023; М. Данилевич, 2013; І. Іваній, 2013; Н. Белікова, 2014–2020; Є. Приступа, 2016; І. Боднар, 2017–2022; Н. Завидівська, 2017; Н. Степанченко, 2017; Ю. Мосейчук, 2018–2019; В. Ареф'єв, 2019; О. Марченко, 2019; С. Моїсеєв, 2019; С. Криштанович, 2020; М. Дутчак, 2020; Т. Круцевич, 2021; Н. Москаленко, 2023; Н. Пангелова, 2023).

Сучасне суспільство висуває до освіти нові вимоги, однією з яких є формування особистостей, які спроможні ухвалювати неординарні рішення й ефективно налагоджувати взаємини у швидкоплинній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості дуже важливі на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання [413]. Сучасним школярам сьогодні необхідно оволодіти не лише ґрунтовними знаннями із предметів, а й досягнути високого рівня різних типів компетентностей [97, 98, 377].

Саме компетентнісний підхід до навчання закладено в основу сучасної реформи «Нова українська школа» як найважливіший у трансформації системи шкільної освіти на сучасному етапі. Його доповнюють принципи дитиноцентризму та педагогіки партнерства, новий зміст освіти, а також сучасне освітнє середовище – безпечне, доступне та дружнє до дитини [97, 98].

Реформування освіти в Україні дало потужний поштовх для активізації самоосвіти учителів та їх творчого підходу у викладанні предметів. Проблеми реформування освіти загалом і фізичного виховання зокрема в період незалежності України, застосування сучасних підходів до модернізації фізичного виховання висвітлюються в наукових дослідженнях Б. Шияна (2009); О. Шиян (2010), М. Дутчака (2012–2018), Л. Березівської (2013), О. Ляшенка (2015–2017), Г. Грибана (2019), Т. Круцевич (2009–2022), Н. Долгової (2013), Н. Москаленко (2016–2023), Р. Шияна (2016–2019), Н. Пангелової (2023) та ін.

Однак упродовж останнього часу особливого значення в наукових пошуках набула Концепція Нової української школи (НУШ) та освіта на засадах компетентнісного підходу. Ці два чинники трансформації освітньої галузі стали об'єктом обговорення під час проведення наукових конференцій, круглих столів, семінарів та наукових досліджень українських учених. Обговорення сучасного стану шкільної освіти та фізичного виховання, а також проблем запровадження компетентнісного підходу в досвід української освіти висвітлюються в публікаціях О. Локшиної (2004), Л. Гриневич (2016–2019), Р. Шияна (2016–2019), О. Ляшенка (2017), О. Овчарук (2018), О. Пометун (2018), І. Омеляненко (2018), О. Аксьонової (2018), С. Моїсеєва (2019), Н. Москаленко (2019), І. Турчик (2019), Е. Ковача (2021), О. Язловецької (2022), Т. Круцевич (2023), Н. Пангелової (2023) та ін.

Формування окремих ключових компетентностей у навчально-виховному процесі школярів досліджували О. Савченко (2004–2018), Н. Бібік (2005–2019), Г. Фрейман (2005), О. Буган (2017), К. Дмитренко (2018), Т. Комінарець (2018), Л. Паращенко (2018), Т. Грабовська (2019), В. Гузар (2019), І. Ковальчук (2019), Н. Москаленко (2019), О. Панасюк (2019), О. Барна (2020), Ю. Малієнко (2020), І. Турчик (2020), К. Гораш (2021), Г. Жиров (2021) та ін.

Окрім цього, сутність компетентнісного підходу та проблеми формування ключових компетентностей аналізують і закордонні дослідники: (R. Barnett, 1994; W. Westera, 2001; J. Raven, 2001; J. Stephenson, 2001; L. Burrows, 2005; M. Kovač, S. Sloan, G. Starc, 2008; R. Hamilton, 2013; M. Barret, 2015; G. Escalié, N. Recoules, S. Chaliès, P. Legrain, 2019; B. Jevtić, 2019; M. Kulik, 2019; K. Wąsowicz, 2020; T. Baskonus, 2021 та ін).

Незважаючи на численні наукові дослідження щодо трансформації освіти та застосування компетентнісного підходу в навчанні школярів, не знайдено наукових досліджень, які окреслюють ставлення фахівців фізичного виховання до освітніх трансформацій, розкривають шляхи формування ключових компетентностей Нової української школи засобами фізичного виховання, формують готовність учителів фізичної культури працювати в нових освітніх

реаліях. У зв'язку з цим, постає потреба в розкритті сутності трансформації шкільного фізичного виховання, застосуванні компетентнісного підходу та виявленні шляхів формування кожної ключової компетентності у фізичному вихованні школярів, що дає підстави стверджувати про актуальність і важливість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до теми 3.3 «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення» Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – теоретико-методологічні й технологічні основи фізичного виховання і оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення та теми технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого на засіданні кафедри теорії та методики фізичної культури, протокол № 11 від 27.01.2021 р. (затверджено на засіданні вченої ради ЛДУФК ім. Івана Боберського, протокол № 4 від 09.02.2021 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати теоретико-методологічні підходи до трансформації системи фізичного виховання відповідно до концептуальних положень Нової української школи.

Завдання дослідження:

1. Здійснити ретроспективний аналіз трансформацій шкільного фізичного виховання та встановити етапи освітніх змін у системі шкільної освіти й фізичному вихованні в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття.

2. Виявити ставлення фахівців фізичного виховання до освітніх трансформацій в умовах освітньої реформи «Нова українська школа».

3. Установити рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури в умовах Нової української школи для можливостей формування ключових компетентностей.

4. Обґрунтувати, розробити комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання для учасників освітнього процесу.

5. Експериментально перевірити ефективність складових комплексної моделі для розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах НУШ та ключових компетентностей здобувачів закладів загальної середньої освіти.

6. Науково обґрунтувати, розробити та визначити ефективність організаційно-методичних умов формування ключових компетентностей у школярів закладів загальної середньої освіти засобами фізичного виховання.

Об'єкт дослідження: фізичне виховання в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: теоретико-методологічні підходи до впровадження основних освітніх трансформацій у процес фізичного виховання в умовах Нової української школи.

Методологія дослідження ґрунтувалася на загальній методології наукового дослідження (Ю. Бріскін, О. Вацеба, Г. Єдинак, Ю. Петришин, Д. Чернілевський, Б. Шиян); фундаментальних положеннях теорії та методики фізичного виховання (І. Боднар, Т. Круцевич, Н. Москаленко, Н. Пангелова, В. Папуша, Є. Приступа, О. Томенко, Б. Шиян); методологічних підходах в освіті та фізичному вихованні: історичному, системному, діяльнісному, компетентнісному, особистісно орієнтованому, інтегрованому, комплексному (І. Бех, Н. Белікова, Г. Грибан, М. Данилевич, О. Дубогай, Н. Завидівська, І. Іваній, І. Костікова, В. Кремень, С. Криштанович, Ю. Мосейчук, Л. Мосійчук, Т. Ротерс, А. Сокіл, Н. Степанченко, Л. Сущенко); теоретико-методологічних засадах освітніх змін, реформування й модернізації шкільної освіти та фізичного виховання в Україні та в країнах Європейського Союзу (Д. Аникеев, В. Базенко, Л. Березівська, І. Гасюк, В. Гончарук, Л. Гриневич, Л. Даниленко, Л. Зеленська,

М. Калина, С. Книшик, О. Кузнєцова, О. Кузьменко, А. Лєонова, Т. Литньова, О. Лобова, О. Локшина, О. Ляшенко, Б. Максимчук, Н. Москаленко, А. Яковенко, В. Кремень, С. Онищук, Н. Пангелова, В. Папіжук, О. Пометун, І. Раєвська, О. Савченко, Д. Скальський, І. Турчик, О. Ярова); теоретичних засадах компетентнісного підходу, формування ключових компетентностей в освітніх практиках закладів загальної середньої освіти, запровадження нових способів оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання (О. Аксьонова, О. Барна, Н. Бібик, О. Буган, К. Гораш, Т. Грабовська, В. Гузар, Л. Гуцан, Г. Жиров, К. Дмитренко, О. Кінах, І. Ковальчук, Т. Комінарець, Ю. Малієнко, С. Моїсєєв, О. Овчарук, О. Панасюк, О. Савченко); теоретико-методичних основах кадрового забезпечення фізичного виховання та системи підвищення кваліфікації фахівців із фізичного виховання в умовах освітніх змін (В. Бабаліч, О. Баштовенко, Н. Белікова, А. Булда, В. Вітюк, С. Данило, Н. Денисенко, Т. Диба, Л. Дубровська, М. Дудчак, І. Іваній, С. Колесник, Т. Лимар, Ю. Мосейчук, М. Носко, О. Отравенко, В. Подгорна, А. Проценко, Е. Сивохоп, В. Троценко, С. Хлібкевич, А. Якимчук).

Для виконання поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження**:

– методи дослідження теоретичного та емпіричного рівнів (аналіз і синтез; аналогія; екстраполяція; системний; ретроспективний аналізи; документальний метод) розкривають особливості становлення української системи шкільної освіти та фізичного виховання в період кінця ХХ – початку ХХІ століття в Україні та в країнах Європейського Союзу. Це дало можливість визначити наукову розробленість досліджуваної проблеми, конкретизувати об'єкт і предмет, сформулювати мету й завдання. Використання теоретичних методів допомогло здійснити ретроспективний аналіз основних освітніх трансформацій у системі шкільної освіти загалом та у фізичному вихованні зокрема в період незалежності України; окреслити етапи освітніх змін в освіті й у фізичній культурі в Україні та в країнах Європейського Союзу; виокремити причини реформування фізичного виховання на сучасному етапі розвитку

галузі; проаналізувати освітні трансформації в навчальних програмах із фізичної культури для закладів загальної середньої освіти упродовж 1992–2023 років; становлення компетентнісного підходу у фізичному вихованні в Україні та в країнах Європейського Союзу; порівняти формування ключових компетентностей у європейських країнах та в Україні. Окрім цього, проаналізовано 295 дисертаційних робіт, захищених в Україні упродовж 1991–2022 років. Це дало можливість окреслити проблематику, тематику та напрями наукових досліджень із фізичного виховання здобувачів загальної середньої освіти, зіставити відповідність тематик наукових досліджень із трансформаційними процесами у фізичному вихованні упродовж кожного періоду його становлення.

Особливу увагу приділено законодавчим та нормативно-програмним документам, які визначають державну політику щодо розвитку освіти й фізичного виховання. Основними методами отримання первинних інформаційних даних були аналіз та узагальнення наукової та методичної літератури; інформаційних ресурсів мережі «Інтернет» українських (сайти Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти та науки України, Міністерства молоді та спорту України, Урядового порталу) та закордонних сайтів;

– соціологічні методи дослідження: опитування (за допомогою анкетування), неформальні бесіди, інтерв'ю учителів фізичної культури та учнів. Це допомогло виявити ставлення фахівців фізичного виховання до освітніх нововведень реформи «Нова українська школа», дослідити кадрове забезпечення предмета в початковій школі, установити рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури. Окрім цього, у результаті опитування виявлено труднощі, які перешкоджають якісному впровадженню основних освітніх трансформацій реформи НУШ у фізичне виховання здобувачів освіти.

За допомогою тестування встановлено сформованість громадянських і соціальних компетентностей в учнів 5 класів під час пілотного етапу

дослідження на основі використання технологій, які сприяють «ситуації успіху»; домінування та лідерства в освітньому процесі із застосуванням ігрового методу за допомогою спеціально дібраних рухливих і спортивних ігор. Визначено самооцінку, стратегію поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації, уміння комунікувати під час ігрової діяльності та співпрацювати в команді. Для цього використано такі тести: Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан) – для визначення рівня самооцінки; Д. Амірхана – для визначення зміни стратегії поведінки школярів під час виникнення проблемної ситуації; В. Ряховського – для визначення зміни рівня комунікативності учнів; Д. Ельконіна – для визначення зміни співпраці.

За допомогою тестування досліджено рівень сформованості громадянських і соціальних компетентностей учнів 3 та 6 класів під час основного періоду дослідження. Застосовано валідизований та адаптований закордонний інструментарій – анкету «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку» (проф. Й. Руїс-Ордонес) та модуль «Громадянські компетентності у фізичному вихованні» (проф. Ю. Павлова).

Рівень сформованості громадянських компетентностей визначено за допомогою української версії анкети «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку», яка складалася з 12 запитань, об'єднаних у три шкали, – «Солідарність», «Зобов'язання та відповідальність», «Діалог та повага», та спеціального модуля «Громадянські компетентності у фізичному вихованні», що містив 10 запитань. Для відповіді на кожне запитання використано п'ятибальну шкалу Лікерта (1 – «Категорично не погоджуюся», 5 – «Абсолютно погоджуюся»).

Рівень розвитку соціальних цінностей/про- та антисоціальної поведінки школярів визначено за допомогою питальника «Fair play in Physical Education Questionnaire (FPQ-PE)», який надала проф. М. Хасандра та адаптувала українську версію проф. Ю. Павлова.

Анкета складається з 16 питань, що згруповані в 4 шкали («Повага до інших», «Домовленості», «Хитрування», «Обман»). Дві перші шкали

характеризують просоціальну поведінку та цінності, дві інші – антисоціальну. Максимальний бал за кожною шкалою був 20 балів. Високі бали за першими двома шкалами (просоціальні цінності) свідчать про високий рівень розвитку просоціальної поведінки, натомість високий показник за шкалами, що характеризують антисоціальні цінності, є негативним явищем. Були поставлені запитання, які дають можливість зрозуміти рівень сформованості у школярів загальнолюдських цінностей («Я підтримую своїх гравців по команді», «Я допомагаю гравцям по команді», «Я відзначаю хороші зусилля моїх гравців по команді», «Якщо я програв гру, то вітаю свої суперників», «Коли гра завершується, я потискую руку своїм суперникам», «Я ображаю свої суперників», «Я намагаюся вивести з рівноваги свої суперників», «Я обманюю», «Я обманюю, якщо це допоможе перемогти» тощо);

– педагогічні методи дослідження: педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний). Констатувальний експеримент був проведений для визначення ставлення учителів фізичної культури до освітніх трансформацій на сучасному етапі розвитку шкільного фізичного виховання, становлення рейтингу підтримки реформ і труднощів у реалізації НУШ. Це стало важливою передумовою для наукового обґрунтування й розроблення комплексної моделі освітніх трансформацій. Формувальний експеримент передбачав експериментальну перевірку ефективності складових цієї моделі – спецкурсу з розвитку професійних компетентностей «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» для учителів фізичної культури та рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей для школярів;

– методи математичного та статистичного аналізу використано для статистичної обробки отриманих результатів на різних етапах виконання дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів:

– *уперше* науково обґрунтовано та розроблено комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання, яка складається з таких блоків: цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального. Цільовий блок окреслює передумови, визначає мету, завдання, принципи навчання. Методологічний блок розкриває підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний забезпечує навчання для учасників освітнього процесу та реалізовується через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти з використанням засобів дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації: конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку в кімнатах Zoom, застосунку «LeaningApps.org», мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосуванням технік формувального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти передбачено створення «ситуації успіху», використання компетентісно орієнтованих завдань, технології проблемного й компетентісного навчання. Результативно-оцінювальний блок містить форми й інструментарій контролю за рівнем професійних компетентностей фахівців і ключових компетентностей здобувачів освіти;

– *уперше* науково обґрунтовано експериментальну програму підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи», яка спрямована на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій;

– *уперше* визначено ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ та встановлено такий рейтинг підтримки освітніх трансформацій: навчання через діяльність, свобода вибору навчальних програм, різні форми

підвищення кваліфікації, різні форми навчання учнів; запровадження дистанційного, інтегрованого та інклюзивного навчання, незалежної сертифікації учителів, зміна структури закладу освіти, децентралізація в управлінні освітою; 12-річний термін навчання, вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;

– *уперше* під час ретроспективного аналізу визначено етапи та зміст освітніх трансформацій фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України кінця ХХ – початку ХХІ століття;

– *уперше* науково обґрунтовано сучасні підходи до формування ключових компетентностей у фізичному вихованні здобувачів закладів загальної середньої освіти;

– *удосконалено* наукову інформацію щодо реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти в Україні та за кордоном;

– *удосконалено* умови для формування ключових компетентностей здобувачів освіти через створення педагогічних ситуацій, методичних прийомів та методичних підходів;

– *набули подальшого розвитку* наукові дані українських та закордонних учених про теоретико-методологічні засади освітніх змін, реформування та модернізацію шкільної освіти й фізичного виховання в Україні.

Практичне значення полягає у розробленні та впровадженні:

– комплексної моделі освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу. Завдяки реалізації заходів змістовно-процесуального блоку моделі поліпшилася якість реалізації освітньої реформи «Нова українська школа» в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, підвищився рівень знань, умінь і навичок учителів фізичної культури щодо застосування діяльнісного, компетентнісного, інтегрованого, інклюзивного підходів у фізичному вихованні. Запропоновані заходи для майбутніх фахівців з фізичного виховання (студентів та аспірантів) дали можливість сформувати професійні

компетентності здобувачів вищої освіти під час педагогічної практики та поліпшилась обізнаність з сучасними трансформаціями в рамках реформи «Нова українська школа»;

– програми спецкурсів для курсової перепідготовки педагогічних працівників, що сприяло удосконаленню професійних компетентностей учителів фізичної культури з усіх напрямів, які передбачені вимогами Постанови КМУ від 21.08.2019 р. № 800 в практику закладів вищої освіти та системи післядипломної освіти. Це такі напрями, як розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури (знання навчального предмета, фахових методик, технологій; психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання; забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; використання інформаційно-комунікативних і цифрових технологій в освітньому процесі, включно з електронним навчанням, інформаційною та кібернетичною безпекою;

– організаційно-методичних умов для формування ключових компетентностей у здобувачів освіти через застосування методичних підходів, педагогічних ситуацій, рекомендацій з формування ключових компетентностей засобами фізичної культури в практику закладів загальної середньої освіти. Це позитивно вплинуло на формування професійних компетентностей учителів фізичної культури щодо реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні в умовах Нової української школи;

– методичних рекомендацій з формування громадянських і соціальних компетентностей засобами фізичного виховання в практику закладів загальної середньої освіти. Це сприяло удосконаленню: в учнів – навичок співпраці, формуванню лідерських якостей, соціальної взаємодії під час ігрових ситуацій, прийомів спілкування державною та іноземними мовами. В учителів – продукуванню креативних ідей у підборі фізичних вправ, використанню інноваційних засобів в освітньому процесі, використанню QR-кодів та

цифрових пристроїв під час занять фізичною культурою, застосуванню засобів фізичного виховання в умовах природного середовища.

Результати дисертаційного дослідження стали підґрунтям для їх упровадження в освітню діяльність закладів вищої освіти, системи післядипломної педагогічної освіти та закладів загальної середньої освіти: Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Придніпровської академії фізичної культури і спорту, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти», Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти», а також закладів загальної середньої освіти: гімназії № 1 Червоноградської міської ради Львівської області, Новояворівського закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) I-III ступенів № 1 Новояворівської міської ради, Добрянського ЗЗСО I-II ступенів Новояворівської міської ради, Новояворівського ЗЗСО I-III ступенів № 2 Новояворівської міської ради, Новороздільського ЗЗСО I-III ступенів № 4 Новороздільської міської ради, ЗЗСО I-III ступенів імені Маркіяна Шашкевича № 34, середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 50 та ліцею № 38 Львівської міської ради, Херсонської гімназії № 1 Херсонської міської ради. Упровадження підтверджено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, які представлені у дисертаційній роботі, отримані одноосібно. В опублікованих наукових працях із співавторами здобувачеві належить: пошук джерел інформації, розроблення анкети та проведення опитування учителів фізичної культури, дослідження

сформованості громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти, опитування здобувачів освіти 3 та 6 класів, узагальнення результатів опитування, їх математична обробка, участь в укладанні програми для учнів початкової школи з дитячого фітнесу та звіроаеробіки, аналіз та інтерпретація даних.

Внесок співавторів полягає у допомозі в укладенні програми спецкурсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури та частковій математичній обробці результатів дослідження й обговоренні матеріалів.

Кандидатську дисертацію на тему: «Удосконалення фізичного виховання учнів 5–9 класів із застосуванням варіативних модулів навчальної програми» зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення захищено у 2015 році у Львівському державному університеті фізичної культури. Матеріали кандидатської роботи у тексті докторської дисертації частково використані в оглядовій частині.

Апробація результатів дисертації. Результати проведених досліджень оприлюднено під час VI International Conference on Science, Culture and Sport (Ankara, 2018); XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Дніпро, 2018); XIV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Дніпро, 2019); X Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2019); IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фізична активність і якість життя людини» (Луцьк, 2020); XXIV Міжнародної наукової конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 2020); II Міжнародного науково-спортивного конгресу студентів та молодих вчених «Актуальні питання фізичної культури, спорту, ерготерапії» (Чернівці, 2020); IX Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи» (Київ, 2021); XII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми та перспективи розвитку

фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» (Київ, 2021); III Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2021); XIII International Science Practical Conference «Current issues of science and education» (Rome, Italy, 2021); IV International Scientific Conference «Physical culture and safety management» (Grudziadz, 2021); XV International Scientific Conference «Society. Integration. Education» (Rezekne, 2021); XI Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2021); Міжнародної науково-практичної конференції «Основні напрямки фізичної культури, спорту та ерготерапії» (Дніпро, 2021); IX Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 2021); VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фізична активність та якість життя людини» (Луцьк, 2022); III Міжнародного науково-спортивного конгресу Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (Чернівці, 2022); Міжнародної науково-практичної конференції «Основні напрямки фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії» (Дніпро, 2022); XXII Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (Харків, 2022); XXVII Міжнародної наукової конференції «Молода спортивна наука України» (м. Львів, 2023); V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти» (Луганськ, 2023); XII Міжнародної науково-практичної конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2023); Міжнародного семінару «Діяльність закладів вищої освіти у воєнний час» (Миколаїв, 2022); Відкритого регіонального науково-методичного семінару для науково-педагогічних та педагогічних працівників «Інноваційні технології при викладанні дисципліни «Фізичне виховання» в умовах дистанційного навчання» (Миколаїв, 2022); III Регіональної науково-практичної конференції «Фізична культура в школі: стан та перспективи розвитку» (Івано-Франківськ,

2022); Першого обласного дидактико-педагогічного форуму «Формування педагога нового покоління: новий професійний стандарт учителя» (Львів, 2021).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 44 друковані праці, серед яких 28 наукових статей, що відображають основні наукові результати дисертації (8 публікацій – у закордонних періодичних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science та 20 – у фахових виданнях України категорії Б за спеціальністю), 7 публікацій засвідчують апробацію матеріалів дисертації та 9 додатково відображають результати дослідження.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, шести розділів, висновків, посилань (555 джерел, з них 462 написані кирилицею та 93 – латиницею) та 7 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 553 сторінки, з них 362 – основного тексту. Роботу ілюстровано 36 рисунками та 62 таблицями.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЙ У СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

1.1. Ретроспективний аналіз трансформацій шкільної освіти та фізичного виховання в Україні

Нові виклики часу, динамічний розвиток інформаційних технологій, євроінтеграційний вектор в освітній політиці нашої держави та прагнення України увійти до європейського освітнього простору, актуалізують дії освітянської спільноти до реформування освіти, її стратегічних напрямів і концептуальних положень [58]. У цьому контексті на часі є розгляд базових термінів, до яких у дослідженні віднесено «реформування», «трансформація», «модернізація», «зміни» як такі, що використовуються в науковій педагогічній літературі, законодавчих, урядових, стратегічних документах для позначення змін в освітній галузі [122].

Аналіз та узагальнення літературних джерел показав, що питання трансформації шкільної освіти в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття є предметом наукових розвідок багатьох українських науковців, а саме: Н. Бібик [32, 33], Л. Березівської [24], Ж. Дьоміної [134], М. Калини [151], В. Кременя [179], Т. Круцевич [207], Т. Литньової [207], Н. Москаленко [253, 255], О. Овчарук [271, 272], О. Пометун [302], О. Савченко [350], О. Шиян [454, 455] та ін.

У своїх наукових працях О. Шиян (2010), працюючи над дослідженням особливостей освітньої політики з питань забезпечення здорового способу життя, окреслює три етапи становлення української освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття в Україні, а саме: I етап (1991–1998 рр.) – концептуалізації; II етап (1999–2003 рр.) – етап трансформації (зміна, перетворення); III етап (2004–2010 рр.) – етап стабілізації, демократизації та національної спрямованості

державної освітньої політики України [455].

О. Шиян зазначає, що етап концептуалізації присвячується визначенню понять, відносин і механізмів управління освітою. Цей період характеризується зміною пріоритетів у державній політиці взагалі та в освітній зокрема. Основна увага приділяється укладенню нормативної бази з питань шкільної освіти [454, 455].

Проте Л. Березівська у своїх наукових розвідках стверджує, що цей період реформування шкільної освіти України можна оцінити як перехідний і кардинальний, своєрідний місток між авторитарною парадигмою освіти, що відходила в минуле, і новою демократичною особистісно орієнтованою парадигмою, котра відкривала нові горизонти її розвитку. На її думку, 90–ті рр. ХХ ст. – це досвід не лише національного законотворення, а й реалізації основних законодавчих документів у шкільній практиці, пов'язаних з політичними подіями, що відбувалися в цей період. З проголошенням незалежності України (1991) влада задекларувала необхідність розбудови власної системи освіти, її докорінного реформування [24].

Науковець переконана, що нагальними, відповідно до державотворчих змін в Україні, стали стратегічні процеси реформування освіти: відродження та розбудова вітчизняної системи освіти, бажання змінити освіту в Україні до рівня освіти розвинутих країн, подолання монопольного впливу держави в освітній сфері, формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти [24]. Л. Березівська зазначає, що визначено пріоритетні й чітко сформульовані напрями реформування освіти: формування та розбудова національної системи освіти з урахуванням трансформацій в усіх сферах суспільного життя України; забезпечення готовності громадян України до здобуття освіти, зокрема моральної, інтелектуальної та психологічної; створення можливостей для задоволення освітніх та професійних потреб і надання необхідних умов кожному громадянину України постійно удосконалюватися, поліпшувати професійний рівень, освоювати нові спеціальності; забезпечувати в кожному закладі освіти необхідні умови для

навчання та виховання фізично й психічно здорової особистості та ін. [400, 402, 455, 542].

II етап (1999–2003 рр.) – етап трансформації (зміна, перетворення) реформування освіти в Україні [400, 402, 455, 542]. Як зазначає О. Овчарук [271, 272], цей етап є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбувалися в європейських країнах і пов'язаний із визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу [271, 272]. На думку О. Овчарук, шкільна освіта в Україні того часу спрямована на надання школярам необхідних знань, вироблення необхідних умінь та навичок. Унаслідок цього за період навчання здобувач освіти мав засвоїти багато фактичного матеріалу. Натомість школа недостатньо навчала школярів приймати рішення, використовувати інформаційні та комунікаційні технології, критично мислити, вирішувати конфлікти, орієнтуватись на ринку праці тощо. Зміст освіти недостатньо відповідав потребам суспільства та ринку праці та не був спрямований на набуття необхідних життєвих компетентностей [271, 272].

Тому в цей час трансформація української шкільної освіти в першу чергу стосувалася створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, форм і методів здобуття шкільної освіти з урахуванням компетентнісного підходу, який в цей період активно запроваджувався в країнах Європейського Союзу. Європейські країни розпочали ґрунтовну дискусію навколо того, як озброїти людину необхідними вміннями та знаннями для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається [271, 272].

III етап (2004–2008 рр.) – етап стабілізації, демократизації та національної спрямованості державної освітньої політики України [400, 402, 455, 542]. На думку Р. Шияна, цей період можна ще охарактеризувати як етап першої спроби запровадження компетентнісного підходу в освіті та першою спробою перейти на 12-річний термін навчання учнівської молоді [454]. Однак згодом це рішення було скасовано.

О. Нікітіна зазначає, що в цей період українські науковці, вивчивши

кращий закордонний досвід та потреби української школи, виокремили для шкільної освіти такі ключові компетентності: уміння вчитися (навчальна); громадянську; загальнокультурну; компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій; підприємницьку; соціальну та здоров'язбережувальну [240]. При цьому для галузі «Основи здоров'я та фізична культура» пріоритетною визначено соціальну та здоров'язбережувальну, яка трактувалася «...як здатність людини планувати та реалізовувати свою життєдіяльність у спосіб, сприятливий для здоров'я і безпеки самої людини та її соціального оточення» [61, 118]. Однак, базуючись на власному практичному досвіді, під час проведення уроків учителі фізичної культури не акцентували увагу здобувачів освіти на формуванні здатності до планування власної рухової активності, а здебільшого реалізовували вимоги навчальної програми з фізичної культури.

Дещо іншу періодизацію спостерігаємо в наукових працях В. Кременя [179]. Науковець зазначає, що в кінці XX – на початку XXI століття можна виокремити чотири періоди трансформацій шкільної освіти: I період 1991–1997 рр. – період національної ідентифікації в освіті; II період 1998–2002 рр. – період визначення концептуальних та стратегічних орієнтирів в освіті; III період 2003–2013 рр. – період формування державної освітньої політики в новому методологічному і соціально-економічному контексті; IV період 2014 і дотепер – період комплексної модернізації освітньо-наукової сфери [179].

В. Кремень зазначає, що у першому періоді освітніх трансформацій (1991–2002 рр. – період національної ідентифікації в освіті) створено функціональну та самодостатню національну систему освіти. Основною характеристикою цієї системи було збереження прогресивних традицій минулого. Водночас науковець доводить, що внаслідок реформування система шкільної освіти стала краще відповідати новим суспільним відносинам та накопичила інноваційний потенціал для подальшого розвитку [179]. Цей період реформування започаткований із прийняттям Законів «Про освіту» та «Наукову

і науково-технічну діяльність», в яких чітко окреслено право України на формування власної, незалежної від зовнішнього впливу політики у сфері освіти та науки [179].

Важливими нормативними документами для освітніх змін у системі шкільної освіти в цей період є Державна національна програма «Освіта», яка прийнята на I Всеукраїнському з'їзді працівників освіти (1992 р.) та затверджена постановою Кабінету Міністрів України в 1993 р. [117, 179].

Основною трансформаційною ознакою було створення Академії педагогічних наук України відповідно до Указу Президента України (1992 р.). Вона трактувалася як вища галузева державна наукова установа, що розробляє методологію, теорію та методику освіти для всіх освітніх рівнів, здійснює науково-методичне забезпечення модернізації національної системи освіти [179].

У цей час система шкільної освіти стає об'єктом законодавчої гілки влади. У 1995 р. проведено перші парламентські слухання про стан освіти в Україні. Значну увагу приділено розвитку змісту шкільної освіти, передусім її гуманітарної, українознавчої складової, мережі шкіл, зокрема закладів нового типу та приватної освіти [179].

Однак В. Кремень переконаний, що реального стратегічного реформування шкільної освіти в ці роки не сталося. Серед багатьох причин він виокремлює наступні: відсутність необхідного та достатнього нормативного підґрунтя для функціонування освіти; соціально-економічні труднощі; відсутність єдиної думки управлінців щодо реформування освіти та надмірний вплив політиків на реформаторські процеси; різке погіршення якості життя та соціальне розшарування громадян; зниження престижу педагогічної професії через низьку заробітну плату [179]. Окрім цього, на думку В. Кременя, соціальна та економічна нестабільність у суспільстві, гострий дефіцит фінансових ресурсів спричинили невиконання чинного законодавства, зумовили соціальну напругу в закладах освіти, унеможливили здобуття якісної освіти [179].

II період (1998–2002 рр.) – період визначення концептуальних та стратегічних орієнтирів в освіті [179]. Основною метою визначено – подолання кризових явищ в освіті. У цей період прийнято низку законів прямої дії, які визначили концептуальні та стратегічні напрямки й орієнтири в освіті, закріпили основні нормативи її функціонування, вимоги до якості освіти різних рівнів, узаконили значення та функції державних стандартів, законодавчо врегулювали управлінські відносини основних освітніх ланок [179].

Результатом реформування шкільної освіти упродовж другого періоду стало завершення формування законодавчої бази освіти, а саме: окреслення методології, організаційних і науково-методичних основ для подальшого розвитку української освіти. Основним документом трансформації шкільної освіти стала «Національна доктрина розвитку освіти», яка затверджена II Всеукраїнським з'їздом працівників освіти (жовтень 2001 р.) та схвалена Указом Президента України у 2002 р. [271]. В основу цього документа покладено засади системної стратегії державної освітньої політики в контексті викликів нового часу, а саме: забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти на всіх щаблях освітнього процесу, її гуманізацію та демократизацію, посилення особистісного виміру, переорієнтацію на проблемно-діяльнісний, інноваційний тип освіти [179]. Однак, як зазначає Л. Мисів, реалізація трансформаційних освітніх процесів, які внесені до Національної доктрини розвитку освіти, «...гальмувалися постійним недофінансуванням освітньої галузі, неузгодженістю дій центральних і місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування, відсутністю чіткого контролю за втіленням основних програмних засад, проголошених Доктриною» [230].

Окрім цього, однією із стратегічних трансформацій було запровадження 12-річного терміну шкільної освіти, а також здійснено прогресивні заходи щодо контролю за якістю освіти, розроблено та впроваджено низку державних програм з інновацій в освіті, підтримки обдарованої учнівської та студентської молоді [179]. Хоча обдарованість розглядалося як поняття, яке характеризує здебільшого інтелектуальну та академічну обдарованість. При цьому не

враховувалися усі види цього поняття: художня, творча, соціальна, рухова чи спортивна, духовна, практична. Це, на нашу думку, гальмувало освітні зміни у фізичному вихованні школярів.

У цей період, як зазначає Д. Зубалій, вперше в історії шкільництва на рівні Закону України «Про загальну середню освіту» було визначено кількість навчальних годин на кожен клас і обов'язкових робочих днів упродовж навчального року [146]. Це можна теж трактувати як освітню трансформацію даного періоду шкільної освіти, тому що виникла потреба змінити розподіл часу між освітніми галузями в Базовому навчальному плані, а надалі це зумовило удосконалення змісту освітніх галузей, скорочення обов'язкового класно-урочного навантаження на учнів, переосмислення ролі самостійної домашньої роботи тощо [146].

III період 2003–2013 рр. – період формування державної політики в новому методологічному і соціально-економічному контексті [179]. Передумовами запровадження цього періоду стали процеси європейської інтеграції України та світової глобалізації, прискорення розвитку усіх сфер людства на дослідницько-інноваційних засадах [179].

Період припав на суттєву освітню трансформацію старшої школи. Розроблено «Концепцію профільного навчання в старшій школі», яка затверджена рішенням колегії Міністерства освіти і науки України № 10/12-2 від 25 вересня 2003 року [174]. Профільне навчання розглядалося як вид диференційованого підходу у навчанні, який забезпечує врахування освітніх потреб, інтересів і здібностей здобувачів освіти та створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхніх майбутніх професійних уподобань. Забезпечувалося за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації освітнього процесу [174]. Профіль навчання визначався на основі врахування навчальних потреб замовників освіти; кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів школи; соціокультурної та виробничої інфраструктури району, регіону; перспектив здобуття подальшої освіти та життєвих планів учнівської молоді [174]. Визначено основні напрями профільного навчання для

учнів 10–12 класів: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний та спортивний. Варто зазначити, що для кожного з цих напрямів передбачено навчальні профілі (рис. 1.1).

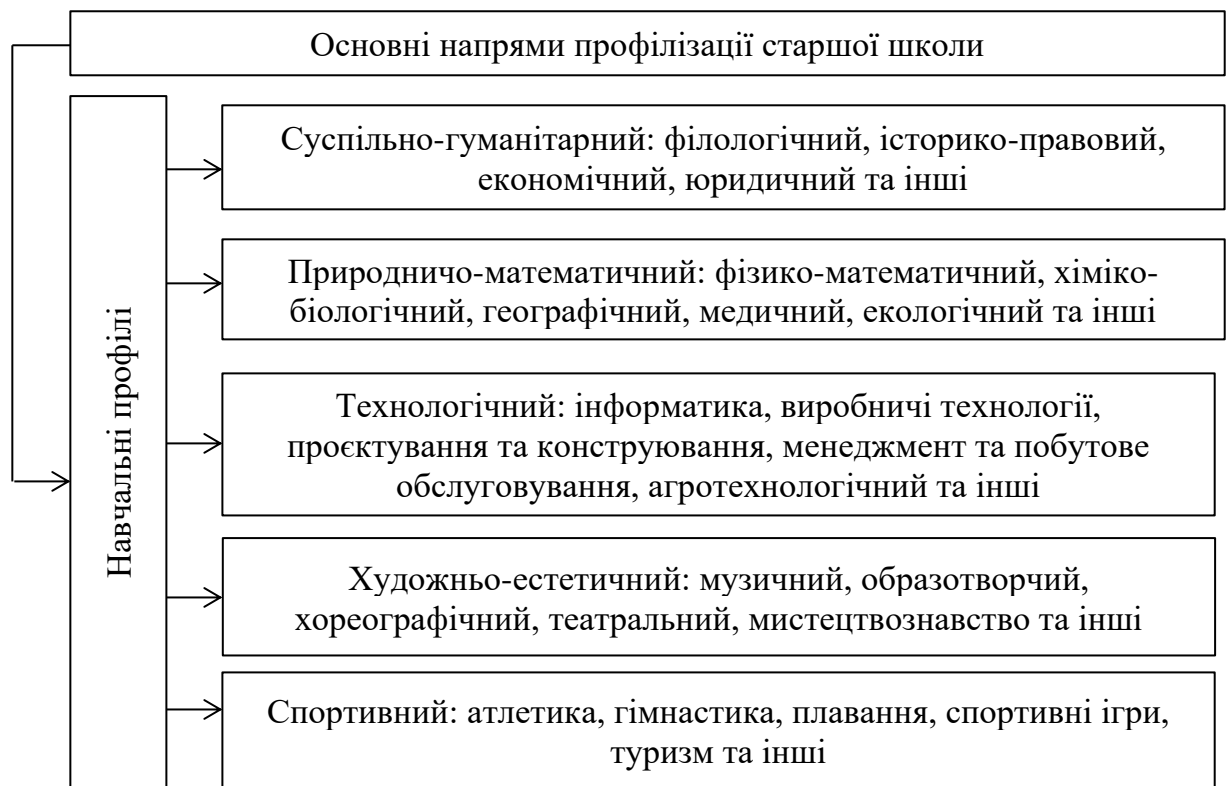

Рис.1.1. Структура навчання за Концепцією профільного навчання в старшій школі, 2003

Основними формами профільного навчання для учнів старших класів окреслено: створення профільних класів у загальноосвітніх навчальних закладах (при цьому в одному закладі могло бути створено декілька профілів навчання); профільні групи в багатопрофільних загальноосвітніх навчальних закладах; профільне навчання за індивідуальними навчальними планами та програмами; динамічні профільні групи (в тому числі різновікові) [174].

У практиці закладів загальної середньої освіти відкриття профільного навчання здійснювалося двома шляхами: через опитування учнів та батьків про потребу створення того чи іншого профілю навчання, та відкриття певного профілю відповідно до браку навчального навантаження учителів з певних предметів. Однак потреба у відкритті спортивного та військово-спортивного

профілів у закладах загальної середньої освіти при цьому практично не розглядалася.

Допрофільну підготовку учнів рекомендувалося здійснювати у 8–9 класах з метою орієнтації учнів на майбутню професійну діяльність, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. Запропоновано форми її реалізації – введення курсів за вибором та поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі [174].

У цей період державна освітня політика здійснювалася в умовах розширення спектру та збільшення сили трансформаційних впливів європейської інтеграції та світової глобалізації. Незважаючи на низку позитивних зрушень, зокрема завдяки інноваційним ініціативам Національної академії педагогічних наук України, у національній освіті накопичувалися невідповідності передовій європейській і світовій практиці. На думку В. Кременя, у 2010 р. безпідставно законодавчо скасовано перехід до 12-річного терміну навчання у середній школі [179]. На нашу думку, основною причиною скасування 12-річного навчання була зміна вектора освітньої політики. Підґрунтям цього стала зміна політичної еліти на основі позачергових парламентських виборів, що проведені у 2007 році.

Загалом загострення негативних явищ в освітній і науковій сферах спонукало до більш кардинальних трансформацій, зумовлених назрілими процесами євроінтеграції та глобалізації, що знайшло своє відображення в наступному періоді, який розпочато у 2014 р. Його старт прискорено подіями соціально-політичної революції кінця 2013 – початку 2014 рр. [179].

IV період 2014 і дотепер – період комплексної модернізації освітньо-наукової сфери [179]. У цей період прийняті прогресивні закони України, які окреслюють основні освітні трансформації: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) та «Наукову і науково-технічну діяльність» (2015 р.), Закон України «Про загальну середню освіту» (2018 р.). На думку В. Кременя, українські управлінці, педагогічні працівники в кінці XX – на початку XXI століття зробили істотні кроки на шляху до

формування, реалізації та розвитку прогресивної державної політики в галузі шкільної освіти [179]. Вчений зазначає, що «...грунтовні освітні трансформації формувалися під впливом ідей утвердження державного суверенітету, побудови демократичного суспільства, становлення ринкової економіки, прагнення країни увійти в європейський освітній простір, а також до групи успішних країн глобалізованого світу» [179].

І як доказ цього, основною трансформацією комплексної модернізації освітнього простору в системі шкільної освіти на сьогодні є розроблення та запровадження Міністерством освіти і науки України освітньої реформи «Нова українська школа» [96, 97, 172, 173]. Тому вважаємо, що цей етап становлення шкільної освіти можна охарактеризувати як етап другої спроби запровадження компетентнісного навчання та зміни парадигми шкільної освіти відповідно до концептуальних засад освітньої реформи «Нова українська школа» (НУШ).

17 серпня 2016 року Міністерство освіти і науки України оприлюднило для широкого обговорення першу версію «Концептуальних засад реформування середньої освіти» [172, 173]. Укладена формула НУШ та виокремлено фази її запровадження [96, 97, 98]. Формула освітніх трансформацій НУШ базувалася на десяти основних компонентах, серед яких:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації особистості в суспільстві [97, 98] (11 ключових компетентностей для формування успішної молоді людини);
- орієнтація в освітньому процесі на потреби учня та реалізація принципу дитиноцентризму [97, 98] (запроваджено різні форми навчання школярів – дуальна, дистанційна);
- нова структура школи [97, 98], яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентностей для життя (12-річний термін навчання та зміна структури закладу освіти – початкова школа, гімназія, ліцей);
- умотивований учитель [97, 98], який має свободу творчості й розвивається професійно (запроваджено незалежну сертифікацію для учителів як вагомий засіб мотивації для якісного викладання освітніх предметів;

можливість вибору та створення авторських навчальних програм з предметів; різні форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, не лише за освітньою програмою в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти, а й вебінари, майстер-класи, семінари, конференції, круглі столи, а також вибір педагогічними працівниками суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації);

- наскрізний процес виховання, який формує цінності як загальнолюдські, так і цінності демократичного суспільства [97, 98];

- справедливий розподіл коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти (запровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти) [97, 98];

- децентралізація та ефективне управління [97, 98], що надає школі реальну автономію;

- сучасне освітнє середовище [97, 98], яке забезпечує необхідні умови, засоби та технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні закладу освіти (освіта повинна здійснюватися на основі діяльнісного підходу, де основну роль мають відігравати ігрові та інтегровані форми навчання);

- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками [97, 98] (учень не розглядається як пасивний виконавець навчальних завдань, а як повноцінний та активний партнер в освітньому процесі, який проявляє творчість і висловлює власну думку).

Окрім цього, сучасна реформа внесла істотні інноваційні зміни в оцінювання теоретичних знань [254] та навчальних досягнень учнів – з'являється такий спосіб оцінювання, як формувальне, що спрямоване на мотивацію в процесі здобуття знань, умінь та навичок. Професор Н. Москаленко зазначає, що «...запровадження формувального оцінювання дає можливість відстежувати та підтримувати інтерес до навчальної діяльності, з'ясовувати труднощі, з якими діти можуть зіштовхнутися в процесі навчання та здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання». [255] Формувальне

оцінювання навчальних досягнень для здобувачів освіти має низку переваг над традиційним, оскільки дає можливість не лише констатувати рівень успішності школярів, а спонукає вчителя та учнів до співпраці, реалізації принципу «педагогіки партнерства» через глибинний аналіз причин невдач чи успіху, а також внесення відповідних коректив до освітнього процесу. На думку Н. Москаленко, «...формувальне оцінювання дає можливість учителю дізнатися, наскільки ефективним є освітній процес та визначає результати навчання та досягнення здобувачів освіти за певний період навчання» [255]. Оскільки формувальне оцінювання базується на попередньому освітньому досвіді та забезпечує зворотний зв'язок між учителем та учнем [255], то такий вид оцінювання доречно застосовувати упродовж усього часу навчання в школі.

Сучасні освітні трансформації дають можливість здійснювати навчальну діяльність в закладах загальної середньої освіти, не опираючись на єдину, затверджену профільним міністерством, навчальну програму з кожного предмета. Освітньою реформою НУШ передбачено наявність декількох навчальних програм з кожного предмета. Вони отримали назву «Модельні навчальні програми» [318]. Педагогічним працівникам надано право здійснювати освітню діяльність на основі вибору однієї з модельних навчальних програм, яка затверджена Міністерством освіти та науки України. Окрім цього, учителі мають право на основі модельних навчальних програм укладати шкільні програми з кожного предмета, схвалювати їх педагогічною радою та затверджувати адміністрацією закладу освіти. Також реформа дозволяє учителю укласти авторську навчальну програму та здійснювати освітній процес, опираючись виключно на власний педагогічний досвід. При цьому авторська програма має базуватися лише на вимогах стандарту відповідного рівня освіти. Такий підхід, на нашу думку, мав би стимулювати учителів-новаторів до розроблення авторських навчальних програм та поліпшення методичного забезпечення освітнього процесу.

Освітні трансформації реформи НУШ Міністерство освіти та науки України умовно розподілило на три фази [97, 98]: I – 2016–2018 рр.; II – 2019–

2022 рр.; III – 2023–2029 рр.

Проаналізувавши Концепцію НУШ, ми можемо стверджувати, що перша фаза запровадження реформи здебільшого стосується підготовчих моментів. Задекларовано перегляд наявних навчальних програм початкової школи, розроблено план дій, укладено та затверджено стандарт початкової освіти на компетентнісній основі з кожної освітньої галузі та здійснено навчання учителів початкових класів і прийнято Закони України «Про освіту» та «Загальну середню освіту», розпочато роботу початкової школи за новим освітнім стандартом на компетентнісній основі від 2018 року [96, 97, 98].

У другій фазі акцентовано увагу на освітніх трансформаціях для базової середньої освіти та навчанні упродовж життя педагогічних працівників: розроблено та затверджено стандарт базової середньої освіти на компетентнісній основі; сформовано нову систему підвищення кваліфікації вчителів і керівників закладів освіти; створено професійні стандарти педагогічної діяльності в початковій та середній школах; створено мережу установ незалежної сертифікації вчителів; створено регіональні органи забезпечення якості освіти; сформовано систему внутрішнього забезпечення якості освіти в школах; розпочато роботу базової школи за новими освітніми стандартами на компетентнісній основі від 2022 року [96, 97, 98].

У третій фазі проведення освітньої реформи профільне міністерство опиратиметься на освітні трансформації для учнів старшої школи: розроблення та затвердження стандартів профільної середньої освіти на компетентнісній основі; формування мережі закладів III рівня (профільної школи); створення системи незалежного оцінювання професійних кваліфікацій випускників професійного профілю старшої школи; початок роботи профільної школи за новими освітніми стандартами на компетентнісній основі планується від 2027 року. Отже, трансформаційні освітні зміни в рамках реформи НУШ мають бути завершені у 2029 році [97, 98].

Таким чином, у системі шкільної освіти в Україні кінця XX – початку XXI століття спостерігаються системні зміни, які характерні для кожного

періоду освітніх трансформацій та започатковані з метою удосконалення якості шкільної освіти. Оскільки предмет «Фізична культура» є невід'ємною складовою системи шкільної освіти, тому вважаємо за необхідне акцентувати увагу на основних теоретичних та практичних аспектах, які відбувалися у фізичному вихованні школярів упродовж кожного з цих періодів.

Окреслення трансформаційних процесів у шкільному фізичному вихованні ми розподілили на п'ять періодів. Основним критерієм такого розподілу вважаємо політичні зміни, які відбувалися в Україні упродовж 1991–2023 років. На нашу думку, під час кожних парламентських чи президентських виборів в Україні змінювалося бачення політичної еліти щодо освітніх трансформацій у шкільній системі освіти та системі фізичного виховання. Виокремлення додаткового етапу у трансформації фізичного виховання, пов'язано з наявністю смертельних випадків під час уроків фізичної культури упродовж 2008–2009 н.р., що вимагало нагальних змін та детального аналізу.

1.2. Особливості освітніх трансформацій у фізичному вихованні в період з 1991 до 1994 року

Цей період характеризується зміною пріоритетів у державній політиці взагалі та в освітній зокрема. Основна увага приділялася укладенню нормативної бази з фізичного виховання. З'являється «Закон України про фізичну культуру і спорт» [325, 377, 400]. Як зазначає Д. Зубалій, у ньому закладено основи розвитку фізичної культури, фізичного виховання та масового спорту у загальноосвітніх навчальних закладах [144, 145, 146]. Основною освітньою трансформацією цього періоду було те, що відповідно до «Закону України про фізичну культуру і спорт» [325] у навчальних закладах України вивчення предмета «Фізична культура» мало здійснюватися в обсязі трьох обов'язкових уроків на тиждень. Однак у навчальних планах профільного міністерства було затверджено два обов'язкові уроки фізичної культури в тижневому навантаженні. Варто зазначити, що на початку 90-х років відсутня

єдина навчальна програма з фізичної культури. Учителі продовжували працювати за радянськими програмами. Це спонукало Лабораторію змісту й методів фізичного виховання науково-дослідного інституту Академії педагогічних наук України розробити «Концепцію розвитку фізичного виховання в загальноосвітній школі». Нами встановлено, що в основу Концепції лягло переосмислення мети, суті, завдань і змісту предмета «Фізична культура», а також критерії оцінювання діяльності учителя фізичної культури та успішності учнів. З'являються перші спроби розроблення авторських і регіональних навчальних програм [12, 170]. Водночас учителі мали змогу удосконалювати чинну шкільну програму [61, 144, 145, 146].

За переконанням Ж. Дьоміної, на початку 90-х років у системі шкільного фізичного виховання все ще зберігався нормативний підхід, проте провідні фахівці галузі почали задумуватися над підвищенням оздоровчо-виховної спрямованості уроку фізичної культури. Передумовами подібних ідей були кризові явища в економіці України та соціально-політичні зміни. Науковець зазначає, що настала криза і системи фізичного виховання школярів, тому що ситуація зі станом здоров'я учнів досягла катастрофічних, а подекуди і загрозливих розмірів [134].

За даними Б. Шияна, «...проголошення державної незалежності України, принципів демократизації і гуманізації суспільного життя, нові політичні й економічні реалії зумовили появу суперечностей між тогочасною системою фізичного виховання молоді та реальними потребами оновленого суспільства, що зумовило нові зрушення у розвитку системи фізичного виховання учнівської молоді» [451, 452]. Це підштовхнуло до пошуку шляхів удосконалення шкільної системи фізичного виховання, розроблення та активної реалізації інноваційних освітніх проєктів у різних аспектах виховання й освіти учнівської молоді.

У цей період з'являється Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), відповідно до якої необхідно докорінно змінити зміст навчальних програм з окремих предметів (у тому числі й із фізичної

культури) [117]. Укладено першу українську навчальну програму з фізичної культури для загальноосвітніх шкіл [12, 145], яка видана у 1992 році творчою групою з фізичного виховання учнівської молоді Міністерства освіти України під керівництвом В. Ареф'єва. В її змісті враховані найбільш сприятливі вікові й анатомо-фізіологічні періоди розвитку фізичних якостей [12]. Зміст програми базувався на принципах пріоритетного та варіативного застосування засобів фізичної культури. Це надало можливість фахівцям із фізичної культури врахувати особливості контингенту учнів, умови проведення уроків, самостійно визначати навантаження та кількість повторень під час виконання фізичних вправ, творчо планувати та доповнювати викладений навчальний матеріал. Автори виходили з того, що вчителі фізичної культури за допомогою різних форм навчальної та позакласної роботи, мали закласти фундамент фізичної підготовки для учнів, указати шляхи отримання потрібних знань, формування умінь і навичок рухової активності, розвитку фізичних якостей, необхідних для зміцнення організму, забезпечення здорового способу життя, підготовки до активної праці та військової служби в армії [146].

Окрім цього, на цей період, як зазначає М. Зубалій, припадає розроблення ще однієї програми з фізичної культури для закладів освіти, які розміщені в зоні негативного впливу радіоактивного забруднення – Комплексна програма «Фізична культура для 1–11 класів середньої загальноосвітньої школи» [146]. Основною передумовою для розроблення цієї програми слугувало те, що в програмі для загальноосвітніх закладів не враховано негативного впливу наслідків Чорнобильської катастрофи. Варто зазначити, що в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») ставилося завдання – створення нових підручників для учнів, навчально-методичні посібників для вчителів. Але підготовку підручників і посібників для учнів із фізичної культури гальмували незавершені наукові дослідження щодо негативного впливу Чорнобильської катастрофи на фізичну підготовленість школярів, а також недосконалість нормативної бази з фізичної підготовленості школярів [146].

Як стверджує Ж. Дьоміна, навчальна програма з предмета «Фізична культура для учнів 1–11 класів», розроблена та затверджена 1992 року, визначала мінімальний рівень обов'язкової фізкультурної освіти школярів, рухового фонду та рухового режиму, проте не враховувала аспектів диференціації фізичного навантаження при плануванні рівня рухової активності та дозування навантажень відповідно до індивідуальних можливостей учнів [134].

Проаналізувавши захищені дисертаційні дослідження цього періоду в Україні, ми зауважили, що проблеми шкільного фізичного виховання висвітлювалися за науковою спеціальністю 13.00.04 – «Теорія та методика фізичного виховання, спорту та оздоровчої фізичної культури», а з 1996 року введено розмежування за науковими спеціальностями 24.00.01 – «Олімпійський і професійний спорт» та 24.00.02 – «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». При цьому питання, пов'язані з фізичною реабілітацією та оздоровленням школярів, в окрему спеціальність не виділено, а внесено до спеціальності 24.00.02 – «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Варто зазначити, що в захищених дисертаційних роботах не знайшли відображення основні освітні трансформації, пов'язані з укладенням нормативної бази з фізичного виховання та експериментальною перевіркою її ефективності на практиці. Окрім цього, в період з 1991 до 1994 рр. виявлено незначну кількість захищених дисертаційних робіт, які стосувалися проблем фізичного виховання учнів шкіл.

Українські науковці досліджували шляхи підвищення ефективності фізичного виховання у молодшому шкільному віці, диференційованого розвитку фізичних якостей, паспортизації фізичного розвитку молодших школярів [130, 167, 257], проблеми дозування фізичних навантажень у середньому шкільному віці [154], застосування міжпредметних зав'язків у фізичному вихованні [90] та фізичне виховання осіб з вадами у стані здоров'я [46, 368]. Ми не виявили дисертаційних робіт, які б були спрямовані на наукове вирішення проблем фізичного виховання учнів старших класів, натомість

упродовж цього періоду захищено дисертаційні роботи, які стосуються студентської молоді та дорослого населення. Таким чином, на початку незалежності нашої держави виявлена незначна кількість захищених дисертаційних робіт в Україні. В наукових розвідках українських учених зосереджено увагу на проблемах фізичного виховання лише учнів молодшого та середнього шкільного віку.

1.3. Характерні зміни в системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у період з 1995 до 2004 років

У цей час починає діяти Закон України «Про освіту» (1998 р.), в якому чітко зазначено, що «...Міністерство освіти України забезпечує організацію роботи з фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи в навчальних закладах усіх типів і рівнів акредитації, здійснює науково-методичне забезпечення цієї роботи в ході навчального процесу та в позанавчальний час» [377, 400]. У цьому Законі проголошено, що одним із найважливіших напрямів трансформації освіти є гуманізація. Ще одним важливим документом, який окреслював освітні трансформації цього часу, була Національна доктрина розвитку освіти, яка прийнята у 2002 році [308]. Одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти вказано пропаганду здорового способу життя та стимулювання здобувачів освіти до ведення здорового способу життя [146]. Фізичному вихованню школярів присвячено розділ «Освіта і фізичне виховання – основа для забезпечення здоров'я громадян». Серед шляхів виховання відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших громадян суспільства у доктрині зазначено, що «...необхідним є повноцінне медичне обслуговування, оптимізація режиму навчально-виховного процесу освітніх закладів, створення екологічно сприятливого життєвого простору» [308]. У цьому документі також визнано, що «...використання різноманітних форм рухової активності, інших засобів фізичного удосконалення і фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої

роботи дають змогу закладати основу для підготовки учнів до активного життя і майбутньої професійної діяльності. І саме фізичне виховання, як складова загальної середньої освіти, має забезпечувати можливість набуття учнями знань про здоров'я та здоровя'зберігаючі технології [105], науково-обґрунтовані шляхи і методи протидії хворобам, методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності» [146, 308].

З'являється перший стандарт освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я» [44, 146]. На його основі науковці розробили науково-методичні вимоги до укладання навчальних програм з фізичної культури, вимоги до фізичного виховання, методичні підходи щодо змісту базової програми з фізичної культури, надали пропозиції до нормативних актів із фізичного виховання, а також дослідили стан фізичної підготовленості учнів [146].

Щодо оцінювання рівня фізичної підготовленості школярів, то на зміну комплексу «Готовий до праці та оборони» розроблено «Державні тести та нормативи оцінки фізичної підготовленості населення» [146, 307]. У 2001 році підготовлено та видано друком нову навчальну програму з предмета «Фізична культура» – «Основи здоров'я і фізична культура», згідно з якою предмет передбачав три уроки на тиждень в усіх класах школи. Зміст програми був інтегрований з хореографією та іншими предметами [134, 280].

Запроваджується «Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998р.) [326], в якій передбачається здійснити практичні заходи щодо введення третього уроку фізичної культури у школах [146].

Варто зазначити, що в цей період профільне міністерство затверджує централізований розподіл кількості годин на вивчення кожного предмета в загальноосвітніх навчальних закладах. Це відображено в навчальних планах. Однак у цих документах, які уклалися без консультацій та залучення фахівців фізичного виховання, не внесено мінімальну кількість годин на тиждень для вивчення фізичної культури, яка визначена у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» ще в 1993 році [325]. Так само це вказувало на те, що біологічну потребу організму дитини в рухах в обсязі трьох уроків фізичної

культури не буде передбачено на найближчі роки, що призвело до погіршення фізичного розвитку та стану здоров'я, фізичної підготовленості школярів [146].

Як зазначає Д. Зубалій, саме тому Лабораторією фізичного виховання Інституту проблем виховання Академії педагогічних наук України розпочато самостійні спроби до запровадження третього уроку фізичної культури в практику шкільної освіти [146]. У 1999 році її працівниками проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Впровадження уроку з футболу в середніх закладах освіти» за участю науковців, методистів, учителів та інших фахівці фізичної культури і спорту. Ідею запровадження третього уроку фізичної культури як уроку футболу підтримано. Цього ж року проведено «круглий стіл» з проблем фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи, на якому розглянуто питання про необхідність підвищення рухової активності школярів і запровадження в усіх школах 3 уроків у тижневому навантаженні [145, 146].

З'являється навчальна програма з фізичної культури, яка має назву «Основи здоров'я і фізична культура» – програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–11 класів. Установлено, що навчальний предмет для 1–9 класів мав назву «Фізична культура і здоров'я», а у 10–11 класах – «Фізична культура» [280]. Ця програма визначала мінімальний рівень фізкультурної освіти, умінь і навичок, а також рухового режиму школярів, гарантований державою на всіх щаблях навчання в загальноосвітній школі [146, 280]. За переконанням Д. Зубалія, зміст програми з фізичної культури «...має чітку гуманістичну й оздоровчу спрямованість, сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню в учнів усвідомленої потреби щодо зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення» [145, 146]. Вона стає базовою, єдиною та обов'язковою для запровадження в усіх загальноосвітніх навчальних закладах. Реалізація змісту навчального матеріалу цієї програми сприяє залученню учнів до здорового способу життя та формування цінностей фізичної культури [146, 280]. Зміст також задовольняє потреби школярів у фізичному розвитку, забезпечує науково обґрунтований обсяг рухової активності впродовж усіх

років навчання в школі [146].

Відповідно до цієї програми основна мета фізичного виховання «...збереження та зміцнення здоров'я, розвиток основних фізичних якостей і рухових здібностей, підвищення рівня фізичної підготовленості учнів» [280]. У програмі враховано сенситивні вікові й анатомо-фізіологічні періоди розвитку та оздоровлення організму учнів; розкрито значення занять фізичними вправами для здоров'я; подано найбільш сприятливі періоди для фізичних якостей; акцентовано увагу на веденні здорового способу життя, проведенні корисного дозвілля та активного відпочинку; формуванні теоретико-методичних знань дотримання особистої гігієни, загартування організму, профілактики захворювань, запобігання травматизму, дотриманні правил безпеки під час виконання фізичних вправ; використанні фізичних вправ для запобігання порушення постави та зняття втоми учнів [280].

Завдання навчального предмета «Основи здоров'я і фізична культура» були спрямовані на розвиток в учнів основних фізичних якостей та рухових здібностей; формування життєво важливих рухових навичок та умінь; набуття елементарних знань із фізичної культури, гігієни та здорового способу життя; вихованні інтересу та звички до систематичних занять фізичними вправами; виховання бережливого ставлення до власного здоров'я як найвищої соціальної цінності особистості; виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості [146, 280].

Ще одним освітнім нововведенням цього періоду вважаємо запровадження орієнтовних/обов'язкових комплексних тестів для оцінювання стану фізичної підготовленості. У навчальній програмі учням пропонувалося упродовж кожного навчального року виконувати шість вправ з переліку комплексних тестів та ще шість вправ наприкінці навчального року для оцінювання рівня фізичної підготовленості [280]. Таким чином, учителі фізичної культури мали можливість здійснювати моніторинг рівня розвитку фізичних якостей учнів. У перевідних класах тести були орієнтовними, а у випускних – обов'язковими. Отримані оцінки зараховувалися до державної

підсумкової атестації навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти.

Отже, ми можемо стверджувати, що в навчальній програмі з фізичної культури основним напрямом фізичного виховання вважалося оздоровлення учнів. Проте ми виявили, що програма ставила перед учнями не лише оздоровчі завдання, а й навчальні, розвивальні, пізнавальні та виховні.

Разом з тим варто зазначити, що наукові дослідження І. Бакіко виокремлюють трансформацію навчальних програм із фізичної культури за трьома напрямками: 1) спрощення завдань, які пов'язані з навчанням рухових дій, поетапне виключення складних рухових умінь, навичок і диференціації відповідно до специфіки навчання юнаків і дівчат; 2) раціоналізація процесу виховання фізичних якостей за умови підвищення моторної щільності уроків і удосконалення організації навчальної діяльності; 3) обґрунтування, розроблення змісту, який необхідний для обов'язкових самостійних занять фізичною культурою [16].

Виявлено, що в цей період значно активізувалися наукові дослідження, які стосувалися проблем шкільного фізичного виховання та відображають основні вимоги «Національної доктрини розвитку освіти», а саме розділу «Освіта і фізичне виховання – основа для забезпечення здоров'я громадян».

Наукові дослідження О. Андрійчук та І. Григуса [8] дали можливість акцентувати увагу на проблематиках наукових досліджень у захищених дисертаційних роботах цього періоду. Левова частина дисертаційних робіт спрямована на удосконалення фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Науковці досліджували: методику розвитку фізичних якостей за допомогою різних засобів фізичного виховання [1, 43, 166, 306]; формування фізичної культури першокласників [274], формування відчуття ритму у дітей молодшого шкільного віку [299], формування вертикальної стійкості тіла в учнів початкової школи [6], формування потреби займатися фізичними вправами [77]; технології самостійних занять фізичними вправами [62]; застосування міжпредметних зв'язків у фізичному вихованні [236];

профілактику травматизму [101, 171]; формування валеологічних знань й умінь у процесі фізичного виховання [442]; проблеми ігрового спрямування фізичного виховання [200, 360, 431, 453]; оптимізацію фізичного виховання засобами легкої атлетики [43] та принципи програмування регіональної та локальної системи фізичного виховання [344]; програмування оздоровчої ходьби учнів з різним рівнем фізичного стану [67]; застосування засобів української народної фізичної культури [198]; фізичний стан учнів молодших класів з недоліками постави [120]; нормативно-програмне забезпечення фізичного виховання [242].

У фізичному вихованні учнів середнього шкільного віку українські вчені зосередили увагу на: особливостях фізичної працездатності підлітків [440]; співпраці школи та сім'ї [107]; оцінюванні індивідуальних можливостей моторно-обдарованих хлопців [217, 273]; програмуванні фізкультурно-оздоровчих занять дівчат [7] та формуванні комплексної системи навчально-тренувальних завдань у фізичному вихованні школярів [248]; питаннях індивідуалізації фізичного виховання підлітків [231]; розвитку фізичних якостей та моделюванні параметрів фізичної підготовленості учнів середнього шкільного віку [297, 305, 448]; контролі за фізичним станом глухих школярів [152], дівчат [411] та профілактиці порушень опорно-ресорної функції стопи [31, 364]; мотивації до занять фізичними вправами та застосуванні рейтингової оцінки фізичної підготовленості як засобу мотивації [21, 127], а також перших спробах аналізу нормативно-програмного забезпечення фізичного виховання за кордоном [129]. Щодо захищених дисертаційних робіт, які окреслюють проблеми фізичного виховання учнів старшого шкільного віку основної медичної групи, то в цей період виявлено лише наукове дослідження О. Зварищук, яке пов'язане з формуванням відповідальності старшокласників за власний фізичний стан [141]. Також у дисертаціях [113, 227] акцентовано увагу на змісті фізичного виховання в соціальній інтеграції, корекції фізичних вад старшокласників засобами фізичного виховання із церебральним паралічем.

Окрім цього, збільшилася кількість захищених дисертаційних робіт, які

окреслювали особливості фізичного виховання, що пов'язано із впливом радіаційного забруднення України. Науковці досліджували організаційно-методичні основи фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами, які проживають в умовах підвищеної радіоактивності [194], впливу радіоактивного середовища на розвиток фізичних якостей учнів в урочній та позаурочній формах фізичного виховання [71, 131], проєктували засоби фізичного виховання для учнів старших класів в умовах радіоактивного забруднення [262, 406], здійснювали пошук раціонального розподілу фізичного навантаження з метою мотивації дівчат до занять фізичними вправами [293, 338], окреслювали педагогічні аспекти дотримання здорового способу життя в умовах радіоактивного забруднення [435].

Варто зазначити, що в цей період також з'являються захищені дисертаційні роботи, які окреслюють ефективний процес управління фізичним вихованням школярів [187, 275, 445] та перші спроби застосування комп'ютерних технологій у фізичному вихованні [48, 74, 370, 444].

Окрім зазначених проблем шкільного фізичного виховання, ми виявили наукові дослідження, які пов'язані з кадровим забезпеченням фізичного виховання, підготовкою майбутніх фахівців із фізичної культури.

Таким чином, у цей період освітніх трансформацій у фізичному вихованні науковці обирали тематики та напрями досліджень, ґрунтуючись на проблемах практичної діяльності фахівців. Незважаючи на те, що в цей період уперше укладена національна навчальна програма з фізичної культури, ми не знайшли наукових досліджень, які б підтверджували чи спростовували ефективність її застосування. В основному, в полі наукового пошуку українських учених, були проблеми фізичного виховання учнів молодших, середніх класів, процес управління та проблеми кадрової підготовки фахівців фізичного виховання. Малодослідженими виявилися різні аспекти фізичного виховання учнів старшого шкільного віку.

1.4. Запровадження компетентнісного підходу у фізичному вихованні в період 2005–2008 років

Період з 2005 до 2008 рр. характеризується як етап першої спроби запровадження компетентнісної парадигми змісту освіти [455, 456]. На цьому етапі підходи до змісту шкільної освіти вже не базуються на знаннях, уміннях та навичках, а фахівці більше оперують поняттями «компетентність», «компетенції», «розвиток», «творчість» [207]. Перехід до освіти на засадах компетентнісного підходу означає переорієнтацію з процесу навчання на основі знань до результату освіти в діяльнісному вимірі. Компетентнісний підхід у навчанні потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для всіх учнів, на суб'єктивні надбання кожного учня. Відбувається заміна предметно-знаннєвого характеру побудови змісту освіти на компетентнісний [207].

У 2005 році, відповідно до Постанови «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру та 12-річний термін навчання», а також вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти [44], розроблено навчальну програму для 12-річної школи «Фізична культура. 5–12 класи» [136]. Проте її зміст практично дублював попередні програми, які акцентували увагу переважно на формуванні рухової культури учнів з пріоритетним розвитком фізичних якостей [134].

Фізичне виховання стає окремим предметом у загальноосвітніх навчальних закладах та не розглядається як частина освітньої галузі «Основи здоров'я». Основна мета – «...формування фізичного, психічного та духовного здоров'я школярів, фізичної культури особистості, оздоровчо-коректувальної та прикладної спрямованості фізкультурної діяльності; розвиток основних фізичних якостей та рухових здібностей; підвищення рівня фізичної підготовленості учнів» [136, 146].

Зазначена мета навчального предмета «Фізична культура» реалізується через застосування комплексного підходу до вирішення навчальних,

оздоровчих і виховних завдань; формування у здобувачів знань щодо функціональної спрямованості занять фізичними вправами; набуття теоретико-методичних знань із фізичної культури, гігієни, основ здоров'я та здорового способу життя; формування навичок самостійного виконання фізичних вправ, розвитку фізичних якостей, корекції постави; профілактики травматизму та надання першої долікарської допомоги; поліпшення показників функціональних можливостей організму; розвитку основних систем життєзабезпечення; виховання дбайливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших як найвищої соціальної цінності особистості; виховання інтересу, потреби та звички до занять фізичними вправами; розвиток кондиційних якостей (сили, швидкості, витривалості, гнучкості й швидкісно-силових якостей) та координаційних здібностей (швидкості перебудови, узгодження рухових дій, здатності до довільного розслаблення м'язів, вестибулярної стійкості тощо); профілактику асоціальної поведінки здобувачів освіти засобами фізичної культури; формування адекватної самооцінки особистості, моральної самосвідомості, цілеспрямованості, впевненості у власних силах, витримки; виховання особистісних морально-вольових і психологічних якостей [136, 146].

Зміст навчальної програми з предмета «Фізична культура» спрямований на формування в учнів середніх і старших класів загальноосвітніх навчальних закладів таких ключових компетентностей:

– соціальні (здатність до співробітництва у процесі занять фізичною культурою, розв'язання життєвих оздоровчих проблем, взаєморозуміння, соціальної активності, формування фізичної культури особистості, основ здорового способу життя) [136];

– мотиваційні (формування громадянських й особистісних уявлень про престижність високого рівня здоров'я, рухової активності та фізичної підготовленості, здатність до вивчення фізичної культури, прояву творчості у застосуванні рухових дій у різних за складністю умовах, адекватності) [136];

– функціональні, які відображають ієрархію вимог до фізкультурно-спортивної діяльності, що поступово розширюються й удосконалюються в учнів у процесі вивчення предмета «Фізична культура» (здатність до оперування знаннями щодо закономірностей рухової активності, знання з історії фізичної культури та спорту, розширення рухового досвіду з метою розвитку фізичних якостей і рухових здібностей відповідно до вікових особливостей, засвоєння термінологічних і методичних компетентностей фізичної культури) [136].

Проведений аналіз змісту навчальної програми 2004 року довів, що за структурою та змістом вона мало чим відрізнялася від попередньої. В ній навчальний матеріал також розподілено на пріоритетний і матеріал для обов'язкового повторення [377]. До змісту навчальної програми внесено теоретико-методичні знання, уміння та навички з окремих видів рухової діяльності, а також контрольні навчальні нормативи й вимоги. Окрім цього, до змісту навчальної програми додано орієнтовні комплексні тести для оцінювання стану фізичної підготовленості (для перевідних класів) та обов'язкові (для випускних класів) [377, 400].

Відповідно до вимог програми передбачено реалізацію змісту предмета «Фізична культура» в обсязі трьох годин на тиждень. Програма не встановлювала чітко визначеної кількості годин для вивчення тих чи інших розділів і тем, але під час планування зобов'язувала вчителів фізичної культури більшу частину відведеного часу приділяти навчанню та засвоєнню пріоритетного навчального матеріалу [136, 400]. Також у програмі зроблено акцент на запровадження уроків плавання (за наявності умов) з метою загартування, зміцнення здоров'я та збереження життя [377]. Однак ця норма не могла бути виконана, особливо в сільських школах, через відсутність басейнів чи додаткового фінансування шкіл для уроків плавання.

Уперше в практиці загальноосвітніх шкіл нормативно затверджено, що у 10–12 класах уроки фізичної культури варто проводити окремо для юнаків і дівчат [377]. Окрім цього, рекомендовано уроки фізичної культури в 5–9 класах проводити для дівчат і хлопців теж роздільно. Проте ця норма теж не була

підкріплена додатковим державним фінансуванням, тому залишилася лише декларативною.

При реалізації змісту базової навчальної програми з фізичної культури допускалося, враховуючи регіональні особливості та умови навчання, вносити зміни та доповнення до її змісту обсягом не більше 10 % від загальної кількості годин упродовж навчального року [136].

У цей період також з'являється навчальна програма з фізичної культури для 10–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів спортивного профілю. Реалізацію навчального предмета «Фізична культура» спортивного профілю передбачено упродовж щоденних уроків. Зміст цієї програми ґрунтувався на основних положеннях «Концепції профільного навчання в старшій школі» та закладав нові підходи до організації профільної фізкультурної освіти в старших класах. Це створювало сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів, потреб, нахилів і здібностей старшокласників щодо вибору спортивного профілю, орієнтації їх на певний вид майбутньої професійної фізкультурно-спортивної діяльності [146].

Основна мета навчальної програми для 10–12 класів спортивного профілю «...спрямована на професійне становлення майбутнього студента спортивного закладу вищої освіти та передбачає ознайомлення учнів старших класів з основними формами і методами професійної діяльності в галузі фізичної культури та спорту» [146]. Вона реалізувалася шляхом підвищення у старшокласників спортивної майстерності в обраному виді спорту; розвитку індивідуальних рухових здібностей та розширення уявлень про специфіку спортивної діяльності; формування в учнів стійкого інтересу до обраного виду спортивного профілю; вивчення способів зміцнення здоров'я в процесі занять фізичною культурою та спортом; виховання особистості, здатної до самореалізації у сфері фізичної культури та спорту; профільного зростання старшокласників і мобільності в умовах реформування та розвитку сучасного суспільства [136, 146, 279].

Окрім цього, збільшилися вимоги до завдань навчальної дисципліни в бік

формування професійної компетентності. Завданнями навчальної програми зі спортивного профілю є: розвиток навчально-пізнавальних і спортивних інтересів, нахилів, здібностей та потреб учнів старших класів у процесі їхньої загальноосвітньої підготовки та профільного навчання; формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією зі спортивного профілю; формування соціальних, мотиваційних і функціональних компетентностей учнів на початковому допрофесійному рівні; формування в учнів спрямованості до майбутньої професійної діяльності зі спортивного профілю; забезпечення перспективних зв'язків між загальною середньою та професійною освітою відповідно до обраного спортивного профілю; формування знань щодо функціональної спрямованості занять фізичними вправами, ефективного користування ними для зміцнення здоров'я, проведення активного відпочинку та здорового способу життя; формування у старшокласників навичок самостійних занять фізичними вправами, розвиток рухових здібностей, корекції постави, профілактики травматизму та надання першої долікарської допомоги; виховання інтересу, потреби та звички до регулярних занять фізичною культурою, спортом, туризмом і ведення здорового способу життя; розвиток основних фізичних якостей (сили, швидкісних, швидкісно-силових якостей, витривалості, гнучкості, спритності), координаційних здібностей, вестибулярної стійкості тощо; виховання в учнів дбайливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших як найвищої соціальної цінності особистості; виховання інтелектуальних, психічних, морально-вольових якостей та патріотичних почуттів; формування стійкого інтересу до обраного спортивного профілю, пізнання шляхів зміцнення здоров'я засобами фізичної культури та спорту, розвиток відповідних здібностей та орієнтація на професійну діяльність зі спортивного профілю, попередження та профілактика асоціальної поведінки учнів старших класів засобами фізичної культури та обраного виду спорту [136, 279].

Зміст навчальної програми зі спортивного профілю ґрунтувався на виявленні рухових здібностей учнів старших класів з метою їх обґрунтованої

орієнтації на певний спортивний профіль навчання в майбутньому [279, 438].

Навчальна програма передбачала обов'язковий і змінний компоненти або модулі. Обов'язковий компонент включав загальноосвітню та загально-фізичну підготовку учнів, на яку відводилося 3 навчальні години на тиждень [136]. Цей компонент викладався за змістом чинної навчальної програми з фізичної культури. Змінний компонент або його модуль передбачав спеціалізовану підготовку здобувачів освіти, яка базувалася на одному з обраних видів спорту. На викладання цього компонента відводилося теж 3 академічні години на тиждень. У процесі реалізації змісту навчальної програми зі спортивного профілю забезпечувалися міжпредметні зв'язки з іншими предметами. Реалізовувався зміст за модульно-тематичним принципом. Модулями були види спорту: «Баскетбол», «Гандбол», «Футбол», «Легка атлетика», «Гімнастика», «Атлетизм», «Плавання», «Спортивний туризм», «Лижна підготовка» та ін. Усі модульно-тематичні блоки склалися з тем програмного матеріалу з визначеною кількістю годин на навчальний рік у кожному класі [146]. Реалізовувався зміст навчальної програми зі спортивного профілю в обсязі 5 годин на тиждень у 10 і 11 класах та 6 годин – у 12 класі. Кількість годин на різні види профільної підготовки дозволялося змінювати відповідно до обраного виду спортивного профілю та рівня фізичної підготовленості здобувачів освіти. Крім цього, у сітці годин визначено резервний час до 10 годин у кожному класі [146, 438]. Такий демократичний підхід, на нашу думку, давав можливість учителям фізичної культури змінювати планування у нестандартних ситуаціях, пов'язаних з несприятливими погодними умовами, запровадженням у школі карантину тощо. У разі їх відсутності учитель фізичної культури міг самостійно використовувати години резервного часу на власний розсуд [438].

Незважаючи на те, що нормативно був визнаний спортивний, а пізніше й військово-спортивний профілі для учнів старшого шкільного віку, масового запровадження у практику загальноосвітніх шкіл вони не мали [146]. Причинами цього, на нашу думку, були: недостатня кількість спеціального

інвентарю та обладнання; незадовільний стан матеріально-технічної бази шкіл; недостатньо широка професійна підготовленість учителів фізичної культури; упереджене ставлення адміністрації шкіл до потреби в запровадженні такого профілю навчання; відсутність бажання батьків учнів у виборі спортивного, військово-спортивного профілів для навчання їхніх дітей; а також низький рівень престижності професії фахівця з фізичної культури на ринку праці.

Однак у незначній кількості шкіл було створено профільні спортивні класи та окремі профільні групи з вивчення обраного навчально-спортивного профілю. Також організовано профільне навчання за індивідуальними навчальними планами та програмами під контролем учителів фізичної культури, створено динамічні профільні групи, у тому числі й різновікові з певного спортивного профілю [146].

Проаналізовані захищені дисертаційні роботи в Україні упродовж цього періоду дають підстави стверджувати, що запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті та 12-річного терміну навчання як основної освітньої трансформації, не знайшли відображення в українській науковій думці. Поодинокі наукові дослідження стосувалися запровадження нової навчальної програми того часу, пов'язаної із впровадженням у школах уроку футболу [56, 340] та нормативно-програмного забезпечення на основі закордонного досвіду фізичного виховання [16].

Здебільшого, як і в попередньому періоді, українських учених цікавили питання, які пов'язані з проблемами історичних передумов та теоретико-методологічних основ фізичного виховання [206]; розвитку фізичних, вольових якостей здобувачів освіти [153, 178, 224]; рухового режиму, рухової активності, працездатності, навчальних технологій [215, 232, 235] школярів як в урочній формі фізичного виховання, так і в позанавчальний час [42, 66, 356]; системи контролю за рівнем знань [128] і контролю за просторовою організацією тіла школярів [270], розвитком координаційних здібностей [371], морфофункціональним розвитком [340] та фізичною підготовленістю школярів основної медичної групи [34, 226], а також із вадами у стані здоров'я [23, 60,

103, 143, 164, 300, 447]; формуванням мотивації та стимулів до занять фізичними вправами [35]; оптимізації освітнього процесу з фізичного виховання [229]; запровадження диференційованого підходу [369], інноваційної [222] та олімпійської освіти [458]; співпраці школи та сім'ї у фізичному вихованні [40, 477]. Левова частина наукових досліджень цього періоду спрямована на запровадження інновацій у фізичному вихованні. Системні наукові дослідження щодо запровадження інноваційних педагогічних технологій, інноваційних підходів, інноваційних методів та засобів розкрито в наукових дослідженнях І. Дичківської [124], Н. Москаленко [250, 252, 253, 254, 258], Л. Рибалко [335], Т. Сидорчук [367], В. Тарасенко [413]. Однак, саме в цей період розвитку фізичної культури серед інноваційних технологій чітко виокремлюється застосування фітнес-технологій, фітнес-програм [157, 408], інноваційних тренажерів [68], комп'ютерних технологій [433] у фізичному вихованні та системи управління інноваційними процесами [57].

Слід зазначити, що в цей період Міністерством освіти та науки України скасовано 12-річний термін навчання, а від так виникла потреба повернення на 11-річне навчання, що спонукало нас до аналізу реформування фізичного виховання у наступному періоді. Окрім цього, встановлено, що упродовж цього періоду українські науковці почали цікавитися особливостями організації шкільного фізичного виховання за кордоном [420, 421, 423, 424], що в подальшому лягло в основу розроблення навчальної програми з фізичної культури з урахуванням вітчизняного та кращого європейського й світового досвіду з фізичного виховання.

1.5. Характерні реформи у фізичному вихованні в період 2009–2015 років

Необхідність проведення освітніх трансформацій у фізичному вихованні цього періоду зумовлює багато чинників, серед яких низький рівень фізичної активності школярів і мотивації до занять фізичною культурою та спортом,

критична ситуація зі станом здоров'я молодого покоління, наявність смертельних випадків під час уроків фізичної культури упродовж 2008–2009 навчального року, недоліки традиційної системи освіти, що не враховувала інтереси та схильності дітей, потреба зміни підходів до фізичного виховання школярів з урахуванням кращого українського та світового досвіду у фізичному вихованні [377, 400, 402]. Однак цей етап освітніх трансформацій, здебільшого, стосувався лише фізичного виховання і не окреслював освітніх змін в інших навчальних предметах у шкільній освіті України. Вважаємо, що основним поштовхом до освітніх трансформацій цього періоду була значна кількість смертельних випадків під час уроків фізичної культури, скарги учнів середнього шкільного віку на стан фізичного здоров'я, тиск з боку громадськості та засобів масової інформації на управлінців галузі та медичних працівників, що призвело до перегляду вимог навчальної програми з фізичної культури.

Проте масштабні освітні зміни відбулися в системі шкільної освіти після підписання Угоди про Співробітництво між Україною та Європейським Союзом [324]. Відповідно до цієї Угоди Україна взяла на себе зобов'язання привести до європейських стандартів шкільну систему освіти, фізичну культуру та спорт, що дає нам підстави стверджувати про початок V етапу становлення шкільної освіти в Україні.

Відповідно до Глави 23 Угоди про співробітництво між Україною та Європейським Союзом сторони взяли на себе відповідальність сприяти розвитку співробітництва в галузі освіти, навчання та молодіжної політики з метою поліпшення взаєморозуміння, активізації міжкультурного діалогу та посилення знань щодо відповідних культур [324].

Окрім цього, Глава 25 спонукає сторони до співробітництва у галузі спорту та фізичної культури з метою сприяння розвитку здорового способу життя серед людей різного віку, просування соціальних функцій та освітніх цінностей спорту, а також боротьби із загрозами для спорту, наприклад, з допінгом, договірними матчами, расизмом та насильством [324].

Основна освітня трансформація шкільного фізичного виховання в цьому періоді – оновлення шкільних навчальних програм як для початкової, так і для середньої та старшої школи. Навчальні програми укладаються з урахуванням кращого українського, європейського та світового досвіду [186, 400, 402, 427].

С. Моїсєєв окреслив низку причин, які характеризуються як недоліки традиційної системи освіти, а саме: учитель займав позицію авторитарного командира, який організовував педагогічний процес відповідно до державного замовлення без урахування потреб, інтересів, системи цінностей, суб'єктивного досвіду школярів; педагогічний процес не сприяв засвоєнню таких складових навчальної діяльності, як орієнтація, планування, виконання, контроль, корекція та оцінювання, а школярі засвоювали лише одну – виконання; домінували фронтальні та групові методи роботи на уроці, а інтерактивні, що вимагали прояву творчих здібностей, були відсутні; у здобувачів освіти переважала зовнішня мотивація, зорієнтована на уникнення невдач у навчанні; при здійсненні оцінювання навчальних досягнень результати одного учня порівнювалися з результатами інших без урахування навчального поступу; в учнів, як правило, не була сформована адекватна самооцінка, спостерігався низький рівень самоповаги; учні не могли самостійно здійснювати моніторинг навченості, динаміки розвитку фізичних якостей за необхідними показниками; учень не мав достатньої свободи в освітньому процесі для самоактуалізації психофізичного потенціалу [239, 400].

У 2009–2012 роках затверджено навчальні програми з фізичної культури для молодшої, основної та старшої шкіл, які містили низку нововведень порівняно з попередніми навчальними програмами. Уперше навчальний матеріал із фізичної культури для учнів 5–11 класів побудовано за двома складовими: інваріантною та варіативною [400].

Інваріантна – містила теоретико-методичні знання та загальну фізичну підготовку. На впровадження інваріантної складової не передбачалося певної кількості уроків, а її зміст реалізовувався упродовж кожного уроку.

Варіативна – представлена видами спорту, що отримали назву «варіативні

модулі». Уперше в практиці фізичного виховання з'явилася можливість у кожному навчальному закладі самостійно формувати змістове навантаження, враховувати інтереси учнів [379], стан матеріально-технічної бази та інвентарю, традиції закладу освіти та кадрове забезпечення [427, 541].

У період з 2009 до 2016 року систематично вносилися зміни в навчальні програми для середньої та старшої школи. Збільшувалася кількість варіативних модулів, які пропонувалися на вибір учнів з восьми у 2009 році до тридцяти двох – у 2016 році. Такий підхід, на нашу думку, мав би урізноманітнити фізичне виховання в школах. При цьому профільне міністерство не рекомендувало змінювати кількість варіативних модулів, які учні мають опанувати упродовж одного навчального року. У 5–6 класах пропонувалося із загальної кількості обирати 4–6 варіативних модулів; у 7–8 класах – 3–5 модулів; у 9 класах – 3–4 модулі; у 10 – 11 класах – 2–3 модулі [400, 427].

Наступна трансформація – залучення учнів до планування освітнього процесу з фізичної культури через письмове опитування щодо вибору варіативних модулів для вивчення кожного навчального року [379]. Такий підхід, на нашу думку, повинен був сприяти відповідальності учнів та свідомому ставленню до уроку [402].

При оцінюванні навчальних досягнень школярів використовувалися орієнтовні навчальні нормативи, які розроблено для кожного варіативного модуля. При цьому результат за виконання нормативу не був домінантним при виставленні тематичної чи семестрової оцінки [134, 400, 427].

Також авторами програми запропоновано нововведення в оцінюванні навчальних досягнень учнів – система нарахування «бонусних балів», яка повинна була спонукати дітей до поліпшення результатів навчання за рахунок систематичних відвідувань уроків фізичної культури, свідомого ставлення до фізичного виховання, активності впродовж уроку, прояву організаторських здібностей, відвідування спортивних гуртків, секцій у позаурочний час, участь та результативність виступів під час змагань різного рівня [400, 427]. Відповідно учителям фізичної культури надано право за вищезазначені критерії

додавати до отриманих оцінок один чи два бали, мотивуючи їх до кращого прояву рухової активності під час уроків.

На думку Т. Круцевич [186], у цей період досягнуто наступності у навчальних програмах з фізичної культури в початковій, середній та старшій школах (рис. 1.2).

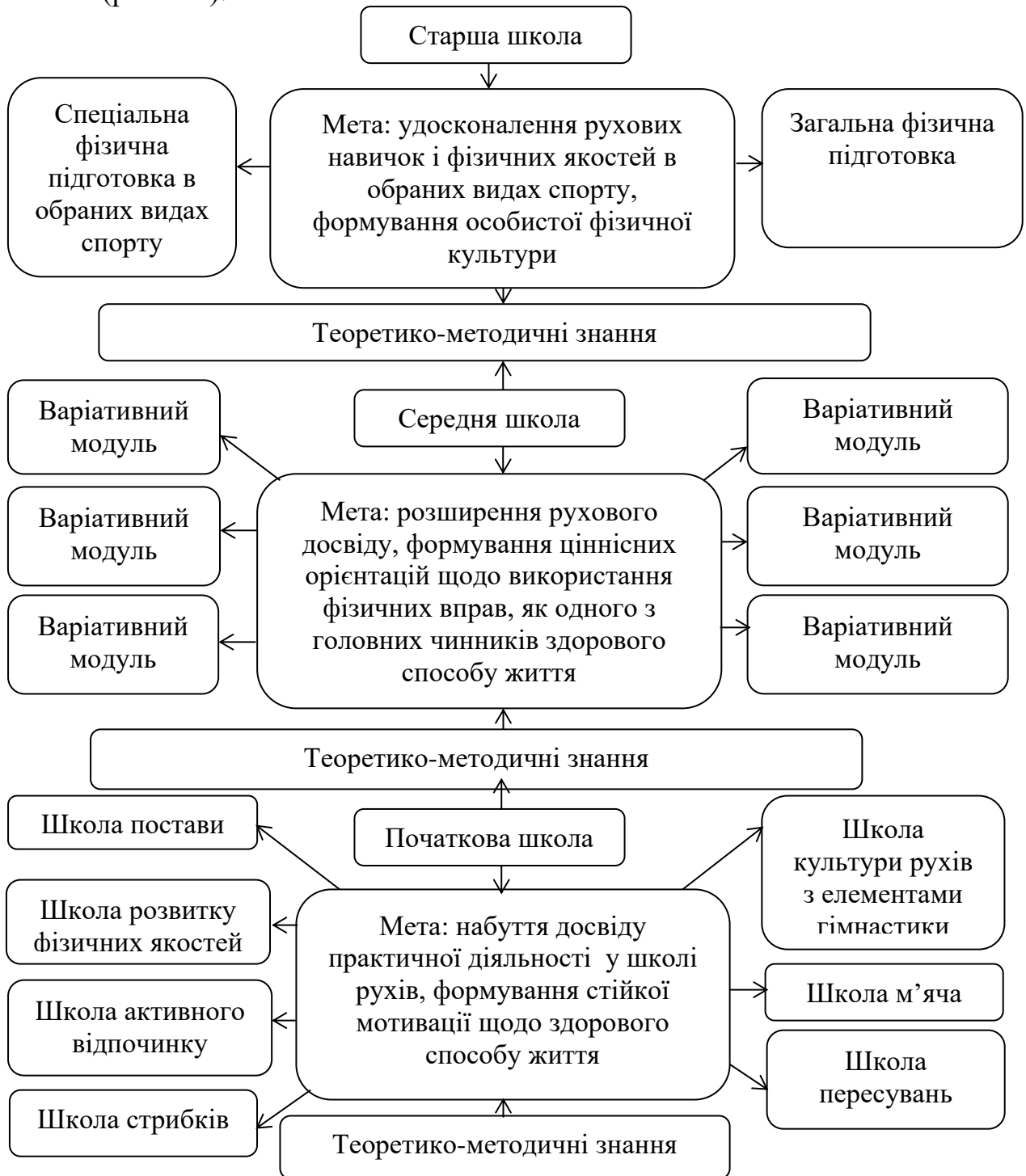

Рис. 1.2. Наступність програм з фізичної культури в загальноосвітній школі (Т. Круцевич, 2021)

Зазначимо, що в початкових класах основна мета фізичного виховання – набуття досвіду практичної діяльності у школі рухів, формування стійкої мотивації до здорового способу життя. Це в свою чергу спонукає нас констатувати, що в початкових класах повинна формуватися основа для опанування руховими навичками з різних видів фізкультурно-оздоровчої діяльності. У середніх класах мета фізичного виховання передбачала розширення рухового досвіду, формування ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя.

Дослідження Т. Круцевич [186] дають можливість констатувати, що у навчальних програмах із фізичної культури в початкових, середніх та старших класах спостерігається логічний взаємозв'язок між метою, завданнями, змістом та добором засобів для вирішення навчальних, оздоровчих та виховних завдань, для поліпшення фізичного розвитку, фізичної підготовленості, теоретичної компетентності з фізичного виховання.

Отже, автори програми акцентували увагу на переході знань, умінь та навичок, які закладалися під час уроків фізичної культури в початкових до середніх та старших класів.

У старших класах акцентовано увагу на удосконаленні рухових навичок і фізичних якостей в обраних видах спорту, формуванні особистої фізичної культури. Це, на нашу думку, давало можливість ураховувати набутий досвід школярів упродовж 5–9 класів та формувати в учнів вузьку спортивну спеціалізацію на основі інтересу до обраних варіативних модулів навчальної програми та традицій закладу освіти, а можливо, і вибору майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, у період з 2009 до 2015 роки у шкільному фізичному вихованні освітні трансформації були спрямовані на удосконалення навчальних програм з фізичної культури за рахунок розроблення та затвердження новітніх варіативних модулів, таких як: «Чирлідінг», «Корфбол», «Петанк», «Кросфіт». Ці нововведення дали можливість підвищити інтерес та мотивацію до занять

фізичною культурою, розширити руховий досвід школярів, удосконалити фізичну підготовленість та поліпшити фізичний розвиток учнів [534].

Щодо наукових досліджень цього періоду, варто зазначити, що шкільне фізичне виховання знаходилося під пильним контролем управлінців, медичних працівників через смертельні випадки на уроках фізичної культури у 2008–2009 н.р. Це активізувало наукові дослідження вітчизняних вчених, пов'язаних із фізичним вихованням у середньому та старшому шкільному віці, а також розробленням нових варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури та експериментальною перевіркою їх впливу на організм учнів.

Українські вчені досліджували: проблематику диференційованого підходу у фізичному вихованні школярів [22, 45, 112]; законодавчу базу фізичного розвитку учнів шкіл [342]; системи контролю в початкових класах [86] та розвиток психофізичних якостей за допомогою різних засобів [49, 69, 197]; впровадження інноваційних технологій [165, 221, 259], фітнес-технологій [298, 446]; періодизацію фізичної підготовки [264], удосконалення фізичної підготовленості школярів [17, 147, 190, 303, 332, 415, 425]; оптимізацію занять із урахуванням різних засобів фізичного виховання та фізичного розвитку [195, 211, 228, 286]; фізичну культуру особистості та проблеми оздоровчого фізичного виховання [51, 70, 100, 366, 461], в тому числі з урахуванням несприятливих умов різного характеру [92, 126], а також з порушеннями у стані здоров'я [55, 75, 110, 133, 135, 266, 276, 457]; потребу та мотивацію до рухової активності [203, 426]; оптимізацію та програмування занять [9, 161, 162, 373], а також корекцію фізичного стану школярів [72, 76, 159, 201, 277, 327]; інтегративне фізичне виховання школярів I-III груп здоров'я [38, 39, 359]; удосконалення фізичного виховання із розробленням варіативних модулів навчальної програми [355, 400, 402]; поєднання принципів фізичного та морального виховання на уроках фізичної культури [85], формування ціннісних орієнтацій у процесі фізичного виховання старшокласників [2, 354]; проблеми фізичного виховання учнів сільських шкіл та запровадження олімпійської освіти в школах [91, 137]; зарубіжний досвід фізичного виховання [294].

Незважаючи на те, що наукові дослідження цього часу здебільшого відповідали освітнім трансформаціям, проте проблеми шкільного фізичного виховання і надалі потребували пошуку ефективних шляхів та модернізації, що лягло в основу трансформаційних процесів у наступному етапі становлення фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти.

1.6. Модернізація шкільного фізичного виховання на сучасному етапі (2016 – 2023 рр.)

Новітнє суспільство висуває до освіти нові значні вимоги, однією з яких є формування особистостей, які спроможні приймати неординарні рішення й ефективно налагоджувати стосунки у швидкоплинній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості надзвичайно важливі на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування вимагає реалізації нових підходів до процесу навчання [96, 97, 98]. Сучасні випускники потребують не лише ґрунтовних знань із предметів, а й високого рівня розвитку різних типів компетентностей [172, 173].

Саме компетентнісно орієнтований підхід до навчання закладено в основу Концепції Нової української школи, який доповнюють принципи дитиноцентризму та педагогіки партнерства, новий зміст освіти, а також сучасне освітнє середовище – безпечне, доступне та дружнє до дитини [96, 97, 98]. Освітньою реформою також передбачено використання інтегрованого підходу та міжпредметних зв'язків в освітньому процесі [181].

Реформування освіти в Україні дало потужний поштовх для активізації самоосвіти учителів та їх творчого підходу у викладанні предметів [358, 401].

Відповідно до Закону України «Про освіту», який прийнято Верховною Радою України 05 вересня 2017 року, передбачено, що «...метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя,

готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [140, 319, 320].

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, таких як [172, 173, 278, 382]: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість і фінансова грамотність (рис. 1.3).

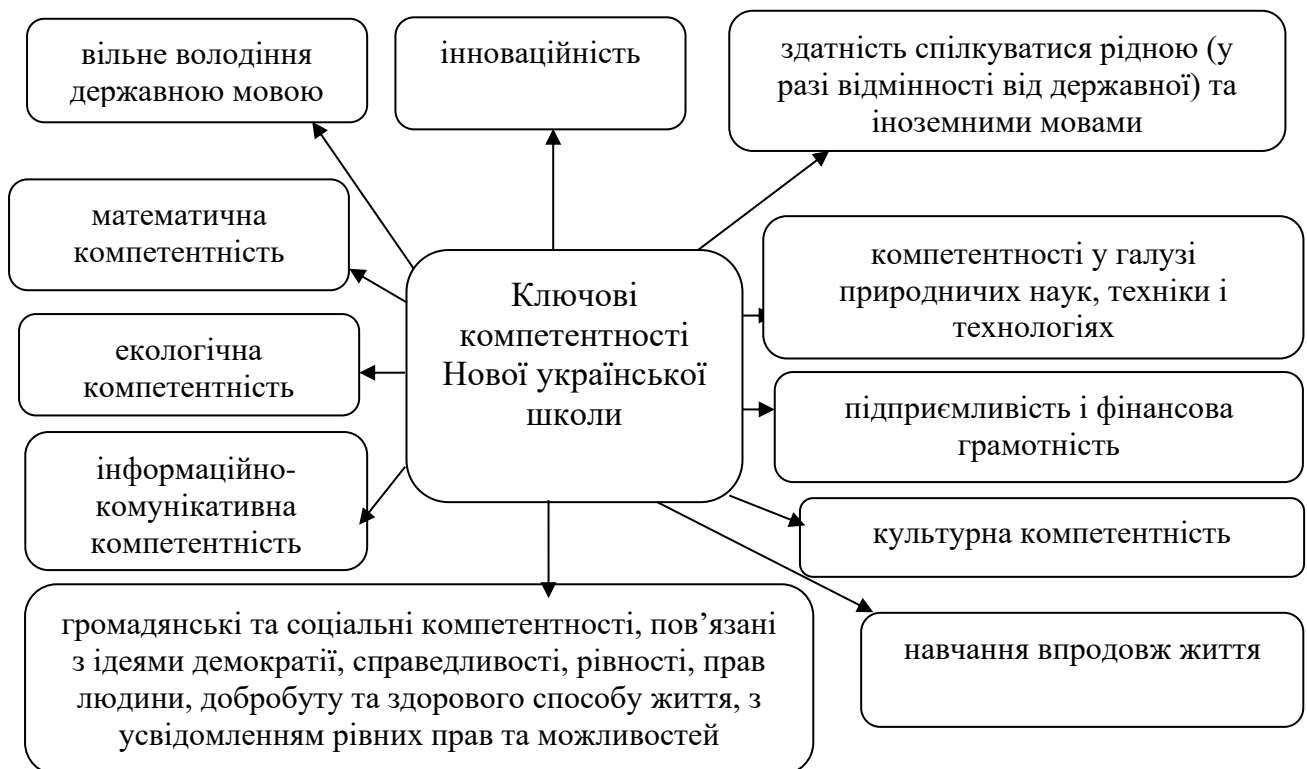

Рис. 1.3. Перелік ключових компетентностей Нової української школи (НУШ)

Відповідно до листа Міністерства освіти та науки України від 29.08.2016 р. № 1/9-446 в рамках українсько-польського проєкту «Нова

українська школа» та Програми польської закордонної допомоги Міністерства закордонних справ Республіки Польща, спрямованої на підтримку освітніх реформ в Україні, була створена всеукраїнська робоча група з розроблення стандарту початкової освіти НУШ, до складу якої залучені доктор наук з фізичного виховання та спорту професор Москаленко Н.В., кандидати наук з фізичного виховання та спорту, доценти Сороколіт Н.С., Турчик І.Х. [323]. Нами розроблений стандарт фізкультурної освітньої галузі НУШ та компетентнісний потенціал предмета «Фізична культура». Окрім цього, ми окреслили шляхи формування ключових компетентностей для здобувачів освіти та вважаємо, що кожна з цих ключових компетентностей можна формувати в учнів у процесі занять фізичними вправами.

Розглянемо зміст кожної ключової компетентності, що внесені до стандарту освіти НУШ та можливість їх формування у фізичному вихованні.

Ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» у стандарті освіти передбачає уміння усно та письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко й аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях [140, 319, 320]. Ця компетентність у фізичному вихованні може бути сформована через уміння правильно використовувати термінологічний апарат під час виконання стройових команд, спілкування в різних ситуаціях під час занять фізичною культурою та спортом, розв'язання конфліктних ситуацій, які можуть виникати в ігрових видах спорту, а також під час проведення рухливих ігор та естафет, популяризування ідей фізичної культури та спорту мовними засобами [96, 118, 119, 251].

На нашу думку, важливо сформувати в учнів усвідомлення ролі фізичної культури для гармонійного розвитку особистості, пошанування національних традицій в українському спортивному русі мовними засобами. Це може здійснюватися через навчальні ресурси, такі як: інформація про історію

спортивного руху в Україні та українську спортивну термінологію [96, 118, 119, 251].

Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування [140, 319, 320]. Ця ключова компетентність у фізичному вихованні формується за допомогою вміння спілкуватися рідною та іноземними мовами про фізичну культуру, її значення для самореалізації людини; писати тексти іноземною мовою про власні спортивні захоплення; шукати інформацію в іноземних джерелах про ефективні оздоровчі програми, спортивні новини. При формуванні цієї ключової компетентності важливо, щоб сучасна дитина усвідомлювала роль іноземної мови як мови міжнародного спілкування, а також вміла висловлювати власну думку, використовуючи рідну мову. Цього можна досягти через використання спортивної термінології, яка є загальноприйнятою для світового спортивного товариства, а також через повідомлення спортивних новин рідною чи іноземними мовами [96, 118, 119, 251].

Математична компетентність передбачає виявлення простих математичних залежностей у навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань й умінь в особистому та суспільному житті людини [140, 319, 320]. Математичну компетентність під час уроку фізичної культури можна сформувавати, використовуюючи математичні методи під час занять фізичною культурою, а саме: у початкових класах при проведенні естафет добирати такі завдання, які б давали можливість здійснювати математичні підрахунки, приклади на віднімання, додавання, множення чи ділення. У середніх та старших класах за допомогою математичних методів контролювати свій фізичний стан, здійснювати підрахунок та аналізувати

частоту серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень, що дозволить школярам добирати фізичні навантаження, опираючись на індивідуальні показники. Під час проведення двобічних спортивних ігор вести рахунок при проведенні змагань у різних видах спорту, а також розраховувати зусилля для досягнення мети, аналізуючи швидкість, відстань, траєкторію польоту спортивного інвентарю, тощо [96, 118, 119, 251].

При формуванні цієї ключової компетентності учитель фізичної культури має донести до учнів важливість математичного мислення для фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності [251].

Компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологій передбачають формування допитливості, прагнення шукати та пропонувати нові ідеї, самостійно чи у групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе та навколишній світ шляхом спостереження і дослідження [140, 319, 320]. При формуванні компетентностей у галузі природничих наук, техніки і технологій варто зробити акцент на проведенні фізкультурно-оздоровчих занять в умовах природного середовища; використанні сил природи у процесі занять фізичною культурою; умінні організовувати та здійснювати туристичні мандрівки; застосовувати інноваційні технології для поліпшення здоров'я та задоволення від рухової активності [96, 118, 119, 251].

При цьому надзвичайно важливо, на нашу думку, сформувати розуміння у школярів гармонійної взаємодії людини та природи, сприйняття екологічного довкілля як ідеального простору для реалізації фізичної активності людини; ціннісного ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, усвідомлення важливості бережливого природокористування [251]. Цього можна досягти через навчальні ресурси, такі як: туристичні мандрівки, фізичні вправи на свіжому повітрі, засоби загартовування, сучасні фітнес-технології [96, 118, 119, 251].

Екологічна компетентність передбачає усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки,

ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства [140, 319, 320]. Екологічна компетентність, на нашу думку, могла б формуватися в учнів у рамках попередньої. Однак відповідно до Закону України «Про освіту» вона виділена як самостійна компетентність. На нашу думку, основна мета цієї компетентності у фізичному вихованні полягає в тому, щоб під час виконання фізичних вправ в умовах природного середовища школярі знали, розрізняли біотичні та абіотичні небезпеки й уникали їх; дотримувалися правил безпеки під час уроків, змагань та інших форм фізичного виховання; гігієнічних вимог щодо спортивного одягу, спортивних споруд та температурних режимів [96, 118, 119, 251].

Ключова компетентність «Інноваційність» передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що забезпечує подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти та брати участь у справах громади [140, 319, 320]. Основна мета цієї ключової компетентності у фізичному вихованні – вміти застосовувати інноваційно-оздоровчі технології для поліпшення фізичного стану, розвивати варіанти ідеї та можливості створення нових оздоровчих технологій, досліджувати та експериментувати з інноваційними підходами у фізичному вихованні, створювати інноваційні програми індивідуальних фізкультурно-оздоровчих занять. При її формуванні учні зможуть усвідомити значення інноваційних технологій у фізичному самовдосконаленні; розумітимуть потребу в застосуванні інноваційних засобів у фізичному вихованні [96, 118, 119, 251].

Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає опанування основ цифрової грамотності для розвитку та спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності в навчанні та інших життєвих ситуаціях [140, 319, 320]. Інформаційно-комунікативна компетентність у фізичному вихованні полягає в тому, щоб

сформувати в учнів уміння використовувати цифрові пристрої для отримання інформації на спортивну тематику та комунікацію між собою; для навчання техніки рухових навичок, фізичних вправ; для оцінювання власного фізичного стану, моніторингу рухової активності. Окрім цього, надзвичайно важливо, щоб школярі усвідомлювали вплив інформаційних та комунікаційних технологій і пристроїв на здоров'я людини, розуміли переваги та ризики їхнього застосування; проблеми та наслідки комп'ютерної залежності [96, 118, 119, 251]. Для її формування доцільно застосовувати такі навчальні ресурси: комп'ютерні програми для корекції фізичного стану, відео майстер-класів із різних видів спорту, відеоуроки та відеоролики про проведення різних форм фізкультурно-оздоровчих занять [96, 118, 119, 251].

Навчання впродовж життя передбачає опанування умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно та у групі [140, 319, 320]. Формування цієї ключової компетентності, на нашу думку, є надзвичайно важливою у фізичному вихованні школярів, оскільки дає можливість учням розв'язувати проблемні завдання у сфері фізичної культури та спорту; досягати конкретних цілей у фізичному самовдосконаленні; розробляти індивідуальні оздоровчі програми з урахуванням власних можливостей, мотивів та потреб; шукати, аналізувати та систематизувати інформацію у сфері фізичної культури та спорту [96, 118, 119, 251]. При формуванні цієї ключової компетентності важливо сформувати розуміння потреби постійного фізичного вдосконалення.

Ключова компетентність «Громадянські та соціальні компетентності пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя з усвідомленням рівних прав і можливостей» передбачає: співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність у житті класу та школи; повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами

дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікувати себе як громадянина України; дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя [140, 319, 320]. Цю ключову компетентність у фізичному вихованні варто формувати через виховання організаторських здібностей школярів. Рекомендуємо формувати здатність в учнів до організації гри чи іншого виду командної рухової діяльності; спілкування в різних ситуаціях на засадах поваги та товариськості; нівелювання конфліктних ситуацій, які можуть виникати у процесі спортивної діяльності; дотримання правил чесної гри (Fair Play): поважати суперника, здобувати перемогу чесним шляхом за рахунок ретельної підготовки, з гідністю приймати поразку, пам'ятати, що головна перемога – це перемога над собою. При формуванні цієї ключової компетентності важливо в дітей розвивати вміння цінувати підтримку, повагу до альтернативних думок і поглядів, а також толерантність; розуміння зв'язку між руховою активністю та здоров'ям; свідоме ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших [96, 118, 119, 251].

Культурна компетентність передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття та розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості [140, 319, 320]. Реалізація цієї ключової компетентності у фізичному вихованні має бути спрямована на формування вміння виражати свій культурний потенціал через рухову діяльність; на удосконалення культури рухів; дотримання мовленнєвого етикету; усвідомлення можливостей національного самовираження та самореалізації через фізичну культуру та спорт [96, 118, 119, 251].

Ключова компетентність «Підприємливість і фінансова грамотність» передбачає ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень [140, 319, 320]. Формування цієї

ключової компетентності носить надважливий характер для сучасної молоді людини. Адже людина, в якій сформовані риси підприємця і, яка є фінансово грамотною, може досягнути значних особистих результатів та матеріально себе забезпечити. Часто підприємливість ототожнюють лише із заробітком коштів, а не з формуванням лідерських якостей, які допоможуть молодій особі стати успішною. Тому у фізичному вихованні цю ключову компетентність варто розглядати та формувати через призму розвитку організаційних, лідерських якостей, таких, як: вміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку; контролювати свої емоції; організувати свій час і мобілізувати ресурси; оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності; реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях; вміння працювати в команді; відповідати за власні рішення; користатися власними перевагами та визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати й реалізовувати спортивні проєкти (турніри, змагання тощо) [96, 118, 119, 251].

Низка освітніх нововведень НУШ спонукала до розроблення нових стандартів початкової та базової середньої освіти [309, 310]. Це, в свою чергу, стало передумовою для пошуку практичних аспектів упровадження нового стандарту початкової освіти [155, 204, 205].

У стандарті початкової освіти НУШ зазначено, що «..метою фізкультурної освітньої галузі є формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою та спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок» [310]. Відповідно до цього окреслені обов'язкові очікувані результати навчання, а саме: здобувач освіти повинен регулярно займатися руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонструвати власні рухові вміння та навички, використовувати їх у різних життєвих ситуаціях; добирати фізичні вправи для підвищення рівня фізичної підготовленості; керуватися правилами безпечної та чесної гри, уміти боротися, виграти і програти; усвідомлювати значення фізичних вправ для здоров'я,

емоційного задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії [310, 385].

Стандарт початкової освіти НУШ укладено таким чином, щоб зміст фізкультурної освітньої галузі відображав вирішення основних завдань фізичного виховання – освітніх, оздоровчих і виховних, тому окреслений у трьох напрямках [385]. Такий підхід, на нашу думку, дозволяє учителям фізичної культури якісно спланувати освітній процес і відстежувати після закінчення кожного циклу навчання ступінь досягнення загальних та конкретних результатів навчання (рис. 1.4).

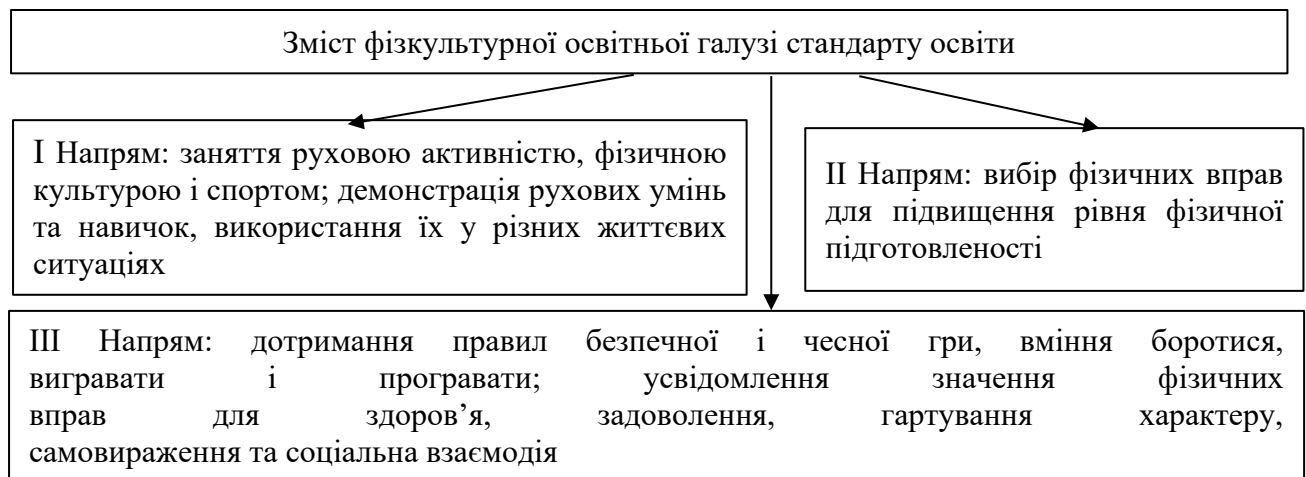

Рис. 1.4. Особливості розподілу змісту фізкультурної освітньої галузі в стандарті освіти НУШ

На нашу думку, перша група очікуваних результатів стандарту дає можливість реалізовувати освітні завдання; друга – впливає на розвиток фізичних якостей здобувачів освіти початкової школи; третя – сприяє вирішенню оздоровчих та виховних завдань [385].

І напрям ставить наступні завдання перед здобувачами освіти:

– виконання життєво необхідних рухових дій, таких, як: вправи в пересуванні – ходьба, біг, лазіння та перелізання, виконання загально-розвивальних вправ із предметами та без них, оцінювання власного виконання рухових дій та виконання вправ іншими. На нашу думку, такий підхід у фізичному вихованні, як оцінювання та взаємооцінювання, надає можливість

учителям фізичної культури мотивувати школярів до ідеального виконання фізичних вправ [309, 310, 385];

– моделювання рухової діяльності передбачає: розпізнавання та добір вправ для ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної паузи та фізкультурної хвилинки; розпізнавання, добір вправ та відповідного інвентарю для різних видів спорту з метою розвитку фізичних якостей. Надзвичайно важливим, на нашу думку, є те, що в стандарті освіти в початкових класах закладена можливість для учнів початкових класів добору відповідного інвентарю для кожного виду спорту [310, 385]. Це сприятиме формуванню правильного уявлення школярів про специфіку виконання фізичних вправ із різним інвентарем [385];

– виконання фізичних вправ під час ігрової та змагальної діяльності. Обов'язковими очікуваними результатами в цьому напрямі є виконання рухових дій під час рухливих ігор, естафет під керівництвом учителя, під час дозвілля в школі та поза її межами [310, 385]. Реалізація цього пункту у фізичному вихованні учнів початкової школи дасть можливість навчити дітей працювати в команді, активно проявляти себе під час ігрової діяльності та використовувати ігровий метод як основний метод навчання в початкових класах НУШ [385].

ІІ напрям дозволяє учневі проявити творчість у доборі фізичних вправ для розвитку фізичних якостей, аналізувати стан здоров'я під час занять фізичною культурою та спортом, а також свідомо ставитися до фізичного навантаження [385]. У стандарті передбачено:

– контроль за фізичним станом: контроль за власним самопочуттям за підтримки дорослого та оволодіння елементами самоконтролю під час виконання фізичних вправ [310, 385]. Ми вважаємо, що такий підхід дозволить учням самостійно застосовувати засоби розвантаження за потребою та самопочуттям [385];

– аналіз та оцінювання впливу фізичного навантаження на стан здоров'я людини – передбачено аналіз та пояснення учнями значення фізичних

вправ для здоров'я людини; аналіз впливу позитивних та негативних факторів на стан здоров'я; оцінювання власного самопочуття за частотою серцевих скорочень та частотою дихання для диференціації фізичного навантаження [310, 385]. Це допоможе сформувати в учнів початкових класів свідоме ставлення до виконання фізичних вправ [385];

– добір фізичних вправ для розвитку фізичних якостей та зміцнення здоров'я. Передбачає те, щоб учні обирали та виконували вправи або рухливі ігри та елементи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей [310, 385]. Окрім цього, вміли регулювати навантаження відповідно до визначених завдань уроку та власного самопочуття [385].

III напрям стандарту фізкультурної освітньої галузі охоплює реалізацію виховних завдань та спрямований на формування громадянських і соціальних компетентностей школярів [310]. У стандарті передбачено:

– виконання різних ролей [310, 385]. Під час фізкультурної діяльності учителі фізичної культури мають навчити школярів виконувати різні ролі під час рухливих ігор, забав, обрядів та інших форм рухової діяльності, а також ефективно взаємодіяти з однолітками для досягнення спільних командних цілей [385];

– дотримання безпечної поведінки [310, 385]. Одне з найважливіших завдань фізичного виховання полягає у тому, щоб в учнів сформувати навички безпечного виконання фізичних вправ упродовж фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів, тому у стандарті зроблено акцент на дотриманні правил безпеки особисто та під час спільної з друзями рухової діяльності як у закладі загальної середньої освіти, так і поза її межами. Важливо, щоб учень пояснював значення дотримання цих правил та розумів їх наслідки [385];

– дотримання етичних норм у руховій діяльності [310]. Часто фізкультурно-оздоровча чи спортивно-масова діяльність учнів пов'язана із проведенням змагань, що може стати причиною конфліктних ситуацій та спірних моментів щодо справедливої чи несправедливої перемоги. Тому в стандарті освіти наголошено на тому, щоб учителі фізичної культури навчали

учнів правил чесної гри; щоб учні не засмучувалися через поразку та сприймали її з гідністю; прагнули вигравати чесно [385].

Окрім цього, в стандарті задекларовані загальні та обов'язкові очікувані результати навчання здобувачів освіти [310]. Вони розподілені за періодами навчання учнів в школі відповідно до структури закладу освіти [385] та мають аналізуватися учителями фізичної культури після завершення кожного освітнього періоду – початкової (адаптаційно-ігровий та основний періоди навчання), середньої (адаптаційний період і період базового предметного навчання) та старшої школи (академічного та професійного ліцею) (рис. 1.5).

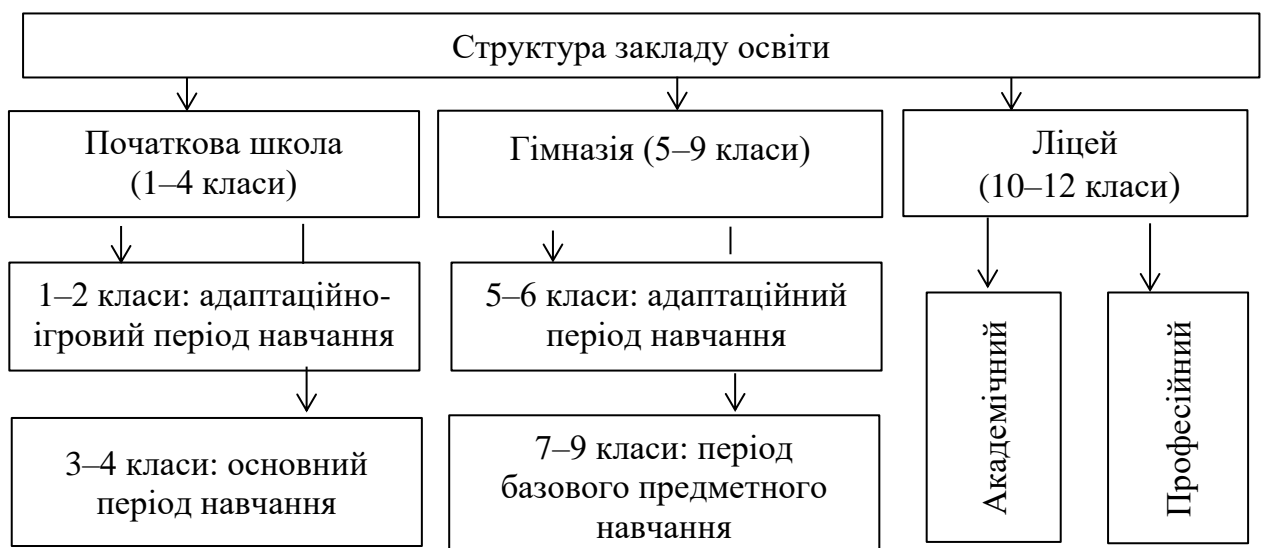

Рис. 1.5. Структура закладу освіти відповідно до вимог освітньої реформи «Нова українська школа»

На основі стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі Всеукраїнською робочою групою з фізичного виховання (Москаленко Н.В., Сороколів Н.С., Турчик І.Х., 2016–2018) [323] укладена рамкова освітня програма з фізичної культури для учнів початкової школи [456]. Зміст стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі в цій програмі окреслений у трьох змістових лініях: базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність і турбота про стан здоров'я та безпеку, що безпосередньо відображає напрями стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі [385, 456]. У цій навчальній програмі окреслено нові види рухової діяльності для здобувачів освіти початкової школи, таких як «Звіроаеробіка», «Дитячий

фітнес» (Zumba Kids), «Інтегрально-розвивальні м'ячі (Eduball)», засоби яких позитивно впливають на фізичний розвиток, фізичну підготовленість, психоемоційний стан учнів молодшого шкільного віку [533, 535].

Учителі фізичної культури можуть використовувати як рамкову освітню програму, що затверджена профільним міністерством, так і адаптувати її до умов закладу освіти, схваливши педагогічною радою та директором школи. Окрім цього, на основі стандарту передбачено розроблення авторських навчальних програм. Ми вважаємо, що такий демократичний підхід до укладання навчальних програм дозволить планувати освітній процес з урахуванням власного досвіду педагога, особливостей матеріально-технічної бази закладу освіти, традицій школи та бажання учнів [385].

У стандарті базової середньої освіти НУШ зазначено, що метою освітньої галузі «Фізична культура» «...є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою та спортом» [118]. Стандарт галузі складається з компетентнісного потенціалу предмета, базових знань, обов'язкових результатів навчання (загальних та конкретних), а також орієнтирів для їхнього оцінювання [118].

Компетентнісний потенціал предмета в 5–9 класах окреслює шляхи формування 11 ключових компетентностей НУШ [118] та є логічним продовження тих підходів, які внесені до стандарту початкової освіти фізкультурної освітньої галузі [119] (рис. 1.6).

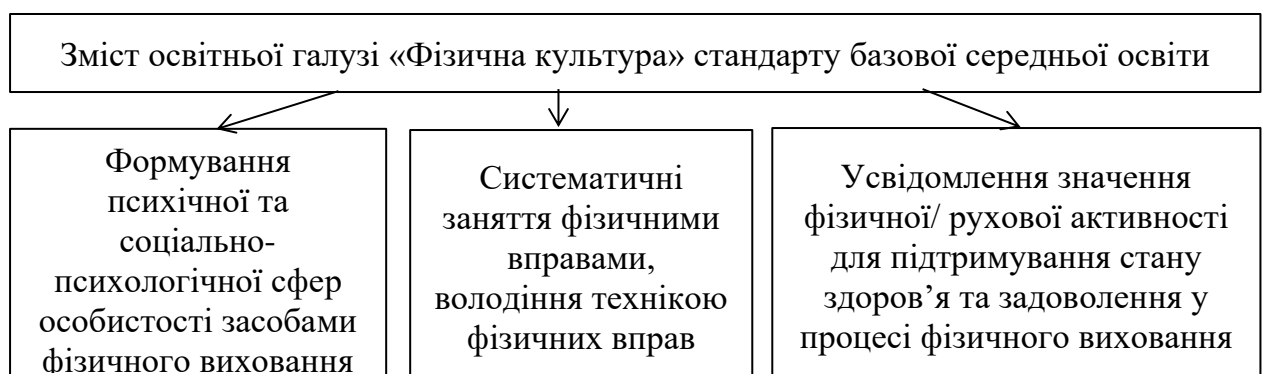

Рис. 1.6. Особливості розподілу змісту стандарту в 5–9 класах НУШ

Базові знання для здобувачів освіти в 5–9 класах охоплюють п'ять напрямів: 1) знання, що сприяють формуванню здорового способу життя; 2) знання, які формують безпеку в процесі занять фізичними вправами та спрямовані на запобігання як зовнішнім, так і внутрішнім чинникам травматизму; 3) знання з техніко-тактичної підготовки, що спрямовані на оволодіння технікою фізичних вправ та тактичними діями в обраних видах спорту; 4) знання, що відображають історію фізичної культури, видів спорту та досягнень українських спортсменів на світові арені; 5) знання, що сприяють формуванню особистості засобами фізичного виховання [118].

Розглянемо основні особливості кожного напрямку стандарту базової середньої освіти.

I напрям – формування психічної та соціально-психологічної сфер засобами фізичного виховання. Цей напрям перед здобувачами освіти ставить такі загальні обов'язкові вимоги до результатів навчання:

- учень повинен визначати власну мету для систематичної рухової діяльності, спочатку за допомогою вчителя, пізніше самостійно. При цьому, учитель має спонукати учня до самостійного вибору видів рухової діяльності;
- формувати вольові якості у процесі виконання фізичних вправ. Акцентується увага на доборі вправ спрямованих на прояв вольових зусиль;
- розвивати когнітивні властивості у процесі фізичного виховання;
- виконувати різні соціальні ролі під час взаємодії в процесі рухової (спортивно-ігрової) діяльності;
- дотримуватися етичних норм у руховій діяльності [118].

Основна мета цього напрямку, на нашу думку, забезпечення належного рівня емоційного забарвлення уроку фізичної культури, сприяння вихованню вольових якостей під час виконання фізичних вправ, формування свідомого ставлення до власної рухової активності, оцінювання власних можливостей і вибір ролей та дотримання етичних норм під час спортивної взаємодії.

II напрям – систематичні заняття фізичними вправами, оволодіння технікою фізичних вправ. Спрямований на формування техніко-тактичної

компетентності з певного виду спорту (варіативного модуля навчальної програми). Він передбачає досягнення здобувачами освіти наступних обов'язкових результатів навчання:

- демонстрація техніки фізичних вправ з обраного варіативного модуля спочатку на рівні рухового уміння, пізніше на рівні рухової навички;
- моделювання рухової діяльності, що передбачає підбір фізичних вправ для досягнення власної мети занять, а також вибір найефективнішого способу виконання фізичних вправ із технічної підготовки в певному виді спорту;
- виконання фізичних вправи під час ігрової та змагальної діяльності, що сприяє формуванню навичок соціальної взаємодії на ігровому майданчику через участь здобувачів освіти в рухливих іграх, естафетах, спортивних іграх упродовж уроку чи в позанавчальний час.

III напрям – усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання [118]. Основні завдання – досягнення знань щодо цінностей фізичної культури, сприяння реалізації оздоровчих та виховних завдань фізичного виховання, формування знань, умінь і навичок ведення здорового способу життя та безпечної поведінки упродовж рухової активності. Загальні обов'язкові результати, передбачені у стандарті:

- пізнання фактів, явищ та закономірностей фізичної культури та спорту [118]. На нашу думку, це дозволяє здобувачам освіти досягнути цінності фізичної культури на основі певної дослідницької діяльності – аналіз фактів та подій на основі медіатекстів, власного рухового досвіду, новин про досягнення українських спортсменів тощо;
- контроль за власним фізичним станом під час рухової діяльності. Забезпечується через спостереження, опис, аналіз власного самопочуття, навчання навичок самоконтролю під час виконання фізичних вправ за суб'єктивними та об'єктивними показниками;

- регуляція власного психоемоційного стану у процесі рухової діяльності. Забезпечується засобами, які дають можливість позитивно впливати на психічне здоров'я школярів, а саме: на появу та регулювання позитивних і негативних емоцій; пояснення причин їх виникнення під час виконання фізичних вправ; розуміння впливу позитивних емоцій на психічний стан інших осіб та протидія негативним емоціям тощо;
- дотримання здорового способу життя через фізкультурно-оздоровчу діяльність. Забезпечується вибором оптимальної рухової активності здобувачів освіти, враховуючи індивідуальні особливості;
- дотримання правил безпечної поведінки під час фізкультурно-оздоровчої діяльності. Реалізовується через формування знань, умінь та навичок безпечної поведінки, а також виконання фізичних вправ у процесі рухової діяльності, передбачення можливих негативних наслідків від недотримання правил [118].

Проаналізувавши стандарт базової середньої освіти та основні трансформації у фізичному вихованні, пов'язані із його затвердженням, ми виявили, що наявне логічне продовження обов'язкових очікуваних результатів з початковою школою лише у двох напрямках – систематичні заняття фізичними вправами, володіння технікою фізичних вправ та усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримування стану здоров'я й задоволення у процесі фізичного виховання. Перша змістова лінія стандарту «Формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання» – відсутня у початковій освіті. Водночас у початковій школі є змістова лінія «Вибір фізичних вправ для підвищення рівня фізичної підготовленості», яка не знайшла свого відображення в стандарті базової середньої освіти галузі. Це вважаємо недоліком стандарту, оскільки середній шкільний вік – сенситивний період розвитку практично усіх фізичних якостей.

Позитивним моментом даного стандарту вважаємо те, що існують орієнтири для оцінювання досягнення учнями вимог стандарту після закінчення кожного циклу навчання, чи то адаптаційного – після завершення 6 класу, чи то

основного – після закінчення 9 класу. На нашу думку, це дасть можливість учителям фізичної культури зіставляти результати навчання учнів з вимогами стандарту та вносити корективи у педагогічний процес закладу загальної середньої освіти.

Однак, Я. Бабій переконаний, що перехід до нових державних стандартів вимагає від учителів фізичної культури ретельного опрацювання програм, критеріїв оцінювання, розроблення методичних рекомендацій щодо впровадження інваріантної та варіативної складової модельної навчальної програми [14]. Окрім цього, реформою НУШ запроваджено інклюзивне навчання [361, 362, 374, 375] в закладах загальної середньої освіти, що теж вимагає від учителів фізичної культури самоосвіти.

Проаналізувавши тематики та напрями наукових досліджень в Україні цього періоду, ми бачимо логічне продовження пошуку ефективних шляхів удосконалення шкільного фізичного виховання. На жаль, не виявлено наукових досліджень, пов'язаних із перевіркою ефективності розробленого стандарту початкової освіти: фізкультурної освітньої галузі, компетентнісного потенціалу фізичного виховання та стандарту базової середньої освіти – освітньої галузі «Фізична культура». На даний момент відсутні наукові дослідження, які спрямовані на перевірку ефективності рамкової освітньої програми з фізичної культури для учнів 1–2 та 3–4 класів НУШ [456] та модельної навчальної програми з фізичної культури для учнів 5–6 класів. Проте слід зазначити, що на цьому етапі освітніх трансформацій українські науковці вели пошук засобів, шляхів профілактики та корекції різних порушень у стані здоров'я школярів у різних вікових періодах [4, 53, 114, 121, 149, 337, 345]; добору засобів адаптивного фізичного виховання [188]; формування культури здоров'я учнів середніх класів [111, 328] та культури вільного часу з використанням різних форм рухової активності [220]; моделювання процесу навчання [437] із застосуванням різних засобів фізичного виховання для учнів молодших класів: оздоровчого, екологічного туризму, здоров'яформуючих технологій [54, 84, 87], настільного тенісу [196], йога-аеробіки [234], плавання [263], рухливих

ігор [304]; проблем фізичного виховання учнів початкової школи з вадами у стані психофізичного та соціального розвитку [346, 363, 437, 441, 443]; мотивації підлітків до фізичного виховання [150] та гендерного підходу у фізичному вихованні [223]; використання оздоровчо-рекреаційних технологій для поліпшення якості життя та засобів спортивно-оздоровчого туризму [261, 284, 285]; диференціації оцінювання учнів старших класів та диференційованого підходу у фізичному вихованні учнів середнього шкільного віку [219, 233, 410, 417]; проблематики фізичного виховання учнів сільських шкіл [290, 291, 343, 414]; розвитку фізичних якостей школярів із використанням інноваційних технологій [41]; удосконалення фізичного виховання із розробленням новітніх варіативних модулів навчальної програми [18, 65, 214, 416].

Варто зазначити, що в цей період збільшилась кількість наукових досліджень, які розкривають особливості європейського та світового фізичного виховання. Так, системні дослідження освітніх трансформацій, їх узагальнення та рекомендації для реформування фізичного виховання в Україні розкрито в дисертаційних дослідженнях А. Яковенка, 2019 та Д. Скальського, 2019 [256, 372, 460]. Це спонукало нас дослідити трансформації в системі шкільної освіти та фізичному вихованні за кордоном, окреслити сутність освітніх змін, дослідити поняття «компетентнісний підхід», виявити ключові компетентності в системі фізичного виховання за кордоном.

1.7. Трансформація шкільної освіти в країнах Європейського Союзу в кінці ХХ – початку ХХІ століття

Реформування системи шкільної освіти, яке Україна здійснює на сучасному етапі, тісно пов'язане з освітніми змінами в країнах Європейського Союзу. Однак варто зазначити, що трансформаційні освітні процеси, які відбувалися за кордоном, беруть свій початок дещо швидше, ніж в Україні, а саме від 80-років ХХ століття.

Українські науковці О. Кузнєцова [189], О. Локшина [209, 210], Н. Москаленко [256], О. Овчарук [272], Н. Пангелова [288] В. Папіжук [294], І. Турчик [420, 421, 423, 424, 548, 549], А. Яковенко [256, 499], О. Ярова [462] та інші досліджували особливості світового досвіду фізичного виховання та в країнах Європейського Союзу, виокремлювали цикли, етапи освітніх змін, здійснювали аналіз освітніх трансформацій фізичного виховання в країнах Європейського Союзу, Азії, Сполучених Штатів Америки, окреслювали обов'язковий шкільний вік здобувачів освіти, навчальне навантаження учнів та вчителів, зміст початкової освіти, особливості оцінювання успішності.

На думку О. Ярової, для трансформації української системи шкільної освіти детального вивчення потребують цілі початкової освіти, можливість прогнозувати вектори розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу [462]. Науковець вважає, що це є основним елементом, який визначає структуру системи закордонних країн, інституційну організацію учнів, характер та зміст стандартів освіти, а також програм (курикулуму), педагогічних стилів і засобів навчання [462]. Її наукові дослідження дають можливість стверджувати, що європейська шкільна система освіти пережила істотні зміни. У своєму розвитку цілі, завдання та цінності шкільної освіти зазнавали значних трансформацій. З кінця ХХ – початку ХХІ століття науковець виділяє три основних періоди трансформації цілей європейської освіти.

I – період ідей дитиноцентризму (1980–1990 рр.). У багатьох країнах Європейського Союзу ці ідеї визначають цілі та цінності національних навчальних програм [460].

II – період стандартизації та контролю за шкільною освітою (1990 – 2000 рр.) [462]. Основними чинниками виявилися соціально-економічні проблеми в 90-роках, які стали передумовою контролю з боку держав і зробили нагальною стандартизацію шкільної освіти як інструменту забезпечення її якості. У цей період у більшості країн Європи система шкільної освіти мала дві основні тенденції: значне поліпшення фінансування освіти та посилення контролю над освітою з боку державних структур. Освіта віддзеркалювала

політичний, соціальний та економічний устрій урядів європейських країн. Ці фактори впливали на посилення централізації та стандартизації освіти. Особливо відчутно це було в Англії, яка в кінці ХХ століття була названа критиками однією з найбільш централізованих і недемократичних систем освіти в західному суспільстві [462, 537].

III – період компетентнісного підходу в навчанні (від початку ХХІ ст. і дотепер) [462]. Цілі покликані формувати в учнів основи грамотності, підвищення рівня успішності, підготовку до життя в мультикультурному суспільстві та в мінливому економічному й виробничому середовищі, що вимагало значного різноманіття навичок та компетентностей [462].

За дослідженнями О. Ярової, деякі країни трансформували школу на засадах дитиноцентризму (Нідерланди); інші – на економічних питаннях освітнього процесу (Англія, Шотландія, Німеччина, Швеція, Іспанія). Стандарт освіти (національний курикулум) у цих країнах підкреслював роль шкільної освіти в підготовці молодого покоління до гнучкого ринку праці, забезпечення духовного, культурного та фізичного розвитку здобувачів освіти [462]. Окрім цього, велика увага в стандарті шкільної освіти Швеції та Іспанії приділялася викладанню громадянства, що, на нашу думку, у перспективі трансформувалося у громадянську та соціальну ключову компетентність. У Шотландії стандарт зосереджений на індивідуалізації навчання та підвищенні позитивного економічного впливу освіти, що може бути попередником ключової компетентності «Підприємливість і фінансова грамотність».

У національному стандарті освіти Швеції можна виокремити дві групи цілей: 1) академічні цілі – особисті досягнення здобувачів освіти з різних предметів; 2) власні цілі – спрямовані на розвиток у школярів інтересу до навчання, критичного мислення, навичок працювати самостійно та в команді [462]. Відповідно до нового стандарту освіти, школі належала провідна роль у формуванні в учнів цінностей, на яких ґрунтується шведське суспільство, а саме: демократичних поглядів, недоторканості людського життя, індивідуальної свободи всіх людей, гендерної рівності й толерантності [463,

484, 485].

В Англії в національному стандарті шкільної освіти зосереджено увагу на підвищенні продуктивності учнів та сприянні їхньому духовному, моральному, соціальному, культурному та фізичному зростанню [424]. Освіта також розглядалася як інструмент забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства, здорової та справедливої демократії, продуктивної економіки та сталого розвитку [421, 424, 462].

Найбільш вагомих освітніх реформ зазнала Італія в період 1980-90-х рр. Трансформації стосувалися стандарту освіти базової школи та методів навчання. Основна мета – освіта для всіх та культурна грамотність [462]. Це, на нашу думку, дало початок формуванню культурної компетентності школярів Італії.

Дещо інший підхід до трансформації шкільної освіти виявлено в Австрії. Радикальних змін національний стандарт не зазнавав від 1962 року. Однак у цій державі систематично вносилися корективи, які демонстрували соціальні, організаційні та педагогічні зміни. Шкільна освіта Австрії базувалася на засадах принципу дитиноцентризму, діяльнісному підході в навчанні, спільній початковій освіті для всіх здобувачів освіти (поширення інклюзії), педагогічній допомозі (корекційне навчання), упровадженні інноваційних дидактичних підходів, міжкультурному навчанні [462, 500, 524].

У Німеччині масштабні освітні трансформації в 90-х роках мали завдання здійснювати процес навчання здобувачів початкової школи на засадах принципу дитиноцентризму в крос-дисциплінарному контексті. Угода постійної конференції міністрів освіти і культури 16 німецьких земель від 1994 року [510] передбачала застосування ігрового методу як основного методу навчання в початковій школі та методично-плавний перехід до систематичного шкільного навчання; індивідуалізацію навчання; логічний перехід від початкової до середньої освіти; розвиток соціальних навичок і взаємодію з іншими здобувачами освіти; пошук власного стилю навчання учнів [462, 524].

У Нідерландах у 1998 році з'являється термін «адаптивна освіта» (Акт

про початкову освіту), який спонукав учителів ураховувати в освітньому процесі можливості та потреби здобувачів освіти, надавати їм основну увагу, а не змісту навчальних предметів чи формальній структурі освіти [462].

На початку XXI століття в Англії розроблено перший стандарт початкової освіти (курікулум), який чітко окреслював цілі, завдання та цінності цього освітнього щабля [546]. Крім стандартизації початкової освіти, розроблені та схвалені національні стратегії «Досконалість і задоволення: навчання у початковій школі» та «Кожна дитина важлива: зміни для дітей», де передбачено створення здорового та безпечного освітнього середовища, врахування індивідуальних потреб учнів [471, 487, 488]. Окрім цього, у 2004 році з'являється «П'ятирічна стратегія для дітей та учнів», в якій акцентується увага на підвищенні рівня освітніх досягнень учнів початкової школи та індивідуальному супроводі кожної дитини, у тому числі здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, супроводі обдарованих і талановитих школярів [488].

У цьому ж році трансформаційні процеси торкнулися освіти Шотландії. Упроваджено стандарт освіти під назвою: «Курикулум для досконалості», який спрямований на формування лідерських якостей здобувачів освіти, успішних і впевнених у собі особистостей, відповідальних громадян суспільства. Головними цінностями є мудрість, справедливість, співчуття та чесність [463].

У національних стандартах освіти Нідерландів і Швеції акцентовано увагу на особистісно орієнтованому підході до процесу навчання та формуванні пізнавального, творчого, соціального та емоційного розвитку учнів. На освіту покладено відповідальність за підготовку дітей до активної позиції у суспільстві та формування громадянських і соціальних ознак поведінки [544, 545]. Одним з ключових напрямів реформування освіти в Нідерландах в останні роки є підтримка інклюзивної освіти учнів із особливими освітніми потребами [462, 501].

Трансформація шкільної освіти Франції базується на впровадженні інформаційних технологій у заклади загальної середньої освіти, удосконаленні

навчання іноземних мов, формуванні знань про Європу та світ, а також демократичних цінностей [294].

Отже, трансформація шкільної освіти в країнах Європейського Союзу в кінці ХХ – початку ХХІ століття спрямована на розвиток громадянської та соціальної освіти й виховання, освіти для збереження здоров'я, інклюзивного навчання, виховання толерантності, відчуття міжкультурної спільності, поваги до національностей і культур. Усі ці цінності розглядаються сьогодні як найважливіші завдання української освіти у контексті наближення до європейської інтеграції та єдиного освітнього простору.

Крім морального й духовного розвитку, на шкільну освіту в Євросоюзі покладена відповідальність і за фізичне здоров'я школярів. У стандартах освіти європейських країн закладені основи фізичного здоров'я як найголовнішої цінності життя. Це – гарант психічного та соціального благополуччя дорослої людини. Проте, зазначені підходи, компетентності та цінності шкільної освіти характерні не лише для країн Європейського Союзу, а й інших держав світу [479, 482, 548, 549, 553], що знайшло своє відображення в українській системі шкільної освіти.

1.8. Поняття «компетентність», розвиток та оцінювання ключових компетентностей як основної освітньої трансформації у шкільних системах деяких країн Європейського Союзу

Основна мета шкільної європейської освіти – підготувати учнів до ефективного функціонування в позашкільних реаліях. Це передбачає надання здобувачам освіти необхідних знань, умінь та навичок, які можна застосувати у повсякденному житті. Однак дослідження показують, що багато людей не в змозі застосувати знання та навички, набуті в школі в нових умовах. Відсутність цієї навички не дозволяє навіть найкращим учням стати успішними та компетентними громадянами. Тому в кінці ХХ століття внаслідок радикальних соціально-економічних змін у країнах Європейського Союзу

виникла потреба у запровадженні компетентнісного навчання [498, 499, 508].

Передумовою для упровадження компетентнісного підходу у шкільних освітніх програмах країн Європейського Союзу стали зміни в культурному, політичному житті та в економіці; комунікація, розвиток міжнародного співробітництва, посилення конкуренції між окремими країнами [499, 500]. Відтак у європейських країнах все частіше спостерігалось бажання визначити знання, вміння, навички, здібності та ставлення школярів. Варто зазначити, що єдиного підходу у визначенні поняття «компетентність» серед закордонних науковців не існує [496].

У наукових дослідженнях закордонних учених зазначено, що французький термін «compétence» спочатку використовувався в контексті професійної підготовки для визначення здатності якісно виконувати поставлене завдання [489, 496, 508, 511]. За останні десятиліття цей термін закріпився в освітньому процесі як «здатність» або «потенціал» особистості бути успішним у певній ситуації. Важливим є не стільки знання, скільки здатність використовувати їх у практичній діяльності [511, 527]. Окрім цього, «компетентність» визначається як надання можливості людині мобілізувати та застосовувати вже отримані знання у складних, різноманітних та непередбачуваних ситуаціях [494]. Вона розглядається як здатність ефективно діяти у багатьох конкретних ситуаціях та ґрунтується на знаннях, але не обмежується ними [511, 527].

Деякі науковці вважають, що у багатьох дисциплінах «компетентність» трактується як спеціалізована система здібностей, умінь та навичок, необхідних для досягнення певної мети особистості [515, 547].

Науковці [515, 543, 547] запропонували під терміном «компетентність» розуміти загальні здібності, що базуються на знаннях, досвіді та цінностях, які набуті в результаті навчальних взаємодій. Тому, на думку деяких науковців, компетентності виходять за рамки предметних знань [478, 543, 555]. Вважається, що основні компетентності повинні стосуватися того, як найкраще формувати нового конкурентоспроможного європейця – працівника та

громадянина, який озброєний не лише технічними навичками, але й підприємницькими здібностями. Підприємництво в цьому контексті розуміється як творчість, інноваційність, гнучкість, навички роботи в команді, прийняття рішень [440, 543, 554].

В Оксфордському словнику англійської мови термін «компетентність» характеризується як «...сформована поведінка або способи дії, що представляють переконання чи погляди» [525]. У контексті освіти це найбільше пов'язане з особистими ознаками, такими, як когнітивна цікавість, мотивація, креативність, скептицизм, чесність, ентузіазм, самооцінка, достовірність, відповідальність, здатність до ініціативи, наполегливість [525].

Отже, ми можемо стверджувати, що в країнах Європейського Союзу відсутнє єдине універсальне визначення поняття «компетентність». Незалежно від відмінностей у концептуалізації та тлумаченні цього терміну, більшість дослідників стверджує, що для того, щоб термін «компетентність» був окреслений як «ключовий», «головний» або «базовий», він повинен означати щось важливе та корисне для особистості й суспільства, а також давав можливість особистості успішно інтегруватися з різними соціальними групами. При цьому має формуватися здатність ефективно працювати як у відомих, так і у невідомих середовищах.

Аналізуючи шкільні освітні системи країн Європейського Союзу, ми зауважили, що розвиток та оцінювання ключових компетентностей у шкільній освіті в кінці ХХ століття трактувалися в кожній країні окремо, а на початку ХХІ століття, а саме від 2006 року, Європейський парламент створив єдиний підхід до реалізації компетентнісного навчання в системі шкільної освіти.

Розглядаючи хронологію змін, ми зауважили, що у шкільній освіті Бельгії використовувалися дві групи термінів для опису поняття «ключові компетентності»: пороги компетенцій та цільові компетенції і необхідні знання й уміння [495, 511].

Пороги компетенцій розглядалися як система відліку, що структурно визначає ключові компетентності, які мають бути сформовані у здобувачів

освіти після перших восьми років обов'язкової освіти. Оволодіння цими компетентностями вважається необхідним з точки зору соціальної інтеграції та можливості продовження освіти [511]. Цільові компетенції та необхідні знання й уміння формують базу необхідних рис випускника середньої школи для успішної самореалізації в майбутньому [489, 511].

У бельгійській системі освіти формування ключових компетентностей здійснювалося через викладання основних вісьмох предметів: математики, французької мови, науки (вступні класи в початковій школі; біології, хімії та фізики в середній школі), географії, історії, фізичного виховання, сучасних іноземних мов [511, 537]. У зв'язку з цим, у бельгійській системі освіти переглянуто та реформовано навчальні програми. Змінено їхню пріоритетність – зі змісту викладання кожної навчальної дисципліни на формування рівнів компетентності, яких повинен досягнути учень у певний час шкільної освіти [511, 537].

Зважаючи на це, французька громада Бельгії та шкільна влада повинні спонукати школи створювати ситуації, які мотивують учнів одночасно використовувати міжнавчальні та предметні компетентності; надавати перевагу заняттям, які сприяють дослідницькій, пошуковій і творчій позиції школярів; створювати зв'язки між теорією та практикою для здобуття знань на практичному досвіді; прагнути досягнути балансу між індивідуальною та командною роботою, а також розвивати вміння брати участь у досягненні конкретних цілей; спонукати учнів до дотримання принципу, що всі завдання, які є в межах шкільних предметів, – необхідні та повинні виконуватися; зробити шкільну та професійну орієнтацію невід'ємною частиною навчального процесу, даючи учням розуміння основ різних професій та інформувати про можливості подальшої освіти [489]. Окрім цього, значну увагу приділено використанню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення рівня самостійності учнів в освітньому процесі та кращої адаптації методів навчання до індивідуальних потреб учня; формуванню потреби в культурі та творчості у співпраці з відповідними установами; сприянню участі в

культурних та спортивних заходах; навчанню поваги до різних переконань і протистояти фізичному та психологічному насильству; розвитку демократичних навичок як вираження громадянської та відповідальної поведінки в школі, активності та конструктивній участі в житті місцевої громади й громадських дискусіях [495].

Фізичне виховання у бельгійських школах спрямоване на розвиток особистості та сприяє формуванню співпраці учнів. Реформа навчальних програм, яка змістила фокус до компетентнісного підходу, супроводжувалась зміною підходів до оцінювання. Прийнятий підхід, при якому здатність практично використовувати отримані знання є найбільш цінною [491, 495].

У німецькомовній громаді Бельгії термін «компетентність» визначався як об'єктивна здатність до отримання знань, практичних навичок та поглядів. Основна мета освіти в початковій та середній школі – формування компетентностей. Завдання школи – забезпечити всіх учнів умовами, що сприяють досягненню максимального рівня компетентності. Навчання організоване таким чином, щоб учні могли активно брати участь у процесі засвоєння знань та компетентностей. Для кращого розуміння мети навчання зміст освіти адаптований до життєвого досвіду учнів [495, 496].

Формування ключових компетентностей у шкільній освіті залежить від щабля освіти та вимог свідоцтва про закінчення певного етапу навчання, яке є офіційним підтвердженням оволодіння учнями ключовими компетентностями, рекомендованими для кожного рівня [496]. Для перших двох класів середньої школи у навчальні програми внесені ключові навички з наступних предметів навчання: рідна мова, перша іноземна мова, математика, історія, географія, наука і техніка, фізичне виховання та спорт. На рівні наступних двох етапів – обов'язкові предмети, що підлягають оцінюванню, доповнені факультативними предметами [496, 501].

У фламандській спільноті Бельгії термін «компетентність» має багатовимірний характер і трактується як поєднання знань, умінь та навичок, які проявляються у різних ситуаціях і контекстах, як формальних, так і

неофіційних. Термін «компетентність» повинен відповідати вимогам конкретної ситуації чи завданням. Ключові компетентності мають багатофункціональний характер, оскільки допомагають досягти різних цілей, вирішувати різні проблеми та виконувати різні завдання [496, 511].

У фламандській громаді Бельгії в шкільній освіті виділено шість ключових компетентностей:

- соціальна компетентність, яка передбачає активну участь у суспільстві та повагу до принципу рівних можливостей, комунікативність (наполегливість, здатність захищати себе та зрілість), можливість співпраці;
- позитивний самообраз, який необхідний для саморозвитку та віри у власні здібності;
- здатність діяти та мислити самостійно, вирішувати проблеми, критично мислити та діяти, здатність до рефлексії;
- мотиваційні компетентності передбачають сміливість у пошуку засобів навчання, бажання вчитися та можливість ініціативи;
- інтелектуальна ефективність передбачає творчість та винахідливість, а також гнучкість та адаптованість;
- функціональні компетенції реалізуються через мовленнєві компетентності та технічну компетентність [496, 501].

У шкільній освіті ключові компетентності формуються під час вивчення обов'язкових предметів: релігії або етики, німецької та французької мов, математики, історії, географії, науки, мистецтва та музики, технічної освіти, фізичного виховання та іноземної мови [501].

У данській системі шкільної освіти термін «ключові компетентності» означає вміння застосовувати знання в різних ситуаціях [486]. Визначено десять ключових компетентностей, а саме: соціальні компетентності, компетентності в галузі грамотності, навички навчання, комунікаційні компетентності, компетентність самостійно приймати рішення, демократичні компетентності, екологічна компетентність, культурні компетентності, компетентності в галузі охорони здоров'я, пов'язані зі спортом та фізичним розвитком, компетентність

творчості та інновацій [488, 508].

Формування ключових компетентностей покладено на місцеві органи управління освітою, які повинні дотримуватися навчальних програм, розроблених міністерством. Місцеве управління освітою забезпечує організацію викладання кожного предмета, підбір змісту, методів та навчальних посібників. Викладання є особистісно орієнтованим, щоб забезпечувати потреби кожного учня. Шкільна рада відповідає за вибір засобів навчання. Вчителі вільно обирають методи навчання [508].

У школах Данії існують чотири основних предмети, під час яких реалізовується компетентнісний підхід. Це такі предмети, як данська мова, математика, релігія, фізичне виховання та спорт [508, 511, 515]. Окрім цього, учні мають можливість обирати додатково значну кількість предметів. Навчання з кожного предмета, які викладаються в загальнообов'язковій школі, в тому числі з фізичного виховання та шкільного спорту, здійснюється за навчальними програмами, які затверджені урядом Данії [499, 511].

У грецькій системі шкільної освіти термін «компетентність» не зустрічається, однак широко використовується термін «навички». В усіх навчальних програмах передбачається формування наступних навичок: спілкування (мовлення, розуміння, читання, письмо, логічна аргументація, навички бесіди); уміння використовувати цифри та математичні поняття у повсякденному житті; навички, пов'язані з використанням різних джерел інформації та інструментів для ідентифікації, аналізу, оцінки та подання даних, а також вміння боротися з інформаційним «сміттям» [489, 511]. Окрім цього, навички, необхідні для роботи в команді (повага та визнання різних аргументів, оптимізація соціальної взаємодії та набуття соціальних навичок); навички, необхідні для покращення індивідуальних результатів навчання (аналітичне мислення та вирішення проблем); здатність приймати рішення (на рівні особистості та соціальної групи); навички, пов'язані з управлінням природними, фінансовими та соціальними ресурсами; вміння використовувати свої знання й уміння для охорони здоров'я на рівні особистості та суспільства; творче

ставлення до мистецтва [511]. Також акцентовано увагу на розвитку здатності критично оцінювати інформацію та формуванні цінностей [511, 515]. Реалізація зазначених навичок здійснюється через зміст обов'язкових предметів, таких, як грецька мова, математика, фізика, релігія, історія, фізичне виховання, природа та мистецтво [489].

В іспанській системі освіти термін «компетентність» використовувався в контексті зайнятості, але він не відображався в термінології загальної освіти [483]. Використовувався термін «уміння» і характеризувався він як потенціал можливостей, які існують у кожної людини та стосувався набуття знань та вмінь [483, 489, 511, 538]. Окрім цього, існувало розмежування між набутими навичками у початковій та середній школі. Між формуванням цих навичок у початкових та середніх класах простежувався значний навчальний поступ.

Навчальні програми з кожного предмета містять не тільки цілі та зміст освіти, а й навчальні підходи, що сприяють формуванню навичок. Методи навчання, які використовувалися в початковій та середній школі, сприяли всебічному розвитку учня, адаптовані до його індивідуальної траєкторії навчання та темпу розвитку. З урахуванням потреб кожного учня формується самонавчання та навички роботи в команді [511, 515].

В основних навчальних програмах загальноосвітніх шкіл Іспанії перелічені обов'язкові предмети: природознавство, фізичне виховання, мистецтвознавство, гуманітарні науки (географія, історія та етика), іноземні мови, іспанська мова та література, мова та література автономних співтовариств, математика, технології, музика, релігія та міжнавчальні питання [483, 524].

У базовій школі Іспанії під час уроку фізичної культури акцентовано увагу на розвиток таких ключових компетентностей, як: навички, необхідні для самостійного функціонування в домашніх умовах та сім'ї, у соціальній групі; навички перебування в умовах навколишнього середовища, гігієнічні навички та збереження здоров'я; навички захисту природи та довкілля; навички

використання засобів фізичної культури та спорту для власного розвитку [524].

У середніх школах Іспанії в навчальних програмах із фізичного виховання передбачено розвиток таких навичок, як: розуміння та правильне спілкування іспанською й офіційною мовами територіальної громади; розуміння та спілкування іноземною мовою; використання різних джерел інформації, критичний їх аналіз та самостійний пошук інформації; дотримання правил співпраці, відповідальності та толерантного ставлення, правил недискримінації; ознайомлення з мистецтвом та культурою; аналіз основних факторів, що впливають на суспільство та ознайомлення із законами природи; ознайомлення з культурною спадщиною, аналіз національних традицій, критичне їх оцінювання; ознайомлення з навколишнім середовищем, природними явищами та культурними традиціями й використання їх для власного розвитку [483, 511, 524].

Поза увагою в навчальних програмах в Іспанії є розвиток таких навичок, як: практичне застосування отриманих знань; оцінювання поведінки, що впливає на стан здоров'я та ставлення до навколишнього середовища; використання уроків фізичної культури та спорту для власного розвитку [515].

Навчальна програма для початкової та середньої освіти у Франції детально визначає компетентності, які учні повинні демонструвати з певних предметів наприкінці кожного етапу навчання, особливо в кінці початкової школи [489, 511].

У дисертаційному дослідженні В. Папіжук стверджує, що у французькій системі освіти пріоритетне місце посідає компетентнісний підхід у навчанні [294]. Науковець цей підхід визначає як необхідну передумову вдосконалення системи шкільної освіти [294].

Існує сім базових компетентностей: володіння рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та базові компетентності в галузі науки та техніки; інформаційно-комунікаційна компетентність; гуманістична культура; громадянські та соціальні компетентності; самостійність та ініціативність й уміння вчитись [294, 489,

511].

Специфіка французької системи освіти полягає в тому, що формування предметних компетентностей тісно пов'язане з розвитком загальних компетентностей. Формування ключових компетентностей покладено на десять предметних галузей: громадянську освіту, літературу, правильне володіння французькою мовою, іноземну або регіональну мови, історію, географію, арифметику та математику, наукові предмети та технології, мистецьку освіту, фізичне виховання та спорт [294, 507, 508, 511].

В Ірландії в початковій та середній школі не використовувався термін «ключова компетентність», натомість наявний термін «майстерність» або «ключова навичка» [507, 511]. В ірландській системі шкільної освіти робився акцент на формуванні ключових навичок за вісьмома категоріями: навички спілкування, читання та письма; математичні навички; навички ручної роботи; навички інформаційних технологій; навички логічного мислення та навчання; навички вирішення проблем; особистісні та міжособистісні навички; соціальні навички [489]. Формування цих навичок здійснюється засобами основних предметів, до яких належать: мови та література, математика, точні, природничі та технічні науки, соціальна, політична та екологічна освіта, мистецька освіта, фізичне виховання, релігійно-моральне/етичне виховання, орієнтація, консультування та життєві питання [511].

У навчальних програмах шкіл Італії не було прямого посилання на термін «ключові компетентності», а є визначення «вміння використовувати знання в конкретному контексті, здатність діяти в певних умовах, використання знань для досягнення поставленої мети та створення нових знань» [465]. Виокремлено сім предметів, які формують зазначені вміння: мовленнєва освіта (зокрема рідна мова), освіта в галузі історії, громадянських знань і географії, освіта з математики, точних і природничих наук (зокрема здоров'я й екологічна освіта), технічна, мистецька, музична освіти, фізичне виховання [465, 511].

Шкільна освіта в Нідерландах базується на компетентнісному підході. Однак цей термін відсутній у національному стандарті освіти [467]. На нашу

думку, у навчальних цілях наявні ознаки компетентнісного навчання, тому що міжпредметні цілі формують: взаємозв'язок між індивідом та суспільством; усвідомлення власної системи норм і цінностей та вміння спілкуватися в різних ситуаціях; розвиток активної громадянської позиції для демократичного та полікультурного суспільства, а також для міжнародної спільноти; турбота про власну безпеку та навколишнє середовище, зокрема безпеку дорожнього руху; усвідомлення важливості розвитку технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних.

Також нідерландська система шкільної освіти формує навички, пов'язані з діями у повсякденному житті: формування вміння спілкуватися нідерландською та англійською мовами, розмовно та письмово; можливість пошуку, збору та аналізу інформації з різних джерел; уміння використовувати знання з арифметики (виконання обчислень у пам'яті, застосування арифметичних принципів на практиці, вміння проводити вимірювання); здатність адаптуватися до гігієнічних та ергономічних норм; здатність безпечно та ефективно використовувати матеріали й обладнання; комп'ютерна грамотність [467, 489].

У нідерландських школах акцентовано увагу на формуванні навичок, пов'язаних із спілкуванням: учні повинні навчитися розвивати певні соціальні та комунікативні навички на інтерактивній основі. Це проявлялося в дотриманні основних соціальних правил; роботі в команді; використанні відповідних методів обговорення; сприйнятті та розумінні різних суджень та думок; визнанні культурних подібностей та відмінностей, пов'язаних із гендерною різноманітністю; вирішенні формальних та неофіційних ситуацій, а також дотримання формальних і неофіційних правил та процедур; навичок самопрезентації та вміння представляти власну роботу [467, 511].

Наявні навички, пов'язані з аналізом процесу навчання: учні повинні навчитися контролювати процес навчання, аналізуючи власну діяльність. Це проявлялося в умінні планувати роботу; моніторингу процесу навчання; оцінюванні власних досягнень [467]. Це, на нашу думку, є ознаками ключових

компетентностей «Вільне володіння державною мовою», «Громадянські та соціальні компетентностей», «Підприємливість і фінансова грамотність».

Формування навичок передбачено в навчальних програмах обов'язкових предметів шкільної освіти: голландської, англійської мов, другої сучасної іноземної мови (французької чи німецької), історії та знань про політику, географії, економіки, математики, фізики та хімії, біології, сучасних інформаційних технологій, фізичного виховання та двох предметів, обраних з мистецтва, музики, драми та танцю [467, 547, 538].

В австрійській шкільній системі освіти використовують терміни: «основні навички», «основні компетентності», «ключові кваліфікації», «динамічні навички» [486]. Формування предметних компетентностей у навчальних програмах вважається основним завданням школи. Виділяють такі предметні компетентності, як: читання, письмо, підрахунок; іноземні мови; знання основних математичних понять; інформаційні технології; предметно-специфічні компетенції (загальні знання про гуманітарні, точні та природничі й суспільні науки) [489, 531].

Крім предметних компетентностей, важливе місце в шкільній системі освіти Австрії посідають соціальні компетентності: здатність брати на себе відповідальність, здатність до співпраці; творче ставлення та здатність до ініціативи й особисті компетентності (розвиток власних талантів та можливостей); знання власних переваг і недоліків; саморефлексія. Формування предметних, соціальних та особистих компетентностей реалізуються в рамках обов'язкової освіти через наступні навчальні предмети: релігію, німецьку мову, математику, музику, мистецтво та фізичне виховання [486, 511].

Навчальні плани поділяються на дві частини. Загальна частина містить цілі навчання із заданими навичками та компетентностями, а також вказівки для вчителів. Під час вивчення фізичної культури акцент зроблено на здатність розвивати фізичну «форму» та координацію; вміння виконувати різноманітні фізичні вправи; пізнання власних уподобань у галузі спорту та включення різних форм рухової активності відповідно до способу життя; виконання вправ

у русі в різних ситуаціях і місцях; уміння співпрацювати, конкурувати та вирішувати конфлікти; критичний і конструктивний підхід до певних форм і тенденцій у спорті, а також до норм і цінностей, пов'язаних зі спортом [495, 515].

Термін «компетентність» у шкільній освіті Португалії розглядався як здатність застосовувати знання. Розрізняють загальні та предметні компетентності, які необхідні громадянам для функціонування в сучасному світі. Цей термін трактувався як конкурентоспроможність, яку повинен мати кожен учень, що закінчує загальнообов'язкову школу (загальні компетентності), та конкурентоспроможність, яка стосується конкретного предмета чи предметної галузі (предметні компетентності) [489].

Трансформація шкільної системи освіти Португалії припадає на 1997–2002 рр., коли реалізований проєкт під назвою «Projecto de Gestão Flexível do Currículo» (гнучкий підхід до реалізації навчальних програм). Тоді розпочалися реформи на рівні основної шкільної освіти та набули загальнодержавного масштабу. Реформа передбачала запровадження компетентнісного підходу у два етапи: освітні зміни в початковій (2001–2002 н.р.) та базовій середній (2004–2005 н.р.) освітах. Запровадження компетентнісного підходу в навчанні здійснювалося поступово [489, 511].

Після закінчення обов'язкової шкільної освіти мали бути сформовані такі ключові компетентності: вміння використовувати гуманітарні, природні та технічні знання для інтерпретації явищ навколишньої дійсності, вирішення повсякденних проблем; уміння використовувати термінологію з різних галузей, природничих та технічних знань; уміння говорити португальською до рівня, який дозволяє вільно спілкуватися та висловлювати власні думки; знання іноземних мов для ефективного спілкування у повсякденних ситуаціях; уміння застосовувати індивідуальні методи роботи та навчання, методи, спрямовані на досягнення передбачуваних цілей; уміння пошуку та аналіз інформації, що сприяє збагаченню знань; уміння використовувати відповідні методи вирішення проблем та відповідні стратегії прийняття рішень; уміння діяти

незалежно, відповідально та творчо; уміння співпрацювати для реалізації завдань та проєктів; уміння використовувати активні методи фізичного розвитку, турбота про здоров'я та психофізичний стан [489, 511].

Предметні компетентності розвивалися в рамках окремих дисциплін. Загальні компетенції формувалися під час вивчення усіх предметів та додаткових занять, що здійснювалися в школі або поза школою [483].

Шкільна система освіти Фінляндії в кінці XX – початку XXI століття зазнала істотних освітніх змін. Реформування здійснювалося поступово. Характерною особливістю реформи освіти було навчання на основі компетентностей та відхід від цілей, що базуються на предметних знаннях [504, 511, 522].

Згідно з новими програмами готовність до навчання здобувачів освіти включала такі навички: грамотність, бажання вчитися та соціальні навички. Ці навички, як і в попередніх навчальних програмах, не називаються основними чи ключовими компетентностями [496].

Фінська шкільна система освіти спрямована на комплексний розвиток особистості, що передбачала формування врівноваженої особистості з належною самооцінкою; повагу до людського життя, природи та прав людини; повагу до знань, власної праці та праці інших; фізичного, психічного здоров'я та самопочуття в соціальній групі; хороших манер; відповідальності та вміння співпрацювати; толерантність та довіру до людей, культур та соціальних груп; активну участь у суспільному житті; здатність діяти в демократичному суспільстві; сприяти сталому розвитку [504, 511].

Основними знаннями та вміннями визначено: знання про природу та здоров'я; знання з економіки та техніки; практичні навички та креативність; навички спілкування, які забезпечуються через вивчення рідної мови, другої офіційної мови та іноземних мов; математичне мислення; вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології; оволодіння знаннями та вміннями, пов'язаними з вивченням іноземних мов та культурою [504, 511, 522].

Окрім цього, фінська система шкільної освіти покликана сприяти рівним можливостям освіти та навчання протягом усього життя: дорослішання та навчання молоді людини як особистості та як члена соціальної групи; самостійному та критичному пошуку знань та навичок співпраці; готовності та прагненню до подальшого навчання; позитивному самоіміджу; вмінню аналізувати та використовувати знання [522].

Освітній стандарт перестав орієнтуватися на знання і підкреслював важливість застосування їх у повсякденних ситуаціях. Це означало перехід від програм на основі знань до програм, що базуються на компетентностях. Учителям дозволено обирати методи навчання, які вони вважають найбільш доцільними для досягнення цілей, які визначені навчальною програмою [522].

Рамкова навчальна програма має перелік обов'язкових предметів та компетентностей, які слід формувати в рамках цих предметів: рідна мова; іноземні мови та друга офіційна мова; математика; біологія, географія, фізика, хімія; релігія/етика; історія та соціальні науки; музичне та образотворче мистецтво; економічність та ручна робота; фізичне виховання; консультування [504, 511, 522].

Фінська система шкільної освіти упродовж 2000–2003 рр. була беззаперечним лідером якісної освіти в Європі. Фінські управлінці переконані, що найважливіше завдання сучасної системи шкільної освіти – прищеплювати учням навички вчитися упродовж життя [504, 511, 522].

У шведській системі освіти термін «ключові компетентності» не містився в юридичних документах [481, 484, 485]. Це також не відображалося в навчальних програмах чи планах [481, 485, 511].

На етапі обов'язкової освіти викладалися такі предмети: англійська, шведська, математика, сучасні іноземні мови (крім англійської), мистецтво, наука (біологія, фізика, хімія), соціальні предмети (історія, географія, релігія, громадянське виховання) та фізичне та медичне виховання [481, 484, 485].

В Англії термін «ключові компетентності» використовувався для опису тих «...загальних навичок, які необхідні для ефективного функціонування

особистості в гнучкому, мінливому та конкурентоспроможному робочому середовищі, а також тих, які необхідні у процесі навчання протягом усього життя» [423, 424].

Реформа національної навчальної програми в Англії започаткована в 1995 р. Основна особливість її – збільшення часу на формування трьох ключових навичок: спілкування, математичних та інформаційних технологій [473, 474, 529].

Проте з 2002 року запроваджено поняття «ключові компетентності». Їх формування покладено на 12 основних предметів: англійську, математику, природу, малювання та технології, інформатику, історію, географію, сучасні іноземні мови, мистецтво, музику, фізкультурну та громадянську освіти [421, 423, 424].

Національний навчальний план Англії перераховує ключові компетентності, пояснює їх значення та розширює можливості їх формування в окремих навчальних програмах, таких як: спілкування, використання чисел, інформаційні технології, групова робота, підвищення успішності в навчанні, вирішення проблем [488, 491, 511, 546].

У шотландській системі освіти термін «ключові компетентності» відсутній. Натомість використовувалося поняття «основні навички» (Core Skills), що означає широкі навички, необхідні для повної, активної та відповідальної участі в суспільстві [511, 523].

Запровадження цього терміну в шкільній системі освіти Шотландії датується 1995 роком у документі «Основні навички». У цьому документі акцентується увага на формуванні важливих навичок для учнів шкіл. Це такі навички як: навички комунікації, підрахунку, інформаційно-технологічні навички, навички розв'язування проблем та навички співпраці.

Ці основні навички формуються в рамках конкретних предметів, навчальні програми зосереджуються як на передачі знань і вмінь, так і на формуванні компетентностей [511, 523].

Окрім цього, в документі подано основні характеристики цих навичок та додаткову інформацію щодо їх формування (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні навички та їх компоненти у шотландській системі освіти

Основні навички	Компоненти	Додаткова інформація
Комунікування	Усне та письмове спілкування	Застосовуються навички ефективного читання, письмо та говоріння (включає в себе також мову жестів для глухих).
Навички підрахунку	Можливість використання графічної інформації. Можливість використання чисел	Навички правильного підрахунку та ефективне розуміння таблиць, графіків, діаграм, карт.
Інформаційно-технологічні навички	Використання інформативних технологій	Стосується застосування операційних, інформаційних систем та програмного забезпечення.
Розв'язування проблем	Здатність критично мислити. Майстерність планування та організації. Навички оцінювання	Формування здатності аналізувати проблеми, планувати, приймати рішення й організаційні навички та оцінка дії для вирішення проблем.
Робота в групах	Робота в групах	Застосування міжособистісних та навичок організації ефективної співпраці з іншими.

Від 2006 року в шкільних системах освіти в Європейському Союзі з'явилося уніфіковане трактування поняття «ключові компетентності» – динамічна комбінація знань, навичок і ставлень, які учень повинен розвивати упродовж життя, починаючи з раннього віку.

Регламент Європейського парламенту виділяє 8 ключових компетентностей. Це спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математичні компетенції та основні компетентності в галузі науки та техніки; цифрова компетентність; навчання вчитися; соціальні та громадянські компетентності; ініціативність і підприємливість; культурна обізнаність та

самовираження.

Однак варто зазначити, що на сьогодні зазначені ключові компетентності зазнали трансформацій. У 2017 році Європейська Комісія розпочала консультацію щодо перегляду рамки ключових компетентностей. Комітет з питань освіти обговорив запропоновані рекомендації, а Рада з питань освіти прийняла остаточне рішення 22 травня 2018 року щодо оновлення рамки ключових компетентностей для шкільних систем освіти європейських країн (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Трансформація ключових компетентностей в освітньому процесі країн Європейського Союзу на сучасному етапі

№ з/п	Ключові компетентності 2006	Ключові компетентності 2018
1.	Спілкування рідною мовою	Грамотність
2.	Спілкування іноземними мовами	Багатомовна компетентність
3.	Математична компетентність та основні компетенції в галузі науки та техніки	Математична компетентність та компетентність у галузі науки, техніки та технологіях
4.	Цифрова компетентність	Цифрова компетентність
5.	Вчимося вчитися	Особиста, соціальна та навчальна компетентність
6.	Соціальні та громадянські компетентності	Громадянська компетентність
7.	Ініціативність і підприємливість	Компетентність підприємництва
8.	Культурна обізнаність та самовираження	Культурна обізнаність та компетентність висловлюватися

Отже, проведений аналіз розвитку та оцінювання ключових компетентностей у системах шкільної освіти країн Європейського Союзу дає можливість констатувати, що за кордоном компетентнісний підхід до навчання перебував у безперервному трансформаційному процесі. До 2006 року в кожній країні існувало власне бачення переліку ключових компетентностей, а після 2006 року Європейський парламент Ради Європи уніфікував для всіх країн

єдиний підхід у розумінні компетентнісного навчання та ключових компетентностей. Окрім цього, від 2018 року удосконалено європейську рамку ключових компетентностей. Це спонукало нас до висновку, що такий підхід може лягти в основу трансформацій українській системи шкільної освіти в майбутньому, що також, потребує детального дослідження.

1.9. Трансформація шкільного фізичного виховання та його внесок у формування ключових компетентностей у країнах Європейського Союзу

Європейська шкільна система освіти кінця XX – початку XXI століття характеризується масштабними трансформаційними процесами, які стосуються предмета «Фізична культура».

Закордонні науковці систематично досліджували проблеми фізичного виховання та спорту. Акцентовано увагу на сучасному стані фізичного виховання в різних державах світу [505], стратегії розвитку предмета [509], фінансуванні шкільного спорту в Європі [464], проблемах та реформах шкільного фізичного виховання [512, 513, 517, 519], компетентнісному підході у фізичному вихованні [471, 475, 501, 506, 529, 550], формуванні принципу «чесної гри» [502] та цінностях олімпійської освіти [503].

Реформування шкільного фізичного виховання в деяких країнах Європи здійснено на основі національних стратегій, в інших – відповідно до масштабних ініціатив. У таких державах як Бельгія (фламандська громада), Болгарія, Чехія, Данія, Іспанія, Австрія, Англія, Польща, Португалія, Хорватія в реформуванні фізичного виховання використовуються національні стратегії, а у німецькій громаді Бельгії, Німеччині, Естонії, Латвії, Греції, Іспанії, Італії, Австрії, Англії, Ірландії, Кіпрі, Польщі, Португалії, Фінляндії в основі реформування є масштабні ініціативи [420, 424, 460, 462, 478, 501, 511].

Серед найважливіших національних і масштабних стратегічних ініціатив, можна відзначити важливі програми, які проводяться поза школою:

- Німеччина – «Тренування молоді до Олімпіади», «Молодіжна підготовка для паролімпійців», «Федеральні молодіжні ігри» [495, 519, 538];
- Італія – «Моторна грамотність», «Студентські спортивні ігри», «Національні фонди на спортивні проекти» [465, 538];
- Австрія – «Стратегії здоров'я дітей», «Шкільні спортивні ігри», «Школа і здоров'я» [501, 515];
- Англія – «Стратегія дитячого спорту», «Створення спортивного середовища для життя», «Шкільні ігри» [421, 424, 511].

Щодо шкільного фізичного виховання, то цей предмет входить до основних предметів у всіх країнах Європейського Союзу та є обов'язковим упродовж усього терміну навчання в школі, має багато подібностей та відмінностей у різних країнах. У всіх країнах фізичне виховання не обмежується лише досягненням фізичних здібностей, а стосується більш широкого кола здібностей: емоційно-соціальних, пізнавальних, мотиваційних і моральних. Завданнями, встановленими у національних навчальних програмах, є: фізичний розвиток, усвідомлення фізичних можливостей, самооцінка, впевненість у собі, соціальний розвиток, комунікація, конструктивна співпраця з іншими, почуття солідарності, вміння працювати в групі [550]. Цілі фізичного виховання в Італії, Іспанії, Німеччині розглядаються як загальні та якісні, що спрямовані не лише на удосконалення фізичної досконалості, а й на формування навичок здорового харчування, боротьби з ожирінням, особистої гігієни. У Франції та Англії визначають результати навчання з фізичного виховання з кількісної точки зору – більше часу присвячують бігу, плаванню або іншим видам рухової активності [294, 421, 424].

У шведській системі освіти фізичне та оздоровче виховання спрямоване на розвиток фізичних, психологічних та соціальних здібностей учнів, а також на надання їм необхідних знань про вплив способу життя на здоров'я. Цей предмет допомагає розвивати здатність до співпраці, здатність розуміти та поважати інших, у тому числі людей іншого культурного походження [550].

В інших країнах застосовують інтегрований підхід у фізичному

вихованні. У північних країнах використовують карти та інші засоби орієнтації в природних умовах; у Німеччині та Норвегії – правила дорожнього руху для пішоходів та велосипедистів є частиною навчальної програми предмета [521]. У Литві, Фінляндії, Словенії та Австрії запроваджені заходи, які заохочують усіх учителів включати фізичні навантаження в різні шкільні дисципліни за зразком Маколінської «Школи переїзду» у Швейцарії. Національна рада освіти Фінляндії пропонує у початковій школі збільшити вдвічі години фізичного виховання разом із музикою та дизайном. При цьому фізичне виховання повинно забезпечити формування самосвідомості, впевненості в собі, чутливості до проблем охорони здоров'я, соціальних навичок [524].

У багатьох країнах Європейського Союзу в навчальні програми з фізичного виховання внесені такі види рухової активності, як: легка атлетика, танці, ігри, гімнастика, здоров'я та фітнес, орієнтування, плавання, зимові види спорту. Школи мають великий запас самостійності для створення навчальних програм, зокрема на компетентнісній основі [551]. Велика увага приділяється медичній освіті, яка містить навчальні маршрути щодо фізичного, особистого та соціального благополуччя; профілактики захворювань; гігієни; безпеки; статевого виховання; харчування; соціальних uzалежнень та небезпеки для здоров'я (алкоголь, куріння, наркотики) [524].

Кількість годин, визначених на фізичне виховання у тижневому навантаженні на учня, в більшості країн Європейського Союзу встановлюється центральними органами влади [372].

В оцінюванні навчальних досягнень з фізичного виховання в європейських країнах застосовують два способи – формувальне та підсумкове. Формувальне оцінювання здебільшого застосовується в початкових класах, є якісним та описовим і спрямоване на висловлювання учнів щодо їхніх досягнень упродовж конкретного періоду часу. Підсумкове оцінювання здійснюється за допомогою балів (від 1 до 10) або літер (від А до Е). Це такі країни, як Німеччина, Франція, Австрія [524]. Лише формувальне оцінювання під час фізичного виховання використовується в Данії та Північній Ірландії

[519, 524]. Половина країн використовує обидва способи, хоча підсумковий підхід є дещо частішим.

Щодо кадрового забезпечення, то в початкових школах фізичне виховання викладають учителі початкових класів (Німеччина, Франція, Італія). При цьому при проведенні уроків у початкових класах учителі повинні мати ступінь бакалавра як мінімальну кваліфікацію. У середній школі уроки фізичної культури проводять спеціалісти [372]. У середніх класах в Іспанії, Франції, Німеччині, Італії вчителі мають мати рівень магістратури. Такої вимоги немає в школах Англії та Норвегії [421, 480, 521].

У країнах Європи значна увага приділяється системі шкільного спорту [421, 423, 460]. У багатьох країнах заняття в позанавчальний час проводиться у трьох напрямках: змагання чи інші заходи; рухова діяльність, пов'язана з поліпшенням здоров'я; заходи для повсякденної шкільної діяльності.

Трансформацію фізичного виховання в країнах Європейського Союзу можна окреслити за чотирма напрямками:

- запровадження нової освітньої політики, нові національні стратегії та широкомасштабні заходи, спрямовані на розвиток фізкультурної та спортивної освіти;
- реформування змісту навчального предмета, навчальних програм, кількості годин та оцінювання навчальних досягнень учнів; пріоритетне значення спортивних змагань;
- удосконалення кадрового забезпечення предмета: мінімальний рівень освіти, професіоналізм учителів;
- модернізація, оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти, інвентарю, поліпшення стану спортивних споруд і фінансування спортивних заходів.

У початковій школі Італії реформа Моратті назвала фізичне виховання «наукою про мотор та спорт». Фіороні (2007) перетворив його на «тіло та рух у дитячій школі». Чинні національні настанови (2012 р.) для початкових та

середніх шкіл першого класу визначають фізичне виховання, тоді як у вказівках до середньої школи (2010 р.) вони говорять про «моторні та спортивні науки».

Польська дослідниця М. Кулик, досліджуючи роль предмета у формуванні ключових компетентностей, зазначає, що в програмі польського шкільного фізичного виховання можна знайти відображення рекомендацій Європейського парламенту [515]. Ключову компетентність «Спілкування рідною мовою та іноземною мовами» пропонується реалізовувати через зміст, що стосується нормативних актів, будови тіла, функцій окремих систем людини, структур управління спортивно-рекреаційними заходами, незвичні розважальні ігри інших народів [511]. «Математичну та основні науково-технічні компетентності» здобувач освіти практикує через математичне мислення, здійснюючи моніторинг фізичної підготовленості, підрахунок у командних спортивних іграх, відстеження змін у фізичному розвитку, модифікацію поведінки вільного часу та організацію обраної форми оздоровчої, рекреаційної та спортивної діяльності. Здатність ефективно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології – складова ІТ-компетенцій – формується через самодіагностику фізичних зусиль, моніторинг рекреаційних, оздоровчих та спортивних тренувань із використанням сучасного вимірювального обладнання, яке доступне в мобільних телефонах, мережі «Інтернет». Навички навчання пропонується формувати через самоосвіту, самокерування власним розвитком фізичної підготовленості, рекреаційні навички, поведінку вільного часу та здоров'я. «Соціальну та громадянську компетентності» слід розвивати через співпрацю в іграх, організацію фізичної активності, відповідальність за безпеку партнера під час фізичних навантажень. Компетентність «Ініціативність і підприємництво» слід формувати через перерахування місць проведення занять, споруд та пристроїв у безпосередній близькості, які можна використовувати для фізичної активності, організацію обраної діяльності або рухливої гри серед однолітків, використовуючи спрощені правила та підрахунок результатів гри. Компетентність «Культурна обізнаність і висловлювання» здобувач освіти може досягнути, виконуючи

будь-яку гімнастичну комбінацію або танцювальну композицію, на основі власного вираження рухів, через участь у рекреаційній грі, яка є притаманною для іншої європейської країни [511, 515, 550].

Наші дослідження показали, що між школярами України та Польщі існує подібне ставлення до рухової активності. Установлено, що діти обох країн однаково надають перевагу малорухливим видам діяльності у вільний час. Українські школярі вище оцінюють урок фізичного культури та власний рівень фізичної підготовленості. Водночас в українських учнів простежено тенденцію до зниження рівня рухової активності в середньому шкільному віці порівняно з польськими школярами [539].

Отже, аналіз та узагальнення наукової, методичної літератури, дисертаційних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців дає можливість стверджувати, що освітні трансформації кінця ХХ – початку ХХІ століття характерні як для української шкільної системи освіти, фізичного виховання, так і для зарубіжної. Ми виявили подібні трансформаційні процеси, а саме: навчання на засадах компетентнісного підходу, формування ключових компетентностей як у вітчизняному фізичному вихованні, так і за кордоном.

Однак варто зазначити, що ми визначили низку суперечностей, які потребують нагальної уваги, а саме: між освітніми трансформаціями, що задекларовані освітньою реформою НУШ та розробленням заходів на державному рівні, які сприяють поінформованості вчителів щодо шляхів їх запровадження; між запровадженням нової системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти та професійною компетентністю учителів щодо їх застосування на практиці; між компетентнісним навчанням у закладах загальної середньої освіти та здатністю фахівців реалізовувати кожен ключову компетентність. Зазначені суперечності дають можливість розв'язати важливу науково-практичну проблему, яка полягає у відсутності наукового обґрунтування теоретико-методологічних підходів до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Окрім цього, ми не знайшли науково-обґрунтованих підходів до

запровадження освітніх трансформацій НУШ у фізичне виховання, тому вважаємо за необхідне акцентувати увагу на дослідженні ставлення фахівців фізичного виховання до освітніх трансформацій на сучасному етапі розвитку шкільної освіти; виявленні готовності вчителів фізичної культури до освітніх нововведень та до застосування формульованого оцінювання у фізичному вихованні; розробленні та впровадженні у практику шкіл шляхів формування ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа» у фізичне виховання, а також розробленні сучасних підходів до формування громадянських і соціальних компетентностей як провідної компетентності для предмета «Фізична культура».

Тому вважаємо за необхідне дослідити дані питання та розкрити результати наших досліджень у наступних розділах.

Висновки до 1 розділу

Аналіз джерельної бази показав, що в кінці ХХ – на початку ХХІ століття в українській науці приділялася значна увага до трансформацій шкільної освіти. Науковці акцентували увагу на укладанні національної законодавчої бази з фізичного виховання, удосконаленні навчальних програм із фізичної культури, зміні підходів до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти; пошуку ефективних шляхів удосконалення шкільного фізичного виховання.

Виокремлено етапи освітніх трансформацій і реформування фізичного виховання в Україні та за кордоном. В Україні освітні трансформації у фізичному вихованні окреслено упродовж п'яти етапів та акцентовано увагу на невідповідності вибору тематик наукових досліджень до основних трансформаційних процесів у кожному періоді. За кордоном – два періоди, в першому акцентовано увагу на розрізненому підході до освітніх трансформацій, в другому – уніфіковано вимоги стандартів освіти на засадах компетентнісного підходу.

Виявлено різні підходи науковців до етапності освітніх змін у шкільній

освіті та фізичному вихованні. Здебільшого наукові дослідження кожного етапу стосуються одних і тих самих проблем: розвитку фізичних якостей; рівня фізичної підготовленості; пошуку шляхів поліпшення стану здоров'я; особливостей фізичного виховання в екологічно забруднених регіонах.

Установлено, що значні освітні трансформації обумовлені освітньою реформою «Нова українська школа» від 2016 року. Це запровадження компетентнісного підходу, реалізація принципу дитиноцентризму, зміни в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів освіти, запровадження автономії закладів освіти, незалежної сертифікації педагогічних працівників, реалізації принципу педагогіки партнерства, зміни у формах і способах оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, розроблення нових стандартів освіти на засадах компетентнісного навчання.

Упродовж теоретичного дослідження ми встановили, що сучасні освітні трансформації потребують науково обґрунтованих підходів, які будуть адаптовані до вимог Нової української школи та запроваджені у практику закладів загальної середньої освіти, що окреслює наші подальші наукові розвідки.

Список власних наукових праць, які висвітлюють результати досліджень першого розділу [251, 377, 379, 382, 385, 476, 533, 534, 535, 539, 541, 542, 548, 549].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечена коректним застосуванням та узгодженим поєднанням комплексу методів наукового пізнання, відповідної методологічної бази, якісною обробкою та узагальненням отриманих наукових даних.

2.1. Методологія дослідження

Питання, пов'язані з вивченням освітніх трансформацій шкільної освіти в період кінця ХХ початку ХХІ століття в Україні та за кордоном, базувалися на:

– загальних положеннях методології наукового дослідження: Ю. Бріскін [47], Д. Чернілевський [439], Б. Шиян, О. Вацеба, Ю. Петришин, Г. Єдинак [449, 450];

– фундаментальних положеннях теорії та методики фізичного виховання: І. Боднар [135], Т. Круцевич [183, 184, 185], Н. Москаленко [182, 260], Н. Пангелова [183, 289], Є. Приступа [451], О. Томенко [418], Б. Шиян, В. Папуша [452];

– методологічних підходах в освіті та фізичному вихованні: історичному, системному, діяльнісному, компетентнісному, особистісно-орієнтованому, інтегрованому, комплексному: І. Бех [25, 26], Н. Белікова [29, 30], Г. Грибан [94, 95], М. Данилевич [106], О. Дубогай [132]; Н. Завидівська [139], І. Іваній [148], І. Костікова [177], В. Кремень [179], С. Криштанович [180], Ю. Мосейчук [193, 247], Т. Ротерс [341], Н. Степанченко [409], Л. Сущенко [412];

– теоретико-методологічних засадах освітніх змін, сучасного стану та реформування і модернізації шкільної освіти та фізичного виховання в Україні та в країнах Європейського Союзу: Д. Аникеев [10], Г. Арделеан [11], В. Базенко [15], Л. Березівська [24], Н. Белікова [27], І. Гасюк [73], В. Гончарук [88],

Л. Гриневич [96, 97, 98, 268], Л. Даниленко [108], Л. Зеленська [142], М. Калина [151], С. Книшик [160], О. Кузнєцова [189], О. Кузьменко [191], А. Леонова [199], Т. Литнєва [207], О. Лобова [208], О. Локшина [209, 210], О. Ляшенко [212, 213], Б. Максимчук [216], І. Масляк [225], Ю. Мосейчук [245], Н. Москаленко, А. Яковенко [256, 460], В. Кремень [179], С. Онищук [278], Н. Пангелова [288, 292], В. Папіжук [294], О. Пометун [302], Н. Протасова [329], І. Раєвська [333], О. Савченко [350], Д. Скальський [372], І. Турчик [420, 421, 423, 424, 548], О. Ярова [462];

– теоретичних засадах компетентнісного підходу, формуванні ключових компетентностей в освітніх практиках закладів загальної середньої освіти, запровадження нових способів оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання: О. Аксьонова [3, 4], О. Барна [19], Н. Бібик [32, 33], О. Буган [50], К. Гораш [89], Т. Грабовська [93], В. Гузар [102, 238], Л. Гуцан [104], К. Дмитренко [125], Г. Жиров [138], О. Кінах [158], І. Ковальчук [163], Т. Комінарець [169], Ю. Малієнко [218], С. Моїсеєв [237, 238, 241], О. Овчарук [271, 272], О. Панасюк [287], Л. Паращенко [295, 296], О. Савченко [348, 349, 351, 352], О. Саган [353];

– теоретико-методичних основах кадрового забезпечення фізичного виховання, готовності учителів фізичної культури та майбутніх фахівців з фізичного виховання до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти та системи підвищення кваліфікації фахівців з фізичного виховання в умовах освітніх змін В. Бабаліч [13], О. Баштовенко [20], Н. Белікова [28, 168], А. Булда [52], В. Вітюк [63, 64], С. Данило [109], Н. Денисенко [115], Т. Дерека [116] Т. Диба [123], Л. Дубровська [132], І. Іваній [148], С. Колесник [168], Р. Коритюк [175], Т. Лимар [202], С. Моїсеєв [240], Н. Москаленко, Т. Круцевич, Н. Пангелова [249], Ю. Мосейчук [243, 244, 246], А. Нестеров [265], М. Носко [269], О. Отравенко [281], В. Подгорна [301], А. Проценко [330, 331], В. Савченко [347], Е. Сивохоп [365], В. Троценко [419], С. Хлібкевич [432], Л. Чалій [436], А. Якимчук [459].

У процесі дослідження освітні трансформації розглядалися як складна

цілісна система шкільної освітньої політики, що охоплювала всіх учасників освітнього процесу. Це дозволило окреслити теоретичні та методологічні підходи.

Історичний підхід. Заснований на вивченні виникнення, формування та розвитку освітніх трансформацій у хронологічній послідовності. Завдяки використанню історичного методологічного підходу ми здійснили аналіз освітніх змін, які відбувалися в системі шкільної освіти загалом та системі шкільного фізичного виховання.

Системний підхід. Дозволив розглядати систему підвищення кваліфікації учителів, систему підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та систему шкільного фізичного виховання як складові системи професійної фізкультурної освіти для всіх учасників освітнього процесу. Такий підхід забезпечує високий рівень професійної культури, єдність і цілісність її складових, а тому використано при розробленні комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій.

Діяльнісний підхід. У рамках реформи НУШ розглядається як спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти та командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію.

Компетентнісний підхід. Спрямований на формування загальних та професійних компетентностей учителів фізичної культури, майбутніх фахівців фізичного виховання, так і ключових компетентностей здобувачів освіти. В рамках реформи НУШ компетентнісний підхід розглядається як динамічна комбінація знань, умінь та навичок, які необхідні особистості для успішної самореалізації чи то в побутовому житті, чи то в професійній сфері.

Особистісно орієнтований підхід. В основі цього підходу є гуманістична педагогіка, індивідуалізація та диференційоване вирішення педагогічних проблем. У реформі НУШ цей підхід посідає одне з провідних місць і реалізовується через дотримання вимог принципів дитиноцентризму та

педагогіки партнерства. Ці два принципи спонукають учителів фізичної культури враховувати в освітньому процесі індивідуальні особливості школярів, мотивацію учнів до рухової активності, вікові особливості здобувачів освіти, їхні інтереси та ступінь творчості, а також визнавати здобувачів активними учасниками освітнього процесу.

Інтегрований підхід. Забезпечує доцільне об'єднання та синтез компонентів змісту навчання внутрішньопредметного і міжпредметного характеру. Такий підхід покладений в основу реформи НУШ та дає можливість відійти від меж предмету, сфокусувати увагу під час навчання на цілісності сприйняття дитиною довкілля та можливість практикувати рухову активність в умовах природного середовища; на взаємозв'язках між виконанням фізичних вправ та функціонуванням організму. В рамках реформи НУШ у фізичному вихованні учням запропонована внутрішньоурочна інтеграція у вигляді поєднання засобів декількох варіативних модулів в одному уроці відповідно до вимог модельної навчальної програми.

Комплексний підхід. Розглядається як такий спосіб організації освітнього процесу, при якому забезпечується цілісність та єдність між теоретичною та практичною складовими навчання. Цей підхід нами використано при укладанні моделі впровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання. Комплексність розглядається нами як одночасне залучення усіх учасників освітнього процесу до формування знань, умінь та навичок: учителів, студентів, аспірантів та здобувачів закладів загальної середньої освіти.

На підставі цього відбувалося обґрунтування необхідності застосування того чи іншого методу дослідження для розв'язання конкретизованих завдань дисертаційного дослідження.

2.2. Методи дослідження

Для досягнення мети дослідження, вирішення поставлених завдань було

використано комплекс взаємодоповнювальних методів:

- методи дослідження теоретичного та емпіричного рівнів (аналіз та синтез); аналогія; екстраполяція; системний аналіз; ретроспективний; документальний методи;
- соціологічні методи дослідження: опитування (за допомогою анкетування); неформальні бесіди та інтерв'ю;
- педагогічні методи дослідження: педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний);
- методи математичної статистики для обробки отриманих результатів дослідження.

2.2.1. Методи дослідження теоретичного та емпіричного рівнів. При здійсненні аналізу науково-методичної літератури зосереджено увагу на літературних джерелах, які розкривають особливості становлення системи шкільної освіти та фізичного виховання кінця XX – початку XXI століття в Україні та в країнах Європейського Союзу. Це дало можливість визначити наукову розробленість досліджуваної проблеми, конкретизувати увагу на об'єкті та предметі, сформулювати мету та завдання. Використання теоретичних методів дозволило здійснити ретроспективний аналіз основних освітніх трансформацій у системі шкільної освіти загалом та у фізичному вихованні школярів у закладах загальної середньої освіти, зокрема в період незалежності України; окреслити етапи освітніх змін в системі загальної середньої освіти та у фізичній культурі, а також в країнах Європейського Союзу; виокремити причини реформування фізичного виховання на сучасному етапі розвитку галузі; здійснити аналіз трансформацій у навчальних програмах із фізичної культури для закладів загальної середньої освіти упродовж 1992–2022 років; провести аналіз становлення компетентнісного підходу у фізичному вихованні в Україні та у країнах Європейського Союзу; здійснити порівняльний аналіз формування ключових компетентностей в європейських країнах та в Україні. Окрім цього, проаналізовано 295 дисертаційних робіт, які захищені в Україні упродовж 1991–2022 років. Це дало можливість окреслити

проблематику, тематики та напрями наукових досліджень із фізичного виховання здобувачів загальної середньої освіти, зіставити відповідність тем досліджень до трансформаційних процесів у фізичному вихованні упродовж кожного періоду його становлення.

Особливу увагу приділено законодавчим та нормативно-програмним документам, які визначають державну політику щодо розвитку освіти та фізичного виховання.

У роботі ми використали ресурси баз даних PubMed, Cyberleninka, Dissertation & Theses Global, Dissercat, Google Академія, а також ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, репозитарії електронних бібліотек, зокрема Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Основними методами отримання первинних інформаційних даних були аналіз та узагальнення наукової та методичної літератури, інформаційних ресурсів мережі «Інтернет» українських (сайти Міністерства освіти та науки України, Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти та науки України, Міністерства молоді та спорту України, Урядового порталу) та закордонних сайтів.

Метод аналогії дав змогу встановити відповідність освітніх змін у шкільній освіті України та країнах Європейського Союзу, зіставити сутність етапів трансформацій в Україні та за кордоном, виявити спільні та відмінні риси трансформаційних процесів шкільної освіти, причин реформування фізичного виховання та формування ключових компетентностей в європейській та українській системах освіти.

Метод екстраполяції ми використали для виявлення тенденцій трансформацій ключових компетентностей в освітніх системах країн Європейського Союзу та перенесення їхніх позитивних ознак у систему освіти та фізичного виховання в Україні.

Ретроспективний метод використано для конкретизації соціальних явищ і фактів минулого. Доцільність використання методу ґрунтувалася на аналізі

становлення шкільного фізичного виховання упродовж років незалежності України. За допомогою цього методу ми узагальнили характерні освітні трансформації в системі шкільної освіти в чотирьох основних періодах: I етап (1991–1998 рр.) – етап концептуалізації; II етап (1999–2003 рр.) – етап трансформації (зміна, перетворення); III етап (2004–2010 рр.) – етап стабілізації, демократизації та національної спрямованості державної освітньої політики України; IV етап (2011– і дотепер) – період комплексної модернізації освітньо-наукової сфери. Це дало можливість зосередити увагу на тенденціях трансформаційних процесів у шкільній освіті, на динаміці змін у навчальних програмах із фізичної культури для учнів закладів загальної середньої освіти, на ускладненні мети, завдань фізичного виховання та організаційних процесах фізичного виховання.

Системний аналіз. Системний аналіз важливий для нашого дослідження з огляду того, що він передбачає здатність до аналізу, прогнозування, проектування прийняття рішень на основі системної методології; дозволяє структурувати визначену проблему на основі аналізу наявної інформації. Цей метод ми використали для того, щоб зрозуміти місце трансформацій, що відбувалися на кожному етапі становлення фізичного виховання, в загальній системі шкільної освіти в Україні. Це дало можливість ґрунтовно дослідити як організаційне, так і кадрове забезпечення шкільного фізичного виховання.

Отже, за результатами дослідження з використанням методів теоретичного рівня було виявлено основні освітні трансформації в системі шкільного фізичного виховання упродовж кінця XX – початку XXI століття, виявлено суперечності між значними освітніми нововведеннями та готовністю фахівців з фізичного виховання реалізовувати ці зміни в практичній діяльності.

Документальний метод. У дослідженні ми застосовували традиційний метод аналізу документів, що ґрунтується на загальних логічних операціях аналізу та синтезу, порівняння, визначення, оцінки та осмислення.

Під час дослідження проаналізовано Постанови Кабінету Міністрів України [119, 307, 308, 309, 310, 322, 325, 407], накази Міністерства освіти та

науки України [312, 313, 314, 315, 318, 321, 323], накази Міністерства молоді та спорту України [282], накази Міністерства освіти та науки України, які рекомендують використання програмного забезпечення шкільного фізичного виховання [318], рішення колегії Міністерства освіти та науки України [311, 317], листи профільного міністерства [174, 316]. Зокрема, Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (затвердження Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників) від 21.08.2019 р. № 800; Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження державного стандарту початкової освіти» від 21.08.2018 р. № 87; Постанову Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» (затвердження Державного стандарту базової середньої освіти) від 30.09.2020 р. № 898; Постанову Кабінету Міністрів України «Стандарт середньої та старшої школи (6–11 класи)» від 23.11.2011р. № 1392; наказ Міністерства освіти та науки України «Про затвердження Типових освітніх програм закладів загальної середньої освіти» від 12.08.2022 р. № 743-22 (оновлення змісту типових освітніх програм для 1–2, 3–4, 6–11 класів); наказ Міністерства освіти та науки України «Про затвердження Типової освітньої програми 5–9 класи закладів загальної середньої освіти» від 19.02.2021 р. № 235; наказ Міністерства освіти та науки «Про модельні навчальні програми «Фізична культура. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти» від 17.08.2022 р. № 752; наказ Міністерства освіти та науки «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання 1–4 класів закладів загальної середньої освіти» від 13.07.2021 р. № 813; наказ Міністерства освіти та науки України «Про оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класах НУШ» від 01.04.2022 р. № 289; рішення колегії МОН України від 23.04.1997 р. № 7/6-18 «Про концепцію фізичного виховання в системі освіти України»; лист Міністерства освіти та науки України «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у

зкладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році» від 19.08.2022 р. № 1/9530-22.

За допомогою документального методу здійснено аналіз основних форм, видів, напрямів підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Установлено, що на сучасному етапі учителі фізичної культури мають право удосконалювати фахову компетентність через участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах; навчатися на курсах підвищення кваліфікації за програмою підвищення кваліфікації в різних суб'єктів, що надають освітні послуги (державні заклади вищої освіти, заклади післядипломної педагогічної освіти, приватні підприємці, що здійснюють свою діяльність на основі КВЕДУ 85.59).

Обсяг (тривалість) підвищення кваліфікації педагогічних працівників установлюється в годинах та/або кредитах європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (один кредит ЄКТС становить 30 годин) за накопичувальною системою упродовж атестаційного періоду, не менше, ніж 150 годин (5 кредитів ЄКТС). У міжатестаційний період педагогічні працівники зобов'язані здійснити підвищення кваліфікації у таких напрямках: розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій); формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей умінь, які визначені частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»; опрацювання спецкурсів з підвищення кваліфікації, які розкривають психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; спецкурсу зі створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища; спецкурсу з особливостей (специфіки) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; спецкурсу з використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включно з електронним навчанням, інформаційною та кібернетичною безпекою; спецкурсу із забезпечення мовленнєвої компетентності; спецкурсу з розвитку управлінської компетентності (для керівників закладів освіти, науково-

методичних установ та їх заступників). Аналіз змісту Постанови спонукав нас до розроблення програми спецкурсів для забезпечення формування професійної компетентності учителів фізичної культури.

Аналіз Постанов КМУ, які окреслюють трансформаційні процеси в системі початкової, базової середньої освіти, дав можливість виокремити обов'язкові та конкретні очікувані результати фізкультурної освітньої галузі для здобувачів освіти в 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах у межах освітньої реформи «Нова українська школа»; проаналізувати змістові лінії стандарту для початкової та базової середньої освіти.

Аналіз наказів Міністерства освіти та науки України, якими затверджені типові навчальні програми для початкової школи, модельна навчальна програма з фізичної культури для 5 класів та навчальні програми для 6–11 класів, дав можливість виявити основні особливості побудови цих програм; мету та завдання предмета; компетентнісний потенціал предмета; розкрити принципи побудови освітнього процесу з фізичної культури; виявити пріоритети освітньої діяльності для здобувачів відповідно до цих програм; змістові лінії (ядро змісту); особливості організації освітнього процесу та особливості оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Ретельний аналіз інструктивно-методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти та особливостей організації освітнього процесу у 2022/2023 н.р. дозволив виявити форми та способи оцінювання з предмета «Фізична культура»; правильність записів у класному журналі та заповнення свідоцтва досягнень здобувачів освіти й щоденника спостережень.

Зазначені заходи лягли в основу розроблення програми спецкурсів для учителів фізичної культури, перевірки рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти та укладення комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання.

2.2.2. Соціологічні методи. Опитування (за допомогою анкетування, бесід з учителями фізичної культури (неформальні), інтерв'ю зі здобувачами

освіти третіх та шостих класів (когнітивні інтерв'ю) та учителів фізичної культури дозволило з'ясувати ставлення фахівців фізичного виховання до освітніх нововведень реформи «Нова українська школа», дослідити кадрове забезпечення предмета в початковій школі, установити рейтинг підтримки освітніх реформ, виявити розбіжності між ставленням до реформ представників різних областей від середнього показника, а також розбіжності у підтримці освітніх реформ представників кожної з опитаних областей порівняно з учителями фізичної культури Львівської області. Окрім цього, внаслідок опитування виявлено труднощі, які перешкоджають якісному впровадженню основних освітніх трансформацій реформи «Нова українська школа» у фізичне виховання здобувачів освіти.

На запитання анкети відповідали 341 учитель фізичної культури, з них 227 чоловіків, що становить 66,2 % і 114 жінок, що становить 33,8 % із семи областей України, а саме: Львівської, Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, Дніпропетровської, Івано-Франківської та Херсонської. До опитування залучені педагогічні працівники різної вікової категорії з різним педагогічним стажем роботи та кваліфікацією.

Анкета складалася з 26 запитань, з них 13 – закритих та 13 – відкритих. Анкета розподілена на сім блоків:

I блок (8 запитань) дозволяє виявити реальний стан кадрового забезпечення фізичного виховання в початкових класах на сучасному етапі; визначити позитивні моменти та недоліки у фізичному вихованні школярів під час проведення уроків фізичної культури фахівцями з фізичного виховання та учителями початкових класів; окреслити шляхи їх усунення.

II блок містить 2 запитання, кожне з яких складалося з 12 підпунктів. За допомогою цих питань з'ясовано ставлення учителів фізичної культури до освітніх нововведень і встановлено рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури.

III блок (6 запитань) стосується ставлення педагогів до стандарту початкової освіти та фізкультурної освітньої галузі. Дав можливість оцінити

рівень професійної компетентності респондентів та готовність працювати за стандартом освіти, який базується на компетентнісному підході.

IV блок (2 запитання, що містили по 11 підпунктів кожне) окреслює ставлення респондентів до можливостей формування ключових компетентностей НУШ засобами фізичного виховання та шляхи їх упровадження в закладах загальної середньої освіти.

V блок – 2 запитання, які розкривають ставлення респондентів до методичного забезпечення предмета, можливості розроблення авторських програм у фізичному вихованні та готовності вчителів створювати власні навчальні програми.

VI блок – 3 запитання. У цих запитаннях респонденти окреслювали труднощі, які перешкоджають якісному впровадженню освітніх трансформацій, реалізації вимог нового стандарту освіти у фізичному вихованні початкової та базової середньої освіти.

VII блок – 3 запитання, які стосуються паспортних даних анкети. Це дало можливість оцінити вік, стать, педагогічний стаж, кваліфікаційну категорію та фах за дипломом респондентів.

Усі респонденти дали усну згоду на участь у дослідженні. Опитування проводилося під час курсів підвищення кваліфікації на базі обласних закладів післядипломної педагогічної освіти та під час семінарів-практикумів на базі Львівського обласного відділення Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти та науки України.

Для перевірки рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей в учнів 3 та 6 класах застосовано валідизований та адаптований закордонний інструментарій – анкету «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку» (проф. Й. Руїс-Ордонес) та спеціально розроблений модуль «Громадянські компетентності у фізичному вихованні» (проф. Ю. Павлова).

Рівень сформованості громадянських компетентностей визначено за допомогою української версії анкети «Громадянська позиція та цінності

сталого розвитку», яка складалася з 12 запитань, об'єднаних у три шкали – «Солідарність», «Зобов'язання та відповідальність», «Діалог і повага», а також спеціального модуля «Громадянські компетентності у фізичному вихованні», що складався з 10 запитань.

Рівень розвитку соціальних цінностей/про- та антисоціальної поведінки школярів визначено за допомогою питальника «Fair play in Physical Education Questionnaire (FPQ-PE)», який розробила проф. М. Хасандра та адаптованої української версії проф. Ю. Павлової.

Анкета складається з 16 запитань, що згруповані у 4 шкали («Повага до інших», «Домовленості», «Хитрування», «Обман»). Дві перші шкали характеризують просоціальну поведінку та цінності, дві інші – антисоціальну. Максимальний бал за кожною шкалою був 20 балів. Високі бали за першими двома шкалами (просоціальні цінності) свідчать про високий рівень розвитку просоціальної поведінки, натомість високий показник за шкалами, що характеризують антисоціальні цінності, є негативним явищем. Задано питання, які дають можливість зрозуміти рівень сформованості у школярів загальнолюдських цінностей («Я підтримую своїх гравців по команді», «Я допомагаю гравцям по команді», «Я відзначаю хороші зусилля моїх гравців по команді», «Якщо я програв гру, то вітаю своїх суперників», «Коли гра завершується, я потискую руку своїм суперникам», «Я ображаю своїх суперників», «Я намагаюся вивести з рівноваги своїх суперників», «Я обманюю», «Я обманюю, якщо це допоможе перемогти» тощо).

У дослідженні взяли участь здобувачі освіти, які навчалися у третіх та шостих класах міських та сільських закладів загальної середньої освіти. Загалом опитано 860 здобувачів освіти, з них: 538 здобувачів, що навчалися у містах (62,56 %) та 322 здобувачі, які навчалися у сільських закладах (37,44 %). За віковою ознакою опитано 300 здобувачів третіх класів (34,88 %) та 560 (65,12 %) здобувачів шостих класів. За статевою ознакою до опитування залучено 398 хлопців, що становить 46,28 %, та 462 дівчини, що становить 53,72 % опитаних (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Учасники дослідження відповідно до статі, класу та місця навчання

Розподіл за статтю	К-сть	%	Розподіл за класом	К-сть	%	Розподіл за місцем навчання	К-сть	%
Дівчата	462	53,72	3 клас	300	34,88	Місто	538	62,56
Хлопці	398	46,28	6 клас	560	65,12	Село	322	37,44

Оригінальна версія анкети «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку» складається з 14 запитань, які об'єднані у три шкали – «Солідарність», «Зобов'язання та відповідальність», «Діалог та повага». Для відповіді на кожне запитання використано 5-бальну шкалу Лікерта (1 – «Категорично не погоджуюся», 5 – «Абсолютно погоджуюся»). У процесі розроблення цієї анкети групою науковців Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського під керівництвом проф. Ю. Павлової було створено банк запитань, щоб створити спеціальний модуль для оцінювання громадянських компетентностей у фізичному вихованні [526]. Дозвіл на адаптацію, модифікування та валідизацію анкети «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку» та інших запитань отримано науковою групою від розробників анкети – проф. Й. Руїс-Ордонес та її співробітників. За результатами роботи запропоновано українську версію анкети «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку», що складалася з 12 запитань, та спеціальний модуль «Громадянські компетентності у фізичному вихованні», що містить 10 запитань.

2.2.3. Педагогічні методи дослідження: педагогічні експерименти.

Педагогічні експерименти здійснено для учасників освітнього процесу – учителів фізичної культури та здобувачів освіти, які охоплені освітніми трансформаціями (учні 3 класів) та не залученими до освітніх змін (учні 5 та 6 класів).

Для учителів фізичної культури передбачено проведення курсової

перепідготовки з метою формування професійних компетентностей та готовності до здійснення посадових обов'язків в умовах освітньої реформи «Нова українська школа».

Для здобувачів освіти проведено тестування з перевірки сформованості громадянських і соціальних компетентностей як провідної компетентності для освітньої галузі «Фізична культура» відповідно до вимог стандарту початкової та базової середньої освіти.

Послідовний педагогічний експеримент, проведений нами, передбачав упровадження та експериментальну перевірку складової розробленої нами комплексної моделі освітніх трансформацій – програми спецкурсу підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи». Програма спецкурсу розроблена відповідно до вимог «Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800.

Програма складалася з трьох змістових модулів, вхідного, вихідного діагностувань, укладених за допомогою Google-form для контролю за рівнем розвитку професійних компетентностей, та модульної контрольної роботи для пошуку шляхів формування ключових компетентностей у фізичному вихованні. Впровадження програми здійснено упродовж 30 год.

Учасниками педагогічного експерименту були учителі фізичної культури, які викладають предмет «Фізична культура» у Львівській області, вони склали експериментальну групу (ЕГ) та учителі Вінницької області (КГ). Дослідження проводилося на базі Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (ЛДУФК) та Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академії неперервної освіти» (КЗВО ВАНО).

Педагогічний експеримент мав констатувальну та формувальну частину.

Констатувальний експеримент був проведений для визначення ставлення учителів фізичної культури до освітніх трансформацій на сучасному етапі розвитку шкільного фізичного виховання, становлення рейтингу підтримки

реформ і труднощів у реалізації НУШ. Це стало важливою передумовою для наукового обґрунтування й розроблення комплексної моделі освітніх трансформацій. Формувальний експеримент передбачав експериментальну перевірку ефективності складових цієї моделі – спецкурсу з розвитку професійних компетентностей «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» для учителів фізичної культури та рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей для школярів;

Під час експериментальної перевірки ефективності програми спецкурсу в констатувальній частині визначався початковий рівень професійних компетентностей щодо обізнаності учителів фізичної культури з основними положеннями реформи «Нова українська школа», її вимогами щодо фізичного виховання, шляхами формування ключових компетентностей у здобувачів освіти засобами фізичного виховання та особливостями застосування формувального оцінювання під час уроків фізичної культури. Здійснено на основі вхідного діагностування слухачів перед початком спецкурсу на базі Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського та Вінницької академії неперервної освіти.

Формувальний експеримент мав за мету експериментально перевірити ефективність розробленої програми спецкурсу підвищення кваліфікації з розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури. Здійснено на базі ЛДУФК з використанням інформаційно-комунікативних технологій: дистанційне навчання за допомогою ресурсу Google-meet-конференції, Zoom-конференції та інтерактивних методів навчання. Спецкурс проведений у період з жовтня по грудень 2020 року.

Учасниками педагогічного експерименту були 134 учителі фізичної культури Львівської області, з них: 72 (53,73 %) учителі вищої кваліфікаційної категорії; 62 (46,27 %) – представники першої, другої категорій та спеціалісти та 92 учителі фізичної культури Вінницької області, з них: 12 (13,04 %) учителі вищої кваліфікаційної категорії та 80 (86,96 %) – представники інших кваліфікаційних категорій. Варто зазначити, що у Львівській області

103 (76,86 %) учителі не проводять уроки фізичної культури в початкових класах. У Вінницькій області відсоток фахівців, які не проводять уроки фізичної культури в початкових класах, дещо нижчий і становить 52,17 % – 48 осіб. Ми вважаємо, що така інформація є важливою, оскільки на етапі проведення педагогічного експерименту освітня реформа була запроваджена лише в початкових класах, а це, в свою чергу, впливало на рівень поінформованості учителів з особливостями освітніх нововведень. Усі фахівці дали усну інформовану згоду на участь у цьому дослідженні.

Слухачі курсів КЗВО ВАНО упродовж цього часу підвищували кваліфікацію за програмою Вінницької академії неперервної освіти, яка теж передбачала формування професійних компетентностей за навчальною програмою упродовж 30 годин. Програма містила три змістових модулі та розкривала питання сутності реформи «Нова українська школа», стандартів фізкультурної освітньої галузі та освітньої галузі «Фізична культура» НУШ, особливостей оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з фізичного виховання в НУШ. В укладання програми курсів для КГ, змістове наповнення модулів, методичне забезпечення, організацію курсової перепідготовки, кадровий підбір слухачів ми не втручалися.

Ефективність розробленого нами спецкурсу здійснювалася на основі порівняння результатів вхідного та вихідного діагностування, а також перевірки здатності учителів фізичної культури моделювати урок на засадах компетентнісного підходу.

Педагогічний експеримент для учнів із перевірки сформованості громадянських і соціальних компетентностей як провідної компетентності для освітньої галузі «Фізична культура» проведено упродовж двох етапів – пілотного та основного. Упродовж пілотного етапу до дослідження залучені учні п'ятих класів навчально-виховного комплексу № 2 м. Трускавця Львівської області в кількості 50 осіб. Цей етап складався з констатувальної та формувальної частин. Констатувальна – мала на меті діагностику рівня розвитку громадянських і соціальних компетентностей, а формувальна – дала

можливість на основі вивченого закордонного досвіду впровадити в освітній процес з фізичної культури рухливі ігри, запозичені з посібника «Moving Together: Promoting psychosocial well – being through sport and physical activity», розробленого під егідою Міжнародної ради спортивних наук і фізкультурної освіти (International Council of Sport Science and Physical Education) [519] з використанням розроблених нами методичних рекомендацій [378] щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність»: Фізична культура», які розроблені в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU».

Проведене пілотне дослідження дало можливість виявити сформованість громадянських і соціальних компетентностей в учнів на основі використання технологій, які сприяють «ситуації успіху»; домінування та лідерства під час освітнього процесу із застосуванням ігрового методу за допомогою спеціально підібраних рухливих та спортивних ігор.

Визначено самооцінку учнів, стратегію поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації, вміння комунікувати під час ігрової діяльності, вміння співпрацювати в команді.

Рівень сформованості самооцінки в учнів визначено за методикою Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан). Ця методика може використовуватися для учнів будь-якого віку. Вона базується на безпосередньому оцінюванні (шкалуванні) школярами низки особистих якостей, таких як здоров'я, здібності, характер і т.д. Учасникам пропонується на вертикальних лініях відзначити певними знаками рівень розвитку в них деяких якостей (показник самооцінки) і рівень домагань, тобто рівень розвитку цих же якостей, який б задовольняв їх. Кожному учаснику пропонується бланк методики.

Зміна стратегії поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації, виявлено за методикою Д. Амірхана. Методика дозволяє встановити тип і вираженість використовуваної допінг-стратегії. Методика включає три шкали, які відповідають одному з типів поведінки: «Вирішення проблем», «Пошук

соціальної підтримки» та «Уникнення проблем». Вона містить 33 висловлювання для кожного, з яких учасникам необхідно вибрати один із трьох найбільш прийнятних варіантів відповіді: «Повністю згоден», «Згоден», «Не згоден». Нарахування балів за кожною шкалою проводиться відповідно до ключів.

Динаміка зміни рівня комунікативності учнів визначалася за методикою В. Ряховського. Тест оцінки рівня товарищескості, комунікативності дає можливість визначити рівень комунікативності людини, її здатності встановлювати, підтримувати та зберігати хороші особисті й ділові взаємини з людьми, які оточують. Учаснику запропоновано запитання, відповідати на які слід, використовуючи три варіанти – «так», «ні», «іноді».

Динаміка зміни рівня співпраці учнів визначалася за методикою Д. Ельконіна. Мета цього тесту виявити рівень співпраці в дитячому колективі. Суть тесту полягає в тому, що учневі потрібно уявити, що в кожному твердженні йдеться про його клас. Тестування містить 20 тверджень, які передбачають 10 шкал: цінність школи, цінність класу, цінність особистості, цінність творчості, цінність діалогу, цінність рефлексії, цінність креативності класного керівника, цінність діалогічності класного керівника, оцінювання рефлексивності класного керівника, відвертість класного керівника.

Упродовж основного періоду дослідження, який спрямований на дослідження рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей, застосовано валідизований та адаптований закордонний інструментарій – анкету «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку» та модуль «Громадянські компетентності у фізичному вихованні» [526].

До дослідження були залучені 860 здобувачів освіти дев'ятьох закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО): Червоноградського ЗЗСО № 1, Червоноградського навчально-виховного комплексу № 3, Червоноградського ЗЗСО № 5, Червоноградського ЗЗСО № 6, Червоноградського середнього загальноосвітнього закладу № 8, Червоноградського ліцею; Новояворівського ЗЗСО № 1 Яворівського району; Новороздільського ЗЗСО № 4; Стрілківської

середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів, Навчально-виховного комплексу «Станківський загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів-ДНЗ» Стрийського району; Жвирківського ЗЗСО Сокальського району; ЗЗСО № 50 та ліцею № 38 Львівської міської ради.

2.2.4. Методи математичної статистики. Для інтерпретації даних опитування учителів фізичної культури використано шкалу, яка містила чотири рівні: низький, нижчий за середній, вищий за середній та високий. Низький рівень передбачав підтримку освітніх реформ однієї четвертої респондентів – від 0 % до 25 %, нижчий за середній – 26 %–50 %, вищий за середній 51 %–75 %, високий 76–100 % опитаних учителів фізичної культури.

Для оброблення результатів опитування учителів фізичної культури ми використали статистичний аналіз. Матеріали дослідження опрацьовані в програмі Microsoft Office Excel. Ми визначали середнє арифметичне значення відповідей респондентів у відсотках у семи областях та відсоткове значення підтримки в кожній області. Окрім цього, застосовано χ^2 – квадрат Пірсона для виявлення вірогідності розбіжностей думок респондентів від середньостатистичного показника даних областей за формулою:

$$\chi_n^2 = \sum_{i=1}^K \frac{(n_i - np_i)^2}{np_i} \quad (2.1.)$$

За $p < 0,05$ різниця у відповідях респондентів – статистично істотна.

Здійснили порівняльний аналіз розбіжностей відповідей респондентів кожної області з показниками відповідей респондентів Львівської області, порівнюючи частки двох пропорцій у програмі Statistica – 2010. За $p < 0,05$ різниця у відповідях респондентів – статистично істотна.

Математична обробка результатів педагогічного експерименту передбачала підрахунок вхідного та вихідного рівнів професійної компетентності на основі відсоткового значення. Окрім цього, на кожний рівень компетентності від 1 до 5 ми присвоювали бали таким чином: 1 (низький) рівень – 20 балів, 2 (нижчий за середній) – 40 балів, 3 (вищий за середній) – 60 балів, 4 (достатній) – 80 балів, 5 (високий) – 100 балів. На основі

набраних балів здійснювали моніторинг навченості кожного учасника педагогічного експерименту.

Далі ми згрупували результати педагогічного експерименту та порівнювали ефективність засвоєння спецкурсу за такими групами слухачів: учителі вищої кваліфікаційної категорії та фахівці інших категорій; учителі фізичної культури, які проводять уроки в початкових класах, та ті, які не проводять уроків у 1–4 класах.

Наступний етап математичної обробки результатів експерименту передбачав підрахунок засвоєння навчальних тем кожного змістового модуля експериментальної програми курсів підвищення кваліфікації.

Обраховано середньоарифметичне значення засвоєння кожної теми, стандартну похибку середнього арифметичного, дисперсію. Статично істотну різницю між показниками на початку та наприкінці експерименту визначали методом статистичних гіпотез для випадку зв'язаних вибірок. Обчислювали розрахункове значення за t-критерієм Стьюдента та порівнювали його з табличним. Статистично істотна різниця визначена за $p < 0,001$ та в деяких випадках за $p < 0,01$.

Здійснено кореляційний аналіз та встановлено взаємозв'язки між навчальними темами розробленої експериментальної програми спецкурсу за допомогою кореляційної матриці. Взаємозв'язки визначено за шкалою оцінки тісноти зв'язку за коефіцієнтом кореляції Чеддока та критичним його значенням (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Величина коефіцієнта кореляції та тіснота зв'язку за Чеддоком

Коефіцієнт кореляції	Тіснота зв'язку
1,00	зв'язок функціональний
0,90—0,99	дуже сильний
0,70—0,89	сильний
0,50—0,69	значний
0,30—0,49	помірний
0,10—0,29	слабкий
0,00	зв'язок відсутній

Кореляційний аналіз змістових модулів експериментальної програми спецкурсу для учителів фізичної культури «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» здійснено з метою перевірки цілісності розробленого спецкурсу в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

2.3. Організація дослідження

Дослідження проведено впродовж п'яти етапів від 2016 до 2023 р.

На першому етапі (жовтень 2016 р. – жовтень 2018 р.) проаналізовано та узагальнено літературні джерела, офіційні документи щодо трансформації, реформування й компетентнісного підходу у фізичному вихованні в Україні та за кордоном. На основі аналізу й узагальнення джерельної бази обрано напрям та тему дисертації. Узагальнено освітні реформи та виокремлено етапи освітніх трансформацій у фізичному вихованні закладів загальної середньої освіти. Написано наукові статті, які відображають освітні трансформації, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

Упродовж другого етапу (жовтень 2018 р. – жовтень 2019 р.) визначено шляхи формування громадянських і соціальних компетентностей у здобувачів освіти та розроблення методичних рекомендацій щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність». Фізична культура». Проведено пілотне дослідження з виявлення ефективності розроблених рекомендацій для учнів 5 класів. Написано наукові статті, тези за результатами проведених досліджень, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

На третьому етапі (жовтень 2019 р. – жовтень 2020 р.) проаналізовано стандарти освіти фізкультурної освітньої галузі початкової освіти та базової середньої освіти освітньої галузі «Фізична культура» України, розроблено шляхи формування ключових компетентностей у фізичному вихованні. Проведено констатувальний експеримент для визначення ставлення фахівців з фізичного виховання до освітніх трансформацій НУШ на основі опитування

341 учителя фізичної культури із семи областей України: Львівської, Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, Івано-Франківської, Дніпропетровської та Херсонської. Установлено рейтинг підтримки освітніх змін для обґрунтування комплексної моделі освітніх трансформацій. Здійснено математичну обробку результатів опитування учителів. Написано перший і другий розділи докторської дисертації. Написано наукові статті, тези за результатами проведених досліджень, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

Упродовж четвертого етапу (жовтень 2020 р. – жовтень 2021 р.) обґрунтовано, розроблено сучасні підходи до системи підвищення кваліфікації учителів фізичної культури для поліпшення рівня професійної готовності та ефективної реалізації освітніх трансформацій на сучасному етапі. Експериментально перевірено складники комплексної моделі освітніх трансформацій – програму спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» курсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури та сформованість громадянських і соціальних компетентностей для учнів. Окрім цього, науково обґрунтовано організаційно-методологічні умови до формування ключових компетентностей через укладання методичних підходів, прийомів та педагогічних ситуацій, які розкривають шляхи формування ключових компетентностей здобувачів освіти засобами фізичного виховання. Здійснено математичну обробку результатів педагогічного експерименту. Організовано та проведено основний етап дослідження з перевірки сформованості рівнів громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти як провідної компетентності відповідно до стандартів галузі на основі тестування учнів 3 та 6 класів. Написано третій, четвертий та п'ятий розділи дисертації, наукові статті, тези за результатами проведених досліджень, взято участь у міжнародних наукових конференціях.

На п'ятому етапі (жовтень 2021 р. – травень 2023 р.) проаналізовано та узагальнено отримані результати дисертаційного дослідження, сформульовано висновки. Написано шостий розділ дисертації та наукові статті, тези. Взято

участь у міжнародних наукових конференціях. Представлено дисертацію до захисту.

РОЗДІЛ 3

СТАВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

3.1. Характеристика контингенту учителів фізичної культури, які взяли участь в опитуванні

Для вирішення другого та третього завдань дисертаційного дослідження – ставлення фахівців фізичного виховання та встановлення рейтингу підтримки освітніх трансформацій – здійснено опитування учителів фізичної культури в семи областях України. Опитування проведено рандомно у семи областях України: Вінницькій, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій, Херсонській. Загалом опитано 341 фахівець різної вікової та кваліфікаційної категорії. З них 66,2 % учителі чоловічої та 33,8 % - жіночої статей.

На запитання анкети відповідало 12,5 % учителів віком від 20 до 30 років. У Львівській області це 14,0 % респондентів; Тернопільській – 9,3 %; Хмельницькій – 12,5 %; Вінницькій – 14,0 %; Дніпропетровській – 8,3 %; Івано-Франківській – 13,2 %; Херсонській – 16,0 %.

Учителі віком від 31 до 40 років становили 32,6 %. У Львівській області опитано в цій віковій категорії 22,0 % учителів фізичної культури; Тернопільській – 29,6 %; Хмельницькій – 39,6 %; Вінницькій – 32,0 %; Дніпропетровській – 33,3 %; Івано-Франківській – 34,0 %; Херсонській – 38,0 %.

Учителі віком від 41 до 50 років становили 24,7 %. У Львівській області – 24,0 %; Тернопільській – 33,3 %; Хмельницькій – 16,7 %; Вінницькій – 24,0 %; Дніпропетровській – 16,7 %; Івано-Франківській – 28,3 %; Херсонській – 30,0 %.

Учителі віком від 51 до 60 років становили 18,5 %. У Львівській області – 24,0 %; Тернопільській – 13,0 %; Хмельницькій – 20,8 %; Вінницькій – 18,0 %; Дніпропетровській – 30,6 %; Івано-Франківській – 17,0 %; Херсонській – 6,0 %.

Учителі віком від 61 до 70 років становили 11,5 %. У Львівській області – 16,0 %; Тернопільській – 14,8 %; Хмельницькій – 10,4 %; Вінницькій – 12,0 %; Дніпропетровській – 11,1 %; Івано-Франківській – 7,5 % та Херсонській – 10,0 % (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Віковий розподіл учасників опитування
(учителі фізичної культури n=341)**

Область	Вік учителів фізичної культури, %				
	20-30 р.	31-40 р.	41-50 р.	51-60 р.	61-70 р.
Львівська	14,0	22,0	24,0	24,0	16,0
Тернопільська	9,3	29,6	33,3	13,0	14,8
Хмельницька	12,5	39,6	16,7	20,8	10,4
Вінницька	14,0	32,0	24,0	18,0	12,0
Дніпропетровська	8,3	33,3	16,7	30,6	11,1
Івано-Франківська	13,2	34,0	28,3	17,0	7,5
Херсонська	16,0	38,0	30,0	6,0	10,0

В опитуванні взяли участь учителі фізичної культури з різним педагогічним стажем. Так, середній показник в опитаних областях учителів фізичної культури, що працюють в закладах загальної середньої освіти до 10 років, становить 18,6 %. При цьому у Львівській області це 16,0 %; Тернопільській – 18,5 %; Хмельницькій – 27,1 %; Вінницькій – 22,0 %; Дніпропетровській – 13,9 %; Івано-Франківській – 17,0 %; Херсонській – 16,0 %.

Учителі фізичної культури, що пропрацювали від 11 до 20 років, становили 34,7 %. У Львівській області – 28,0 %; Тернопільській та Хмельницькій областях по 33,3 %; Вінницькій – 22,0 %; Дніпропетровській – 38,9 %; Івано-Франківській – 47,2 %; Херсонській – 40,0 %.

Респонденти з педагогічним стажем роботи від 21 до 30 років – 25,8 %. У

Львівській області серед опитаних учителів цей показник становить 26,0 %; Тернопільській – 31,5 %; Хмельницькій – 16,7 %; Вінницькій – 16,0 %; Дніпропетровській – 22,2 %; Івано-Франківській – 26,4 %; Херсонській – 42,0 %.

Учителі фізичної культури, які мають педагогічний стаж понад 31 рік, становили 20,9 %. У Львівській області таких учителів фізичної культури налічується 30,0 %; Тернопільській – 16,7 %; Хмельницькій – 22,9 %; Вінницькій – 40,0 %; Дніпропетровській – 25,0 %; Івано-Франківській – 9,4 %; Херсонській – 2,0 % (рис. 3.1).

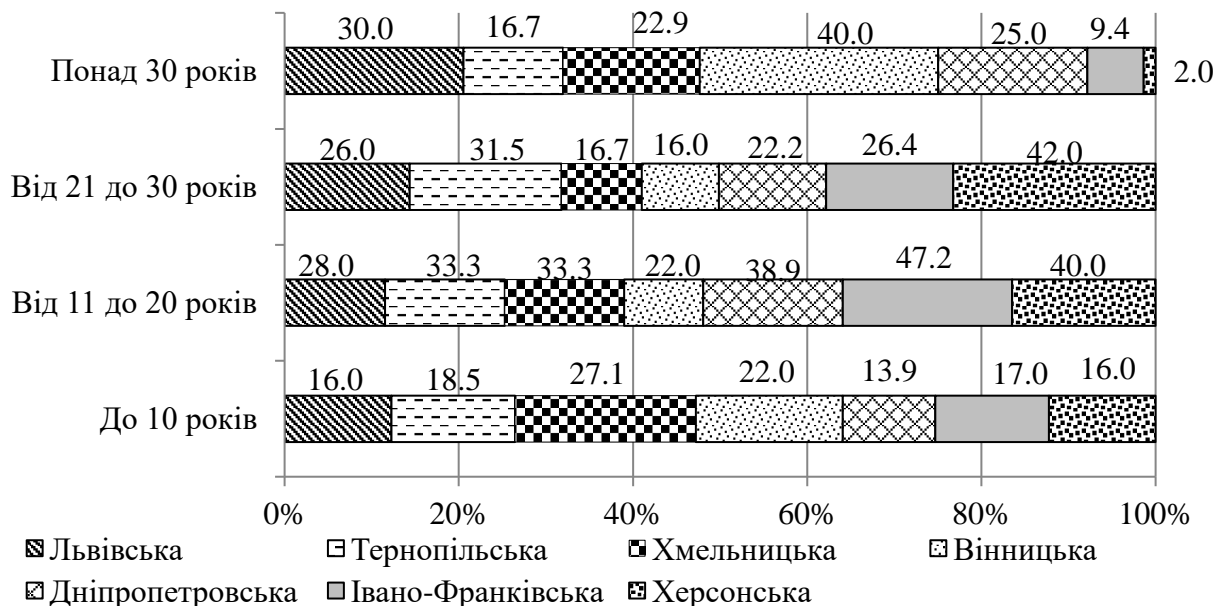

Рис. 3.1. Відсоткове значення педагогічного стажу роботи учителів фізичної культури, які залучені до опитування

Учасниками опитування були учителі фізичної культури усіх кваліфікаційних категорій, від учителя-спеціаліста до спеціаліста вищої кваліфікаційної категорії. Найвищий відсоток серед учителів фізичної культури, що залучені до опитування, – спеціалісти вищої кваліфікаційної категорії. Середній показник становить 44,8 %. При цьому у Львівській області – 44,0 %; Тернопільській – 46,3 %; Хмельницькій – 31,3 %; Вінницькій – 50,0 %; Дніпропетровській – 47,2 %; Івано-Франківській – 56,6 %;

Херсонській – 38,0 %.

Учителі фізичної культури з першою кваліфікаційною категорією становили в середньому 26,3 %. У Львівській області таких учителів 24,0 %; Тернопільській – 20,4 %; Хмельницькій – 22,9 %; Вінницькій – 24,0 %; Дніпропетровській – 36,1 %; Івано-Франківській – 26,4 %; Херсонській – 30,0 %.

Спеціалісти з другою кваліфікаційною категорією у нашому опитуванні в середньому становили 15,9 %. У розрізі областей цей показник такий: Львівська – 14,0 %; Тернопільська – 13,0 %; Хмельницька – 22,9 %; Вінницька – 18,0 %; Дніпропетровська – 8,3 %; Івано-Франківська – 11,3 %; Херсонська – 24,0 %.

Середній показник учителів фізичної культури, що мають кваліфікаційну категорію «Спеціаліст» в опитуванні становив 13,0 %. У Львівській області це 18,0 %; Тернопільській – 20,4 %; Хмельницькій – 22,9 %; Вінницькій – 8,0 %; Дніпропетровській – 8,3 %; Івано-Франківській – 5,7 %; Херсонській – 8,0 % (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Відсотковий розподіл учасників опитування за кваліфікаційною категорією (учителі фізичної культури n=341)

Область	Кваліфікаційна категорія учителів фізичної культури, %			
	Спеціаліст	Друга	Перша	Вища
Львівська	18,0	14,0	24,0	44,0
Тернопільська	20,4	13,0	20,4	46,3
Хмельницька	22,9	22,9	22,9	31,3
Вінницька	8,0	18,0	24,0	50,0
Дніпропетровська	8,3	8,3	36,1	47,2
Івано-Франківська	5,7	11,3	26,4	56,6
Херсонська	8,0	24,0	30,0	38,0

Як видно з табл. 3.2, найвищий відсоток учителів фізичної культури, які на сьогодні реалізують вимоги НУШ, є спеціалістами вищої кваліфікаційної

категорії. Такий підхід, на нашу думку, дав можливість якісно оцінити сприйняття освітніх трансформацій учителями фізичної культури, оскільки педагоги з високим рівнем фаховості мали можливість здійснювати професійні обов'язки впродовж усіх етапів освітніх трансформацій, поданих у дисертації.

3.2. Кадрове забезпечення фізичного виховання в початкових класах на сучасному етапі

Результати опитування учителів фізичної культури дають можливість стверджувати, що в умовах освітньої реформи «Нова українська школа» у початкових класах адміністрація закладів загальної середньої освіти при розподілі навчального навантаження з фізичного виховання застосовує три підходи: уроки фізичної культури проводять учителі початкових класів, учителі фізичної культури та комбінований підхід (у деяких класах учителі початкових (1–2 класи), а в інших (3–4 класи) – учителі фізичної культури [381, 397] (рис. 3.2).

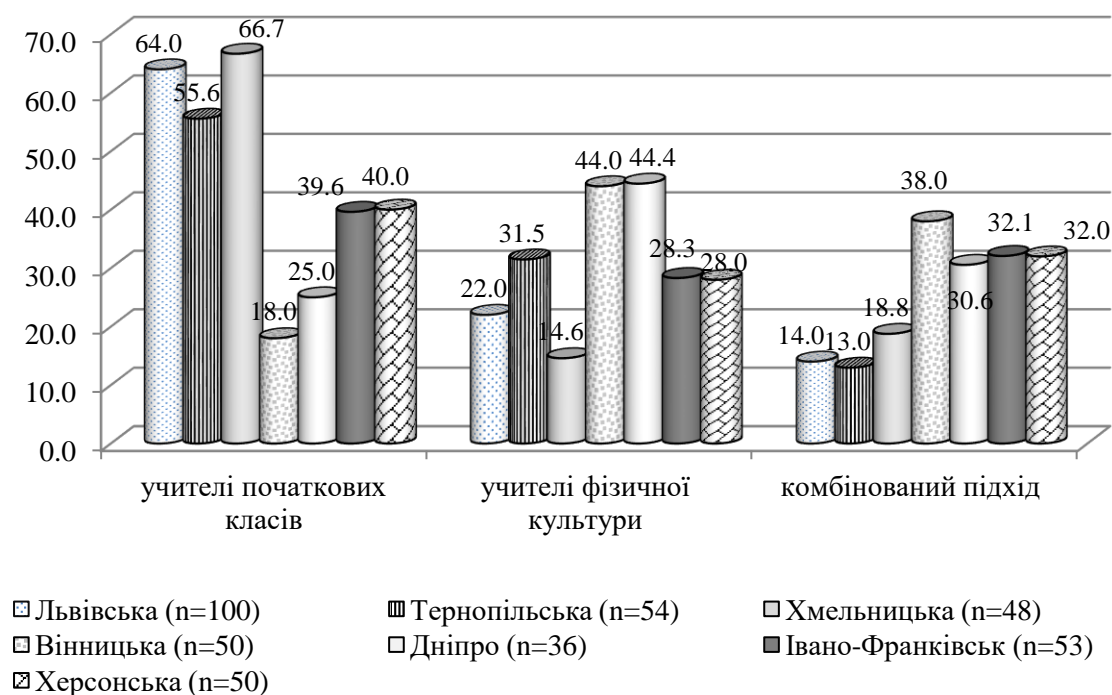

Рис. 3.2. Кадрове забезпечення фізичного виховання в початковій школі (%)

Як видно з рис. 3.2, здебільшого, уроки фізичної культури проводять учителі початкової школи, а не фахівці з фізичного виховання. Середній показник в опитаних областях становить 44,1 %. При цьому статистично відрізняється від середнього показника ситуація в Хмельницькій, Вінницькій та Дніпропетровській областях. Так, у Хмельницькій області цей показник є найвищим і становить 66,7 % ($p=0,003$). Натомість у Вінницькій та Дніпропетровській областях він найнижчий і становить: у Дніпропетровській – 25,0 % ($p=0,03$) та Вінницькій – 18,0 % ($p=0,005$).

У решти областях різниця у відповідях респондентів статистично не відрізняється від середнього показника: у Львівській області 64,0 %; Тернопільській – 55,6 %; Херсонській – 40,0 %; Івано-Франківській 39,6 % відповідей респондентів [381, 397].

Ми виявили статистично істотну різницю між відповідями респондентів Львівської та Вінницької, Івано-Франківської, Дніпропетровської та Херсонської областей (за $p<0,05$). Відповіді респондентів з даного питання між Львівською та Тернопільською; Львівською та Хмельницькою областями в межах статистичної похибки ($p>0,05$).

Середнє відсоткове значення уроків фізичної культури, що проводять фахівці галузі, становить 30,4 %. Статистично відрізняється від середнього показника ситуація у Хмельницькій області, де найнижчий показник – 14,6 % ($p=0,02$). У решти областях різниця у відповідях респондентів статистично не істотна ($p>0,05$).

Найвищий відсоток виявлено у Дніпропетровській області. Він становить 44,4 %. У Вінницькій області – 44,0 %; Тернопільській – 31,5 %; Івано-Франківській – 28,3 %; Херсонській – 28,0 % та Львівській – 22,0 %. Встановлена статистично істотна розбіжність у відповідях респондентів Львівської та Вінницької областей ($p=0,02$) [397].

Комбінований підхід у проведенні уроків фізичної культури застосовано у 25,5 % шкіл. Найвищий відсоток виявлено у відповідях респондентів Вінницької області – 38,0 %. Дещо нижчий – в Івано-Франківській (32,1 %),

Херсонській (32,0 %) та Дніпропетровській (30,6 %) областях. У Хмельницькій області цей показник становить 18,8 %, у Львівській – 14,0 %.

Варто зазначити, що ситуація в цих областях статистично істотно не відрізняється від середнього показника в опитаних нами областях. Натомість виявлена статично істотна різниця у Тернопільській області, де найнижчий показник застосування комбінованого підходу у кадровому забезпеченні – 13,0 % ($p=0,045$) (табл. 3.3). Такий розподіл вважаємо не зовсім вдалим, оскільки у неформальних бесідах, учителі фізичної культури наголошують на тому, що учителі початкових класів під час уроків фізичної культури проводять репетиції до свят, здійснюють перевірку техніки читання, проводять інші уроки навчального плану.

Таблиця 3.3

**Різниця у відповідях респондентів від середнього показника
кадрового забезпечення уроків фізичної культури в початкових класах**

Область	% вч. поч кл.	p	% вч. ФК	p	% комбі- нованого підходу	p
Львівська	64,0	0,08	22,0	0,22	14,0	0,08
Тернопільська	55,6	0,12	31,5	0,87	13,0*	0,045
Хмельницька	66,7*	0,003	14,6*	0,02	18,8	0,32
Вінницька	18,0*	0,005	44,0	0,05	38,0	0,06
Дніпропетровська	25,0*	0,03	44,4	0,09	30,6	0,51
Івано-Франківська	39,6	0,54	28,3	0,76	32,1	0,321
Херсонська	40,0	0,59	28,0	0,73	32,0	0,33
% середнього показника	44,1		30,4		25,5	

Примітка:* - статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p<0,05$)

Окрім цього, ми встановили статистично істотну різницю між відповідями респондентів Львівської та Вінницької ($p=0,006$); Львівської та Івано-Франківської ($p=0,03$); Львівської та Херсонської ($p=0,03$) областей у застосуванні комбінованого підходу.

Отже, проведене опитування окреслює низку особливостей кадрового забезпечення фізичного виховання на сучасному етапі. Адміністрація закладів загальної середньої освіти надає перевагу у викладанні предмета «Фізична культура» учителям початкових класів. Така ситуація найчастіше трапляється у Львівській та Хмельницькій областях. У неформальних бесідах із респондентами Львівської області ми встановили, що, на думку учителів фізичної культури, така ситуація може призвести до зниження рухової активності учнів початкових класів, оскільки нефахівці з фізичного виховання приділяють недостатньо часу для реалізації освітніх завдань, а більше акцентують увагу на виховних моментах. Лише третина опитаних учителів стверджує, що адміністрація закладів освіти надає перевагу в розподілі навчального навантаження з фізичного виховання учителям фізичної культури. Найкраще кадрове забезпечення предмета фахівцями з фізичного виховання в початковій школі встановлено у Дніпропетровській та Вінницькій областях. Комбінований підхід у розподілі навчального навантаження найчастіше застосовують у Вінницькій, Івано-Франківській, Херсонській та Дніпропетровській областях [397].

Для нашого дисертаційного дослідження важливою була думка учителів фізичної культури щодо успішної реалізації освітньої реформи НУШ у початковій школі. Тому на запитання: «Хто, на Вашу думку, повинен проводити уроки фізичної культури в початкових класах в умовах освітніх трансформацій?» – відповіді респондентів були однотайними. Так, 91,3 % учителів фізичної культури в опитаних областях переконані, що уроки фізичної культури в початковій школі повинні проводити фахівці. Найвищий рівень підтримки в даному питанні виявлено в Івано-Франківській області – 96,2 %. У Дніпропетровській та Тернопільській областях так вважають 94,9 %; Вінницькій – 92,0 %; Львівській та Херсонській по 88,0 % респондентів; Хмельницькій – 85,4 %. Статистично істотної різниці не виявлено ($p > 0,05$).

Установлено незначний відсоток респондентів, які переконані, що уроки фізичної культури будуть ефективнішими, коли їх проводитимуть учителі

початкових класів. Так вважають 4,1 % респондентів. Статистично істотної різниці у відповідях респондентів не виявлено ($p > 0,05$). Найвищий відсоток встановлено у представників Хмельницької (8,3 %) та Вінницької (8,0 %) областей, а найнижчий – у Тернопільській (1,9 %). У Дніпропетровській області так вважають 2,8 %, у Львівській та Херсонській по 4,0 %. Слід зазначити, що респонденти Івано-Франківської області заперечують доцільність проведення уроків фізичної культури учителями початкової школи. Серед причин такого ставлення, фахівці виокремлюють те, що:

- учителі початкових класів не володіють методикою викладання предмета (28,3 %);
- неналежна або відсутня спортивна форма в учителя та учнів упродовж уроку (9,4 %);
- неякісне викладання предмета та недостатньо практичних навичок у реалізації освітніх та оздоровчих завдань (15,1 %);
- недостатня фахова майстерність учителя початкових класів, некомпетентність (18,7 %);
- учителі початкових класів ігнорують проведення уроків фізичної культури, натомість проводять уроки з інших предметів (22,6 %);
- не мотивують учнів на результат; залучені не всі учні, бо значна їх частина перебуває впродовж уроку на гімнастичних лавах; учителі не створюють передумов до спортивної підготовки; низький рівень техніки виконання фізичних вправ (1,9 %);
- переважно поважний чи пенсійний вік учителів початкових класів (1,9 %).

Щодо застосування комбінованого підходу у фізичному вихованні початкових класів, то середній показник підтримки такого підходу становить 4,6 %.

Найвищий відсоток виявлено в респондентів Львівської та Херсонської областей – по 8,0 %, а найнижчий – у Дніпропетровській – 2,8 %. У Хмельницькій області такий підхід підтримують 6,3 % респондентів; Івано-

Франківській – 3,8 %; Тернопільській – 3,7 %. У Вінницькій області учителі заперечують доцільність такого розподілу навчального навантаження.

Різниця відповідей респондентів не істотна та статистично не відрізняється від середнього показника (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Бажане кадрове забезпечення фізичного виховання в початковій школі

Область	% вч. початкових кл.	р	% вч. ФК	р	% обидва варіанти прийнятні	р
Львівська	4,0	0,97	88,0	0,46	8,0	0,3
Тернопільська	1,9	0,43	94,4	0,93	3,7	0,77
Хмельницька	8,3	0,19	85,4	0,2	6,3	0,61
Вінницька	8,0	0,22	92,0	0,85	0,0	0,12
Дніпропетровська	2,8	0,7	94,4	0,51	2,8	0,62
Івано-Франківська	0,0	0,13	96,2	0,22	3,8	0,79
Херсонська	4,0	0,97	88,0	0,46	8,0	0,3
% середнього показника	4,1		91,2		4,6	

Примітка:* - статистична різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Ми встановили, що відповіді респондентів Львівської та Херсонської областей статистично відрізняються від відповідей респондентів Вінницької області ($p=0,04$).

3.3. Ставлення учителів фізичної культури до освітніх нововведень та рейтинг підтримки реформ у фізичному вихованні

Опитування учителів фізичної культури дає можливість стверджувати, що фахівці з фізичного виховання цікавляться трансформацією загальної середньої освіти в Україні [390]. Середній показник поінформованості серед учителів фізичної культури становить 89,5 %. При цьому у Львівській (94,0 %), Херсонській (94,0 %) та Івано-Франківській (90,6 %) областях рівень

поінформованості педагогів вищий від середнього показника. Дещо нижчий за середній рівень виявлено у Дніпропетровській (88,9 %), Вінницькій (88,0 %) та Хмельницькій областях (87,5 %). Найнижчий рівень поінформованості про освітні трансформації встановлено у представників Тернопільської області (83,3 %). Однак статистично істотної різниці між середнім показником та відповідями респондентів у кожній області не виявлено ($p > 0,05$).

Установлено, що 10,5 % респондентів не цікавляться змінами, які відбувається на сучасному етапі. При цьому нижчий за середній показник поінформованості виявлено у представників Львівської (6,0 %), Херсонської (6,0 %) та Івано-Франківської областей (9,4 %). У решти областях рівень необізнаності з трансформаціями є вищим від середнього показника: 11,1 % у Дніпропетровській; 12,0 % – Вінницькій; 12,5 % – Хмельницькій областях. Найгірша ситуація виявлена у Тернопільській області – 16,7 % учителів фізичної культури не знають про впровадження освітніх реформ (рис. 3.3).

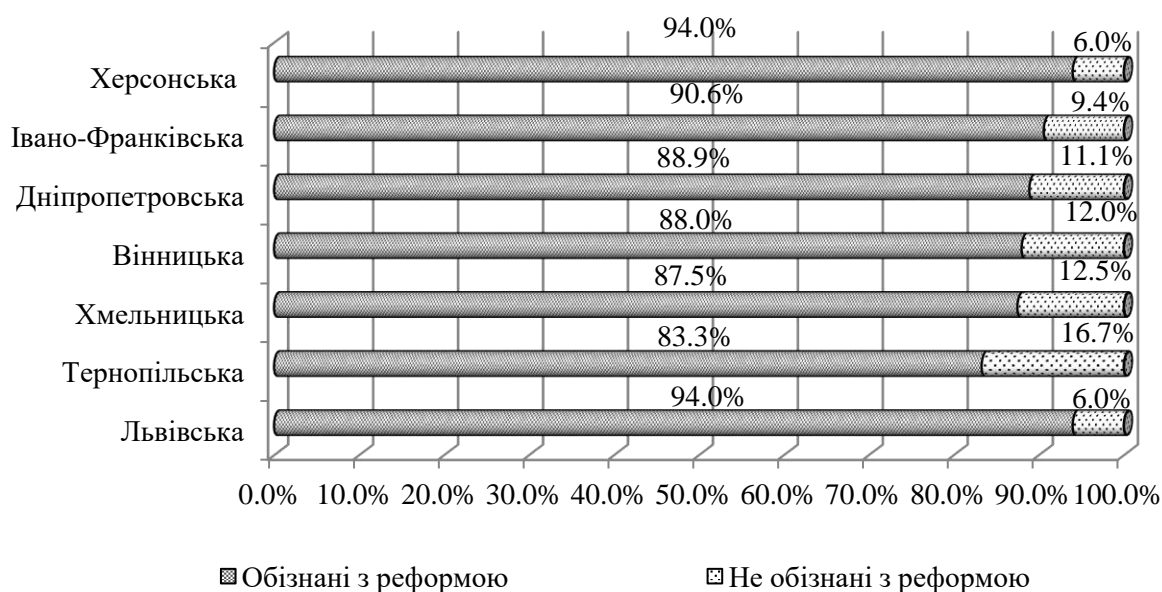

Рис. 3.3. Відсоткове значення поінформованості учителів фізичної культури з освітньою реформою НУШ

Відповіді респондентів статистично істотно не відрізняються ($p > 0,05$). Це нашоє виховує нас на думку, що для ширшого поінформування фахівців фізичного виховання необхідно проводити заходи з підвищення професійної

компетентності учителів фізичної культури: семінари, вебінари, курси підвищення кваліфікації та круглі столи [390].

За допомогою опитування учителів фізичної культури ми встановили рейтинг підтримки освітніх реформ, таких, як: 12-річний термін навчання; зміна структури закладу освіти (початкова школа 1–4 класи (два періоди навчання: 1–2 класи – адаптаційно-ігровий період та 3–4 класи – основний період навчання), гімназія 5–9 класи (5–6 класи – адаптаційний період навчання та 7–9 класи – базове предметне навчання), ліцей – 10–12 класи (розподіл на академічний та професійний ліцеї); інтегроване навчання; навчання через діяльність ігровими методами; вербальне оцінювання навчальних досягнень учнів під час уроків фізичної культури; запровадження інклюзивного навчання; забезпечення різних форм здобуття середньої загальної освіти; свобода вибору чи створення навчальних програм; різні форми підвищення кваліфікації; дистанційне навчання під час курсів; незалежна сертифікація учителів; децентралізація в управлінні освітою [386] (рис.3.4).

Рис. 3.4. Рейтинг підтримки освітніх трансформацій учителями фізичної культури, %

Найвищий рівень підтримки серед учителів фізичної культури має таке

нововведення, як навчання через діяльність ігровими методами у класі та поза його межами (78,6 %) [376, 386]. Варто зазначити, що думка респондентів в опитаних областях статистично не відрізняється від середнього показника ($p > 0,05$). При цьому вищий відсоток підтримки від середнього показника цього освітнього нововведення виявлено у Дніпропетровській (88,9 %), Івано-Франківській (84,9 %) та Тернопільській (79,6 %) областях. У решти областях відсоток підтримки є нижчим за середній показник та коливається в межах 72,0% – 76,0%. У Херсонській – 76,0 %; Хмельницькій – 75,0 %, що відповідає високому рівню підтримки цієї реформи; а у Вінницькій та Львівській областях – вищий за середній рівень (74,0 % та 72,0 % відповідно) [386].

Проявляють байдужість до цього освітнього нововведення 16,1 % респондентів. При цьому найвищий відсоток зафіксовано у відповідях респондентів Львівської області – 24,0 %, найнижчий – у Дніпропетровській – 8,3 %. У Херсонській області байдуже ставляться 20,0 % учителів фізичної культури; Тернопільській – 18,5 %; Хмельницькій – 16,7 %; Вінницькій – 14,0 %; Івано-Франківській – 11,3 %. Варто зазначити, що статистично істотної різниці у відповідях респондентів не виявлено ($p > 0,05$) [386].

Негативно сприймають таке освітнє нововведення 4,9 % респондентів. При цьому найбільш негативно налаштовані учителі фізичної культури у Вінницькій області. Не сприймають таку інновацію 12,0 % респондентів, що статистично істотно відрізняється від середнього показника ($p = 0,045$).

У решти областях відсоток несприйняття цієї зміни в межах статистичної похибки ($p > 0,05$). У Хмельницькій області негативно ставляться 8,3 % респондентів; Львівській та Херсонській – по 4,0 %; Івано-Франківській – 3,8 %; Тернопільській – 1,9 %. В учителів фізичної культури Дніпропетровської області не виявлено негативного ставлення до ігрового методу навчання, натомість 2,8 % учителів фізичної культури не змогли визначитися із відповіддю на дане запитання (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Ставлення учителів фізичної культури до діяльнісного підходу

№ з/п	Область	Відповіді респондентів, (n=341) %						
		Підтримую	p	Ставлюся нейтрально	p	Не підтримую	p	Немає відповіді
1.	Львівська	72,0	0,29	24,0	0,17	4,0	0,78	0,0
2.	Тернопільська	79,6	0,87	18,5	0,66	1,9	0,32	0,0
3.	Хмельницька	75,0	0,57	16,7	0,92	8,3	0,33	0,0
4.	Вінницька	74,0	0,46	14,0	0,7	12,0*	0,045	0,0
5.	Дніпропетровська	88,9	0,09	8,3	0,22	0,0	0,17	2,8
6.	Івано-Франківська	84,9	0,38	11,3	0,37	3,8	0,73	0,0
7.	Херсонська	76,0	0,68	20,0	0,49	4,0	0,78	0,0
Середній показник,%		78,6		16,1		4,9%		0,4

Примітка:* - статистична різниця у відповідях респондентів ($p < 0,05$).

Друге місце у рейтингу підтримки реформ в учителів фізичної культури має таке освітнє нововведення, як свобода вибору чи створення навчальних програм [376]. Цю інноваційну трансформацію підтримують 77,4 % опитаних учителів. Вони вважають, що при формуванні професійної майстерності ця інновація відіграє важливу роль, оскільки дозволяє створювати авторські програми, які базуються на вимогах стандарту та власному педагогічному досвіді. Варто зазначити, що різниця у відповідях респондентів статистично неістотна ($p=0,66$). Такий високий рівень підтримки ми можемо пояснити тим, що серед опитаних учителів більшість – спеціалісти з вищою (44,8 %) та першою (26,3 %) кваліфікаційною категоріями, які мали можливість працювати за багатьма навчальними програмами з фізичної культури і розуміють, що в єдиній навчальній програмі, яка затверджена Міністерством освіти та науки України, можуть бути не враховані географічні відмінності регіонів України, традиційні види спорту, які культивуються в певних регіонах, стан кадрового, матеріально-технічного забезпечення закладів загальної середньої освіти [376, 386]. При цьому найвищий показник підтримки виявлено у представників Львівської – 82,0 %; Хмельницької – 79,2 %; Тернопільської та

Дніпропетровської – по 77,8 % у кожній області, що відповідає високому рівню підтримки. Найнижчий відсоток підтримки виявлено в учителів фізичної культури Херсонської області та Вінницької областей – по 74,0%, що характерно для вищого за середній рівень підтримки (рис. 3.5).

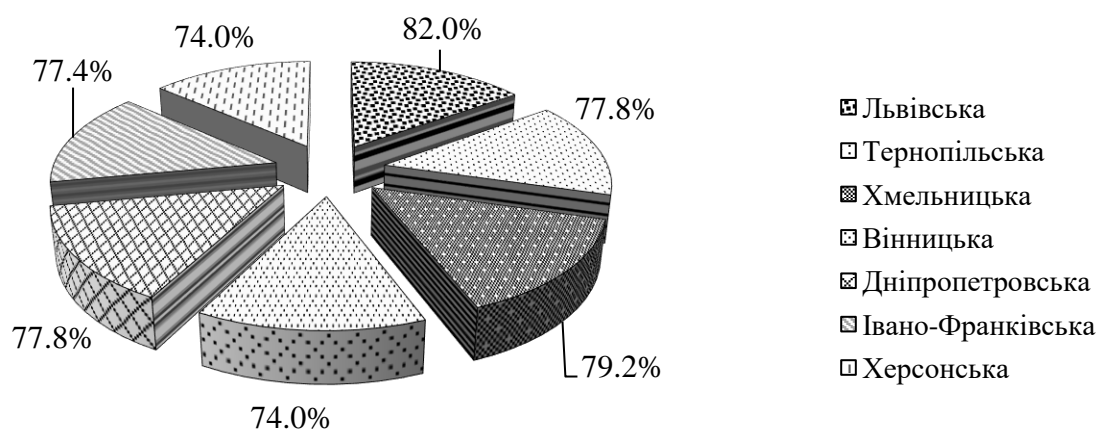

Рис. 3.5. Відсоткове значення підтримки свободи вибору чи створення навчальних програм учителями фізичної культури в опитаних областях

Незважаючи на високий відсоток підтримки цього освітнього нововведення, 41,9 % респондентів вважають, що найефективніше викладати предмет «Фізична культура» за єдиною навчальною програмою, затвердженою профільним міністерством. В Івано-Франківській області у цьому переконанні 49,1 %; у Дніпропетровській – 41,7 %; Вінницькій – 48,0 %; Хмельницькій – 45,8 %; Херсонській – 40,0 %; Тернопільській – 38,9 %; Львівській – 30,0 %. Істотних відмінностей між респондентами ми не виявили ($p=0,47$).

Однак варто зазначити, що у Львівській (44,0 %) та Тернопільській (42,6 %) областях учителі переконані, що найефективніше викладати предмет, адаптовуючи єдину навчальну програму до умов закладу освіти. На думку учителів, це дозволяє проявити творчість та реалізувати власний педагогічний досвід в укладенні та плануванні навчальної документації [386]. Це позитивно впливає на професійне зростання учителя та на якість проведення уроку фізичної культури. Щодо цього питання, ми виявили статистично істотну різницю у відповідях респондентів Львівської та Вінницької ($p=0,03$) – 44,0 % й 24,0 % відповідно; Львівської та Дніпропетровської областей ($p=0,04$) – 44,0 %

й 22,2 % відповідно [386].

За авторськими програмами мають бажання працювати 6,5 % учителів фізичної культури, що відповідає низькому рівню підтримки [386]. Найбільш готовими до укладання авторських навчальних програм виявилися учителі фізичної культури Херсонської (12,0 %) та Вінницької (12,0 %) областей, а найнижчий відсоток – у представників Хмельницької (2,1 %), Тернопільської (1,9 %), Івано-Франківської областей (1,9 %). Істотної різниці у відповідях респондентів не виявлено ($p=0,46$).

Окрім цього, 15,4 % педагогів переконані, що питання вибору чи створення навчальної програми з фізичної культури повинно вирішуватися в кожному конкретному закладі освіти самим учителем чи педагогічною радою закладу освіти. Варто зазначити, що думка респондентів є односпайною, ми не виявили статистично істотної різниці у відповідях респондентів в опитаних областях. Найвищий відсоток таких учителів зафіксовано у Дніпропетровській області – 19,4 %; а найнижчий – у Вінницькій – 12,0 %. У Львівській та Херсонській областях так вважають по 16,0 % респондентів; Івано-Франківській – 15,1 %; Тернопільській – 14,8 %; Хмельницькій – 14,6 %.

Ми виявили, що при проведенні уроку фізичної культури 52,1 % опитаних учителів надають перевагу календарно-тематичному плануванню та конспектам уроків, які розроблені іншими фахівцями з фізичного виховання. Найвищий відсоток таких учителів є у Дніпропетровській області, що статистично істотно відрізняється від середнього показника та становить 69,4 % ($p=0,047$), а найнижчий – у Тернопільській – 37,0 %, що теж статистично істотно різниться ($p=0,04$). В інших областях відсоток тих учителів, які використовують у власній практичній діяльності методичні розробки інших фахівців, є статистично не істотний ($p>0,05$). Вищий за середній показник зафіксовано у респондентів Львівської (62,0 %) та Івано-Франківської (54,7 %) областей, нижчий – у Херсонській (50,0 %), Вінницькій (46,0 %), Хмельницькій (45,8 %). Варто зазначити, що статистично істотно відрізняється відсоток у відповідях респондентів Львівської та Тернопільської областей ($p=0,01$) –

62,0 % й 37,0 % відповідно.

Відсоток респондентів, які самостійно укладають робочу документацію учителя фізичної культури, становить 42,7 %. Статистично істотно відрізняється показник лише у Дніпропетровській області – 19,4 % ($p=0,007$). Вищий від середнього показника відсоток тих учителів, які проявляють бажання самостійно планувати освітню діяльність, виявлено у Вінницькій (54,0 %), Тернопільській (53,7 %), Хмельницькій (52,1 %) та Херсонській (44,0 %) областях, натомість нижчий – у Львівській (38,0 %) та Івано-Франківській (37,7 %). Установлено статистично істотну різницю між відповідями респондентів Львівської та Дніпропетровської областей ($p=0,004$).

Незначний відсоток учителів, а саме 3,3 %, при плануванні навчального матеріалу використовують комбінований підхід: на основі декількох розробок інших фахівців галузі, адаптовують навчальний матеріал під умови власного закладу освіти. Найчастіше такий підхід застосовують учителі фізичної культури в Івано-Франківській (7,5 %), Тернопільській (7,4 %) та Херсонській (6,0 %) областях, рідше – у Хмельницькій – 2,1 %. Не практикують це у своїй педагогічній діяльності учителі Львівської, Вінницької та Дніпропетровської областей.

Байдуже ставляться до вибору та створення навчальних програм 15,4 % респондентів. При цьому різниця у відповідях респондентів в опитаних областях статистично не істотна ($p>0,05$). У Дніпропетровській області цей показник становить 19,4 %; Івано-Франківській – 18,9 %; Хмельницькій – 18,8 %; Тернопільській – 16,7 %; Херсонській – 16,0 %; Вінницькій – 10,0 %; Львівській – 8,0 %.

Не підтримують таке освітнє нововведення 5,1 % респондентів. Різниця у відповідях респондентів статистично не відрізняється від середнього показника ($p>0,05$). Заперечують потребу у виборі навчальних програм чи створенні авторських програм 10,0 % учителів Львівської та Херсонської областей; 6,0 % респондентів Вінницької; 5,6 % – Тернопільської; 2,1 % – Хмельницької та 1,0 % – Івано-Франківської областей. У Дніпропетровській області жоден

респондент не заперечує проти запровадження цього освітнього нововведення. Не висловили власну точку зору з даного питання 2,1 % респондентів.

Третє місце у рейтингу встановлено за освітнім нововведенням забезпечення різних форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників (вебінари, семінари, майстер-класи) та інституцій, які їх здійснюють [376]. Це підтримали 74,4 % учителів фізичної культури. Варто зазначити, що одностайної підтримки серед учителів фізичної культури не виявлено. Статистично істотна різниця виявлена у респондентів Дніпропетровської ($p=0,05$), Івано-Франківської ($p=0,02$), Львівської ($p=0,0004$) та Херсонської ($p=0,007$) областей від середнього показника. Високий рівень підтримки спостерігається у Дніпропетровській (88,9 %), Івано-Франківській (88,7 %), Хмельницькій (85,4 %) та Тернопільській (77,8 %) областях. При цьому учителі наголошують, що лише поєднання теоретичного навчання за освітньою програмою та проведення практичних занять у вигляді відкритих уроків, майстер-класів можуть ефективно впливати на формування фахової майстерності. Вищий за середній рівень підтримки встановлено у відповідях респондентів Вінницької (74,0 %) області. Нижчий за середній – у Херсонській – 56,0 % та Львівській 50,0 % (рис. 3.6).

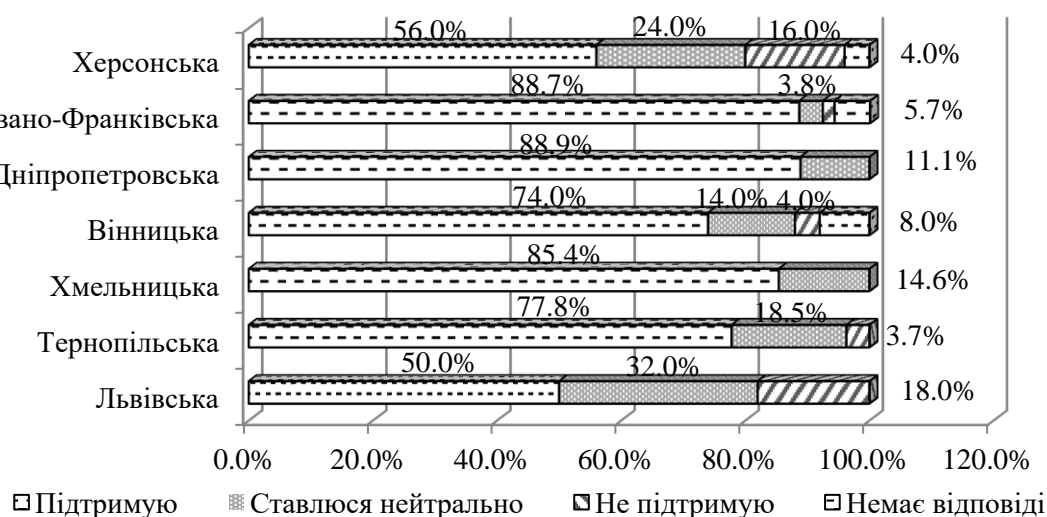

Рис. 3.6. Відсоткове значення ставлення учителів фізичної культури до запровадження різних форм підвищення кваліфікації

Слід наголосити, що думка респондентів Львівської області статистично істотно відрізняється від відповідей респондентів усіх областей, окрім Херсонської (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Різниця у підтримці різних форм підвищення кваліфікацій (вебінари, семінари, майстер-класи) та інституцій, які їх забезпечують між Львівською та представниками інших областей

Області	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)
	Т(n=54)	Хм(n=48)	В(n=50)	Д(n=36)	ІФ(n=53)	Х(n=50)
%	50,0*	50,0*	50,0*	50,0*	50,0*	50,0
	77,8	85,4	74,0	88,9	88,7	56,0
p	0,003	0,0002	0,01	0,0002	0,00	0,55

Примітка: * - статистично істотна різниця ($r < 0,05$).

Області: Л – Львівська, Т – Тернопільська, Хм – Хмельницька, В – Вінницька, Д – Дніпропетровська, ІФ – Івано-Франківська, Х - Херсонська

Ситуація, що зазначена в табл. 3.6, підтверджує наше припущення щодо необхідності урізноманітнення форм курсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури у Львівській області та вибору суб'єктів, які надають подібні послуги з курсової перепідготовки.

Байдужість до цього освітнього нововведення виявлена у 16,9 % респондентів. При цьому існує статистично істотна різниця у відповідях респондентів Львівської ($p=0,01$) та Івано-Франківської ($p=0,01$) областей від середнього показника. Так, у Львівській області не виявляють інтересу до цього освітнього нововведення 32,0 %; у Івано-Франківській – 3,8 % респондентів.

У решти областях відповіді респондентів статистично не відрізняються від середнього показника ($p > 0,05$). У Херсонській області це 24,0 %; Тернопільській – 18,5 %; Хмельницькій – 14,6 %; Вінницькій – 14,0 %; Дніпропетровській – 11,1 %.

Статистично істотно відрізняється відповіді респондентів Львівської та Хмельницької областей ($p=0,04$) – 32,0 % й 14,6 % відповідно; Львівської та Вінницької областей ($p=0,03$) – 32,0 % й 14,0 % відповідно; Львівської та Дніпропетровської областей ($p=0,02$) – 32,0 % й 11,1 % та Львівської й Івано-

Франківської областей ($p=0,0002$) – 32,0 % та 3,8 % [376].

Не підтримують різні форми підвищення кваліфікації 6,2 % респондентів. У негативному ставленні до цього освітнього нововведення ми виявили статистично істотну різницю у відповідях респондентів Львівської – 18,0 % ($p=0,004$) та Херсонської – 16,0 % ($p=0,01$) областей від середнього показника. У решти областях різниця у відповідях респондентів від середнього показника статистично не істотна ($p>0,05$).

Так, у Вінницькій області не підтримують різні форми підвищення кваліфікації 4,0 % респондентів; Тернопільській – 3,78 %; Івано-Франківській – 1,9 %. У Хмельницькій та Дніпропетровській областях негативної відповіді на дане запитання не виявлено [376].

Окрім цього, статистично істотну різницю виявлено у відповідях респондентів Львівської області з респондентами усіх областей, крім Херсонської (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Різниця у негативному ставленні до різних форм підвищення кваліфікацій та інституцій, які їх забезпечують між Львівською та представниками інших областей

Області	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)
	Т(n=54)	Хм(n=48)	В(n=50)	Д(n=36)	ІФ(n=53)	Х(n=50)
%	18,0*	18,0*	18,0*	18,0*	18,0*	18,0
	3,7	0,0	4,0	0,0	1,9	16,0
p	0,02	0,002	0,03	0,007	0,005	0,8

Примітка: * - статистично істотна різниця ($p<0,05$). Області: Л – Львівська, Т – Тернопільська, Хм – Хмельницька, В – Вінницька, Д – Дніпропетровська, ІФ – Івано-Франківська, Х - Херсонська

Підтримку, вищу за середній рівень, має таке освітнє нововведення, як забезпечення різноманітних форм здобуття початкової освіти та становить 71,3 % серед опитаних. При цьому у трьох областях України рівень підтримки є високим і становить: у Дніпропетровській області – 86,1 %; у Тернопільській – 77,8 %; у Львівській – 76,0 %. Нижчий за середній показник виявлено в

представників Хмельницької області (70,8 %), Херсонської (64,0 %), Івано-Франківської (62,3 %) та Вінницької (62,0 %) областей (рис. 3.7). Різниця у відповідях респондентів від середнього показника статистично не істотна ($p>0,05$).

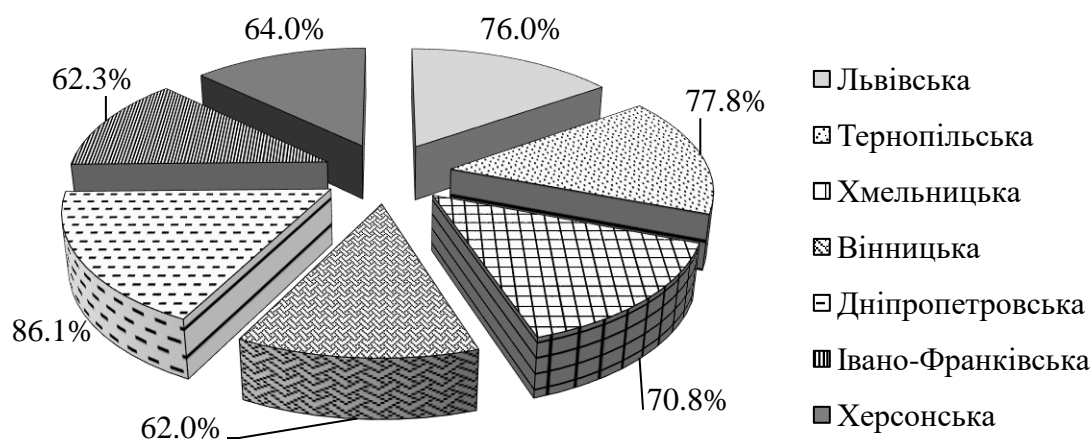

Рис. 3.7. Відсоткове значення позитивного ставлення до забезпечення різних форм початкової освіти

Байдуже ставляться до запровадження різних форм початкової освіти 19,7 % учителів фізичної культури. Найвищий відсоток установлено в Херсонській області – 28,0 %; найнижчий – у Дніпропетровській – 13,9 %. В Івано-Франківській – 22,6 %; Хмельницькій – 20,8 %; Вінницькій – 20,0 %; Тернопільській – 16,7 %; Львівській – 16,0 %. Статистично істотної різниці від середнього показника у відповідях респондентів не виявлено ($p>0,05$).

Не схвалюють різні форми здобуття початкової освіти 6,8 % респондентів. Думка респондентів у різних областях статистично однакова ($p>0,05$). У Вінницькій області заперечують необхідність запровадження різних форм здобуття освіти 12,0 % респондентів; Хмельницькій – 8,3 %; Львівській та Херсонській по 8,0 %; Івано-Франківській – 5,7 % та Тернопільській – 5,6 % (табл. 3.8).

При цьому 2,2 % респондентів не надали відповіді на це запитання.

Таблиця 3.8

**Ставлення респондентів до забезпечення різноманітних форм
здобуття початкової освіти**

Область	% підтримую	p	% нейтрально	p	% не схвалюю	p
Львівська	76,0	0,49	16,0	0,54	8,0	0,76
Тернопільська	77,8	0,32	16,7	0,6	5,6	0,74
Хмельницька	70,8	0,94	20,8	0,86	8,3	0,7
Вінницька	62,0	0,18	20,0	0,96	12,0	0,19
Дніпропетровська	86,1	0,06	13,9	0,4	0,0	0,11
Івано- Франківська	62,3	0,18	22,6	0,62	5,7	0,77
Херсонська	64,0	0,29	28,0	0,18	8,0	0,76
%, середнього показника	71,3		19,7		6,8	

Примітка: * - статистично істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Вищий за середній рівень підтримки має таке освітнє нововведення, як система дистанційного навчання підвищення кваліфікації учителів. Дистанційне навчання як у післядипломному, студентському освітньому просторі, так і у шкільному, набуває особливо важливого значення в сучасному суспільстві, оскільки пандемія захворювання на Covid-19 та збройна агресія російської федерації внесли суттєві корективи у процес здобуття освіти. Це нововведення підтримують 59,7 % респондентів [376]. Статистично істотно відрізняється від середнього показника думка респондентів Тернопільської області ($p=0,005$), де рівень підтримки є найвищий, та Дніпропетровської ($p=0,002$), де рівень підтримки – найнижчий. Також ми виявили статистично істотну різницю у відповідях респондентів Львівської та Дніпропетровської областей ($p=0,003$) – 66,0 % та 33,3 % відповідно.

Високий рівень підтримки спостерігається в учителів фізичної культури Тернопільської області – 79,6 %, а в Дніпропетровській – нижче за середній – 33,3 % учителів вважають таке нововведення ефективним для підвищення власної педагогічної майстерності. У представників решти областей цей показник є вищий за середній рівень та коливається в межах від 56,0 % – у

Вінницькій до 66,0 % – у Львівській областях (рис.3.8).

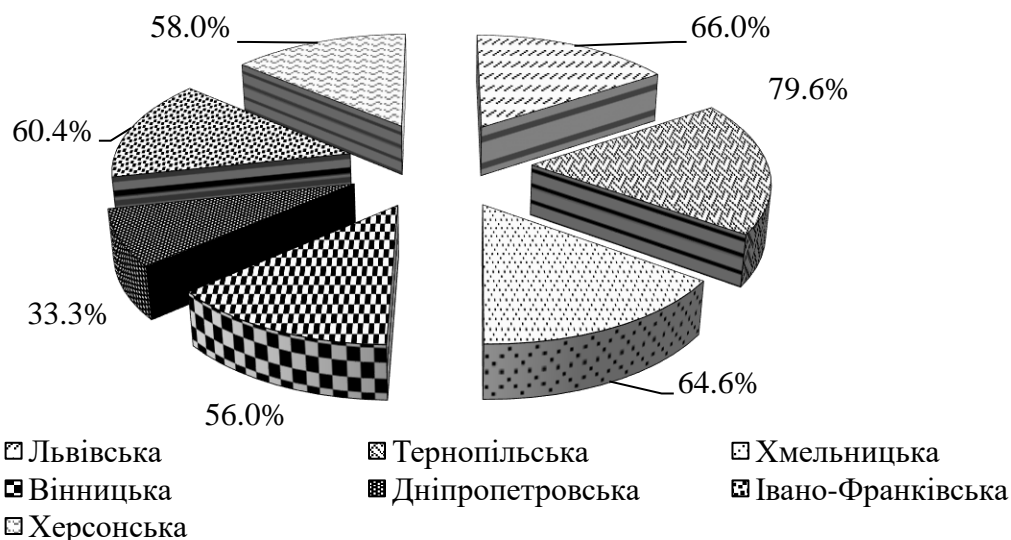

Рис. 3.8. Відсоткове значення підтримки системи дистанційного навчання під час підвищення кваліфікації учителів

Байдуже ставляться до запровадження дистанційного навчання під час курсів підвищення кваліфікації 25,8 % учителів фізичної культури. Статистично істотно відрізняється від середнього показника думка респондентів Дніпропетровської та Тернопільської областей. Так, у Дніпропетровській області цей показник становить 41,7 % ($p=0,04$), а у Тернопільській – 11,1 % ($p=0,02$). У решти областей істотної різниці у відповідях респондентів не виявлено. У Хмельницькій області байдуже ставляться 31,3 % респондентів; Івано-Франківській – 28,3 %; Вінницькій та Львівській по 24,0 %; Херсонській – 20,0 %.

Негативно сприймають дистанційне навчання 12,2 % респондентів. При цьому статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника не виявлено ($p>0,05$). Найвищий відсоток негативного ставлення встановлено в учителів фізичної культури Дніпропетровської області – 22,2 %; найнижчий – Хмельницької області – 4,2 %. У Херсонській області не сприймають дистанційне навчання 20,0 % респондентів; Вінницькій – 12,0 %; Львівській – 10,0 %; Тернопільській – 9,3 %; Івано-Франківській – 7,5 %

(табл. 3.9). Зазначимо, що 2,3% респондентів не змогли визначитися із відповідями на це запитання.

Таблиця 3.9

Ставлення учителів фізичної культури до системи дистанційного навчання під час підвищення кваліфікації (n=341)

Область	Позитивне, %	p	Байдуже,%	p	Негативне, %	p
Львівська	66,0	0,39	24,0	0,79	10,0	0,65
Тернопільська	79,6*	0,005	11,1*	0,02	9,3	0,54
Хмельницька	64,6	0,52	31,3	0,42	4,2	0,1
Вінницька	56,0	0,62	24,0	0,79	12,0	0,97
Дніпропетровська	33,3*	0,002	41,7*	0,04	22,2	0,9
Івано-Франківська	60,0	0,92	28,3	0,7	7,5	0,32
Херсонська	58,4	0,86	20,0	0,38	20,0	0,13
%, середнього показника	59,7		25,8		12,2	

Примітка: * - статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Дивним, на нашу думку, є рівень підтримки запровадження незалежної сертифікації учителів [376, 386]. Ми вважали, що сертифікація стане хорошим засобом мотивації до самоосвіти та самовдосконалення професійної компетентності, оскільки за успішне проходження сертифікації учителі мають змогу отримувати надбавку до заробітної плати в розмірі 20% посадового окладу впродовж трьох років [376]. Серед причин такого ставлення можуть бути: недостатня обізнаність фахівців з нормативним забезпеченням освітньої галузі, консерватизм учителів, невпевненість у власній педагогічній майстерності, несприйняття змін, небажання додаткової підготовки до теоретичної та практичної складової незалежної сертифікації, страх перед непідтвердженням установленої кваліфікаційної категорії за результатами попередньої атестації [376].

Запровадження та проведення незалежної сертифікації підтримують 53,6 % учасників опитування. Статистично істотно відрізняється думка респондентів Львівської області ($p = 0,002$), де встановлено найвищий відсоток

підтримки – 70,0 %. Окрім цього, статистично відрізняється рівень підтримки респондентів Львівської та Хмельницької областей ($p=0,003$) – 70,0 % й 39,6 % відповідно, а також Львівської та Івано-Франківської областей ($p=0,004$) – 70,0 % й 41,5 % відповідно. У решти областях статистично істотної різниці не виявлено. У Херсонській області це освітнє нововведення підтримують 60,0 % учителів; Дніпропетровській – 58,3 %; Тернопільській – 53,7 %; Вінницькій – 52,0 %; Івано-Франківській – 41,5 % та Хмельницькій – 39,6 % (рис. 3.9).

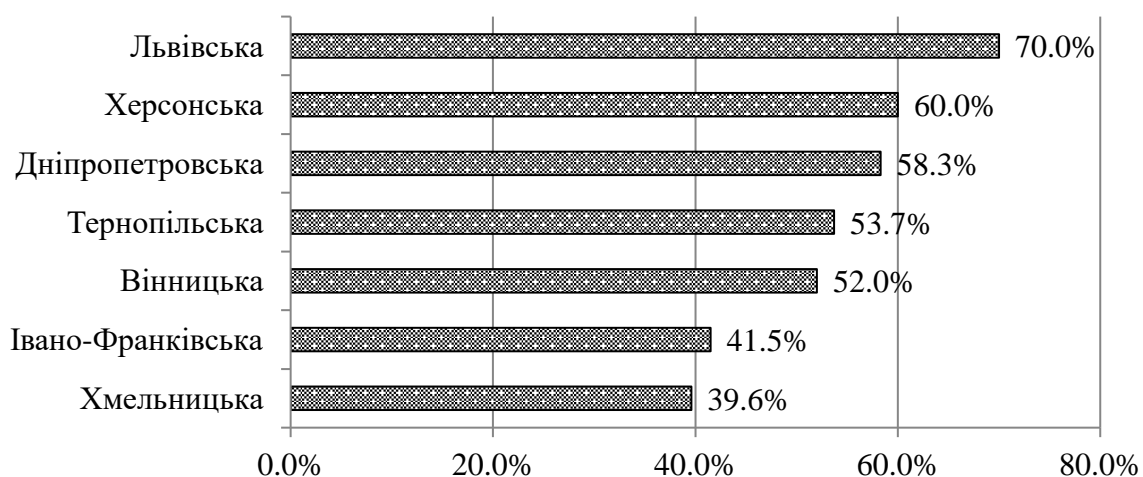

Рис. 3.9. Відсоткове значення підтримки запровадження та проведення незалежної сертифікації педагогічних працівників

Байдуже ставляться до системи незалежної сертифікації 26,8 % респондентів [398]. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка учителів фізичної культури лише Хмельницької області, де відсоток нейтрального ставлення статистично вищий – 45,8 % ($p=0,007$). Окрім цього, ми виявили статистично істотну різницю у відповідях респондентів Львівської та Хмельницької областей ($p=0,01$) – 22,0 % й 45,8 % відповідно. У Дніпропетровській області цей показник становить 33,3 %; Тернопільській – 29,6 %; Львівській та Вінницькій по 22,0 %; Івано-Франківській – 18,9 %; Херсонській 16,0 %.

Проти запровадження незалежної сертифікації 16,3 % учителів фізичної культури [518]. Статистично від середнього показника відрізняється думка

респондентів Івано-Франківської області, де невдоволених запровадженням цієї освітньої трансформації є 28,3%, та Львівської області, де найнижчий відсоток негативного ставлення – 4,0 % [376]. Думка респондентів у решти областях від середнього показника статистично не відрізняється ($p > 0,05$). Так, 24,0 % учителів фізичної культури Херсонської області не підтримують це освітнє нововведення; 20,0 % у Вінницькій; 14,8 % у Тернопільській; 14,6 % у Хмельницькій та 8,3 % у Дніпропетровській області проти проведення сертифікації (табл. 3.10). Не змогли визначитися з відповіддю на це запитання анкети 3,3 % учителів фізичної культури.

Таблиця 3.10

Ставлення учителів фізичної культури до запровадження та проведення незалежної сертифікації (n=341)

Область	Позитивне,%	p	Байдуже,%	p	Негативне, %	p
Львівська	70,0*	0,0007	22,0	0,47	4,0*	0,02
Тернопільська	53,7	0,99	29,6	0,67	14,8	0,78
Хмельницька	39,6	0,07	45,8*	0,007	14,6	0,76
Вінницька	52,0	0,83	22,0	0,47	20,0	0,51
Дніпропетровська	58,3	0,59	33,3	0,41	8,3	0,21
Івано-Франківська	41,5	0,1	18,9	0,22	28,3*	0,03
Херсонська	60,0	0,4	16,0	0,1	24,0	0,18
% середнього показника	53,6		26,8		16,0	

Примітка: * - статистично істотна різниця у відповідях респондентів ($p < 0,05$).

Статистично істотно відрізняється від думки респондентів Львівської області ставлення учителів фізичної культури Вінницької ($p=0,01$); Дніпропетровської ($p=0,0009$) та Херсонської ($p=0,004$) областей.

Дещо більше половини респондентів підтримують запровадження інтегрованого навчання у фізичному вихованні та запровадження нової структури закладу освіти – 51,6 % [518]. У трьох областях рівень підтримки інтеграції в навчанні вищий за середній показник і становить: у Хмельницькій – 60,4 %, Івано-Франківській – 56,6 %, Львівській – 56,0 %. У чотирьох областях

рівень підтримки нижчий за середній: у Дніпропетровській – 50,0 %, Тернопільській – 46,3 %, Вінницькій – 46,0 % та Херсонській – 44,0 %. Статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника не виявлено ($p > 0,05$).

Байдуже ставлення до запровадження інтегрованого навчання виявлено у 33,5 % опитаних учителів. Найвищий показник байдужості виявлено в респондентів Тернопільської області – 40,7 %. У Херсонській області цей показник становить 36,0 %; Хмельницькій – 35,4 %; Львівській – 34,0 %; Івано-Франківській – 32,1 %; Вінницькій – 30,0 %; Дніпропетровській – 27,8 %. Статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника не виявлено ($p > 0,05$).

Негативно ставляться до запровадження інтегрованого навчання 8,5 % учителів фізичної культури. Основними причинами такого ставлення учителі вважають неможливість втілення практичних завдань із фізичного виховання у зміст теоретичних предметів. Проте зазначають, що практикують проведення уроків із фізичної культури з використанням міжпредметних зв'язків [376].

Вище за середній показник негативного ставлення спостерігаємо в учителів фізичної культури Вінницької – 14,0 %; Львівської та Херсонської областей – по 10,0 %.

У решти респондентів відсоток негативного ставлення є нижчий за середній, однак статистично істотної різниці у відповідях респондентів не виявлено ($p > 0,05$).

У Дніпропетровській області негативно сприймають інтеграцію в навчанні 8,3 % респондентів; Тернопільській 7,4 %; Івано-Франківській – 5,7 %; Хмельницькій – 4,2 % (табл. 3.11).

Установлено, що 6,4 % опитаних фахівців не обрали жодного варіанту відповіді на це питання.

Таблиця 3.11

Ставлення учителів фізичної культури до інтегрованого навчання

Область	Позитивне,%	p	Нейтральне,%	p	Негативне,%	p
Львівська	56,0	0,53	34,0	0,97	10,0	0,73
Тернопільська	46,3	0,49	40,7	0,32	7,4	0,79
Хмельницька	60,4	0,24	35,4	0,82	4,2	0,3
Вінницька	46,0	0,48	30,0	0,6	14,0	0,21
Дніпропетровська	50,0	0,88	27,8	0,47	8,3	0,97
Івано- Франківська	56,6	0,47	32,1	0,82	5,7	0,49
Херсонська	44,0	0,34	36,0	0,75	10,0	0,73
% середнього показника	51,6		33,5		8,5	

Примітка: * - статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Щодо зміни структури закладу загальної середньої освіти, то середній показник становить 51,6 %, що відповідає вищому за середній рівню підтримки реформ [390]. Найвищий відсоток серед опитаних учителів виявлено у Хмельницькій області – 64,6 % та Івано-Франківській – 64,2 %. Дещо нижчий рівень підтримки виявлено в респондентів Львівської (54,0 %) та Херсонської (50,0 %) областей. Нижчий за середній рівень спостерігаємо у Дніпропетровській (47,2 %), Вінницькій (46,0 %) та Тернопільській (35,2 %) областях. Варто зазначити, що думка респондентів Тернопільської області статистично істотно відрізняється від середнього показника в опитаних нами областях ($p = 0,03$).

Статистичної різниці у байдужому ставленні респондентів до зміни структури закладу загальної середньої освіти не виявлено. Думка респондентів опитаних областей є однорідною. Середній показник – 34,3 %. Найвищий відсоток байдужості виявлено в учителів фізичної культури Дніпропетровської (41,7 %) та Тернопільської (40,7 %) областей, а найнижчий – в Івано-Франківській (24,5 %) та Хмельницькій (22,9 %). У Херсонській області 40,0 % учителів фізичної культури нейтрально ставляться до цього освітнього

нововведення, у Львівській – 36,0 % та у Вінницькій – 34,0 %.

Наше опитування дає можливість стверджувати, що серед опитаних учителів фізичної культури 12,0 % негативно ставляться до зміни структури закладу освіти [376, 390, 518]. Значне негативне ставлення виявлено у представників Тернопільської області – 22,2 %, що статистично відрізняється від відповідей респондентів у інших областях ($p=0,04$). У решти областях істотної різниці у відповідях респондентів не зафіксовано. У Вінницькій області 20,0 % респондентів негативно сприймають зміну структури школи; Івано-Франківській – 11,3 %; Львівській – 10,0 %; Хмельницькій та Дніпропетровській – по 8,3 %. Найнижчий відсоток негативного ставлення встановлено в учителів фізичної культури Херсонської області – 4,0 % (табл. 3.12). Незначний відсоток респондентів – 2,1 % не надали відповіді на це запитання.

Таблиця 3.12

**Ставлення респондентів до зміни структури школи
(початкова школа – гімназія - ліцей)**

Область	Позитивне, %	р	Нейтральне, %	р	Негативне, %	р
Львівська	54,0	0,75	36,0	0,81	10,0	0,68
Тернопільська	35,2*	0,03	40,7	0,36	22,2*	0,04
Хмельницька	64,6	0,09	22,9	0,12	8,3	0,45
Вінницька	46,0	0,46	34,0	0,97	20,0	0,12
Дніпропетровська	47,2	0,62	41,7	0,38	8,3	0,51
Івано-Франківська	64,2	0,09	24,5	0,16	11,3	0,88
Херсонська	50,0	0,83	40,0	0,43	4,0	0,09
% середнього показника	51,6		34,3		12,0	

Примітка: * - статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p<0,05$).

Запровадження інклюзивного навчання підтримують 42,2 % опитаних учителів фізичної культури, що відповідає нижчому за середній рівню підтримки реформ [386, 518].

Ми припускаємо, що серед причин такого ставлення може бути те, що в учителів фізичної культури недостатньо професійної компетентності з інклюзивного фізичного виховання, у нормативних документах чітко не зазначено, які учні під час уроку фізичної культури належать до інклюзивної освіти, а також те, що під час уроку фізичної культури відсутній асистент учителя.

Достовірної різниці у відповідях респондентів не виявлено. Найвищий відсоток підтримки інклюзивної освіти під час проведення уроку фізичної культури виявлено у представників Хмельницької області (47,9 %), а найнижчий – в учителів Львівської області (34,0 %). Це освітнє нововведення підтримують 46,3 % – у Тернопільській; 46,0 % – Херсонській; 45,3 % – Івано-Франківській; 40,0 % – Вінницькій та 36,1 % – Дніпропетровській областях.

Не виявлено також статистично істотної різниці у відповідях респондентів щодо байдужого ставлення учителів фізичної культури до інклюзивного навчання школярів. Середній показник становить 32,4 %, що відповідає нижчому за середній рівню. При цьому у Хмельницькій (41,7 %) та Львівській (40,0 %) областях цей відсоток – найвищий, а в Херсонській та Вінницькій – найнижчий і становить 26,0 %. У Дніпропетровській 33,3 % учителів фізичної культури; Тернопільській – 31,5 %; Івано-Франківській – 28,3 % – байдуже ставляться до запровадження інклюзивного навчання у фізичному вихованні [376, 390].

Не сприймають це освітнє нововведення 22,9 % опитаних учителів фізичної культури. Найвищий відсоток несприйняття виявлено в представників Вінницької області – 32,0 %, найнижчий – у Хмельницькій області – 10,4 %. При цьому відповіді респондентів Хмельницької області статистично істотно відрізняються від решти опитаних учителів фізичної культури ($p=0,047$).

В інших областях думка респондентів у межах статистичної похибки ($p>0,05$). Так, 25,0 % респондентів Дніпропетровської області не схвалюють запровадження інклюзивного навчання; 24,5 % у Івано-Франківській; у Львівській та Херсонській областях – по 24,0 %; у Тернопільській – 20,4 %

(табл. 3.13). Окрім цього, 2,5 % учителів фізичної культури не висловили власної точки зору з даного питання.

Таблиця 3.13

Ставлення до запровадження інклюзивного навчання у фізичному вихованні (n=341)

Область	Позитивне, %	p	Нейтральне, %	p	Негативне, %	p
Львівська	34,0	0,27	40,0	0,29	24,0	0,86
Тернопільська	46,3	0,57	31,5	0,9	20,4	0,68
Хмельницька	47,9	0,46	41,7	0,2	10,4*	0,047
Вінницька	40,0	0,77	26,0	0,36	32,0	0,16
Дніпропетровська	36,1	0,48	33,3	0,91	25,0	0,78
Івано-Франківська	45,3	0,67	28,3	0,55	24,5	0,8
Херсонська	46,0	0,61	26,0	0,36	24,0	0,86
% середнього показника	42,2		32,4		22,9	

Примітка: * - статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Децентралізацію закладу освіти як ефективну форму управління закладом освіти, підтримують 39,1 % учителів фізичної культури, що відповідає нижчому за середній рівню підтримки [390]. Ми не виявили статично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника. Відповіді респондентів щодо підтримки цієї освітньої трансформації в межах статистичної похибки ($p > 0,05$). Найвищий відсоток підтримки встановлено у Львівській області – 48,0 %, Вінницькій – 42,4% та Херсонській – 42,0 %. Дещо вищий відсоток від середнього показника в опитаних областях виявлено в Івано-Франківській області – 39,6 %. Нижчий за середній показник підтримки – в учителів фізичної культури Тернопільської області – 35,2 %. Найнижчий відсоток підтримки децентралізації школи встановлено у Дніпропетровській області – 33,3 %.

Байдуже ставляться 27,5 % опитаних респондентів. Статистично істотної різниці у відповідях респондентів не встановлено. Так, у Львівській області цей показник становить – 36,0 %; Тернопільській – 33,3 %; Хмельницькій – 31,3 %;

Дніпропетровській – 25,0 %; Вінницькій – 24,0 %; Івано-Франківській – 22,6 % та Херсонській – 20,0 %.

Не схвалюють децентралізоване управління закладом загальної середньої освіти 22,2 % респондентів, що відповідає низькому рівню. Варто зазначити, що відповіді респондентів Вінницької області статистично істотно відрізняються від середнього показника ($p=0,02$), де зафіксовано найнижчий відсоток негативного ставлення – 6,0 %.

У решти областях відповіді респондентів статистично не відрізняються. Найвищий відсоток несприйняття децентралізації виявлено у Хмельницькій області – 31,3 %. У Тернопільській – 27,8 %; Івано-Франківській – 26,4 %; Херсонській – 26,0 %, що відповідає нижчому за середній рівню критичного ставлення. У Дніпропетровській – 22,2 % та Львівській – 16,0 % учителів фізичної культури негативно ставляться до запровадження цього освітнього нововведення, це в свою чергу відповідає низькому рівню несприйняття цього освітнього нововведення (табл. 3.14). Ми виявили значний відсоток респондентів, які не обрали жодного варіанту відповіді в анкеті – 11,2 %. Припускаємо, що учителі фізичної культури рідко залучені до управлінських рішень, а відтак не обізнані зі специфікою децентралізації в освіті.

Таблиця 3.14

Ставлення учителів фізичної культури до децентралізації в управлінні школою (n=341)

Область	Позитивне,%	p	Нейтральне, %	p	Негативне, %	p
Львівська	48,0	0,23	36,0	0,21	16,0	0,32
Тернопільська	35,2	0,58	33,3	0,38	27,8	0,36
Хмельницька	35,4	0,62	31,3	0,58	31,3	0,16
Вінницька	40,0	0,9	24,0	0,6	6,0*	0,02
Дніпропетровська	33,3	0,5	25,0	0,74	22,2	1
Івано-Франківська	39,6	0,94	26,0	0,45	26,4	0,5
Херсонська	42,0	0,7	20,0	0,26	26,0	0,55
% середнього показника	39,1		27,5		22,2	

Примітка: * - статистично істотна різниця від середнього показника ($p<0,05$).

Дещо менше однієї третини учителів (28,1 %) схвалюють 12-річний термін навчання в школі. Найвищий відсоток виявлено в представників Львівської області – 44,0 %, що відповідає нижчому за середній рівню підтримки, та найнижчий – у Дніпропетровській області – 13,9 %, що відповідає низькому рівню підтримки реформ [390]. Ми виявили, що думка респондентів щодо підтримки другої спроби цього освітнього нововведення в українській освіті статистично істотно відрізняється у Львівській області ($p=0,02$) від середнього показника. Це, на нашу думку, може бути пов'язано з тим, що учителі Львівщини мають можливість обмінюватися досвідом із закордонними колегами та бачать переваги такого терміну навчання. Окрім цього, статистично істотна різниця у підтримці 12-річного терміну навчання виявлена у респондентів Львівської та Хмельницької областей ($p=0,03$) – 44,0 % й 22,9 % відповідно, а також між Львівською та Дніпропетровською областями ($p=0,003$) – 44,0 % й 13,9 % відповідно. У решти областях різниця у відповідях респондентів не істотна. Дещо вищий від середнього показника відсоток підтримки виявлено у фахівців Вінницької (34,0 %) та Івано-Франківської (28,3 %) областей. Нижчий за середній показник відсоток підтримки виявлено в усіх інших областях. У Херсонській – 28,0 %; Тернопільській – 25,9 %; Хмельницькій – 22,9% (рис.3.10).

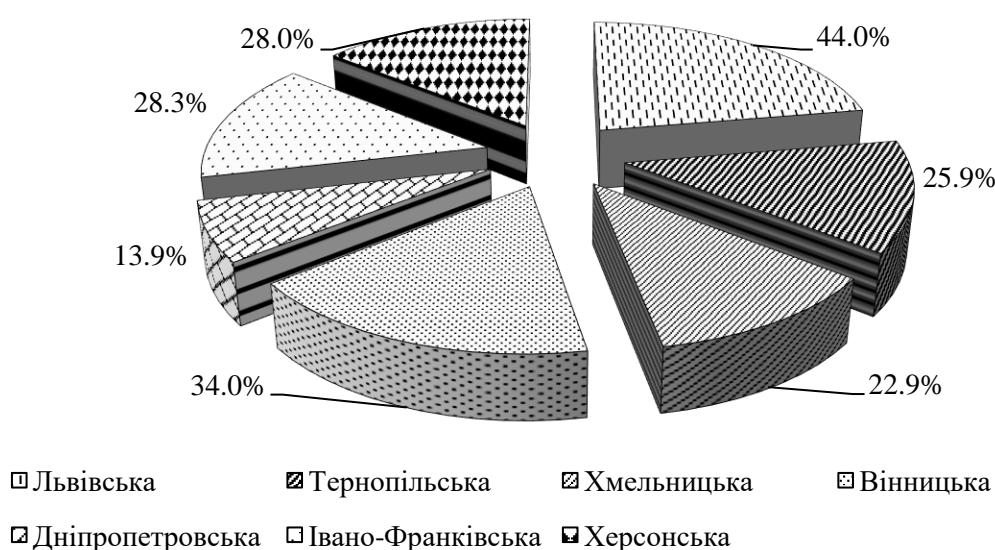

Рис. 3.10. Позитивне ставлення учителів фізичної культури до 12 - річного навчання

Не виявляють інтересу до цього освітнього нововведення 23,5% учителів фізичної культури. Варто зазначити, що статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника ми не виявили ($p > 0,05$). Найвищий відсоток спостерігаємо в респондентів Херсонської (30,0 %) та Тернопільської (29,6 %) областей.

Дещо вищий відсоток від середнього показника, в учителів фізичної культури Львівської (28,0 %) та Хмельницької (25,0 %) областей.

У решти областях цей відсоток є нижчим за середній показник і становить: в Івано-Франківській області – 18,9 %; Дніпропетровській – 16,7 % та Вінницькій – 16,0 %.

Не виявлено одностайної думки в опитаних респондентів щодо негативного ставлення до запровадження 12-річного терміну навчання. Негативно ставляться 45,9 % респондентів. При цьому статистично відрізняється від середнього показника думка респондентів Львівської та Дніпропетровської областей. У Львівській області це 28,0 % – відсоток несприйняття є найнижчим ($p = 0,02$) та Дніпропетровській (63,9 %) є найвищим ($p = 0,04$).

У решти областей статистично істотної різниці не виявлено. В Івано-Франківській (50,9 %), Хмельницькій (50,0 %) та Вінницькій (48,0 %) областях відсоток несхвалення 12-річного терміну навчання дещо вищий за середній показник, а у Херсонській (36,0 %) області – нижчий. При цьому, 2,5 % респондентів не відповіли на дане запитання.

Окрім цього, статистично істотну різницю виявлено у відповідях респондентів між Львівською та Хмельницькою областями ($p = 0,03$); Львівською та Вінницькою ($p = 0,04$); Львівською та Дніпропетровською ($p = 0,0009$); Львівською та Івано-Франківською областями ($p = 0,02$) (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

**Різниця у негативному ставленні до 12-річного терміну навчання між
Львівською та представниками інших областей**

Області	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)
	Т(n=54)	Хм(n=48)	В(n=50)	Д(n=36)	ІФ(n=53)	Х(n=50)
%	28,0	28,0*	28,0*	28,0*	28,0*	28,0
	44,4	50,0	48,0	63,9	50,9	36,0
P	0,08	0,03	0,04	0,0009	0,02	0,39

Примітка: * - статистично істотна різниця ($p < 0,05$). Області: Л – Львівська, Т – Тернопільська, Хм – Хмельницька, В – Вінницька, Д – Дніпропетровська, ІФ – Івано-Франківська, Х - Херсонська

Найнижчий рівень підтримки освітніх реформ має вербальне оцінювання навчальних досягнень учнів під час уроку фізичної культури, запровадження формульованого оцінювання та скасування орієнтовних навчальних нормативів із фізичної культури [390]. Це підтримують лише 19,7 % педагогів. Проте ми не виявили одностайної думки серед респондентів. Найвищий відсоток підтримки виявлено в учителів фізичної культури Вінницької області – 40,0 %, що статистично істотно відрізняється від середнього показника опитаних учителів ($p=0,001$), та результатів опитування у Дніпропетровській області – 5,6 %, де виявлено найнижчий рівень підтримки, що теж статистично істотно відрізняється від середнього показника ($p=0,04$) [518]. Окрім цього, статистично істотна різниця виявлена у відповідях респондентів Львівської та Вінницької областей ($p=0,003$). Вищу підтримку за середній показник виявлено ще в двох областях: у Хмельницькій – 27,1 % та Тернопільській – 24,1 %. Однак різниця у відповідях респондентів від середнього показника статистично не істотна ($p > 0,05$). Незначно відрізняється ставлення учителів Львівської, Івано-Франківської та Херсонської областей. У Херсонській області 10,0 % учителів підтримують вербальне оцінювання; у Львівській – 14,0 %; в Івано-Франківській – 17,0 %.

Байдуже ставляться до скасування бального оцінювання навчальних досягнень учнів під час уроків фізичної культури в початковій школі

29,9 % респондентів. Статистично істотно відрізняється думка учителів фізичної культури Львівської області, де відсоток є найвищим – 44, % ($p=0,045$). Статистично істотно від відповідей респондентів відрізняється думка учителів фізичної культури Хмельницької ($p=0,03$) та Вінницької областей ($p=0,005$). Така ситуація, на наш погляд, може бути пов'язана з тим, що у Львівській області 64,0 % учителів фізичної культури стверджують, що уроки фізичної культури проводять учителі початкових класів, а вони не виявляють інтересу до оцінювання навчальних досягнень школярів початкової школи [376].

У представників інших областей думка є статистично однаковою. Так, вищий за середній показник виявлено в респондентів Херсонської (34,0 %), Тернопільської (33,3 %) та Івано-Франківської (32,1 %) областей. Нижчий – у респондентів Дніпропетровської (25,0 %), Хмельницької (22,9 %) та Вінницької (18,0 %) областей.

Негативно ставляться до запровадження вербального, формуального та скасування бального оцінювання навчальних досягнень учнів під час уроків фізичної культури 48,0 % респондентів [518]. При цьому статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника не виявлено ($p>0,05$). Вищий відсоток за середній показник виявлено в респондентів Дніпропетровської (63,9 %), Херсонської (50,0 %) та Вінницької (50,0 %) областей.

У решти областях негативне ставлення є нижчим за середній показник. В Івано-Франківській області – 47,2 %; Тернопільській – 42,6 %; Львівській – 42,0 %; Вінницькій – 40,0 % респондентів (табл. 3.16). Окрім цього 2,4 % опитаних учителів не надали відповіді на дане запитання.

Проте, в неформальних бесідах учителі культури критикують скасування бального оцінювання та побоюються, що таке освітнє нововведення призведе до втрати інтересу та мотивації у школярів до рухової активності, негативно вплине на їхній стан здоров'я та фізичну підготовленість.

Таблиця 3.16

**Ставлення учителів фізичної культури до вербального оцінювання
учнів під час уроку (n=341)**

Область	Позитивне, %	p	Нейтральне, %	p	Негативне, %	p
Львівська	14,0	0,34	44,0*	0,045	42,0	0,43
Тернопільська	24,1	0,46	33,3	0,61	42,6	0,46
Хмельницька	27,1	0,24	22,9	0,32	50,0	0,8
Вінницька	40,0*	0,001	18,0	0,08	40,0	0,29
Дніпропетровська	5,6*	0,04	25,0	0,54	63,9	0,07
Івано-Франківська	17,0	0,64	32,1	0,75	47,2	0,91
Херсонська	10,0	0,1	34,0	0,56	50,0	0,75
% середнього показника	19,7		29,9		48,0	

Примітка: * - статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Отже, проведене дослідження, показало, що не всі освітні трансформації, які реалізуються на сучасному етапі, мають однаковий рівень підтримки серед учителів фізичної культури. Виявлено, що 10,5 % учителів байдуже ставляться до освітніх реформ. Найвищий рівень необізнаності встановлено в представників Тернопільської області – 16,7 %. Це може бути пов'язано з тим, що серед опитаних нами учителів, незначна кількість проводять уроки фізичної культури в початкових класах, де освітні зміни вже запроваджені [376].

Найвищий рівень підтримки спостерігається у застосуванні діяльнісного підходу з використанням ігрового методу в навчанні, що доповнює попередні дослідження інших вітчизняних науковців. Менше ніж половина респондентів підтримують зміну структури закладу освіти у Дніпропетровській, Вінницькій та Тернопільській областях вважаючи, що це лише зміна назви кожного щабля шкільного навчання, а не зміна змісту.

Подібну картину спостерігаємо із запровадженням інклюзивного навчання та 12-річного терміну здобуття шкільної освіти.

Наше дослідження виявило низький рівень підтримки вербального

оцінювання навчальних досягнень учнів під час уроку фізичної культури (19,7 %).

Цікавим для нас виявився той факт, що таке освітнє нововведення, як забезпечення різних форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників (вебінари, семінари, майстер-класи) та інституцій, які їх здійснюють, не знайшло одностайної думки серед учителів фізичної культури. Припускаємо, що низький рівень підтримки цього освітнього нововведення у Львівській та Херсонській областях може бути пов'язаний з високим рівнем консерватизму учителів фізичної культури та якістю проведення курсів підвищення кваліфікації в цих областях, а також високим відсотком учителів із 30-річним педагогічним досвідом.

Не вважають ефективним для підвищення власної педагогічної майстерності дистанційне підвищення кваліфікації у Вінницькій (56,0 %) та Львівській (66,0 %) областях. Це може підтверджувати наше припущення щодо консерватизму учителів фізичної культури до нововведень, їхнього високого рівня довіри до обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, бажання аудиторного спілкування та обміну досвідом, а також недостатнім рівнем володіння інформаційно-комунікативними технологіями вчителями зазначених областей.

Установлено, що дещо більше половини опитаних учителів – 53,6 %, підтримують запровадження та проведення незалежної сертифікації педагогічних працівників, що вважається мотиваційним чинником для поліпшення професійної майстерності.

Наше дослідження показало, що на сьогодні вчителі фізичної культури не готові укладати авторські програми, переважна більшість учителів підтримує запровадження у практику єдиної навчальної програми, яка затверджена профільним міністерством. Лише 6,5 % учителів вважають, що їхній педагогічний досвід та педагогічна майстерність дозволяють укладати авторські програми та здійснювати професійні обов'язки власними програмами. На нашу думку, серед причин, що унеможливають укладання авторських

програм, можуть бути невпевненість у власному педагогічному досвіді, небажання проявляти творчість, страх учителів фізичної культури перед критикою їхніх напрацювань та незнання нормативних вимог до укладання програм.

3.4. Ставлення учителів фізичної культури до можливостей формування ключових компетентностей у фізичному вихованні школярів

Опитування учителів фізичної культури дозволяє виявити можливості та труднощі в реалізації ознак ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа» у фізичному вихованні [384]. Серед 11 ключових компетентностей, які затверджені законом України «Про освіту» та Концепцією реформи НУШ, найлегше для учителів фізичної культури формувати таку ключову компетентність, як «Вільне володіння державною мовою». Про це стверджують 89,6 % респондентів, що відповідає високу рівню [376]. Незважаючи на високий рівень реалізації цієї ключової компетентності, відповіді респондентів Дніпропетровської ($p=0,00$), де виявлено найнижчий відсоток, та Івано-Франківської ($p=0,01$) областей, де є найвищий відсоток, статистично істотно відрізняються від середнього показника. Так, 100,0 % учителів Івано-Франківської та 58,3 % учителів Дніпропетровської областей вважають, що можуть це зробити легко.

У решти областях різниця у відповідях респондентів статистично не істотна. Про легкість формування цієї ключової компетентності у здобувачів засобами фізичного виховання освіти стверджують 98,0 % респондентів Львівської; 97,9 % – Хмельницької; по 92,0 % – Вінницької та Херсонської областей та 88,9 % – Тернопільської областей.

Про можливі труднощі у формуванні ключової компетентності «Вільне володіння державною мовою» у фізичному вихованні школярів стверджують 8,8 % респондентів [384]. Статистично істотна різниця у відповідях респондентів виявлена в представників Дніпропетровської ($p=0,00$) та Івано-

Франківської ($p=0,02$) областей від середнього показника. У Дніпропетровській області так вважають 36,1 % респондентів, в Івано-Франківській не виявлено жодного відсотка. Вищим за середній показник є відсоток респондентів у Тернопільській області – 9,3 %. У решти областях відсоток є нижчим за середній показник: Вінницька – 8,0 %; Херсонська – 4,0 %; Хмельницька – 2,1 %; Львівська – 2,0 %.

Ми не виявили жодного респондента, який би стверджував про неможливість формування цієї ключової компетентності під час уроків фізичної культури та в позакласній роботі з фізичного виховання (табл. 3.17). Проте, 1,6 % учителів фізичної культури не змогли визначитися з власною позицією з даної проблеми.

Таблиця 3.17

Ступінь формування ключової компетентності «Вільне володіння державною мовою» засобами фізичного виховання

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	98,0	0,06	2,0	0,09	0,0	0
Тернопільська	88,9	0,88	9,3	0,9	0,0	0
Хмельницька	97,9	0,06	2,1	0,11	0,0	0
Вінницька	92,0	0,6	8,0	0,85	0,0	0
Дніпропетровська	58,3*	0,000	36,1*	0,000	0,0	0
Івано-Франківська	100,0*	0,01	0,0*	0,02	0,0	0
Херсонська	92,0	0,6	4,0	0,25	0,0	0
% середнього показника	89,6		8,8		0,0	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p<0,05$).

Вищим за середній рівень формування мають такі вісім ключових компетентностей, як: «Культурна компетентність», «Навчання упродовж життя», «Інноваційність», «Екологічна компетентність», «Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності прав людини, добробуту та здорового способу життя з усвідомленням рівних прав та можливостей», «Здатність спілкуватися рідною (у разі

відмінності від державної) та іноземними мовами», «Інформаційно-комунікативна компетентність» та «Математична компетентність» [398].

Про легкість у запровадженні ознак культурної компетентності у фізичне виховання школярів стверджують 70,8 % учителів фізичної культури [518]. При цьому статистично істотно відрізняється від середнього показника відсоток відповідей респондентів Івано-Франківської області – 88,7 % ($p=0,006$). У відповідях респондентів інших областей істотної різниці не виявлено. Високий відсоток виявлено у респондентів Херсонської області – 76,0 %. Вищий за середній – у Хмельницькій області – 70,8 %. В інших областях – нижчий за середній показник: Львівська та Вінницька – по 70,0 %; Тернопільська – 64,8 %; Дніпропетровська – 55,6 %.

Окрім цього статистично істотно відрізняється думка респондентів Львівської та Івано-Франківської областей ($p=0,02$).

Відчувають перепони та складність у формуванні культурної компетентності 24,8 %. Найвищий відсоток виявлено у представників Тернопільської області – 31,5 %; а найнижчий – в Івано-Франківській – 9,4 %. У Хмельницькій – 29,2 % учителів; Вінницькій та Львівській по 28,0 %; Дніпропетровській – 27,8 %; Херсонській – 20,0 % респондентів вважають, що це зробити складно.

Установлено статистично істотну різницю від середнього показника у відповідях респондентів Івано-Франківської області ($p=0,01$), а також у відповідях респондентів Львівської та Івано-Франківської областей ($p=0,02$).

Ми виявили 1,0 % респондентів, які вважають, що формувати культурну компетентність засобами фізичного виховання неможливо [398]. Статистично істотної різниці у відповідях респондентів не встановлено. Так вважають представники трьох областей: Дніпропетровської (2,8 %); Львівської та Вінницької – по 2,0 % (табл. 3.18).

При цьому, 3,4 % респондентів не надали відповідей.

Таблиця 3.18

**Ступінь формування культурної компетентності засобами фізичного
виховання**

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	70,0	0,91	28,0	0,63	2,0	0,53
Тернопільська	64,8	0,37	31,5	0,3	0,0	0,46
Хмельницька	70,8	1	29,2	0,51	0,0	0,49
Вінницька	70,0	0,91	28,0	0,63	2,0	0,53
Дніпропетровська	55,6	0,06	27,8	0,69	2,8	0,34
Івано-Франківська	88,7*	0,006	9,4*	0,01	0,0	0,46
Херсонська	76,0	0,45	20,0	0,46	0,0	0,48
% середнього показника	70,8		24,8		1,0	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Ми виявили одностайну думку респондентів щодо можливості формування засобами фізичного виховання ключової компетентності «Навчання упродовж життя» [518]. Серед опитаних учителів 68,9 % вважають, що цю ключову компетентність легко сформувати у школярів. При цьому найвищий відсоток виявлено у представників Івано-Франківської області – 79,2 %; найнижчий – Дніпропетровської – 52,8 %. Вище відсоткове значення за середній показник спостерігаємо у Херсонській (76,0 %), Тернопільській (75,9 %) та Вінницькій (74,0 %) областях. А нижче – у Хмельницькій (62,5 %), Львівській (62,0 %) та Дніпропетровській (52,8 %). Статистично істотної різниці у відповідях респондентів не виявлено ($p > 0,05$).

Для 26,1 % респондентів сформувати цю ключову компетентність виявилось складно. Вищий за середній показник встановлено у Хмельницькій (35,4 %), Львівській (34,0 %), Дніпропетровській (33,3 %) областях. Нижчий – у Вінницькій (26,0 %), Херсонській (20,0 %), Тернопільській (18,5 %) та Івано-Франківській (15,1 %) областях. Різниця між відповідями респондентів Львівської та Івано-Франківської областей – статистично істотна ($p = 0,03$).

Учителі фізичної культури Львівської (4,0 %), Херсонської (4,0 %) та Тернопільської (1,9 %) областей вважають, що сформувати ключову компетентність «Навчання упродовж життя» неможливо. В інших областях ми не отримали негативної відповіді на дане запитання (табл. 3.19).

Проте, 3,6% учителів не відповіли на запитання.

Таблиця 3.19

Ступінь формування ключової компетентності «Навчання упродовж життя» у фізичному вихованні школярів

Область	Легко, %	p	Складно, %	p	Неможливо, %	p
Львівська	62,0	0,33	34,0	0,24	4,0	0,19
Тернопільська	75,9	0,3	18,5	0,23	1,9	0,78
Хмельницька	62,5	0,37	35,4	0,18	0,0	0,41
Вінницька	74,0	0,46	26,0	0,99	0,0	0,4
Дніпропетровська	52,8	0,05	33,3	0,35	0,0	0,47
Івано-Франківська	79,2	0,13	15,1	0,08	0,0	0,39
Херсонська	76,0	0,31	20,0	0,35	4,0	0,19
% середнього показника	68,9		26,1		1,4	

Примітка: * – статистично істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Сучасна система шкільного фізичного виховання вимагає запровадження новітніх підходів, інноваційного інвентарю та обладнання, інноваційних технологій. Передумовами для запровадження новітніх трансформацій у фізичне виховання школярів, на нашу думку, є низький рівень рухової активності, високий рівень віртуальної рухової активності в сучасних дітей, малорухливий та нездоровий спосіб життя, втрата мотивації та інтересу до виконання фізичних вправ, негативний стан матеріально-технічної бази, недостатня кількість інвентарю в закладах освіти. Тому формування такої ключової компетентності, як «Інноваційність», є надзвичайно важливим моментом. Про те, що цю компетентність легко сформувати засобами фізичного виховання стверджують 63,9 % респондентів [384]. Найвищий відсоток виявлено у відповідях респондентів Івано-Франківської області –

71,7 %, а найнижчий – у Львівській – 50,0 %. При цьому, статистично істотно відповіді респондентів не відрізняються від середнього показника.

Однак, виявлено істотну різницю у відповідях респондентів Львівської та Івано-Франківської областей ($p=0,02$), Львівської та Херсонської областей ($p=0,04$). Вищий за середній показник зафіксовано у представників Херсонської (70,0 %), Хмельницької (68,8 %) та Вінницької (68,0 %) областей. В інших областях відсоток легкості впровадження інновацій є нижчим за середній показник: Дніпропетровська (61,1 %); Тернопільська (57,4 %); Львівська (50,0 %).

Про складність реалізації стверджують 28,7 % респондентів. При цьому статистично істотна різниця встановлена у відповідях респондентів Львівської області ($p=0,01$) від середнього показника, а також від відповідей респондентів Вінницької ($p=0,006$), Дніпропетровської ($p=0,02$), Івано-Франківської ($p=0,02$) та Херсонської ($p=0,005$) областей. Відсоток тих, хто переконаний у цьому на Львівщині становить – 46,0 %.

Відповіді респондентів в інших областях статистично не відрізняються від середнього показника. Складність в реалізації цієї ключової компетентності відчують 38,9 % учителів Тернопільської області; 29,2 % – Хмельницької; 24,5 % – Івано-Франківської; 22,2 % – Дніпропетровської та по 20,0 % Вінницької й Херсонської областей.

У неможливості реалізації новітніх підходів, технологій, засобів та методів навчання у фізичному вихованні переконані 3,9 % респондентів. Найвищий відсоток учителів, котрі так вважають виявлено у Херсонській області – 10,0 %. У Вінницькій – 6,0 %; Дніпропетровській – 5,6 %; Львівській – 4,0 %; Хмельницькій – 2,1 % (табл. 3.20). Статистично істотної різниці у відповідях респондентів не виявлено ($p>0,05$).

Окрім цього, 3,5 % опитаних учителів не змогли визначитися з власною відповіддю.

Таблиця 3.20

**Ступінь формування ключової компетентності «Інноваційність»
засобами фізичного виховання**

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	50,0	0,06	46,0*	0,01	4,0	0,97
Тернопільська	57,4	0,36	38,9	0,13	0,0	0,14
Хмельницька	68,8	0,51	29,2	0,94	2,1	0,54
Вінницька	68,0	0,57	20,0	0,2	6,0	0,49
Дніпропетровська	61,1	0,74	22,2	0,41	5,6	0,62
Івано-Франківська	71,7	0,27	24,5	0,53	0,0	0,14
Херсонська	70,0	0,4	20,0	0,2	10,0	0,06
% середнього показника	63,9		28,7		3,9	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Про легкість формування екологічної компетентності у фізичному вихованні школярів стверджують 63,4 % респондентів. Однак думка учителів фізичної культури з цього питання не одностайна [398]. Статистично істотно відрізняється показник респондентів Івано-Франківської ($p=0,0001$) та Вінницької ($p=0,04$) областей від середнього показника та від показників Львівської й Івано-Франківської областей ($p=0,0006$). Так, 90,6 % учителів фізичної культури Івано-Франківської області (найвищий відсоток серед опитаних учителів) та 48,0 % Вінницької області (найнижчий) вважають, що сформувати в учнів екологічну компетентність під час уроку фізичної культури – легко. В інших областях показники в межах статистичної похибки ($p > 0,05$). У Тернопільській – 66,7 %; Херсонській – 64,0 %; Хмельницькій – 62,5 %; Львівській – 62,0 % та Дніпропетровській – 50,0 %.

Про складність формування цієї ключової компетентності висловилися 27,2 % учителів фізичної культури. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів Вінницької області – 42,0 % ($p=0,03$) та Івано-Франківської – 7,5 % ($p=0,002$). У решти областях різниця у відповідях респондентів не має статистичної значущості ($p > 0,05$). У Львівській

області так вважають 32,0 %; Хмельницькій – 31,3 %; Дніпропетровській та Тернопільській – по 27,8 %; Херсонській – 22,0 %. Окрім цього, встановлена статистично істотна різниця у відповідях респондентів Львівської та Івано-Франківської областей ($p=0,002$).

Статистично однакова думка в учителів фізичної культури щодо неможливості формування екологічної компетентності у фізичному вихованні. Середній показник в опитаних нами респондентів становить 3,9 %. Вищий за середній показник виявлено у відповідях учителів фізичної культури Хмельницької (6,3 %); Львівської, Вінницької, Херсонської областей – по 6,0 %. Нижчий за середній – у вчителів Дніпропетровської – 2,8 %. Різниця у відповідях респондентів статистично не істотна (табл. 3.21).

Ми виявили, що 5,5 % учителів фізичної культури не змогли визначитися із ступенем формування екологічної компетентності засобами фізичного виховання.

Таблиця 3.21

Ступінь формування екологічної компетентності засобами фізичного виховання

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	62,0	0,85	32,0	0,48	6,0	0,49
Тернопільська	66,7	0,64	27,8	0,93	0,0	0,14
Хмельницька	62,5	0,9	31,3	0,55	6,3	0,44
Вінницька	48,0*	0,04	42,0*	0,03	6,0	0,49
Дніпропетровська	50,0	0,12	27,8	0,94	2,8	0,74
Івано-Франківська	90,6*	0,0001	7,5*	0,002	0,0	0,14
Херсонська	64,0	0,93	22,0	0,44	6,0	0,49
% середнього показника	63,4		27,2		3,9	

Примітка: * – статистично істотна різниця від середнього показника ($p<0,05$).

Респонденти зазначили, що громадянські та соціальні компетентності можуть бути легко сформовані у здобувачів освіти. Так вважають 58,9 % опитаних учителів [383]. При цьому виявлена статистично істотна різниця у

відповідях респондентів Івано-Франківської області ($p=0,002$) від середнього показника та показника у Львівській області ($p=0,01$).

Про легкість формування цієї ключової компетентності стверджують 81,1 % респондентів Івано-Франківської області, що відповідає високому рівню. У решти областях думка респондентів з цього питання статистично не відрізняється та становить: у Вінницькій області 68,0 %; Львівській – 58,0 %; Тернопільській – 55,6 %; Хмельницькій – 52,1 %; Херсонській – 50,0 % та Дніпропетровській – 47,2 %.

Про складність формування цієї ключової компетентності засобами фізичного виховання стверджують 34,0 % респондентів. Статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника виявлена у представників Івано-Франківської області – 17,0 % ($p=0,01$) та у відповідях респондентів Львівської та Івано-Франківської областей ($p=0,04$). В інших областях думка респондентів статистично однакова, різниця не істотна ($p>0,05$). Вищий за середній показник виявлено в представників Хмельницької (47,9 %), Тернопільської (40,7 %) та Дніпропетровської (36,1 %) областей.

У Львівській та Херсонській областях – відсоток респондентів, які переконані, що сформувати цю компетентність складно, збігається із середнім показником і становить 34,0 %.

Нижчий за середній показник виявлено у представників Вінницької області – 28,0 %.

Ми виявили, що для 2,8 % респондентів сформувати громадянські та соціальні компетентності у здобувачів освіти засобами фізичного виховання неможливо. Різниця у відповідях респондентів статистично не істотна від середнього показника. Так, у Львівській та Херсонській областях цей показник вищий за середній і становить 8,0 % ($p=0,06$); а у Вінницькій – 2,0%; Тернопільській – 1,9% нижчий за середній.

Виняток становлять учителі фізичної культури Хмельницької, Дніпропетровської та Івано-Франківської областей, де зафіксовано 0,0 % значення (табл. 3.22).

Окрім цього, 4,3 % учителів фізичної культури не змогли визначитися з відповіддю на це запитання.

Таблиця 3.22

**Ступінь формування громадянських і соціальних компетентностей
засобами фізичного виховання**

Область	Легко,%	р	Складно, %	р	Неможливо, %	р
Львівська	58,0	0,9	34,0	1	8,0	0,06
Тернопільська	55,6	0,65	40,7	0,34	1,9	0,7
Хмельницька	52,1	0,37	47,9	0,06	0,0	0,24
Вінницька	68,0	0,22	28,0	0,4	2,0	0,74
Дніпропетровська	47,2	0,18	36,1	0,8	0,0	0,3
Івано-Франківська	81,1*	0,002	17,0*	0,01	0,0	0,22
Херсонська	50,0	0,23	34,0	1	8,0	0,06
% середнього показника	58,9		34,0		2,8	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Ключова компетентність «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державною) та іноземними мовами» [384]. Для 56,6 % респондентів реалізувати її у фізичному вихованні легко. Найвищий відсоток зафіксовано у представників Хмельницької області – 72,9 %, що статистично істотно відрізняється від середнього значення ($p = 0,03$), а найнижчий – у Тернопільській області – 38,9 %, який теж статистично істотно різниться ($p = 0,02$). В інших областях різниця у відповідях респондентів статистично не істотна ($p > 0,05$).

Про легкість формування цієї компетентності під час уроку фізичної культури в Івано-Франківській області стверджують 66,0 % респондентів; Вінницькій – 64,0 %; Херсонській – 60,0 %; Львівській – 54,0 %; Дніпропетровській – 40,5 %.

Серед опитаних респондентів 33,9 % переконані, що сформувати здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними

мовами, використовуючи засоби фізичного виховання – складно.

Ми виявили статистично істотну різницю від середнього показника у відповідях респондентів Тернопільської області – 53,7 % ($p=0,005$). Можемо припустити, що такий високий відсоток може бути пов'язаний з тим, що державна мова асоціюється з рідною, тому для учителів фізичної культури Тернопільської області складність, перш за все, полягала у формуванні здатності спілкуватися іноземними мовами.

В інших областях думка респондентів статистично не відрізняється від середнього показника ($p>0,05$). Вищий за середній показник є відсоток респондентів Дніпропетровської (37,8 %) та Львівської (36,0 %) областей. Нижчий за середній показник встановлено в усіх інших областях: у Херсонській – 30,0 %; Вінницькій – 28,0 %; Хмельницькій – 27,1 %; Івано-Франківській – 24,5 %.

Ми виявили, що серед опитаних учителів 5,8 % вважають, що засобами фізичного виховання неможливо сформувати цю ключову компетентність. Різниця у відповідях респондентів статистично не відрізняється від середнього показника ($p>0,05$). Незважаючи на те, що думка респондентів статистично істотно не відрізняється, у представників Львівської та Херсонської областей відсоток тих, хто стверджує про неможливість формування компетентності, сягає 10,0 %, що перевищує середній показник опитаних.

Проте статистично істотно відрізняються показники Львівської та Хмельницької областей ($p=0,02$). Також у Вінницькій області виявлено вищий за середній показник – 6,0 %.

У решти областях відсоток тих, хто стверджує про неможливість формування цієї компетентності засобами фізичного виховання є нижчий за середній і становить: Івано-Франківська область – 5,7 %; Дніпропетровська – 5,4%; Тернопільська – 3,7 %. У Хмельницькій області таких респондентів не виявлено (табл. 3.23).

Опитування показало, що 3,7 % респондентів не надали відповідей на це запитання.

Таблиця 3.23

Ступінь формування ключової компетентності «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» засобами фізичного виховання

Область	Легко,%	p	Складно, %	p	Неможливо, %	p
Львівська	54,0	0,73	36,0	0,77	10,0	0,26
Тернопільська	38,9*	0,02	53,7*	0,005	3,7	0,53
Хмельницька	72,9*	0,03	27,1	0,35	0,0	0,09
Вінницька	64,0	0,32	28,0	0,41	6,0	0,96
Дніпропетровська	40,5	0,06	37,8	0,64	5,4	0,92
Івано-Франківська	66,0	0,2	24,5	0,17	5,7	0,98
Херсонська	60,0	0,65	30,0	0,59	10,0	0,26
% середнього показника	56,6		33,9		5,8%	

Примітка: * – статистично істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Про легкість формування інформаційно-комунікативної компетентності засобами фізичного виховання стверджують 56,1 % респондентів, що відповідає вищому за середній рівню. Виявлено статистично істотну різницю у відповідях респондентів Івано-Франківської області – 75,5 % ($p = 0,008$), що відповідає високому рівню її реалізації. В інших областях думка респондентів статистично не відрізняється ($p > 0,05$). Вищий за середній показник виявлено у представників Хмельницької (60,4 %) та Вінницької (58,0 %) областей. У представників решти областей відсоток, тих, хто з легкістю зможе сформувати цю ключову компетентність становить: Херсонська область – 52,0 %; Тернопільська – 51,9 %; Львівська – 48,0 % та Дніпропетровська – 47,2 %. Варто зазначити, що думка респондентів Івано-Франківської області статистично відрізняється від думки респондентів Львівської ($p = 0,004$).

Для 36,4% учителів фізичної культури складно сформувати інформаційно-комунікативну компетентність під час уроку. Думка представників Івано-Франківської області статистично істотно відрізняється від середнього показника ($p = 0,048$) і становить 22,6 %. Вищий за середній

показник виявлено у респондентів Львівської (46,0 %), Тернопільської (42,6 %), Херсонської (40,0 %), Вінницької (38,0 %) та Хмельницької (37,5 %) областей. Нижчий за середній показник виявлено в учителів фізичної культури Дніпропетровської області. Він становить 17,8 %. Окрім цього, статистично істотну різницю встановлено у відповідях респондентів Львівської та Івано-Франківської областей ($p=0,02$).

Про неможливість формування цієї ключової компетентності запевняють 3,7 % респондентів. Статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника не виявлено ($p>0,05$). Вищий за середній показник встановлено відсоток тих, хто в цьому переконаний, у Херсонській (8,0 %), Львівській (6,0 %), Дніпропетровській (5,6 %) та Вінницькій (4,0 %) областях. Нижчий за середній показник – у Хмельницькій області – 2,1 % (табл. 3.24). При цьому, 3,8 % опитаних учителів фізичної культури не відповіли на питання.

Таблиця 3.24

**Ступінь формування інформаційно-комунікативної компетентності
засобами фізичного виховання**

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	48,0	0,28	46,0	0,19	6,0	0,44
Тернопільська	51,9	0,56	42,6	0,38	0,0	0,15
Хмельницька	60,4	0,57	37,5	0,88	2,1	0,57
Вінницька	58,0	0,8	38,0	0,83	4,0	0,92
Дніпропетровська	47,2	0,31	27,8	0,31	5,6	0,57
Івано-Франківська	75,5*	0,008	22,6*	0,048	0,0	0,15
Херсонська	52,0	0,59	40,0	0,62	8,0	0,16
% середнього показника	56,1		36,4		3,7	

Примітка: * – статистично істотна різниця від середнього показника ($p<0,05$).

Припускаємо, що складність формування інформаційно-комунікативної компетентності у фізичному вихованні школярів може бути пов'язана з тим, що рівень комп'ютерної грамотності у фахівців із фізичної культури є низьким, а

також відсутнє облаштування у спортивній залі стаціонарних місць для мультимедійного супроводу фізичного виховання – презентацій та відеороликів для навчання техніки рухових дій.

Щодо формування математичної компетентності засобами фізичного виховання, то 55,7 % респондентів вважають, що у фізичному вихованні її ознаки легко реалізувати [384]. При цьому статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника виявлена в респондентів Івано-Франківської області. Цей відсоток становить 75,5 % ($p=0,007$), що відповідає високому рівню. В інших областях думка респондентів статистично не відрізняється, різниця не істотна ($p>0,05$). Однак в таких областях, як: Львівській, Вінницькій та Херсонській – виявлено, що відсоток тих, хто з легкістю може сформувати математичну компетентність вищий за середній показник: Львівська – 64,0 %; Вінницька – 60,0 %; Херсонська – 56,0 %. В інших областях – нижчий за середній показник: Тернопільська – 46,3 %; Дніпропетровська – 44,4 % та Хмельницька 43,8 %. Слід наголосити на тому, що думка респондентів Львівської області статистично істотно відрізняється від фахівців Хмельницької ($p=0,04$).

Більше третини респондентів (35,3 %) вважають, що математичну компетентність у фізичному вихованні сформувати складно. Слід зазначити, що думка респондентів в усіх областях одностайна. Ми не виявили статистично істотної різниці у відповідях респондентів ($p>0,05$). Найскладніше виявилось сформувати математичну компетентність учителям фізичної культури Тернопільської області (46,3 %), де відсоток є найвищим, а найнижчий відсоток – в Івано-Франківській області – 22,6 %. Окрім цього, у представників Хмельницької, Херсонської та Дніпропетровської областей цей показник є вищий за середній, що вказує на значні труднощі у формуванні цієї ключової компетентності. У Хмельницькій – 43,8 %; Херсонській – 40,0 % та Дніпропетровській – 36,1 %. У решти областях виявлено, що відсоток учителів, яким важко сформувати математичну компетентність засобами фізичного виховання, є нижчим за середній показник: Львівська (32,0 %);

Вінницька (26,0 %); Івано-Франківська (22,6 %).

На неможливості формування математичної компетентності наголошують 5,0 % респондентів. Статистично істотну різницю від середнього показника виявлено у представників Хмельницької області. Так вважають 12,5 % педагогів ($p=0,04$). В інших областях статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника ми не виявили. Вищий за середній показник встановлено у Вінницькій області – 6,0 % та Тернопільській – 5,6 % областях, у решти – цей показник нижчий за середній: Львівська та Херсонська – по 4,0 %; Дніпропетровська – 2,8 %; Івано-Франківська – 0,0 % (табл. 3.25).

При цьому, 4,0% учителів не визначилися з власною точкою зору на дане запитання.

Таблиця 3.25

**Ступінь формування математичної компетентності засобами
фізичного виховання**

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	64,0	0,27	32,0	0,65	4,0	0,76
Тернопільська	46,3	0,2	46,3	0,12	5,6	0,85
Хмельницька	43,8	0,12	43,8	0,25	12,5*	0,04
Вінницька	60,0	0,57	26,0	0,2	6,0	0,76
Дніпропетровська	44,4	0,2	36,1	0,92	2,8	0,56
Івано-Франківська	75,5*	0,007	22,6	0,07	0,0	0,1
Херсонська	56,0	0,97	40,0	0,52	4,0	0,76
% середнього показника	55,7		35,3		5,0	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p<0,05$).

Під час опитування учителів фізичної культури ми виявили, що такі ключові компетентності, як: «Компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологіях» та «Підприємливість і фінансова грамотність», за думкою фахівців, мають нижчий за середній рівень реалізації у фізичному

вихованні учнів [398].

Про легкість формування ключової компетентності «Компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологіях» стверджують 49,1 % респондентів.

Статистично істотно відрізняються відповіді респондентів Івано-Франківської та Дніпропетровської областей від середнього показника.

Так, найвищий відсоток виявлено в учителів Івано-Франківської області – 71,7 % ($p=0,002$), що відповідає вищому за середній рівню; а найнижчий – у респондентів Дніпропетровської області – 30,6 % ($p=0,03$), що відповідає низькому рівню. В інших областях думка щодо можливого формування цієї ключової компетентності є в межах статистичної похибки ($p>0,05$). У Тернопільській області так вважають 51,9 %; Херсонській – 50,0 %; Хмельницькій – 47,9 %; Львівській та Вінницькій по 46,0 %.

Про складність запевняють 41,5 % респондентів. Вищий за середній показник виявлено в представників усіх областей, крім Івано-Франківської. У цій області думка респондентів статистично істотно відрізняється від середнього показника і становить 22,6 % ($p=0,009$), а також від відповідей респондентів Львівської області ($p=0,01$). У Хмельницькій області так вважають 47,9 %; Дніпропетровській – 47,2 %; Львівській – 46,0 %; Тернопільській – 42,6 %; Херсонській та Вінницькій по 42,0 %.

Незначний відсоток учителів (4,4 %) вважають, що у фізичному вихованні учнів неможливо формувати цю компетентність. Найвищий відсоток зафіксовано у представників Львівської та Вінницької областей – по 8,0 %; а найнижчий – у Тернопільській та Івано-Франківській – по 1,9 %. У Хмельницькій області так вважають 4,2 %; Херсонській – 4,0 % та у Дніпропетровській – 2,8 %.

Ми не встановили істотної статистичної різниці у відповідях респондентів ($p>0,05$) (табл. 3.26).

Проте, 5,0 % опитаних учителів фізичної культури не дали відповіді на дане запитання. Це, на нашу думку, може свідчити про те, що учителі фізичної

культури не обізнані з ключовими компетентностями освітньої реформи «Нова українська школа» та не розуміють суті запитання.

Таблиця 3.26

**Ступінь формування компетентностей у галузі природничих наук,
техніки та технологій засобами фізичного виховання**

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	46,0	0,68	46,0	0,55	8,0	0,27
Тернопільська	51,9	0,7	42,6	0,88	1,9	0,39
Хмельницька	47,9	0,88	47,9	0,4	4,2	0,95
Вінницька	46,0	0,68	42,0	0,95	8,0	0,27
Дніпропетровська	30,6*	0,03	47,2	0,51	2,8	0,65
Івано-Франківська	71,7*	0,002	22,6*	0,009	1,9	0,39
Херсонська	50,0	0,9	42,0	0,95	4,0	0,89
% середнього показника	49,1		41,5%		4,4	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів ($p < 0,05$).

Найважче виявилось для учителів фізичної культури реалізувати ознаки такої компетентності, як «Підприємливість та фінансова грамотність». Ми припускаємо, що основні положення цієї ключової компетентності асоціюються у фахівців лише з питаннями фінансових прибутків, заробітком грошей, а не із формуванням рис підприємливої та фінансово успішної людини, таких як: уміння працювати в команді, приймати швидкі рішення на користь команди, розробляти стратегії в ігровій діяльності, брати відповідальність за прийняття власних рішень та рішень команди, планувати свій час, мобілізувати власні ресурси, виконувати різні ролі під час рухової активності та формувати лідерські якості.

Лише 31,1 % опитаних учителів стверджують, що формувати цю ключову компетентність засобами фізичного виховання є легко, що відповідає нижчому за середній рівню реалізації. При цьому статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів Івано-Франківської та Дніпропетровської областей. В учителів фізичної культури Івано-Франківської

області є найвищий відсоток серед опитаних і становить 47,2 % ($p=0,02$), а в учителів Дніпропетровської області – найнижчий – 8,3 % ($p=0,004$). Також виявлено статистично істотну різницю у відповідях респондентів Дніпропетровської та Львівської областей ($p=0,009$). В інших областях різниця між відповідями респондентів та середнім показником статистично не істотна ($p>0,05$) та коливається від 47,2 % в Івано-Франківській області до 18,8 % – у Хмельницькій. У Вінницькій області так вважають 40,0 % респондентів; Херсонській – 36,0 %; Тернопільській – 35,2 %; Львівській – 32,0 %.

Про складність висловилися 55,1 % респондентів. При цьому найвищий відсоток, який статистично істотно відрізняється від середнього показника, виявлено в учителів фізичної культури Хмельницької області – 72,9 % ($p=0,02$). Цей відсоток відповідає вищому за середній рівню реалізації. У решти областях думка респондентів в межах статистично істотної різниці ($p>0,05$). Вищий за середній показник виявлено відсоток у респондентів Дніпропетровської – 63,9 % та Львівської – 56,0 % областей. В інших областях відсоток відповідей респондентів нижчий від середнього значення: Тернопільська – 53,7 %; Херсонська – 50,0 %; Івано-Франківська – 45,3 %; Вінницька – 44,0 %.

Опитування учителів фізичної культури показало, що 8,6 % респондентів вважають, що формувати ключову компетентність «Підприємливість та фінансова грамотність» у фізичному вихованні неможливо. Це становить значні труднощі у доборі засобів фізичного виховання для її формування [384]. Ми встановили, що думка усіх опитаних респондентів відрізняється від середнього показника, проте вона не носить статистично значущого характеру ($p>0,05$). Вищий за середній показник виявлено у представників Львівської та Вінницької областей. Він становить 12,0 % в кожній області ($p=0,43$). У решти респондентів відсоток відповідей нижчий від середнього показника: Дніпропетровська та Хмельницька області – по 8,3 %; Херсонська – 8,0 %; Івано-Франківська – 5,7 %; Тернопільська – 5,6 % (табл. 3.27).

Також 5,2 % учителів фізичної культури не змогли визначитися із ступенем формування ключової компетентності «Підприємливість і фінансова

грамотність». З цього ми можемо стверджувати, що на даний момент, учителі фізичної культури потребують розроблення інструментарію для формування цієї компетентності у фізичному вихованні школярів.

Таблиця 3.27

Ступінь формування ключової компетентності «Підприємливість і фінансова грамотність» засобами фізичного виховання

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Не можливо, %	p
Львівська	32,0	0,9	56,0	0,9	12,0	0,43
Тернопільська	35,2	0,55	53,7	0,85	5,6	0,46
Хмельницька	18,8	0,08	72,9*	0,02	8,3	0,94
Вінницька	40,0	0,21	44,0	0,14	12,0	0,43
Дніпропетровська	8,3*	0,004	63,9	0,31	8,3	0,95
Івано-Франківська	47,2*	0,02	45,3	0,18	5,7	0,47
Херсонська	36,0	0,49	50,0	0,5	8,0	0,89
% середнього показника	31,1		55,1		8,6	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Отже, проведене нами опитування учителів фізичної культури дає підстави стверджувати, що, на думку фахівців, у фізичному вихованні школярів можна зреалізувати ознаки усіх ключових компетентностей, які визначені в Законі України «Про освіту» та передбачені Концепцією освітньої реформи «Нова українська школа». Однак варто зазначити, що ступінь їх реалізації не однаковий. Формування деяких із зазначених компетентностей не викликає труднощів у фахівців з фізичного виховання. Високий рівень легкого формування має така ключова компетентність, як «Вільне володіння державною мовою», вищі за середній рівні – вісім ключових компетентностей, таких, як «Культурна компетентність», «Навчання упродовж життя», «Інноваційність», «Екологічна компетентність», «Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності прав людини, добробуту та здорового способу життя з усвідомленням рівних прав та

можливостей», «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами», «Інформаційно-комунікативна компетентність» та «Математична компетентність». Найважче зреалізувати, на думку учителів фізичної культури, таку ключову компетентність, як «Підприємливість і фінансова грамотність».

Варто зазначити, що думка респондентів семи областей, а саме: Львівської, Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, Дніпропетровської та Херсонської – в переважній більшості статистично істотно не відрізняється від середнього показника щодо можливостей формування ключових компетентностей. Однак відповіді респондентів Івано-Франківської області істотно відрізняються від середнього показника у формуванні таких ключових компетентностей, як «Вільне володіння державною мовою», «Математична компетентність», «Компетентності в галузі природничих наук, техніці та технологіях», «Екологічна компетентність», «Інформаційно-комунікативна компетентність», «Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності прав людини, добробуту та здорового способу життя з усвідомленням рівних прав та можливостей», «Культурна компетентність» та «Підприємливість і фінансова грамотність». Відсоток легкого рівня формування є значно вищим і статистично відрізняється від думки респондентів інших областей.

Незважаючи на те, що учителі фізичної культури визначилися щодо ступеня запровадження компетентнісного підходу та можливості реалізації формування усіх ключових компетентностей, використовуючи засоби фізичного виховання, ми виявили значні труднощі в фахівців у наведенні конкретних прикладів, за допомогою яких можна здійснити реалізацію ознак кожної ключової компетентності. У відповідях респондентів виявлено тільки поодинокі випадки укладення педагогічних ситуацій, методичних підходів та прийомів, за допомогою яких можна визначити, що реалізовано компетентнісне навчання для здобувачів освіти. Ми вважаємо, що це може бути передумовами для розроблення та запровадження сучасних підходів у формуванні

професійних компетентностей фахівців з фізичного виховання щодо компетентнісного фізичного виховання. Це свідчить про необхідність розроблення програми підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, що надає можливість отримання теоретичних знань та практичних навичок щодо формування ключових компетентностей НУШ в учнів засобами фізичного виховання.

3.5. Поінформованість учителів фізичної культури з особливостями стандартів початкової та базової середньої освіти, що базуються на компетентнісному підході

Розроблення стандарту початкової освіти, стандарту фізкультурної освітньої галузі Нової української школи, а також запровадження змістових ліній стандартів у практику шкіл спонукало нас виявити рівень обізнаності фахівців фізичного виховання з основними положеннями цих стандартів [401].

На запитання анкети: «Чи ознайомлені Ви зі змістом стандарту освіти Нової української школи?» – 49,6 % респондентів вважають, що добре ознайомлені з основними положеннями цього документа.

Статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника не виявлено ($p > 0,05$).

Найвищий відсоток установлено в учителів фізичної культури Вінницької області – 61,0 %, а найнижчий – виявлено в учителів двох областей: у Тернопільській та Дніпропетровській – по 38,9 %.

У Хмельницькій області 60,4 % респондентів вважають свій рівень обізнаності високим; у Херсонській – 54,0 %; в Івано-Франківській – 52,8 %; у Львівській – 40,0 % (рис. 3.11).

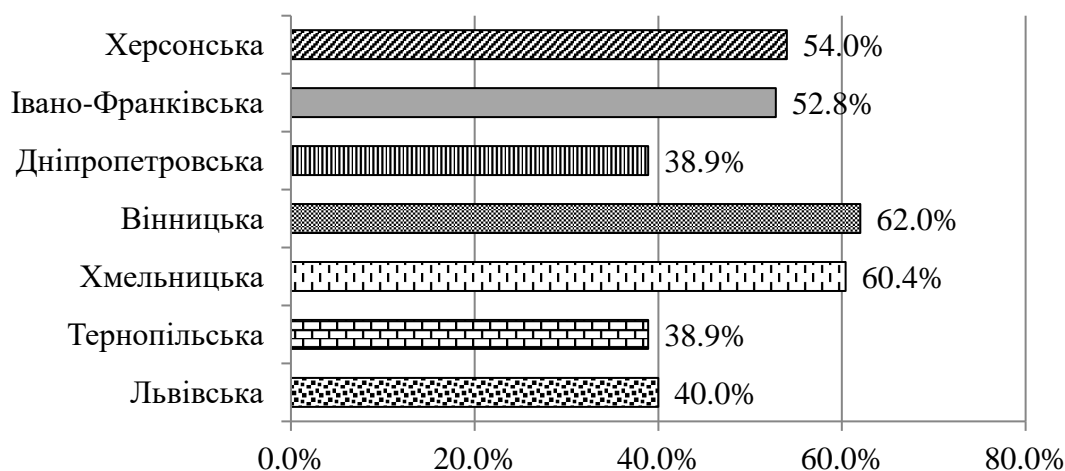

Рис. 3.11. Відсоткове значення обізнаних учителів фізичної культури зі стандартом початкової освіти Нової української школи

Незважаючи на те, що відповіді респондентів усіх областей статистично не відрізняються від середнього показника, ми виявили статистично істотну різницю між відповідями респондентів Львівської та Вінницької областей ($p=0,03$) та Львівської і Хмельницької областей ($p=0,04$) (табл. 3.28). На нашу думку, така ситуація може бути пов'язана з тим, що у Львівській області уроки фізичної культури у більшості шкіл проводять учителі початкових класів, а відтак фахівці з фізичної культури не цікавляться вимогами стандарту [401].

Таблиця 3.28

Різниця в обізнаності зі стандартом початкової освіти у відповідях респондентів між Львівською та інших областей

Області	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)	Л(n=50)
	Т(n=54)	Хм(n=48)	В(n=50)	Д(n=36)	ІФ(n=53)	Х(n=50)
%	40,0	40,0*	40,0*	40,0	40,0	40,0
	38,9	60,4	62,0	38,9	52,8	54,0
P	0,91	0,04	0,03	0,92	0,19	0,16

Примітка: * - статистично істотна різниця ($p<0,05$). Області: Л – Львівська, Т – Тернопільська, Хм – Хмельницька, В – Вінницька, Д – Дніпропетровська, ІФ – Івано-Франківська, Х – Херсонська

Окрім цього, наше дослідження показало, що дещо менше половини

респондентів (45,5 %) вважають свій рівень поінформованості недостатнім. Статистично істотно відповіді респондентів не відрізняються від середнього показника ($p > 0,05$). Найвищий показник таких учителів виявлено у Тернопільській області – 57,4 %; найменший – у Вінницькій – 34,0 %. У Львівській області так вважають 54,0 % респондентів; Дніпропетровській – 50,0 % Івано-Франківській – 47,2 %; Хмельницькій – 39,6 %; Херсонській – 36,0 %. Ми виявили статистично істотну різницю у відповідях респондентів Львівської та Вінницької областей ($p = 0,04$).

Середній показник тих, хто не ознайомлений з основними положеннями нового стандарту освіти в початковій школі, становить 3,5 %. Статистично істотно рівень поінформованості від середнього показника відрізняється у представників Херсонської області, де відсоток є найвищим і становить 10,0 % ($p = 0,04$). У решти областях різниця у відповідях респондентів статистично не істотна ($p > 0,05$). У Львівській області це 6,0 %; Вінницькій – 4,0 %; Дніпропетровській – 2,8 %; Хмельницькій та Івано-Франківській не виявлено жодного респондента.

Ми запропонували респондентам обрати три основних джерела отримання інформації про стандарт початкової освіти. На те, що основним джерелом є курси підвищення кваліфікації вказали всі респонденти, крім респондентів Тернопільської та Хмельницької областей. У цих областях про розроблення та запровадження стандарту початкової освіти Нової української школи учителі фізичної культури дізналися під час засідань педагогічної ради у закладах освіти.

Під час курсової перепідготовки 60,4 % респондентів розглядали питання, пов'язані з новим стандартом освіти. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів в Івано-Франківській області, де відсоток є найвищим – 88,7 % ($p = 0,0001$), та Тернопільській – 33,3 %, де відсоток – найнижчий ($p = 0,0002$). В інших областях різниця у відповідях респондентів статистично не відрізняється ($p > 0,05$). Так, у Хмельницькій області на курсах підвищення кваліфікації ознайомлено зі стандартом 68,8 %

респондентів; Львівській – 64,0 %; Дніпропетровській – 58,3 %; Вінницькій – 56,0 % та Херсонській – 54,0 %. Статистично істотна різниця виявлена у відповідях респондентів Львівської (64,0 %) та Тернопільської (33,3 %) областей, при $p=0,045$.

Більше половини респондентів (51,7 %) вказали, що про особливості стандарту початкової освіти Нової української школи дізналися у власному закладі освіти під час засідань педагогічної ради. Найвищий відсоток відповідей респондентів на дане запитання виявлено у Хмельницькій області – 72,9 %. Це статистично істотно відрізняється від середнього показника ($p=0,006$), а найнижчий – у Дніпропетровській області 30,6 % ($p=0,02$), що теж є статистично істотною різницею. У Тернопільській області відсоток становить 55,6 %; Херсонській – 54,0 %; Івано-Франківській – 52,8 %; Вінницькій – 52,0 %; Львівській – 44,0 %. У Львівській області відповіді респондентів (44,0 %) статистично відрізняються від відповідей учителів фізичної культури Хмельницької області (72,9 %), $p=0,003$.

Наступне джерело – засоби масової інформації. Так стверджують 34,2 % опитаних респондентів, що відповідає нижчому за середній рівню. При цьому статистично істотно від середнього показника відрізняється думка представників Тернопільської – 55,6 % ($p=0,003$) та Дніпропетровської областей – 13,9 % ($p=0,01$). У решти областях статистично істотної різниці не виявлено ($p>0,05$).

Так, вищий за середній показник встановлено в Хмельницькій (45,8 %), Львівській (36,0 %) областях, а нижчий за середній – в Івано-Франківській (34,0 %), Херсонській (32,0 %), Вінницькій (22,0 %) областях. Ми виявили статистично істотну різницю у відповідях респондентів Львівської (36,0 %) та Тернопільської (55,6 %) областей ($p=0,045$), а також Львівської (36,0 %) та Дніпропетровської (13,9 %) областей ($p=0,02$).

Серед учителів фізичної культури 24,7 % респондентів самостійно дізналися про трансформацію стандарту початкової освіти через мережу «Інтернет». Статистично істотно від середнього показника відрізняються

відповіді респондентів Хмельницької області, де зафіксовано найвищий відсоток – 41,7 % ($p=0,01$). В інших областях статистично істотно відповіді респондентів не відрізняються. У Львівській області – 32,0% учителів; Тернопільській – 27,8 %; Івано-Франківській – 24,5 %; Херсонській – 20,0 %; Вінницькій – 16,0 % та Дніпропетровській – 11,1 % самостійно довідалися про новий стандарт освіти. Окрім цього, відповіді респондентів Дніпропетровської області (11,1 %) статистично істотно різняться з відповідями респондентів Львівської області (32,0 %), за $p=0,02$.

Найрідше джерелом отримання інформації щодо особливостей стандарту початкової освіти Нової української школи виявилось спілкування з колегами. Про це стверджують лише 18,9 % респондентів. Статистично істотно відповіді респондентів відрізняються у Хмельницькій області – 50,0 % ($p=0,00$).

У Тернопільській області це 25,9 %; Івано-Франківській – 17,0 %; Вінницькій – 12,0 %; Дніпропетровській – 11,1 %; Львівській та Херсонській – по 8,0 %, що статистично істотно відрізняється від думки респондентів Тернопільської (25,9 %), за $p=0,02$ та Хмельницької областей (50,0 %), за $p=0,00$ (табл. 3.29). Варто зазначити, що 3,6 % опитаних учителів обрали власний варіант, не зазначений в анкеті. Це засідання методичних об'єднань учителів фізичної культури, круглі столи та вебінари.

Таблиця 3.29

Джерела отримання інформації про стандарт початкової освіти НУШ

Область	Джерела інформативності									
	ЗМІ, %	p	КПК, %	p	Друзі, колеги %	p	Заклад освіти, %	p	Інтер- нет, %	p
Львівська	36,0	0,8	64,0	0,63	8,0	0,06	44,0	0,31	32,0	0,27
Тернопільська	55,6*	0,003	33,3*	0,0002	25,9	0,23	55,6	0,59	27,8	0,63
Хмельницька	45,8	0,12	68,8	0,26	50,0*	0,00	72,9*	0,006	41,7*	0,01
Вінницька	22,0	0,09	56,0	0,55	12,0	0,24	52,0	0,97	16,0	0,18
Дніпропетров- ська	13,9*	0,01	58,3	0,81	11,1	0,25	30,6*	0,02	11,1	0,07

Продовження таблиці 3.29

Івано-Франківська	34,0	0,98	88,7*	0,0001	17,0	0,74	52,8	0,88	24,5	0,97
Херсонська	32,0	0,76	54,0	0,39	8,0	0,06	54,0	0,76	20,0	0,47
Середній показник, %	34,2		60,4		18,9		51,7		24,7	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів ($p < 0,05$).

На запитання анкети: «Чи підтримуєте Ви укладання стандарту освіти початкової школи на основі компетентнісного підходу?», – 43,0 % респондентів дали схвальну відповідь. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів Тернопільської області, де виявлено найнижчий відсоток – 27,8 %, за $p = 0,03$. Найвищий відсоток підтримки виявлено в Івано-Франківській області – 50,9 %. У Львівській – 50,0 %; Херсонській – 46,0 %; Хмельницькій – 45,8 %; Вінницькій – 44,0 %; Дніпропетровській – 36,1 %. Статистично істотна різниця виявлена у відповідях респондентів Львівської та Тернопільської областей ($p = 0,02$).

Відсоток тих респондентів, які частково підтримують, становить 45,4 %. При цьому думка респондентів в опитаних областях статистично не відрізняється ($p > 0,05$). Вищий за середній показник зафіксовано у Тернопільській (51,9 %), Івано-Франківській (40,1 %), Львівській (48,0 %), Хмельницькій (47,9 %) та Дніпропетровській (47,2 %) областях. Нижчий за середній виявлено у Вінницькій (38,0 %) та Херсонській (36,0 %) областях.

Негативно ставляться до стандарту освіти НУШ та заперечують потребу у його розробленні та впровадженні 2,9 % респондентів. Це 10,0 % респондентів Вінницької та Херсонської областей, що статистично відрізняється від середнього показника та від думки респондентів Львівської області ($p = 0,02$). У решти п'яти областях, а саме: Львівській, Тернопільській, Хмельницькій, Дніпропетровській та Івано-Франківській – таких респондентів не виявлено [401].

Нічого не відомо про стандарт освіти 4,5 % респондентам. Найвищий

відсоток таких респондентів у Тернопільській області – 13,0 %, що статистично відрізняється від середнього показника ($p=0,01$) та від показника Львівської області ($p=0,008$). У Вінницькій області – 8,0 % (статистично істотна різниця між Львівською областю ($p=0,04$); Хмельницькій – 6,3 %; Херсонській – 4,0 %. У Львівській, Дніпропетровській та Івано-Франківській областях негативного ставлення респондентів не виявлено. При цьому, 4,2 % учителів фізичної культури не відповіли на дане запитання.

Щодо стандарту освіти фізкультурної освітньої галузі, то слід зазначити, що учителі фізичної культури не активно цікавляться вимогами стандарту Нової української школи в початкових класах. Так, в середньому 47,2 % респондентів зазначили, що добре знають особливості стандарту фізкультурної освітньої галузі [401]. При цьому найвищий відсоток становлять відповіді респондентів Вінницької області – 66,0 %, що статистично істотно відрізняється від середнього показника ($p=0,01$), а найнижчий – у Львівській (32,0 %), де теж виявлена статистична різниця ($p=0,04$). Слід зазначити, що відповіді респондентів Львівської області статистично відрізняються від думок респондентів трьох областей: Вінницької – 66,0 % ($p=0,0007$), Івано-Франківської – 60,4 % ($p=0,004$) та Херсонської – 54,0 % ($p=0,03$). Відповіді респондентів Тернопільської (38,9 %), Хмельницької (45,8 %), Дніпропетровської (33,3 %) областей статистично не відрізняються від середнього показника та від відповідей респондентів Львівської області. Така ситуація спонукає нас визнати, що у Львівській області учителі фізичної культури не цікавляться особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі, тому ефективно його впровадження може бути під загрозою.

Менше половини респондентів (46,1 %) стверджують, що рівень їхньої обізнаності є недостатній. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів Вінницької області – 30,0 % ($p=0,03$), де зафіксовано найнижчий відсоток таких учителів. Цей відсоток статистично істотно відрізняється від думки респондентів Львівської області ($p=0,02$). В інших областях думка респондентів статистично не істотна ($p>0,05$). Вищий

відсоток від середнього показника виявлено у представників Хмельницької (54,2 %), Львівської (54,0 %), Дніпропетровської (52,8 %), Тернопільської (51,9 %) областей. Нижчий – у Херсонській (40,0 %) та Івано-Франківській (39,6 %) областях.

Ми виявили незначний відсоток респондентів, які взагалі нічого не чули про стандарт фізкультурної освітньої галузі – 3,3 %. Думка опитаних респондентів однастайна та статистично істотно не відрізняється від середнього показника ($p > 0,05$). Варто зазначити, що ми не виявили таких респондентів у Хмельницькій, Дніпропетровській та Івано-Франківській областях, нижчий від середнього показника – відсоток відповідей респондентів у Вінницькій області (2,0 %), вищий за середній показник – у Херсонській – 6,0 %; Тернопільській – 7,4 % та Львівській областях – 8,0 %. При цьому, виявлена статистично істотна різниця у відповідях респондентів Львівської та Хмельницької ($p = 0,045$); Львівської та Івано-Франківської областей ($p = 0,04$) (рис. 3.12). Також 3,4 % опитаних учителів фізичної культури не відповіли на дане запитання.

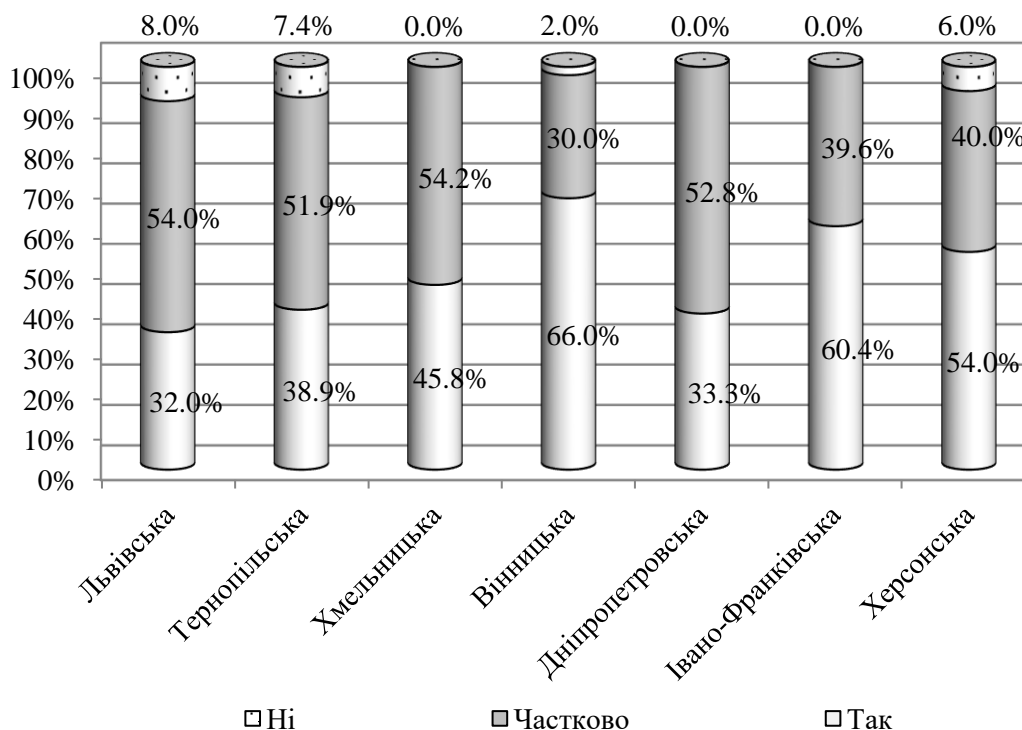

Рис. 3.12. Обізнаність учителів фізичної культури з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі, %

Оскільки стандарт початкової освіти та фізкультурної освітньої галузі базується на компетентнісному підході, то ми вважали доречним поцікавитися думкою учителів фізичної культури чи потребують вони додаткового навчання під час курсової перепідготовки. Таке навчання, на нашу думку, дало б можливість поліпшити фахову майстерність з формування ключових компетентностей НУШ засобами фізичного виховання [401].

Наше опитування показало, що 38,6 % учителів фізичної культури вважають, що потребують такого навчання. При цьому вищий від середнього показника виявлено відсоток респондентів у Дніпропетровській (50,0 %), Херсонській (42,0 %), Хмельницькій (41,7 %), Львівській та Вінницькій областях – по 40,0 %.

Нижчий за середній показник – в Івано-Франківській (34,0 %) та Тернопільській областях (22,2 %). Різниця у відповідях респондентів від середнього показника статистично не істотна ($p > 0,05$), крім Тернопільської області, де виявлена статистично істотна різниця ($p = 0,02$).

Думка респондентів Львівської області статистично істотно не відрізняється від решти областей ($p > 0,05$).

Дещо більше третини респондентів (33,9 %) вважають, що швидше потребують, ніж не потребують подібного навчання. При цьому думка респондентів з цього питання є одностайною. Ми не виявили статистично істотної різниці у відповідях респондентів від середнього показника та відповідей учителів фізичної культури Львівщини.

Однак найвищий відсоток з цього питання встановлено у представників Івано-Франківської області – 43,4 %, а найнижчий – у Херсонській області – 24,0 %.

У Львівській області так вважають 40,0 % респондентів; Тернопільській – 38,9 %; Хмельницькій – 35,4 %; Вінницькій – 28,0 %; Дніпропетровській – 27,8 %.

У тому, що швидше не потребують, ніж потребують додаткового навчання, переконані 20,1 % учителів фізичної культури. Найвищий відсоток

таких респондентів виявлено у Тернопільській області – 31,5 %, що статистично не відрізняється від середнього показника ($p=0,06$); а найнижчий – у Дніпропетровській – 5,6 %, що статистично істотно відрізняється ($p=0,03$).

В інших областях думка респондентів статистично істотно не відрізняється ($p>0,05$). У Тернопільській області так вважають 31,5 % респондентів; Хмельницькій – 22,9 %; Херсонській – 22,0 %; Івано-Франківській – 20,8 %; Львівській – 20,0 % та Вінницькій – 18,0 %.

Окрім цього, існує статистично істотна різниця у відповідях респондентів Львівської (20,0 %) та Дніпропетровської (5,6 %) областей, за $p=0,03$.

Заперечують потребу додаткового навчання 5,7 % опитаних респондентів. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка учителів Вінницької області, де відсоток таких респондентів є найвищим – 14,0 % ($p=0,03$). В інших областях різниця статистично не істотна ($p>0,05$).

У Херсонській області 12,0 % респондентів негативно ставляться до додаткового навчання, у Дніпропетровській – 8,3 %; Тернопільській – 3,7 %; Івано-Франківській – 1,9 %.

У Львівській та Хмельницькій областях ми не виявили жодного респондента, який би заперечував потребу у розробленні навчальних спецкурсів, спрямованих на розвиток чи удосконалення професійних компетентностей щодо особливостей стандарту фізкультурної освітньої галузі під час курсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури (табл. 3.30).

Проте 1,7 % опитаних учителів проявили байдужість та не надали відповідей на це запитання.

Вважаємо, що результати опитування фахівців на це запитання може бути однією з передумов розроблення та запровадження подібного спецкурсу у курсовій перепідготовці учителів фізичної культури Львівської та Вінницької областей, оскільки у Львівській області виявлено найвищий відсоток учителів, які потребують навчання, а у Вінницькій, – які заперечують потребу.

Таблиця 3.30

Ставлення респондентів щодо необхідності додаткового навчання з формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання під час курсів підвищення кваліфікації

Область	Позитивне %, р	Швидше позитивне, % р	Швидше негативне, % р	Негативне, %, р
Львівська	40,0 0,85	40,0 0,4	20,0 0,99	0,0 0,08
Тернопільська	22,2* 0,02	38,9 0,47	31,5 0,06	3,7 0,55
Хмельницька	41,7 0,68	35,4 0,84	22,9 0,65	0,0 0,09
Вінницька	40,0 0,85	28,0 0,41	18,0 0,72	14,0* 0,03
Дніпропетровська	50,0 0,18	27,8 0,46	5,6* 0,03	8,3 0,53
Івано-Франківська	34,0 0,52	43,4 0,18	20,8 0,91	1,9 0,25
Херсонська	42,0 0,65	24,0 0,16	22,0 0,76	12,0 0,09
% середнього показника	38,6	33,9	20,1	5,7

Примітка: * – статистично істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Наше дослідження показало, що найважливішим джерелом отримання новітньої інформації в сучасній освіті є курси підвищення кваліфікації, тому нас цікавила думка учителів фізичної культури щодо важливості розроблення системи курсової перепідготовки, програми спецкурсу, який би окреслював шляхи формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання. Потребу в розробленні такого спецкурсу підтримують 64,8 % респондентів. При цьому найвищий відсоток виявлено у відповідях респондентів Львівської області – 76,0 %; найнижчий – Херсонської області (44,0 %). Думка респондентів Херсонщини статистично істотно відрізняється від середнього показника ($p = 0,005$) та від думки респондентів Львівської області ($p = 0,001$).

В Івано-Франківській області 73,6 % респондентів потребують розроблення такого спецкурсу, Хмельницькій – 72,9 %; Вінницькій – 64,0 %; Дніпропетровській – 63,9 %; Тернопільській – 59,3 %, за $p > 0,05$.

У тому, що на даному етапі такий спецкурс у курсовій перепідготовці

скоріше мав би бути, ніж ні, переконані 22,3 % учителів. Статистично істотної різниці у відповідях респондентів семи областей ми не виявили ($p > 0,05$).

Вищий за середній показник встановлено у представників Тернопільської (31,5 %); Дніпропетровської (25,0 %) та Івано-Франківської областей (22,6 %), а нижчий – у Львівській, Херсонській – по 20,0 % та Вінницькій – 18,0 %.

Незначний відсоток респондентів, а саме 8,3 % вважають, що розроблення такого спецкурсу швидше не потрібно, ніж потрібно. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів Херсонської області ($p = 0,001$), де відсоток є найвищим – 26,0 %.

У решти областях різниця статистично не істотна (за $p > 0,05$). У Вінницькій області – 12,0 %; Хмельницькій – 8,3 %; Львівській – 4,0 %; Івано-Франківській – 3,8 %; Тернопільській – 3,7 %. Окрім цього, ми виявили статистично значущу різницю у відповідях респондентів Львівської та Херсонської областей (за $p = 0,002$).

Заперечують потребу в розробленні спецкурсу 2,0 % респондентів. Це учителі фізичної культури Херсонської, Вінницької та Тернопільської областей. Однак їхні відповіді статистично істотно не відрізняються від середнього показника та від відповідей респондентів Львівської області (за $p > 0,05$).

У Херсонській та Вінницькій областях так вважають 6,0 % учителів; у Тернопільській – 1,9 %. Учителі фізичної культури Львівської, Хмельницької, Дніпропетровської та Івано-Франківської не виявили заперечення під час опитування (табл. 3.31).

Серед опитаних учителів виявлено 2,6 % тих, хто не відповів на запитання. Вважаємо, що цей відсоток учителів відображає байдужість і нерозуміння сутності трансформаційних процесів у системі шкільної освіти та фізичному вихованні школярів, та такі учителі не готові до реалізації основних концептуальних положень освітньої реформи «Нова українська школа».

Таблиця 3.31

Ставлення респондентів до розроблення спецкурсу з формування професійної компетентності Нової української школи

Область	Потрібно, %	p	Швидше потрібно, %	p	Швидше не потрібно, %	p	Не потрібно, %	p
Львівська	76,0	0,12	20,0	0,71	4,0	0,29	0,0	0,31
Тернопільська	59,3	0,43	31,5	0,14	3,7	0,24	1,9	0,96
Хмельницька	72,9	0,27	18,8	0,58	8,3	1	0,0	0,32
Вінницька	64,0	0,91	18,0	0,49	12,0	0,39	6,0	0,09
Дніпропетровська	63,9	0,91	25,0	0,71	0,0	0,07	0,0	0,39
Ів.-Франківська	73,6	0,21	22,6	0,96	3,8	0,25	0,0	0,3
Херсонська	44,0*	0,005	20,0	0,71	26,0*	0,0001	6,0	0,09
% середнього показника	64,8		22,3		8,3		2,0	

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів ($p < 0,05$).

Отже, проведене опитування учителів фізичної культури дає можливість стверджувати, що в опитаних областях у закладах загальної середньої освіти ведеться недостатня методична робота з роз'яснення особливостей стандарту початкової освіти загалом та фізкультурної освітньої галузі зокрема. Підґрунтям такого висновку вважаємо є те, що менше ніж половина респондентів знають про зміст, загальні та конкретні обов'язкові очікувані результати навчання здобувачів освіти, що відображено у стандарті початкової освіти.

Ми виявили, що основними джерелами, звідки учителі черпають інформацію про зміст стандартів Нової української школи є курси підвищення кваліфікації, засідання педагогічної ради закладу освіти та засоби масової інформації.

Окрім цього, третина учителів фізичної культури стверджує, що потребує додаткового навчання, а більшість опитаних учителів переконана в доцільності розроблення та запровадження спецкурсу під час курсової перепідготовки. Особливо гостро це бажання виявлено у респондентів Львівської (76,0 %) та

Івано-Франківської (73,6 %) областей, а найбільше заперечують потребу учителі фізичної культури Вінницької та Херсонської областей.

Така ситуація підтверджує наше припущення щодо важливості розроблення системи спецкурсів, програми курсів підвищення кваліфікації та впровадження її у навчальні плани курсової перепідготовки учителів фізичної культури.

Опитування учителів фізичної культури дозволило нам виокремити труднощі, які перешкоджають якісному проведенню заходів із фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі, а саме:

- неякісна чи застаріла матеріально-технічна база закладів освіти;
- відсутній інвентар чи недостатня його кількість для якісного проведення уроків фізичної культури та виконання вимог стандарту Нової української школи, вимог рамкової освітньої програми;
- часті зміни навчальних програм з фізичної культури;
- специфічне ставлення інших учителів-предметників до фізичної культури як до другорядного предмета;
- різні можливості учнів, пов'язані з їхнім станом здоров'я та рівнем фізичної підготовленості;
- велика завантаженість спортивної зали та нераціонально складений розклад з фізичної культури;
- недостатнє методичне забезпечення предмета;
- високі вимоги до учителя;
- недостатня професійна компетентність учителів з питань формування ключових компетентностей здобувачів освіти засобами фізичного виховання.

Найбільшою перепорою для якісного впровадження компетентнісного стандарту освіти учителі вважають стан матеріально-технічного забезпечення та інвентарю (74,3 %). При цьому статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів у Тернопільській (88,9 %) та Івано-Франківській (88,7 %) областях ($p=0,02$), де відсоток невдоволених наявним

інвентарем та обладнанням є найвищий. У Вінницькій та Херсонській областях так вважають 60,0 % респондентів, що теж статистично істотно відрізняється від середнього показника ($p=0,03$). Вищий за середній показник невдоволених виявлено у Хмельницькій (83,3 %) та Дніпропетровській (75,0 %), нижчий – у Львівській (64,0 %). Ми виявили статистично істотну різницю між відповідями респондентів Львівської (64,0 %) та Тернопільської (88,9 %), за $p=0,003$; Львівської (64,0 %) та Хмельницької (83,3 %), при $p=0,03$; Львівської (64,0 %) та Івано-Франківської (88,7 %) областей, за $p=0,003$.

Окрім цього, учителі фізичної культури наголошують на негативному ставленні педагогів, які викладають інші предмети, до фізичної культури. Так вважають 38,5 % респондентів. Статистично істотно відрізняється думка респондентів від середнього показника у Херсонській області, де зафіксовано найнижчий відсоток – 14,0 % ($p=0,0007$), та від відповідей респондентів Львівської області – 40,0 % ($p=0,003$).

В інших областях думка респондентів однастайна з цього питання ($p>0,05$). Однак у п'яти областях відсоток респондентів є вищий за середній показник: Івано-Франківська – 49,1%; Тернопільська – 46,0 %; Дніпропетровська – 44,4 %; Львівська – 40,0 %; Хмельницька – 39,6 %. Лише у Вінницькій області відсоток є нижчим за середній показник – 36,0 %.

Серед чинників, які негативно впливають на якісне проведення уроків фізичної культури в умовах трансформаційних процесів на сучасному етапі розвитку шкільної освіти, є нераціонально складений розклад та велика завантаженість спортивної зали школи. Про це стверджують 32,4 % респондентів. При цьому особливо гостро це питання стоїть у Львівській області, де зафіксовано найвищий відсоток – 64,0 %, що статистично істотно відрізняється як від середнього показника ($p=0,00$), та від відповідей респондентів решти областей (табл. 3.32). У неформальних бесідах учителі фізичної культури стверджують, що розклад уроків фізичної культури адміністрація закладу освіти створює за залишковим принципом, і тоді, у спортивній залі може одночасно перебувати два чи три класи, що негативно

впливає на створення безпечного освітнього середовища та дотримання правил техніки безпеки.

Таблиця 3.32

Різниця у відповідях респондентів Львівської та інших областей щодо нерационально складеного розкладу уроків

Област i	Л (n=50)	Л (n=50)	Л (n=50)	Л (n=50)	Л (n=50)	Л (n=50)
	Т (n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д (n=36)	ІФ(n=53)	Х(n=50)
%	64,0*	64,0*	64,0*	64,0*	64,0*	64,0*
	29,6	33,3	18,0	27,8	37,7	16,0
P	0,0004	0,002	0,00	0,0009	0,008	0,00

Примітка: * – статистично істотна різниця у відповідях респондентів ($p < 0,05$).

Області: Л – Львівська, Т – Тернопільська, Хм – Хмельницька, В – Вінницька,

Д – Дніпропетровська, ІФ – Івано-Франківська, Х – Херсонська

Також ми з'ясували, що від середнього показника статистично істотно відрізняється думка респондентів Вінницької – 18,0 %, за $p = 0,04$ та Херсонської – 16,0 % областей, за $p = 0,02$. В інших областях відповіді респондентів істотно не відрізняються ($p > 0,05$). Вищий за середній показник виявлено у Івано-Франківській (37,7 %) та Хмельницькій (33,3 %) областях, а нижчий – у Тернопільській (29,6 %) та Дніпропетровській (27,8 %).

Проблемою для учителів фізичної культури є той факт, що на одному уроці займаються діти з різними можливостями. Учителі наголошують, що це складає певні перепони в руховій активності учнів, оволодінні технікою виконання фізичних вправ, організації уроку фізичної культури, фізичній підготовленості школярів та підготовці до спортивних змагань.

Про це стверджують 26,4 % респондентів. Статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів Івано-Франківської області, де зафіксовано найвищий відсоток – 41,5 % ($p = 0,02$) та від думки респондентів Львівської області ($p = 0,02$). В інших областях різниця статистично не істотна ($p > 0,05$). Вищий за середній показник виявлено у Херсонській (30,0 %) та Тернопільській (29,6 %) областях, нижчий – у

Дніпропетровській (25,0 %), Хмельницькій (20,8 %), Львівській (20,0 %) та Вінницькій (18,0 %).

Після смертельних випадків під час уроків фізичної культури у 2008/2009 н.р. профільне міністерство систематично працювало над удосконаленням навчальної програми, запроваджуючи періодично зміни. На думку учителів фізичної культури, така ситуація теж негативно позначається на якісному проведенні уроків. Так вважають 15,6 % респондентів. При цьому статистично істотно від середнього показника відрізняється думка респондентів лише Вінницької області, де зафіксовано найвищий показник – 28,0 % ($p=0,03$). Варто зазначити, що статистично істотна різниця з цього питання виявлена між респондентами Львівської та Вінницької областей ($p=0,045$), в інших областях думка респондентів однотайна. Вищий за середній показник виявлено у Дніпропетровській (16,7 %) та Херсонській (16,0 %) областях. У решти областях – відсоток є нижчим за середній: Тернопільська – 14,8 %; Хмельницька – 12,5 %; Львівська – 12,0 %; Івано-Франківська – 9,4 %.

Учителі фізичної культури вважають, що реформа «Нова українська школа» запроваджує високі вимоги до педагогічних працівників. І цей факт може стати перешкодою до якісного проведення уроку фізичної культури, оскільки педагоги змушені більше уваги приділяти самоосвіті, участі в тренінгах, семінарах, а не роботі зі школярами у позанавчальний час. Про це стверджують 11,3 % респондентів. При цьому учителі фізичної культури однотайні у цьому питанні. Статистично істотно їхні відповіді не відрізняються від середнього показника ($p>0,05$). Вищий за середній показник виявлено у відповідях респондентів Херсонської (20,0 %) та Хмельницької (18,8 %) областей, нижчий – у Вінницькій (10,0 %), Львівській (8,0 %), Тернопільській та Дніпропетровській – по 5,6 %. В Івано-Франківській – 11,3 %.

Недостатнє методичне забезпечення уроків фізичної культури – ще один чинник, який виокремлюють респонденти як недолік сьогодення для якісної трансформації галузі. Про це стверджують 7,9 % учителів. Особливо гостро

недостатнє методичне забезпечення предмета виявлено у Хмельницькій області, де зафіксовано найвищий відсоток – 16,7 %, що статистично істотно відрізняється від середнього показника опитаних ($p=0,045$). В інших областях різниця у відповідях респондентів не істотна ($p>0,05$). У Тернопільській області так вважають 11,1 %; Львівській – 10,0 %; Вінницькій – 8,0 %; Дніпропетровській – 5,6 %; Херсонській – 2,0 %; Івано-Франківській – 1,9 %.

Недостатня професійна компетентність учителя фізичної культури як чинник, що перешкоджає ефективному проведенню уроків фізичної культури в умовах трансформації фізичного виховання в нову українську школу, виявлена у 4,9 % респондентів. При цьому думка фахівців є однотайна, і не існує статистично істотної різниці у відповідях респондентів у жодній області від середнього показника ($p>0,05$). Однак особливо гостро потребу у підвищенні фахової компетентності відчують респонденти Хмельницької області, де зафіксовано найвищий відсоток – 10,4 %. Вищий за середній показник виявлено ще й у Дніпропетровській області – 8,3 %. У решти областях цей показник є нижчим за середній: Львівська, Вінницька, Херсонська – по 4,0 %; Тернопільська – 3,7 %; Івано-Франківська – 0,0 %. Варто зазначити, що 1,6 % опитаних учителів не виявили чинників, які перешкоджають упровадженню вимог Нової української школи в практику закладів загальної середньої освіти.

Отже, серед чинників, які впливають на ефективне проведення уроків фізичного культури в закладах загальної середньої освіти, як зазначили фахівців, можна виокремити ті, які залежать від центральних органів влади – Міністерства освіти та науки України та від місцевих органів управління шкільною освітою. Від центральних – підготовка якісних навчальних програм та відсутність частих змін у їх змісті. Для якісного запровадження освітніх трансформацій НУШ місцеві органи влади та адміністрація закладу освіти мають оновлювати матеріальну базу, забезпечувати достатньою кількістю інвентарю, зменшити завантаженість спортивної зали та раціонально складати розклад уроків, однаково ставитися до усіх предметів інваріантної складової навчальних планів МОН України. Від закладів вищої освіти, зокрема

післядипломної, залежить якісне формування професійної компетентності та педагогічної майстерності як майбутніх, так і учителів фізичної культури, що працюють у школах. При впровадженні освітніх трансформацій важливим, на нашу думку, є методичне забезпечення предмета: методичні розробки календарно-тематичних планів, конспектів уроків, сценаріїв позаурочних заходів, та заходів, що поліпшують професійну компетентність учителя (майстер-класи, відкриті уроки, круглі столи, семінари, тренінги, тощо), тому необхідно на усіх рівнях, починаючи від державних органів управління освітою, і закінчуючи шкільним, здійснювати подібні заходи. Це підтверджує припущення щодо необхідності розроблення та впровадження програми підвищення кваліфікації та спецкурсу з модернізації шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи.

Висновки до 3 розділу

Проведене опитування (за допомогою анкетування та неформальних бесід) дало можливість установити рейтинг підтримки освітніх трансформацій в межах реформи «Нова українська школа» та виявити проблемні моменти щодо якісного запровадження реформи у шкільне фізичне виховання.

У рейтингу освітніх трансформацій значну підтримку серед учителів фізичної культури отримало запровадження навчання через діяльність (78,6 %); свобода вибору навчальних програм для проведення уроків (77,4 %); різні форми підвищення кваліфікації (74,4 %); різні форми навчання здобувачів освіти (71,3 %). Значно нижчий відсоток підтримки виявлено в таких освітніх трансформаціях, як: дистанційне навчання (59,7 %); незалежна сертифікація учителів (53,6 %); інтегроване навчання (51,6 %) та зміна структури закладу освіти (51,6 %).

Менше ніж половина опитаних учителів підтримують інклюзивне навчання у фізичному вихованні (42,2 %) та децентралізацію в управлінні освітою (39,1 %). Найнижчий відсоток виявлено у підтримці запровадження 12-

річного терміну навчання (28,1 %) та лише вербального оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти (19,7 %).

Виявлено, що серед респондентів не існує одностайної думки щодо можливостей реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні школярів та формування ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа» засобами фізичного виховання. Установлено, що високий рівень має ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» (89,6 %); вищий за середній рівень – «Культурна компетентність» (70,8 %), «Навчання упродовж життя» (68,9 %), «Інноваційність» (63,9 %), «Екологічна компетентність» (63,4 %), «Громадянські та соціальні компетентності» (58,9 %), «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» (56,6 %), «Інформаційно-комунікативна компетентність» (56,1 %) та «Математична компетентність» (55,7 %); нижчий за середній рівень – «Компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологіях» (49,1 %) та «Підприємливість і фінансова грамотність» (31,1 %). Однак виявлено, що учителі фізичної культури не можуть змоделювати урок на засадах компетентнісного навчання, укласти педагогічні ситуації, методичні підходи та прийоми, які б реалізовували шляхи формування ключових компетентностей у здобувачів освіти.

Опитування фахівців показало, що: найефективнішим джерелом отримання знань, умінь та навичок щодо освітніх трансформацій на сучасному етапі є курсова перепідготовка (60,4 %); учителі фізичної культури потребують ефективного навчання (38,6 %), підтримують розроблення й упровадження спецкурсу для формування професійних компетентностей із реалізації реформи «Нова українська школа» у практичній діяльності (64,8 %), на що зроблено акцент у подальших розділах дисертаційного дослідження.

Список власних наукових праць, які висвітлюють результати досліджень третього розділу [376, 381, 383, 384, 386, 390, 397, 398, 401, 518].

РОЗДІЛ 4

КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

4.1. Передумови та структура комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу

Ми вважаємо, що для ефективного впровадження освітніх трансформацій, у фізичне виховання закладів загальної середньої освіти надзвичайно важливим є розроблення комплексу заходів для усіх категорій споживачів освіти. Важливим, на нашу думку, є одночасне запровадження сучасних підходів, які б розкривали передумови освітніх змін, сутність реформи «Нова українська школа» та стандартів галузі, зміни в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів освіти з фізичної культури, формування ключових компетентностей, наскрізних умінь, особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі як для учителів фізичної культури, що працюють у школах, так і для майбутніх фахівців з фізичного виховання – студентів, аспірантів закладів вищої освіти та учнів. Тому розроблення комплексної моделі має містити заходи для усіх учасників освітнього процесу. Для учителів фізичної культури – запровадження сучасної системи підвищення кваліфікації. Для студентів та аспірантів – спецкурси, спрямовані на формування професійних компетентностей в умовах освітніх змін. Для учнів – реалізація освітнього процесу з фізичного виховання з пріоритетним формуванням ключових компетентностей.

Основними передумовами запровадження моделі є такі освітні трансформації:

1. Запровадження освітньої реформи «Нова українська школа», яка радикально змінює підходи до освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. Що передбачає:

– розроблення нових стандартів освіти та запровадження компетентнісного навчання, яке вимагає формування одинадцяти ключових

компетентностей під час проведення фізичного виховання в школі, діяльнісного підходу та формування наскрізних умінь у здобувачів освіти;

- застосування принципу педагогіки партнерства між учасниками освітнього процесу, який спонукає розглядати учнів як активних учасників уроку фізичної культури, а не лише виконавців завдань та вказівок учителів;

- дотримання принципу дитиноцентризму, під час якого учителі фізичної культури зобов'язані враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, інтереси, потреби та схильності;

- автономію закладів освіти та академічну свободу вчителя, які спонукають учителів фізичної культури до творчого підходу в плануванні, організації фізичного виховання в школах та проведенні уроку фізичної культури;

- нововведення в оцінюванні навчальних досягнень учнів – запровадження формувального оцінювання, яке спрямоване на мотивацію учнів до освітнього процесу, на усвідомлення мети особистісного фізичного виховання, творчого підходу до добору необхідних фізичних вправ для досягнення поставленої мети;

- запровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти, що ускладнюється наявним недостатнім рівнем фахової компетентності фахівців фізичного виховання для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, відсутністю урегулювання на законодавчому рівні поняття «діти з особливими освітніми потребами» для предмета «Фізична культура», а також відсутністю системи підготовки кадрів у закладах вищої освіти для здійснення обов'язків асистента вчителя в роботі з подібною категорією здобувачів освіти.

2. Запровадження нової системи підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників відповідно до Постанови КМУ від 21.08.2019 р. № 800. Учителі фізичної культури зобов'язані підвищувати власну фахову компетентність не лише з фахових методик, технологій навчального предмета «Фізична культура», а й інших напрямів, які

передбачені цією постановою: 1) формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей умінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»; 2) психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; 3) створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; 4) використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, зокрема електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку; 5) мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність.

3. Запровадження Програми Президента України «Здорова Україна» та реалізація проєктів «Активні парки» та «Спортивний майданчик», які покликані створити умови для фізичної активності громадян та популяризації здорового способу життя серед українців. Це також спонукає учителів фізичної культури до опанування інформаційно-комунікативними технологіями та використання ІКТ – в освітньому процесі з фізичного виховання, оскільки кожен «активний парк» оснащений QR-кодами, завдяки яким відвідувач має змогу провести тренування будь-якої складності, обравши власного тренера серед зірок естради, кінематографа, професійних спортсменів або провести тренування з Президентом України.

4. Результати констатувального експерименту показали, що більшість фахівців фізичного виховання має значні труднощі з формуванням ключових компетентностей у здобувачів освіти під час уроків фізичної культури. Це обумовлює необхідність розроблення організаційно-методичних умов та запровадження шляхів формування усіх ключових компетентностей Нової української школи, використовуючи засоби фізичного виховання. Необхідно також звернути особливу увагу на формування громадянських і соціальних компетентностей як провідної компетентності відповідно до стандартів галузі.

Ми уклали комплексну модель запровадження освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу (рис. 4.1).

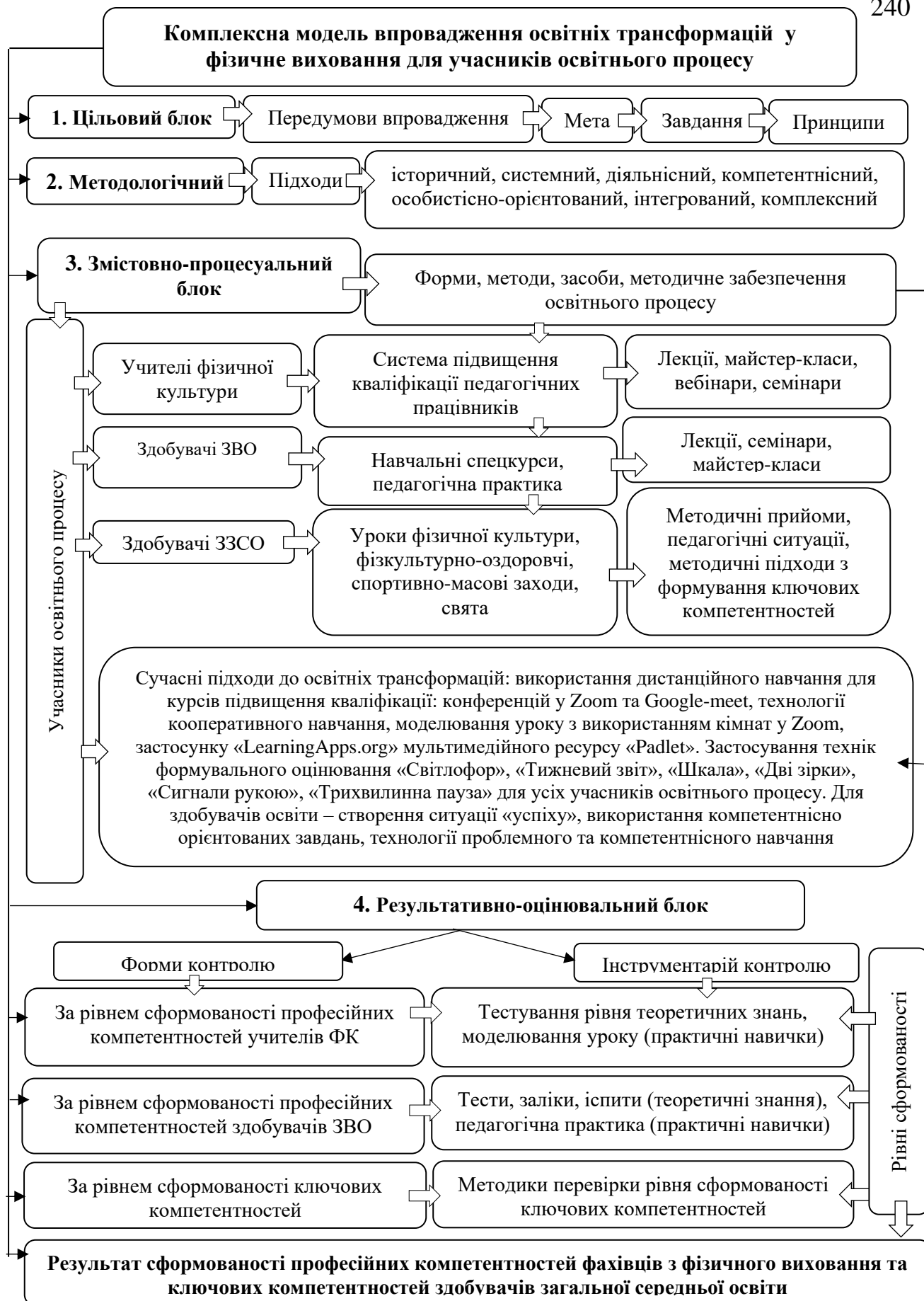

Рис. 4.1. Структура та зміст комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання

Структура розробленої комплексної моделі базується на змістовному наповненні чотирьох блоків: цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального.

Цільовий блок визначає передумови розроблення моделі, мету, завдання та принципи: загальнопедагогічні, андрагогіки та фізичного виховання. Серед загальнопедагогічних принципів ми використовували: принцип свідомості та активності, принцип послідовності, принцип наочності.

Щодо застосування принципів андрагогіки, то у нашому дослідженні ми опиралися на принципи корпоративного навчання дорослих, які дають змогу: акцентувати увагу на самостійному навчанні учителів фізичної культури та майбутніх фахівців; забезпечити спільну діяльність між викладачем і здобувачем освіти; будувати освітній процес з опорою на досвід здобувача загальної середньої чи вищої освіти; забезпечити індивідуалізацію навчання, системність та контекстність; актуалізувати результати навчання; поліпшити розвиток освітніх потреб, передбачених НУШ. Нами використано принципи інтегративності, практико-орієнтованості тому, що, на відміну від загальнопедагогічних, принципи андрагогіки дають можливість формувати освітній процес із урахуванням освітніх потреб дорослих. Серед таких потреб ми виділяємо потреби у оволодінні знаннями, вміннями, навичками, які необхідні для вирішення життєво важливих освітніх проблем.

Мета моделі – розробити сучасні підходи для формування професійних компетентностей фахівців з фізичного виховання та ключових компетентностей здобувачів освіти відповідно до вимог реформи НУШ.

Відповідно до мети моделі ми акцентуємо увагу на основних завданнях:

1. Розробити заходи для обізнаності із сучасними освітніми трансформаціями учасників освітнього процесу.
2. Обґрунтувати та розробити програму підвищення кваліфікації та спецкурс з формування професійної компетентності для учителів фізичної культури та майбутніх фахівців з фізичного виховання.

3. Визначити організаційно-методичні умови для формування ключових компетентностей із використанням засобів фізичного виховання для здобувачів закладів загальної середньої освіти.

Методологічний блок моделі окреслює підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, інтегрований, комплексний.

Змістовно-процесуальний блок містить зміст, засоби, методи, форми, методичне забезпечення для запровадження освітніх трансформацій у процес фізичного виховання усіх учасників освітнього процесу, а також сучасні підходи для формування професійних компетентностей учителів фізичної культури, майбутніх фахівців фізичного виховання та ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти, саме вони, на нашу думку, будуть реалізовувати завдання нашої моделі. На основі рейтингу підтримки освітніх трансформацій розроблено заходи, які дають можливість сформувати професійну компетентність учителів фізичної культури для реалізації фізичного виховання здобувачів в умовах НУШ, а також формувати ключові компетентності здобувачів освіти, шляхом використання компетентнісного потенціалу предмета «Фізична культура».

Ми вважаємо, що професійна компетентність учителів фізичної культури, підвищення їхнього рівня обізнаності з основними освітніми трансформаціями на сучасному етапі може бути досягнута через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, основною формою якої є курсова перепідготовка та навчання за освітньою програмою. Завдяки розробленій експериментальній програмі спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» учителі фізичної культури мають можливість підвищити рівень поінформованості з особливостями освітніх трансформацій, розширяють власні знання щодо застосування складових Концепції НУШ, розуміти суть загальних та конкретних результатів навчання, які задекларовані у стандартах галузі; застосовувати у власному педагогічному досвіді техніки формувального оцінювання; підвищити рівень обізнаності щодо проведення

різних форм роботи під час уроків фізичної культури з дітьми з особливими освітніми потребами; підвищити власний рівень володіння цифровою грамотності; поліпшити рівень обізнаності з психолого-педагогічними особливостями здобувачів освіти. Варто зазначити, що за результатами нашого дослідження курси підвищення кваліфікації посідають найвищий щабель ефективності серед учителів фізичної культури як найбільш ефективна форма отримання знань із запровадження освітніх нововведень. Тому вважаємо, що під час курсової перепідготовки фахівці можуть отримати ґрунтовні знання, уміння та навички з реалізації компетентнісного навчання у фізичному вихованні.

Усі ці вимоги, на нашу думку, слід реалізовувати через використання сучасних форм, заходів і засобів навчання з поєднанням інформаційно-комунікативними технологіями. Пропонуємо застосовувати сучасні підходи до впровадження освітніх трансформацій із використанням дистанційного навчання під час курсів підвищення кваліфікації: конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку із використанням кімнат у Zoom для обговорення в малих групах, застосування «LearningApps.org», мультимедійного ресурсу «Padlet». Окрім цього, важливим вважаємо застосовувати техніки формувального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Це дасть можливість мотивувати здобувачів освіти до опанування технікою фізичних вправ. Для здобувачів освіти пропонуємо застосовувати технологію «ситуації успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного та компетентнісного навчання.

Також вважаємо доцільним долучити до моделі й практичні заходи з формування професійної компетентності: майстер-класи, вебінари та семінари з обміну досвідом. Подібні заходи, на нашу думку, сприятимуть застосуванню знань у практичній діяльності учителів з фізичної культури. Під час цих заходів можна буде деталізувати шляхи формування кожної з ключових

компетентностей в освітньому процесі, побачити труднощі в запровадженні діяльнісного, компетентнісного підходів та внести відповідні корективи у власний педагогічний досвід.

Для майбутніх фахівців фізичного виховання дієвими, на нашу думку, будуть навчальні спецкурси, змістові модулі у спецкурсах із теорії та методики фізичного виховання, які б давали можливість студентам, аспірантам у фахових закладах вищої освіти опанувати основи освітніх трансформацій. Вважаємо, що лекційні навчальні заняття, семінари, моделювання уроку фізичної культури на основі компетентнісного, діяльнісного підходів та майстер-класи під час педагогічної практики допоможуть майбутнім фахівцям із фізичного виховання отримати належний рівень теоретичної, методичної та практичної підготовки з реалізації основних положень освітньої реформи «Нова українська школа» як масштабної освітньої трансформації на сучасному етапі в закладах загальної середньої освіти [394]. На нашу думку, такий комплексний підхід до запровадження освітньої реформи в закладах загальної середньої освіти та закладах фахової вищої освіти більш позитивно впливатиме на якість освітнього процесу зі здобувачами загальної середньої освіти, оскільки учителі фізичної культури зможуть запроваджувати методичні рекомендації під час проведення різних форм із фізичного виховання: уроків фізичної культури, рухливих перерв, фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових заходів, а також змагань.

Важливим, на нашу думку, є контроль за ефективністю навчання учасників освітнього процесу та розроблення й запровадження відповідних заходів. Тому до розробленої нами моделі ми внесли **результативно-оцінювальний блок**. Він містить форми та інструментарій контролю за рівнем сформованості професійних компетентностей як для учителів фізичної культури, так і для майбутніх фахівців з фізичного виховання. Пропонуємо тестування, яке б давало можливість оцінити теоретичну підготовку фахівців та якість моделювання уроку на засадах компетентнісного підходу як засобу

перевірки умінь та навичок застосування освітніх трансформацій у практичній діяльності.

Для майбутніх фахівців фізичного виховання також важливим засобом контролю можуть бути і традиційні форми: опитування під час навчальних занять, модульні контрольні роботи, залік, іспит – для перевірки теоретичної підготовки та проведення різних форм із фізичного виховання із запровадженням освітніх трансформацій під час педагогічної чи науково-педагогічної практик.

Для оцінювання рівня сформованості ключових компетентностей здобувачів закладів загальної середньої освіти пропонуємо учителям фізичної культури на основі спостережень за особистісними якостями, рівнем фізичної активності та поведінки в ігрових ситуаціях здійснювати моніторинг їх сформованості, особливо громадянських і соціальних, оскільки ця ключова компетентність визначена провідною для фізкультурної галузі в 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах.

Рекомендуємо учителям фізичної культури застосовувати такі методики, як: методика Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан), яка дає можливість визначити рівень самооцінки здобувачів освіти; методика Д. Амірхана, за допомогою якої учителі фізичної культури можуть визначити зміни стратегії поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації; методика В. Ряховського, що дає можливість здійснити моніторинг комунікативності учнів; методика Д. Ельконіна, яка допоможе учителям фізичної культури відстежити рівень співпраці здобувачів освіти в дитячому колективі.

З метою виявлення рівня громадянських, соціальних та антигромадянських й антисоціальних компетентностей радимо використовувати закордонний інструментарій контролю «Громадянська позиція та цінності сталого розвитку» та спеціально розроблений модуль «Громадянські компетентності у фізичному вихованні».

Рекомендуємо акцентувати увагу учителям фізичної культури на використанні педагогічних технологій, які сприяють формуванню соціальних компетентностей – створення ситуації «успіху», праці в команді, прийняття рішень на користь команди та відповідальність за прийняті рішення, формування лідерства під час освітнього процесу.

Розроблена комплексна модель упровадження освітніх трансформацій, її структура та зміст потребують деталізації заходів, засобів та розкриття сучасних підходів, які ми пропонуємо використовувати в освітньому процесі для учителів фізичної культури, майбутніх фахівців з фізичної культури та здобувачів закладів загальної освіти.

4.2. Шляхи реалізації сучасних підходів комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій в освітню галузь «Фізична культура»

В українській науковій думці значну увагу приділено дослідженням, які сприяють формуванню професійних компетентностей і впливають на готовність учителів фізичної культури до виконання професійних обов'язків в умовах освітніх змін. Науковці досліджували: особливості професійної діяльності фахівців фізичного виховання [109, 434]; сучасні підходи до організації професійної підготовки дорослих [116, 175, 176]; здійснювали пошук ефективних шляхів формування готовності учителів фізичної культури до виконання посадових обов'язків [59, 265, 367, 436]; розкривали питання формування професійної майстерності фахівців фізичного виховання в період реформування освіти [63, 283, 347, 459] та акцентували увагу на підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання [180, 192, 336, 339, 357, 530]. Варто зазначити, що питання формування готовності до виконання професійних обов'язків в умовах освітніх трансформацій широко висвітлено і в наукових працях закордонних учених [466, 468, 469, 475, 478]. Науковці досліджували особливості професійного розвитку учителів фізичної культури та здійснювали

пошук ефективних шляхів його вдосконалення [490, 492, 513, 516]; звертали увагу на формування професійної компетентності для реалізації вимог навчальних програм з фізичної культури в умовах освітніх змін та реформування [512, 520, 521]; розкривали суть і значення формування ключових компетентностей у фахівців фізичного виховання [492, 514, 520, 521, 538], а також застосування засобів контролю для оцінювання рівня їх сформованості [480, 493, 513, 552].

Аналіз наукових розвідок та результати власних наукових досліджень, надали можливість розробити комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у процес фізичного виховання закладів загальної середньої освіти, в основі якої сучасні методологічні підходи.

Під сучасними підходами ми розуміємо комплекс заходів, який сприяє підвищенню професійної компетентності учителів фізичної культури, майбутніх фахівців із реалізації вимог освітньої реформи НУШ, а також удосконаленню фізичного виховання у початковій та базовій школі через формування в учнів ключових компетентностей.

Науково обґрунтованим підґрунтям цієї моделі слугував рейтинг підтримки освітніх трансформацій, який установлений на основі опитування учителів фізичної культури і дозволяє виявити деякі проблемні питання щодо професійній компетентності. Учителі фізичної культури негативно сприймають вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, однією з форм якого є формувальне оцінювання. Ми припускаємо, що рівень розуміння суті формувального оцінювання в учителів є недостатнім, тому до моделі внесено теми, які розкривають застосування його технік. Ми вважаємо доцільним розкрити сутність таких технік формувального оцінювання, як: «Світлофор», «Сигнали рукою», «Дві зірки», «Шкала», «Тижневий звіт», «Однохвилинне есе», «Самооцінювання».

Проблемним моментом у рейтингу є запровадження 12-річного навчання (підтримка у 28,1 % учителів), децентралізація в управлінні освітою (39,1 %), зміна структури школи (51,6 %), запровадження незалежної сертифікації

педагогічних працівників (53,6 %). Для кращого розуміння цих трансформацій до навчального спецкурсу з формування професійних компетентностей внесено навчальні заняття, які розкривають вимоги нормативної бази, укладеної в НУШ та зобов'язання України, пов'язані з бажанням імплементуватися в європейський освітній простір. Це Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Положення про сертифікацію педагогічних працівників», Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, які дали б фахівцям можливість поглибити знання, вміння, а також навички в управлінні закладом освіти; відповідності стандартів НУШ до європейських вимог; академічної свободи учителя.

Для формування професійних компетентностей учителів фізичної культури щодо запровадження інклюзивного (42,2 % підтримки), дистанційного (59,7 %) та інтегрованого підходів (51,6 %) у фізичному вихованні ми розробили заходи, які розкривають особливості інклюзивної освіти у фізичному вихованні та розглядаються у двох спецкурсах під час курсової перепідготовки: «Фізичне виховання для дітей з особливими освітніми потребами» [36] та «Інклюзія у фізичному вихованні та сприятливе безпечне освітнє середовище» [37]. Ці спецкурси дали можливість сформулювати знання щодо нормативної бази з інклюзивної освіти, обов'язків вчителів та асистента вчителя (учня) в освітньому процесі, методики укладання індивідуально-корекційних програм для дітей з особливими освітніми потребами та дозування фізичних навантажень для дітей з інвалідністю, а також для дітей, скерованих за станом здоров'я до спеціальної медичної групи [361, 429, 430]. Окрім цього, акцентовано увагу на створенні безпечного освітнього середовища [361].

Інтегрований підхід у навчанні проаналізовано у спецкурсі «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах НУШ» відповідно до вимог модельної навчальної програми з фізичної культури, яка передбачає одночасне проведення в уроці фізичної культури трьох-чотирьох варіативних модулів [399]. Такий спосіб дозволяє розкривати особливості проведення уроку фізичної культури з використанням технології внутрішньо-урочної інтеграції,

оскільки предмет «Фізична культура» не інтегрується в НУШ з іншими освітніми галузями чи предметами.

Для кращого розуміння дистанційного підходу усі спецкурси курсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури проводилися з використанням інформаційно-комунікативних технологій та інтернет-конференцій: «Zoom», «Google-meet». Це сприяло поліпшенню цифрової грамотності учителів фізичної культури.

Учителі фізичної культури позитивно ставляться до різних форм підвищення кваліфікації (74,4 %), які передбачені Постановою КМУ від 21.08.2019 р. № 800 та до свободи вибору навчальних програм (77,4 %). Однак у спецкурсі з формування професійних компетентностей ми наголошували учителям на нормативно-програмних вимогах щодо цього питання [393]. Здійснений аналіз нормативно-програмного забезпечення дав можливість окреслити низку особливостей упровадження фізичної культури в умовах освітньої реформи «Нова українська школа» (НУШ) у декількох напрямках, а саме: особливості стандартів, особливості організації освітнього процесу, особливості програмного забезпечення та оцінювання навчальних досягнень.

1. Стандарти освіти. Основна особливість стандартів НУШ у 1–4 та 5–9 класах – це однакова кількість змістових ліній, за якими розподілені вимоги до здобувачів освіти відповідно до періодів навчання; внесені загальні та конкретні очікувані результати навчання, які держава ставить перед педагогами та здобувачами освіти [393]. У стандарті початкової освіти загальні очікувані результати фізкультурної освітньої галузі розподілені за трьома змістовими лініями: 1) заняття руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонстрація рухових умінь і навичок, використання їх у різних життєвих ситуаціях; 2) вибір фізичних вправ для підвищення рівня фізичної підготовленості; 3) дотримання правил безпечної та чесної гри, вміння боротися, вигравати і програвати; усвідомлення значення фізичних вправ для здоров'я, задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальна взаємодія, які чітко відображають завдання фізичного виховання (освітні,

оздоровчі, виховні). У стандарті в 5–9 класах освітньої галузі «Фізична культура», окрім очікуваних результатів (загальних та конкретних), внесено орієнтири для оцінювання їх досягнення. Зміст стандарту розподілений за такими змістовими лініями: 1) формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання; 2) систематичні заняття фізичними вправами, володіння технікою фізичних вправ; 3) усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримування стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

Проаналізувавши стандарт базової середньої освіти та основні трансформації у фізичному вихованні, пов'язані із його затвердженням, ми виявили, що наявне логічне продовження обов'язкових очікуваних результатів з початковою школою лише у двох напрямках: систематичні заняття фізичними вправами, володіння технікою фізичних вправ та усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримування стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання [393]. Перша змістова лінія стандарту «Формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання» відсутня у початковій освіті. Але в початковій школі є змістова лінія «Вибір фізичних вправ для підвищення рівня фізичної підготовленості», яка не знайшла свого відображення в стандарті базової середньої освіти галузі, що вважаємо недоліком стандарту, оскільки середній шкільний вік – сенситивний період розвитку практично усіх фізичних якостей.

Позитивним моментом даного стандарту вважаємо те, що існують орієнтири для оцінювання досягнення учнями вимог стандарту після закінчення кожного циклу навчання: чи то адаптаційного – після завершення 6 класу, чи то основного – після закінчення 9 класу. На нашу думку, це дасть можливість учителям фізичної культури зіставляти результати навчання учнів з вимогами стандарту та вносити корективи в педагогічний процес закладу загальної середньої освіти [393].

2. Організація освітньої діяльності в НУШ. Особливості організації освітнього процесу задекларовано в Типовій освітній програмі, до якої внесено

загальні вимоги до здобувачів освіти, які розпочинають навчання у 5 класах, та загальний обсяг навчального навантаження в адаптаційному циклі (5–6 класи) та циклі базового предметного навчання (7–9 класи) в годинах, його розподіл між освітніми галузями за роками навчання. Окрім цього, – варіанти типових навчальних планів, перелік модельних навчальних програм, рекомендовані форми організації освітнього процесу, опис інструментарію оцінювання. Ще однією характерною особливістю в організації освітнього процесу є те, що на основі Типової освітньої програми, кожен директор школи має укласти освітню програму закладу загальної середньої освіти. Це передбачено статтею першою Закону України «Про загальну середню освіту». Освітня програма закладу має містити комплекс освітніх компонентів, які сплановані та організовані школою для досягнення учнями очікуваних результатів навчання. Структура освітньої програми закладів загальної середньої освіти для 5–х класів має складатися зі вступу, де визначено характеристику колективу учнів 5 класів; внесеного навчального плану (кількість годин для кожної освітньої галузі за предметами та інтегрованими курсами); поданого переліку (каталогу) навчальних програм на основі модельних програм для кожної освітньої галузі; опису форм організації освітнього процесу та інструментів для оцінювання навчальних досягнень учнів [393].

3. Програмне забезпечення предмета. На виконання Закону України «Про освіту» в частині вибору вчителями навчальних програм ми з'ясували, що в початкових класах укладені дві навчальні програми з фізичної культури. Фахівці фізичного виховання мають вибір, за якою програмою здійснювати освітній процес зі здобувачами освіти. Одна – Типова навчальна програма, яка розроблена робочою групою під керівництвом О. Савченко, інша – під керівництвом Р. Шияна [393]. Особливістю програми за О. Савченко є наявність двох змістових ліній: «Рухова діяльність» та «Ігрова та змагальна діяльність». Зміст предмета визначено по класах. У програмі за Р. Шияном налічується три змістові лінії, які чітко відображають стандарт початкової освіти фізкультурної освітньої галузі: «Базова рухова активність», «Ігрова та

змагальна діяльність» та «Безпека та турбота про здоров'я». Окрім цього, особливість цієї програми полягає в укладенні навчального матеріалу з фізичної культури за циклами навчання здобувачів початкових класів, а відтак в адаптаційно-ігровому періоді (1–2 класи) учителі обирають самостійно теми, які вивчатимуть у першому, а інші – у другому класі. Така сама тенденція є і в основному періоді навчання здобувачів (3–4 класи). Натомість для учнів середніх класів Міністерством освіти та науки України затверджена лише одна програма з предмета. При цьому особливістю програми є назва «Модельна навчальна програма з фізичної культури». Відповідно до нормативних документів поняття «модельна» трактується як документ, в якому визначена орієнтовна послідовність досягнення результатів навчання здобувачами освіти. Відтак профільне міністерство надає право педагогічному працівникові на основі модельної навчальної програми укласти навчальну програму з предмета, обирати зміст, навчальну діяльність здобувачів освіти, враховувати при цьому специфіку кожного закладу загальної середньої освіти. Кожний учитель, уклавши навчальну програму, має її схвалити педагогічною радою школи та затвердити директором закладу освіти. Окрім цього, ще однією особливістю є те, що вчителю надано право працювати за авторськими навчальними програмами, які докорінно можуть відрізнятися від вимог модельної навчальної програми, але обов'язково мають окреслювати вимоги стандарту освіти [393].

Затверджена модельна навчальна програма в НУШ, на нашу думку, є логічним продовженням навчальної програми, що ґрунтується на принципі варіативності, яка вперше розроблена всеукраїнською робочою групою під керівництвом Т. Круцевич і затверджена профільним міністерством у 2009 році. Модельна програма розподіляє навчальний матеріал так само на дві складові: інваріантну та варіативну. Інваріантна складова представлена теоретико-методичними знаннями та загальною фізичною підготовкою, засоби якої застосовуються упродовж кожного уроку. Варіативна складова містить 60 варіативних модулів, які вчитель, відповідно до певних критеріїв, має

обирати з учнями для навчання в кожному класі. Особливістю та характерною відмінністю модельної навчальної програми в НУШ від попередньої є те, що розробники вважають за необхідне вивчати в кожній школі не 4–6 варіативних модулів у 5–6 класах, а 12–16. При цьому скасовано послідовне вивчення кожного варіативного модуля, а запроваджено одночасне вивчення 3–4 варіативних модулів в кожному уроці. На нашу думку, такий підхід суперечить теорії навчання рухових дій [393].

4. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в НУШ. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в 1–4 класах визначають, що упродовж вивчення предметів чи інтегрованих курсів в адаптаційно-ігровому періоді не застосовується жодний спосіб оцінювання – ні бальний, ні рівневий. У 3–4 класах оцінювання навчальних досягнень здійснюється відповідно до критеріїв рівнів компетентностей: початковий, середній, достатній, високий [393].

У 5–6 класах відповідно до Типової освітньої програми та наказу МОН «Про оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів у НУШ» визначено загальні підходи, за допомогою яких здійснюється контроль за навчальним поступом учнів. Визначено форми та способи оцінювання навчальних досягнень учнів: усне, письмове, цифрове та практичне оцінювання. Варто зазначити, що у практичному оцінюванні не внесено оцінювання рівня розвитку фізичних якостей та орієнтовних навчальних нормативів. Це, на нашу думку, не відображає специфіки предмета та формує уявлення про предмет як другорядний чи факультативний. Ще одна особливість: наказом МОНУ надано право використовувати в освітньому процесі бальне, рівневе чи будь-яке інше оцінювання, яке не суперечить законодавству [393]. При цьому педагогічній раді школи надано право прийняти рішення щодо неоцінювання навчальних досягнень учнів з таких предметів, як «Фізична культура», «Мистецтво» та «Безпека і добробут». Ще одним із нововведень освітньої реформи є запровадження формувального оцінювання, яке забезпечується не критеріями, а техніками. На нашу думку, більшість технік, які є у формувальному

оцінюванні, можна використовувати в освітньому процесі з фізичної культури. Рекомендуємо учителям фізичної культури використовувати такі техніки, як «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» та інші.

Наступна новизна в НУШ, яка стосується оцінювання – це запровадження в освітньому процесі свідоцтва досягнень здобувачів освіти, в яких фіксуються семестрові та річні показники навчання, відповідно до вимог стандарту та щоденника спостережень, в якому вчитель відзначає формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, які учні здобули за семестр чи навчальний рік [393].

Найвищий рівень підтримки серед учителів фізичної культури встановлено у запровадженні діяльнісного підходу – навчання через діяльність (78,6 %), який передбачає формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання. Ця освітня трансформація детально опрацьована з учителями фізичної культури у спецкурсі на основі моделювання уроку фізичної культури на засадах компетентнісного навчання.

4.3. Засоби, заходи та напрями впровадження освітніх трансформацій для фахівців фізичного виховання

Освітні трансформації, які на сьогодні Міністерство освіти та науки України запроваджує в практику закладів загальної середньої освіти, ставлять високі вимоги перед педагогічними працівниками щодо їхньої професійної майстерності, рівня сформованості професійних знань, умінь та навичок; здатності зреалізувати основні вимоги освітньої реформи «Нова українська школа» в їхній педагогічній роботі.

Ключовим чинником та першою передумовою для вдосконалення професійних компетентностей учителя фізичної культури є низка освітніх трансформацій, а саме: розроблення нових стандартів освіти для учнів 1–4 та 5–9 класів; нові підходи до оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури

в початкових та середніх класах; планування навчального матеріалу на основі вибору модельних навчальних програм; можливість розроблення авторських програм; дотримання принципу дитиноцентризму, педагогіки партнерства в освітньому процесі; формування ключових компетентностей і реалізація компетентнісного та діяльнісного підходів у фізичному вихованні.

Наступним важливим чинником, який спонукає учителів фізичної культури до фахового зростання є те, що на сьогодні перед українською педагогікою постає завдання розроблення програм управління процесом становлення людини як професіонала, громадянина; гармонійно розвинутої високодуховної особистості, здатної найповнішим чином реалізувати свій потенціал на власну і загальносуспільну користь [434]. Розвиток світового, зокрема європейського освітнього простору, об'єктивно спонукає до реформування освіти в Україні згідно із загальноприйнятими канонами та адекватної реакції на процеси, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку школи є її орієнтація на компетентнісний підхід у підготовці фахівця. Його сутність полягає у тому, що освітня діяльність повинна не просто дати людині суму знань, умінь та навичок, а й сформувати її компетентність [365].

Окрім цього, Кабінетом Міністрів України затверджено новий порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників та запроваджено незалежну сертифікацію. Порядок передбачає систематичне вдосконалення фахової майстерності в міжтестастійний період упродовж 150 годин за різними формами і за такими напрямками, як:

- розвиток (удосконалення) професійних компетентностей педагогічних працівників – підвищення рівня володіння фаховими методиками предмета;
- формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей умінь, які визначені частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»;

- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки;
- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами;
- використання інформаційно-комунікативних і цифрових технологій в освітньому процесі, з урахуванням електронного навчання, інформаційної та кібернетичної безпеки;
- мовленнєва компетентність;
- управлінська компетентність (для керівників закладів освіти, науково-методичних установ та їх заступників).

Окреслені вимоги Постанови КМУ та Закону України «Про освіту» є важливими чинниками для вдосконалення професійних компетентностей учителів фізичної культури.

Ще однією передумовою, яка спонукала нас до розроблення програми курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, стали результати опитування фахівців. На основі опитування учителів фізичної культури ми встановили, що курси підвищення кваліфікації є одним із найбільш інформативних засобів, що дозволяє фахівцям дізнатися про освітні нововведення. Упродовж опитування учителі акцентували увагу на потребі в додатковому навчанні з питань НУШ: формуванні знань щодо особливостей стандарту галузі «Фізична культура» у початковій та базовій середній освіті; застосуванні технік формувального оцінювання; формуванні вмінь у реалізації змісту стандартів у практичній діяльності; удосконаленні навичок у відстеженні результативності виконання загальних та конкретних результатів навчання, що внесені до стандарту галузі; здатності до аналізу досягнутих результатах навчання здобувачами освіти на основі орієнтирів для оцінювання; моделюванні уроку фізичної культури на основі компетентнісного навчання; формуванні потреби у здійсненні курсової перепідготовки у дистанційному форматі внаслідок запровадження строгого та адаптивного карантину, який

спричинений пандемією захворювання на Covid-19 та воєнним станом.

Установлено, що основними передумовами для розроблення подібної програми є: думка учителів фізичної культури, що курси підвищення кваліфікації – це основне джерело отримання інформації про освітні нововведення (60,4 %); потреба у додатковому навчанні (38,6 %); необхідність розроблення та запровадження в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників спецкурсу з формування професійної компетентності (22,3 %); недостатня професійна компетентність з питань НУШ (4,9 %); потреба курсової перепідготовки у дистанційному форматі (59,7 %).

Зазначені чинники спонукали нас до розроблення системи спецкурсів та експериментальної програми з підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, яка містила усі напрями курсової перепідготовки, що передбачено Постановою КМУ від 21.08.2019 р. № 800 «Про порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників»:

- розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури (знання навчального предмета, фахових методик, технологій) – спецкурс «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» [399];

- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки – спецкурс «Інноваційні педагогічні технології у фізичному вихованні школярів різного віку» [392];

- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання – спецкурс «Інклюзія у фізичному вихованні та створення безпечного освітнього середовища» [37];

- забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами – спецкурс «Фізичне виховання школярів з особливими освітніми потребами» [36];

- використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, із урахуванням електронного навчання,

інформаційної та кібернетичної безпеки – спецкурс «Інформаційно-комунікативні технології та спілкування у фізичному вихованні» [391];

Напрямок «Формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту» інтегрований в експериментальну програму спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» [399]. Напрямок курсової перепідготовки «Управлінська компетентність» не охоплений у програмі підвищення кваліфікації для фахівців фізичного виховання через низький відсоток учителів фізичної культури, які є керівниками чи заступниками у закладах загальної середньої освіти.

Кожний спецкурс розрахований на 30 годин. Зміст поділений на три змістових модулі, в яких передбачено лекційний та практичний навчальний матеріал.

Реалізацію спецкурсів здійснено із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій, інтерактивних методів навчання в режимі відео конференцій Google-meet та Zoom.

Контроль за ефективністю проведених спецкурсів здійснювався на основі вхідного, вихідного тестування з використанням Google-form та підсумкової модульної контрольної роботи.

Програма спецкурсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури складається з теоретичного, операційного та методичного блоків. До теоретичного блоку внесено загальні відомості про спецкурс: назву спецкурсу; інформацію про розробників (автори та суб'єкт надання освітніх послуг); мету, завдання, напрямок курсової перепідготовки, її обсяг; форму проведення курсової перепідготовки; перелік компетентностей, які слухачі набуватимуть упродовж навчання (загальні та фахові); місце надання освітньої послуги; очікувані результати навчання; відомості про документ, який видається за результатами навчання.

Операційний блок розкриває змістовну частину: змістовне наповнення трьох модулів навчання у кожному спецкурсі, контроль та оцінювання якості

проведення навчання.

У методичному блоці відображено методичне забезпечення лекційних та практичних занять (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Програма спецкурсів підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури в умовах Нової української школи

Програми кожного спецкурсу оприлюднено на офіційному сайті Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського за покликанням: <https://www.ldufk.edu.ua/monitoryng/pidvyshhennya-kvalifikacziyi/uchyteli-fizichnoyi-kultury/>

Кожний розроблений спецкурс упроваджено у систему курсової перепідготовки учителів фізичної культури на базі Львівського державного

університету фізичної культури імені Івана Боберського та перевірено його ефективність. До дисертаційного дослідження внесено результати експериментальної перевірки ефективності програми спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи», оскільки цей спецкурс розроблений та впроваджений нами самостійно, а також найбільш повно розкриває основні трансформаційні процеси на сучасному етапі в шкільному фізичному вихованні та формує в учителів фізичної культури професійні компетентності відповідно до вимог стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в Новій українській школі, а саме: планування, оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти за допомогою технік формульованого оцінювання.

Експериментальна програма спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи» складається з: мети; напряму курсової підготовки; переліку компетентностей, які набуваються внаслідок упровадження спецкурсу; трьох змістових модулів, які охоплюють питання складових Концепції Нової української школи; стандартів початкової та середньої освіти; компетентнісного потенціалу предмета «Фізична культура»; особливостей оцінювання навчальних досягнень в умовах НУШ; модернізації фізичного виховання на сучасному етапі [396, 399].

Перевірку ефективності запропонованої програми спецкурсу здійснено через вхідне, вихідне тестування та модульну контрольну роботу. Загальна тривалість спецкурсу 30 год, і він містить такі змістові модулі:

- модуль № 1 – «Фізкультурна освітня галузь, її місце та особливості впровадження в межах освітньої реформи «Нова українська школа» – 6 год.;
- модуль № 2 – «Трансформація фізичного виховання та програмні вимоги з фізичної культури в умовах освітніх змін» – 14 год.;
- модуль № 3 – «Ключові компетентності реформи «Нова українська школа» – 10 год.

Основна мета даного спецкурсу – науково-методичний супровід професійного розвитку учителів фізичної культури та формування готовності

до роботи в умовах розбудови Нової української школи [396].

Напрямок, за яким здійснено навчання під час курсів підвищення кваліфікації – «Розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти: знання навчального предмета, фахових методик та технологій» допоможе фахівцям:

- поліпшити обізнаність у чинних нормативних документах, що регламентують питання організації освітньої діяльності здобувачів освіти в умовах Нової української школи;
- розширити знання щодо застосування у власній професійній діяльності сучасних педагогічних технологій, форм, методів і прийомів роботи з фізичного виховання;
- засвоїти оперативну інформацію з питань теорії й методики фізичної культури на основі компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого, інклюзивного підходів;
- розширити знання стосовно сучасних тенденцій організації освітньої діяльності у фізичному вихованні школярів;
- усвідомити основні механізми функціонування та реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні;
- удосконалити професійні компетентності (знання навчального предмета, фахових методик, технологій) – моделювання уроків на основі сучасних технологій, в основі яких – компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, модульний підходи;
- здійснити пошук ефективних шляхів формування ключових компетентностей у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій роботі школярів [396, 399].

Унаслідок засвоєння змістовної частини даного спецкурсу учителі фізичної культури набудуть таких компетентностей:

- професійна компетентність – обізнаність із новітніми науково-обґрунтованими підходами, тенденціями розвитку фізичної культури, методиками, інноватикою в освітньому процесі;

– комунікативна компетентність – уміння чітко й аргументовано висловлювати власні думки та застосовувати активне слухання; здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми на основі сукупності знань та вмінь, що забезпечують ефективний план комунікативного процесу на основі технології кооперативного навчання дорослих;

– підприємницька компетентність – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи при моделюванні уроку на засадах компетентнісного підходу та втілювати їх у життя;

– громадянські та соціальні компетентності – вміння працювати в команді, продукувати власні ідеї, здійснювати пошук найбільш ефективних ідей та шляхів вирішення поставлених завдань [396, 399].

Змістовна частина розробленої програми складається з трьох змістових модулів.

Модуль № 1 – «Фізкультурна освітня галузь, її місце та особливості впровадження в межах освітньої реформи «Нова українська школа».

У цьому змістовому модулі зосереджено увагу на обґрунтуванні потреби в освітніх трансформаціях на сучасному етапі, меті та етапах освітньої реформи, складових формули Нової української школи; меті, завданнях фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах. Окрім цього, висвітлено питання реалізації змістових ліній стандарту в початкових та середніх класах у фізичному вихованні школярів та акцентовано увагу на загальних і конкретних очікуваних результатах навчання здобувачів освіти й орієнтирах для їх оцінювання [396, 399].

Модуль № 2 – «Трансформація фізичного виховання та нормативно-програмні вимоги з фізичної культури в умовах освітніх змін».

У цьому змістовому модулі приділено увагу змінам у нормативно-програмному забезпеченні освітнього процесу: Закону України «Про освіту», Закону України «Про середню загальну освіту»; положенню «Про сертифікацію педагогічних працівників», а також особливостям здійснення підвищення

кваліфікації у міжтестастійний період. Особлива увага зосереджена на: змінах у програмному забезпеченні фізичного виховання; змісті рамкових освітніх програм із фізичної культури для учнів початкових класів; особливостях навчальних програм із фізичної культури для учнів середніх та старших класів; особливостях планування уроку фізичної культури, відповідно до вимог модельної навчальної програми для учнів 5–6 класів та навчальних програм з фізичної культури для учнів 6–11 класів; запровадженню інтегрованого підходу на основі поєднання трьох-чотирьох варіативних модулів упродовж уроку (внутрішньоурочна інтеграція); інноваційних варіативних модулів модельної навчальної програми з фізичної культури та особливостях оцінювання навчальних досягнень школярів – формах та способах (поточному, підсумковому; вербальному та формувальному оцінюванні: сутність, принципи, види та техніки; усному, письмовому, цифровому, практичному).

Також до змісту модуля внесено навчальні теми, які розкривають сучасні підходи щодо модернізації уроку фізичної культури у закладах загальної середньої освіти [396, 399].

Модуль № 3 – «Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів».

Подано інформацію про рамку ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа», окреслено шляхи її впровадження. Акцентовано увагу на сутності ключових компетентностей відповідно до Закону України «Про освіту». Розкрито компетентнісний потенціал предмета та особливості формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання [396]. Під час навчальних занять здійснено моделювання уроку фізичної культури на основі компетентнісного, діяльнісного підходів та внутрішньо-урочної інтеграції. Для цього застосовано технологію кооперативного навчання дорослих. Ефективність упровадження експериментальної програми з формування професійних компетентностей учителів фізичної культури визначалася за допомогою аналізу показників вхідного, вихідного тестувань та написання модульної контрольної роботи.

Результати тестувань надали можливість відстежити динаміку формування професійних компетентностей учителів фізичної культури упродовж спецкурсу, а модульна контрольна робота була запроваджена з метою перевірки здатності учителів фізичної культури формувати ключові компетентності у здобувачів загальної середньої освіти за допомогою засобів фізичного виховання (рис. 4.3).

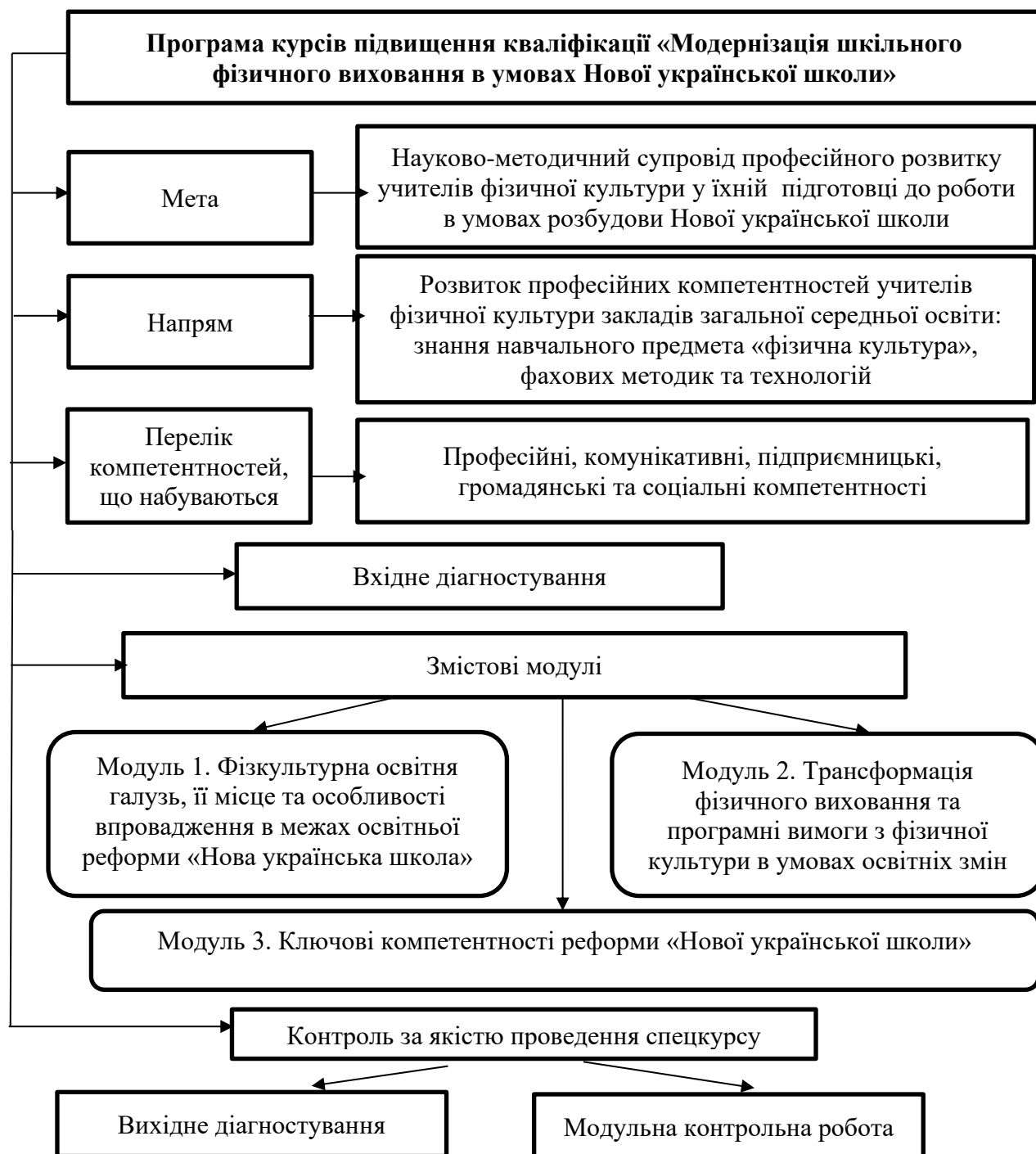

Рис. 4.3. Структура та зміст програми спецкурсу з формування професійних компетентностей фахівців в умовах НУШ

Узагальнення результатів модульної контрольної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації дозволило науково обґрунтувати організаційно-методологічні умови формування ключових компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти під час проведення уроків фізичної культури, фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів. Це надало можливість розробити методичні рекомендації, методичні підходи та педагогічні ситуації, які сприяють формуванню ключових компетентностей у школярів.

Таким чином, проведене дослідження доводить потребу в розробленні програми спецкурсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, в основі якої є формування професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах НУШ, а саме: розвиток професійних компетентностей для здійснення навчальної, методичної, фізкультурно-оздоровчої, гурткової роботи в умовах стандартів НУШ; опанування техніками формувального оцінювання; моделювання уроку на засадах компетентнісного підходу, діяльнісного та інтегрованого підходів; формування готовності фахівців фізичного виховання до формування ключових компетентностей.

4.4. Засоби, заходи та напрями впровадження освітніх трансформацій для здобувачів освіти

Сучасні підходи, які спрямовані на запровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання здобувачів загальної середньої освіти, передбачають реалізацію діяльнісного підходу, який спрямовує освітній процес на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти та командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію.

Відповідно до вимог стандарту НУШ для освітньої галузі «Фізична культура» передбачено пріоритетне значення розвитку соціальної взаємодії.

Оскільки, компетентнісний потенціал предмета «Фізична культура» передбачає розвиток і соціальних, і громадянських компетентностей, то ми розробили методичні рекомендації з формування громадянських і соціальних компетентностей. Це стало можливим завдяки участі в міжнародному швейцарсько-українському проєкті «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU» [378].

Цей проєкт спрямований на просування демократії та прав людини в закладах загальної середньої освіти в Україні. Методичні рекомендації схвалені національними органами влади, Радою Європи та апробовані в закладах загальної середньої освіти України. Вони розміщені в методичних розробках матеріалів посібників Ради Європи із серії «Живемо в демократії», у яких викладені основні підходи до освіти з демократичного громадянства та освіти з прав людини, проаналізована суть базових понять демократії та прав людини. Усі посібники та інші інформаційні ресурси розміщено на освітній платформі «Живемо в демократії» за покликанням: https://drive.google.com/file/d/1sxJx1qIuJ6A3D9Zy4Xl_nywU39pco_l6/view.

Громадянські та соціальні компетентності є однією із ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту», що ще раз підтверджує рух до інтеграції у європейську спільноту. Ці процеси вимагають становлення громадянського суспільства, суттєвої трансформації світоглядних орієнтацій і поширення нових цінностей, таких, як свобода, верховенство права людини, рівність, толерантність, відкритість, громадянська активність, усвідомленість, критичне мислення, соціальна відповідальність, уміння приймати рішення, гідність, патріотизм і чесний добробут.

Варто зазначити, що міжнародна асоціація з оцінювання навчальних досягнень, приділяє значну увагу розвитку та оцінюванню громадянських і соціальних компетентностей в європейських навчальних програмах [470, 472, 474, 506]. Тому вважаємо, що в українській системі освіти розвиток громадянських і соціальних компетентностей є надзвичайно важливим та реалізовується через наскрізну змістову лінію навчальної програми з фізичної

культури «Громадянська відповідальність», основна мета якої – формування відповідального члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми його функціонування, а також важливість національної ініціативи. Ця наскрізна лінія освоюється через колективну діяльність – дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти та розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність до різноманітних способів діяльності та думок.

Громадянські та соціальні компетентності повинні формуватися впродовж вивчення всіх предметів державного компоненту, а фізична культура як навчальний предмет, повинна вирішувати не лише освітні, оздоровчі, а й виховні завдання. Саме на уроках фізкультури є можливість через співробітництво проявити повагу до суперника в різних ігрових ситуаціях, брати ініціативу щодо прийняття рішення та нести відповідальність за кінцевий результат у колективній діяльності. Учитель фізичної культури під час проведення уроків та гурткових занять здатний підвищити авторитет учня серед однолітків, виховувати лідерські та організаторські здібності у школярів, застосовувати правила чесної гри під час проведення спортивних, рухливих ігор та естафет.

Для цього ми розробили методичні рекомендації щодо проведення уроку фізичної культури з пріоритетним розвитком громадянських і соціальних компетентностей.

1. Упровадження демократичної культури в класі, поваги до суперника та гравців своєї команди. Вважаємо, що під час прийняття рішень щодо ефективного застосування засобів фізичного виховання учні можуть вільно висловлювати власні інтереси та погляди; з повагою та толерантністю ставитися до кожного члена команди; ефективно взаємодіяти; уникати конфліктних ситуацій та шукати компроміс у прийнятті рішень; дотримуватися встановлених правил взаємодії під час естафет, рухливих і спортивних ігор; ухвалювати рішення та брати на себе відповідальність за свої рішення.

2. Створення таких ситуацій доцільно під час навчання рухових дій, в яких би учні могли проявити свою самостійність. Наприклад: провести

комплекси загально-розвивальних вправ, бути капітаном у команді (відділенні), справедливо оцінити навчальні досягнення інших.

3. Навчання в дії власним прикладом, ставленням до інших під час занять та поза ними, формування культури демократії та атмосфери співробітництва, взаємодопомоги, рівноправності під час уроку фізичної культури.

4. Оцінювання як засіб підтримки та мотивації учня (допомагає учню у визначенні позиції щодо власних особистих фізичних і психічних можливостей; слугує настановою для подальшої роботи; є стимулом для підвищення самооцінки та самоповаги школярів). Оцінювання має бути індивідуальним і прозорим завдяки висвітленню із самого початку основних критеріїв та змісту й цілей роботи.

Основою для формування та розвитку громадянських і соціальних компетентностей на уроках фізичної культури рекомендуємо обрати особистісно орієнтоване навчання, яке спрямоване на врахування індивідуальних особливостей – як фізичних, так і психічних. При цьому навчання повинно супроводжуватися зворотним зв'язком з учителем, який, у свою чергу, має вносити корективи у процес навчання, враховуючи індивідуальні досягнення учня. Під час навчання за цією технологією вчитель виконує роль тренера, спостерігає, як учні вирішують поставлені ним завдання, надає певні поради й за згоди учнів – стає «джерелом інформації». На уроках фізичної культури є можливість через активну діяльність учнів формувати ключові поняття освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини, а також соціальної взаємодії:

- ідентичність – вільний розвиток особистості, вибір виду спорту, яким би хотів учень займатися;
- різноманітність і плюралізм – усі люди різні, мають різні фізичні можливості, тож буде різноманітним і уподобання видів спорту, без поділу за гендерними ознаками;

– правила та закон – фізична культура та спорт є такими видами активної діяльності, де неможливо обходитись без правил, адже суворе дотримання правил забезпечує рівність усіх учасників, прозорість процесу визначення переможців тощо;

– рівність – будь-яка дискримінація неприпустима, усі учасники освітнього процесу повинні мати рівні початкові умови, дотримуватися встановлених правил;

– відповідальність – усвідомлення того, що від злагодженості дій кожного гравця команди залежить її результат;

– конфлікт – конкуренція, визначення переможців завжди супроводжуються конфліктами, сторона, яка зазнала поразки у грі, завжди буде незадоволеною. Чітке дотримання правил усіма учасниками змагання, відкритість і прозорість процесу визначення переможців сприятимуть зменшенню виникнення конфліктних ситуацій;

– урядування та освітня політика – можливість брати участь у прийнятті рішень щодо керування процесом, визначенні власних цілей, урегулюванні конфліктів та вирішенні проблем;

– медіа – свобода висловлювання, доступ до інформації, критичне сприйняття інформації, підготовка повідомлень про спортивне життя школи, популяризація фізкультури, спорту, здорового способу життя через засоби масової інформації, тощо.

Важливого значення у застосуванні розроблених методичних рекомендацій із формування громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти середнього шкільного віку набуває використання навчальних ресурсів швейцарсько-українського проєкту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU» (DOCCU) [78, 79, 80, 81, 82, 83]. Тому, на нашу думку, вчителі фізичної культури під час вивчення певних варіативних модулів, реалізуючи освітні завдання, повинні застосовувати вправи, які розміщені в посібниках проєкту для реалізації компетентнісного підходу та вирішення освітніх завдань.

Так, для учнів 5 класів рекомендуємо під час проведення естафет з навчання веденню м'яча у баскетболі акцентувати увагу учнів на усвідомлення особистої відповідальності за кінцевий результат команди та на розумінні потреби у взаємодопомозі для досягнення командного результату.

При цьому формуються критерії громадянських і соціальних компетентностей таких, як: праця в команді; ефективна взаємодія під час проведення естафет, спортивних ігор. Інструментарієм для формування даної ключової компетентності є вправа «Китайські палички». Окрім цього, доцільно в учнів 5 класів розвивати відповідальність та усвідомлення права людини на власний вибір у прийнятті рішень. Рекомендуємо здійснювати це за допомогою навчання веденню м'яча зі зміною швидкості руху та напрямку, де за певними орієнтирами учні можуть приймати власні рішення для досягнення бажаного командного результату, досягати консенсусу [378] (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Формування громадянських і соціальних компетентностей із використанням навчальних ресурсів проєкту DOCCU 5 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проєкту
Варіативний модуль «Баскетбол» Тема 1. Навчання веденню м'яча засобами естафет	Ідентичність, конфлікт // усвідомлення особистої відповідальності за кінцевий результат команди; розуміння потреби у взаємодопомозі для досягнення командного результату	Працювати в команді; ефективно взаємодіяти під час проведення естафет, спортивних ігор	т. 6. Навчаємо демократії Вправа 1.5. «Китайські палички», С. 16
Тема 2. Ведення м'яча зі зміною швидкості руху та напрямку	Права та свободи, відповідальність // усвідомлення права людини на власний вибір у прийнятті рішень	Приймати власні рішення для досягнення бажаного командного результату; досягати консенсусу	т. 3. Розділ 6. Відповідальність С. 150 (робота в групах)

З метою формування в учнів усвідомлення важливості та необхідності дотримання правил та законів у демократичному суспільстві, розуміння рівності усіх перед законом, поваги до гравців по команді та суперників пропонуємо акцентувати увагу на правилах змагань під час проведення навчальних двобічних ігор, правилах проведення рухливих ігор та естафет. Такий підхід дозволяє учням приймати узгоджені рішення, виробляти ефективну тактику та стратегію в ігровій, змагальній діяльності, дотримуватися правил та законів у міжособистісній взаємодії, передбачати небезпечні чи травматичні ситуації. У навчальних ресурсах проєкту цьому питанню присвячено цілий розділ. Учитель фізичної культури, починаючи від 6 класу, може використовувати ці ресурси для формування громадянських і соціальних компетентностей [378] (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Формування громадянських і соціальних компетентностей із використанням навчальних ресурсів проєкту DOCCU

6 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проєкту
Тема 4. Навчальна гра баскетбол за спрощеними правилами	Правила та закони, рівність // усвідомлення важливості та необхідності дотримання правил і законів у демократичному суспільстві; розуміння рівності усіх перед законом	Приймати узгоджені рішення; дотримуватися правил та законів у міжособистісній взаємодії	т. 2, Розділ 5. Урок 1. Для чого нам потрібні правила та закони? С. 59–60

Для учнів 7 класів, на нашу думку, важливим є усвідомлення гендерного фізичного виховання та гендерних стереотипів. Рекомендуємо в процесі вивчення варіативного модуля «Волейбол» акцентувати увагу учнів на ідентифікації себе через процес вивчення соціальних ролей та особистого

досвіду в їх виконанні, виявляти власні здібності та визнавати вміння інших. Це можна здійснити через вивчення технічних елементів – передач та прийомів м'яча у волейболі, коли процес навчання здійснюється в змішаних за статтю парах чи трійках. При цьому утворювати пари можна як за рівнем технічної підготовленості дівчат та хлопців, так і за симпатією. Такий підхід, на нашу думку, буде позитивно впливати на формування міжстатевої взаємодопомоги під час виконання фізичних вправ, на результат гендерного виховання здобувачів освіти, на формування поваги до протилежної статі, на розуміння власних сильних і слабких сторін у технічній підготовленості. Пропонуємо використовувати навчальний ресурс проєкту – вправу «Це те, що мені подобається», яка розміщена у першому розділі другого тому навчальних ресурсів проєкту «Освіта для громадянського суспільства – освіта з прав людини» [378] (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Формування громадянських і соціальних компетентностей із використанням навчальних ресурсів проєкту DOCCU

7 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проєкту
Варіативний модуль «Волейбол» Тема 4. Методика навчання передач та прийомів	Ідентичність, права та свободи // усвідомлення гендерних стереотипів	Ідентифікувати себе через процес вивчення соціальних ролей та особистого досвіду у їх виконанні; виявляти власні здібності та вміння інших	т. 2, розділ 1. Урок 1. Це те, що мені подобається. С. 20–21

Для учнів 8 класів під час проведення двобічних навчальних ігор на уроках фізичної культури, вважаємо доцільним формувати цінності, пов'язані з розумінням різних можливостей, що вимагає усвідомлення того, що всі різні. Особливо важливий такий підхід сьогодні, тому що питання впровадження

інклюзивного підходу в освіті та у проведенні уроків фізичної культури з дітьми, які мають особливі освітні потреби (підготовча та спеціальна медична групи) нормативно не врегульовані.

Необхідно сформувати у здобувачів освіти розуміння, що упередження та стереотипи можуть бути небезпечними в демократичному суспільстві. Важливим моментом для цієї вікової групи вважаємо те, щоб учні могли пізнавати і сприймати одне одного в групі; аналізувати своє сприйняття іншими та упередження проти них, могли критично осмислювати та виправляти їх за потребою.

Інструментарієм формування подібного вміння може бути вправа з навчального ресурсу проєкту «Усі – різні, усі – рівні». За допомогою цієї вправи під час проведення навчальних ігор учителі фізичної культури можуть сформувати толерантне ставлення до недоліків виконання фізичних вправ слабкими учнями, надати їм допомогу, підтримку чи підстрахувати в ігрових ситуаціях, а також скористатися з переваг виконання фізичних вправ, технічних елементів чи тактичних дій іншими учасниками гри [378] (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

Формування громадянських і соціальних компетентностей із використанням навчальних ресурсів проєкту DOCCU» 8 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проєкту
Варіативний модуль «Волейбол» Тема 5. Взаємодія гравців на ігровому майданчику	Різноманітність, ідентичність // усвідомлення того, що всі різні; розуміння, що упередження та стереотипи можуть бути небезпечними для демократичного суспільства	Пізнавати та сприймати один одного в групі; аналізувати своє сприйняття інших й упередження проти них, критично осмислювати та виправляти їх за потребою	т. 6, глава 4, вправа 4.1. Усі – різні, усі – рівні. С. 33–34

Для учнів 9 класів у стандарті освітньої галузі «Фізична культура» однією з вимог є формування в здобувачів освіти критичного мислення під час прийняття рішень, висловлювання власної думки та сприйняття думки інших. Для формування цих ознак громадянських і соціальних компетентностей вважаємо доцільним акцентувати увагу здобувачів освіти на такі цінності, як ідентичність і конфлікт та формувати вміння критично мислити у прийнятті рішень; висловлювати власну думку, толерантно ставитися до думок інших та сприймати їх.

Для цього пропонуємо під час застосування методу «Колового тренування», обрати капітана кожного відділення, та наділити його функціями лідера, а також акцентувати увагу на індивідуальних можливостях кожного учасника відділення. Такий спосіб сприятиме особистісно орієнтованому виконанню фізичних вправ та особистісній траєкторії навчання.

Рекомендуємо застосовувати вправу з навчальних ресурсів проекту «Істинне та хибне», яка дозволяє учням краще зрозуміти правильність виконання навчальних завдань [378] (табл. 4.5).

Таблиця 4.5

Формування громадянських і соціальних компетентностей із використанням навчальних ресурсів проекту DOCCU 9 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проекту
Варіативний модуль «Волейбол» Тема 2. «Колове тренування» під час вивчення елементів техніки волейболу	Ідентичність, конфлікт // розуміння функції стереотипів у зменшенні складності нашого суспільства та світу, в якому ми живемо; усвідомлення небезпеки деяких стереотипів, які можуть сіяти зерна ворожнечі в суспільстві	Критично мислити у прийнятті рішень; висловлювати власну думку, сприймати думку інших	т. 6, Глава 4. Сприйняття інших. Вправа 4.3. Істинне та хибне. С. 36

Варто зазначити, що наша участь у швейцарсько-українському проєкті дозволила адаптувати навчальні ресурси проєкту до уроку фізичної культури. Застосування матеріалів проєкту [78, 79, 80, 81, 82, 83] вимагає від учителів фізичної культури прояву творчості та креативності.

Припускаємо, що навчальні ресурси, за допомогою яких учитель фізичної культури буде формувати цю ключову компетентність, можуть змінюватися [378].

Вважаємо, що надважливе в наших методичних рекомендаціях – це цінності та ставлення учнівської молоді до демократичного суспільства й формування вмінь дотримуватися ознак громадянських і соціальних компетентностей у фізичному вихованні, оскільки саме ця ключова компетентність визнана стандартом НУШ пріоритетною у фізичному вихованні.

Висновки до 4 розділу

Установлено, що для розроблення та запровадження комплексної моделі освітніх трансформацій у фізичне виховання здобувачів закладів загальної середньої освіти назріли як об'єктивні, так і суб'єктивні передумови, серед яких: запровадження нової системи підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, низка нововведень освітньої реформи «Нова українська школа», які потребують розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури та майбутніх фахівців з фізичного виховання; відсутність знань та практичних навичок у фахівців з реалізації компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого підходів, а також неможливість планування уроку фізичної культури з добором засобів для формування ключових компетентностей Нової української школи.

Розроблена система спецкурсів з підвищення кваліфікації учителів фізичної культури відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів та

охоплює усі напрями підготовки вчителів, що передбачено програмою цієї Постанови.

Розроблені сучасні підходи комплексної моделі охоплюють усіх учасників освітнього процесу: учителів фізичної культури, здобувачів вищої та загальної середньої освіти, що сприятиме більш якісній реалізації компетентнісного підходу та формуванню ключових компетентностей у здобувачів освіти засобами фізичного виховання. Сучасні підходи реалізуються через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти з використанням засобів дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації: конференцій в Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку в Zoom кімнатах, застосунку «LeaningApps.org» мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосування технік формувального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти передбачено створення ситуації «успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного й компетентнісного навчання.

Розроблені методичні рекомендації в межах реалізації швейцарсько-українського проєкту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU» допоможуть фахівцям фізичного виховання приділити більш вагомому увагу формуванню громадянських і соціальних компетентностей під час уроку фізичної культури.

Список власних наукових праць, які висвітлюють результати досліджень четвертого розділу [36, 37, 361, 378, 391, 392, 393, 394, 396, 399, 430].

РОЗДІЛ 5

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СКЛАДОВИХ КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

5.1. Експериментальна перевірка ефективності програми спецкурсу з розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури

Теоретичний та практичний розділи спецкурсу здійснювалися на основі традиційного навчання – лекцій із використанням інтерактивних технологій, методів навчання за допомогою інформаційно-комунікативних технологій у дистанційному форматі. Для цього ми використовували засоби онлайн-відеоконференції «Google-meet», «Zoom» – чат спілкування, технологію кооперативного навчання – розподіл слухачів по кімнатах (робота в команді, групова робота), а також тестування за допомогою Google-form.

Упродовж навчальних занять використано мультимедійний ресурс «Padlet» для створення, спільного редагування та зберігання інформації. За допомогою цієї віртуальної стіни ми прикріплювали фото, файли, посилання на сторінки в мережі «Інтернет», замітки, схеми, які дозволяли учасникам заповнювати інформацію та обмінюватися нею з іншими слухачами курсів. Цей мультимедійний ресурс дозволяє ефективно співпрацювати в групах при дистанційному навчанні.

Для моделювання уроку на засадах компетентнісного навчання ми використовували онлайнвий сервіс «LearningApps.org», який дозволяє створювати інтерактивні вправи та компетентнісно орієнтовані завдання, оскільки є конструктором для розроблення різноманітних завдань із різних варіативних модулів для використання і на уроках, і у позаурочний час. За допомогою цього сервісу слухачі курсів могли перевірити та закріпити власні знання в ігровій формі, що сприяло формуванню в них пізнавального інтересу.

Перевірку ефективності запровадження програми здійснювали за

допомогою вхідного, вихідного діагностування та написання модульної контрольної роботи. Результати діагностування дали можливість відстежити суб'єктивні думки та об'єктивні показники, а також динаміку формування професійних компетентностей фахівців фізичного виховання упродовж спецкурсу.

У результаті проведеного вхідного та вихідного діагностування ми можемо стверджувати, що розроблена експериментальна програма курсової перепідготовки є ефективною та дозволяє розвивати професійні компетентності учителів фізичної культури в умовах НУШ.

Суб'єктивна думка учителів фізичної культури доводить, що в результаті навчання поліпилися знання, розуміння сутності освітньої реформи та значення фізичного виховання в ній (рис. 5.1).

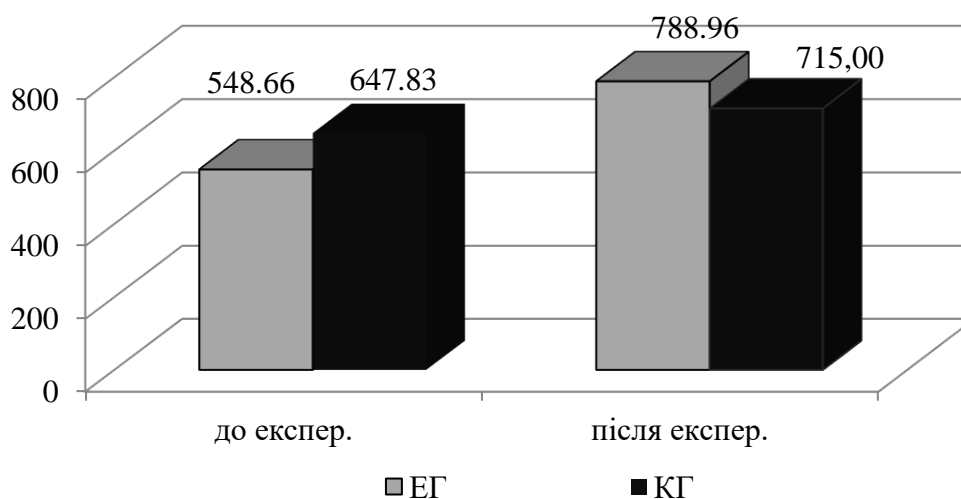

Рис. 5.1. Суб'єктивна думка фахівців з фізичного виховання щодо поліпшення професійної компетентності упродовж експерименту (бали)

Як видно з рис. 5.1, початковий рівень розуміння особливостей стандарту фізкультурної освітньої галузі, питань, пов'язаних з упровадженням Концепції НУШ, здатністю формувати ключові компетентності у фізичному вихованні в учителів фізичної культури EG нижчий, ніж KG. Це ми можемо пояснити тим, що у KG вищий відсоток учителів, які на той час упроваджували реформу у практичну діяльність у початкових класах.

Однак, по завершенні педагогічного експерименту показники ЕГ статистично істотно поліпшилися з 548,66 балів до 788,96 балів, приріст становить 43,8 % (за $p < 0,001$), в той час як в КГ зміни були менш значними: 647,83 бали на початку та 715,0 балів – по завершенні експерименту. Приріст склав 10,37 %.

Ми встановили, що з віком учителі фізичної культури втрачають здатність до професійного навчання. Учителі вищої кваліфікаційної категорії як в ЕГ так, і в КГ мають нижчий приріст результатів навчання порівняно з результатами навчання представників інших кваліфікаційних категорій. Так у вчителів вищої кваліфікаційної категорії ЕГ приріст становить 40,94 %, а в представників інших категорій ЕГ – 47,35 %. В учасників експерименту КГ приріст результатів учителів вищої кваліфікаційної категорії зафіксовано на рівні 8,98 %, а в представників інших категорій – 10,59 % (табл. 5.1) [388].

Таблиця 5.1

Показники зміни професійної компетентності учасників педагогічного експерименту (n=226)

№ з/п	Учасники педагогічного експерименту	Результати тестування учителів					
		Львів ЕГ (n=134)			Вінниця КГ (n=92)		
		До експ. (бали)	Після експ. (бали)	Приріст %	До експ. (бали)	Після експ. (бали)	Приріст, %
1.	Усі учасники	548,66	788,96	43,80	647,83	715,00	10,37
2.	Спеціалісти вищої категорії	565,83	797,50	40,94	668,33	728,33	8,98
3.	Спеціалісти інших категорій	528,71	779,03	47,35	644,75	713,00	10,59

Окрім цього, більш ефективним виявився спецкурс для учителів фізичної культури, які не проводять фізичну культуру в початкових класах в ЕГ. Їхня професійна компетентність поліпшилася на 47,44 %, у той час як їхніх колег, що проводять фізичну культуру в 1–4 класах, – на 33,58 %.

Подібну тенденцію спостерігаємо і в ефективності спецкурсу відповідно

до кваліфікаційних категорій: серед учителів вищої категорії поліпшення становить 45,45 % в учителів, які не проводять уроки; 26,21 %, що проводять фізичну культуру в початковій школі.

Учителі інших кваліфікаційних категорій, що не проводять уроки фізичної культури в початковій школі поліпшили власні показники на 50,13 % проти 40,78 % – тих, хто здійснює професійні обов'язки в 1–4 класах.

Щодо ефективності проведеного спецкурсу в КГ спостерігається практично ідентична ситуація: фахівці, які не викладають предмет у початковій школі, істотніше поліпшили власну професійну компетентність упродовж спецкурсу. Приріст становить 11,78% проти 8,94 % тих, хто навчає дітей на уроках фізичної культури в початкових класах [388].

У розрізі кваліфікаційних категорій слухачів КГ ми встановили, що учителі вищої категорії поліпшили професійну компетентність на 8,98 %, з них: на 10,30 % – ті, що проводять, та на 7,14 % – ті, хто не проводять уроки фізичної культури в початкових класах. Більш ефективним виявився спецкурс для учителів першої, другої кваліфікаційних категорій та для молодих учителів. Приріст становить 10,59 %, при цьому на 12,36 % – поліпшення у тих, хто не проводить уроки, проти 8,68 % – хто проводить уроки фізичної культури в початковій школі.

Щодо об'єктивної перевірки професійної компетентності, яка базувалася на перевірці знань учителів фізичної культури щодо можливостей розробляти авторські програми з предметів, суті змістових ліній стандарту, загальних та конкретних очікуваних результатів стандартів, технік формування оцінювання та змісту навчальних програм з фізичної культури – програми всеукраїнської робочої групи з розроблення стандарту НУШ (програма за Р. Шияном) і програми робочої групи Академії педагогічних наук (програма за О. Савченко), то внаслідок запровадження спецкурсу приріст результатів в ЕГ становить 55,12 %, а у КГ – 40,0 %. Це свідчить про те, що учителі фізичної культури як в ЕГ, так і в КГ недооцінюють власну обізнаність [388].

Варто зазначити, що за об'єктивними показниками найкращі результати

виявлено в учителів вищої кваліфікаційної категорії в ЕГ (приріст 69,61 %, особливо в тих учителів, які не проводять уроки фізичної культури в початковій школі, – 82,28 %), а у КГ – у представників інших категорій, що не викладають фізичну культуру в 1–4 класах, – 58,54% (табл. 5.2).

Таблиця 5.2

Ефективність спецкурсів в ЕГ (n=134) та КГ (n=92) за суб'єктивною думкою слухачів та об'єктивними показниками професійної компетентності

Контингент учасників дослідження	Група	Особливості педагогічного навантаження в початковій школі	Показники результативності					
			Суб'єктивні		Приріст	Об'єктивні		Приріст
			Сума балів до есп.	Сума балів після есп.	%	Сума балів до есп.	Сума балів після есп.	%
Усі учасники експерименту	ЕГ	Разом	548,66	788,96	43,80	382,46	593,28	55,12
		Проводять уроки ФК	622,58	831,61	33,58	1201,61	2,016,13	67,79
		Не проводять уроки ФК	526,41	776,12	47,44	135,92	165,05	21,43
	КГ	Разом	647,83	715,00	10,37	271,74	380,43	40,00
		Проводять уроки ФК	671,36	731,36	8,94	272,73	426,14	56,25
		Не проводять уроки ФК	626,25	700,00	11,78	270,83	338,54	25,00
Учителі вищої кваліфікаційної категорії	ЕГ	Разом	565,83	797,50	40,94	385,17	600,69	69,61
		Проводять уроки ФК	681,43	860,00	26,21	410,71	517,86	26,09
		Не проводять уроки ФК	537,93	782,41	45,45	340,52	620,69	82,28
	КГ	Разом	668,33	728,33	8,98	385,17	479,17	35,29
		Проводять уроки ФК	665,71	734,29	10,30	357,14	464,29	30,00
		Не проводять уроки ФК	672,00	720,00	7,14	350,00	500,00	42,86
Учителі інших категорій	ЕГ	Разом	528,71	779,03	47,35	415,32	584,68	40,78
		Проводять уроки ФК	574,12	808,24	40,78	485,29	573,53	18,18
		Не проводять уроки ФК	547,56	768,00	50,13	388,89	588,89	51,43
	КГ	Разом	644,75	713,00	10,59	259,38	365,63	40,96
		Проводять уроки ФК	672,43	730,81	8,68	283,78	351,35	23,81
		Не проводять уроки ФК	620,93	697,67	12,36	238,37	377,91	58,54

Проте, що реформа «Нова українська школа» надає право учителю фізичної культури працювати за авторськими програмами, знали 64,92 % учителів ЕГ та 43,48 % – КГ. Після запровадження спецкурсу цей показник в ЕГ змінився до 94,78 %, а в КГ – до 75,00 %. При цьому при неформальному спілкуванні учителі фізичної культури ЕГ підтримували думку, що якість освітнього процесу буде вищою, коли вони працюватимуть за авторськими програмами, проте самостійно розробляти навчальні програми з фізичної культури за стандартами НУШ відмовлялися [388].

Щодо змістових ліній навчальної програми за Р. Шияном, то 52,99 % учителів ЕГ та 44,57 % КГ змогли дати правильні відповіді та визначили, що за програмою Р. Шияна зміст фізичної культури в 1–4 класах розподілений за трьома змістовими лініями: базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність й безпека та турбота про здоров'я. Після запровадження спецкурсу та ретельного опрацювання змісту навчального матеріалу програми показники учителів ЕГ достовірно поліпилися до 81,34 %, в той час як в КГ – до 45,65 %.

За програмою О. Савченко правильно визначили змістові лінії 35,07 % учителів ЕГ та 20,65 % в КГ. Після проведення експерименту в ЕГ цей показник поліпшився до 61,19 %, а в КГ – до 33,69 %. Варто зазначити, що на початку педагогічного експерименту 12,69 % учителів ЕГ взагалі не дали жодної відповіді, що свідчить про низький рівень обізнаності учителів зі змістом програми з фізичної культури в початкових класах. Однак після пройденого спецкурсу таких вчителів в ЕГ не виявлено.

Отже, експериментальна перевірка програми спецкурсу в ЕГ доводить її ефективність у формуванні професійної компетентності учителів фізичної культури здійснювати власні посадові обов'язки в умовах Нової української школи. Окрім цього, більш ефективним виявився спецкурс для учителів фізичної культури, які не задіяні до викладання предмета в початкових класах. Однак варто відзначити, що краще засвоюють теми змістових модулів учителі, яким присвоєно першу, другу кваліфікаційну категорію та кваліфікаційну категорію «спеціаліст». Ми вважаємо доречним перевірити ефективність

засвоєння кожної з тем професійного спецкурсу та здійснити порівняльний аналіз ефективності навчання за експериментальною програмою та програмою спецкурсу для контрольної групи.

Унаслідок запровадження експериментальної програми в учителів фізичної культури ЕГ статистично істотно поліпшилися показники професійної компетентності за всіма темами змістових модулів:

– обізнаність із особливостями освітньої реформи НУШ: 390 балів (58,21 %) на початку експерименту та 570 балів (85,07 %) на кінець експерименту;

– обізнаність зі складовими формули НУШ: 355 балів (52,99 %) – 575 балів (85,82 %);

– обізнаність із особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах: 384 бали (57,31 %) – 586 балів (87,46 %);

– обізнаність зі змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах: 364 бали (54,33 %) – 574 бали (87,67 %);

– обізнаність із особливостями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5–9 класах: 451 бал (67,31 %) – 598 бали (90,15 %);

– обізнаність зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5–9 класах: 433 бали (64,63 %) – 598 балів (89,25 %);

– розуміння суті формувального оцінювання в НУШ: 439 балів (65,52 %) – 602 бали (89,85 %);

– професійна компетентність щодо застосування формувального оцінювання у фізичному вихованні: 440 балів (65,67 %) – 590 балів (88,61 %);

– застосування технік формувального оцінювання у фізичному вихованні: 462 балів (62,69 %) – 587 балів (87,61 %);

– рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання: 222 бали (68,55 %) – 575 балів (85,82 %).

Щодо результатів навчання КГ, то розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури Вінницької області теж статистично поліпшився, однак приріст показників змістових модулів

статистично нижчий, ніж у фахівців ЕГ (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Показники ефективності програм спецкурсу в ЕГ та КГ в межах груп

Категорії	До початку експ., бали (%)	Після зак. експ., бали (%)	p
I. Поінформованість щодо освітньої реформи «Нова українська школа»			
ЕГ (n=134)	390 (58,21)	570 (85,07)	p<0,001
КГ (n=92)	315 (68,48)	356 (77,39)	p<0,001
II. Обізнаність учителів зі складовими формули Нової української школи			
ЕГ (n=134)	355 (52,99)	575 (85,82)	p<0,001
КГ (n=92)	307(66,74)	358(77,83)	p<0,001
III. Обізнаність з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1-4 класах			
ЕГ (n=134)	384 (57,31)	586 (87,46)	p<0,001
КГ (n=92)	316(68,70)	357(77,61)	p<0,001
IV. Обізнаність зі змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі у 1 – 4 класах			
ЕГ (n=134)	364 (54,33)	574 (85,67)	p<0,001
КГ (n=92)	312(67,83)	358(77,83)	p<0,001
V. Обізнаність з особливостями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5 – 9 класах			
ЕГ (n=134)	451 (67,31)	604(90,15)	p<0,001
КГ (n=92)	385(76,96)	380(82,61)	p<0,001
VI. Обізнаність з особливостями змістових ліній стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5 – 9 класах			
ЕГ (n=134)	433(64,63)	598(89,25)	p<0,001
КГ (n=92)	351(76,30)	376(81,74)	p<0,001
VII. Розуміння суті формувального оцінювання			
ЕГ (n=134)	439 (65,52)	602 (89,85)	p<0,001
КГ (n=92)	353(76,74)	378(82,17)	p<0,001
VIII. Рівень компетентності щодо застосування формувального оцінювання у фізичному вихованні			
ЕГ (n=134)	440(65,67)	590(88,06)	p<0,001
КГ (n=92)	338(73,48)	365(79,35)	p<0,001
IX. Застосування технік формувального оцінювання			
ЕГ (n=134)	462(62,69)	587(87,61)	p<0,001
КГ (n=92)	334(72,61)	361(78,48)	p<0,001
X. Рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання			
ЕГ (n=134)	222(68,55)	575(85,82)	p<0,001
КГ (n=92)	344(74,78)	356(77,39)	p<0,01

Як видно з табл. 5.3, запровадження розробленої нами програми суттєво вплинуло на формування професійних компетентностей учителів фізичної

культури ЕГ. Найвищий приріст спостерігається в опануванні тем, які розкривають особливості фізичного виховання в початкових класах: рівень поінформованості щодо освітньої реформи «Нова українська школа» зріс на 26,86 %; поінформованість щодо складових формули НУШ зросла на 32,83 %; поінформованість щодо особливостей змісту стандарту фізкультурної освітньої галузі НУШ у 1–4 класах поліпшилася на 30,15 %; поінформованість щодо суті змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі поліпшилася на 31,3 % [388].

Дещо нижчі показники виявлено в ЕГ із розумінням суті НУШ в 5–9 класах: професійна компетентність учителів щодо особливостей стандарту освітньої галузі «Фізична культура» поліпшилася на 22,84 %; розуміння змістових ліній стандарту зросло на 24,62 %.

Поліпшилося й розуміння суті формувального оцінювання в учителів ЕГ на 24,33 %; зріс рівень професійної компетентності в застосуванні формувального оцінювання у фізичному вихованні на 22,39 %; технік формувального оцінювання – на 24,92 %. Унаслідок запровадження сучасних підходів курсової перепідготовки, рівень готовності учителів фізичної культури ЕГ працювати в умовах компетентнісного навчання зріс на 17,27 %.

Дані показники спонукали нас здійснити моніторинг засвоєння слухачами курсів підвищення кваліфікації кожної теми змістових модулів програми спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи».

5.2. Експериментальна перевірка впливу програми спецкурсу на формування обізнаності учителів фізичної культури з трансформаціями освітньої реформи «Нова українська школа»

Педагогічний експеримент показав, що рівень обізнаності учителів фізичної культури ЕГ із загальними положеннями освітньої реформи статистично істотно поліпшився на 26,79 % (за $p < 0,001$), у той час, як приріст

показників КГ становить 8,91 %. В ЕГ найвищий приріст установлено в учителів, які не проводять уроки фізичної культури в 1–4 класах та не мають вищої кваліфікаційної категорії – 28,89 %. У КГ – в учителів вищої категорії, які не викладають предмет у 1–4 класах – 12,00 % [380]. Порівняльний аналіз показників ЕГ і КГ показав статистично істотне зростання результативності навчання в ЕГ з нижчого за середній до достатнього рівня: з $2,9 \pm 0,08$ на початку та $4,3 \pm 0,05$ після завершення експерименту (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Показники рівня обізнаності з освітньою реформою «Нова українська школа» між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники рівнів		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_x$	$\bar{x} \pm S_x$		
ЕГ	n=134	$2,9 \pm 0,08$	$4,3 \pm 0,05$	4,339	p<0,001
КГ	n=92	$3,4 \pm 0,08$	$3,9 \pm 0,07$		

Щодо рівня обізнаності учителів фізичної культури зі складовими формули НУШ, то встановлено статистично істотне зростання показників у межах ЕГ на 32,83 %, а у КГ – на 11,09 %. При цьому і в ЕГ і у КГ найвищий приріст виявлено в учителів, які не мають вищої кваліфікаційної категорії та не проводять уроки в початкових класах: 35,55 % – ЕГ та 13,96 % – КГ відповідно [380].

Порівняння показників ЕГ та КГ дало можливість установити статистично істотне поліпшення рівнів обізнаності в учителів ЕГ з нижчого за середній до достатнього рівнів: з $2,6 \pm 0,08$ до $4,3 \pm 0,08$, в той час як у слухачів курсів КГ рівень обізнаності суттєво не поліпшився та залишився в межах вищого за середній рівень: з $3,3 \pm 0,08$ на початку до $3,9 \pm 0,07$ після завершення навчання на курсах підвищення кваліфікації за програмою КГ (табл. 5.5).

Таблиця 5.5

Показники рівня обізнаності зі складовими формули Нової української школи між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники рівнів		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	2,6±0,08	4,3±0,08	4,394	p<0,001
КГ	n=92	3,3±0,08	3,9±0,07		

Рівень обізнаності з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах учасники експерименту статистично істотно поліпшили: ЕГ на 30,15 %, в той час як в КГ він зріс на 10,00 %. При цьому, як в ЕГ, так і в КГ упродовж спецкурсу найвищий показник виявлено у слухачів, які не проводять уроки фізичної культури в початковій школі та не мають вищої кваліфікаційної категорії: 33,33 % в ЕГ та 8,91 % у КГ відповідно. Порівняння показників ЕГ та КГ виявило статистично істотну різницю у прирості показників. Рівень обізнаності в учителів ЕГ достовірно поліпшився з 2,9±0,08 до 4,4±0,05 (за p<0,001), в той час як в КГ він залишився в межах одного і того ж самого рівня – з 3,4±0,09 до 3,9±0,07 (табл. 5.6) [380].

Таблиця 5.6

Показники рівня обізнаності зі стандартом фізкультурної освітньої галузі НУШ в 1 – 4 класах між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	2,9±0,08	4,4±0,05	5,603	p<0,001
КГ	n=92	3,4±0,09	3,9±0,07		

Формування професійної компетентності щодо рівня обізнаності зі змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах показало статистично істотне поліпшення результатів навчання як в ЕГ, так і в

КГ [380]. Однак, в ЕГ приріст становить 31,34 %, а в КГ 10,0 % (за $p < 0,001$). Найвищий приріст в ЕГ виявлено в учителів фізичної культури вищої кваліфікаційної категорії, які не проводять уроки в початкових класах, – 33,80 %; а в КГ – найкращі результати навчання продемонстрували учителі вищої категорії, що проводять уроки фізичної культури в початковій школі. Приріст становить 11,43 %. Проте, порівняння показників між ЕГ та КГ виявило, що лише в слухачів ЕГ рівень обізнаності зріс з нижчого за середній рівень до достатнього: з $2,7 \pm 0,08$ до $4,3 \pm 0,06$, в той час як в КГ він залишився в межах вищого за середній рівень: $3,4 \pm 0,1$ на початку та $3,9 \pm 0,07$ після завершення експерименту (табл. 5.7).

Таблиця 5.7

Показники рівня обізнаності із суттю змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі НУШ в 1–4 класах між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_x$	$\bar{x} \pm S_x$		
ЕГ	n=134	$2,7 \pm 0,08$	$4,3 \pm 0,06$	4,326	$p < 0,001$
КГ	n=92	$3,4 \pm 0,1$	$3,9 \pm 0,07$		

Щодо особливостей стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах, то ми з'ясували, що внаслідок запровадження нашого спецкурсу рівень обізнаності в ЕГ поліпшився на 22,84 % (за $p < 0,001$), а в КГ – 5,65 %. При цьому підвищений інтерес до стандарту фізичної культури в середніх класах виявили вчителі фізичної культури ЕГ, що викладають предмет у початковій школі та не мають вищої кваліфікаційної категорії [380]. Їхні показники статистично істотно поліпшилися на 28,24 % (за $p < 0,001$).

У КГ статистично істотне поліпшення показників виявлено у фахівців вищої кваліфікаційної категорії, які працюють у 5–9 класах. Приріст становить 8,00 %.

Порівняльний аналіз ефективності навчання під час курсової

перепідготовки свідчить про статистично істотне зростання рівня обізнаності зі стандартом галузі є в учителів ЕГ. Незважаючи на те, що в ЕГ та КГ учителі поліпшили результати із вищого за середній до достатнього рівня, різниця у показниках двох груп є статистично достовірною: з $3,3 \pm 0,09$ до $4,5 \pm 0,06$ в ЕГ проти $3,8 \pm 0,08$ на початку та $4,1 \pm 0,07$ в кінці експерименту в КГ (за $p < 0,001$) (табл. 5.8)

Таблиця 5.8

Показники рівня обізнаності зі стандартом освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	$3,4 \pm 0,09$	$4,5 \pm 0,0$	4,837	p<0,001
КГ	n=92	$3,8 \pm 0,07$	$4,1 \pm 0,06$		

Щодо рівня обізнаності учителів фізичної культури зі стандартом галузі в 5–9 класах, то внаслідок запровадження програми спецкурсу поліпшилося розуміння суті реформування фізичного виховання в середній школі на 24,62 % в ЕГ та 5,44 % в КГ. При цьому в ЕГ найвищий інтерес виявили учителі, яким не присвоєно вищої категорії, проте проводять уроки в початкових класах. Приріст їхніх показників статистично істотно поліпшився на 34,12 %; у КГ – статистично істотно поліпшили власні показники учителі вищої категорії, які не проводять уроки в середніх класах, – 8,57 % (за $p < 0,001$) [380].

У порівнянні результатів навчання в ЕГ та КГ було встановлено, що учителі фізичної культури обох груп поліпшили власні результати навчання з вище за середній до достатнього рівнів компетентності. Проте між показниками ЕГ та КГ виявлено статистично істотну різницю: в ЕГ – $3,2 \pm 0,08$ на початку та $4,5 \pm 0,06$ в кінці експерименту, а в КГ з $3,8 \pm 0,07$ до $4,1 \pm 0,06$ (табл. 5.9).

Таблиця 5.9

Показники рівня обізнаності зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,2±0,08	4,5±0,06	4,465	p<0,001
КГ	n=92	3,8±0,07	4,1±0,06		

Однією із характерних особливостей освітньої реформи «Нова українська школа» є запровадження нового підходу в оцінюванні навчальних досягнень школярів. Це формувальне оцінювання, яке має на меті відстежувати навчальний поступ учнів; реалізовувати особистісно орієнтований підхід в оцінюванні навчальних досягнень; формувати в здобувачів освіти впевненість у собі; наголошувати на їхніх сильних сторонах, а не на помилках; діагностувати власні досягнення на кожному з етапів навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; підтримувати бажання навчатися та прагнути досягнути максимально можливих результатів; запобігати побоюванням помилитися. Однією із особливостей застосування формувального оцінювання є систематичний зворотний зв'язок між учителем та учнем. Природно, запровадження нового підходу в оцінюванні навчальних досягнень учнів вимагає від учителів фізичної культури спеціальної підготовки. У навчальних заняттях спецкурсу учителям фізичної культури роз'яснено суть формувального оцінювання, опрацьовано техніки та акцентовано увагу на їх застосуванні в оцінюванні навчальних досягнень під час уроку фізичної культури [380].

Упродовж спецкурсу учителі фізичної культури ЕГ підвищили власний рівень обізнаності щодо суті формувального оцінювання на 24,33 %, а в КГ – на 5,43 %. При цьому найбільший приріст розуміння формувального оцінювання встановлено в учителів вищої кваліфікаційної категорії, які не проводять уроки фізичної культури в 1–4 класах – 26,89 %. Щодо КГ, то найкращі показники

виявлено в учителів інших кваліфікаційних категорій, які не проводять фізичну культуру в початкових класах – 6,98 %.

Порівняльний аналіз показників ЕГ та КГ дав можливість виявити статистично істотну різницю між показниками двох груп. Незважаючи на те, що в межах двох груп учителі підвищили рівень обізнаності із вищого за середній до достатнього рівня, встановлено, що в ЕГ показники поліпшилися з $3,3 \pm 0,09$ до $4,5 \pm 0,06$, за $p < 0,001$, а в КГ – з $3,8 \pm 0,08$ до $4,1 \pm 0,07$ (табл. 5.10).

Таблиця 5.10

Показники рівня обізнаності із сутністю формувального оцінювання між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	$3,3 \pm 0,09$	$4,5 \pm 0,06$	4,425	$p < 0,001$
КГ	n=92	$3,8 \pm 0,08$	$4,1 \pm 0,07$		

Щодо рівня обізнаності з техніками формувального оцінювання, то упродовж спецкурсу показники ЕГ у межах групи поліпшилися на 24,92 %, а КГ – 5,87 %.

Найвищий приріст показників у ЕГ виявлено серед учителів другої, першої категорій та спеціалістів, які не проводять уроки фізичної культури в початковій школі, – 29,33 %; а у КГ – в учителів вищої категорії, що проводять уроки фізичної культури в 1–4 класах, – 11,43 %.

При порівнянні показників між ЕГ та КГ установлена статистично істотна різниця в розумінні технік формувального оцінювання. Упродовж спецкурсу учителі фізичної культури ЕГ поліпшили свої показники з вищого за середній рівня $3,1 \pm 0,06$ до достатнього $4,4 \pm 0,05$ (за $p < 0,001$), в той час як учителі КГ поліпшили свої показники в межах вищого за середній рівень: з $3,6 \pm 0,09$ до $3,9 \pm 0,07$ (табл. 5.11).

Таблиця 5.11

Показники рівня обізнаності з техніками формуального оцінювання між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,1±0,09	4,4±0,05	5,272	p<0,001
КГ	n=92	3,6±0,09	3,9±0,07		

Опрацювавши з учителями фізичної культури ЕГ навчальні заняття, які розкривають зміст і техніки формуального оцінювання, ми вирішили дослідити професійну компетентність щодо можливостей їх застосування під час уроків фізичної культури.

Дослідження показало, що впродовж навчання за програмою спецкурсу вчителі фізичної культури ЕГ істотно поліпшили власний рівень професійної компетентності у застосуванні формуального оцінювання на 22,39 %. Найвищий приріст показників виявлено в учителів, які не мають вищої категорії та викладають предмет у 1–4 касах (25,45 %). Показники КГ упродовж спецкурсу поліпшилися незначно. Приріст становить 5,87 %. Найвищий відсоток виявлено в учителів вищої кваліфікаційної категорії, що викладають предмет у початковій школі, – 8,57 % [380].

При порівнянні результатів навчання ЕГ та КГ встановлено, що вчителі фізичної культури в обох групах поліпшили свої результати з вищого за середній до достатнього рівнів у застосуванні формуального оцінювання під час уроків фізичної культури.

Однак, встановлено достовірно істотну різницю між ЕГ та КГ. Рівень професійної компетентності у слухачів курсів підвищення кваліфікації ЕГ достовірно поліпшився з 3,3±0,09 до 4,4±0,05 (за p<0,001), а в учителів фізичної культури КГ з 3,7±0,08 до 4,0±0,07 (табл. 5.12).

Таблиця 5.12

Показники рівня компетентності щодо застосування формульованого оцінювання у фізичному вихованні між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,3±0,09	4,4±0,05	5,075	p<0,001
КГ	n=92	3,7±0,08	4,0±0,07		

Запровадження експериментального спецкурсу під час курсів підвищення кваліфікації було спрямоване: на забезпечення науково-методичного супроводу професійного розвитку учителів фізичної культури; на формування їх професійної готовності здійснювати професійні обов'язки в умовах розбудови Нової української школи [380]. Результати перепідготовки свідчать, що учителі фізичної культури ЕГ статистично істотно поліпшили власний рівень готовності на 17,27 %, а в КГ – на 2,61 %. На нашу думку, це підтверджує ефективність розробленої програми спецкурсу (табл. 5.13).

Таблиця 5.13

Динаміка зміни показників рівня професійної готовності учителів фізичної культури ЕГ упродовж спецкурсу

Контингент слухачів	До початку експ.,%	Після зак. експ., %	Приріст, %
Усі учасники експерименту	68,55	85,8	17,27
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	73,10	91,61	18,51
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	67,25	84,08	16,83
Учителі вищої кваліфікаційної категорії	70,14	86,39	16,25
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	76,92	94,29	17,37
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	68,62	84,48	15,86
Учителі інших категорій	66,67	85,16	18,49
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	70,00	89,41	19,41
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	65,45	83,56	18,11

Як видно з табл. 5.13, найефективнішим в ЕГ виявився спецкурс для фахівців вищої кваліфікаційної категорії та проводять уроки фізичної культури в початкових класах. Приріст результатів навчання становить 19,41 %. У решти слухачів зростання готовності встановлено на рівні від 15,86 % до 18,51 %.

У межах КГ упродовж педагогічного експерименту встановлено також позитивну динаміку. Внаслідок навчання рівень готовності учителів фізичної культури працювати в умовах НУШ поліпшився на 2,61 % (за $p < 0,01$). Найефективнішим виявився спецкурс для учителів КГ, які не мають вищої кваліфікаційної категорії та не проводять уроки фізичної культури в початкових класах. Приріст результатів становить 4,18 %, за $p < 0,01$.

Однак, слід зазначити, що фахівці з фізичної культури вищої кваліфікаційної категорії взагалі не поліпшили власний рівень професійної готовності, а у слухачів I та II категорій спостерігається незначне зростання: від 1,36 % до 3,75 % (табл. 5.14).

Таблиця 5.14

**Динаміка зміни показників рівня професійної готовності учителів
фізичної культури КГ упродовж спецкурсу**

Контингент слухачів	До початку експ.,%	Після зак. експ., %	Приріст, %
Усі учасники експерименту	74,78	77,39	2,61
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	78,64	80,00	1,36
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	71,25	75,00	3,75
Учителі вищої кваліфікаційної категорії	78,33	78,33	0,0
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	80,00	80,00	0,0
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	76,00	76,00	0,0
Учителі інших категорій	74,25	77,25	3,0
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	78,38	80,00	1,62
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	70,70	74,88	4,18

Порівняльний аналіз показників професійної готовності учителів фізичної

культури ЕГ та КГ здійснювати посадові обов'язки в умовах трансформацій дозволив установити статистично істотну різницю в рівнях готовності двох груп та констатувати, що в учителів фізичної культури ЕГ готовність зросла з вищого за середній до достатнього рівня: з $3,4 \pm 0,06$ на початку до $4,3 \pm 0,05$ після завершення експерименту (за $p < 0,001$), а в КГ залишилася в межах одного рівня: з $3,7 \pm 0,07$ до $3,9 \pm 0,06$ (табл. 5.15) [380]. Це, на нашу думку, свідчить про якість розроблення навчального матеріалу та ефективність проведеного навчання.

Таблиця 5.15

Показники рівня готовності здійснювати професійні обов'язки в умовах НУШ між ЕГ та КГ (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	$3,4 \pm 0,06$	$4,3 \pm 0,05$	5,454	$p < 0,001$
КГ	n=92	$3,7 \pm 0,07$	$3,9 \pm 0,06$		

Отже, результати проведеного педагогічного експерименту дають можливість стверджувати, що упродовж спецкурсів під час курсової перепідготовки учителі фізичної культури ЕГ та КГ підвищили професійний розвиток з питань трансформації фізичного виховання в умовах Нової української школи. Експериментальні дані дозволяють констатувати ефективність розробленої програми, оскільки статистично достовірні зміни у професійній підготовці учителів ЕГ відбулися за всіма змістовими модулями. Також упродовж опрацювання ефективності спецкурсу встановлена статистично значуща різниця між показниками експериментальної та контрольної груп. Окрім цього, необхідно зауважити, що більшу ефективність навчання виявили вчителі фізичної культури, яким не встановлено вищої кваліфікаційної категорії, а також у вчителів, які не проводять уроки фізичної культури в початкових класах. Така ситуація, на нашу думку, пов'язана з тим, що на час проведення педагогічного експерименту реформа була запроваджена

лише в початкових класах і та інформація, яку слухачі отримували під час навчальних занять, для більшості була почута вперше, а це, в свою чергу, викликало значний інтерес та зацікавленість серед слухачів, які проводять уроки фізичної культури в середніх класах. Запровадження даного спецкурсу, на нашу думку, мало характер випереджувального навчання для фахівців [380].

Результати проведеного педагогічного експерименту обумовили необхідність проведення кореляційного аналізу між темами змістових модулів розробленої програми та виявлення ступеня взаємозв'язку між навчанням та формуванням професійної готовності.

5.3. Кореляційний аналіз між темами змістових модулів програми курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури

Кореляційний аналіз, проведений нами, показав, що між темами спецкурсу курсів підвищення кваліфікації в ЕГ, в основному, встановлений значний взаємозв'язок. В окремих випадках виявлений помірний, сильний та дуже сильний взаємозв'язки. Позитивним моментом є те, що в експериментальній програмі курсів підвищення кваліфікації для слухачів ЕГ відсутній слабкий взаємозв'язок між темами спецкурсу.

Щодо програми, за якою здійснено навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації в КГ, то виявлено як значний, помірний, сильний, так і слабкий взаємозв'язки.

У першому змістовому модулі розробленої нами програми спецкурсу для учителів фізичної культури ми встановили сильні взаємозв'язки між темами, які розкривають особливості складових формули Нової української школи ($r=0,833798$), особливості стандарту Нової української школи в 1–4 класах ($r=0,734965$), особливості змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі Нової української школи ($r=0,700845$) та рівнем обізнаності учителів з реформою. Ми також виявили, що теми, які розкривають суть та особливості змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі

перебувають у значному взаємозв'язку з темами спецкурсу, які охоплюють питання складових формули Нової української школи ($r=0,692945$).

Подібна ситуація виявлена і в КГ – сильний взаємозв'язок існує між темами, які характеризують складові формули ($r=0,898787$), особливості стандарту фізкультурної галузі в 1–4 класах ($r=0,704331$) та рівнем обізнаності учителів з реформою. Окрім цього, сильний взаємозв'язок існує між темами, що охоплюють змістові лінії стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах з темами, що розкривають суть складових формули Нової української школи ($r=0,732994$), а також особливості стандарту в 1–4 класах ($r=0,81062$).

Значний взаємозв'язок у програмі, за якою здійснювалося підвищення кваліфікації слухачів у КГ встановлено між темами, що розкривають суть змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі та рівнем обізнаності з реформою ($r=0,658185$).

Отже, ми встановили, що в обох групах в навчальному спецкурсі теми першого змістового модуля, який висвітлює сутність трансформації освітньої реформи «Нова українська школа» у практиці закладів загальної середньої освіти є логічними, доступними до сприйняття фахівцями фізичного виховання та перебувають у сильному та значному взаємозв'язках між собою. Це, на нашу думку, свідчить про наступність, інформативність та доступність розробленого методичного забезпечення навчальних тем першого змістового модуля.

Щодо другого змістового модуля, який спрямований на формування професійних компетентностей учителів фізичної культури в 5–9 класах та розкриває сутність освітніх трансформацій у середніх класах, то за програмою спецкурсу в ЕГ встановлено дуже сильний взаємозв'язок між темами спецкурсу, які впливають на рівень обізнаності учителів зі змістовими лініями стандарту в 5–9 класах та особливостями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах ($r=0,917468$), в той час як в КГ ці теми перебувають у сильному взаємозв'язку ($r=0,825785$).

Ми встановили, що теми програми для ЕГ, які пов'язані з аналізом стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах перебувають у

значному взаємозв'язку з темами, які розкривають зміст реформи в початкових класах: з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі ($r=0,526327$); зі змістовими лініями стандарту в початкових класах ($r=0,56283$) та у помірному взаємозв'язку з рівнем обізнаності з НУШ ($r=0,49487$) й складовими формули НУШ ($r=0,499397$). Внаслідок запровадження спецкурсу в ЕГ, встановлено значний взаємозв'язок між темами, які впливають на формування обізнаності учителів зі змістовими лініями галузі як в 1–4, так і в 5–9 класах ($r=0,508631$). Помірний взаємозв'язок виявлено в ЕГ між рівнем обізнаності учителів в 5–9 класах з рівнем обізнаності з суттю реформи ($r=0,434811$); зі складовими формули Нової української школи ($r=0,48863$); особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,486779$).

Кореляційна матриця програми спецкурсу в КГ дає можливість стверджувати, що теми курсів підвищення кваліфікації, які охоплювали реформування фізичного виховання в середніх класах підготовлені недостатньо якісно. Виявлено сильний взаємозв'язок лише між темами, які охоплюють питання особливостей стандарту галузі та формування рівня обізнаності учителів фізичної культури з особливостями реформи «Нова українська школа» ($r=0,825785$). Слабкий взаємозв'язок виявлено між темами, які розкривають особливості стандарту в 5–9 класах ($r=0,273001$), рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в середніх класах ($r=0,274519$) та рівнем обізнаності з реформою. Решта тем другого змістового модуля навчального спецкурсу в програмі КГ перебуває у помірному взаємозв'язку з темами, які охоплюють питання реформування фізичного виховання в середніх класах. Це стосується тем, які розкривають особливості стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах та складових формули Нової української школи ($r=0,419309$); особливості стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,428642$); змістові лінії в 1–4 класах ($r=0,417817$).

Щодо тем, які розкривають суть формувального оцінювання (ФО) та внесені до розробленої нами програми спецкурсу та впливають на професійну

компетентність застосування технік ФО у фізичному вихованні, то в ЕГ установлені значні взаємозв'язки практично з усіма розробленими темами спецкурсу. Це, на нашу думку, доводить ефективність розробленої програми, оскільки дозволяє формувати цілісність сприйняття реформи як у початкових, так і в середніх класах. Установлено значний взаємозв'язок між темами спецкурсу, які характеризують суть ФО та рівнем обізнаності учителів з реформою «Нова українська школа» ($r=0,551041$); зі складовими формули реформи ($r=0,573327$); з особливостями стандарту в 1–4 класах ($r=0,620916$); зі змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,578227$); з особливостями стандарту в 5–9 класах ($r=0,597239$); зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах ($r=0,601849$).

Щодо тісноти кореляційного взаємозв'язку між темами, які охоплюють питання ФО в програмі КГ, то виявлено значний взаємозв'язок з темами, які охоплюють реформування освіти та фізичного виховання лише в початковій школі (окрім тем, які розкривають змістові лінії фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах), а в середніх класах – помірний. Значний взаємозв'язок існує між темами, які розкривають суть ФО та рівень обізнаності слухачів із змістом та особливостями реформи «Нова українська школа» ($r=0,547816$); складових формули Нової української школи ($r=0,577834$); особливостей стандарту в 1–4 класах ($r=0,501044$).

Теми, що формують професійну компетентність учителя фізичної культури щодо змістових ліній галузі в початковій школі та суті ФО знаходяться у помірному взаємозв'язку ($r=0,488729$). Подібна ситуація виявлена між темами, що формують професійну компетентність у 5–9 класах.

Аналіз кореляційної матриці дає можливість стверджувати, що теми, які розкривають зміст стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5–9 класах ($r=0,419562$) та змістові лінії стандарту в 5–9 класах ($r=0,412044$) перебувають у помірному взаємозв'язку з темами, що пов'язані зі змістом формувального оцінювання.

Внаслідок запровадження програм спецкурсів була досліджена узгодженість між темами спецкурсу та здатністю учителів фізичної культури застосовувати формувальне оцінювання у фізичному вихованні, а також темами, які дозволяють дослідити рівень обізнаності слухачів з його техніками.

Виявлено сильний взаємозв'язок між темами програми ЕГ, які формують рівень професійної компетентності у застосуванні формувального оцінювання та сутністю формувального оцінювання ($r=0,809209$). Для решти тем спецкурсу встановлено значний взаємозв'язок із застосуванням формувального оцінювання: рівень обізнаності з реформою ($r=0,554509$); складовими формули Нової української школи ($r=0,532947$); особливостями стандарту в 1–4 класах ($r=0,529722$); змістовими лініями фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,537738$); особливостями стандарту в 5–9 класах ($r=0,63537$); змістовими лініями стандарту в 5–9 класах ($r=0,611859$).

Що до програми КГ, то ми не встановили сильного взаємозв'язку тем спецкурсу із застосуванням формувального оцінювання. В основному, виявлено значні та помірні взаємозв'язки між темами спецкурсу, який запроваджений для слухачів КГ. Значний взаємозв'язок існує між темами спецкурсу, які охоплюють застосування технік ФО у фізичному вихованні та розумінням суті формувального оцінювання ($r=0,649969$); складовими формули Нової української школи ($r=0,591254$); особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,554088$); змістовими лініями стандарту ($r=0,558178$); рівнем поінформованості зі змістовими лініями освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах ($r=0,560544$). У помірному взаємозв'язку перебувають теми, що формують здатність застосовувати ФО з рівнем обізнаності із суттю реформи «Нова українська школа» ($r=0,484649$), а також теми, що розкривають особливості стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах ($r=0,427921$).

Однією з ознак застосування ФО є обізнаність учителів фізичної культури з його техніками. Слухачі курсів ЕГ мали можливість адаптувати ці техніки відповідно до завдань уроку фізичної культури та розкривали основні

особливості їх застосування в різних формах фізичного виховання школярів під час модульної контрольної роботи. Виявлено, що в розробленій програмі навчальні заняття, які розкривають техніки формувального оцінювання є у сильному взаємозв'язку з темами, які розкривають суть ФО ($r=0,76578$) та здатністю застосовувати їх у фізичному вихованні ($r=0,880912$). Решта тем навчального спецкурсу перебуває у значному взаємозв'язку із темами, що формують здатність застосування технік ФО: рівень обізнаності з реформою «Нова українська школа» ($r=0,535015$); складові формули НУШ ($r=0,5833$); особливості стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,603841$); рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі в початкових класах ($r=0,574991$); особливості стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах ($r=0,635899$); рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в середніх класах ($r=0,629221$).

Щодо програми спецкурсу для слухачів КГ, то виявлено сильний взаємозв'язок між темами, які стосуються технік ФО та здатністю застосовувати його у фізичному вихованні ($r=0,872307$). Рівень застосування технік ФО та теми, які розкривають особливості стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах, перебувають у помірному взаємозв'язку ($r=0,48612$). Інші теми навчального спецкурсу мають значний взаємозв'язок з темами технік ФО: рівень обізнаності з реформою «Нова українська школа» ($r=0,537515$); складові формули Нової української школи ($r=0,630996$); особливості стандарту ($r=0,579488$) й змістових ліній фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,609625$); рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в середніх класах ($r=0,569521$); розуміння суті формувального оцінювання ($r=0,666043$).

Важливим завданням спецкурсу є формування готовності вчителів фізичної культури до здійснення професійних обов'язків в умовах освітніх змін, що передбачені освітньою реформою. Тому ми дослідили вплив взаємозв'язку тем програми курсів підвищення кваліфікації на формування

професійної готовності слухачів як в ЕГ, так і в КГ. Проведений кореляційний аналіз свідчить про те, що теми навчальних спецкурсів як в ЕГ, так і в КГ, які впливають на формування професійної готовності до застосування формувального оцінювання, є у значних взаємозв'язках з темами, які висвітлюють питання застосування ФО у фізичному вихованні: ЕГ ($r=0,58442$), КГ ($r=0,564623$) і темами, які дозволяють моделювати техніки ФО на уроці фізичної культури: ЕГ ($r=0,614757$), КГ ($r=0,548796$). Як бачимо, в програмі ЕГ існує більш тісний взаємозв'язок між цими темами.

Варто зазначити, що розуміння суті ФО та готовність учителів фізичної культури ЕГ його застосовувати під час уроків, перебувають у значному взаємозв'язку ($r=0,532394$), а у КГ – у помірному ($r=0,440413$). Отож, можна зробити висновок про те, що питання ФО в розробленій програмі курсів підвищення кваліфікації висвітлені краще, ніж у програмі для слухачів КГ. Також виявлено помірний взаємозв'язок з темами, які розглядають питання реформування фізкультурної освітньої галузі в початкових класах: рівень обізнаності з реформою «Нова українська школа» ($r=0,454516$); складовими формули реформи ($r=0,423831$); особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,456831$); змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах ($r=0,396616$).

Щодо програми в КГ, то виявлена зворотна ситуація: в програмі спецкурсу виявлено значний взаємозв'язок між питанням формування професійної готовності учителів та темами, які розкривають упровадження реформи в початкових класах: рівень обізнаності з реформою ($r=0,569206$); складовими формули Нової української школи ($r=0,592119$); особливості стандарту фізкультурної освітньої галузі в початкових класах ($r=0,550036$); змістові лінії цього стандарту ($r=0,623968$).

Помірний взаємозв'язок встановлений з темами, що висвітлюють питання реформування фізичного виховання в середніх класах: особливості стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах ($r=0,417186$); рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту цієї галузі ($r=0,433881$) (табл. 5.16).

Таблиця 5.16

Кореляційна матриця взаємозв'язків між темами спецкурсів в експериментальній та контрольній групах

	Групи	рівень поінформованості НУШ	складові формули НУШ	особливості стандарту ФІО 1-4	змістовні лінії стандарту ФІО 1-4	особливості стандарту ФК 5-9	рівень поінформованості і зміст ліній стандарту 5-9	розуміння суті ФО	рівень компетентності щодо застосування ФО	рівень знань щодо застосування технік ФО	рівень готовності
рівень поінформованості НУШ		1									
складові формули НУШ	ЕГ	0,833798	1								
	КГ	0,898787									
особливості стандарту ФІО 1-4	ЕГ	0,734965	0,7356	1							
	КГ	0,70431	0,755009								
змістовні лінії стандарту ФІО 1-4	ЕГ	0,700845	0,692945	0,854212	1						
	КГ	0,658185	0,732994	0,81062							
особливості стандарту ФК 5-9	ЕГ	0,49487	0,499397	0,526327	0,56283	1					
	КГ	0,273001	0,376249	0,427132	0,419237						
рівень поінформованості зміст ліній стандарту 5-9	ЕГ	0,434811	0,48863	0,486779	0,508631	0,917468	1				
	КГ	0,274519	0,419309	0,428642	0,417817	0,825785					
розуміння суті ФО	ЕГ	0,551041	0,573327	0,620916	0,578227	0,597239	0,601849	1			
	КГ	0,547816	0,577834	0,501044	0,488729	0,419562	0,412044				
рівень компетентності щодо застосування ФО	ЕГ	0,554509	0,532947	0,529722	0,537738	0,63537	0,611859	0,809209	1		
	КГ	0,484649	0,591254	0,554088	0,558178	0,427921	0,560544	0,649969			
рівень знань щодо застосування технік ФО	ЕГ	0,535015	0,5833	0,603841	0,574991	0,635899	0,629221	0,76578	0,880912	1	
	КГ	0,537515	0,630996	0,579488	0,609625	0,48612	0,569521	0,666043	0,872307		
рівень готовності	ЕГ	0,454516	0,423831	0,456831	0,396616	0,582677	0,613388	0,532394	0,58442	0,614757	1
	КГ	0,569206	0,592119	0,550036	0,623968	0,417186	0,433881	0,440413	0,564623	0,548796	

Примітка: величина коефіцієнта кореляції та тіснота взаємозв'язку встановлювалася за таблицею Чеддока: 0,10–0,29 – слабкий взаємозв'язок; 0,30–0,49 – помірний; 0,50–0,69 – значний; 0,70–0,89 – сильний; 0,90–0,99 – дуже сильний.

Отже, внаслідок проведеного кореляційного аналізу між змістовими модулями розробленого нами спецкурсу з розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури встановлено сильний зв'язок між навчальними темами, що формують рівень поінформованості слухачів з особливостям реформи «Нова українська школа» та складовими формули цієї реформи; між особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі у 1–4 класах та рівнем поінформованості з особливостями реформи, а також складовими формули Нової української школи; між змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі та рівнем поінформованості із суттю реформи й особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі Нової української школи у 1–4 класах; між рівнем поінформованості із змістовими лініями стандарту в 5–9 класах та особливостями стандарту галузі в цій віковій групі; між рівнем компетентності щодо застосування формувального оцінювання та розуміння його суті; між рівнем знань щодо застосування технік формувального оцінювання та рівнем практичного його впровадження.

Помірний взаємозв'язок виявлено між навчальними темами, які охоплюють формування професійної компетентності щодо впровадження реформи у 5–9 класах, готовності здійснювати професійні обов'язки в 5–9 класах, та з концептуальними засадами Нової української школи, а також упровадженням реформи у 1–4 класах. Значний взаємозв'язок виявлено між запровадженням формувального оцінювання та впровадженням реформи в 1–4 та 5–9 класах.

Окрім цього, встановлено значний взаємозв'язок між усіма темами навчального спецкурсу, які розкривають особливості впровадження реформи та готовністю здійснювати професійні обов'язки фахівців у 5–9 класах, а в 1–4 класах з цих тем виявлено помірний взаємозв'язок.

Цікавим, на нашу думку, виявився той факт, що у програмі ЕГ існує значний взаємозв'язок між темами, які формують професійну готовність учителів фізичної культури здійснювати професійні обов'язки в умовах Нової української школи у 5–9 класах. Це теми, які висвітлюють особливості стандарту фізкультурної освітньої галузі ($r=0,582677$) і формують рівень обізнаності зі змістовими лініями

стандарту фізкультурної освітньої галузі ($r=0,613388$).

Між змістовими модулями укладеної нами експериментальної програми спецкурсу не виявлено слабкого взаємозв'язку, що свідчить про достатньо високу якість підготовленого навчального матеріалу. Однак варто зазначити, що ми також не виявили дуже сильного взаємозв'язку між темами змістових модулів розробленої нами експериментальної програми спецкурсу. Це, в свою чергу, спонукає нас до подальшого удосконалення методичного забезпечення навчального спецкурсу.

5.4. Експериментальна перевірка ефективності програми спецкурсу щодо формування компетентнісного підходу у фізичному вихованні школярів

Розроблена програма спецкурсу передбачала навчальні заняття, які розкривали суть компетентнісного підходу в навчанні як основної особливості реформи та пошуку ефективних шляхів формування ключових компетентностей НУШ у здобувачів освіти засобами фізичного виховання.

Думка щодо важливості запровадження компетентнісного підходу у навчанні була у слухачів курсів ЕГ та КГ не однотайною. До початку педагогічного експерименту 59,70 % учителів ЕГ та 63,04 % КГ визнали, що такий підхід є сучасним і важливими у шкільній освіті. Ще більше третини учасників експерименту як в ЕГ (38,82 %), так і в КГ (32,61 %) визнали, що запровадження компетентнісного навчання швидше важливе, ніж неважливе. Після завершення експерименту статистично істотно змінилася думка учителів фізичної культури ЕГ. Їхній показник збільшився до 81,34 % (за $p < 0,001$), а у КГ до 70,65 %.

Вхідне діагностування показало, що 51,49 % учителів ЕГ та 66,3 % учителів КГ вважають, що знають шляхи формування ключових компетентностей у фізичному вихованні. Вихідне діагностування після завершення спецкурсу виявило, що 97,76 % учителів ЕГ та 81,52 % можуть їх окреслити. Ми виявили незначний відсоток слухачів на початку спецкурсу, які не знають таких шляхів як в ЕГ, так і в КГ: 8,21 % – ЕГ та 3,26 % – КГ відповідно. Для 40,30 % учителів ЕГ та

30,43 % – КГ це склало значні труднощі. Тому програма спецкурсу в ЕГ передбачала тематику навчальних занять, змістом яких було моделювання уроку фізичної культури на засадах компетентнісного підходу.

Відповідно до стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» у 5–9 класах громадянські та соціальні компетентності є провідними для фізичної культури в школі. Але вхідне діагностування свідчить про недостатню обізнаність слухачів курсів як в ЕГ, так і в КГ щодо цих компетентностей. Лише 38,06 % учителів ЕГ та 44,57 % – КГ знали про це. Така ситуація, на нашу думку, свідчить про те, що у педагогічних колективах детально не розглядаються питання стандартів НУШ з кожної освітньої галузі. Після завершення спецкурсу кількість учителів, які правильно відповіли на тестове завдання, збільшилася, як в ЕГ – до 50,75 %, так і в КГ – до 53,26 %. Рівень знань щодо решти десяти ключових компетентностей відображений у відповідях слухачів (табл. 5.17).

Таблиця 5.17

Показники обізнаності слухачів з провідною ключовою компетентністю для фізичної культури за стандартом упродовж експерименту

Ключові компетентності	Львів(ЕГ n=134)		Вінниця (КГ n=92)	
	Показники, %		Показники, %	
	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.
Громадянські та соціальні	38,06	50,75	44,57	53,26
Вільне володіння державною мовою	16,42	22,39	10,87	6,52
Навчання упродовж життя	1,49	9,70	10,87	13,04
Інноваційність	13,43	8,21	15,22	13,04
Культурна	2,24	2,99	6,52	4,35
Інформаційно-комунікаційна компетентність	3,73	2,24	5,43	4,35
Володіння рідною, іноземними мовами	5,97	1,49	4,35	3,26
Підприємливість і фінансова грамотність	0,74	1,49	0,0	0,0
Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	0,74	0,74	0,0	1,09
Екологічна	0,0	0,0	2,17	1,09
Математична компетентність	0,0	0,0	0,0	0,0

Як видно з табл. 5.17, дещо менше ніж половина учителів фізичної культури як в ЕГ, так і в КГ до початку та дещо більше половини слухачів після експерименту правильно визначилися з відповідями вхідного й вихідного діагностування. Такі результати тестування слухачів курсів спонукали нас виявити думку учителів фізичної культури щодо того, якою повинна бути провідна ключова компетентність для фізичного виховання. За тестуванням слухачів ми встановили рейтинг компетентностей, які б, на думку учителів, визначали основні освітні, оздоровчі та розвивальні завдання фізичного виховання.

На першому місці в рейтингу компетентностей учителі ЕГ та КГ визначили громадянські та соціальні компетентності, визнавши думку розробників стандарту істинною, оскільки засобами фізичного виховання формується вміння працювати в команді, приймати швидкі та відповідальні рішення, а також виявляти взаєморозуміння й взаємоповагу серед учасників освітнього процесу. Пріоритетність цієї компетентності зберігається як до, так і після експерименту в обох групах: ЕГ – 30,60 % до та 25,37 % після експерименту; КГ – 35,87 % до та 43,48 % після експерименту. Проте під час навчальних занять слухачі курсів ЕГ зазначали, що громадянські та соціальні компетентності, здебільшого, спрямовані на вирішення виховних завдань фізичного виховання. Ці компетентності, на думку слухачів, не можуть бути пріоритетними при вирішенні навчальних, оздоровчих завдань та під час розвитку фізичних якостей школярів.

На друге місце слухачі ЕГ поставили ключову компетентність «Навчання упродовж життя»: 23,13 % до та 20,15 % після експерименту; а слухачі КГ – «Інноваційність»: 16,30 % до та 14,14 % після експерименту.

На третьому місці в слухачів ЕГ – «Інноваційність»: 12,69 % до та 7,46 % після експерименту; а в КГ – «Навчання упродовж життя»: 15,22 % – 8,70 % відповідно.

Наступна в рейтингу в ЕГ «Інформаційно-комунікативна компетентність» (12,68 % на початку експерименту та 6,72 % після завершення), а в КГ – «Культурна» (7,61 % та 3,26 % відповідно).

На п'ятому місці в ЕГ – компетентність «Вільне володіння державною

мовою» (провідною її вважають 6,72 % на початку та 4,48 % в кінці експерименту), а в КГ – «Інформаційно-комунікативна» (6,52 % та 4,35 % відповідно).

Учителі фізичної культури ЕГ (6,72 %) вважають, що жодна із ключових компетентностей, які внесені до стандарту НУШ, не відображають основні завдання фізичного виховання. При цьому після запровадженого спецкурсу переконання в цьому в учителів ЕГ збільшилося практично втричі – 19,40 %. При цьому наголошувалося на тому, що у фізичному вихованні предметні компетентності, рівень рухової активності, технічної та фізичної підготовленості учнів залишилися поза увагою компетентнісного потенціалу предмета.

У КГ на шостому місці в рейтингу – ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» і становить 5,43 % на початку та 2,17 % – в кінці експерименту.

Наступна в рейтингу в ЕГ – «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземною мовами» в ЕГ (3,73 % на початку до 2,99 % після експерименту), а учителі фізичної культури КГ визначили, що жодна із зазначених (5,43 % на початку та 13,04 % в кінці експерименту).

На восьмому місці в рейтингу учителів ЕГ – «Культурна компетентність». Так вважали 2,24 % учителів на початку та 9,70% після завершення спецкурсу. А учителі КГ поставили на восьме місце ключову компетентність «Компетентності у галузі природничих наук, техніці та технологіях» (4,35 % та 5,43 % відповідно). Цю компетентність учителі ЕГ поставили на дев'яте місце в пріоритетності у фізичному вихованні – 0,74 % на початку, та 3,73 % в кінці спецкурсу. А учителі КГ визначили – підприємливість та фінансову грамотність (2,17 % та 1,09 % відповідно).

Наступна в рейтингу компетентність в учителів ЕГ – «Екологічна компетентність». При цьому учителі ЕГ надали їй перевагу на початку експерименту – 0,73 %, а після завершення спецкурсу переконаних в цьому не виявилось. Щодо учителів КГ, то на десятому місці пріоритетності виявилася ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою». Їй надали

перевагу 1,09 % на початку та 2,17 % в кінці спецкурсу.

Одношайні вчителі ЕГ та КГ щодо математичної компетентності, її не визнав жоден слухач як пріоритетну у фізичному вихованні (табл. 5.18).

Таблиця 5.18

**Показники рейтингу ключових компетентностей у фізичному вихованні
упродовж спецкурсу в ЕГ та КГ**

Показники ЕГ			Показники КГ		
Рейтинг компетентностей	До експ, %	Після експ., %	Рейтинг компетентностей	До експ, %	Після експ., %
1.	2	3	4	5	6
1.Громадянські та соціальні	30,60	25,37	1. Громадянські та соціальні	35,87	43,48
2. Навчання упродовж життя	23,13	20,15	2. Інноваційність	16,30	14,13
3. Інноваційність	12,69	7,46	3. Навчання упродовж життя	15,22	8,70
4. Інформаційно-комунікаційна компетентність	12,69	6,72	4. Культурна	7,61	3,26
5. Вільне володіння державною мовою	6,72	4,48	5.Інформаційно-комунікаційна компетентність	6,52	4,35
6. Жодна	6,72	19,40	6. Вільне володіння державною мовою	5,43	2,17
7. Володіння рідною, іноземними мовами	3,73	2,99	7. Жодна	5,43	13,04
8. Культурна	2,24	9,70	8. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	4,35	5,43
9. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	0,74	3,73	9. Підприємливість і фінансова грамотність	2,17	1,09
10. Екологічна	0,73	0,0	10. Володіння рідною, іноземними мовами	1,09	2,17
11. Підприємливість і фінансова грамотність	0,0	0,0	11. Екологічна	0,0	1,09
12. Математична	0,0	0,0	12. Математична	0,0	0,0

Як видно з табл. 5.18, вчителі ЕГ упродовж навчання на курсах підвищення кваліфікації втратили відсоткове значення важливості у фізичному вихованні

значної кількості ключових компетентностей, окрім «Культурної» та «Компетентностей у галузі природничих наук, техніці та технологіях». У неформальних бесідах слухачі зазначали, що фізичну культуру розглядають як частину загальної культури суспільства, а уроки фізичної культури профільне міністерство рекомендує проводити в природних умовах.

Відповіді учителів КГ показали, що пріоритетною є громадянські та соціальні компетентності для фізичного виховання. Окрім цієї компетентності, збільшився відсоток тих учителів, які визначають, що ключова компетентність «Здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами» має бути визначальною у фізичному вихованні.

Цікавим, на наш погляд, виявився той факт, що 19,40 % учителів ЕГ та 13,04 % – КГ після курсів вважають, що жодна із затверджених ключових компетентностей стандарту НУШ не відображає завдання фізичного виховання. Це спонукало нас дослідити шляхи формування кожної ключової компетентності та запропонувати виокремити в культурній компетентності дві складові: мистецьку компетентність, яка б формувала у школярів знання, вміння та навички застосування засобів національної фізичної культури, та рухову компетентність, яка була б спрямована на формування рухової грамотності під час виконання фізичних вправ, добору індивідуального фізичного навантаження з урахуванням мотивів, потреб та особливостей здобувачів освіти, впливу безпечного освітнього середовища при руховій діяльності.

5.5. Шляхи формування ключових компетентностей школярів у процесі фізичного виховання

Опитування учителів фізичної культури з семи областей України, проведене нами, показало проблемні моменти з реалізації ознак ключових компетентностей під час уроків фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Вчителі акцентують увагу на різних рівнях складності їх реалізації: від легкості, до складності та неможливості. Найлегше формувати компетентність «Вільне

володіння державною мовою» (89,6 %); «Культурна компетентність» (70,8 %). Дещо нижчий відсоток безпроблемного формування встановлено для таких компетентностей, як: «Навчання упродовж життя» (68,9 %), «Інноваційність» (63,9 %), «Екологічна компетентність» (63,4 %), «Громадянські та соціальні компетентності» (58,9 %), «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності державної) та іноземними мовами» (56,1 %), «Інформаційно-комунікативна компетентність» (56,1 %), «Математична компетентність» (55,7 %). Внаслідок опитування ми виявили, що такі ключові компетентності, як «Компетентності у природничих науках, техніці та технологіях» та «Підприємливість і фінансова грамотність» викликають сумнів в учителів фізичної культури щодо легкого їх формування у здобувачів освіти засобами фізичного виховання. Так, 55,1 % респондентів переконані, що вимоги ключової компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність» складно реалізувати під час уроків фізичної культури, а 8,6 % стверджують, що неможливо. Щодо «Компетентності у природничих науках, техніці та технологіях», то складно її сформувати для 49,1 % учителів, а неможливо – для 4,4 % респондентів.

Незважаючи на те, що учителі фізичної культури стверджують про легкість формування переважної більшості ключових компетентностей у фізичному вихованні школярів, опитування показало, що тільки незначна частина респондентів може окреслити шляхи їх упровадження, укласти педагогічні ситуації чи застосувати відповідні методичні прийоми під час уроків. Це стало підставою для внесення до програми спецкурсу навчальних занять, темою яких було моделювання уроку фізичної культури на основі реалізації ознак ключових компетентностей за допомогою методу кооперативного навчання, роботи в групах. Упродовж навчальних занять ми поділили слухачів на групи, в яких вони за допомогою методу кооперативного навчання здійснювали пошук ефективних шляхів впровадження кожної ключової компетентності, підбирали засоби фізичного виховання та презентували власні ідеї.

У даному спецкурсі запроваджено модульну контрольну роботу як засобу перевірки ефективності засвоєння тем спецкурсу. Під час написання модульної

контрольної роботи фахівці моделювали педагогічні ситуації, визначали методичні прийоми та підходи, за допомогою яких можна зреалізувати ознаки ключових компетентностей у фізичному вихованні.

Отже, на основі узагальнення передового педагогічного досвіду фахівців з фізичного виховання країн Європейського Союзу, а також результатів модульної контрольної роботи слухачів курсів та власного педагогічного досвіду ми розробили організаційно-методичні умови для формування 11 ключових компетентностей НУШ засобами фізичного виховання. Це педагогічні ситуації, методичні прийоми, проблемні ситуації, що вимагають у здобувачів освіти творчості та креативності, а також компетентнісно орієнтовані завдання.

Ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» [405]. Для реалізації ознак ключової компетентності «Вільне володіння державною мовою» ми пропонуємо формувати її в процесі фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової роботи у ЗЗСО, а також – уроків фізичної культури, а саме:

1. Проведення заходів під час олімпійського тижня, олімпійського уроку (ознайомлення учнів з видатними українськими спортсменами, олімпійськими чемпіонами; бесіди державною мовою про останні новини світу спорту, історію виникнення Олімпійських ігор у Стародавній Греції, сучасності, історію виникнення видів спорту; розв'язування кросвордів на олімпійську тематику та ін).

2. Послугування державною мовою упродовж уроку (подання команд, пояснення завдань уроку, роз'яснення навчального матеріалу, підведення підсумків уроку, повторення правил безпечного виконання фізичних вправ на уроці; пояснення правил гри; проведення спортивних свят, турнірів; суддівство державною мовою).

Вважаємо, що комунікація учителів та учнів упродовж рухової діяльності державною мовою (пояснення умов проведення естафет, правильне використання спортивної термінології, пояснення правил змагань з різних варіативних модулів навчальної програми; використання різноманітних лічилок державною мовою; застосування рухливих ігор, які супроводжуються віршами, речівками, лічилками;

використання інформації про історію спортивного руху в Україні та українську спортивну термінологію для усвідомлення ролі фізичної культури та гармонійного розвитку; пошанування національних традицій у фізичному вихованні, українському спортивному русі; формування культури спілкування під час гри та занять; правильне пояснення спортивної термінології; вирішення конфліктів; виконання фізичних вправ у підготовчій частині уроку під україномовний музичний супровід; проведення інтегрованих уроків фізичної культури з предметами мовно-літературної освітньої галузі) буде ефективним шляхом впровадження ознак ключової компетентності «Вільне володіння державною мовою» [405].

Окрім цього, акцентуємо увагу на важливості застосування таких педагогічних ситуацій: під час стройових вправ учитель делегує учневі свої повноваження, й учень дає команди державною мовою. Також пропонуємо проводити квести з різних варіативних модулів. Давати можливість учням проводити комплекси загальнорозвивальних вправ із поясненням значення кожної вправи для організму людини державною мовою; застосувати рольові ігри, дискусії з вирішення конфліктних ситуацій; проводити у віршованій формі комплекси загальнорозвивальних вправ [405].

3. У спортивно-масовій роботі школярів у позанавчальний час під час проведення змагань «Козацькі забави», військово-патріотичної гри «Сокіл (Джура)» використовувати козацьку атрибутику; пояснювати правила спортивної етики та використання української символіки; проводити «Брейн-ринги», під час яких основне завдання – визначення українського діалекту та розпізнання слів іншомовного походження та суржиків, а також проведення флешмобів із використанням українського музичного супроводу та віршів [405].

Варто зазначити, що учителі фізичної культури наголошують на важливості формування у здобувачів цієї ключової компетентності під час різних форм фізичного виховання, оскільки це формує в учнів ціннісне ставлення та повагу до української мови. Вчителі переконані, що це сприяє формуванню вміння висловлювати думки, пропозиції та антипозиції щодо змісту уроку саме

українською мовою. Наводили приклади групової (командної) роботи, де є потреба у спілкуванні між учасниками групи (команди), де взаєморозуміння між гравцями відіграє ключову роль під час гри (футбол, волейбол, естафетні змагання і т.д.).

Ключова компетентність «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами». Оскільки у Львівській області освітній процес в закладах загальної середньої освіти забезпечується державною мовою, то шляхи формування ключової компетентності «Здатності спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» збігаються, а відтак шляхи формування рідної мови у фізичному вихованні такі самі, як і державної. Іноземну мову пропонуємо використовувати при вживанні окремих термінів і команд, а також для пошуку необхідної для учнів інформації на спортивну тематику [405].

Формування здатності спілкуватися іноземною мовою може здійснюватися через педагогічні ситуації у гуртковій роботі, наприклад, під час проведення секційних занять з бадмінтону можна використати терміни: «форхенд», «бекхенд», «смеш». Окрім цього, пропонуємо учителям, які кидають волан учневі, називати термін «форхенд». За цією командою учень повинен виконати удар справа, називаючи «бекхенд», учень виконує удар зліва та «смеш» – виконує нападаючий удар [405].

Під час проведення Олімпійського тижня радимо запроваджувати вікторини, які б спонукали учнів до перекладу слів іншомовного походження, що використовуються в уроці. Наприклад, можна використовувати вікторину «Переклади слово». Вчитель називає: «Волейбол», учні відповідають: «Літаючий м'яч»; «Баскетбол» – «Кошик і м'яч»; «Гандбол» – «Ручний м'яч»; «Алтимат фризбі» – «Літаючий диск»; «Футбол» – «Нога і м'яч» тощо [405].

Окрім цього, у позаурочний час у процесі проведення брейн-рингу можна задавати іноземною мовою питання, які стосуються видів спорту та правил.

Пропонуємо під час перевірки знань учнів з техніки безпеки застосовувати інтелектуальну гру «Так або ні», при цьому слова у відповідях учні називають

іноземною мовою. Також при поділі на команди учні називають свою команду іноземною мовою, перекладають і пояснюють, що це означає. Також під час рухливої гри «Виклик номерів» можна пропонувати учням називати свої номери іноземною мовою; під час подачі команди «Увага» можна спонукати учнів називати цю команду різними іноземними мовами [405].

Для перевірки вчителем засвоєння іноземних слів можна запропонувати інтелектуально-розвивальну рухову гру, суть якої полягає в тому, щоб під час виконання технічного елемента з будь-якого варіативного модуля учитель називав його англійською чи іншою мовою і давав можливість продемонструвати цей елемент. Якщо учні правильно виконують (це є найпростіші елементи), то вони продовжують гру. Ті учні, які неправильно виконали, вибувають з гри. Також можна пропонувати учням виконувати естафету під назвою: «І чужому навчайтесь, і свого не цурайтесь», суть якої така, щоб на листку паперу, ватмані чи фліпчарті були написані слова англійською мовою на спортивну тематику. Учні по одному біжать до аркуша, виконуючи завдання естафети, і олівцем пишуть переклад слова, повертаються назад, передаючи естафету іншому і т.д. [405].

Слід зазначити, що важливого значення у формуванні цієї ключової компетентності набувають інтегровані уроки з предметами мовно-літературної галузі. Пропонуємо під час виконання естафети «Виклик номерів» номери називати англійською мовою. Також при проведенні рухливої гри «Світлофор» учитель показує кольори сигналу світлофора, а учні називають англійською мовою та виконують відповідну рухову дію – за зеленим кольором – виконують ведення баскетбольного м'яча в русі; за жовтим – ведення м'яча на місці; за червоним – зупиняться у стійці баскетболіста [405].

Окрім цього, можна запропонувати учням під час проведення загальнорозвивальних вправ, напрямки, в яких виконується вправа, промовляти англійською, польською, німецькою чи іншими мовами, які вивчаються в закладі освіти. Під час уроку вітання з учнями та повідомлення завдань на початку уроку здійснювати англійською мовою. Вчитель називає інвентар, який використовується в уроці, як українською, так і англійською. Під час естафет

можна застосовувати іноземні назви видів спорту, розрахунок іноземною. Особливо це важливо використовувати у початкових класах, де діти почали вивчати лічбу. Рахунок іноземною мовою до 10 і назад, рахунок при виконанні вправ тощо. Під час проведення дистанційних уроків учителі можуть використовувати відеоролики (молодша школа), де є озвучення англійською мовою, при виконанні елементарних фізичних вправ (присідання, махи, стрибки, біг і його різновиди і т.д.), а також рахунок проводиться англійською [405].

У старших класах можна під час змагань пропонувати, щоб дівчата з групи підтримки, виконуючи комбінації з чирлідінгу, вигукували гасла, які мають іноземні слова.

Під час вивчення варіативного модуля «Футбол» пропонуємо учителям називати англійські слова: «голкіпер», «офсайт», «пенальті», «аут», «форвард» тощо. У такий спосіб пропонувати учням своїми діями на майданчику виконати або позначити названий іншомовний термін відповідною руховою дією. Окрім цього, можна застосовувати зворотню педагогічну ситуацію – ставити учням завдання: назвати почуті іншомовні терміни українською мовою [405].

В процесі проведення уроку, використовуючи метод «Колового тренування», учитель може запланувати відпочинкову станцію. На цій станції з метою контролю за рівнем засвоєння теоретико-методичних знань можна застосовувати кросворди, в яких використовуються слова іншомовного походження на спортивну тематику [405].

Екологічна ключова компетентність [387]. Розвивати екологічну ключову компетентність пропонуємо за допомогою дотримання санітарно-гігієнічних вимог до спортивного одягу, взуття, інвентарю та обладнання. Окрім цього, можна проводити спортивно-масову роботу, спортивні свята в умовах спортивного майданчика, стадіону, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу. Під час занять на свіжому повітрі або під час походів важливо навчати учнів відповідального ставлення до природи, пояснювати тісний зв'язок життєдіяльності людини з навколишнім середовищем. Пропонуємо учителям упродовж уроків фізичної культури знайомити учнів з важливістю врахування погодних умов (сила

вітру, вологість, сонячне світло) під час виконання фізичних вправ. Навчати учнів орієнтації на місцевості за природними чинниками; надавати екологічні знання, прищеплювати в дітей любов до природи та формувати вміння її берегти. Застерігати дітей від небезпек, які можуть виникнути та розповідати про проблеми та загрози, які можуть призвести до екологічних проблем і як їх уникати [387].

Окрім цього, одним із шляхів впровадження екологічної компетентності є бесіди на теми екології довкілля, небезпек (від укусів кліщів, отруйних рослин та ін), користі проведення уроків на свіжому повітрі, туристичних мандрівок. Такі заходи можна використовувати під час проведення місячника методичної роботи зі збереження здоров'я [387].

Для формування екологічної компетентності в учнів рекомендуємо проводити інтегровані уроки, наприклад: фізкультура-географія, де в основній частині урок, виконуючи естафети з елементами ведення футбольного м'яча та обведенні стійок при виконанні удару у ворота кожен учень називає чинники збереження природи, своєї участі та впливу на навколишнє середовище [387].

У позакласній роботі рекомендуємо проводити спортивні свята на екологічну тематику. Під час туристичних мандрівок можна проводити заходи, які б формували в учнів уміння зберігати чистоту природи, наголошувати на екологічних проблемах та наслідках, які вони викликають. Як приклад, можна для учнів львівських шкіл запропонувати здійснити мандрівку до місця витоку річки Полтви [387]. Спонукати учнів набрати у скляну пляшку води і дослідити її на чистоту. Учні можуть зауважити, що вода в цьому місці є чиста та незабруднена. А далі говорити, що для львів'ян слово «Полтва» є синонімом нечистого, брудного, смердючого. Чому так є? Що можна змінити? Необхідно спонукати учнів до пошуку можливих шляхів для зміни думки про екологічну ситуацію [387].

Окрім цього, рекомендуємо під час вивчення варіативного модуля «Туризм» навчати учнів засобів захисту від біотичних та абіотичних небезпек. Як правило, основним засобом є бесіди, під час яких можна називати небезпеки, які трапляються під час проведення уроків в умовах лісосмуги, на лузі чи в горах.

Необхідно говорити з учнями про вплив чистого повітря на організм людини та вплив навколишнього середовища під час виконання фізичних вправ, а також на тривалість і якість життя людини. Акцентувати увагу учнів на тому, що самостійні заняття фізичними вправами повинні здійснюватися в екологічно чистих місцях. Вчити учнів дотримуватися правил техніки безпеки, гігієнічних вимог, температурних режимів і здорового харчування [387].

Ключова компетентність «Інноваційність» [403]. У розвитку ключової компетентності «Інноваційність» рекомендуємо опиратися на формування в учнів умінь приймати рішення, впроваджувати креативні ідеї під час виконання завдань, вигадувати нові правила, які діють до закінчення уроку, використовувати різне нестандартне обладнання та естафети за програмою Всеукраїнського спортивно-масового заходу серед школярів «Cool Games». Також доцільно використовувати метод проєктів у виконанні фізичних вправ та зміни правил. Це спонукає учнів до генерування ідей та розвиває наскрізне вміння – креативність і творчість [403]. Учні вигадують свій варіант нової естафети; здійснюють постійний пошук нових ідей при виконанні фізичних вправ та вивченні модулів; використовують нові вправи, інвентар; створюють нові комплекси та програми для заохочення занять фізичною культурою [403].

Також пропонуємо з метою розвитку цієї ключової компетентності застосовувати внутрішньоурочну інтеграцію – проведення комбінованих уроків. В основній частині уроку під час проведення двобічних спортивних ігор поєднувати два модулі – футбол і баскетбол. Наприклад, використовувати такі ігрові ситуації: ведення та передачу м'яча в парах у баскетболі і, якщо один із гравців втратив контроль м'яча та він опинився на підлозі, то м'яч треба вести ногою та забивати у футбольні ворота або навпаки. Окрім цього, важливо запроваджувати інноваційні варіативні модулі «Корфбол», «Алтимат фризбі», «Фістбол», «Сквош» та інші. Це спонукає учнів до пошуку правил спортивних ігор та опрацювання нових технічних елементів [403].

У гуртковій роботі під час вивчення бадмінтону рекомендуємо застосовувати міні сітки, через які учні можуть удосконалювати вміння і навички;

для стрибкових вправ використовувати міні бар'єри та фітнес-гумки [403].

Розвиток цієї ключової компетентності можна формувати, застосовуючи в уроці фізичної культури мультимедійне обладнання; використовуючи комп'ютери, фітнес-браслети чи фітнес-трекери. Це, на нашу думку, поліпшить якість проведення уроку; дасть можливість учням за допомогою відеороликів краще зрозуміти техніку виконання фізичних вправ; об'єктивно оцінити реакцію організму на фізичні навантаження, вчасно чергувати періоди виконання фізичних вправ та відпочинку, а також добирати оптимальне фізичне навантаження, зважаючи на індивідуальні особливості учнів [403].

Вважаємо, що важливою умовою у розвитку інноваційності для учнів старших класів є створення умов для саморозвитку та самовираження, тому пропонуємо під час вивчення варіативного модуля «Гімнастика», «Аеробіка» для дівчат вводити в комплекси загальнорозвивальних вправ елементи сучасних танців та фітнесу, спонукати до самостійного розроблення комплексів вправ під музичний супровід [403].

При вивченні теоретичного матеріалу – історій розвитку певних варіативних модулів, правил змагань, жестів суддів, – пропонуємо використовувати інтерактивну дошку та мультимедійний проєктор. При такому підході пояснення матеріалу, що відбувається за допомогою презентації, відеоматеріалів, які проєктуються на дошку, значно поліпшує якість засвоєння програмного матеріалу здобувачами освіти. Застосовуючи цей методичний підхід упродовж уроку, можемо як домашнє завдання запропонувати учням здійснити пошук і обробку цікавинок на задану тему та презентувати свою роботу. Особливо важливим є цей підхід при здійсненні дистанційного навчання з фізичного виховання [403].

Під час очного навчання рекомендуємо учителям фізичної культури використовувати нові способи перешикувань у підготовчій частині уроку; впроваджувати інтерактивні методи роботи, навчати учнів мислити творчо та креативно. Серед методичних підходів виділяємо застосування таких педагогічних прийомів та технік формульовального оцінювання, як: «Світлофор», «Тижневий звіт», «Мовні підказки», «Вимірювання температури», техніку жестів, «Трихвилину

паузу», «Міні-огляд», парні форми тренувань, створення «ситуації успіху».

Для активізації пізнавального інтересу в учнів старших класів рекомендуємо застосовувати педагогічні ситуації, ставлячи навчальне завдання: «Я – майбутній учитель» або «Варіативний модуль – який ти?» (учень, користуючись власним досвідом, здобутим у спортивних секціях, зі статей газет і журналів, інтернету, створює свій власний підхід до проведення одного з видів спорту, який йому імпонує, або модуль, який входить до навчальної програми, але не проводиться у школі, та в межах 15 хв розказує і показує його разом з однокласниками) [403].

Ці підходи дають можливість урізноманітнити уроки фізичної культури, викликають зацікавлення та інтерес в учнів до виконання фізичних вправ; вчать учнів шукати новітню інформацію, думати, креативно мислити. Щоб мотивувати учнів до занять, варто часто використовувати челенджі, пропонувати учням вигадувати власні правила під час проведення гри [403].

Отже, при реалізації вимог ключової компетентності «Інноваційність» учні зможуть усвідомити значення інноваційних технологій у фізичному самовдосконаленні; розумітимуть потребу в упровадженні інноваційних засобів у фізичному вихованні, важливості впливу інформаційних та комунікаційних технологій й пристроїв на стан здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування, усвідомлення проблем та наслідків комп'ютерної залежності. Окрім того ця ключова компетентність дасть можливість учням реалізовувати власні ідеї, проводити різноманітні підвідні розвивальні вправи, проявити себе як креативний, творчий лідер. Такий підхід забезпечить ще й реалізацію принципу педагогіки партнерства.

Інформаційно-комунікативна ключова компетентність [395, 404]. У моделюванні уроку фізичної культури з реалізацією інформаційно-комунікативної компетентності рекомендуємо учителям застосовувати педагогічні прийоми, які спрямовані на розвиток цифрової грамотності та формування комунікативних здібностей учнів.

Опанування цифрової грамотності в учителів фізичної культури асоціюється із використанням пристроїв для отримання інформації та вивченням техніки

фізичних вправ, для контролю за фізичним станом школярів та фізичним розвитком. Тому пропонуємо серед педагогічних ситуацій під час навчання техніки фізичних вправ із різних варіативних модулів навчальної програми використовувати відеоролики та для розвитку комунікативних навичок – здійснювати їх аналіз. Наприклад, під час вивчення елементів бадмінтону учитель демонструє відео на телефоні чи комп'ютері, як правильно виконується той чи інший технічний елемент чи як правильно переміщуватися гравцям на майданчику в парній грі. Отримавши у вайбер групі цей відеоматеріал, учні можуть вдома самостійно переглядати відповідне відео і, тим самим, поліпшити власне уявлення про виконання певного технічного елемента [395, 404].

Окрім цього, пропонуємо під час проведення спортивних свят «Веселі старту», «Тато, мама і я – спортивна сім'я», «Cool Games» учням спостерігати відео за правильністю виконання естафет на медіа дошці, а в цей момент учитель може акцентувати увагу на усному роз'ясненні особливостей проведення естафет, що може спонукати учасників до вироблення навичок особистої стратегії виконання естафет [395, 404].

Слід зазначити, що учителі можуть використовувати комп'ютерні технології, тренажерні пристрої для оцінювання фізичного стану, моніторингу рухової активності. Наприклад, це можуть бути педагогічні ситуації, що пов'язані з аналізом показників фітнес-трекерів, а саме: частоти серцевих скорочень під час підготовчої, основної, заключної частин уроку; кількості здійснених кроків упродовж уроку фізичної культури, подоланої дистанції, часу відведеного на фізичні навантаження та відновлення тощо [395, 404].

Особливого значення формування інформаційно-комунікативної компетентності набуває в умовах дистанційного навчання, яке зумовлене пандемією захворювання Covid-19, тому пропонуємо формувати цифрову грамотність в учнів через ознайомлення з методикою самостійного виконання фізичних вправ на різних інтернет-платформах; перегляд та підготовку презентацій; пошук в мережі «Інтернеті» нових цікавих естафет та ігор.

Дистанційне навчання дає можливість ефективно розвивати й комунікативну

складову цієї ключової компетентності [395, 404], оскільки вчитель спілкується з учнями під час он-лайн уроків через платформи «Google Classroom», «Zoom», «Googl-meet», перевіряє відеоролики загальнорозвивальних вправ, записаних учнями. Такий підхід дозволяє формувати і цифрову і комунікативну грамотності одночасно.

Пропонуємо учителям записувати і власні відеоролики виконання фізичних вправ під час проведення он-лайн уроків. Такий методичний прийом, на нашу думку, дасть можливість висвітлювати різні форми проведення фізкультурно-оздоровчих занять чи майстер-класів з видів спорту (тих, які учні вивчають) та спонукатиме учнів до застосування комп'ютерних технологій і формування в них основ цифрової грамотності. Під час дистанційного навчання можна давати учням завдання знайти комплекси фізичних вправ, наприклад в Ютуб-каналі (спеціально-бігові вправи, вправи для розвитку фізичних якостей, вправи з техніки володіння фізичних вправ з різних видів спорту та ін.) [395, 404].

Комунікативну компетентність, на нашу думку, слід формувати не лише через використання мовленнєвих стратегій, а й через використання жестової мови під час проведення двобічних спортивних ігор, показу фізичних вправ, використання показників на табло для підрахунку результатів гри та аналізу даних. Пропонуємо використовувати методичні прийоми, які пов'язані із роз'ясненням техніко-тактичних дій на ігровому майданчику, правил гри, техніки безпеки. Це може бути інформація про теоретико-методичні відомості з кожного вивченого варіативного модуля; обмін думками про показники фізичного стану, які отримано з фітнес-трекерів; спілкування та аналіз проблемних ситуацій, а також розв'язання за допомогою засобів комунікації ситуації під час гри між собою, коли учні переходять на інші позиції чи передають пас [395, 404].

Ще одним із методичних прийомів та засобів формування комунікативної компетентності вважаємо створення разом із учнями статті для сайту школи про спортивне життя школи, про результативність участі учнів школи у спортивних змаганнях та ін. Подібний підхід також дає можливість популяризувати спорт та здоровий спосіб життя на особистих сторінках у соціальних мережах [395, 404].

Отже, вибір ефективних шляхів для формування інформаційно-комунікативної компетентності дозволить учням поліпшити якість виконання фізичних вправ, дасть можливість здійснювати моніторинг рухової активності, фізичного навантаження упродовж уроку фізичної культури та в позанавчальний час, реакції організму на відповідні навантаження під час виконання фізичних вправ, а використання вербальних та невербальних засобів спілкування під час двобічних ігор сприятиме підвищенню результативності у фізичному вихованні та відіграє важливу роль у здатності до комунікації [395, 404].

Математична ключова компетентність [404]. У модульній контрольній роботі учителі фізичної культури окреслили шляхи формування математичної компетентності у фізичному вихованні в таких основних напрямках: здійснення математичних підрахунків під час проведення естафет; підрахунок частоти серцевих скорочень у стані спокою та під час навантажень; аналіз розмірів ігрових майданчиків; здійснення підрахунку в спортивних іграх; розрахунку зусиль під час метання м'ячів на дальність та в ціль.

Проаналізувавши результати модульної контрольної роботи слухачів, пропонуємо наступні педагогічні ситуації та методичні підходи, які допоможуть учителям фізичної культури формувати математичну компетентність у школярів. Для учнів 5–7 класів під час вивчення варіативного модуля «Бадмінтон», рекомендуємо учителям вишикувати 6–8 учнів в шеренгу біля сітки, а на лицьовій лінії майданчика поставити 10–15 воланів. За сигналом вчителя упродовж 30 с–1 хв, учні перекидають по одному волану на сторону суперника. Після команди «Стоп!», учні або капітани ведуть підрахунок, скільки воланів залишилося в них на полі або на полі суперника, та аналізують результат проведення рухливої гри [404].

Також рекомендуємо упродовж підготовчої частини уроку застосовувати бігові вправи не лише по колу, а й по діагоналі, з оббіганням математичних фігур – квадратів, трикутників, трапецій. Застосовуючи ходьбу та біг по прямій, колу, діагоналі, ламаній, спонукати учнів до озвучування форми предметів: обруч – коло, фішка – конус. Такий методичний підхід сприяє тому, що в учнів 5

класів формуються міжпредметні зв'язки між двома освітніми предметами [404].

Для учнів 3 класу рекомендуємо добирати такі рухливі ігри, які розвивають не лише фізичні якості, а й математичну компетентність. Наприклад, під час рухливої гри, в якій учні стоять на лінії старту, вчитель кидає вперед тенісні м'ячі. Завдання – хто швидше принесе 2 чи 3 тенісні м'ячі? Інший варіант – 6 учнів стоять на лінії старту, інші учні кидають уперед багато тенісних м'ячів. За сигналом 6 учнів біжать і збирають м'ячі. При поверненні на лінію старту самостійно роблять підрахунок, яку кількість м'ячів вони принесли за відведений час [404]. Хто зібрав більше, той і виграв.

Окрім цього, рекомендуємо також формувати математичну компетентність в учнів початкових класів за допомогою підрахунку результатів проведення естафет, естафет з математичними діями: відніманням та додаванням, множенням та діленням. Учителі можуть добирати математичні приклади, учні під час естафет з веденням баскетбольного м'яча розв'язують їх, а відповідь записують на фліпчарті чи фіксують на спеціально облаштованому ватмані, котрий прикріплений до лицьової стіни спортивного залу [404].

Під час реалізації модуля «Легка атлетика» рекомендуємо формувати математичну компетентність для розвитку швидкісної реакції дітей за допомогою інтегрованих уроків, наприклад, фізкультура-математика [404]. Суть такого уроку полягає в тому, що клас ділиться на дві команди. Учитель задає приклади, які пов'язані з математичними діями на множення. Якщо учень дасть правильну відповідь, він вибігає та виконує поставлене завдання вчителем. Той учень, який помилився, залишається на місці. Виграє команда, яка добре знає таблицю множення [404].

Окрім цього, рекомендуємо під час виконання стрибка у довжину з розбігу застосовувати такі методичні прийоми, які спонукають учнів до аналізу власних результатів, а саме: після виконання стрибка у довжину порівнювати власний найкращий та найгірший результати; вираховувати середній показник з усіх виконаних спроб; аналізувати скільки сантиметрів бракує чи скільки більше за норматив [404].

Для учнів середніх класів математичну компетентність пропонуємо формувати під час проведення квестів. Для перемоги у квесті учням (команді учнів) потрібно розв'язати приклад (логічний чи математичний) та правильно виконати рухове завдання. Можна до суддівства залучати учнів, де є рефері, котрий рахує кількісний склад команд, підраховує бали команд в іграх чи естафетах. Такий методичний підхід дасть можливість розвивати не лише математичну компетентність, а й громадянську і соціальну, а також підприємливість і фінансову грамотність [404].

В основній частині уроку за допомогою методичного підходу, який дає можливість учням у волейболі, баскетболі, футболі, самостійно обирати капітанів, формувати команди, розприділяти по зонах ігрового майданчика (чи амплуа), вести підрахунок у партіях (періодах, таймах) під час навчальної гри [404].

Рекомендуємо учителям фізичної культури застосовувати такі методичні прийоми, які допомагають розвивати математичну компетентність у поєднанні з інформаційно-комунікативною компетентністю та інноваційністю. Це пов'язано з тим, що учні все більше цікавляться своїм руховим режимом дня і велика кількість учнів має фітнес-браслети чи фітнес-трекери, і у зв'язку з цим виникає потреба в аналізі програм на гаджетах, які дозволяють контролювати масу тіла, сон, частоту серцевих скорочень та розробляти індивідуальні програми для виконання домашніх завдань, що спрямовані на розвиток різних груп м'язів у старших класах [404].

Ключова компетентність «Навчання упродовж життя» [389]. У розвитку ключової компетентності «Навчання упродовж життя» учителі фізичної культури акцентують увагу учнів та тому, що фізичний розвиток і фізична підготовленість потребують постійного вдосконалення. А відтак прищеплюють в учнів потребу в рухах. Наголошують на тому, що рухова активність повинна супроводжувати учнів все життя, що комплекси фізичних вправ корисно виконувати під час ранкової руханки, особливо в період пандемії, а тому слід розробляти такі педагогічні ситуації та методичні прийоми, підходи, які б спонукали учнів до пошуку цікавих вправ, прояву креативності та творчості [389].

Основними методичними прийомами в розвитку цієї ключової компетентності під час Олімпійського тижня в школі, учні можуть готувати інформацію про кращих українських спортсменів, про Олімпійський рух в Україні та світі; здійснювати пошук інформації в мережі Інтернет, презентувати власні теоретико-методичні знання з даної проблематики. Важливою складовою для застосування такого методичного підходу є створення мотивації до навчання новому.

Вважаємо, що особливо важливо розвивати цю ключову компетентність для учнів підготовчої та спеціальної медичної груп, оскільки саме такі діти потребують особливого індивідуального підходу в дозуванні фізичних навантажень, підборі фізичних вправ. Тому пропонуємо учителям фізичної культури спонукати учнів до укладання комплексів загальнорозвивальних вправ з урахування протипоказань відповідно до захворювання конкретного школяра. Це дасть можливість учням підготовчої та спеціальної медичної груп поглибити знання, вміння та навички щодо підбору індивідуальних вправ під час уроку, а вчителю фізичної культури застосовувати інклюзивний підхід у фізичному вихованні [389].

Під час дистанційного навчання рекомендуємо учителям проводити мотиваційний урок один раз на тиждень. Під час такого уроку акцентувати увагу на важливості постійного саморозвитку не лише фізичного, а й інтелектуального; на тому, що не варто зупинятись на досягнутому, а прагнути до навчального поступу, створювати індивідуальну траєкторію навчання. Це формує в учнів уміння та навички, які необхідні для подальшого навчання, організації власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі [389].

Окрім цього, проводячи уроки фізичної культури в умовах природного середовища в осінньо-весняний періоди навчального року, вчителі повинні спонукати учнів певний час упродовж уроку самостійно виконувати вправи на тренажерах, а саме: на біговій доріжці, велоергометрі. Таким чином, формується

вміння працювати на тренажерах протягом навчання в школі, поза її межами та упродовж життя [389].

Серед методичних прийомів для розвитку даної компетентності можна давати учням завдання: розробити комплекс фізичних вправ для групи м'язів, які гірше розвинуті; укладати та застосовувати навчальні учнівські міні проекти на зразок компетентнісно орієнтованих проблемних завдань: як розвинути гнучкість, витривалість, швидкісні та швидкісно-силові якості? Це спонукатиме учнів до пошуку інформації із заданої теми, добору фізичних вправ, укладення комплексів, індивідуальних програм та систематизації нових знань [389].

Ключова компетентність «Підприємливість та фінансова грамотність». Вважаємо, що основними методичними підходами у розвитку даної ключової компетентності мають бути засоби фізичного виховання, які розвивають організаторські та лідерські якості, дають можливість правильно оцінювати власні можливості та сповна їх використовувати; визнавати помилки і з гідністю сприймати невдачі. Для цього необхідно навчати школярів наполегливо працювати для досягнення бажаного результату, правильно організовувати свій час, оцінювати власні можливості; розвивати здатність в учнів планувати спортивні свята, змагання, квести та флешмоби.

Для цього можна застосовувати педагогічні ситуації, які формують відповідальне ставлення за результат командної гри у школярів, наприклад, під час рухливої гри «Два королі», коли учитель називає двох капітанів, а вони по черзі обирають гравця для своєї команди. Або учитель називає декількох капітанів, які обирають напарника для парної гри.

Для учнів молодших класів можна практикувати інший підхід: для проведення естафет учитель обирає трьох капітанів. Капітани по черзі називають ім'я учня, якого хочуть бачити в команді. Капітан має вибір у прийнятті рішення – прийняти в команду однокласника, з яким дружить, чи однокласника з кращою фізичною чи технічною підготовленістю. При цьому важливо, щоб у ролі організатора, капітана упродовж навчального року були всі учні.

При формуванні цієї ключової компетентності надзвичайно важливо навчати

учнів самостійно пробувати виконувати й планувати організаційні моменти для змагань та уроків.

Застосовуючи педагогічні ситуації для розвитку підприємливості, учитель повинен формувати в учнів уміння знаходити варіанти та рішення у різних ситуаціях, компроміс з іншими учнями, показувати лідерські якості, конкурентні позиції й думки, а також уміння згуртувати однокласників у команду. Це виховує в школярів такі якості, які можна реалізувати в житті для подальшого саморозвитку. У цій педагогічній ситуації не всі учні зможуть проявити себе в ролі лідера, але гра в команді розглядається як життєва практика, тому що бувають випадки, коли в класі є декілька лідерів і це руйнує баланс спортивної гри, тому що кожний лідер хоче взяти відповідальність за результат команди, і нерідко така ситуація спричиняє конфлікт. Тому пошук компромісу на уроках в таких ситуаціях та пошук шляхів її вирішення є хорошою школою для саморозвитку здобувачів освіти.

Важливо, на нашу думку, формувати в учнів і фінансову грамотність, яка дозволить школярам оцінити вартість спортивного інвентарю, можливості його систематичного оновлення та бережного ставлення до інвентарю, який є в закладі освіти; організовувати та проводити добродійні акції для закупівлі нового інвентарю.

Окрім цього, добираючи педагогічні ситуації з формування фінансової грамотності, учителі фізичної культури повинні акцентувати увагу на формуванні вміння надавати фізкультурно-оздоровчі послуги з урахуванням особливостей конкретного підприємства, планувати та проводити спортивні свята та змагання; повинні сприяти формуванню здатності до оцінювання власних можливостей у процесі рухової діяльності; вміти працювати в команді, формувати навички співробітництва, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за прийняті рішення; усвідомлювати важливість співпраці під час ігрових ситуацій, власних позитивних сторін та визнавати власні недоліки в тактичних діях у різних видах спорту; проявляти ініціативність та активність у фізкультурній діяльності; вміти планувати змагання між класами, школами тощо, а також укласти

кошторис запланованих змагань.

Також не зайвим, на нашу думку, буде застосування педагогічних ситуацій, в яких учням делегуються повноваження вчителя. Такі педагогічні ситуації допомагають учням здійснити поділ учнів на певну кількість команд, допомагати гравцям у команді, здійснити оцінювання та взаємооцінювання виконання фізичних вправ, зауважити сильні та слабкі сторони у виконанні фізичних вправ. Учні-вчителі зможуть пояснювати і показувати своїм однокласникам, яким чином можна найпростіше вивчити той чи інший спортивний елемент. Вважаємо, що такий методичний підхід допомагає учням краще засвоїти матеріал і вивчити нові рухи та елементи спортивних ігор.

Для учнів старших класів можна застосовувати педагогічні ситуації, які пов'язані з ефективним використанням навчального часу: розраховуючи моторну щільність уроку, старшокласники зможуть спланувати періоди виконання фізичних навантажень та періоди відпочинку.

Окрім цього, у формуванні цієї ключової компетентності можна використовувати інтерактивні методи навчання. Одним з таких методів є метод побудови «асоціативного куща». Суть його полягає в тому, що на початку роботи визначається одним словом тема, над якою проводитиметься робота, наприклад, «гра», а учні згадують, що виникає в пам'яті стосовно цього слова. Спочатку висловлюються найстійкіші асоціації, потім – другорядні. Учитель фіксує відповіді у вигляді своєрідного «куща», який поступово «розростається». Це дасть можливість учням відчувати самостійність у пошуку правильних рішень, створить ситуацію співпраці та сприятиме формуванню відповідальності за власні висловлювання.

Таким чином, основними шляхами у формуванні підприємливості школярів є створення педагогічних ситуацій та застосування методичних підходів, які спрямовані на: розвиток лідерських якостей; дотримання правил чесної гри; вміння використовувати лідерські якості та застосовувати їх на уроці, співпрацювати з командою; ставити перед собою мету та досягати поставленого завдання чи результату; долати гідно труднощі; акцентувати увагу на тому, щоб

бути лідером як в спортивному житті, так і в буденному. При цьому учителям фізичної культури необхідно постійно наголошувати на важливості активності у фізкультурній діяльності, відповідальності, відваги, усвідомлення потреби співпраці в команді під час ігрових ситуацій, стимулюванні лідерських ініціатив учнів.

У розвитку фінансової грамотності учителі фізичної культури можуть спонукати учнів планувати змагання та укладати кошториси; організовувати позакласні та позашкільні заходи, спрямовані на добродійні акції оновлення спортивного інвентарю та обладнання; пропонувати учням збір коштів з допомогою онлайн платформ для покращення умов занять спортом; навчати регулярно оцінювати фінансові витрати, що пов'язані з фізкультурною діяльністю. Це може бути проведення екскурсій у професійні клуби з метою ознайомлення з кошторисом для участі у змаганнях; залучення до співпраці меценатів, підприємців – до спортивних змагань.

Ключова компетентність «Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій». При формуванні даної ключової компетентності рекомендуємо учителям фізичної культури укладати педагогічні ситуації, застосовувати методичні прийоми та підходи у таких напрямках:

- 1) підбір та застосування здобувачами освіти засобів технічного навчання з метою реалізації освітніх, розвивальних та вихованих завдань;
- 2) підбір засобів фізичного виховання, які допоможуть здобувачам освіти набути знань, умінь та навичок виконання фізичних вправ в умовах природного середовища;
- 3) підбір засобів фізичного виховання у поєднанні із оздоровчими силами природи.

Тому для реалізації першого напрямку вважаємо за необхідне акцентувати увагу вчителів фізичної культури на важливості використання смартгодинників, фітнес-браслетів, фітнес-трекерів під час уроку, оскільки це дасть можливість вимірювати частоту серцевих скорочень, кількість пройдених кроків, проаналізувати отримане фізичне навантаження. Також вважаємо, що необхідно

проводити інтегровані уроки на зразок фізкультура-біологія, де поєднувати знання учнів з природничих наук, з реакцією організму на фізичні навантаження та ін. Для цього радимо використовувати електронні засоби демонстрації (проектор, монітор, інтерактивну дошку), щоб учні вміли застосовувати сучасні електронні пристрої, які дають змогу слідкувати за показниками організму.

Важливим моментом, на нашу думку, є використання технічних засобів навчання для вирішення освітніх завдань. Рекомендуємо учителям фізичної культури за допомогою мобільного інтернету спонукати учнів шукати відповіді на спірні питання під час суддівства навчальної спортивної гри; добирати вправи для розвитку сили м'язів; знайомитися з новітніми технологіями для застосування в гуртковій діяльності та для самостійних занять у позанавчальний час; застосовувати відеоролики з мережі Інтернет для кращого виконання техніки фізичних вправ з певних варіативних модулів навчальної програми та демонстрації їх під час уроку. Пропоновані нами методичні підходи поліпшать освітній процес з фізичного виховання та дадуть можливість учителям фізичної культури за допомогою технічних засобів навчання реалізовувати принцип дитиноцентризму.

Щодо виконання фізичних вправ в умовах природного середовища, то рекомендуємо учителям фізичної культури акцентувати увагу учнів на техніку і тактику виконання вправ з урахуванням погодних умов. Наприклад, під час змагань з бадмінтону, які проводяться на відкритій місцевості, учні повинні враховувати напрям вітру, щоб виконати правильний удар; коли світить сонце, стратегічно правильно вибрати частину ігрового майданчика. Наступні методичні прийоми, які радимо використовувати для формування даної компетентності, – це виконання фізичних вправ за і проти вітру з наступним аналізом своїх результатів. Наприклад, метання малого м'яча на дальність, біг 30 м за вітром та проти вітру. Учні, порівнюючи власні показники, розуміють силу природи та обирають певну стратегію для ефективного виконання фізичних вправ.

Важливим моментом у формуванні даної компетентності є проведення інтегрованих уроків на зразок фізкультура-географія, де учителі фізичної культури

застосовуючи коловий метод, можуть навчати учнів складати карту руху по станціях, що дає можливість формувати вміння орієнтуватися на місцевості. Окрім цього, рекомендуємо проводити квести-змагання на зразок гри «Скарб Полуботка». Для цього необхідно завчасно підготувати місце, де закопаний скарб, та продумати маршрут руху з виконанням фізичних вправ з певного варіативного модуля. Важливо розмістити підказки, які можуть бути заховані за деревом, кущем чи підвішені на дереві. Учні варто поділити на команди, придумати назви командам, роздати завдання з компасами. Учні, читаючи завдання, шукають підказки, виконують освітні завдання, які поставлено на уроці та розшуковують захований скарб Полуботка. Команда, яка спритніша, вміло проходила завдання, швидше знаходила підказки, швидше здобула скарб Полуботка, та і стала переможцем. Такий методичний підхід дає можливість у природних умовах спостерігати, досліджувати, пізнавати себе та навколишній світ, що дозволяє в ігровій формі розвивати дану ключову компетентність.

Для учнів початкових класів рекомендуємо формувати дану компетентність за допомогою ігрового методу, підбирати рухливі ігри, ігрові ситуації, які створюють в уяві учнів асоціації з природним середовищем. Наприклад, учитель розкидає по спортивній залі тенісні м'ячі. Учні збирають і несуть їх до вчителя, при цьому називають, які ягоди, овочі, фрукти вони назбирали. Окрім цього, пропонуємо застосовувати рухливі ігри з імітацією рухів тварин, де учні називають тварин та середовище їх проживання. Серед найбільш популярних ігор є рухлива гра «Земля, повітря, вода», під час якої учні, виконуючи фізичні вправи, називають тварин, які живуть в цих стихіях.

У початкових класах реформою НУШ передбачено застосування інтегрованого підходу у навчанні. Тому уроки фізичної культури можна поєднати з предметом «Я досліджую світ», під час якого учителі фізичної культури мають змогу проводити гру «Життя лісу». Суть гри полягає в тому, щоб кожний учасник обирав собі рослину, яка йому подобається (береза, верба, дуб та ін.). За сигналом учителя всі перетворюються на ліс і реагують на зміни погоди й час доби (тихий ніжний вітерець, сильний холодний вітер, ураган, дрібний грибний дощик, злива,

спека, ласкаве сонце, ніч, град, мороз та ін.) та виконують відповідні рухові дії. Перемагає той, кому вдасться найточніше відтворити рухи. Такий методичний підхід розвиває не лише дану ключову компетентність, а й наскрізні вміння учнів – творчість і креативність.

Отже, у формуванні ключової компетентності «Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій» варто застосовувати методичні прийоми, які передбачають проведення фізкультурно-оздоровчих занять в умовах природного середовища; організовувати туристичні мандрівки; проводити інтегровані уроки, квести; застосовувати інноваційні технології, переважно фітнес-технології та інноваційні варіативні модулі навчальної програми, а також технічні засоби для навчання техніки фізичних вправ (відеоролики), для покращення здоров'я (фітнес-трекери), для отримання задоволення від рухової активності.

Культурна ключова компетентність. До основних методичних прийомів, які формують культурну компетентність під час уроку фізичної культури, належать методичні прийоми, які пов'язані зі здатністю учнів виражати власний культурний потенціал, вчать учнів дотримуватися мовленнєвого етикету під час фізкультурної діяльності, формують національну фізичну культуру та культуру рухів, а також спонукають дотримуватися етичної поведінки під час змагань.

У формуванні власного культурного потенціалу радимо учителям фізичної культури акцентувати увагу на формуванні вміння слідкувати за технікою виконання вправ, за поставою; дотриманні культури рухів; збереженні національних традицій; проведенні інтегрованих уроків з фізичної культури та мистецтва, коли можна поєднати виконання естафет із елементами малювання (наприкладі малюнка козака, української символіки тощо).

Вважаємо, що важливим засобом формування культурної компетентності є народні рухливі ігри, в яких наявні елементи українських традицій, що сприяє формуванню національної культури і знань про звичаї та традиції українського народу. Як приклад, радимо проводити в закладах освіти спортивні змагання на зразок спортивно-патріотичної гри «Сокіл (Джура)», «Козацькі забави», «Нащадки

козацької слави». Окрім цього, вважаємо, що важливим методичним підходом є запровадження на уроці ігор з елементами українського фольклору; проведення ігор з елементами варіативного модуля «Хортинг».

Для реалізації виховних завдань в уроці рекомендуємо учителям наводити приклади традицій інших національностей та формувати толерантне ставлення учнів до національних видів спорту інших народів; давати знання про організацію дозвілля людей різних культур.

Вважаємо, що ефективним методичним підходом для формування культурної компетентності в школі є проведення спортивних свят у позанавчальний час, які приурочені до національних та релігійних свят. При цьому доречно, на нашу думку, під час проведення уроку фізичної культури використовувати музичний супровід, особливо під час розминки у підготовчій частині. Відомо, що такий підхід дозволяє не лише формувати дану компетентність, а й виховувати в учнів почуття ритму і темпу.

Під час проведення спортивно-масових заходів, спортивних свят та змагань радимо проводити показові виступи кращих спортсменів школи з різних видів спорту.

Важливим чинником у формуванні культурної компетентності є виховання культури поведінки між учнями, етичне спілкування та повага один до одного. Тому рекомендуємо учителям фізичної культури застосовувати педагогічні ситуації, які дають можливість укладати правила поведінки під час уроку самими учнями. Наприклад, перед проведенням естафети на фліпчарті учні самостійно пропонують, затверджують і записують правила техніки безпеки та поведінки під час роботи. Якщо вони самі встановлюють правила, то розуміють, що повинні їх дотримуватися. Такий методичний прийом виробляє в учнів культуру поведінки і повагу один до одного.

Під час проведення Олімпійського тижня та Олімпійського уроку рекомендуємо учителям фізичної культури спільно з учителями трудового навчання та учнями виготовляти олімпійську символіку, а з учителями освітньої галузі «Мистецтво» проводити конкурси малюнків на спортивну тематику. Це, на

нашу думку, спонукає учнів проявляти мистецькі здібності, оскільки дає можливість учням розкривати свої таланти та креативність у виготовленні олімпійського стягу, олімпійського факелу, що, в свою чергу, впливає на розвиток культурної компетентності.

При формуванні даної компетентності важливо навчати учнів дбати про власний загальний рівень культури, зовнішній вигляд, прояв власних емоцій та позитивно ставитися до інших людей. Тому варто під час проведення уроків акцентувати увагу на дотриманні мовленнєвого етикету та адекватної поведінки у спілкуванні з однокласниками під час фізкультурно-спортивної діяльності.

Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей. У формуванні даної ключової компетентності важливим методичним підходом є заходи, які спрямовані на дотримання правил чесної гри, толерантне ставлення до учасників освітнього процесу, доброзичливу та гідну поведінку під час проведення різного рівня змагань, уміння співпрацювати в команді, повагу до суперників, відсутність ознак дискримінації серед учнів, незважаючи на різні фізичні можливості школярів, нівелювання конфліктних ситуацій та усвідомлення учнями потреби вести здоровий спосіб життя.

Окрім цього, в гуртковій та змагальній діяльності важливо дотримуватися спортивного етикету. Вважаємо, що для формування даної ключової компетентності учителям необхідно навчати учнів під час проведення спортивних ігор перед початком та в кінці гри обов'язково потиснути руку супернику. Такий підхід допомагає виховувати повагу один до одного та сприяє гідній спортивній поведінці.

Для формування вміння працювати в команді важливого значення набуває мотивація. Для цього рекомендуємо застосовувати таку педагогічну ситуацію, що спрямована на призначення старших учнів у відділенні, які виконують роль керівника відділення (капітана). На керівника відділення покладаються обов'язки в організації команди під час проходження станцій, підтримка членів команди.

Таким чином, учень стає організатором дитячого колективу, на нього покладаються функції контролера за якістю виконання фізичних вправ у відділенні. Це спонукає учнів до застосування таких технік формувального оцінювання, як «Взаємооцінювання», «Дві зірки» та навчає відповідальності за результат роботи у відділенні. При цьому важливо пам'ятати, що керівниками відділень упродовж навчального року має бути кожний учень. Таким чином можна уникнути дискримінації та виховувати толерантне ставлення до менш фізично підготовлених школярів. Для цього пропонуємо учням самим обирати собі команду, враховуючи і сильніших, і слабших учнів (тобто команди рівноцінними за силою). Окрім цього, обираючи двох капітанів під час двобічних спортивних ігор, учитель розповідає учням обов'язки у розподілі ролей у команді. У кінці уроку капітани підводять підсумки та оцінюють роботу свого відділення, команди. Капітани визначають сильні та слабкі сторони виконання вправ своєю командою. Подібний методичний підхід допоможе учителям фізичної культури здійснити рефлексію проведеного уроку та застосувати техніку формувального оцінювання «Тижневий звіт».

Ще одним методичним підходом у формуванні толерантного ставлення учнів один до одного є акцент на тому, що кожен має право мати свою думку, яку необхідно поважати. Учителі власним прикладом можуть демонструвати повагу, справедливе ставлення до школярів, формувати приятельське ставлення до осіб іншої національності, раси, статі.

У формуванні громадянських і соціальних компетентностей для учнів 10–11 класів важливо робити акцент на розвиток організаторських здібностей. Тому рекомендуємо учителям фізичної культури доручати старшокласникам організувати та проводити змагання, конкурси, квести, фестивалі між класами. Для цього вони підбирають матеріали для проведення ігор, конкурсів та готують виставку плакатів. Таким чином, вони вчаться бути організованими, дружними, справедливими, працювати в команді та розвивати свої організаторські й творчі здібності.

У формуванні здорового способу життя основним методичним підходом,

який можуть застосовувати учителі фізичної культури, є бесіди та виховні години щодо чинників здорового способу життя, правильного харчування, профілактики негативних звичок, дотримання санітарно-гігієнічних вимог і правил безпечної поведінки та власний приклад вчителя, що мотивує учнів до здорового способу життя.

Рекомендуємо учителям фізичної культури наголошувати на тому, що в сучасному світі змагання, турніри проводять під егідою «Respect» (повага), тому на уроках фізичної культури на початку заходу важливо роз'яснювати учням значення поваги один до одного, дотримання правил та дисципліни, а також знаходження компромісів у вирішенні спірних ситуацій. На нашу думку, це потрібно враховувати, особливо в командних іграх, де результат команди залежить від злагодженості дій кожного гравця в команді. Також при формуванні громадянських і соціальних компетентностей важливо враховувати гендерне питання. При цьому пропонуємо проводити спільні конкурси та ігри, де б залучались і хлопці, і дівчата. Такий підхід впливає на виховання толерантного ставлення, підвищення рівня довіри одне до одного, тому радимо впроваджувати варіативний модуль «Корфбол» чи змішані естафети. Це спонукає учнів піклуватися одне про одного, бережного ставлення до гравців по команді, розуміти, що команда є одним цілим, формувати вміння контролювати свій емоційний стан, виробляти навички емоційного інтелекту.

Отже, основними методичними прийомами та шляхами формування громадянських і соціальних компетентностей у здобувачів освіти засобами фізичного виховання є заходи, які сприяють: ефективній співпраці з іншими учнями у спільних заняттях, на змаганнях; виявленню солідарності та підтримки в ігровій та змагальній діяльності; ухваленню спільних рішень на користь команди; навчанню дотримуватися демократичних принципів у фізкультурній діяльності; спілкуванню в різних ситуаціях; вирішенню конфліктів; розвитку вміння вигравати і програвати, дотримуватися правил чесної гри; вмінню організації гри, заняття чи іншого виду командної діяльності; вмінню боротися, перемагати і програвати, контролювати власні емоції; дотриманню засад здорового способу

життя, правил безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ; контролю за власним фізичним станом у процесі занять фізичною культурою; уникненню ризиків для здоров'я і загроз для фізичного та психологічного благополуччя.

У зв'язку з цим, вважаємо доречним здійснити перевірку рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти.

5.6. Оцінювання ефективності формування громадянських і соціальних компетентностей у школярів засобами фізичного виховання

Високий рівень громадянської грамотності залишається одним із основних пріоритетів освіти, оскільки це підґрунтя для розвитку демократії та зростання економіки. Діти та молодь вчать бути громадянами, підвищують свою грамотність шляхом участі в соціальних та культурних практиках, які є частиною їх повсякденного життя [422], а освітні програми допомагають їм не лише опанувати певні знання та навички, а сформувати компетентність – діяти як громадянин.

Фізичне виховання має значний потенціал для формування громадянських і соціальних компетентностей. Фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи дають можливість формувати позитивні моделі поведінки в процесі рухової діяльності. Вони передбачають спілкування з гравцями по команді та суперниками, допомагають розвинути соціально-психологічні життєві навички, підвищують ефективність освітнього процесу з фізичного виховання, вчать здобувачів освіти ефективно співпрацювати з іншими – дотримуватися правил чесної гри, користуватися перевагами командної роботи, формувати лідерські якості.

Оскільки громадянські та соціальні компетентності у стандартах початкової та базової середньої освіти визначено як пріоритетні у фізкультурній освітній галузі в 1–4 класах та в освітній галузі «Фізична культура» у 5–9 класах, то перед нами виникла потреба у дослідженні рівня їхньої сформованості в учнів

початкової та середньої школи.

Рівень сформованості визначено упродовж двох етапів – пілотного та основного.

До пілотного етапу дослідження залучені учні п'ятих класів навчально-виховного комплексу № 2 м. Трускавця Львівської області в кількості 50 осіб. Цей етап складався з констатувальної та формувальної частин. Констатувальна мала на меті виявити рівень громадянських і соціальних компетентностей, а формувальна – дала можливість упровадити вивчений закордонний досвід (набутий під час реалізації проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU») та укладені методичні рекомендації з розвитку громадянських і соціальних компетентностей [378] в освітній процес з фізичної культури. Долучені спеціальні напрями діяльності та рухливі ігри, що спрямовані на формування зазначених компетентностей, були запозичені з посібника «Moving Together: Promoting psychosocial well –being through sport and physical activity», розробленого під егідою Міжнародної ради спортивних наук і фізкультурної освіти [422, 519].

Проведене нами пілотне дослідження дало можливість визначити напрями діяльності, які, як ми вважаємо, сприяють формуванню соціальних компетентностей в учнів. Це використання технологій, які сприяють створенню «ситуації успіху»; домінуванню та лідерству під час освітнього процесу із застосуванням ігрового методу з використанням спеціально підібраних рухливих ігор; залученню більшості учнів до позакласної та позашкільної діяльності [422]. Ми виокремили умови для організації «ситуації успіху» під час уроку фізичної культури. Це належна психологічна атмосфера уроку; використання особистісно орієнтованого підходу з урахуванням резервів фізичного розвитку та фізичної підготовленості учнів; заохочення школярів за будь-які успіхи та акцент на особистому навчальному поступі; об'єктивне оцінювання навчальних досягнень; використання педагогічних прийомів (табл. 5.19).

Педагогічні прийоми створення «ситуації успіху» на уроці фізичної культури

Прийоми	Очікувані результати
Призначення щоразу нових капітанів на уроці	Кожен учень матиме можливість отримати досвід лідера, виявляти ініціативу
Залучення учнів до проведення підготовчої частини уроку, до складання комплексів розвитку загальної і спеціальної фізичної підготовки	Учень отримує практичний досвід фізкультурно-оздоровчої діяльності, є зацікавленим проявити ініціативу, творчість, організаторські вміння
Використання індивідуального підходу при підборі вправ і дозування (виконання вправ з різним дозуванням)	Школяр може не виконувати вправу, яка є йому заважка чи недоступна (наприклад підтягування), проте він виконує вправи з розвитку сили
Вчитель пропонує вибір, коли якість можна замінити кількістю	Школяр може здійснити вибір залежно від рівня фізичної підготовленості, наприклад, якщо не може пробігти 1 км., то можливим є подолання 1,5 км., але біг можна чергувати з ходьбою
Залучення учнів до організації уроку, суддівства	Звільнений від занять з фізичної культури школяр бере участь в освітньому процесі, допомагає вчителю: виконуючи обов'язки судді, контролера і т.д. Отримує досвід суддівства, починає краще розбиратися у правилах спортивних ігор
Використання шкільних стендів «Рекорд класу», «Особистий рекорд», «Найкращі спортсмени школи» і т.д.	Учень може встановити рекорд у будь-якій вправі, навіть сам може її придумати. Досягається відчуття успіху, зміцнюється позитивна мотивація
Моніторинг рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості) кожного учня (як мінімум 2 рази у рік)	Учень має змогу порівнювати отримані результати з попередніми, відслідковуючи їх приріст за рік
Звіт щодо досягнень учнів оприлюднюють (шкільні збори, ставлять до відома класних керівників та батьків)	Школяр є задоволений своїм результатом. З'являється бажання досягнути більшого

Зазначимо, що ігрова діяльність як засіб соціалізації особистості вимагає управління з боку дорослого щодо взаємодії учня з ровесниками, педагогом.

Взаємини з однолітками під час рухливих ігор активізують певні особистісні якості, які допомагають школярам адаптуватися в середовищі «дитина – дорослий», «дитина – дитина», відчуті емоційне благополуччя [422].

Школяр отримує можливість відбору, активізації якостей, «потрібних» конкретному суспільству в даний момент, і вміння пристосовуватися до середовища, яке виховує у нього повагу до оточення, задовольняє його потребу в позитивній оцінці, сприяє розвитку почуття впевненості в собі. Учні вчаться дружити і під час ігор оволодівають способами поведінки, необхідними для успішного життя у суспільстві (взаємодопомога, підтримка, спілкування, опіка та ін.).

Гра сприяє розвитку рефлексії, оскільки в грі виникає реальна можливість контролювати те, як виконується дія, що входить в процес спілкування. Подвійна позиція гравця – виконавець і контролер – розвиває здатність зіставляти свою поведінку з поведінкою певного зразка. В ігровій діяльності виникають передумови до рефлексії осмислювати свої дії, передбачати реакцію інших людей, а також для реалізовувати власні можливості.

Зазначимо, що важливу роль у формуванні громадянських і соціальних компетентностей в учнів займає їх рівень залучення до позакласної й позашкільної діяльності. Впродовж проведення експериментальної частини дослідження ми намагалися активізувати зазначений вид діяльності. Зокрема, нами організовувалися разом з батьками змагання «Веселі старти», «Тато, мама, я – ми спортивна сім'я» та інші заходи.

Як виявилось, учні були самі зацікавлені спонукати до досягнень тих, хто менше готовий, що сприяло формуванню соціальних компетентностей. Окрім того, деякі учні, відчувши задоволення від участі у змаганнях, перейнявши дух суперництва, виявили бажання самовдосконалюватись, розпочавши відвідування спортивних гуртків і секцій.

Також був проведений Олімпійський урок, на якому ми акцентували увагу на важливості позитивних цінностей, які формує фізичне виховання і спорт.

Порівнюючи результати констатувальної та формувальної частин

експерименту, можна стверджувати про ефективність впливу запроваджених вищезазначених ігор та розроблених нами методичних рекомендацій з формування громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти засобами фізичного виховання.

Внаслідок проведення експерименту, різко зменшилася кількість учнів, які оцінювали свій рівень самооцінки як низький – з 40,0 % до 10,0 %. Адекватна самооцінка на початку експерименту виявлена у 55,0 % учнів, а після його завершення – у 75,0 %.

Високу самооцінку мали 5,0% школярів, а впродовж експерименту кількість таких учнів зростає вдвічі. Завищений рівень самооцінки виявлено лише у 5,0 % учнів після завершення дослідження. Це означає, що більше дітей стали впевненішими у собі, навчилися оцінювати себе та свої здібності, моральні якості та вчинки (рис. 5.2) [422].

Рис. 5.2. Динаміка зміни рівня самооцінки в учнів за методикою Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан)

Відбулися позитивні зміни і в стратегії поведінки учнів в умовах проблемної ситуації. Якщо до експерименту лише 10,0 % школярів готові були прийняти самостійно рішення, то після – таких виявилось 75,0 %, а з 80,0% учнів, що очікували допомогу від сторонніх, залишилося лише 20,0 % здобувачів, і вдвічі зменшилася кількість учнів, які хотіли уникати проблем (рис. 5.3).

Це, на нашу думку, свідчить про збільшення рівня готовності учнів до

адекватного вирішення проблемних ситуацій.

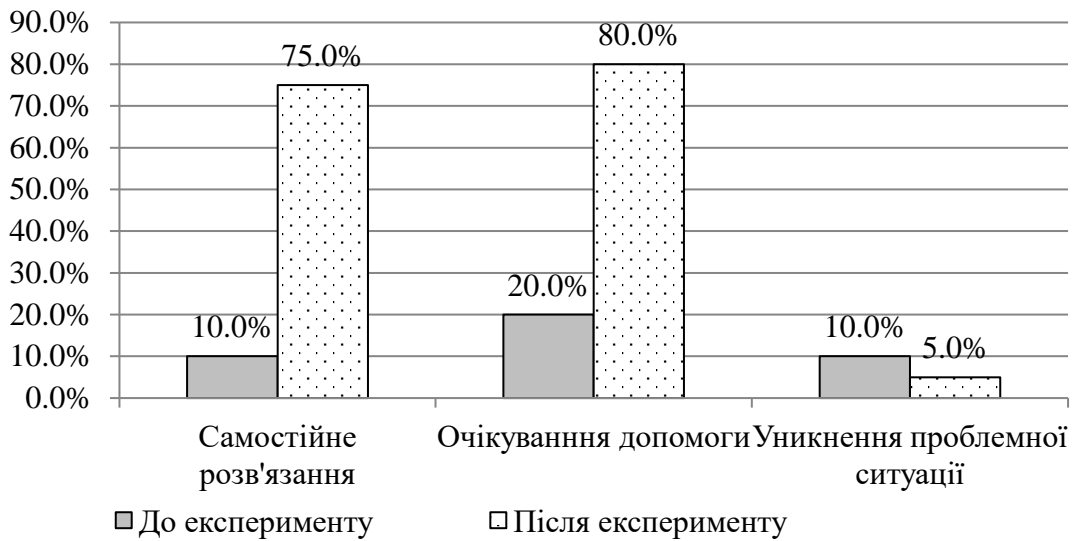

Рис. 5.3. Динаміка зміни стратегії поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації за методикою Д. Амірхана

Результати проведення повторної діагностики щодо визначення рівня комунікативності учнів свідчать про отримані позитивні зміни. Наприклад, учнів з низьким рівнем не було виявлено взагалі (під час вхідної діагностики їх було 35,0 %), із середнім рівнем комунікативності збільшилося на 15,0 % школярів, і з високим – на 20,0 % (рис. 5.4).

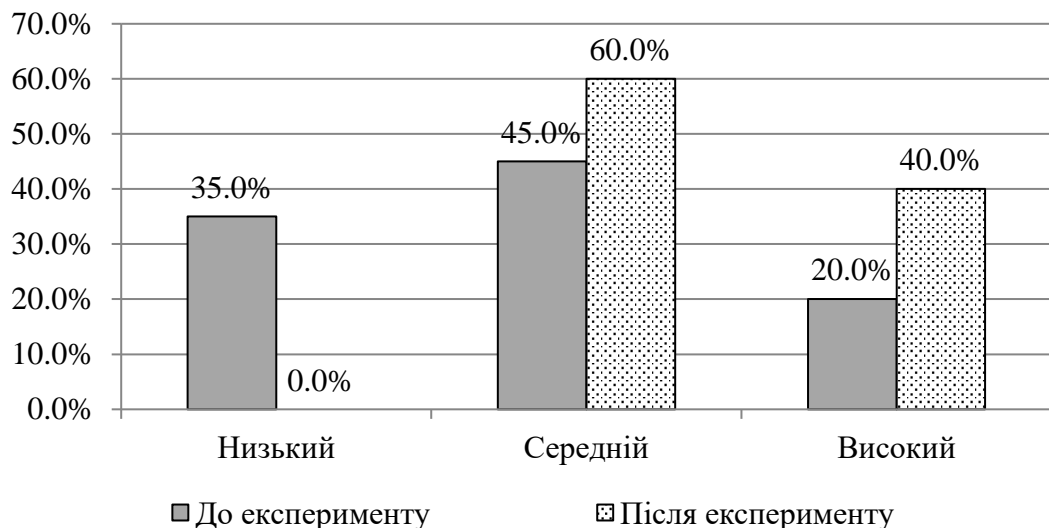

Рис. 5.4. Динаміка зміни рівня комунікативності учнів
За В. Ряховським.

Була відзначена і позитивна динаміка щодо зміни рівня співпраці у дитячому

колективі. Відзначимо збільшення на 5,0% учнів з високим рівнем співпраці, на 15,0% – з середнім, і зменшення на 20,0% учнів з низьким рівнем співпраці (рис. 5.5).

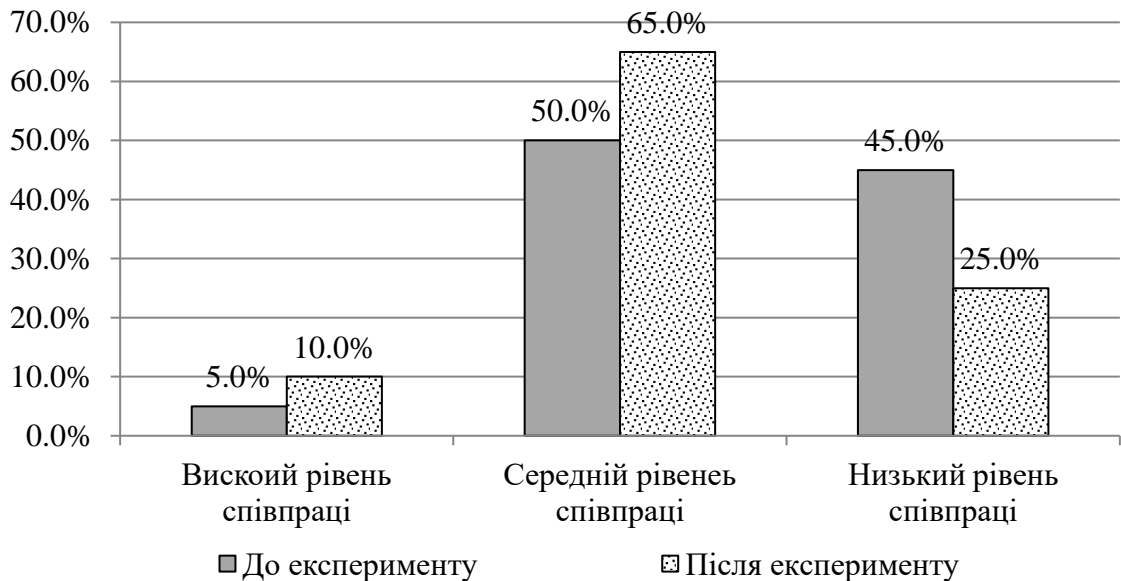

Рис. 5.5. Динаміка зміни рівня співпраці у дитячому колективі за Д. Ельконіном

Пілотне дослідження, проведене нами, дало можливість виявити рівень сформованості соціальних компетентностей учнів середньої школи. Встановлено, що укладені та запроваджені нами методичні рекомендації, методичні підходи та використані рухливі ігри, позитивно вплинули на зростання рівня соціальних компетентностей. Відзначено позитивні зміни у рівні самооцінки учнів, стратегії поведінки учнів під час виникнення проблемної ситуації, рівня комунікабельності та співпраці у дитячому колективі, відзначена незначна, проте позитивна динаміка успішної адаптації дитини до шкільного навчання [422].

Наступний етап – основний. Упродовж основного періоду дослідження рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей ми застосовували анкету «Громадянська позиція і цінності сталого розвитку» та спеціально розроблений модуль «Громадянські компетентності у фізичному вихованні».

У тестуванні взяли участь школярі, які навчалися у третіх та шостих класах (n=860). З них: 53,72 % опитаних – дівчата та 46,28 % – хлопці; 34,88 % респондентів – учні третіх класів та 65,12 % – шостих; 62,56 % навчалися

у міських та 37,44 % – у сільських школах. Кожен учасник та його батьки/опікуни отримали інформацію про мету та завдання дослідження, надали інформовану згоду на участь у ньому; були вжиті всі заходи для забезпечення анонімності учасників.

Ми виявили, що серед опитаних учнів 39,77 % займаються у спортивних секціях, 26,16 % – раніше займалися; 30,12 % – ніколи не відвідували спортивних секцій та 3,95 % займаються в позаурочний час в інших гуртках (рис. 5.6).

Така інформація необхідна була для того, щоб відстежити вплив фізичного виховання та спорту на формування громадянських і соціальних компетентностей.

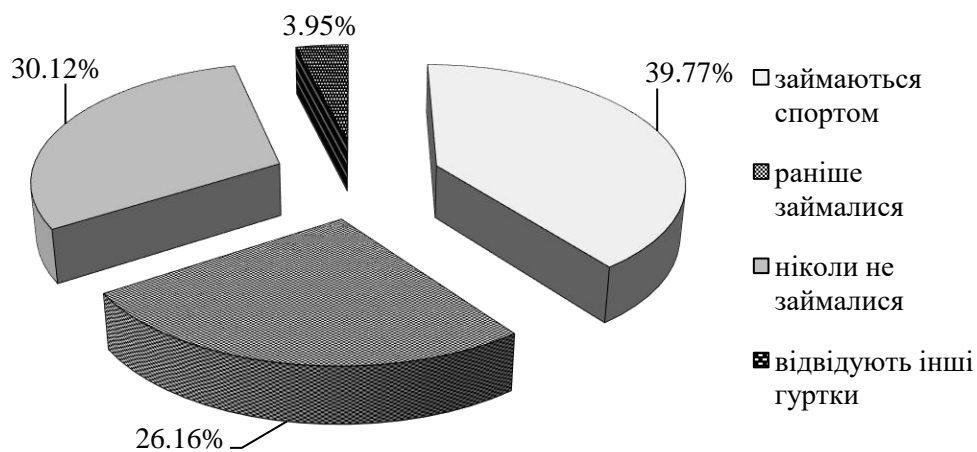

Рис. 5.6. Відсоткове значення залученості опитаних учнів до спортивних гуртків

Встановлено, що опитані учні мають високий рівень задоволення від уроків фізичної культури – 55,81 % опитаних; вищий за середній – 26,86 %; середній – 12,67 %; нижчий за середній – 3,13 %; низький – 1,51 % школярів.

Рівень сформованості громадянських компетентностей ми перевіряли через банк запитань, які пов'язані із застосуванням засобів фізичного виховання та банком запитань, які відображають їхню сформованість.

Сформованість громадянських компетентностей під час проведення уроків фізичної культури визначено за двома блоками запитань, які включали в себе перевірку рівня сформованості поваги до однокласників; толерантного ставлення

до суперників та двома блоками, які характеризують прояв антигромадянських компетентностей – здатність до хитрування під час рухової діяльності та здатність обманювати.

До блоку запитань, що відображають повагу до однокласників (суперників), увійшли запитання, що визначають здатність учнів виявляти підтримку та допомагати гравцям по команді; відзначати хороші зусилля гравців по команді та виявляти однаковість із гравцями по команді.

Внаслідок тестування респондентів ми встановили, що завжди підтримують гравців по команді у процесі фізичного виховання 48,37 % учнів; часто – 28,50 %; іноді – 14,8 %; рідко – 4,53 %; ніколи – 3,60 %. Окрім цього, виявлено високий рівень сформованості бажання допомоги гравцям по команді: завжди допомагають 39,53 % учнів; часто – 32,67 %; іноді – 18,49 %; рідко – 6,74 %; ніколи – 2,56 % опитаних школярів. При цьому 25,58 % респондентів зазначають, що завжди відзначають хороші зусилля однокласників під час командної ігрової діяльності; часто це роблять 30,93 %; іноді – 25,93 %; рідко – 10,47 %; ніколи – 7,09 %. Встановлено, що учні вміють взаємодіяти з гравцями по команді, проявляючи однаковість. Завжди виявляють однаковість 59,30 % респондентів; часто – 22,33 %; іноді – 9,19 %; рідко 4,70 %; ніколи – 3,49 % (рис. 5.7).

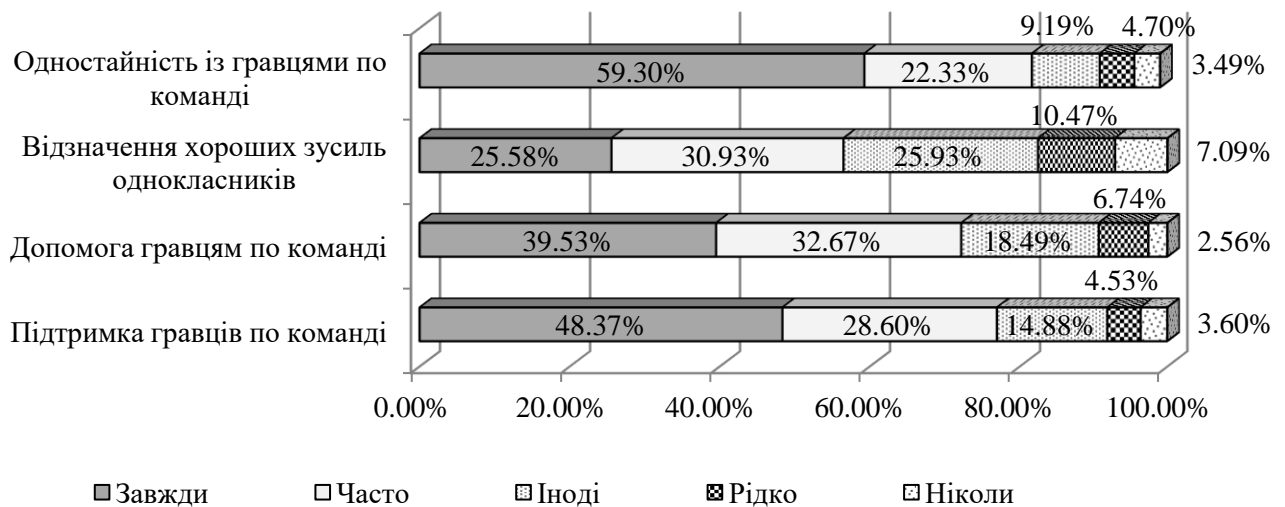

Рис. 5.7. Відсоткове значення сформованості поваги до гравців по команді учнів 3 та 6 класів

Отримані результати тестування учнів 3 та 6 класів доводять, що чинники,

які характеризують повагу здобувачів освіти до гравців по команді знаходяться, переважно, на високому та вищому за середній рівень сформованості. Виняток становить здатність учнів відзначати хороші зусилля однокласників. На нашу думку, учителі фізичної культури повинні при проведенні двобічних спортивних ігор чи естафет акцентувати на цьому увагу.

Важливим для нас було здійснити порівняльний аналіз сформованості поваги до гравців у команді в учнів, які охоплені реформою «Нова українська школа» – учні 3 класів та учнів 6 класів, які на даний момент не охоплені реформою. Встановлено, що за всіма досліджуваними параметрами, високий рівень сформованості поваги вищий в учнів 3 класів, ніж у 6 класів (рис.5.8).

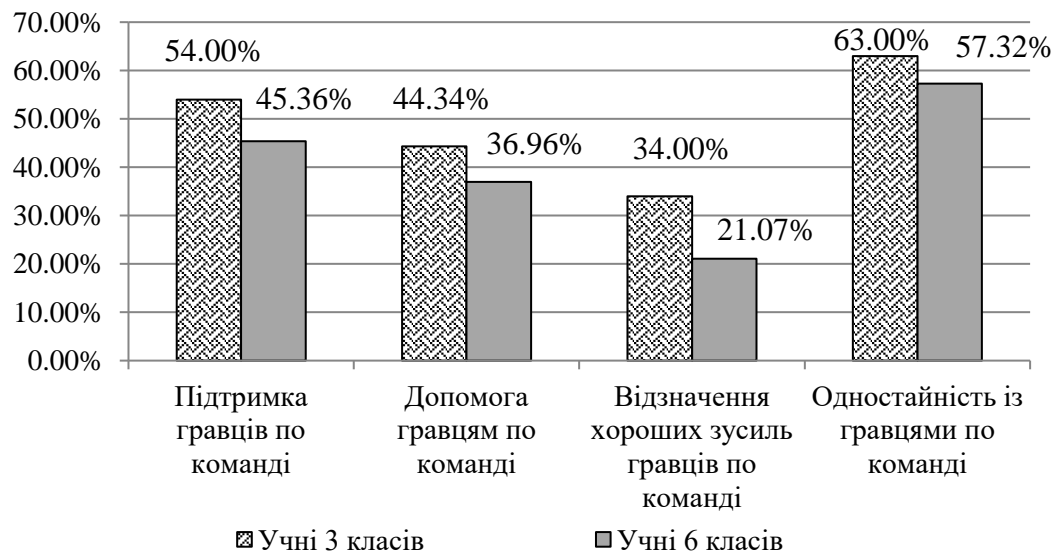

Рис. 5.8. Відсоткове значення високого рівня сформованості поваги до гравців у команді учасників тестування

У дослідженні рівнів сформованості цього показника ми спостерігаємо попереми́нну тенденцію. Так, вищий за середній рівень поваги до гравців команди є вищим в учнів 6 класів, ніж у 3 класів: у вмінні підтримувати гравців у команді цей показник в учнів 6 класів становить 31,79 %, а в 3 класів – 22,67 %. У бажанні допомогти однокласникам встановлено таку саму тенденцію – 34,11 % шестикласників здійснюють це завжди проти 30,00 % учнів 3 класів; 34,11 % учнів 6 класів та 25,00 % учнів 3 класів часто відзначають хороші зусилля

однокласників; 23,75 % учнів 6 класів та 23,75 % учнів 3 класів часто одностайні з гравцями по команді (табл. 5.20).

Таблиця 5.20

Розподіл учнів за показниками рівнів сформованості поваги до гравців по команді (n=860)

Ознаки поваги	Клас	Рівні сформованості				
		Ніколи (низький) %	Рідко (нижчий за середній) %	Іноді (середній) %	Часто (вищий за середній) %	Завжди (високий) %
Підтримка гравців по команді	3	4,00	4,00	15,33	22,67	54,00
	6	3,39	4,82	14,64	31,79	45,36
Допомога гравцям по команді	3	2,33	7,33	16,00	30,00	44,33
	6	2,68	6,43	19,82	34,11	36,96
Відзначення хороших зусиль гравців по команді	3	7,67	10,00	23,33	25,00	34,00
	6	6,79	10,71	27,32	34,11	21,07
Одностайність із гравцями по команді	3	4,00	6,33	7,00	19,67	63,00
	6	3,21	5,36	10,36	23,75	57,32

У сформованості громадянських компетентностей ми встановили, що 24,53 % опитаних респондентів завжди добровільно підтримують слабшого учня під час занять фізичною культурою; 23,02 % учнів – часто; 30,35 % – іноді; 12,56 % – рідко та 9,53 % – ніколи. Це дає нам підстави стверджувати, що кожний четвертий учень має високий рівень взаємодопомоги по відношенню до своїх однокласників, а кожний десятий – низький.

Респонденти стверджують, що завжди беруть на себе відповідальність за запропоновані рішення у вирішенні проблем однокласників – 23,02 %. Роблять це часто 19,77 % школярів; 17,09 % – рідко; 11,86 % – ніколи. Однак 28,26 % учнів роблять це іноді, що становить найвищий відсоток серед опитаних респондентів. Це, в свою чергу, свідчить про середній рівень відповідальності учнів третіх та шостих класів.

Бажання завжди вчитися в однокласників виконанню фізичних вправ мають 19,07 % учнів. Часто вчаться – 15,81 % учнів; рідко – 17,09 %; ніколи – 18,14 % та

29,88 % школярів роблять це іноді. Окрім цього, завжди виявляють бажання бути послідовними у дотриманні цінностей фізичної культури, навіть якщо друзі їх не поділяють, 25,58 % респондентів; часто – 21,05%; іноді – 32,33%; рідко – 12,67%; ніколи – 8,37% школярів.

Порівнюючи результати тестування учнів третіх та шостих класів, було з'ясовано, що відсоток тих учнів, які завжди підтримують слабших однокласників у процесі уроку фізичної культури є вищим в учнів третіх класів – 26,00% проти 23,75% шестикласників. Однак 23,57% шестикласників стверджують, що застосовують таку підтримку часто, в той час, як серед учнів 3 класів таких виявлено 22,00%. Вищий відсоток виявлено в учнів шостих класів, які іноді вважають за необхідно підтримувати слабших однокласників від учнів третіх класів – 31,25% проти 28,67% відповідно. Рідко здійснюють підтримку 12,86% учнів шостих та 12,00% учнів третіх класів. Ніколи не підтримують слабших однокласників 11,33% учнів третіх та 8,57% учнів шостих класів (рис. 5.9). Суттєвої різниці у відповідях респондентів різних вікових груп не встановлено. Найвищий відсоток відповідей респондентів, як третіх, так шостих класів припадає на високий рівень добровільної підтримки слабших однокласників під час виконання фізичних вправ.

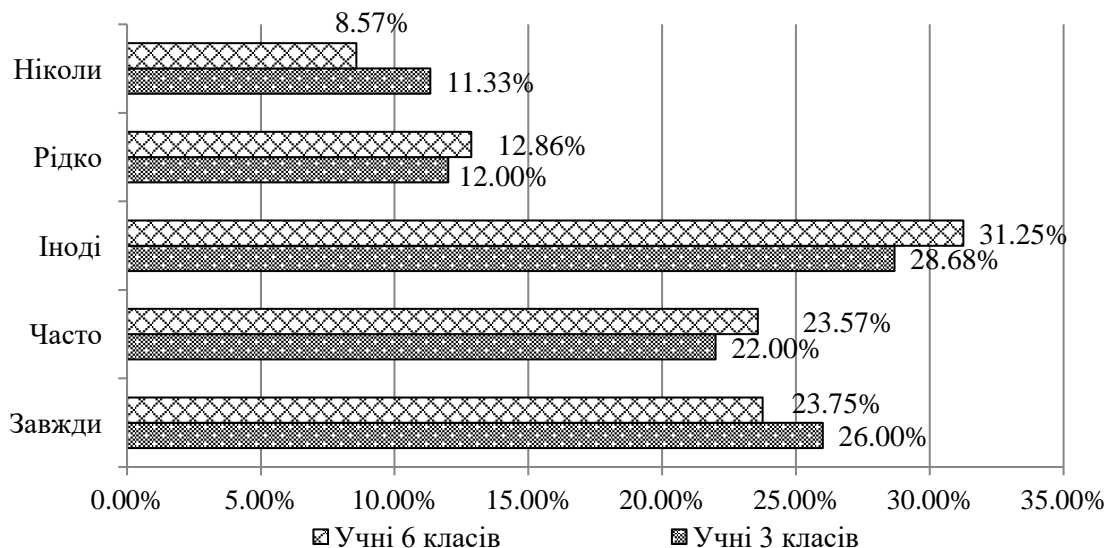

Рис. 5.9. Рівень підтримки однокласників у процесі фізичного виховання

Щодо формування лідерських якостей, а саме відповідальності за

запропоновані рішення у розв'язанні проблем однокласників, ми встановили подібну тенденцію. Завжди беруть на себе відповідальність за запропоновані рішення 30,00 % учнів третіх та 19,29 % шостих класів. Часто це здійснюють 20,33 % третьокласників та 19,46 % учнів шостих класів. Іноді відповідальні за запропоновані рішення 30,00 % шестикласників та 25,00 % учнів третіх класів. Рідко беруть відповідальність 12,33 % учнів третіх та 19,64 % учнів шостих класів. Безвідповідальні за запропоновані рішення 12,33 % третьокласників та 11,61 % шестикласників (рис. 5.10).

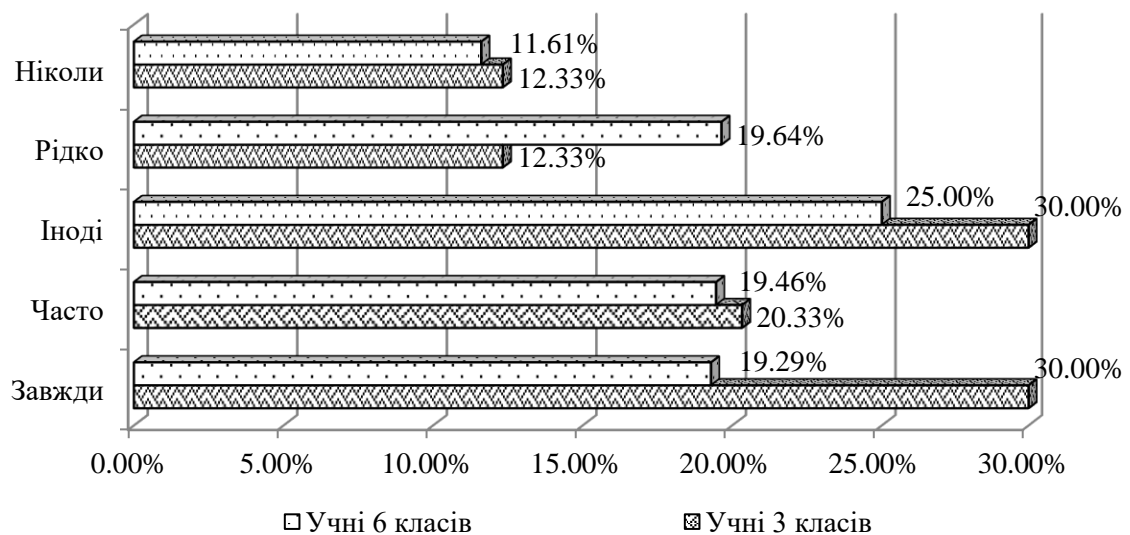

Рис. 5.10. Показники відповідальності учнів за запропоновані рішення у вирішенні проблем однокласників

Ми виявили вищий відсоток в учнів третіх класів, які бажають вчитися в однокласників виконанню фізичних вправ по-іншому, ніж серед учнів шостих класів. Завжди виникає таке бажання в 24,00 % учнів третіх та у 16,43 % учнів шостих класів. Часто навчаються в однокласників 19,00 % учнів третіх та 14,11 % учнів шостих класів. Іноді це роблять 31,25 % учнів шостих та 27,33 % учнів третіх класів. Рідко виконання фізичних вправ однокласниками є зразком для 14,00 % учнів третіх та для 18,75 % учнів шостих класів. Ніколи не вчать у своїх однокласників виконувати фізичні вправи 15,67 % учнів третіх та 19,46 % учнів шостих класів.

Було виявлено, що серед опитаних респондентів третього класу є значний

відсоток учнів, які бажають бути послідовними у цінностях, якщо це не подобається друзям. Завжди послідовні 36,00 % учнів третіх класів. Серед учнів шостих класів цей показник є значно нижчим і становить 20,00 % опитаних. Часто виявляють послідовність 20,00 % учнів третіх та 21,61 % учнів шостих класів. Іноді так чинять 27,00 % учнів третіх та 35,18 % учнів шостих класів. Рідко – 10,67 % учнів третіх та 13,75 % учнів шостих класів; ніколи 6,33 % учнів третіх та 9,46 % учнів шостих класів.

Ми встановили, що серед опитаних респондентів є значний відсоток учнів, яким притаманні антигромадянські риси. Наприклад, завжди байдужі до проблем однокласників 35,47 % респондентів. При цьому вище відсоткове значення виявлено серед учнів третіх класів, ніж серед учнів шостих класів – 36,00 % проти 35,18 %. Часто проявляють байдужість 19,19 % (24,64% учнів 6 класів та 19,33 % учнів 3 класів відповідно); іноді – 24,30 % (24,64 % учнів 6 класів та 23,67 % учнів 3 класів відповідно); рідко – 9,88 % (7,32 % учнів 6 класів та 14,67 % учнів третіх класів відповідно); ніколи – 7,67 % респондентів (8,39 % учнів 6 класів та 6,33 % учнів третіх класів відповідно).

Окрім цього, респонденти переконані, що наслідування однокласників у виконанні фізичних вправ – марна трата часу (29,19 % школярів). При цьому 30,67 % учнів третіх класів та 28,39 % учнів 6 класів так вважають завжди. Часто це визнають 18,60 % (19,00 % учнів 3 класів та 18,39 % учнів 6 класів відповідно); іноді – 30,47 % (25,67 % учнів 3 класів та 33,04 % учнів 6 класів відповідно); рідко – 10,93 % (13,00 % учнів 3 класів та 9,82 % учнів 6 класів відповідно); ніколи – 10,81 % респондентів (11,67 % учнів 3 класів та 10,36 % учнів 6 класів відповідно).

Насторожують відповіді респондентів щодо реакції на неправильне виконання фізичних вправ однокласниками. Встановлено значний відсоток учнів, які завжди насміхаються з оцінок однокласників під час вивчення фізичних вправ на уроці фізичної культури, – 66,74 % учнів. При цьому не встановлено суттєвої різниці у відповідях респондентів третіх та шостих класів. Про це стверджують 65,00 % третьокласників та 67,68 % шестикласників. Часто викликає сміх

неправильне виконання у 13,37 % респондентів (12,33 % учнів 3 класів та 13,93 % учнів шостих класів відповідно). Іноді – 9,77 % опитаних (11,67 % учнів 3 класів та 8,75 % учнів 6 класів відповідно); рідко – 6,40 % школярів (8,00 % учнів 3 класів та 5,54 % учнів 6 класів відповідно); ніколи – 3,72 % школярів (3,00 % учнів 3 класів та 4,11 % учнів 6 класів відповідно).

Завжди не бажають спілкуватися з однокласниками під час уроку фізичної культури, тому що переконані, що вони їх нічому не навчать, 29,19 % респондентів. При цьому думка учнів третіх класів суттєво відрізняється від думки учнів шостих класів. У цьому переконанні 24,00 % третьокласників та 34,82 % шестикласників. Часто відмовляються спілкуватися 18,60 % респондентів (17,33 % учнів 3 класів та 20,00 % учнів 6 класів відповідно); іноді – 30,47 % школярів (28,67 % учнів 3 класів та 25,18 % учнів 6 класів відповідно); рідко – 10,93 % опитаних (14,00 % учнів 3 класів та 9,29 % учнів 6 класів відповідно) і лише 10,81 % школярів систематично комунікують з однокласниками упродовж уроку. При цьому цей показник є дещо вищий в учнів 3 класів, ніж в учнів 6 класів – 16,00 % проти 10,71 %. Серед причин такого ставлення до комунікації між однокласниками є переконання, що спілкування марне, бо однокласники нічого їх не навчать, та те, що думки однокласників не збігаються.

Завжди заперечують потребу спілкування 31,05 % респондентів; часто – 19,07 %; іноді – 26,40 %; рідко – 10,93 %; ніколи – 12,56 % школярів. Установлено, що 28,26 % респондентів завжди заперечують потребу комунікації з однокласниками через розбіжність думок. При цьому більше відмовляються від спілкування учні шостих класів (31,25 %), ніж учні третіх класів (22,67 %). Часто заперечують потребу – 20,35 % школярів (19,00 % учнів 3 класів та 21,07 % учнів 6 класів відповідно); іноді – 27,91 % школярів (30,67 % учнів 3 класів та 26,43 % учнів 6 класів відповідно); рідко – 11,40 % школярів (14,00 % учнів 3 класів та 9,29 % учнів 6 класів відповідно); ніколи – 12,09 % школярів (16,00 % учнів 3 класів та 10,71 % учнів 6 класів відповідно).

Така ситуація, на нашу думку, потребує уваги з боку вчителя фізичної культури та усунення антигромадянських проявів у фізичному вихованні учнів.

Оскільки громадянські компетентності важливі для розвитку демократичного суспільства, ми здійснили перевірку їхньої сформованості поза уроком фізичної культури. Для цього використали банк запитань, які визначають рівень сформованості громадянських компетентностей в побуті та відображають ставлення школярів до прав людини, до проблеми забруднення довкілля, бідності, нерівності між людьми та несправедливості в оточенні людей, пошуком шляхів поліпшення життя людей, особистого вкладу кожного в поліпшення життя, ставлення до розіграшів та комунікації між людьми поза межами закладу освіти.

Тверде переконання, що визнання та затвердження прав людини є важливим зусиллям, яке необхідне в оточенні, стверджують 39,53 % опитаних респондентів. При цьому відсоток переконаних в цьому дещо вищий в учнів третіх, ніж шостих класів – 44,00 % учнів третіх та 37,14 % учнів шостих класів відповідно. Часто в цьому переконанні 22,79 % респондентів – 27,33 % учнів третіх та 20,36 % учнів шостих класів відповідно. Іноді так думають 31,16 % опитаних респондентів – 24,33 % учнів третіх та 34,82 % учнів шостих класів. Рідко таке переконання з'являється в 4,5 % учнів (3,67 % учнів третіх та в 5,00 % учнів шостих класів). Не сформоване таке переконання в 1,98 % учнів (0,67% учнів третіх та 2,68% учнів шостих класів).

Ми встановили, що питання відповідальності за забруднення середовища не турбує школярів. Так вважають 44,07 % учнів. Це 46,00 % учнів третіх та 43,04 % учнів шостих класів, які не вважають утилізацію сміття в будинках важливою справою. Часто в цьому переконанні 16,16 % респондентів (15,33% учнів третіх та 16,61 % учнів шостих класів). Іноді в цьому переконанні 20,35 % учнів (18,67 % учнів третіх та 21,25 % учнів шостих класів). Рідко так вважають 8,60 % опитаних респондентів (10,67 % учнів третіх та 7,50 % учнів шостих класів). Переконані в протилежному 10,81 % учнів. Це 9,33 % учнів третіх та 11,61 % учнів шостих класів. Окрім цього, 26,63 % опитаних респондентів стверджують, що завжди здійснюють пошук можливостей полегшити бідність в оточенні. При цьому частіше здійснюють подібний пошук учні третіх, ніж шостих класів. Це 33,33 % учнів третіх та 23,04 % учнів шостих класів відповідно. Часто це роблять 20,93 %

опитаних учнів (20,00 % учнів третіх та 21,43 % учнів шостих класів). Іноді – 35,47 % опитаних учнів (32,67% учнів третіх та 36,96% учнів шостих класів). Рідко – 10,35 % учнів (8,33% учнів третіх та 11,43% учнів шостих класів). Не задумуються над проблемою утилізації сміття в побуті 10,81 % учнів (5,67 % учнів третіх та 7,14 % учнів шостих класів відповідно).

Про те, що боротьба з нерівністю та соціальною несправедливістю – обов'язок винятково влади твердо переконані 15,93 % учнів. При цьому це 15,00 % учнів третіх та 16,43 % учнів шостих класів. Часто переконані в цьому 16,86 % опитаних учнів (14,33 % учнів третіх та 18,21 % учнів шостих класів відповідно), іноді так вважають 34,65 % учнів (35,33 % учнів третіх та 34,29 % учнів шостих класів); рідко – 14,65 % учнів (18,33 % учнів третіх та 12,68 % шостих класів). Ми встановили, що 17,91 % учнів вважають, що повинні вносити свій вклад у боротьбу з нерівністю та соціальною несправедливістю. При цьому не встановлено суттєвих розбіжностей у відповідях респондентів залежно від віку – 17,00 % третьокласників та 18,39 % шестикласників.

Ми встановили, що 29,30 % учнів (34,33 % учнів третіх та 26,61 % шостих класів) завжди ведуть діяльність, спрямовану на поліпшення життя людей, які їх оточують. Часто це здійснюють 26,28 % учнів (24,67 % учнів третіх та 27,14 % учнів шостих класів); іноді – 28,49 % опитаних респондентів (24,67 % учнів третіх та 30,54 % учнів шостих класів); рідко – 12,21 % респондентів (12,67 % учнів третіх та 11,96 % учнів шостих класів); ніколи цього не роблять 3,72 % учнів (3,67 % учнів третіх та 3,75 % учнів шостих класів). Окрім цього, 19,53 % опитаних учнів (18,67 % учнів третіх та 20,00 % учнів шостих класів) завжди намагаються поліпшити життя тих людей, які їх не оточують. Часто ведуть таку діяльність 16,05 % учнів (18,33 % учнів третіх та 14,82 % учнів шостих класів); іноді – 35,23 % учнів (32,33 % учнів третіх та 36,79 % учнів шостих класів); рідко – 19,42 % учнів (21,00 % учнів третіх та 18,57 % учнів шостих класів); не вважають за необхідне це робити 9,77 % учнів. Це 9,67 % учнів третіх та 9,82 % учнів шостих класів відповідно.

Було встановлено, що майже половина опитаних учнів – 44,77 % (48,33 %

учнів третіх та 42,86 % учнів шостих класів) завжди переконує інших в тому, що кожний має вносити свій вклад у те, щоб перетворити суспільство на краще. Часто це роблять 22,33 % учнів (25,00 % учнів третіх та 20,89 % учнів шостих класів); іноді – 23,49 % учнів (19,67 % учнів третіх та 25,54 % учнів шостих класів); рідко – 5,93 % учнів (4,00 % учнів третіх та 6,96 % учнів шостих класів). Відсутнє таке переконання в 3,49 % опитаних учнів (3,00 % учнів третіх та 3,75 % учнів шостих класів відповідно).

Завжди обмінюються відео з розіграшами та впевнені, що це нікому не завадить, 20,93 % опитаних учнів. Це 27,67 % учнів третіх та 17,32 % учнів шостих класів. Часто здійснюють такі обміни 15,00 % учнів, як третіх, так і шостих класів; іноді – 30,00 % учнів (25,67 % учнів третіх та 32,32 % учнів шостих класів); рідко – 15,7 % учнів (12,67 % учнів третіх та 17,32 % учнів шостих класів). Ніколи не здійснюють подібного обміну 18,37 % учнів (19,00 % учнів третіх та 18,04 % учнів шостих класів).

З'ясовано, що 17,21 % опитаних учнів (23,67 % учнів третіх та 13,75 % учнів шостих класів) завжди переймають досвід у людей, які щось роблять по-іншому. Часто це роблять 19,07 % учнів (21,00 % учнів третіх та 18,04 % учнів шостих класів); іноді – 40,81 % учнів (35,67 % учнів третіх та 43,57 % учнів шостих класів); рідко – 14,30 % учнів (12,33 % учнів третіх та 15,36 % учнів шостих класів); ніколи – 8,60 % учнів (7,33 % учнів третіх та 9,29 % учнів шостих класів).

Важливою складовою у сучасному суспільстві є вміння працювати в команді. Це вміння є однією із складових громадянських компетентностей та забезпечується через ефективну комунікацію. Так, 6,16 % опитаних учнів (4,33 % учнів третіх та 7,14 % учнів шостих класів) вважають, що завжди важко людям спілкуватися одне з одним, якщо в них різні переконання.

Часто так вважають 13,14 % учнів (14,00 % учнів третіх та 12,68 % учнів шостих класів); іноді – 32,56 % учнів (27,00 % учнів третіх та 35,54 % учнів шостих класів); рідко – 22,79 % учнів (20,33 % учнів третіх та 24,11 % учнів шостих класів).

Не вбачають труднощів у спілкуванні 25,35 % учнів. При цьому відсоток

таких учнів є значно вищий у третьому класі – 34,33 %. У шостому класі 20,54 % учнів.

При цьому 29,53% опитаних учнів (25,67 % учнів третіх та 31,61 % учнів шостих класів) завжди переконані в тому, що спілкування між людьми не можливо, якщо їхні ідеї та цінності відрізняються.

Часто так вважають 20,7 % учнів (19,00 % учнів третіх та 21,61 % учнів шостих класів); іноді – 29,88 % учнів (28,67 % учнів третіх та 30,54 % учнів шостих класів); рідко – 10,81 % учнів (13,00 % учнів третіх та 9,64 % учнів шостих класів). Відсутнє подібне переконання у 9,07 % опитаних учнів (13,67 % учнів третіх та 6,61 % учнів шостих класів).

Незважаючи на це, ми встановили, що кожний третій респондент (31,16 %) часто не бажає спілкуватися з іншими людьми через упевненість, що інші нічого не можуть їх навчити. Так вважають 34,00 % учнів третіх та 37,32 % учнів шостих класів відповідно. Часто в цьому переконанні 20,7 % школярів (18,00 % учнів третіх та 22,14 % учнів шостих класів); іноді – 23,49 % учнів (23,33 % учнів третіх та 23,57 % учнів шостих класів); рідко – 10,81 % учнів (14,33 % учнів третіх та 8,93 % учнів шостих класів). Відсутнє подібне переконання у 8,84 % учнів (10,33 % учнів третіх та 8,04 % учнів шостих класів).

Щодо блоку анкети, який визначає сформованість соціальних компетентностей у здобувачів освіти засобами фізичного виховання, то ми досліджували вміння толерантного ставлення до суперника. Це здійснено за наступними критеріями: здатність привітати суперника з перемогою у разі програшу; подякувати супернику за гру, незалежно від результату; визнати сильні сторони суперника та привітати з перемогою; потиснути руку суперника після завершення спортивної гри.

Завжди вітають суперників у разі програшу 12,79 % респондентів; часто – 20,93 %; іноді – 28,26 %; рідко – 18,72 %; ніколи – 19,30 % учнів. Також встановлено, що завжди дякують супернику за гру, незалежно від результатів гри, 21,63 % учнів; часто – 17,79 %; іноді – 19,88 %; рідко – 15,93 %; ніколи – 24,77 % респондентів. Завжди визнають прекрасну гру суперника та вітають 15,00 %

респондентів; роблять це часто – 20,93 %; іноді – 26,40 %; рідко – 18,49 %; ніколи – 19,19 % респондентів.

Щодо здатності учнів потиснути руку суперника після завершення гри, то завжди потискають 19,07 % опитаних учнів; часто 16,74 %; іноді – 23,26 %; рідко – 15,70 %; ніколи – 25,23 % (рис. 5.11).

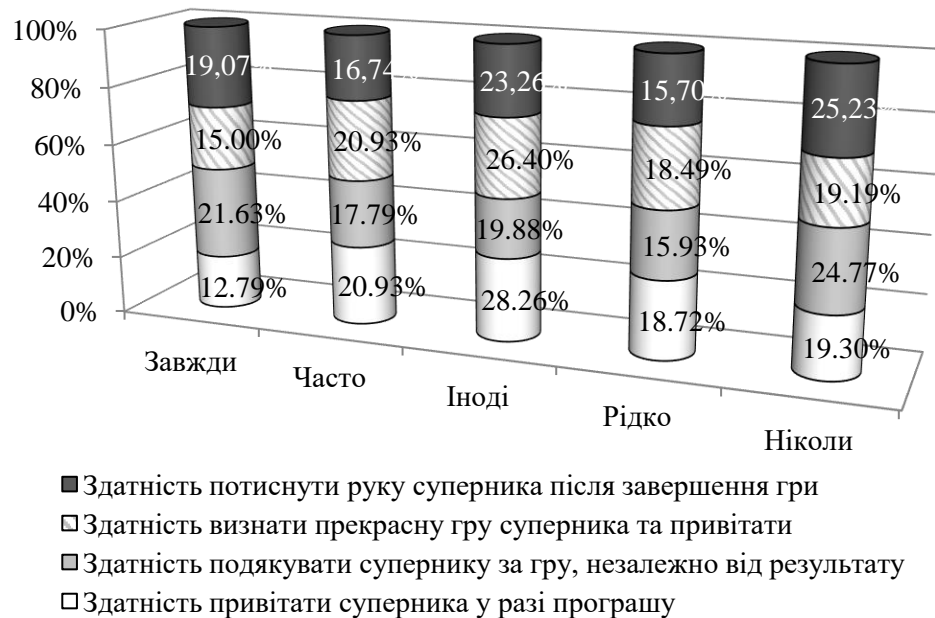

Рис. 5.11. Показники толерантного ставлення респондентів до суперника, %

Аналізуючи результати тестування учнів третіх та шостих класів окремо, ми виявили, що сформованість соціальних компетентностей у ставленні до суперників, є вищою в учнів третіх класів.

Завжди вітають суперника у разі програшу 15,00 % учнів третіх та 11,61 % учнів шостих класів. Часто це роблять 20,00 % учнів третіх та 21,43 % учнів шостих класів. Іноді вітають суперників 29,33 % учнів третіх та 27,68 % учнів шостих класів. Рідко здатні привітати 17,00 % учнів третіх та 19,64 % учнів шостих класів. Ніколи це не роблять 18,67 % учнів третіх та 19,64 % учнів шостих класів (рис. 5.12).

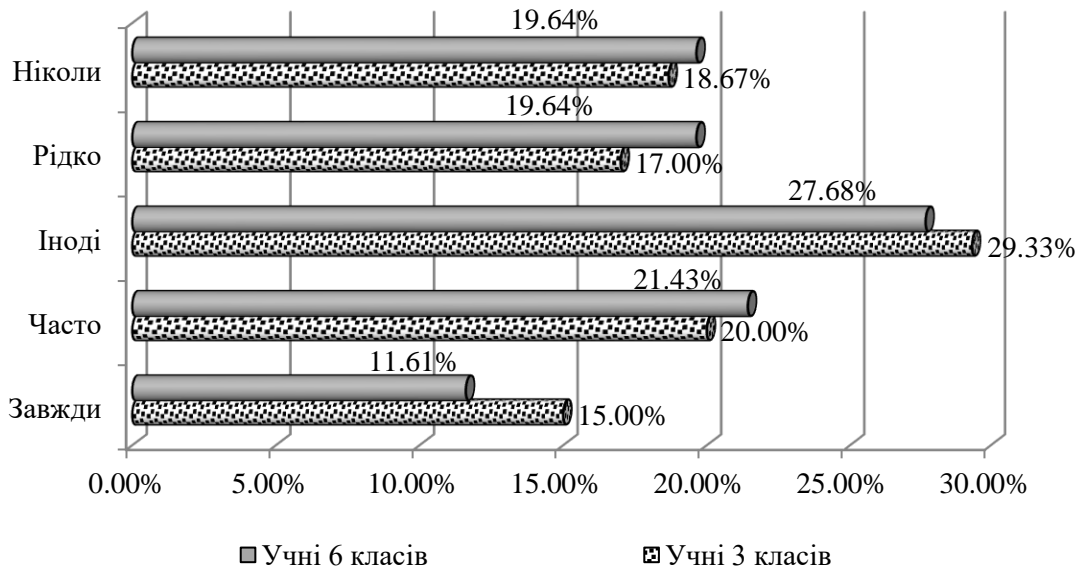

Рис. 5.12. Показники здатності школярів привітати суперника з перемогою у разі програшу

Здатність подякувати супернику, незалежно від результату гри, виявилася кращою в учнів шостих класів. Про те, що завжди це роблять, висловилися 21,79 % учнів шостих класів проти 21,33 % учнів третіх класів.

Часто так поступають 21,33 % учнів третіх та 15,89 % учнів шостих класів. Іноді вважають за необхідне подякувати за гру супернику 22,00 % учнів третіх та 18,75 % учнів шостих класів.

Рідко дякують за гру 14,67 % учнів третіх та 16,61 % учнів шостих класів. Ніколи не дякують за гру 20,67 % учнів третіх та 26,96 % учнів шостих класів. Це слугує нам підставою стверджувати, що вимога стандарту Нової української школи фізкультурної освітньої галузі – з гідністю приймати поразку, – не сформована у кожного п'ятого учня третього та кожного третього учня шостого класу (рис. 5.13).

Припускаємо, що під час проведення навчальних спортивних ігор на уроках фізичної культури вчителі недостатньо звертають увагу на формування в учнів спортивного етикету. На нашу думку, такий підхід учителі застосовують здебільшого у змагальній діяльності. Тому пропонуємо вчителям систематично застосовувати в уроці фізичної культури елементи змагальної діяльності

відповідно до правил проведення змагань у спортивних іграх.

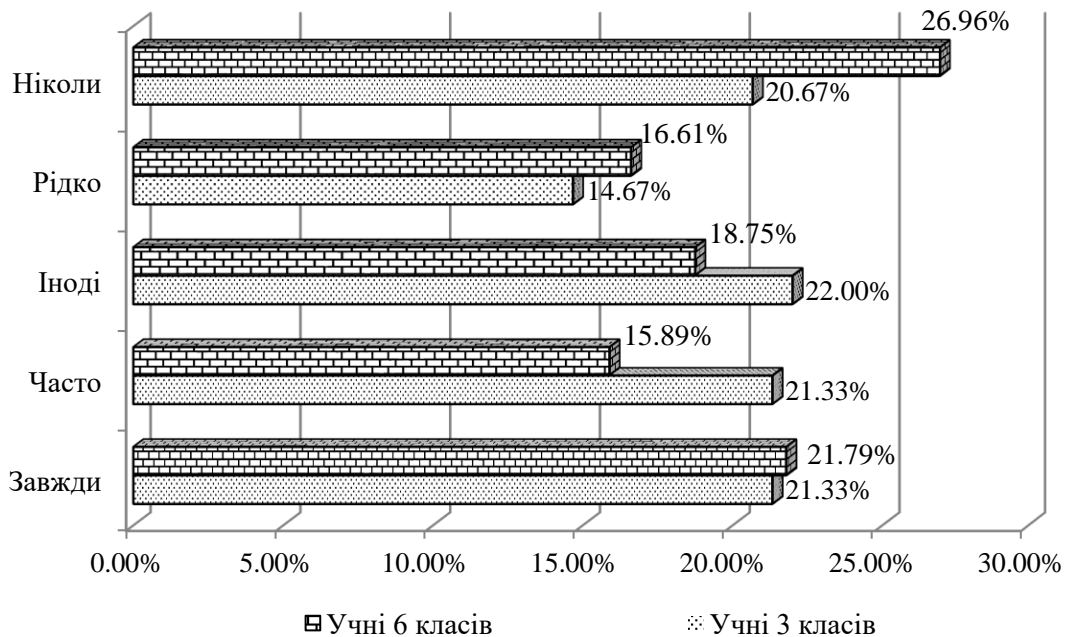

Рис. 5.13. Показники здатності здобувачів освіти подякувати супернику, незалежно від результату гри

Щодо здатності визнати прекрасну гру суперника та привітати, ми виявили наступну ситуацію: 18,33 % учнів третіх та 13,21 % учнів шостих класів визнають завжди; 18,67 % учнів третіх та 22,14 % учнів шостих класів роблять це часто; 28,00 % учнів третіх та 25,54 % учнів шостих класів іноді вітають суперників; 16,00 % учнів третіх та 19,82 % учнів шостих класів здійснюють це рідко; 19,00 % учнів третіх та 19,29 % учнів шостих класів не здатні визнати гру суперника кращою за власну та не вітають з цим суперників.

Оскільки кожні змагання розпочинають і закінчують привітанням, то для нас було важливим виявити, чи здатні респонденти потиснути руку супернику після завершення гри. Ми встановили, що завжди дотримуються спортивного етикету в цьому відношенні 20,33 % третьокласників та 18,39 % шестикласників.

Часто потискують руку суперників 19,00 % учнів третіх та 15,54 % учнів шостих класів. Іноді – 25,67 % учнів третіх та 21,96 % учнів шостих класів. Рідко – 13,00 % учнів третіх та 17,14 % учнів шостих класів.

Значний відсоток виявлено серед респондентів у небажанні потиснути руку

супернику після гри. Практично кожний п'ятий учень третього (22,00 %) та кожний четвертий (26,96 %) учень шостого класу ніколи не здійснюють привітання суперника після завершення гри у вигляді потискування руки суперників (рис. 5.14).

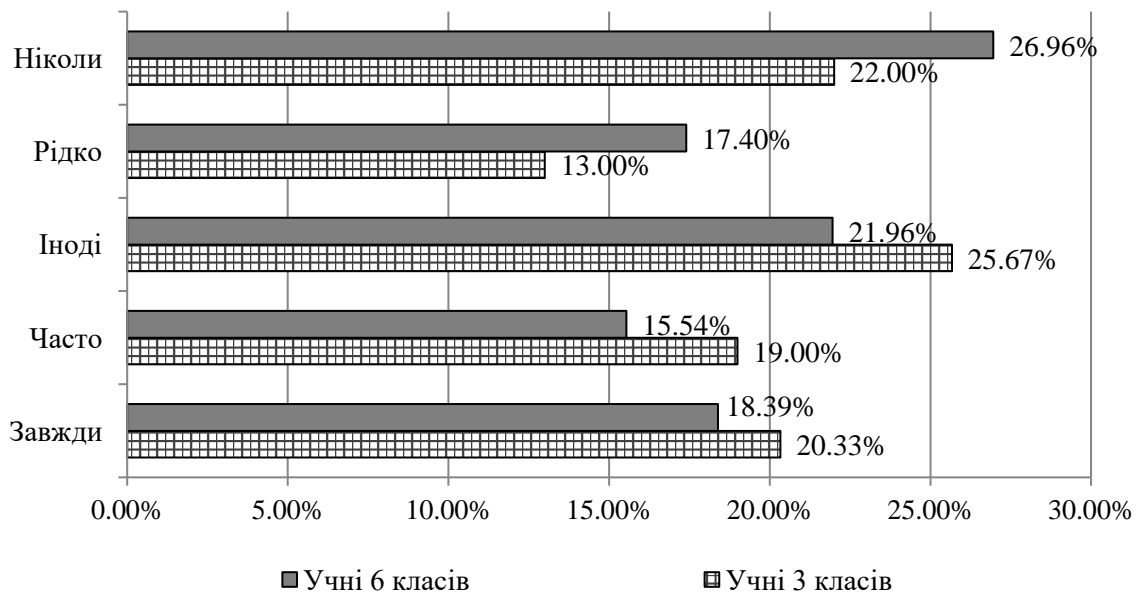

Рис. 5.14. Показники здатності школярів потиснути руку супернику після завершення гри

Щодо некоректного ставлення до суперника, яке відображає антисоціальні настрої учнів, ми встановили, що респонденти можуть хитрувати та домагатися бажаного результату, прибігаючи до обману. Рівень хитрування учнів у процесі занять фізичної культури ми виявляли за допомогою таких чинників поведінки, які психологічно негативно впливають на суперників. Це намагання вивести із рівноваги суперника, образити його, намагання засмутити чи розсердити.

Завжди застосовують практику виведення суперника з рівноваги 6,98 % опитаних школярів. Роблять це часто 9,65 %; іноді – 20,93 %; рідко – 21,74 %; ніколи – 40,70 % школярів.

Завжди ображають суперників 2,67 % опитаних школярів; часто – 3,49 %; іноді – 9,30 %; рідко – 18,95 %; ніколи – 65,58 % респондентів.

Завжди намагаються засмутити суперників 2,56 % респондентів. Роблять це часто – 3,60 %; іноді – 11,05 %; рідко – 15,70 %; ніколи – 67,09 % опитаних

школярів.

Завжди застосовують такі способи поведінки у процесі занять фізичною культурою, щоб розсердити суперників 3,02 % школярів. Роблять це часто – 5,58 %; іноді – 12,79 %; рідко – 18,26 %; ніколи – 60,35 % респондентів.

Як бачимо, хитрування у ставленні до суперників в учнів третіх та шостих класів є на досить низькому рівні. Переконлива більшість учнів – від 40,70 % до 67,09 % учнів намагаються не застосовувати прийоми хитрувань для досягнення власних цілей.

Аналізуючи результати тестування респондентів третіх та шостих класів з даного питання, ми зауважили таку тенденцію: відсоткове значення учнів, які завжди намагаються хитрувати у досягненні цілей, з віком зростає. Завжди намагаються вивести з рівноваги суперника під час ігрових ситуацій 7,68 % учнів шостих та 5,67 % учнів третіх класів.

Часто намагаються вивести суперника з рівноваги 9,11 % учнів шостих та 10,67 % учнів третіх класів. Іноді до такої практики хитрувань прибігають 19,82 % учнів шостих та 23,00 % учнів третіх класів. Рідко – 18,67 % учнів третіх та 23,39 % учнів шостих класів. Ніколи не дратують суперника 42,00 % учнів третіх та 40,00 % учнів шостих класів.

Окрім намагання вивести з рівноваги суперників, учні третіх та шостих класів можуть ображати суперників з метою психологічного тиску. Незначний відсоток учнів – 2,67 % третіх та 2,68 % шостих класів – роблять це завжди.

Часто так поступають 3,67 % учнів третіх та 3,39 % шостих класів; іноді – 10,00 % учнів третіх та 8,93 % учнів шостих класів. Кожний сьомий третьокласник (14,67 %) та практично кожний п'ятий учень шостого класу ображають своїх суперників рідко. Не прибігають до практики образ суперників під час ігрової та змагальної діяльності більшість учнів як третього, так і шостого класів. Це 69,00 % учнів третього та 63,75 % учнів шостого класів відповідно.

Подібну ситуацію встановлено і в намаганні учнів засмутити суперника. Завжди це роблять 2,00 % учнів третіх та 2,86 % учнів шостих класів.

Часто засмучують суперників 4,00 % учнів третіх та 3,39 % учнів шостих

класів. Іноді – 13,00 % учнів третіх та 10,00 % учнів шостих класів. Рідко виникає подібне бажання в 11,00 % учнів третіх та у 18,21 % учнів шостих класів. Не намагаються засмучувати суперників, а вважають дотримуватися правил «чесної гри» 70,00 % учнів третіх та 65,54 % учнів шостих класів.

При цьому бажання роздратувати суперників теж присутнє в опитаних респондентів. Ми встановили, що для 2,00 % учнів третіх та 3,57 % учнів шостих класів така агресивна поведінка є закономірною, і вони завжди використовують її у ставленні до своїх суперників.

Часто це роблять 5,67 % учнів третіх та 5,54 % учнів шостих класів; іноді – 14,33 % учнів шостих та 11,96 % учнів шостих класів; рідко – 17,67 % учнів третіх та 18,57 % учнів шостих класів. Більшість опитаних респондентів не застосовують агресивної поведінки до суперників. Не намагаються розсердити суперників у процесі ігрової та змагальної діяльності 60,33 % учнів третіх та 60,36 % шостих класів.

Проаналізувавши результати опитування респондентів, ми можемо констатувати, що не встановлено суттєвої різниці між рівнем хитрувань учнів третіх та шостих класів за усіма показниками.

Щодо сформованості здатності до обману, то рівень сформованості ознак цієї антигромадянської здатності ми виявляли за наступними складовими: бажання обманювати; застосування обману, якщо є тверде переконання, що обман не буде розкрито; обман за будь-яких обставин; обман, якщо це допоможе перемогти.

Серед опитаних учнів 68,26 % стверджують, що в них ніколи не виникає бажання обманювати; у 18,26 % таке бажання виникає рідко; у 8,49 % – іноді; у 2,56 % – часто; у 2,44 % – завжди.

Ми встановили, що 3,26 % учнів завжди обманюють, якщо переконані, що це не буде розкрито; 3,02 % – роблять це часто; 13,02 % – іноді; 21,98 % – рідко та 58,72 % – ніколи. Разом з тим 2,44 % учнів завжди та часто обманюють, незалежно від того чи буде це розкрито чи ні; 11,63 % учнів обманюють іноді, 34,42 % – роблять це рідко та 49,07 % учнів зазначають, що ніколи не обманюють.

Щодо спортивної та ігрової діяльності, то респонденти намагаються

перемагати чесно, базуються на правилах «чесної гри» (fair-play).

Лише 2,67 % респондентів здатні до обману в ігровій діяльності, якщо це допомагає здобути перемогу, і роблять це завжди; 4,07 % – часто; 12,44 % інколи не дотримуються правил «чесної гри», рідко обманюють – 25,81 %, і переважна більшість респондентів (55,0 %) ніколи не застосовує прийомів обману в ігровій та змагальній діяльності.

Це спонукає нас стверджувати, що в переважній більшості респондентів сформовані громадянські компетентності в частині дотримання правил «чесної гри» та поваги до суперників.

Якщо порівнювати здатність учнів 3 та 6 класів до обману, то ми не виявили значущої відмінності з урахуванням віку.

Завжди виникає бажання обманювати в 2,67 % учнів третіх та 2,32 % учнів шостих класів. Таке бажання виникає часто у 1,67 % третьокласників та 3,04 % учнів 6 класів.

Рідко бажають обманювати 8,67 % учнів 3 та 8,39 % учнів 6 класів; іноді: 18,67 % учнів 3 та 18,04 % учнів 6 класів та ніколи не виникає такого бажання у 68,33 % учнів третіх та 68,21 % учнів шостих класів (рис. 5.15).

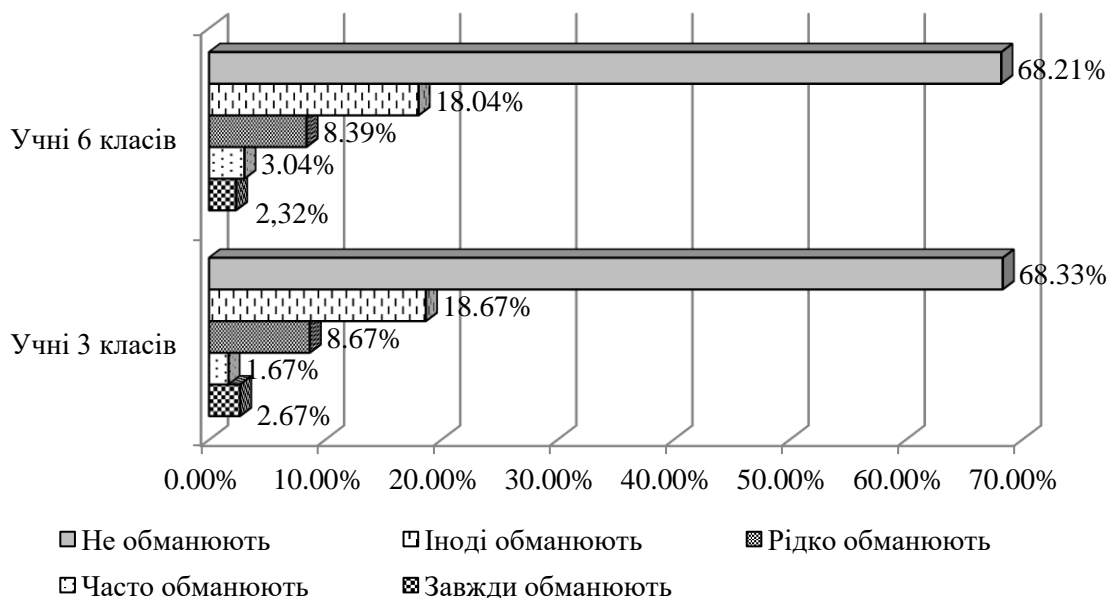

Рис. 5.15. Показники здатності учнів до обману в ігровій діяльності

Однак, 2,33 % учнів третіх та 3,75 % шостих класів стверджують, що завжди

обманюють, якщо впевнені, що це не буде розкрито.

Часто – 3,67 % учнів третіх та 2,68 % шостих класів; іноді – 18,67 % третіх та 10,00 % шостих класів; рідко – 15,33 % учнів третіх та 23,54 % учнів шостих класів; ніколи – 60,00 % третіх та 58,04 % учнів шостих класів.

Часто обманюють, незалежно від обставин 1,67 % учнів третіх та 2,86 % учнів шостих класів. Часто обманюють 3,00 % учнів третіх та 2,14 % учнів шостих класів; іноді здатні обманювати 13,00 % учнів третіх та 10,89 % учнів шостих класів; рідко обманюють 31,67 % учнів третіх та 35,89 % учнів шостих класів; не обманюють і дотримуються правил чесної гри 50,67 % учнів третіх та 48,21 % учнів шостих класів.

Ми встановили, що присутній незначний відсоток учнів здатних до обману в змагальній діяльності. Завжди обманюють під час змагальної діяльності 1,33 % учнів третіх та 3,39 % учнів шостих класів; часто обманюють 3,67 % учнів третіх та 4,29 % шостих класів; іноді – 15,67 % учнів третіх та 10,71 % шостих класів; рідко – 24,00 % учнів третіх та 26,79 % учнів шостих класів; ніколи – 55,33 % учнів третіх та 54,82 % учнів шостих класів (табл. 5.21).

Таблиця 5.21

Розподіл учнів за показниками сформованості здатності до обману в респондентів (n=860)

Ознаки здатності до обману в учнів	клас	Рівні сформованості				
		Ніколи (низький) %	Рідко (нижчий за середній) %	Іноді (середній) %	Часто (вище за середній) %	Завжди (високий) %
Бажання обманювати	3	68,33	18,67	8,67	1,67	2,67
	6	68,21	18,04	8,39	3,04	2,32
Обманює, якщо впевнений, що це не буде розкрито	3	60,0	15,33	18,67	3,67	2,33
	6	58,04	23,54	10,00	2,68	3,75
Обманює	3	50,67	31,67	13,00	3,00	1,67
	6	48,21	35,89	10,89	2,14	2,86
Обманює, якщо це допомагає перемогти	3	55,33	24,00	15,67	3,67	1,33
	6	54,82	26,79	10,71	4,29	3,39

Таким чином, основний період дослідження рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей показав, що учні проявляють, в основному, високий рівень поваги до однокласників: одностайні з гравцями по команді 59,30 % респондентів; підтримують одне одного в команді 48,37 % учнів; допомагають однокласникам 39,53 % школярів.

Вищий за середній рівень виявлено у здатності відзначати хороші зусилля гравців по команді (30,93 %).

Ми виявили, що антисоціальні прояви в учнів відповідають низькому рівню сформованості: не бажають виводити з рівноваги суперника 40,70 % респондентів; не ображають – 65,58 % учнів; не намагаються засмутити – 67,09 % учнів; не намагаються розсердити – 60,35 % школярів. Не обманюють – 68,26 % респондентів. Не вдаються до обману, навіть коли впевнені, що він не буде розкритий – 58,72 % опитаних школярів; ніколи не обманюють – 49,07 % та 55,00 % учнів не обманюють, якщо навіть це допоможе перемогти. При цьому рівні сформованості антисоціальних проявів в учнів 3 та 6 класів суттєво не відрізняються.

Щодо антигромадянських компетентностей під час соціальної взаємодії, то встановлено істотну різницю у небажанні спілкуватися на уроці фізичної культури з однокласниками, чії думки не збігаються (найвищий відсоток виявлено в учнів 3 класів (28,67 %), що відповідає середньому рівню та у шестикласників (34,82 %), що відповідає високому) та в наслідуванні однокласників під час уроку через переконання марної трати часу (найвище відсоткове значення в учнів 3 класів становить 30,67%, що відповідає високому рівню та в учнів 6 класів – 33,04%, що відповідає середньому).

Висновки до 5 розділу

Внаслідок проведеного педагогічного експерименту було встановлено, що освітні трансформації, які передбачені освітньою реформою «Нова українська школа», вимагають розроблення заходів для розвитку та удосконалення

професійних компетентностей фахівців фізичного виховання.

Експериментально перевірено та встановлено ефективність програми спецкурсу з розвитку професійних компетентностей в умовах НУШ. Внаслідок запровадження програми слухачі ЕГ статистично істотно поліпшили знання, вміння та навички застосування основних положень реформи НУШ у практичній діяльності. Так, обізнаність з концептуальними положеннями та особливостями реформи НУШ статистично істотно поліпшилася на 26,86 %; складових формули НУШ – на 32,83 %; розуміння суті стандарту НУШ в 1–4 класах – на 30,15 %; змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі – на 31,33 %; особливостей стандарту галузі «Фізична культура» в 5–9 класах – на 22,84 %; розуміння суті змістових ліній стандарту в 5–9 класах – на 24,62 %; рівень компетентності з питань формувального оцінювання – на 22,39 %; застосування технік формувального оцінювання у фізичному вихованні – на 14,13 %; рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання – на 17,27 %.

Кореляційний аналіз тісноти взаємозв'язку між темами змістових модулів розробленої експериментальної програми «Модернізація шкільного фізичного виховання» виявив дуже сильний, сильний, значний, помірний взаємозв'язки. Слабкого взаємозв'язку між темами не виявлено, що доводить цілісність даного спецкурсу. Ми встановили, що теми, пов'язані зі стандартом освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах (ФІО) перебувають у значному взаємозв'язку з темами, які розкривають зміст реформи в початкових класах: з особливостями стандарту ФІО ($r=0,526327$); зі змістовими лініями стандарту ФІО ($r=0,56283$) та у помірному взаємозв'язку з рівнем обізнаності з НУШ ($r=0,49487$) й складовими формули НУШ ($r=0,499397$). Внаслідок запровадження спецкурсу в ЕГ, встановлено значний взаємозв'язок між темами, які впливають на формування обізнаності учителів зі змістовими лініями галузі як в 1–4, так і в 5–9 класах ($r=0,508631$). Помірний взаємозв'язок виявлено в ЕГ між рівнем обізнаності учителів в 5–9 класах з рівнем обізнаності з НУШ ($r=0,434811$); зі складовими формули реформи ($r=0,48863$); з особливостями стандарту ФІО в 1–4 класах ($r=0,486779$). Щодо тем, які розкривають техніки формувального оцінювання,

встановлено сильний взаємозв'язок з темами щодо сутності формувального оцінювання ($r=0,76578$) та здатності застосування його технік у фізичному вихованні ($r=0,880912$). Решта тем навчального спецкурсу перебуває у значному взаємозв'язку із застосуванням технік формувального оцінювання: рівень обізнаності з реформою ($r=0,535015$); складові формули НУШ ($r=0,5833$); особливості стандарту ФІО в 1–4 класах ($r=0,603841$); рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту ФІО в початкових класах ($r=0,574991$); особливості стандарту ФІО в 5–9 класах ($r=0,635899$); рівень обізнаності зі змістовими лініями стандарту ФІО в середніх класах ($r=0,629221$).

Проведення навчальних занять під час експериментальної перевірки програми за допомогою інформаційно-комунікативних технологій, інтерактивних методів навчання (дистанційного навчання з використанням відеоконференцій Google-meet, Zoom-конференцій, технологій кооперативного навчання, моделювання уроку з використанням Zoom-кімнат, застосування «LearningApps.org», мультимедійного ресурсу «Padlet»); застосування технік формувального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу дозволило укласти педагогічні ситуації, методичні прийоми, методичні підходи, шляхи формування ключових компетентностей, що позитивно вплинуло на готовність вчителів упроваджувати компетентнісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, модульний підходи у фізичному вихованні школярів.

Встановлено, що вчителі фізичної культури в ЕГ (38,06 % учителів на початку експерименту та 50,75 % в кінці експерименту) та КГ (44,57 % – на початку та 53,26 % в кінці експерименту) знають, що провідною компетентністю, відповідно до стандарту галузі «Фізична культура» – є громадянські та соціальні компетентності. Однак 19,40 % вчителів ЕГ та 13,40 % вчителів КГ стверджують, що жодна з 11 ключових компетентностей не відображає специфіку предмета. Це спонукає нас здійснити спробу трансформації культурної компетентності у двох напрямках: мистецької та рухової та пошуку шляхів їх упровадження.

Встановлено, що основними критеріями прояву громадянських і соціальних

компетентностей є: стратегія поведінки учнів у проблемних ситуаціях; комунікабельність; співпраця та самооцінка; повага до однокласників (здатність допомогти, відзначити хороші зусилля, прояв одностайності з гравцями по команді) та суперників (дотримання правил «чесної гри», визнати прекрасну гру, привітати та подякувати за гру супернику).

Запровадження розроблених методичних рекомендацій під час пілотного етапу дослідження рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей призвело до істотного поліпшення самооцінки учнів, статистично істотно змінилася стратегія поведінки здобувачів освіти під час вирішення проблемних ситуацій, поліпшилися комунікативні здібності та співпраця під час ігрової діяльності.

Основний етап дослідження показав, що виявлено найвищий відсоток учнів, які проявляють повагу до однокласників на високому рівні: одностайні із гравцями по команді 59,30 % респондентів; підтримують гравців по команді 48,37 %; допомагають однокласникам 39,53 % респондентів. Вищий за середній рівень – відзначають хороші зусиль гравців по команді 30,93 % школярів.

Щодо поваги до суперника, то найвище відсоткове значення виявлено, в основному, на середньому рівні сформованості громадянських і соціальних компетентностей: здатні привітання суперника у разі програшу 28,26 % школярів; визнають прекрасну гру суперника та здатні привітати 26,40 %. На низькому рівні виявлено здатність здобувачів подякувати супернику, незалежно від результату гри – 24,77 %; потискують руки супернику після завершення гри 25,23 %. При цьому рівні поваги до однокласників та суперників в учнів 3 та 6 класів не відрізняються.

Встановлено, що найвище відсоткове значення антисоціальних проявів в учнів відповідають низькому рівню сформованості: не бажають виводити з рівноваги суперника 40,70 % опитаних; не ображають – 65,58 %; не намагаються засмутити – 67,09 %; не намагаються розсердити – 60,35 %. Не обманюють – 68,26 %; не вдаються до обману навіть, коли впевнені, що він не буде розкрито, – 58,72 %; ніколи не обманюють – 49,07 % та 55,00 % школярів не обманюють, якщо

навіть це допоможе перемогти. При цьому рівні сформованості антисоціальних проявів в учнів 3 та 6 класів не відрізняються.

Виявлено незначні розбіжності у формуванні громадянських компетентностей між учнями 3 та 6 класів під час соціальної взаємодії. Найвище відсоткове значення відповідальності за прийняті рішення у вирішенні проблем однокласників високого рівня виявлено в 30,0 % учнів 3 класів, а в учнів 6 класів така ж кількість, але – середнього рівня. Бажання бути послідовним у цінностях, якщо це не подобається однокласника на високому рівні в 36,00% учнів 3 класів, а в учнів 6 класів – на середньому (35,18 %).

Щодо антигромадянських компетентностей під час соціальної взаємодії, то встановлено істотну різницю у небажанні спілкуватися на уроці фізичної культури з однокласниками, чії думки не збігаються. Найвище відсоткове значення виявлено в 28,67 % учнів 3 класів, що відповідає середньому рівню, а у шестикласників – 34,82 %, що відповідає високому рівню. Наслідування однокласників під час уроку через переконання марної трати часу: найвищий відсоток виявлено в 30,67 % учнів 3 класів – високий рівень та середній в учнів 6 класів – 33,04%.

Запропоновані в дисертації методологічні підходи суттєво вплинули на якість формування професійної компетентності фахівців фізичного виховання, а розроблені організаційно-методичні умови формування ключових компетентностей дали можливість удосконалити фізичне виховання школярів відповідно до концептуальних положень Нової української школи.

Список власних наукових праць, які висвітлюють результати досліджень п'ятого розділу [380, 387, 388, 389, 395, 403, 404, 405, 422].

РОЗДІЛ 6

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведене наукове дослідження дає можливість проаналізувати отримані наукові результати. Аналіз та узагальнення наукової, науково-методичної джерельної бази, а також офіційних документів дозволив виокремити чотири етапи освітніх трансформацій у системі шкільної освіти України загалом та фізичного виховання зокрема, як невід'ємної складової навчального плану шкільної освіти в Україні. Це такі етапи, як: етап концептуалізації нормативної бази з фізичного виховання; етап трансформації (зміна, перетворення) освітніх перетворень; етап стабілізації, демократизації та національної спрямованості державної освітньої політики України та першої спроби запровадження компетентнісного підходу у навчанні здобувачів закладів загальної середньої освіти; етап комплексної модернізації освітньо-наукової сфери і запровадження освітньої реформи в системі загальної середньої освіти «Нова українська школа». Проведене теоретичне дослідження дозволило окреслити основні моменти, які є характерними для кожного періоду освітніх трансформацій та тематику наукових досліджень, які стосуються фізичного виховання здобувачів загальної середньої освіти. Ми встановили, що упродовж першого етапу освітніх трансформацій основною його характеристикою було становлення нормативної бази системи шкільного фізичного виховання. У другому етапі основний акцент було зроблено на вдосконалення нормативного забезпечення шкільного фізичного виховання, вперше укладено стандарт освіти та доповнено укладанням програмного забезпечення уроків фізичної культури в закладах загальної середньої освіти, а також зосереджено увагу на контролі за рівнем фізичної підготовленості учнів через схвалення орієнтовних, обов'язкових тестів, а також – державних тестів фізичної підготовленості населення України. У третьому етапі освітніх трансформацій спрямовано увагу на вдосконалення навчальних програм з фізичної культури, запровадження компетентнісного навчання та 12-річного терміна навчання здобувачів освіти, а також запроваджено профільне навчання з

фізичного виховання у старшій школі – спортивний та військово-спортивний профілі. Під час запровадження четвертого етапу освітніх трансформацій у системі загальної середньої освіти акцентовано увагу на вивченні світового та європейського досвіду фізичного виховання. Запроваджено освітню реформу «Нова українська школа», яка докорінно має змінити ставлення до освіти та до фізичного виховання зокрема через низку нововведень, а саме: запровадження компетентнісного, діяльнісного, інклюзивного, інтеграційного підходів у навчанні здобувачів освіти, реалізацію принципів педагогіки партнерства, дитиноцентризму, автономії закладів освіти у прийнятті рішень, заходів для мотивації учителів. Це дасть можливість учителю розвиватися та свободу запроваджувати нові напрацювання. Також нововведення Нової української школи – виховання на цінностях (загальнолюдських та демократичних), запровадження нової структури закладу освіти, рівного доступ до фінансування закладів освіти, створення сучасного освітнього середовища. Окрім цього, нами виділено додатковий етап освітніх змін у шкільному фізичному вихованні (2009–2015 рр.), що спричинено низкою суб'єктивних та об'єктивних чинників, – низький рівень фізичної активності школярів і мотивації до занять фізичною культурою та спортом, критична ситуація зі станом здоров'я молодого покоління, наявність смертельних випадків під час уроків фізичної культури упродовж 2008/2009 навчального року, недоліки традиційної системи освіти, що не враховувала інтереси та здібності дітей, потреба зміни підходів до фізичного виховання школярів з урахуванням кращого вітчизняного та світового досвіду у фізичному вихованні.

Нами проаналізовано тематики наукових досліджень з фізичного виховання упродовж кінця XX – початку XXI століття. З'ясовано, що у період 1991–2000 рр. на початку незалежності України проблеми шкільного фізичного виховання широко не представлені в наукових розвідках українських учених. Проте варто зазначити, що на початку XXI століття в дисертаційних роботах зосереджується значна увага на проблемах фізичного виховання здобувачів загальної середньої освіти. Встановлено, що українські вчені здійснювали пошук ефективних шляхів

для розвитку фізичної підготовленості, поліпшення фізичного стану та фізичного здоров'я, оптимізації рухової активності, застосування диференційованого та індивідуального підходів у фізичному вихованні, доборі фізичних вправ для дітей з ослабленим здоров'ям, а також удосконалення шкільного фізичного виховання за допомогою різних засобів і підходів.

Значну частину нашого наукового дослідження приділено вивченню питання освітніх трансформацій за кордоном. Встановлено, що в кінці ХХ – на початку ХХІ століття в зарубіжних системах освіти та фізичного виховання проведено низку освітніх трансформацій. Окреслено два періоди: період ідей дитиноцентризму; період стандартизації, контролю за шкільною освітою та компетентнісного підходу у навчанні. У дисертаційному дослідженні особливу увагу приділено періоду компетентнісного навчання за кордоном, оскільки рамка ключових компетентностей країн Європейського Союзу лягла в основу трансформаційних перетворень у системі шкільної освіти в Україні та укладання освітньої реформи «Нова українська школа».

Окрім цього, аналіз наукових досліджень зарубіжних вчених дав можливість акцентувати увагу на різноманітності тлумачень поняття «компетентність» у шкільних системах країн Європейського Союзу, на розвитку та оцінюванні ключових компетентностей, а також внеску шкільного фізичного виховання за кордоном у формування ключових компетентностей та їх трансформацію на сучасному етапі.

Запровадження освітніх трансформацій в систему шкільного фізичного виховання в Україні на сучасному етапі лягло в основу дослідження ставлення фахівців з фізичного виховання (на основі опитування) до нововведень реформи «Нова українська школа» та виявлення труднощів у фізичному вихованні, які пов'язані з імплементацією реформи у практику закладів загальної середньої освіти. Встановлено, що не всі освітні нововведення підтримуються учителями фізичної культури, проте на початку запровадження реформи переважна більшість фахівців з фізичного виховання була ознайомена зі змістом освітніх трансформацій – від 83,3 % до 94,0 % респондентів.

Одноставною є думка учителів фізичної культури щодо нововведень, яка статистично істотно не відрізняється від середнього показника: у запровадженні навчання через діяльність (діяльнісний підхід) за допомогою ігрових методів; свободи вибору навчальних програм в освітньому процесі (академічна свобода вчителя); запровадженні різних форм навчання учнів; інтегрованого та інклюзивного навчання (інтегрований та інклюзивний підходи), а також децентралізації в управлінні освітнім процесом.

Однак деякі освітні нововведення не отримали одноставної підтримки серед опитаних фахівців. Статистично істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника встановлена у підтримці різних форм підвищення кваліфікації (респонденти Львівської, Дніпропетровської, Івано-Франківської та Херсонської областей); запровадженні дистанційного навчання в освітньому процесі (Тернопільська та Дніпропетровська область); підтримці незалежної сертифікації учителів (Львівська область); зміни структури закладу освіти (Тернопільська область); запровадження 12-річного терміну навчання (Львівська область); запровадження вербального оцінювання (Вінницька та Дніпропетровська область).

Опитування фахівців дало можливість встановити наступний рейтинг підтримки освітніх нововведень, а саме: навчання через діяльність підтримують 78,6 %; свободу вибору навчальних програм в освітньому процесі – 77,4 %; різні форми підвищення кваліфікації – 74,4 %; різні форми навчання учнів – 71,3 %; дистанційне навчання під час курсів підвищення кваліфікації – 59,7 %; запровадження незалежної сертифікації учителів – 53,6 %; інтегроване навчання – 51,6 %; зміну структури школи – 51,6 %; запровадження інклюзивного навчання – 42,2 %; децентралізацію в управлінні школою – 39,1 %; 12-річний термін навчання – 28,1 %; вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти – 19,7 % учителів фізичної культури.

Окрім цього, опитування показало можливість та проблеми в реалізації під час уроків фізичної культури ознак ключових компетентностей реформи. Високий рівень формування має ключова компетентність «Вільне володіння державною

мовою». Статистично істотно від середнього показника (89,6 %) відрізняється думка респондентів Івано-Франківської (100,0 %) та Дніпропетровської (58,3 %) областей.

Встановлено, що вищий за середній рівень формування в освітньому процесі мають такі ключові компетентності, як: «Культурна», «Навчання упродовж життя», «Інноваційність», «Екологічна», «Громадянські та соціальні компетентності», «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами», «Інформаційно-комунікативна» та «Математична».

Виявлена одностайна думка серед опитаних вчителів у легкому формуванні ключових компетентностей «Навчання упродовж життя» та «Інноваційність» у фізичному вихованні учнів. Однак статистично істотно відрізняються відповіді респондентів від середнього показника (70,8 %) у впровадженні «Культурної компетентності» в Івано-Франківській області (88,7 %), «Екологічної компетентності» – в Івано-Франківській (90,6 %) та Вінницькій (48,0 %) областях (середній показник 63,4%), «Громадянських і соціальних компетентностей» в Івано-Франківській області (81,1 %) (відсоткове значення середнього показника 58,9%), «Здатності спілкуватися рідною та іноземними мовами» у респондентів Хмельницької (72,9 %) та Тернопільської (38,9 %) областей (середній показник 56,6 %), «Інформаційно-комунікативної компетентності» в Івано-Франківській області (75,5 %) – середній показник становить 56,1 %, «Математичної компетентності» – в Івано-Франківській області 75,5 % (середній показник – 55,7 %).

Нижчими за середній рівень легкого формування засобами фізичного виховання мають такі ключові компетентності, як: «Компетентності у галузі природничих наук, техніці та технологіях» та «Підприємливість та фінансова грамотність». Установлено статистично істотну різницю у відповідях респондентів Івано-Франківської (71,7 %) та Дніпропетровської (30,6 %) областей від середнього показника (49,1 %) у легкій реалізації ознак ключової компетентності «Компетентностей у галузі природничих наук, техніці та технологіях».

Подібну ситуацію виявлено і у формуванні ключової компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність». У відповідях респондентів Івано-Франківської області 47,2 %, що відповідає вищій за середній рівень, а у Дніпропетровської області – 8,3 %, що відповідає низькому рівню та статистично істотно відрізняється від середнього показника опитаних учителів 31,1 % (за $p < 0,05$).

Отримані результати опитування спонукали нас до виявлення шляхів формування кожної ключової компетентності у здобувачів освіти засобами фізичного виховання. Ми встановили значні труднощі у фахівців у наведенні конкретних прикладів, за допомогою яких можна здійснити реалізацію ознак кожної ключової компетентності. У відповідях респондентів виявлено поодинокі випадки укладення педагогічних ситуацій, методичних підходів та прийомів, за допомогою яких можна визначити, що реалізовано компетентнісне навчання здобувачів освіти. Це спонукає нас укласти програму підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, яка б давала можливість отримати теоретичні знання та практичні навички щодо формування ключових компетентностей під час уроків. Ще одним підґрунтям розроблення програми стали відповіді респондентів, що найефективнішою формою отримання професійних навичок з реалізації вимог освітньої реформи «Нова українська школа» є курсова перепідготовка фахівців (60,4 %) та потреба у додатковому навчанні (38,6% опитаних учителів фізичної культури).

Наступним етапом наукового дослідження було обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки ефективності комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій, яка складається з чотирьох основних блоків: цільового, методологічного, змістовно-процесуального, результативно-оцінювального.

Це дозволило розробити комплексну модель впровадження освітніх трансформацій на основі сучасних підходів. Унаслідок цього, доповнено наукові праці українських учених щодо застосування методологічних підходів в освіті та фізичному вихованні. Ми доповнили наукові дослідження застосування історичного, системного, діяльнісного, компетентнісного, особистісно-

орієнтованого, інтегрованого, комплексного підходів (І. Бех [25, 26], Н. Белікова [29, 30], Г. Грибан [94, 95], М. Данилевич [106], О. Дубогай [132], Н. Завидівська [139], І. Іваній [148], І. Костікова [177], В. Кремень [179], С. Криштанович [180], Ю. Мосейчук [193, 247], Т. Ротерс [341], Н. Степанченко [409], Л. Сущенко [412]).

Передумовою для розроблення комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій в заклади загальної середньої освіти є об'єктивні та суб'єктивні чинники. Серед об'єктивних чинників – вимоги нормативно-програмного забезпечення, нововведення НУШ. Серед суб'єктивних – рейтинг підтримки освітніх трансформацій НУШ учителями фізичної культури. Ми акцентували увагу на розробленні низки заходів для усіх учасників освітнього процесу. Особливу увагу приділено розробленню та експериментальній перевірці ефективності складовій даної моделі – системі спецкурсів курсової перепідготовки фахівців з фізичного виховання, яка відповідає вимогам Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800. Нами розроблена Програма спецкурсів та експериментально перевірено спецкурс із розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи», доведена її ефективність.

Установлено, що внаслідок запровадження даного спецкурсу професійна компетентність щодо реалізації чинної освітньої реформи, її концептуальних положень, стандартів початкової та базової загальної середньої освіти НУШ, формувального оцінювання поліпшилась на 40,94 % в учителів вищої кваліфікаційної категорії та на 47,35 % у представників інших кваліфікаційних категорій: I, II та спеціалістів.

Унаслідок запровадження спецкурсу рівень обізнаності слухачів ЕГ із особливостями реформи НУШ статистично істотно поліпшився та зріс на 26,86 %; зі складовими формули Нової української школи – на 32,83 %; рівень обізнаності з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах – на 30,15 %;

змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі – на 31,34 % (за $p < 0,001$); та у 5–9 класах – на 22,84 %; зі змістовими лініями стандарту галузі в 5–9 класах – 24,62 %; рівень обізнаності щодо сутності формувального оцінювання на 24,33 %; обізнаність з різноманіттям технік формувального оцінювання – на 24,92 %; здатність застосовувати техніки формувального оцінювання – на 22,39 % (за $p < 0,001$). Рівень готовності здійснювати свої професійні обов'язки до роботи в умовах розбудови Нової української школи статистично істотно поліпшився на 17,27 % (за $p < 0,001$). Подібні показники в слухачів КГ незначно поліпшилися, однак вони статистично нижчі у порівнянні з показниками слухачів ЕГ (за $p < 0,001$).

Експериментальна програма, в процесі впровадження якої були застосовані цифрові технології підтверджує наукові дослідження Л. Гриневич, М. Бойко [99] щодо необхідності запровадження інноваційних підходів на основі цифрової трансформації.

Окрім цього, значну увагу в експериментальній програмі приділено новим способам оцінювання освітніх досягнень здобувачів освіти – формувальному оцінюванню. Результати проведених досліджень дали можливість доповнити наукові доробки українських учених щодо запровадження системи оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання (О. Аксьонова [3, 4], Т. Бала [17], Н. Бібік [33], С. Білітюк [35], Н. Гончарова [86], В. Добринський [127], М. Зубалій [145, 146], А. Михальчук [233], Н. Москаленко [255], О. Нікітіна [267], М. Пальчук [286], В. Романчук [340], О. Савченко [352], Т. Скалій [371]).

Для перевірки цілісності укладеного нами спецкурсу з розвитку професійних компетентностей ми провели кореляційний аналіз якості поданих навчальних занять кожного змістового модуля. Встановлено сильний зв'язок у програмі спецкурсу між навчальними темами, що формують рівень поінформованості НУШ та складовими формули НУШ; між особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі (ФЮ) НУШ у 1–4 класах та рівнем поінформованості НУШ, а також складовими формули НУШ; між змістовими лініями стандарту ФЮ та рівнем поінформованості НУШ й особливостями стандарту ФЮ НУШ у 1–

4 класах; між рівнем поінформованості змістових ліній стандарту 5–9 та особливостями стандарту ФК 5–9 класах; між рівнем компетентності щодо застосування формувального оцінювання (ФО) та розуміння його суті; між рівнем знань щодо застосування технік ФО та рівнем його застосування.

Помірний взаємозв'язок встановлено між навчальними темами, які охоплюють формування професійної компетентності щодо впровадження реформи у 5–9 класах, готовності здійснювати професійні обов'язки в 5–9 класах та з концептуальними засадами НУШ, а також впровадженням реформи у 1–4 класах.

Значний взаємозв'язок виявлено між запровадженням формувального оцінювання та впровадженням реформи в 1–4 та 5–9 класах.

Окрім цього, встановлено значний взаємозв'язок між усіма темами навчального спецкурсу, які розкривають особливості впровадження реформи та готовністю здійснювати професійні обов'язки фахівців у 5–9 класах, а в 1–4 класах виявлено помірний взаємозв'язок. Між змістовими модулями укладеного нами спецкурсу не виявлено слабкого взаємозв'язку, що свідчить про достатньо високу якість підготовленого навчального матеріалу. Однак варто зазначити, що ми також не виявили і сильного взаємозв'язку, що спонукає нас до подальшого удосконалення методичного забезпечення навчального спецкурсу.

Наступний етап дисертаційного дослідження присвячений застосуванню компетентнісного підходу під час уроків фізичної культури та окреслення шляхів формування ключових компетентностей НУШ засобами фізичного виховання. Під час проведення курсів підвищення кваліфікації учителі мали можливість моделювати уроки фізичної культури на основі реалізації ознак ключових компетентностей. Моделювання уроку фізичної культури базувалося на реалізації діяльнісного підходу. Учителі фізичної культури, працюючи в малих групах, мали можливість проєктувати уроки з різних варіативних модулів, які б впливали на формування ключових компетентностей учнів. Узагальнення кращого педагогічного вітчизняного та європейського досвіду, а також результати кооперативного навчання під час моделювання уроку фізичної культури на

засадах компетентнісного підходу, дало можливість науково обґрунтувати умови для ефективного формування одинадцяти ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа». Були визначені й розроблені методичні підходи, методичні прийоми та компетентнісно орієнтовані педагогічні ситуації, які сприяють формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти та суттєво впливають на формування професійної готовності фахівців з фізичного виховання до реалізації компетентнісного підходу в практичній діяльності.

Особливу увагу приділено формуванню «Громадянських і соціальних компетентностей» як провідної компетентності предмета «Фізична культура» відповідно до стандартів фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах. Укладено методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» у фізичне виховання учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти.

Наші дослідження удосконалили та доповнили наукові розвідки щодо реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти в Україні та наукові дослідження, які присвячені способам оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання: О. Аксьонової [3], О. Барни [19], Н. Бібік [32, 33], О. Буган [50], К. Гораш [89], Т. Грабовської [93], В. Гузар [102, 238], Л. Гуцан [104], Г. Жирова [138], К. Дмитренко [125], О. Кінах [158], І. Ковальчук [163], Т. Комінарець [169], Ю. Малієнко [218], С. Моїсеєва [237, 238, 241], О. Овчарук [271, 272], О. Отравенко [281], О. Панасюк [287], Л. Паращенко [295, 296], О. Савченко [348, 349, 351, 352], О. Саган [353].

Також наше дослідження дозволило доповнити науковий доробок українських учених, який окреслює проблеми застосування методологічних підходів: історичного, системного, діяльнісного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, інтегрованого, комплексного підходів в освіті та фізичному вихованні (І. Бех [25, 26], Н. Белікова [29, 30], Г. Грибан [94, 95], М. Данилевич [106], О. Дубогай [132]; Н. Завидівська [139], І. Іваній [148], І. Костікова [177], В. Кремень [179], С. Криштанович [180], Ю. Мосейчук [193,

247], Т. Ротерс [341], Н. Степанченко [409], Л. Сущенко [412]; О. Томенка [418]; Є. Приступи [451]; І. Боднар [38, 39]; О. Марченко [223]; С. Моїсеєва [238]; Т. Круцевич [182]; Н. Москаленко [257]; Н. Пангелової [289]).

Наступним етапом дисертаційного дослідження була перевірка рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей як провідної компетентності за реформою НУШ для фізкультурної освітньої галузі та освітньої галузі «Фізична культура». Вважаємо, що основними критеріями, які визначають рівень сформованості громадянських і соціальних компетентностей, є: формування стратегії поведінки; дотримання правил «чесної гри»; діалог та повага (навички спілкування та співпраці в дитячому колективі, навички обговорювати, слухати досягати консенсусу у прийнятті рішень, навички залагоджувати конфлікти, рефлексія щодо власних досягнень, повага до однокласників та суперників, здатність підтримати, допомогти гравцям по команді, вміння співпрацювати у процесі рухової діяльності, подякувати супернику за гру та визнати хороші результати суперника).

Перевірку сформованості громадянських і соціальних компетентностей у здобувачів освіти ми здійснили упродовж двох періодів – пілотного та основного. Під час пілотного – учасниками дослідження були учні 5 класів. Це дослідження проведене до запровадження НУШ в середніх класах. Установлено, що під впливом нами розроблених нами методичних рекомендацій в учасників пілотного дослідження зросла адекватна самооцінка на 20,0 %; занижена самооцінка зменшилася на 30,0 %; висока самооцінка підвищилася на 5,0 %. Позитивно змінилася і стратегія поведінки учнів під час ігрових ситуацій: здатність до самостійного вирішення проблемних ситуацій зросла на 65,0 %; очікування допомоги від однокласників по команді – зросла на 60,0 % та здатність уникати вирішення проблемних ситуацій в ігрових діях зменшилася на 5,0 %. Щодо здатності комунікувати в команді за допомогою вербального та невербального спілкування за методикою Ряховського, ми отримали наступні показники: середній рівень комунікації в учнів виріс на 15,0 %; високий – на 20,0 %. Низького рівня комунікабельності ми не виявили.

Важливим моментом у формуванні громадянських і соціальних компетентностей є вміння співпрацювати в процесі командних дій. Ми встановили, що упродовж дослідження високий рівень співпраці зріс на 5,0 %, середній – на 15,0 %. Низький рівень зменшився на 20,0 %.

Під час основного періоду дослідження ми здійснювали порівняльний аналіз рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей учнів, які охоплені реформою НУШ (3 кл.), та учнів, які не залучені до реформи (6 кл.). Установлено, що рівень поваги більше сформовано в учнів 3, ніж 6 класів: підтримка гравців по команді (54,0 % – учнів 3 та 45,26 % – учнів 6 класів відповідно); допомога гравцям по команді (44,34 % учнів 3 та 36,96 % учнів 6 класів); відзначення хороших зусиль гравців по команді (34,0 % учнів 3 та 21,07 % учнів 6 класів); одностайність у прийнятті рішень на користь команди (63,0 % учнів 3 та 57,32 % учнів 6 класів).

Щодо поваги до суперників ми виявили, що найвище відсоткове значення спостерігається в учнів 3 та 6 класів у здатності подякувати супернику незалежно від результату гри (21,33 % учнів 3 та 21,79 % учнів 6 класів). Часто потискати руку суперника після завершення гри здатні 20,33 % учнів 3 та 18,39 % учні 6 класів; часто привітати суперника у разі власного програшу здатні – 15,0 % учнів 3 та 11,61 % учнів 6 класів; часто визнати прекрасну гру суперника можуть 18,33 % учнів 3 та 13,21 % учнів 6 класів.

Ми встановили, що більшість дітей не застосовують під час ігрової діяльності антигромадянських та антисоціальних ознак поведінки. Так, ніколи не намагаються вивести з рівноваги суперника 42,00 % учнів 3 та 40,00 % учнів 6 класів; не ображають суперників 69,00 % учнів 3 та 63,75 % учнів 6 класів; не засмучують суперника 70,00 % учнів 3 та 65,54 % учнів 6 класів; не намагаються розсердити суперника 60,33 % учнів 3 та 60,36 % учнів 6 класів.

Ми також виявили, що переважна більшість здобувачів намагається отримувати перемогу чесним шляхом. Ніколи не бажають обманювати в руховій діяльності 68,33 % учнів 3 та 68,21 % учнів 6 класів; не вдаються до обману 50,67 % учнів 3 та 48,21 % учнів 6 класів; не обманюють, навіть якщо це може

допомогти перемогти, 55,33 % учнів 3 та 54,82 % учнів 6 класів. Це, на нашу думку, свідчить про достатній рівень сформованості громадянських компетентностей.

Внаслідок проведеного дисертаційного дослідження встановлено, що під час уроків фізичної культури здобувачі освіти часто добровільно підтримують слабшого учня (26,00 % учнів 3 та 23,75 % учнів 6 класів); відповідальні за запропоновані рішення 30,00 % учнів 3 та 19,29 % учнів 6 класів; мають бажання вчитися в однокласників кращого виконання фізичних вправ 24,00 % учнів 3 та 16,43 % учнів 6 класів; бажають бути послідовними у цінностях, якщо це не подобається друзям 36,00 % учнів 3 класів та 20,00 % учнів 6 класів.

Основний етап дослідження сформованості громадянських і соціальних компетентностей у здобувачів загальної середньої освіти показав, що учні 3 класів, які на даний момент охоплені освітньою реформою «Нова українська школа», мають кращі показники, ніж учні 6 класів, які не охоплені реформою. Це, на нашу думку, свідчить про якість запропонованих нами методичних підходів та рекомендацій щодо формування ключових компетентностей у фізичному вихованні.

Представлена систематизація наукових даних за результатами напрацювань інших авторів та власних, дозволила сформулювати ключові положення наукової новизни, визначити основні результати дисертаційної роботи, їхню наукову та практичну значущість.

У процесі проведення експериментальних досліджень **набули подальшого розвитку** наукові дані українських учених про теоретико-методологічні засади освітніх змін, реформування та модернізацію шкільної освіти та фізичного виховання в Україні: О. Локшиної, 2009; Т. Литнєвої, 2010; О. Савченко, 2010; В. Папіжук, 2011; Д. Аникеева, 2012; Л. Березівської, 2013; І. Гасюк, 2013; Л. Даниленко, 2013; М. Калини, 2015; С. Книшик, 2015; О. Ляшенка, 2015–2016; О. Ярової, 2015; В. Кременя, 2016; І. Турчик, 2016–2022; В. Базенко, 2017; І. Раєвської, 2018; Н. Пангелової, 2017–2019; В. Гончарук, 2019; С. Онищук, 2019;

Л. Гриневич, 2016–2020; Л. Зеленської, 2019; О. Кузнецової, 2019; О. Лобової, 2019; Н. Москаленко, 2022–2023; А. Яковенка, 2022.

До групи даних, що **удосконалюють** наукові дослідження інших авторів слід віднести наукові дослідження, які стосуються реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти в Україні та за кордоном, а також умов формування ключових компетентностей (О. Локшина, 2004; О. Савченко, 2011; Л. Гриневич, 2016–2019; Р. Шиян, 2016–2019; О. Ляшенко, 2017; О. Аксьонова, 2018; О. Овчарук, 2018; І. Омеляненко, 2018; О. Отравенко, 2018; О. Пометун, 2018; С. Моїсєєв, 2019; Н. Москаленко, 2019; І. Турчик, 2019; Ю. Малієнко, 2020; Е. Ковач, 2021; О. Язловецька, 2022; Т. Круцевич, 2023; Н. Пангелова, 2023; R. Barnett, 1994; W. Westera, 2001; J. Raven, 2001; J. Stephenson, 2001; L. Burrows, 2005; M. Kovač, S. Sloan, G. Starc, 2008; R. Hamilton, 2013; M. Barret, 2015; G. Escalié, N. Recoules, S. Chaliès, P. Legrain, 2019; B. Jevtić, 2019; M. Kulik, 2019; K. Wąsowicz, 2020; T. Baskonus, 2021 та ін).

Абсолютно **нові наукові дані**, що є основою наукової новизни дисертації та результатом системного аналізу та практичного досвіду за проблемою дослідження, серед яких:

– *уперше* науково обґрунтовано та розроблено комплексну модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання, яка складається з таких блоків: цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального. Цільовий блок окреслює передумови, визначає мету, завдання, принципи навчання. Методологічний блок розкриває підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний забезпечує навчання для учасників освітнього процесу та реалізовується через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти та реалізовується через використання дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації:

конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку з використанням кімнат у Zoom, застосування «LeaningApps.org», мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосування технік формувального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти – створення ситуації «успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного та компетентнісного навчання. Результативно-оцінювальний включає форми й інструментарій контролю за рівнем професійних компетентностей фахівців і ключових компетентностей здобувачів освіти;

– *уперше* науково обґрунтовано експериментальну програма підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи», яка спрямована на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій;

– *уперше* визначено ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ та встановлений наступний рейтинг підтримки освітніх трансформацій: навчання через діяльність, свободу вибору навчальних програм, різні форми підвищення кваліфікації, різні форми навчання учнів; запровадження дистанційного, інтегрованого та інклюзивного навчання, незалежної сертифікації учителів, зміни структури закладу освіти, децентралізації в управлінні освітою; 12-річного терміну навчання, вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;

– *уперше* під час ретроспективного аналізу визначено етапи та зміст освітніх трансформацій фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України кінця ХХ – початку ХХІ століття;

– *уперше* науково обґрунтовано сучасні підходи до формування ключових компетентностей у фізичному вихованні здобувачів закладів загальної середньої освіти.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати проведених досліджень з позиції теоретичного й методологічного аналізу та емпіричного досвіду, слід зазначити, що отримані дані знайшли відображення в розв'язанні актуальної науково-прикладної проблеми сучасної системи фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти, пов'язаної із обґрунтуванням, розробленням та експериментальною перевіркою ефективності комплексної моделі освітніх трансформацій у фізичному вихованні для учасників освітнього процесу, та дають змогу зробити такі висновки:

1. За оглядом джерельної бази здійснено ретроспективний аналіз освітніх трансформацій шкільного фізичного виховання в Україні та за кордоном, який засвідчив, що в період з кінця ХХ – початку ХХІ століття в українській освіті відбулися значні зміни. Виявлено різні підходи до періодизації етапів та особливостей освітніх трансформацій шкільної освіти й фізичного виховання. Установлено чотири етапи освітніх трансформацій шкільної освіти в Україні, фізичному вихованні – п'ять етапів. Підґрунтям цього слугували як об'єктивні, так і суб'єктивні передумови: низький рівень фізичної активності школярів і мотивації до занять фізичною культурою і спортом, критична ситуація зі станом здоров'я молодого покоління, наявність смертельних випадків під час уроків фізичної культури упродовж 2008/2009 навчального року, недоліки традиційної системи освіти, що не враховувала інтереси та схильності дітей, потреба зміни підходів до фізичного виховання школярів з урахуванням найкращого українського та світового досвіду у фізичному вихованні. Зазначені передумови стали підґрунтям значних освітніх трансформацій на сучасному етапі розвитку шкільного фізичного виховання, пов'язаних із розробленням і запровадженням у практику закладів загальної середньої освіти освітньої реформи «Нова українська школа», яка передбачає низку нововведень: зміну підходів до навчальної діяльності учнів, запровадження компетентнісного, діяльнісного, інклюзивного, особистісно орієнтованого підходів у навчанні, реалізацію принципів педагогіки партнерства й дитиноцентризму, зміну структури школи, автономію закладів

освіти, академічну свободу учителя й запровадження нових способів оцінювання учнів.

2. Аналіз та узагальнення наукових досліджень дав можливість встановити низку суперечностей, які потребують нагальної уваги, а саме: між освітніми трансформаціями, що задекларовані освітньою реформою НУШ, та розробленням заходів на державному рівні, які сприяють поінформованості вчителів щодо шляхів їх упровадження; між запровадженням нової системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти та професійною компетентністю учителів щодо їх застосування на практиці; між компетентнісним навчанням у закладах загальної середньої освіти та здатністю фахівців сформулювати кожен ключову компетентність засобами фізичного виховання. Окреслені суперечності дали змогу розв'язати важливу науково-практичну проблему, яка полягала у відсутності наукового обґрунтування теоретико-методологічних підходів до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти.

3. Виявлено ставлення фахівців із фізичного виховання до запровадження освітніх трансформацій, які здійснені на сучасному етапі розвитку української шкільної освіти в рамках освітньої реформи «Нова українська школа». Установлено, що не всі освітні нововведення підтримують учителі фізичної культури, проте на початку впровадження реформи переважна більшість фахівців із фізичного виховання були поінформовані про зміст освітніх трансформацій – від 83,3 до 94,0 % респондентів. Виявлено різний рівень підтримки таких освітніх нововведень, як навчання через діяльність, свобода вибору навчальних програм, різні форми підвищення кваліфікації, різні форми навчання учнів; дистанційне, інтегроване та інклюзивне навчання, незалежна сертифікація учителів, зміна структури закладу освіти, децентралізація в управлінні освітою; 12-річний термін навчання, вербальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

4. Установлено рейтинг підтримки освітніх трансформацій у межах реформи «Нова українська школа» та виявлено проблемні моменти щодо якісного впровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання закладів загальної

середньої освіти. Значну підтримку серед учителів фізичної культури зафіксовано в запровадженні навчання через діяльність (78,6 %); свободи вибору навчальних програм для проведення уроків (77,4 %); різних форм підвищення кваліфікації (74,4 %); різних форм навчання здобувачів освіти (71,3 %). Значно нижчий відсоток підтримки встановлено в таких освітніх трансформаціях, як дистанційне навчання (59,7 %); сертифікація учителів (53,6 %); інтегроване навчання (51,6 %) та зміна структури закладу освіти (51,6%). Менше ніж половина опитаних учителів підтримує інклюзивне навчання у фізичному вихованні (42,2 %) та децентралізацію в управлінні освітою (39,1 %). Найнижчий відсоток виявлено у підтримці запровадження 12-річного терміну навчання (28,1 %) та лише вербальному оцінюванню навчальних досягнень здобувачів освіти (19,7 %).

5. З'ясовано, що серед респондентів не існує одностайної думки щодо можливостей реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні школярів та формування ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа». Установлено, що високий рівень реалізації має ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» (89,6 %); вищий за середній рівень – «Культурна компетентність» (70,8 %), «Навчання упродовж життя» (68,9 %), «Інноваційність» (63,9 %), «Екологічна компетентність» (63,4 %), «Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності прав людини, добробуту та здорового способу життя з усвідомленням рівних прав та можливостей» (58,9 %), «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» (56,6 %), «Інформаційно-комунікативна компетентність» (56,1 %) та «Математична компетентність» (55,7 %); нижчий за середній рівень – «Компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологіях» (49,1 %) та «Підприємливість і фінансова грамотність» (31,1 %). Проте встановлено, що учителі фізичної культури не можуть змодельовати урок на засадах компетентнісного навчання, укласти педагогічні ситуації, методичні підходи та прийоми, які би реалізовували шляхи впровадження ключових компетентностей у фізичне виховання.

6. Результати дослідження дали можливість обґрунтувати, розробити комплексну модель упровадження освітніх трансформацій, яка розкриває теоретико-методологічні підходи в освітньому процесі та відповідає концептуальним положенням Нової української школи. Структура комплексної моделі складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків та дає можливість реалізувати теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання. Це такі блоки, як цільовий, методологічний, змістовно-процесуальний та результативно-оцінювальний. Складові комплексної моделі забезпечують навчання для учасників освітнього процесу та реалізуються через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників, систему підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання, здобувачів закладів загальної середньої освіти та реалізовується з використанням засобів дистанційного навчання для курсів підвищення кваліфікації: конференцій у Zoom і Google-meet, технології кооперативного навчання, моделювання уроку в кімнатах Zoom, застосунку «LeaningApps.org» мультимедійного ресурсу «Padlet»; застосуванням технік формуального оцінювання «Світлофор», «Тижневий звіт», «Шкала», «Дві зірки», «Сигнали рукою», «Трихвилинна пауза» для усіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти передбачено створення ситуації «успіху», використання компетентнісно орієнтованих завдань, технології проблемного й компетентнісного навчання.

7. Експериментально перевірено ефективність складових комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій через формування професійних компетентностей в учителів фізичної культури. Доведено ефективність експериментальної програми спецкурсу з розвитку професійних компетентностей в умовах НУШ. Під впливом програми слухачі ЕГ статистично істотно поліпшили знання, уміння та навички застосування основних положень реформи НУШ: статистично істотно поліпшився рівень обізнаності учителів із суттю освітньої реформи НУШ на 26,86 %; із складниками формули НУШ – на 32,83 %; з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах – на 30,15 %; змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі – на 31,34 % (за

$p < 0,001$); та у 5–9 класах – на 22,84 %; зі змістовими лініями стандарту галузі в 5–9 класах – 24,62%; рівень обізнаності із сутністю формувального оцінювання – на 24,33 %; обізнаності з різноманіттям технік формувального оцінювання – на 24,92 %; здатності застосовувати техніки формувального оцінювання – на 22,39 % (за $p < 0,001$). Рівень готовності здійснювати свої професійні обов'язки до роботи в умовах розбудови НУШ статистично істотно поліпшився на 17,27 %.

8. Здійснений кореляційний аналіз взаємозв'язку між темами змістових модулів експериментальної програми «Модернізація шкільного фізичного виховання» встановив наявність дуже сильного, сильного, значного, помірною взаємозв'язків. Слабкого взаємозв'язку не виявлено, що доводить цілісність цього спецкурсу.

9. Експериментально перевірено ефективність комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій через формування ключових компетентностей здобувачів освіти. Проведене дослідження дало можливість науково обґрунтувати організаційно-методичні умови для ефективного формування ключових компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти. Укладено та запроваджено у практику фізичного виховання закладів загальної середньої освіти компетентнісно орієнтовані педагогічні ситуації, методичні прийоми, методичні рекомендації, що позитивно вплинуло на формування ключових компетентностей НУШ та на готовність учителів упроваджувати компетентнісний підхід у фізичному вихованні школярів. Особливу увагу приділено формуванню громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти, оскільки саме ця компетентність є провідною для фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах та освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах.

10. Експериментальна перевірка рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей, проведена на основі двох етапів (пілотного й основного), дала можливість виокремити основні критерії громадянських та соціальних компетентностей: формування стратегії поведінки, дотримання правил «чесної гри», діалог і повага (навички спілкування та співпраці в дитячому

колективі, навички обговорювати, слухати, досягати консенсусу в ухваленні рішень, навички залагоджувати конфлікти, рефлексії щодо власних досягнень, повага до однокласників і суперників, здатність підтримати, допомагати гравцям по команді, уміння співпрацювати у процесі рухової діяльності, подякувати суперникові за гру та визнати хороші результати суперника). Під час пілотного дослідження виявлено зростання адекватної самооцінки в учнів на 20,0 %. Змінилася стратегія поведінки учнів під час ігрових ситуацій. Кількість учнів, які самостійно розв'язують проблемні ситуації, зросла на 65,0 %, які очікують допомоги від однокласників по команді, – на 60,0 %, кількість учнів, які уникають розв'язання проблемних ситуацій в ігрових діях, зменшилася на 5,0 %. Кількість учнів, які мали середній рівень комунікації в команді зросла на 15,0 %; високий – на 20,0 %. Низького рівня комунікабельності в учнів не виявлено.

11. Основний період дослідження дає можливість констатувати найкращий рівень сформованості громадянських і соціальних компетентностей в учнів 3 класів, які охоплені реформою НУШ, ніж в учнів 6 класів, які на сьогодні не навчаються за програмою НУШ. Установлено, що рівень поваги та підтримка гравців по команді становить 54,0 % в учнів 3 та 45,26 % – в учнів 6 класів; допомога гравцям по команді – 44,34 % проти 36,96 %; відзначення хороших зусиль гравців по команді – 34,0 % порівняно з 21,07 %; одностайність в ухваленні рішень на користь команди – 63,0 % проти 57,32 %. Щодо поваги до суперників, то виявлено, що найвищий відсоткове значення спостерігається в учнів 3 та 6 класів у здатності подякувати суперникові незалежно від результату гри – 21,33 % учнів 3 та 21,79 % учнів 6 класів. Часто потиснути руку суперника після завершення гри здатні 20,33 % учнів 3 та 18,39 % учні 6 класів; часто привітати суперника у разі власного програшу здатні 15,0 % учнів 3 та 11,61 % учнів 6 класів; часто визнати прекрасну гру суперника можуть 18,33 % учнів 3 та 13,21 % учнів 6 класів. Більшість учасників дослідження не застосовують під час ігрової діяльності антигромадянських та антисоціальних ознак поведінки. У результаті проведеного дисертаційного дослідження встановлено, що під час уроків фізичної культури здобувачі освіти часто добровільно підтримують

слабкого учня (26,00 % учнів 3 та 23,75 % учнів 6 класів); відповідальні за пропонувані рішення 30,00 % учнів 3 та 19,29 % учнів 6 класів; мають бажання вчитися в однокласників найкращого виконання фізичних вправ 24,00 % учнів 3 та 16,43 % учнів 6 класів; бажають бути послідовними в цінностях, якщо це не подобається друзям, 36,00 % учнів 3 класів та 20,00 % учнів 6 класів.

12. Проведене дослідження дало можливість науково обґрунтувати умови для ефективного формування ключових компетентностей у здобувачів закладів загальної середньої освіти. На основі моделювання уроку фізичної культури на засадах компетентнісного підходу сформовано методичні рекомендації, укладено методичні прийоми та педагогічні ситуації, які позитивно вплинули на готовність учителів фізичної культури здійснювати професійні обов'язки в умовах освітніх змін.

Наукове дослідження не вичерпує усіх проблем, пов'язаних теоретико-методологічними підходами до трансформації шкільного фізичного виховання на сучасному етапі розвитку української освіти. Нерозв'язаними для наукових пошуків залишаються питання, пов'язані із розробленням методик для перевірки рівня сформованості інших ключових компетентностей освітньої реформи «Нова українська школа» та наукових досліджень, пов'язаних із впливом компетентнісного навчання на показники здоров'я й фізичної підготовленості.

ПОСИЛАННЯ

1. Абу ЗА. Методика розвитку координаційних способностей дітей младшого шкільного віку в процесі початкового навчання плаванню [автореферат]. Київ: Укр. гос. ун-т фіз. виховання і спорту; 1997. 24 с.
2. Ажиппо ОЮ, Мосейчук ЮЮ, Курнишев ЮА, Боднар ІР. Педагогічні умови формування духовно-ціннісних орієнтацій старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Інноваційна педагогіка. 2020;22;4:201–6.
3. Аксьонова ОП, Кириленко ЛВ. Школа компетентностей на уроках з фізичної культури в початкових класах. В: Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2018;3К(97), с. 25–32.
4. Аксьонова ОП. Нова фізична культура: система методів навчання. Теорія та методика фізичного виховання. 2011; 3, с. 3–31.
5. Альошина АІ. Профілактика й корекція функціональних порушень опорно-рухового апарату дітей та молоді у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2016. 40 с.
6. Альошина АІ. Формування вертикальної стійкості тіла дітей 9–12 років на уроках фізичної культури [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 19 с.
7. Андрєєва ОВ. Програмування фізкультурно-оздоровчих занять дівчат 12–13 років [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2002. 20 с.
8. Андрійчук ОЯ, Григус ІМ. Аналіз дисертаційних робіт з фізичного виховання та спорту за період з 1998 по 2008 роки. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. 2010;2:3–8.
9. Андрійчук ЮМ. Оптимізація фізичного стану високорослих підлітків у процесі секційних занять волейболом [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2015. 20 с.

10. Аникеев ДМ. Формирование современных концепций физического воспитания в странах Западной Европы во II половине XX – начале XXI века. Физическое воспитание студентов. 2012;4:9–12.
11. Арделеан ГІ. Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 20 с.
12. Ареф'єв ВГ, Белоус ЛМ, Воробей ГВ, та ін., укладачі. Програма з фізичної культури для учнів загальноосвітніх шкіл. Київ: РНМК; 1992. 36 с.
13. Бабаліч В. Упровадження спецкурсу як елемент професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання й спорту. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2018;4(44):14–20. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-04-14-20>.
14. Бабій ЯА. Вимоги до сучасного уроку фізичної культури в початковій школі згідно нової програми за державним стандартом. Молодий вчений. 2017;3.1(43.1):29–32.
15. Базенко В. Європейський досвід управління розвитком фізичної культури та спорту на місцевому рівні. Ефективність державного управління. 2017;1(50);1:156–65.
16. Бакіко ІВ. Поєднання базової і варіативної частин програми з фізичної культури школярів [дисертація]. Луцьк: Волин. держ. ун-т імені Лесі Українки; 2007. 202 с.
17. Бала ТМ. Комплексна оцінка впливу вправ чирлідінгу на фізичне здоров'я та рухову підготовленість школярів середніх класів [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2013. 22 с.
18. Балущка ЛМ. Удосконалення фізичної підготовки засобами спортивної боротьби учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою [автореферат]. Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського; 2020. 23 с.
19. Барна ОВ. Побудова стратегії формування цифрової компетентності вчителя НУШ. В: Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення. Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (28–29 травня 2020 р., м. Київ). Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки; 2020, с. 78–80.

20. Баштовенко О. Нова українська школа – аксіологічні виміри професійної підготовки фахівців фізичної культури. В: Науковий вісник Ізмаїльського держ. гуманіт. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Ізмаїл; 2021;56, с. 9–18.
21. Безверхня ГВ. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів [автореферат]. Львів: ЛДЦФК; 2004. 23 с.
22. Безкопильний ОО. Диференційований підхід при початковому навчанні плаванню дітей з різними властивостями основних нервових процесів [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2009. 22 с.
23. Бен ЖА. Корекція порушень статодинамічної постави молодших школярів засобами фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2007. 20 с.
24. Березівська Л. Тенденції реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст. В: Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія. Київ; 2013. 460 с.
25. Бех ІД. Виховання особистості: у 2 кн. Київ: Либідь; 2003. Книга 1. 280 с.
26. Бех ІД. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Інтернет]. 2012 [цитовано 2017 Трав. 11]. Доступно: <http://www.ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>.
27. Белікова Н, Подубінська С. Сучасний стан організації позакласної роботи з фізичної культури. В: Вісник Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Серія: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський; 2019:14, с.15–9.
28. Белікова Н. Основні напрямки професійного розвитку вчителя фізичної культури через призму освітніх інновацій. Молодіжний науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. 2019;35:85–9.
29. Белікова НО. Науково-методологічні підходи до професійної підготовки сучасного фахівця з фізичного виховання та спорту. В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми

фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;3К(44), с. 91–6.

30. Бєлікова НО. Особливості підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури в умовах карантинних заходів. В: Тимошенко ВО, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2020;3(123)20, с. 16–20. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).02.

31. Бичук ОІ. Біомеханічний контроль постави учнів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2001. 20 с.

32. Бібік НМ. Нова українська школа: поради для вчителя. Київ: Літера ЛТД; 2019. 208 с.

33. Бібік НМ. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. Український педагогічний журнал. 2015;1:47–58.

34. Білецька ВВ. Теоретико-методичне обґрунтування тестування фізичної підготовленості молодших школярів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2008. 20 с.

35. Білітюк СА. Формування стимулів до занять фізичними вправами в дітей молодшого шкільного віку (на прикладі плавання) [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2006. 20 с.

36. Боднар ІР, Сороколіт НС, Семенова НВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури та інструкторів з фізичного виховання «Фізичне виховання дітей з особливими освітніми потребами». [Інтернет]. 2021. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/photoGallery/Pracivniki/TiMFV/Programa%20%C2%ABFV%20ditej%20z%20osoblivimi%20osvitnimi%20potrebami%C2%BBMicrosoft%20Office%20Word.pdf>.

37. Боднар ІР, Сороколіт НС, Соловей АВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, інструкторів з фізичного виховання «Інклюзія у фізичному вихованні та створення безпечного освітнього середовища». [Інтернет]. 2021.

Доступно: https://arc.ldufk.edu.ua/files/Nauka/SNU/Programa%20speckursu_Inkluzija%20u%20fizichnomu%20vixovanni%20ta%20stvorennja%20bezpechnogo%20osvitnogo%20seredovischa.pdf.

38. Боднар ІР. Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп: монографія. Львів: ЛДУФК; 2014. 300 с.

39. Боднар ІР. Теоретико-методичні основи інтегративного фізичного виховання школярів І–ІІІ груп здоров'я [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2014. 36 с.

40. Боднарчук ОМ. Взаємодія школи та сім'ї у фізичному вихованні учнів першого класу [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2013. 20 с.

41. Бойченко АВ. Формування рухових здібностей учнів 8–9 класів у процесі занять футболом з використанням інноваційних технологій [автореферат]. Харків: Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна; 2018. 20 с.

42. Бондар ТС. Організаційно-педагогічна технологія менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2010. 20 с.

43. Борейко ММ. Оптимізація фізичного виховання дітей 7–8 років засобами легкої атлетики [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2002. 22 с.

44. Борисенко А, Зубалій М, Остапенко О, Столітенко Є. Державний стандарт освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я». Фізичне виховання в школі. 2000;4:12–4.

45. Борисова ЮЮ. Диференційований підхід у фізичному вихованні школярів на основі використання комп'ютерних технологій [автореферат]. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту; 2009. 20 с.

46. Бочкова НЛ. Диференціація фізичних навантажень в фізкультурно-оздоровчих заняттях стосовно деяких факторів ризику серцево-судинних захворювань [автореферат]. Київ: Укр. держ. ун-т фіз. виховання і спорту; 1994. 24 с.

47. Бріскін ЮА. Організація і проведення педагогічного спостереження: лекція з навчальної дисципліни «Методи наукових досліджень у спорті». Львів; 2018. 11 с.

48. Бубела ОЮ. Оптимізація процесу формування постави у дітей молодшого шкільного віку з використанням комп'ютерних технологій [автореферат]. Львів: ЛДДФК; 2002. 16 с.

49. Бублик С. А. Розвиток психофізичних якостей школярів 9–11 років засобами легкої атлетики [автореферат]. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2012. 20 с.

50. Буган ЮВ. Психологічна компетентність вчителя в умовах Нової української школи. В: Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю; 5–6 квіт. 2017 р. Тернопіль; 2017, с. 37–9.

51. Булгаков ОІ. Формування фізичної культури особистості учнів засобами фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2013. 20 с.

52. Булда АА, Мухіна ГІ. Актуальні проблеми професійної підготовки сучасного вчителя для Нової української школи. В: Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю; 5–6 квіт. 2017 р. Тернопіль; 2017, с. 39–41.

53. Бурдаєв КВ. Формування статодинамічної постави дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі адаптивного фізичного виховання [автореферат]. Дніпро: Придніпров. держ. акад. фіз. культури і спорту; 2019. 25 с.

54. Бутенко ГО. Підвищення фізичного стану дітей молодшого шкільного віку засобами оздоровчого туризму в процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2016. 22 с.

55. Валькевич ОВ. Профілактика порушень склепінь стопи у молодших школярів засобами фізичного виховання [автореферат]. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2012. 20 с.

56. Васильчук АГ. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2007. 19 с.

57. Ващенко ЛМ. Система управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону [дисертація]. Київ: Ін-т педагогіки АПН України; 2006. 455 с.
58. Ващук ФГ, редактор. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: монографія. Ужгород: ЗакДУ; 2011. 560 с.
59. Верховська М. Готовність учителя фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів як педагогічна проблема. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014;34(7):405–11.
60. Випасняк ІП. Соціальна інтеграція глухих дітей на основі рухової активності [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2007. 18 с.
61. Вільчковський Е, Борисенко А, Зубалій М, Остапенко О, Цвек С. Державний стандарт освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я». Фізичне виховання в школі. 1997;1. С. 3–12.
62. Віндюк АВ. Основи технології самостійних занять фізичними вправами учнів молодших класів [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2002. 17 с.
63. Вітюк ВВ. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Педагогічний пошук. 2017;2(94):3–6.
64. Вітюк ВВ. Інноваційні технології професійного розвитку педагогів в умовах реформування освіти. Педагогічний пошук. 2018;2(98):7–10.
65. Власова СВ. Організаційно-методичні засади використання засобів катання на роликових ковзанах у фізкультурно-оздоровчих заняттях з учнями 5–6 класів [автореферат]. Дніпро: Придніпров. держ. акад. фіз. культури і спорту; 2019. 27 с.
66. Власюк ОО. Науково-педагогічні основи організації самостійних занять фізичними вправами дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2006. 20 с.
67. Вовченко П. Програмування занять з оздоровчої ходьби для дітей молодшого шкільного віку з різним рівнем фізичного стану [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2003. 16 с.

68. Водлозеров ВЄ. Ефективність використання інноваційних тренажерів локально направленої дії в масовій фізичній культурі [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2008. 21 с.
69. Ворона ВВ. Ефективність застосування засобів лижної підготовки в системі урочистих занять з фізичної культури підлітків [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2014. 20 с.
70. Гакман АВ. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності дітей 11–14 років в умовах дитячого табору відпочинку [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2012. 20 с.
71. Галайдюк МА. Підвищення фізичної підготовленості школярів 12–14 років, у позакласних формах занять в умовах радіоекологічного контролю [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 19 с.
72. Галан ЯП. Корекція психофізичного стану школярів 13–14 років засобами спортивного орієнтування [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2015. 21 с.
73. Гасюк ІЛ. Нормативно-правові засади державного управління фізичною культурою та спортом у країнах Європи. Українські наукові записки. 2013;4(48):462–72.
74. Гасюк ІЛ. Програмування оздоровчої спрямованості уроків фізичної культури для дівчат 11–14 років різних соматотипів [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2003. 23 с.
75. Гацюєва ЛС. Корекція психомоторної функції дітей 8–10 років зі зниженим слухом засобами фізичного виховання [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2013. 20 с.
76. Гета АВ. Корекція фізичного та емоційного стану дітей 6–7 років із міопією засобами плавання [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2014. 20 с.
77. Гнітецький ЛВ. Формування потреби займатися фізичними вправами у дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 23 с.

78. Голлоб Р, Вайдінгер В. Зростаємо у демократії: плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини. 3-тє вид. Київ: Основа; 2016. Том 2. 164 с.

79. Голлоб Р, Крапф П, Вайдінгер В. Беремо участь у демократії: плани уроків з ОДГ/ОПЛ для старших класів середньої школи. Київ: Основа; 2016. Том 4. 294 с.

80. Голлоб Р, Крапф П, Олафсдоттір О, Вайдінгер В. Навчаємо демократії: базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для вчителів. 3-тє вид. Київ: Основа; 2016. Том 1. 164 с.

81. Голлоб Р, Крапф П. Досліджуємо права дітей: освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини (ОДГ/ ОПЛ). Серія уроків для 1–9 класів. Київ: Основа; 2016. Том 5. 100 с.

82. Голлоб Р, Крапф П. Навчання демократії: зб. практи. занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. Київ: Основа; 2016. Том 6. 100 с.

83. Голлоб Р, Хаддлестон Т, Крапф П, та ін. Живемо в демократії: плани уроків з питань освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для загальноосвіт. навч. закл. 3-тє вид. Київ: Основа; 2016. Том 3. 212 с.

84. Головач П. Застосування засобів екологічного туризму у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2016. 23 с.

85. Голуб ВА. Реалізація принципу єдності фізичного та морального виховання на уроках фізичної культури у дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Дніпро: Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури; 2010. 20 с.

86. Гончарова НМ. Автоматизовані системи контролю фізичного стану дітей молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2009. 20 с.

87. Гончарова НМ. Теоретико-методичні основи здоров'яформуючих технологій в процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2019. 51 с.

88. Гончарук В. Нова українська школа: стан та перспективи. В: Матеріали конф. ФППОМ. Бердянськ; 2019, с. 25–30.
89. Гораш КВ. Інноваційність як одна з ключових компетентностей сучасного вчителя. В: Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання. Зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю; 8 червня 2021 р. Київ: Педагогічна думка; 2021, с. 117–9.
90. Гораш КВ. Інформаційне забезпечення впровадження освітніх інновацій у систему підвищення кваліфікацій педагогічних працівників [автореферат]. Київ: Центральний ін-т післядип. пед. освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України; 2010. 23 с.
91. Гордійчук ВІ. Оптимізація фізичного стану сільських школярів у процесі факультативних занять з фізичної культури [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2014. 20 с.
92. Горшова ІВ. Вплив фізичних навантажень різного спрямування на адаптацію підлітків до несприятливої метеоситуації [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2010. 19с.
93. Грабовська Т, Грабовський О, Сивохоп Я. Інноваційні технології навчання як основа і засіб формування ключових компетентностей учнів. В: Педагогічні інновації у фаховій освіті. Зб. наук. пр. Ужгород; 2019;10, с. 59–64.
94. Грибан ГП, Обоздінська ОВ. Методологічні підходи до оцінки виміру «норми» з фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. В: Біологічні дослідження – 2016. Зб. наук. пр. Житомир; 2016, с. 224–6.
95. Грибан ГП. Системний підхід у навчальному процесі з фізичного виховання. В: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Київ; 2012;55, с. 74–9.
96. Гриневич Л, Бриндза В, Ляшенко О, та ін. Нова українська школа: основи стандарту. Львів; 2016. 64 с.
97. Гриневич Л, Елькін О, Калашнікова С, Коберник І, Ковтунець В, та ін. Концепція Нової української школи [Інтернет]. 2016 [цитовано 2021 Груд. 10]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

98. Гриневич Л. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ; 2016. 36 с.

99. Гриневич ЛМ, Морзе НВ, Бойко МА. Наукова освіта як основа формування інноваційної компетентності в умовах цифрової трансформації суспільства. Інформаційні технології і засоби навчання, 2020;77;3:1–26. DOI: [10.33407/itlt.v77i3.3980](https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.3980).

100. Гриньова ПІ. Вплив оздоровчих занять різними видами спортивного туризму на формування фізичного стану дітей 10–13 років [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2014. 23 с.

101. Грубар ІЯ. Дитячий травматизм: профілактика та реабілітація засобами фізичного виховання [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2004. 20 с.

102. Гузар ВМ, Юськів СМ. Компетентнісний підхід до навчання з фізичного виховання. В: Теоретико-методичні засади реалізації компетентнісного підходу в системі ступеневої підготовки фахівців морської галузі. Херсон: ХДМА; 2019, с. 425–32.

103. Гурінович ХЄ. Фізичний стан глухих дітей молодшого шкільного віку та його корекція засобами фізичного виховання [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2006. 20 с.

104. Гуцан ЛА. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. В: Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів. Зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.; 25–27 лютого 2013 р. Київ: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; 2013, с. 52–6.

105. Давидюк ІВ. Теоретичний аналіз впровадження здоров'язберігаючих технологій у початкових класах. В: Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2015;5(1), с. 74–7.

106. Данилевич М. Методологічні підходи для визначення практикоорієнтованої тактики професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності. В: Актуальні питання впливу довкілля, фізичного виховання та спорту на здоров'я

студентської молоді. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Бердянськ; 2013, с. 108–10.

107. Данилевич МВ. Співпраця сім'ї та школи у фізичному вихованні учнів середнього шкільного віку [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 1999. 16 с.

108. Даниленко ЛІ, Полішук ІВ. Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ; 2013. 132 с.

109. Данило С, Данило М. Особливості професійно-педагогічної діяльності учителя фізичної культури і його готовність до роботи з фізичного виховання. Молодий вчений. 2017;3.1(43.1):124–7.

110. Данків АБ. Корекція психофізичного стану дітей з порушеннями зору засобами народних і спортивних танців [автореферат]. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2012. 16 с.

111. Дейнеко АХ. Формування культури рухової діяльності в учнів п'ятих та шостих класів засобами основної гімнастики [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2016. 20 с.

112. Делбані Х. Диференційований підхід у фізичному вихованні дітей початкових класів півдня Лівану на основі конституційної ідентифікації [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2014. 19 с.

113. Демчук СП. Зміст фізичного виховання в соціальній інтеграції та реабілітації школярів 15–16 років із церебральним паралічем [автореферат]. Львів: ЛДФК; 2003. 22 с.

114. Дем'янчук О. Г. Корекція фізичного стану школярів 15–16 років засобами спортивного туризму [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2021. 27 с.

115. Денисенко НГ, Северина ЛЄ, Табак НВ. Модель формування готовності учителів фізичної культури нового покоління для потреб Нової української школи. Молодий вчений. 2018;12.1(64.1):25–9.

116. Дерєка ТГ. Неперервна професійна підготовка фахівців з фізичного виховання: акмеологічні засади: монографія. Київ: Едельвейс; 2016. 528 с.

117. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Київ: Райдуга; 1994. 61 с.

118. Державний стандарт базової середньої освіти [Інтернет]. 2020 [цитовано 2021 Груд. 13]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>

119. Державний Стандарт початкової освіти: постанова КМУ від 21.02.2018 р. № 87.

120. Джасер ХМ. Фізичний стан дітей молодшого шкільного віку з порушеннями постави [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 1999. 18 с.

121. Джевага ВВ. Корекція порушень координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2017. 20 с.

122. Джурило АП, Глушко ОЗ, Локшина ОІ. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США: монографія. Київ: Конві прінт; 2018. 192 с.

123. Дибя ТГ. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців фізичного виховання. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2015;24:58–67.

124. Дичківська ІМ. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав; 2004. 218 с.

125. Дмитренко КА, Коновалова МВ, Семиволос ОП, Бекетова СВ. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. Харків: Основа; 2018. 119 с.

126. Дмитрів РВ. Вікові зміни складу тіла і розвитку м'язової сили у школярів, які проживають у різних соціально-природних умовах [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2010. 19 с.

127. Добринський ВС. Рейтингова оцінка фізичної підготовленості підлітків як засіб підвищення мотивації до систематичних занять фізичною культурою [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 20 с.

128. Долбишева НГ. Теоретико-методичні основи формування знань про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання у старшокласників [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2006. 20 с.

129. Донзо Д. Программно-нормативные основы физического воспитания в начальной школе Республики Гвинея [автореферат]. Киев: Укр. гос. ун-т физ. воспитания и спорта; 1997. 24 с.

130. Дробний ПД. Паспортизація фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку на базі антропометричних критеріїв оцінки [автореферат]. Харків: Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; 1994. 15 с.

131. Дуб ІМ. Розвиток швидко-силових якостей школярів 12–14 років на уроках фізичної культури в умовах підвищеної радіації [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 1999. 19 с.

132. Дубогай ОД, Пангелов ОП, Фролова НО, Горбенко МТ. Інтеграція пізнавальної та рухової діяльності в системі навчання та виховання школярів. Київ: Оріяна; 2001. 151 с.

133. Дяченко АА. Корекція порушень постави дітей молодшого шкільного віку з послабленим зором засобами фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2010. 19 с.

134. Дьоміна ЖГ, Кротов ГВ. Становлення системи фізичного виховання учнів старшої школи: історико-аналітичний огляд. В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2016;3К(70), с. 371–4.

135. Єдинак ГА. Теоретико-методичні основи рухової діяльності дітей з церебральним паралічем у фізичному вихованні [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2010. 38 с.

136. Єрмолова ВМ, Зубалій МД, Іванова ЛІ, Лакіза ОМ, Операйло СІ, Смолюс ГГ, Столітенко ВВ, Тимошенко ОВ. Фізична культура. 5–12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ; Ірпінь: Перун; 2005. 272 с.

137. Єрмолова ВМ. Теоретико-методичні засади інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес школярів [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2010. 20 с.

138. Жиров ГФ, Куцак ВН, Бошняк ВІ. Оптимізація процесу фізичного виховання з використанням компетентнісного підходу. В: Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути. Тези доп. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.; 4–5 лютого 2021 р. Дніпро; 2021;1, с. 353–5.

139. Завидівська НН. Методологічна орієнтація професійної підготовки майбутнього викладача фізичного виховання. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Чернігів; 2017;143, с. 29–33.

140. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради. 2017;38-39, с. 380.

141. Зварищук ОМ. Виховання відповідальності старшокласників за свій фізичний стан [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2002. 16 с.

142. Зеленська ЛД, Саакова СО. Нова українська школа – стан і перспективи. Імідж сучасного педагога. 2019;1(184):5–7.

143. Зіяд ХА. Корекція порушень постави слабкочуючих школярів засобами фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2008. 20 с.

144. Зубалій М, Мудрик В, Кубасов В, Леонов О, Мудрик І. Стан розвитку фізичного виховання у галузі освіти в Україні. Спортивний вісник Придніпров'я. 2007;1:8–10.

145. Зубалій М, Вільчковський Е, Раєвський Р. Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді. Освіта і управління. 1999;3;1:174–9.

146. Зубалій МД, Волков ЛВ, Жевага СІ, Івашковський ВВ, Ільченко АІ, Мудрик ВІ, Мудрик ІВ, Остапенко ОІ, Столітенко ЄВ, Тимчик МВ, Шинкарюк АІ. Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів: навч. посіб. Київ; 2012. 216 с.

147. Зубаль МВ. Розвиток і вдосконалення фізичних якостей хлопців 7–17 років різних соматотипів [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2009. 20 с.

148. Іваній І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. В: Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк; 2013;1(21), с. 42–6.

149. Іваніцький РБ. Корекція порушень постави школярів 11–12 років з вадами слуху з використанням засобів оздоровчого фітнесу [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2019. 23 с.

150. Іщенко О. С. Формування мотивації підлітків до занять фізичною культурою в умовах навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2016. 22 с.

151. Калина МС. Діалог з громадськістю у процесі підготовки реформування фізичної культури і спорту в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2015;7:128–31.

152. Карабанов АГ. Корекція фізичних недоліків глухих школярів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 1999. 16 с.

153. Карачевська НВ. Навчально-ігрове середовище як важливий чинник виховання емоційно-вольових якостей молодших школярів на уроках фізичної культури [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2007. 20 с.

154. Кацитадзе ТГ. Дозирование нагрузок в уроке физической культуры у мальчиков-подростков 14–15 лет [автореферат]. Киев: Киев. гос. ин-т физ. культуры; 1992. 21 с.

155. Кириленко НМ, Травкіна ЛП, Романенко КС, Коломійченко АА. Впровадження нового державного стандарту в початковій школі: практичний аспект. Молодий учений. 2018;2.1(54.1):47–50.

156. Кислиця ОМ, Мосейчук ЮЮ, Мороз ОО. Становлення соціальної зрілості старшокласників (у контексті діяльності вчителя фізичної культури). В:

Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк; 2018;3(43), с. 12–20.

157. Кібальник ОЯ. Застосування фітнес-технології для підвищення рухової активності та фізичної підготовленості підлітків [автореферат]. Львів: Львівський держ. ун-т фіз. культури; 2008. 20 с.

158. Кінах ОМ. Формування комунікативної компетентності молодших школярів під час вивчення простого речення. В: Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи. Професійний розвиток педагога. Матеріали Всеукр. наук.-прак. інтернет-конф. Рівне; 2019, с. 44–5.

159. Клюс ОА. Корекція психофізичного стану учнів других класів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2015. 20 с.

160. Книшик С. Особливості реформування системи державного управління загальною середньою освітою в Україні: європейський досвід. В: Ефективність державного управління. 2015;43:74–80.

161. Коваленко ІМ. Програмування фізкультурно-оздоровчих занять з елементами дзюдо для молодших школярів у групах продовженого дня [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2014. 20 с.

162. Ковальова НВ. Технологія проектування позакласної роботи старшокласників з фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2013. 20 с.

163. Ковальчук ІВ. Формування математичної компетентності як одного із завдань освітньої реформи. В: Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи. Професійний розвиток педагога. Матеріали Всеукр. наук.-прак. інтернет-конф. Рівне; 2019, с. 46–9.

164. Когут Ю. Руховий режим і фізичний стан дітей 6–7 років, які навчаються у школах різного типу [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2006. 20с.

165. Кожедуб ТГ. Інноваційна технологія теоретичної підготовки у фізичному вихованні учнів середньої школи [автореферат]. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту; 2014. 21 с.
166. Козетов П. Формування оптимальної структури координаційних здібностей у школярів 7–9 років [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2001. 20 с.
167. Козленко ОН. Повышение эффективности физического воспитания младших школьников на основе формирования у них стремления к физическому совершенствованию [автореферат]. Киев: Киев. гос. ин-т физ. культуры; 1992. 23 с.
168. Колесник С, Белікова Н. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи методами активного навчання. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2022;1(57):17–23. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-01-17-23>.
169. Комінарець ТВ. Актуальність реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі сучасної початкової школи. В: Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон; 2018, с. 65–70.
170. Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи. Фізична культура. 1–11 класи. Київ: Освіта; 1993. 54 с.
171. Конох АП. Профілактика травматизму у молодших школярів засобами фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту; 2000. 19 с.
172. Концепція «Нова українська школа» [Інтернет]. 2016. [цитовано 2019 Квітень 15]. Доступно: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
173. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Інтернет]. 2016 [цитовано 2019 Квітень 15]. Доступно: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016>.
174. Концепція профільного навчання в старшій школі: лист МОН України від 30.05.2003 р. № 1/9-273.

175. Коритнюк РС, Ніженківська ІВ, Кисельова ОГ, Косяченко КЛ, Давтян ЛЛ. Принципи і методологія сучасної андрагогічної моделі навчання дорослих. В: Зб. наук. пр. співробітників НМАПО ім. Л. Л. Шупика. Київ; 2018;29, с. 59–69.

176. Королянчук А, Мосейчук Ю. Сучасні погляди щодо організації освітнього процесу для фахівців фізичної культури та спорту. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. Івано-Франківськ. 2023;40:43–6.

177. Костікова П. Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. В: Єрмаков СС, редактор. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Наук. моногр. Харків; 2008;8, с. 79–83.

178. Коханець ПП. Формування фізичних і вольових здібностей у дітей молодшого шкільного віку в процесі спрямованої фізичної підготовки [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2006. 20 с.

179. Кремень ВГ, редактор. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Київ: Педагогічна думка; 2016. 448 с.

180. Криштанович СВ. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту: теорія та методика: монографія. Дрогобич: Трек-ЛТД; 2020. 462 с.

181. Кругляк ОЯ. Реалізація міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання учнів початкових класів: уроки фізичної культури. Позаурочні заняття. Міжпредметні зв'язки: посіб.-практ. Тернопіль: Підручники і посібники; 2005. 120 с.

182. Круцевич Т, Пангелова Н, Москаленко Н. Фізичне виховання у закладах освіти: сучасний стан і реалії сьогодення. Спортивний вісник Придніпров'я. 2023;1:67–77. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-067.

183. Круцевич ТЮ, Пангелова НЄ. Предмет і зміст теорії і методики фізичного виховання. В: Теорія і методика фізичного виховання: підручник. Київ: Олімпійська література; 2017. Том 1, с. 13–38.

184. Круцевич ТЮ, редактор. Теорія і методика фізичного виховання. Київ: Олімпійська література; 2008. Том 2. 368 с.
185. Круцевич ТЮ, редактор. Теорія і методика фізичного виховання: підручник. Київ: Олімпійська література; 2008. Том. 1. 392 с.
186. Круцевич ТЮ. Концептуальні засади удосконалення програм з фізичної культури у закладах загальної середньої освіти. Міжнар. наук.-прак. конф. «Основні напрямки фізичної культури, спорту та ерготерапії». Дніпро; 2021.
187. Круцевич ТЮ. Управління фізичним станом підлітків у системі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2000. 43 с.
188. Кузнецова ЛІ. Рухливі ігри як основний засіб адаптивного фізичного виховання молодших школярів з відхиленнями розумового розвитку [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2015. 19 с.
189. Кузнецова ОВ. Інновації в дошкільній освіті в контексті євроінтеграційних змін. В: Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи. Зб. матеріалів Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф. Херсон: Борисфен-про; 2019, с. 72–6.
190. Кузьменко Ю. Розвиток координаційних здібностей школярів середніх класів з урахуванням функціонального стану сенсорних функцій [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2013. 20 с.
191. Кузьменко ОО. Сучасний стан державного управління фізичною культурою й спортом в Україні та Європі. Держава та регіони. 2011;3:36–41.
192. Курнишев ЮА, Кожокар МВ, Мосейчук ЮЮ. Показники професійного саморозвитку майбутнього вчителя фізичної культури. В: Радкевич ВО, редактор. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Серія: Професійна педагогіка. Зб. наук. пр. Київ; 2018;16, с. 122–8.
193. Курнишев ЮА, Мосейчук ЮЮ, Кожокар МВ, Ківерник ОВ. Системний підхід до проблеми підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Інноваційна педагогіка. 2019;10;2:126–9.

194. Куц ОС. Організаційно-методичні основи фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами, які проживають за умов підвищеної радіоактивності [автореферат]. Київ: Укр. держ. ун-т фіз. виховання і спорту; 1997. 40 с.

195. Кушнерчук П. Використання танцювальних вправ на уроках фізичної культури в 5-х класах як засобу різнобічного розвитку учнів [автореферат]. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2012. 21 с.

196. Кушнір ВВ. Підвищення психофізичного стану дітей молодшого шкільного віку засобами настільного тенісу [автореферат]. Івано-Франківськ: ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2016. 19 с.

197. Лазаренко МГ. Формування рухових умінь і навичок старшокласників у процесі лижної підготовки [автореферат]. Чернігів: Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; 2015. 20 с.

198. Левків ВІ. Використання засобів української народної фізичної культури у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 1998. 16 с.

199. Леонова АО, Давидова ВП, Новачук ОО. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України: навч.-метод. посіб. Київ: ДПА України; 2007. 390 с.

200. Лесько ОМ. Організаційно-методичні основи використання рухливих ігор у фізичному вихованні молодших школярів із затримкою психічного розвитку [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2004. 20 с.

201. Лещак ОМ. Корекція фізичного стану і соматичного здоров'я школярів в умовах літнього дитячого оздоровчого закладу [автореферат]. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2012. 20 с.

202. Лимар ТО. Підготовка вчителя Нової української школи: сучасний стан і перспективи. Дидаскал. 2020;20:174–6.

203. Лисак ІВ. Потребово-мотиваційний підхід до формування програм фізичної культури для учнів середніх класів [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2013. 19 с.

204. Лисенко Л, Багінська О, Воєділова О. Характеристика предмету роботи вчителя фізичної культури у контексті реалізації концепції «Нової української школи». В: Вісник Чернів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Чернігів; 2018;155:127–32.

205. Лисенко ЛЛ, Воєділова ОМ, Вітченко АМ, Порядіна ВВ. Особливості педагогічної діяльності вчителів фізичної культури в роботі з учнями початкової школи. В: Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту. Матеріали XI Міжнар. наук. конф. пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна; 18–19 жовтня 2018 р. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка; 2018, с. 21–3.

206. Литвин ОТ. Історичні передумови і теоретико-методологічні основи сучасної системи фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2008. 20 с.

207. Литньова Т. Періодизація історії розвитку змісту загальної середньої освіти (30-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.). Історико-педагогічний альманах. 2010;2:68–72.

208. Лобова ОВ. Розбудова Нової української школи: позитиви і проблеми. Scientific Journal Virtus. 2017;19:82–4.

209. Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досліджень учнів у шкільній освіті країн Європейського Союзу. Порівняльно-педагогічні студії. 2009;2:107–14. DOI : [10.31499/2306-5532.2.2009.18073](https://doi.org/10.31499/2306-5532.2.2009.18073).

210. Локшина ОІ. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу. Педагогіка і психологія. 2007;1:131–42.

211. Лукоянова КВ. Оцінка і корекція фізичного розвитку підлітків 13–14 років засобами українського рукопашу "Спас" [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2012. 18 с.

212. Ляшенко ОІ, Максименко СД, Топузов ОМ, та ін. Про зміст загальної середньої освіти: наук.-аналіт. доп. Київ: НАПН України; 2015. 118 с.

213. Ляшенко ОІ. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти. В: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун.-ту ім. Івана Огієнка. Серія педагогічна. Кам'янець-Подільський; 2016;22, с. 39–42.

214. Максименко ЛМ. Використання засобів флорболу у процесі фізичного виховання дітей 5–6 років [автореферат]. Дніпро: Придніпров. держ. акад. фіз. культури і спорту; 2019. 27 с.

215. Максимів ГЗ. Технологія навчання гри в баскетбол учнів загальноосвітньої школи [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2007. 20 с.

216. Максимчук Б. Досвід організації фізичного молодших школярів в Україні та країнах близького і далекого зарубіжжя. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2008;12;2, с. 131–6.

217. Маленюк ТВ. Оцінка індивідуальних можливостей моторно обдарованих хлопчиків 10–13 років [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2001. 20 с.

218. Малієнко ЮБ. Ключові компетентності як інтегративний показник Нової української школи. В: Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування освітньої галузі: з досвіду впровадження ідей Нової української школи. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.; 10 червня 2020 р. Херсон: Херсонська акад. неперервної освіти; 2020, с. 140–1.

219. Мамешина МА. Диференціація змісту навчальних занять з фізичного виховання учнів 7–9 класів з урахуванням показників фізичного здоров'я та фізичної підготовленості [автореферат]. Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського; 2020. 23 с.

220. Мандюк АБ. Теоретико-методичні основи формування культури вільного часу школярів з використанням різних форм рухової активності [автореферат]. Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського; 2021. 40 с.

221. Маринич ВЛ. Інноваційні підходи в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2014. 23 с.

222. Марущенко ОА. Становлення інноваційної освіти в Україні [дисертація]. Харків: Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна; 2004.

223. Марченко ОЮ. Теоретико-методологічні основи гендерного підходу до формування аксіологічної значущості фізичної культури у школярів [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2019. 45 с.

224. Марченко СІ. Умови ефективного розвитку рухових здібностей у школярів молодших класів засобами рухливих ігор [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2008. 20 с.

225. Масляк І. Шляхи вдосконалення змісту уроків фізичної культури у школярів молодших класів. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2006;10;1, с. 44–50.

226. Масляк ІІІ. Зміна рівня фізичної підготовленості молодших школярів під впливом спеціальних вправ, спрямованих на покращення функціонального стану аналізаторів [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2007. 22 с.

227. Мерзлікіна ОА. Корекція фізичних вад підлітків 15–17 років з церебральним паралічем засобами фізичного виховання [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2002. 20 с.

228. Микитин ЛМ. Корекція показників фізичного розвитку учнів старшого шкільного віку гірських шкіл Карпатського регіону засобами фізичної культури [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2013. 20 с.

229. Мисів ВМ. Технологія оптимізації фізичного стану учнів ліцею з посиленою військовою-фізичною підготовкою [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2006. 20 с.

230. Мисів ЛВ. Особливості законодавства України щодо діяльності органів державного управління у сфері формування та розвитку духовних цінностей українського суспільства. Вісник НАДУ. 2005;3:451–5.

231. Митчик ОП. Індивідуалізація фізичного виховання підлітків у загальноосвітній школі [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2002. 19 с.

232. Михайленко РІ. Дерматогліфічні ознаки, як прогностичні маркери фізичної працездатності школярів різних вікових груп [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2007. 17 с.

233. Михальчук АД. Диференційована оцінка фізичної підготовленості молодших школярів, віднесених до різних медичних груп в процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2021. 25 с.

234. Михно ЛС. Фізичне виховання молодших школярів на основі застосування засобів йога-аеробіки [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2017. 23 с.

235. Мірошніченко ВМ. Застосування фізичних тренувань різного спрямування для вдосконалення фізичного здоров'я дівчат з урахуванням соматотипу [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2008. 19 с.

236. Міщенко ОВ. Реалізація міжпредметних зв'язків у фізичному вихованні молодших школярів [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2002. 16 с.

237. Моїсєєв СО, Гузар ВМ, Свирида ВС. Нова фізична культура у вимірах інновацій. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти. 2021;91–4.

238. Моїсєєв СО, Гузар ВМ, Шалар ОГ. Концептуальні засади розвитку предметних компетентностей учнів 1–4 класів на уроках фізичної культури в новій українській школі. Педагогічний альманах. 2019;43:45–56.

239. Моїсєєв СО. Розвиток педагогічної майстерності вчителя фізичної культури у вимірах фахових конкурсів: навч.-метод. посіб. Херсон: Херсонська академія неперервної освіти; 2018. 193 с.

240. Моїсєєв СО. Самопрезентація професійної компетентності вчителя фізичної культури. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. 2014;2(11):48–50.

241. Моїсєєв СО, Потеряйко СМ. Ризики та можливості компетентнісно орієнтованого фізичного виховання учнів Нової української школи. В: Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і одноборств у вищих навчальних закладах. Зб. наук. пр. Харків; 2019;2, с. 101–5.

242. Молнар МВ. Формування програмно-методичного забезпечення фізичного виховання у молодшій школі з урахуванням регіонального компоненту

освіти (на прикладі Закарпатської області) [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 20 с.

243. Мосейчук ЮЮ, Курнишев ЮА. Педагогічні умови адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти. Інноваційна педагогіка. 2020;22;4:145–9.

244. Мосейчук ЮЮ, Сас ММ, Шандор АА. Психолого-педагогічні засади формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. Молодий вчений. 2018;3.3(55.3):100–4.

245. Мосейчук ЮЮ, Цибанюк ОО. Європейський досвід підготовки вчителя фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис. НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2022;6 (151) 22, с. 102–5.

246. Мосейчук ЮЮ, Якоб МР, Мороз ОО. Сформованість інформаційно-пізнавального компоненту культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури та шляхи його вдосконалення. В: Педагогічний дискурс. Зб. наук. пр. Хмельницький: ХГПА; 2019;26, с. 7–13.

247. Мосейчук ЮЮ. Теоретико-методологічні основи формування культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури: монографія. Чернівці: Місто; 2018. 436 с.

248. Мосейчук ЛВ. Формування комплексної системи навчально-тренувальних завдань у фізичному вихованні школярів (на прикладі підлітків 13–14 років) [автореферат]. Львів: Львів. держ. ін-т фіз. культури; 2004. 23 с.

249. Москаленко Н, Круцевич Т, Пангелова Н, Теоретичні аспекти проблем контролю та оцінки навчальних досягнень школярів з фізичної культури. Спортивний вісник Придніпров'я. 2021;2:101–10. DOI: 10.32540/2071-1476-2021-2-101.

250. Москаленко Н. Інноваційна діяльність у фізичному вихованні загальноосвітніх навчальних закладів. В: Фізичне виховання, спорт і культура

здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк; 2015;4, с. 35–8.

251. Москаленко НВ, Сороколіт НС, Турчик ІХ. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи «Нова українська школа». В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2019;5(113)19, с. 223–8.

252. Москаленко НВ, Борисова ЮЮ, Сидорчук ТВ, Лядська ОЮ. Інформаційні технології у фізичному вихованні: навч. посіб. Дніпропетровськ: Інновація; 2014. 128 с.

253. Москаленко НВ, Власюк ОО, Степанова ІВ, Шиян ОВ. Інноваційні технології у фізичному вихованні школярів: навч. посіб. Дніпропетровськ: Інновація; 2011. 238 с.

254. Москаленко НВ, Кожедуб ТГ. Інноваційні підходи до теоретичної підготовки у фізичному вихованні: навч. посіб. Дніпропетровськ; 2015. 108 с.

255. Москаленко НВ, Сидорчук ТВ, Решетилова ВМ, Яковенко АВ. Інновації у фізичному вихованні в закладах загальної середньої освіти: навч. посіб. Дніпро; 2022. 75 с.

256. Москаленко НВ, Яковенко АВ. Національні стандарти фізичного виховання школярів США. В: Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2019;3(111), с. 97–101.

257. Москаленко НВ. Диференційований розвиток рухових якостей дівчаток молодшого шкільного віку в урочних формах занять [автореферат]. Київ: Київ. держ. ін-т фіз. культури; 1993. 23 с.

258. Москаленко НВ. Науково-теоретичні основи інноваційних технологій у фізичному вихованні. Спортивний вісник Придніпров'я. 2015;2:124–8.

259. Москаленко НВ. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фізичного виховання і спорту; 2009. 42 с.

260. Москаленко НВ. Фізичне виховання молодших школярів: монографія Дніпропетровськ: Інновація; 2007. 252 с.

261. Мулик КВ. Методична система використання спортивно-оздоровчого туризму в процесі фізичного виховання школярів і студентів [автореферат]. Чернігів: Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; 2016. 42 с.

262. Навроцький Е. М. Програмування засобів і методів фізичного виховання юнаків 16–17 років, які проживають на території радіаційного забруднення [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 20 с.

263. Назаркевич ЛІ. Структура і зміст фізкультурно-оздоровчих занять з плавання для дітей молодшого дошкільного віку [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2018. 18 с.

264. Нападій АП. Періодизація фізичної підготовки школярів протягом року в умовах навчального процесу [автореферат]. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту; 2015. 20 с.

265. Нестеров АВ, Артеменко ВВ, Мілаєв ОІ. Сучасний стан готовності вчителів фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності. В: Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт. Зб. наук. пр. Запоріжжя; 2016;2, с. 38–46.

266. Неворова ОВ. Особливості реакції серцево-судинної системи на фізичне навантаження у дітей молодшого шкільного віку з різними властивостями нервових процесів [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2010. 20 с.

267. Нікітіна О. Сучасні підходи до формування повноцінної навчальної діяльності в умовах компетенізації початкової освіти. В: Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Серія : Педагогічні науки. 2012;103. С. 223–30.

268. Нова українська школа. Концептуальні засади [Інтернет]. 2016 [цитовано 2018 Грудень 22]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

269. Носко МО, Гаркуша СВ, Воєділова ОМ, Разумейко НС, Багінська ОВ. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Чернігів; 2018;156, с. 88–93.

270. Носова НЛ. Контроль просторової організації тіла школярів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2008. 19 с.

271. Овчарук О. Компетентності як ключ оновлення змісту освіти. В: Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. Київ: К.І.С.; 2003, с. 13–42.

272. Овчарук ОВ. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С.; 2004. 112 с.

273. Огієнко НГ. Система оцінки рухової обдарованості хлопчиків 7–10 років [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2001. 20 с.

274. Огніста КМ. Педагогічні умови формування фізичної культури першокласників [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2003. 22 с.

275. Олійник МО. Теоретичні і методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту; 2000. 18 с.

276. Оліяр МБ. Розвиток психомоторики 12–15-річних школярів з вадами слуху у процесі фізичного виховання [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2012. 19 с.

277. Омельченко ТГ. Корекція донозологічних станів організму дітей молодшого шкільного віку в процесі фізкультурно-оздоровчих занять [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2013. 20 с.

278. Онищук СО. Впровадження концепції Нової української школи на уроках фізичної культури. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи. Зб. наук. пр. Київ; 2019;72(2):83–7. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.17>

279. Операйло СІ, Єрмолова ВМ, Іванова ЛІ, упорядники. Книга вчителя фізичної культури: довід.-метод. вид. Харків: Торсінг Плюс; 2006. 560 с.
280. Основи здоров'я і фізична культура: навчальна програма для учнів 1–11 класів загальноосвіт. Навч. закладів. Київ; 2001. 98 с.
281. Отравенко ОВ. Компетентнісний підхід як складова частина якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти. Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. 2018;4(318):21–9.
282. Офіційний веб-сайт Міністерства молоді та спорту України. Реформа спортивної сфери [Інтернет]. 2014. [цитовано 2018 Травень 19]. Доступно: <http://www.dsmsu.gov.ua>.
283. Павленко ВО. Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури в умовах реформування середньої освіти. В: Основи побудови тренувального процесу в циклічних видах спорту. Зб. наук. пр. Київ; 2017, с. 178–83.
284. Павлова Ю. Оздоровчо-рекреаційні технології та якість життя людини. Львів: ЛДУФК; 2016. 356 с.
285. Павлова ЮО. Теоретико-методичні засади забезпечення якості життя різних груп населення з використанням оздоровчо-рекреаційних технологій [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2016. 40 с.
286. Пальчук МБ. Контроль фізичного розвитку учнів при переході з середньої до старшої школи в умовах навчального процесу з фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2014. 20 с.
287. Панасюк ОМ. Нова українська школа як платформа формування ключових компетентностей молодшого школяра. В: Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи. Професійний розвиток педагога. Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Рівне; 2019, с. 95–7.
288. Пангелова Н, Власова С. Зарубіжний досвід організації фізичного виховання в загальноосвітніх школах. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017;1:215–21.

289. Пангелова Н, Москаленко Д. Сучасні підходи щодо формування особистої фізичної культури підлітків 14–15 років. Спортивний вісник Придніпров'я. 2023;1:119–28. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-119.

290. Пангелова Н, Пангелов Б, Рубан В. Педагогічні умови оптимізації фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями початкових класів сільської школи. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019;3:137–49.

291. Пангелова Н, Рубан В, Женьцянь С. Особливості організації і проведення уроків фізичної культури з учнями початкових класів сільської школи: колект. моногр. Переяслав: Домбровська Я.М.; 2020, с. 258–71.

292. Пангелова Н, Танєв П. Сутність профільного навчання за спортивним напрямом у школах зарубіжних країн. Молодий вчений. 2019;4.1(68.1):69–72.

293. Пантік ВВ. Формування мотивації до занять фізичними вправами дівчат 11–15 років, які проживають на території радіаційного забруднення [автореферат]. Луцьк: Волинський держ. ун-т імені Лесі Українки; 2000. 20 с.

294. Папіжук ВО. Реформування змісту загальної середньої освіти у Франції [автореферат]. Житомир; 2011. 20 с.

295. Паращенко ЛІ. Вдосконалення організації педагогічної діяльності інноваційного навчального закладу за вимогами компетентнісного підходу. В: 36. наук. пр. Херсон. держ. ун-ту. Херсон; 2004;36, с. 115–8.

296. Паращенко ЛІ. Жити і вчитися в Україні: практ.-орієнт. посіб. Київ: Веселка; 2000. 178 с.

297. Петренко ГК. Розвиток координаційних здібностей учнів 5–6 класів у процесі навчання [автореферат]. Рівне: Рівнен. держ. гуманіт. ун-т; 2002. 19 с.

298. Петрина ЛА. Удосконалення методики проведення занять аеробікою з дівчатами старшого шкільного віку [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2014. 20 с.

299. Петрина РЛ. Формування відчуття ритму у дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т імені Лесі Українки; 2000. 16 с.

300. Петрович ВВ. Корекція сагітального профілю постави дітей молодшого шкільного віку засобами фітбол-гімнастики [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2007. 20 с.

301. Подгорна ВВ, Дроздова КВ. Особливості діяльності вчителя фізичної культури в умовах Нової української школи. В: Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Чернігів; 2019;1 (157), с. 147–51. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.2622476>.

302. Пометун ОІ. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. В: Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С.; 2004, с. 16–25.

303. Помещикова ІІ. Зміни рухової підготовленості та просторової орієнтації учнів із фізичними вадами під впливом вправ та ігор з м'ячем [автореферат]. Харків: Харк. держ. акад. фіз. культури; 2010. 22 с.

304. Потапова ОВ. Ефективність комплексного використання засобів рухливих ігор у підвищенні фізичного стану дітей молодшого шкільного віку з девіантною поведінкою [автореферат]. Дніпро; 2021. 24 с.

305. Приймак СГ. Моделювання параметрів фізичної підготовленості підлітків у процесі фізичного виховання [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2003. 20 с.

306. Присяжнюк СІ. Розвиток фізичних якостей учнів початкових класів загальноосвітньої школи [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2001. 17 с.

307. Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України: постанова Кабінету Міністрів України від 15.01.1996 р. № 80.

308. Про Національну доктрину розвитку освіти: указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002.

309. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова КМУ від 30.09.2020 р. № 898.

310. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87.

311. Про затвердження Концепції профільного навчання: рішення колегії Міносвіти і науки України від 25.09.2003 № 10/12-2.

312. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання 1–4 класів закладів загальної середньої освіти: наказ МОН України від 13.07.2021 р. № 813.

313. Про затвердження Типових освітніх програм закладів загальної середньої освіти: наказ МОН України від 12.08.2022 р. № 743-22.

314. Про затвердження Типової освітньої програми 5–9 класи закладів загальної середньої освіти: наказ МОН України від 19.02.2021 р. № 235.

315. Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти: наказ МОН України від 15.01.2018 р. № 36.

316. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році: лист МОН України від 19.08.2022 р. № 1/9530-22.

317. Про концепцію фізичного виховання в системі освіти України: рішення колегії МОН України від 23.04.1997 р. № 7/6-18.

318. Про модельні навчальні програми „Фізична культура. 5–6 класи” для закладів загальної середньої освіти»: наказ МОН України від 17.08.2022 р. № 752.

319. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII.

320. Про освіту: Закон України. Редакція від 21.11.2021 р. № 2145-VIII.

321. Про оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класах НУШ: наказ МОН України від 01.04.2022 р. № 289.

322. Про порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800.

323. Про створення робочих груп із розроблення навчальних програм для Нової української школи: наказ МОНУ від 16.08.2017 р. № 1182.

324. Про Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України. Редакція від 16.09.2014 р. № 1678-VII.

325. Про фізичну культуру і спорт: постанова Верховної ради від 24.12.93 р. № 3809-XII.

326. Про Цільову комплексну програму «Фізичне виховання – здоров'я нації»: Указ Президента України від 01.09.1998 р. № 963/98.

327. Прозар МВ. Педагогічні умови покращення фізичного стану учнів 4–5 класів засобами спортивних ігор [автореферат]. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2012. 20 с.

328. Проскуров ЄМ. Формування соматичного здоров'я і розумової працездатності у школярів 5–6 класів на уроках фізичної культури [автореферат]. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; 2020. 22 с.

329. Протасова НГ, редактор. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект: навч.-наук. вид. Київ; Львів: НАДУ; 2012. 456 с.

330. Проценко А. Особливості формування професійної компетентності у майбутніх учителів фізичної культури. В: Науковий вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту Серія: Педагогіка. Зб. наук. пр. Мелітополь; 2017;28;1(18), с. 183–90.

331. Проценко АА. Система професійної підготовки сучасного вчителя фізичної культури. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Чернігів; 2017;143, с. 86–90.

332. Пустовалов ВО. Фізична підготовленість учнів середнього шкільного віку з різним рівнем фізичного розвитку та властивостей нейродинамічних функцій [автореферат]. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту; 2009. 20 с.

333. Раєвська ІМ. Розвиток дослідницьких умінь педагога – один із чинників успішного здійснення освітніх реформ. В: Підготовка сучасного педагога

дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи. Зб. матеріалів Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф. Херсон; 2018, с. 76–9.

334. Реформа освіти і науки. Сайт Кабінету Міністрів України [Інтернет]. 2020 [цитовано 2021 Липень 13]. Доступно: .

335. Рибалко ЛМ. Упровадження інноваційних підходів до навчання – шлях модернізації змісту освіти. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2016;31:3–13.

336. Рибалко П. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до подальшої фахової діяльності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019;9(93): 235–44. DOI <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2019.09/235-244>.

337. Ричок ТМ. Корекція показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2018. 20 с.

338. Розпутняк БД. Рациональне співвідношення вправ оздоровчого спрямування у фізичному вихованні школярів 15–17 років, які проживають в радіаційно-забрудненій місцевості, на уроках фізичної культури [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 20 с.

339. Романчук ОВ, Данилевич МВ. Теоретичні основи формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2019;1(45):14–21. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2019-01-14-21>.

340. Романюк ВП. Комплексна оцінка впливу занять футболом в умовах різних рухових режимів на морфофункціональний розвиток школярів 11–17 років [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2007. 19 с.

341. Ротерс Т. Методологічні засади фізичного виховання школярів. В: Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк; 2012;4(20), с. 180–4.

342. Роцін ІГ. Законодавча база фізичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл України. В: Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Зб. наук. пр. Запоріжжя; 2015;44(97), с. 380–9.

343. Рубан ВЮ. Організаційно-методичні засади оптимізації процесу фізичного виховання учнів початкових класів в умовах сільської загальноосвітньої школи [автореферат]. Дніпро: Придніпр. держ. акад. фіз. культури і спорту; 2018. 22 с.

344. Рышковский В. Принципы проектирования региональной и локальной систем организации физического воспитания школьников [автореферат]. Киев: Нац. ун-т физ. воспитания и спорта Украины; 2002. 32 с.

345. Рядова ЛЮ. Удосконалення координаційних здібностей учнів з вадами зору на уроках фізичної культури з використанням сенсорноорієнтованих завдань [автореферат]. Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського; 2021. 26 с.

346. Савлюк СП. Профілактика та корекція порушень просторової організації тіла дітей 6–10 років із деривацією сенсорних систем у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2018. 47 с.

347. Савченко ВА. Розвиток професійної майстерності вчителів фізичної культури в системі неперервної педагогічної освіти. В: Післядипломна освіта Дніпропетровщини: історія та виклики сьогодення. Матеріали Всеукр. наук.-прак. конф. з міжнар. участю. Дніпро; 2019, с. 265–8.

348. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. Рідна школа. 2011;8-9:4–8.

349. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. Рідна школа. 2014;4-5:12–6.

350. Савченко ОЯ. Досвід реформування української освіти: уроки і подальший поступ. Шлях освіти. 2010;3:2–6.

351. Савченко ОЯ. Компетентнісний підхід як ресурс інноваційного розвитку шкільної освіти. В: Науковий вісник Ізмаїльського держ. гуманіт. ун-ту. Зб. наук. пр. Ізмаїл; 2015;33, с. 161–7.

352. Савченко ОЯ. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. В: Овчарук ОВ, редактор. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Київ: К.І.С.; 2004, с. 34–52.

353. Саган ОВ. Нова українська школа як спроба реалізації нової освітньої парадигми. В: Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон; 2018, с. 20–2.

354. Саїнчук ММ. Формування ціннісних орієнтацій в сфері фізичної культури і спорту учнів старших класів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2012. 22 с.

355. Саїнчук ОМ. Програмування фізкультурно-оздоровчих занять скандинавською ходьбою у фізичному вихованні молодших школярів [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2015. 20 с.

356. Салман ХР. Оздоровча фізична культура хлопчиків 12–14 років у позаурочний час [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2006. 20 с.

357. Самсутіна НМ. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації освітньої програми в умовах Нової української школи. В: Наукові записки Бердян. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Бердянськ; 2019;3,с. 330–6.

358. Секція НУШ: компетентності для життя в XXI столітті [Інтернет]. 2018 [цитовано 2018 Листопад 21]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciya/serpneva-konferenciya-2018/sekciya-nush-kompetentnosti-dlya-zhittya-v-21-stolitti>.

359. Семаль НВ. Організація просвітницько-пропагандистської діяльності для залучення неповносправних до фізкультурно-спортивних занять [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2014. 20 с.

360. Сембрат СВ. Ігрове спрямування фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2003. 21 с.

361. Семенова Н, Сороколiт Н, Ханiкянц О. До проблеми організації освітнього процесу на уроках фізичної культури для дітей із особливими освітніми потребами (ОПП). Здоров'я, фізична терапія, фізична культура та педагогіка : колект. монографія. Старогард Гданські-Львів; 2022. с. 118–26.

362. Сергєєва Ю, Бахмет МЮ. Цінність інклюзивної освіти. В: Мiнєнко ГМ, редактор. Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу. Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф.; 12 грудня 2018 р. Лисичанськ: Лисич. пед. коледж Луганського нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; 2018, с. 194–6.

363. Сергієнко ВП. Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2020. 27 с.

364. Сергієнко КМ. Контроль та профілактика порушень опорно-ресорної функції стопи школярів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2003. 20 с.

365. Сивохоп ЕМ, Маріонда П, Ковач ША, Дудіцька СП. Сучасні аспекти підготовки фахівців з фізичного виховання: компетентність – сутність, зміст. В: Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 36. наук. пр. Ужгород; 2014;34, с. 181–3.

366. Сидорченко КМ. Оптимізація занять оздоровчої спрямованості у фізичному вихованні хлопчиків 11–14 років [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2009. 20 с.

367. Сидорчук Т, Анастасєєва З, Раковська І, Мохова І. Готовність вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності. Спортивний вісник Придніпров'я. 2020;1,407–7. DOI: <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-1-407>.

368. Синіговець ВІ. Побудова фізичних вправ вибіркового характеру в фізичному вихованні дітей, хворих на церебральний параліч [автореферат]. Київ: Укр. ДУФВіС; 1994. 19 с.

369. Сітовський АМ. Диференційований підхід у фізичному вихованні підлітків з різними темпами біологічного розвитку (на прикладі школярів 7-х класів) [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т. фіз. культури; 2008. 20 с.

370. Скалій ОВ. Комп'ютерні технології диференціації процесу фізичного виховання школярів (на прикладі навчання плавання) [автореферат]. Львів: ЛДФК; 2002. 24 с.

371. Скалій ТВ. Педагогічний контроль розвитку координаційних здібностей дітей і підлітків [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2006. 22 с.

372. Скальські Д. Концепція фізкультурної освіти в країнах Європейського Союзу [автореферат]. Суми: Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка; 2019. 47 с.

373. Слюсарчук ВВ. Програмування занять з покращення фізичного стану дітей 8–10 років у процесі фізичного виховання [автореферат]. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника; 2012. 20 с.

374. Соловей А, Чепіжак Д. Готовність фахівців з фізичного виховання до роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. В: Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Матеріали IV Всеук. інтер.-конф.; 29 січня 2021 р. Вінниця; 2021, с. 407–10.

375. Соловей АВ, Римар ОВ. Готовність до впровадження інклюзивної освіти в процес фізичного виховання загальноосвітніх шкіл м. Львова. В: Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту. Зб. наук. пр. Чернігів; 2018, с. 80–2.

376. Сороколів Н, Римар О, Боднарчук О. Порівняльний аналіз ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ в закладах загальної середньої освіти. Фізичне виховання, спорт та культура здоров'я в сучасному суспільстві. 2020;2(50):20–5. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2020-02-20-25>.

377. Сороколіт Н, Римар О, Соловей А. Становлення шкільного фізичного виховання в Україні в період незалежності. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018;2:135–9.

378. Сороколіт Н, Шиян О. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність»: фізична культура. Київ: Основа; 2018. 26 с.

379. Сороколіт Н. Впровадження варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури в учнів 8 класів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017;3:184–8.

380. Сороколіт Н. Готовність учителів фізичної культури до реалізації основних положень Нової української школи у фізичному вихованні. Спортивний вісник Придніпров'я. 2021;2:137–46. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2021-2-137>.

381. Сороколіт Н. Кадрове забезпечення фізичного виховання у початкових класах в закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі. Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. тез доп. Львів; 2020;24;4, с. 123–4.

382. Сороколіт Н. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні. In: Current issues of science and education. The XIV International Science Conference. Rome; 2021, p. 146–52.

383. Сороколіт Н. Можливість запровадження громадянських і соціальних компетентностей у фізичному вихованні. В: Зорій ЯБ, редактор. Фізична культура і спорт: досвід та перспективи. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.; 8–9 квітня 2021 р. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича; 2021, с. 129–32.

384. Сороколіт Н. Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019;3:167–74. [DOI: 10.32540/2071-1476-2019-3-167](https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-3-167).

385. Сороколіт Н. Обізнаність учителів фізичної культури зі стандартом початкової освіти Нової української школи. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2019;1(33):84–90.

386. Сороколіт Н. Рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. інтернет-конф. Луцьк; 2020, с. 6.

387. Сороколіт Н. Розвиток екологічної компетентності учнів на уроках фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.; 23 червня 2022 р. Луцьк; 2022, с. 71–2.

388. Сороколіт Н. Розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2022;2(58):22–8. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-22-28>.

389. Сороколіт НС, Лук'янченко МІ. Реалізація ключової компетентності «Навчання упродовж життя» у фізичному вихованні. В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023;5K(165), с. 127–30. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K\(165\).28](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K(165).28).

390. Сороколіт Н. Ставлення учителів фізичної культури до освітніх нововведень реформи «Нова українська школа». Спортивна наука України [Інтернет]. 2018;6(88):53–9. Доступно: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/852/821>.

391. Сороколіт НС, Матвійчук ТФ, Литвинець АІ, Соколовський ВМ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків «Інформаційно-комунікативні технології та спілкування у фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Aspirantura/Programa%20spekursu%20Informacijno-komunikativni%20texnologiji%20ta%20spilkuvannja%20u%20fizichnomu%20vixovan ni.pdf>.

392. Сороколіт НС, Павлова ЮО, Римар ОВ, Соловей АВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Інноваційні педагогічні технології у

фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021. Доступно:
<https://arc.ldufk.edu.ua/files/docs/Innovacijni%20pedagogichni%20texnologiji%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf>.

393. Сороколіт НС, Чопик РВ. Нормативно-програмне забезпечення фізичного в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023; 5К(165), с. 130–3. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K\(165\).29](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K(165).29).

394. Сороколіт НС. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні: навч. прогн. навчальної дисципліни, рівень вищої освіти – третій рівень, галузь знань 01 "Освіта/Педагогіка", спеціальність 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», спеціалізація 014.11 «Середня освіта (фізична культура)» [Інтернет]. 2021. Доступно:
https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/29767/1/%d0%9d%d0%9f_%d0%9a%d0%9f%d0%a4%d0%92_014_%d0%a1%d0%be%d1%80%d0%be%d0%ba%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82.pdf.

395. Сороколіт НС. Методичні прийоми формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів в процесі фізичного виховання. В: Актуальні питання фізичної культури, спорту та ергометрії. Зб. тез III Міжнар. наук.-спорт. конг. Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці; 2022, с. 36–8.

396. Сороколіт НС. Обґрунтування програми розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;7(138), с. 118–23. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7\(138\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7(138).25).

397. Сороколіт НС. Особливості кадрового забезпечення фізичного виховання в початковій школі в умовах реформування освіти. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Зб. наук. пр. Київ; 2021;3К(131)21, с. 381–5. [DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.3K\(131\).93](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3K(131).93).

398. Сороколіт НС. Порівняльний аналіз думки вчителів фізичної культури й учителів початкових класів щодо впровадження ключових компетентностей Нової української школи у фізичне виховання. *Інноваційна педагогіка*. 2020;22;4:69–73. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.14>.

399. Сороколіт НС. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи». [Інтернет]. 2020. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Navchal'na%20robota/Modernizacija%20shkilnogo%20fizichnogo%20vixovannja%20v%20umovax%20novoji%20ukrajinskoji%20shkoli%2011%2020.pdf>.

400. Сороколіт НС. Удосконалення фізичного виховання учнів 5–9 класів із застосуванням варіативних модулів навчальної програми [дисертація]. Львів: Львів. держ.ун-т фіз. культури; 2015. 255 с.

401. Сороколіт НС. Рівень поінформованості учителів фізичної культури зі стандартом фізкультурної освітньої галузі на сучасному етапі. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;4К(132), с. 173–8. DOI [10.31392/NPU-nc.series.15.2021.4K\(132\).39](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series.15.2021.4K(132).39).

402. Сороколіт НС. Удосконалення фізичного виховання учнів 5–9 класів із застосуванням варіативних модулів навчальної програми [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2015. 20 с.

403. Сороколіт НС. Формування ключової компетентності «інноваційність» у школярів засобами фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2022;48;2:91–4. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.17>.

404. Сороколіт НС. Шляхи впровадження математичної та інформаційно-комунікативної компетентностей у фізичне виховання школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2022;44;3:54–7. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.11>.

405. Сороколіт НС. Шляхи впровадження мовленнєвих компетентностей Нової української школи у фізичне виховання школярів. В: Науковий часопис

НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи. Зб. наук. пр. Київ; 2021;84(2), с. 79–3. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.17>.

406. Сотник ЖГ. Корекція функціонального стану школярів, що проживають в зонах радіаційного забруднення [автореферат]. Рівне: Рівненський держ. гуманіт. ун-т; 2002. 20 с.

407. Стандарт середньої та старшої школи (6–11 класи): постанова КМУ від 23.11.2011р. № 1392.

408. Степанова ІВ. Засоби степ-аеробіки в системі урочних занять з фізичної культури дівчат 13–14 років [автореферат]. Львів: ЛДУФК; 2007. 20 с.

409. Степанченко НІ. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах [автореферат]. Вінниця : Вінницьк. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського; 2017. 40 с.

410. Стефанишин МВ. Диференціація оцінювання фізичної підготовленості школярів 10–11 класів [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2017. 20 с.

411. Суворова ТІ. Система контролю фізичного стану дівчат 11–17 років у процесі фізичного виховання [автореферат]. Львів: ЛДЦФК; 2003. 20 с.

412. Сущенко ЛП. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: ЗДУ; 2003. 442 с.

413. Тарасенко ВР. Інноваційні методи в освіті як крок до Європейського простору. В: Інноваційні методи в науці, техніці та освіті. Зб. наук. пр. Харків [Інтернет]; 2020 [цитовано 2020 Жовтень 26];1, с. 269–71. Доступно: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/14_05_2020_1/pdf/97.pdf.

414. Тимочко-Волошин РІ. Вдосконалення фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини (на прикладі спеціальних медичних груп сільських шкіл) [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2018. 20 с.

415. Тітаренко АА. Програмування процесу розвитку силових здібностей у школярів молодших класів [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2014. 20 с.

416. Ткач ЮА. Ефективність застосування варіативного модуля спортивної боротьби у фізичному вихованні учнів старшого шкільного віку [автореферат]. Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського; 2021. 25 с.

417. Ткаченко СМ. Диференційований підхід на уроках фізичної культури з футболу з дівчатами середнього шкільного віку [автореферат]. Дніпро: Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту; 2017. 24 с.

418. Томенко ОА. Неспеціальна фізкультурна освіта учнівської молоді: теорія і методологія. Суми: МакДен; 2012. 276 с.

419. Троценко В. Організаційно-педагогічні засади формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Рідна школа. 2012;11:47–50.

420. Турчик І, Вацеба О, Бірюк С. Урок фізичної культури у системі початкової шкільної освіти Польщі. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2009;13;2, с. 187–91.

421. Турчик І, Козіброда Л. Проблеми та тенденції шкільного фізичного виховання за кордоном. В: Актуальні питання гуманітарних наук. Зб. наук. пр. Дрогобич; 2012;3, с. 195–203.

422. Турчик І, Сороколіт Н, Цюпак Б. Формування громадянських і соціальних компетентностей в учнів засобами фізичного виховання. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2020;1(121), с. 102–7. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1\(121\)20.20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1(121)20.20).

423. Турчик І. Шкільний спорт, як засіб соціалізації особистості (історико-педагогічний дискурс в контексті вивчення зарубіжних джерел). В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2016;9(79)16, с. 101–5.

424. Турчик ІХ. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Англії [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2005. 20 с.

425. Тюх ІА. Індивідуальні норми фізичної підготовленості молодших школярів у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ; 2009. 20 с.

426. Федоренко ЄО. Формування мотивації до спеціально організованої рухової активності старшокласників [автореферат]. Дніпропетровськ; Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури; 2012. 20 с.

427. Фізична культура в школі: навчальна програма для 5–9 класів загальноосвіт. навч. закладів. Київ: Літера ЛТД; 2018. 368 с.

428. Фролова НО. Особистісно зорієнтований підхід у фізичному вихованні молодших школярів [автореферат]. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова; 2003. 23 с.

429. Ханікянц ОВ, Римар ОВ, Семенова НВ. До проблеми формування толерантного середовища на уроках фізичної культури в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні. В: Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність. Матеріали ІІ Міжнар. наук. конф. Дніпро; 2020, с. 360–3.

430. Ханікянц ОВ, Сороколіт НС, Семенова ОВ. Стан та перспективи реалізації інклюзивної освіти у фізичному вихованні школярів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;6К(135)21, с. 186–93.

431. Харченко ЛЛ. Теоретико-методичні аспекти застосування ігрового методу фізичного виховання у розвитку психомоторики розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2004. 21 с.

432. Хлібкевич СБ. Сучасні тенденції підготовки вчителя фізичної культури в контексті компетентнісного підходу. В: Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф.; 23–24 квітня 2020 р. Полтава; 2020, с. 89–93.

433. Хмельницька ІВ. Комп'ютерні системи контролю моторики школярів 7–10 років з вадами слуху в програмуванні фізкультурних занять [автореферат]. Київ: НУФВіСУ; 2006. 20 с.

434. Ціпан ТС. Професійна компетентність сучасного вчителя. В: Інноватика у вихованні. Зб. наук. пр. Рівне: РДГУ; 2016;3, с. 174–81.

435. Цюпак ЮЮ. Педагогічні аспекти формування здорового способу життя у молодших школярів, які проживають в зоні підвищеної радіоактивності [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 19 с.

436. Чалій Л, Мамчур С. Структурні акценти готовності учителів фізичної культури до позакласної роботи. В: Вісник Кам'янець-Подільського національного університету. Серія: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський; 2020;16, с. 96–101. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2020-16.96-101>.

437. Черненко СО. Моделювання процесу навчання фізичних вправ школярів молодших класів [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2016. 20 с.

438. Чернер С. Досвід організації варіативного і профільного навчання. Завуч. 2002;16:5–6.

439. Чернілевський ДВ. Методологія наукової діяльності: навч. посіб. Київ: Видавництво Університету «Україна»; 2008. 478 с.

440. Чижик ВВ. Особливості фізичної працездатності підлітків (14–15 років), які проживають на радіоактивно забруднених територіях [автореферат]. Харків: Харків. держ. мед. ун-т; 1996. 23 с.

441. Чижик ТГ. Організаційно-педагогічні засади фізичної підготовки молодших школярів (1947–1991 рр.) [автореферат]. Тернопіль: Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка; 2018. 17 с.

442. Чорнобай ІМ. Вплив валеологічних знань і вмінь на якісні показники фізичної культури молодших школярів [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 19 с.

443. Чухловіна ВВ. Корекція рухових порушень у дітей молодшого шкільного віку зі спастичними формами церебрального паралічу в процесі фізичного виховання [автореферат]. Дніпро: Придніп. держ. акад. фіз. культури і спорту; 2018. 19 с.

444. Шандригось ВІ. Комп'ютеризація праці вчителя фізичного виховання [автореферат]. Львів: ЛДФК; 2002. 24 с.

445. Швай ОД. Педагогічні аспекти управління руховою активністю молодших школярів [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки; 2000. 22 с.

446. Шевців УС. Технологія впровадження оздоровчих видів гімнастики у фізичне виховання старшокласниць (на прикладі шейпінгу) [автореферат]. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2009. 18 с.

447. Шептицький ДВ. Пропедевтична підготовка розумово відсталих дітей до оволодіння спортивними іграми [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2006. 19 с.

448. Шестерова ЛЄ. Вплив рівня активності сенсорних функцій на удосконалення рухових здібностей школярів середніх класів [автореферат]. Харків: ХДАФК; 2004. 20 с.

449. Шиян БМ, Вацеба ОМ. Теорія та методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан; 2008. 276 с.

450. Шиян БМ, Єдинак ГА, Петришин ЮВ. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Рута; 2012. 280 с.

451. Шиян БМ, Папуша ВГ, Приступа ЄН. Теорія фізичного виховання. Львів: ЛОНМІО; 1996. 220 с.

452. Шиян БМ, Папуша ВГ. Теорія фізичного виховання. Тернопіль: Збруч; 2000. 184 с.

453. Шиян ОВ. Обґрунтування змісту уроків фізичної культури з елементами бадмінтону для дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Київ: НУФВіСУ; 2004. 20 с.

454. Шиян ОІ, Шиян РБ. Здорова школа: аспекти управління: навч. посіб. Львів: ЛДУФК; 2012. 216 с.
455. Шиян ОІ. Державна політика з питань забезпечення здорового способу життя молоді: монографія. Львів: Львів. держ. ун-т фіз. культури; 2010. 295 с.
456. Шиян РБ, розробник. Типова освітня програма першого циклу початкової освіти. 1–2 клас. Затверджена МОН України 12.08.2022 № 743-22.
457. Юрченко ОА. Корекція порушень просторової організації тіла дітей молодшого шкільного віку з послабленим зором у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2013. 20 с.
458. Юхимук ВП. Організаційно-методичні основи олімпійської освіти учнів загальноосвітніх шкіл України [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2007. 20 с.
459. Якимчук АЯ. Готовність педагогів до змін в рамках реалізації концепції «Нова українська школа». В: Сойчук Р, Третяк О, Яковишина Т, редактори. Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи. Професійний розвиток педагога. Матеріали Всеук. наук.-прак. інтернет-конф. Рівне; 2019, с. 196–9.
460. Яковенко АВ. Організаційно-педагогічні умови трансформації системи фізичного виховання школярів у зарубіжних країнах (XX ст. – початок XXI ст.) [автореферат]. Дніпро: Придніп. держ. акад. фіз. культури і спорту; 2019. 28 с.
461. Ярій РО. Вплив занять футболом на морфо-функціональний статус дітей молодшого шкільного віку [автореферат]. Харків: Харків. держ. акад. фіз. культури; 2010. 20 с.
462. Ярова ОБ. Трансформація цілей початкової освіти в країнах Європейського Союзу на рубежі XX–XXI століть. В: Зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Херсон; 2015;67, с. 53–60.
463. A Curriculum for Excellence: The Curriculum Review Group. Edinburgh: Scottish Executive; 2004. 18 p.
464. Andreff W. Public and private sport financing in Europe: the impact of financial crisis. In: 84th Western Economic Association International Conference. Vancouver; 2009.

465. *Annali della Pubblica Istruzione*. 2000;3-4.
466. Asún S, Chivite MT, Romero MR. Perceptions of Professional Competences in Physical Education Teacher Education (PETE). *Motivation and Evaluation in Education from the Sustainability Perspective*. 2020;12(9):3812. <https://doi.org/10.3390/su12093812>.
467. *Attainment Targets 1998–2003: basic secondary education in the Netherlands*. Zoetermeer; 1998. 97 p.
468. Augskalne I, Garjane B. Formation of teachers' competences in further education. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2019;5, p. 15–25. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2019vol5.3885>.
469. Avalos B. Teacher professional development in teaching and teacher education over ten years. *Teaching and Teacher Education*, 2011;27(1):10–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.08.007>
470. Barber C, Torney-Purta J. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA): Civic Education Study of 1999. *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*; 2014. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_393
471. Barnett R. *The Limits of Competence: Knowledge, Higher Education and Society*. Buckingham: The Society for Research into Higher Education and Open University Press; 1994. 207 p.
472. Barrett M, Brunton-Smith I. Political and Civic Engagement and Participation: Towards an Integrative Perspective. *Journal of Civil Society*. 2014;10(1):5–28.
473. Barrett M, Zani B. *Political and Civic Engagement: Multidisciplinary perspectives*. London: Routledge; 2015. 584 p.
474. Barrett M. The PIDOP project: An overview. Guildford; 2012. 55 p.
475. Baskonus T, Çiris V. Describing the Competence Perception Levels of Physical Education and Sports Teachers in Integrative Practices: Kirsehir Province Example. *International Education Studies*. 2021;14;2:21–32. <https://doi.org/10.5539/ies.v14n2p21>.

476. Bodnar I, Petryshyn Yu, Solovei A, Rymar O, Lapychak I, Shevtsiv U, Ripak M, Yaroshyk M, Sorokolit N. Health complaints and well-being complaints among secondary school children. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016;16:905–9. [DOI:10.7752/jpes.2016.03142](https://doi.org/10.7752/jpes.2016.03142).
477. Bodnarchuk O, Rymar O, Solovey A, Malanchuk H. The interaction of school and family in physical education of first grade students. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018;18;2:1092–8. <https://doi.org/10.7752/jpes.2018.s2163>.
478. Briška I, Siliņa-Jasjukeviča G, Kalēja-Gasparoviča D. The concept of competence in the context of education reform in Latvia. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2019;2, p. 43–52. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2019vol2.3910>.
479. Burrows L. *Proposed Key Competencies and Health and Physical Education in the New Zealand Curriculum*. New Zealand; 2005. 22 p.
480. Cañadas L, Santos-Pastor ML, Castejón FJ. Physical Education Teachers' Competencies and Assessment in Professional Practice. *Apunts. Educación Física y Deportes*. 2019;139:33–41. DOI: [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.\(2020/1\).139.05](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.(2020/1).139.05).
481. *Compulsory school: Syllabuses. Förordning (SKOLFS 2000:135) om kursplaner för grundskolan*. Second ed. Stockholm; 2008. 103 p.
482. Corsi-Bunker A. *Guide to the education system in the United States. Primary and secondary education*. Minnesota; 2011. 4 p.
483. *Currícula Nacional do Ensino Básico. Competências Essenciais*. Lisboa; 2010. 227 p.
484. *Curriculum for Compulsory Schools (Lpo 94)*. Stockholm: Ministry of Education and Science; 1994. 18 p.
485. *Curriculum for the compulsory school system, the pre-school class and the leisure-time centre (Lpo 94)*. Stockholm; 2006. 21 p.
486. *Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundation (DeSeCo)*. Austria; 2001. 12 p.

487. Department for Education and Skills. Every child matters. Green paper. Presented to Parliament by the Chief Secretary to the Treasury by Command of Her Majesty, September 2003. Norwich: The Stationery Office; 2003. 112 p.

488. Department for Education and Skills. Five Year Strategy for Children and Learners. Presented to Parliament by the Secretary of State for Education and Skills by Command of Her Majesty. July 2004. London : Crown; 2004. 110 p.

489. Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy. Eurydice Report. 2011–2012. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency; 2012. 72 p.

490. Dezimone LM. Improving Impact Studies of Teachers' Professional Development: Toward Better Conceptualizations and Measures. *Education Researcher*. 2009;38(3):181–99. <https://doi.org/10.3102/0013189X08331140>.

491. Education and Skills: Investment for Reform. London: DfES; 2002. 36 p.

492. Ennis CD. Reimagining professional competence in physical education. *Motriz, Rio Claro*. 2013;19;4:662–72. <https://doi.org/10.1590/S1980-65742013000400001>.

493. Erdal D. Evaluation of Professional Personality Competence of Physical Education Teachers Working in Secondary Schools by Students. *Journal of Education and Training Studies*. 2016;4;2:60–6. <http://dx.doi.org/10.11114/jets.v4i2.1116>.

494. Escalié G, Recoules N, Chaliès S, Legrain P. Helping students build competences in physical education: theoretical proposals and illustrations. *Sport, Education and Society*. 2019;24:4:390–403. DOI: [10.1080/13573322.2017.1397507](https://doi.org/10.1080/13573322.2017.1397507).

495. European Commission/EACEA/Eurydice. Physical Education and Sport at School in Europe Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union; 2013.

496. Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe. Luxembourg; 2001.

497. Eurydice. El sistema educativo Español. Informe Nacional; 2001.

498. Francesco C, Coco D, Frattini G, Vago P, Andrea C. Effective teaching competences in Physical Education. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019;19;2:1806–13. <https://doi.org/10.7752/jpes.2019.s5265>
499. Hamilton RJ, Farruggia SF, Peterson ER, Carne S. Key Competencies in Secondary Schools: An Examination of the Factors Associated with Successful Implementation. *Teachers and Curriculum*. 2013;13:47–55.
500. Hardman K. An up-date on the status of physical education in schools worldwide: technical report for the World Health Organization. Geneva: World Health Organisation; 2003. 14 p.
501. Hardman K. The Situation of Physical Education in Schools: A European Perspective. *Human Movement*. 2008;9;1:5–18.
502. Hassandra M, Goudas M, Hatzigeorgiadis A, Theodorakis Y. A fair play intervention program in school Olympic education. *Eur J Psychology Educ*. 2007;22(2):99–114.
503. Hassandra M, Goudas M, Hatzigeorgiadis AT. Development of a questionnaire assessing fair play in elementary school physical education. *Athlitiki Psychol*. 2002;13:105–26.
504. Hautamäki J, Arinen P, Eronen S, et al. *Assessing Learning-to-Learn: a Framework*. Helsinki; 2002. 63 p.
505. Hardman K. Physical education in schools: a global perspective. *Kinesiology*. 2008;40(5):5–28.
506. Jevtić B, Dorić G, Milošević D. Developing social competencies of pupils through workshops in physical education classes. *Facta universitatis Series: Physical Education and Sport*. 2019;17;2:259–75. <https://doi.org/10.22190/FUPES190314025J>.
507. Key competences for lifelong learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Luxemburg; 2019. 20 p.
508. Key Competencies. A Developing concept in General Compulsory Education. Eurydice. – 2002. The Information network on Education in Europe. Brussels; 2002, p. 13–4.

509. Kirk D, Mazdonald D. Situated learning in Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education*; 1998;17(3):376–87.

510. KMK Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 02.07.1970 i. d. f. vom 06.05.1994.

511. Kompetencje kluczowe. Realizacja koncepcji na poziomie szkolnictwa obowiązkowego. Eurydice Sieć informacji o edukacji w Europie. Bruksela: Europejskie Biuro Eurydice; 2002. 183 p.

512. Konukman F. Reform in Physical Education Teacher Education (PETE): A Critical Inquiry for the Future. *International journal of Science Culture and Sport*. 2015;3(4):6–21. DOI: <https://doi.org/10.14486/IntJSCS449>.

513. Kougioumtzis K, Patriksson G, Strahlman O. Physical education teachers' professionalization: A review of occupational power and professional control. *European Physical Education Review*. 2011;17(1):111–29. DOI: <https://doi.org/10.1177/1356336X11402266>.

514. Kovač M, Sloan S, Starc G. Competencies in physical education teaching: Slovenian teachers' views and future perspectives. *European Physical Education Review*. 2008;14:299–323.

515. Kulik MV. Jak zachęcić dziecko (młodzież) do aktywności fizycznej i jak uczyć kompetencji kluczowych na lekcjach wychowania fizycznego (z wykorzystaniem zabaw i gier podwórkowych): prezentacja. Koszalinie; 2019. 38 s.

516. Little JW. Teachers' professional development in a climate of educational reform, systemic reform: Perspectives on personalizing education. *Educational Evaluation and Policy Analysis*. 1993;15(2):129–51.

517. McKenzie TL, Lounsbery MA. School physical education: The pill not taken. *American Journal of Lifestyle Medicine*. 2009;3(3):219–25.

518. Moskalenko N, Bodnar I, Sorokolit N, Rymar O, Solovey A. Analysis of Attitudes to educational reforms in Ukraine of Physical Education teachers and primary education teachers. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2020;2, p. 119–29. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol2.4846>.

519. Moving Together: Promoting psychosocial well-being through sport and physical activity Printed in Denmark by KLS Grafisk Hus. First edition. Berlin; 2014. 142 p.

520. Muji TH, Anung P, Kumaat NA. The Relationship of Professional Competence of Physical Education Sport and Health Teachers to the Implementation of the 2013 Curriculum of Physical Education, Sport and Health in Elementary Schools in Tambaksari District. *Britain International of Humanities and Social Sciences (BIOHS) Journal*. 2020;2(2):529–36. <https://doi.org/10.33258/biohs.v2i2.255>.

521. Murathan T, Özdemir K. Investigation of the Attitudes of Physical Education Teacher Candidates toward Teaching Profession and Sense of Competence in Terms of Some Variables. *Journal of Education and Learning*. 2017;6;4:229–38. <http://doi.org/10.5539/jel.v6n4p229>.

522. National Core Curriculum for Years 1 and 2 of Basic Education, National Board of Education. Helsinki; 2002.

523. National Guidelines: The Structure and Balance of the Curriculum – Guide for Teachers and Managers, Learning & Teaching Scotland; 2000.

524. Naul R. Concepts of Physical Education in Europe. In: Hardman K, edotors. *Physical Education: Deconstruction and Reconstruction*. Hofmann; 2003. 183 p.

525. Oxford English Dictionary [Internet]. 2018 [cited 2018 Jan. 21]. Available from: <https://www.oed.com>.

526. Pavlova Iu. Ukrainian translation, culture adaptation and validation of Fair Play questionnaire in physical education for assessing social skills of children and adolescents. In: *Quality of Life in Interdisiplinary Approach: Book of Abstracts*. Kochcice; 2019, p. 52.

527. Perrenoud P. *Construire des compétences dès l'école. Pratiques et enjeux pédagogiques*. Paris: ESF éditeur; 1997.

528. Pignato S, Coppola R, Manzo G. Comparative evaluation of models for teaching physical education. *Formazione & Insegnamento*. 2017;14(1): 133–46.

529. Płatos B. Najważniejsze kompetencje uczniów i ich miejsce w systemach edukacji. *Języki Obce w Szkole*. 2013;1:12–5.

530. Prontenko K, Bloshchynskiy I, Grihan G, Zhukovskiy Y, Yavorska T, Tkachenko P, Dzenzeliuk D, Dovgan N, Bezpaliy S, Andreychuk V. Formation of Readiness of Future Physical Culture Teachers for Professional Activity. *Universal Journal of Educational Research*. 2019;7(9):1860–8. DOI:<https://doi.org/10.13189/ujer.2019.070903>.

531. Raven J, Stephenson J. *Competence in the Learning Society*. New York: Peter Lang; 2001, 538 p.

532. Ruiz-Ordóñez Y, Salcedo-Mateu A, Turbi-Pinazo ÁM, Novella-García C, Moret-Tatay C. CASD-14: A questionnaire on civic attitudes and sustainable development values for service-learning in early adolescents. *Sustainability*. 2020;12(10):4056.

533. Rymar O, Solovey A, Sorokolit N, Shevtsiv U, Matviiv V. Tools for children fitness in the physical education of primary school pupils. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2020;3, p. 540–51. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol3.4852>.

534. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Khanikiants O, Malanchuk H, Petryna R. The Effectiveness of Implementation of Crossfit Tools in the Process of Physical Education of High School Pupils. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2022;1, p. 497–09. <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6809>.

535. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Yaroshyk M, Khanikiants O. The Effectiveness of Zumba Kids Implementation into Physical Education of Elementary School Pupils. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2021;2, p. 548–57. <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6187>.

536. Schulz W, Fraillon J, Ainley J, Losito B, Kerr D. *International civic and citizenship education study*. Amsterdam; 2008. 68 p.

537. Shuayb M, O'Donnell S. *Aims and Values in Primary Education: England and other Counties*. Primary Review Research Survey ½. Interim Report. Cambridge: The Primary Review; 2008. 38 p.

538. Sielatycki Mirosław. Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej <http://www.cen.uni.wroc.pl/Pliki/13.pdf>

539. Solovei A, Rymar O, Yaroshyk M, Sorokolit N. The current state and the peculiarities of physical activity of teenagers in Ukraine and Poland. *Physical Education, Sport and Health in Modern Society*. 2017;170:91–6.

540. Sorokolit N, Lukjanenko M, Turchyk I, Chopyk R. New Ukranian School Educational Reforms and Professional Mastership of the Physical Education Teacher. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2021;4, p. 179–89. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol4.6138>

541. Sorokolit N, Shyyan O, Lukjanenko M, Turchyk I. Improverment of 5–9th Grades Schoolchildren Physical Education in Ukraine by Using Variable Modules Curriculum. *Journal of physical education and sport*. 2017;17;4:2110–5. <http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2017.s4215>.

542. Sorokolit N. Reform of Physical Education in Ukraine at the Present State. In: *6 th international conference on science, culture and sport*. Ankara; 2018, p. 131.

543. Tannehill D, Demirhan G, Chaplova P, Avsar Z. Continuing professional development for physical education teachers in Europe. *European Physical Education Review*. 2021;27(1):1150–67. DOI: <https://doi.org/10.1177/1356336X20931531>

544. Ten Dam G, Geijsel F, Reumerman R, Ledoux G. Measuring young people’s citizenship competences. *European Journal of Education*. 2011;46(3):354–72.

545. Ten Dam G, Volman M. Educating for Adulthood or for Citizenship: Social competence as an educational goal. *European Journal of Education*. 2007;42(2):281–98.

546. *The National Curriculum. Handbook for Primary Teachers in England. Key Stages 1 and 2*. London: DfEE, QCA; 1999. 192 p.

547. Torney-Purta J, Cabrera JC, Roohr KC, Liu OL, Rios JA. *Assessing Civic Competency and Engagement in Higher Education: Research Background, Frameworks, and Directions for Next-Generation Assessment*. ETS Research Report Series; 2015. 48 p.

548. Turchyk I, Romanchuk O, Sorokolit N, Kemin V, Lukjanchenko M. How sport and its values are perceived by adults in the USA and Ukraine: a cross-cultural comparison. *Physical Culture and sport studies and research*. 2021;90:50–62. DOI : <http://dx.doi.org/10.2478/pcssr-2021-0013>.
549. Turchyk I, Sorokolit N, Chopyk R. Cross-cultural comparison of understanding of sports and its values among teenagers in the USA and Ukraine. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*. 2019;8(1):82–96. [doi: 10.18355/PG.2019.8.1.6](https://doi.org/10.18355/PG.2019.8.1.6)
550. Wąsowicz K. Kompetencje kluczowe w procesie wychowania fizycznego: prezentacja. Częstochowa; 2020. 31 s.
551. Westera W. Competence in education. *Curriculum Studies*. 2001;33;1:75–88.
552. Widyaningsih H, Asmawi M, Tangkudung J. The Influence of Teaching Skills and Effective Communication on The Professional Competencies of Physical Education Teachers. *Journal of Education, Health and Sport* . 2020;10;1:84–9. [DOI 10.12775/JEHS.2020.10.01.010](https://doi.org/10.12775/JEHS.2020.10.01.010).
553. Wyant James D, Tsuda Emi, Yeats Jeremy T. Delphi investigation of strategies to develop cultural competence in physical education teacher education. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 2020;25:525–38. <https://doi.org/10.1080/17408989.2020.1746252>.
554. Zhienbayeva S, Kalysh A, Zhubandykova A, Nabuova R, Issayeva A, Abilmazhinova O, Ahmuldinova A. The model of professional competence development in future Physical Education teachers at an entrepreneurial University. *Revista Espacios*. 2019;40;31:7.
555. Zoglowek H. Physical Education in Norway. *Journal of Physical Education & Health*. 2012;1(2):17–25.

ДОДАТКИ

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес здобувачів вищої освіти
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана
Боберського

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Програма навчальної дисципліни «Компетентнісний підхід у фізичному вихованні» для здобувачів (третього освітнього рівня) наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014.11 – Середня освіта (Фізична культура)	Під час освітнього процесу для аспірантів уперше розроблено методичне забезпечення навчального спецкурсу з формування компетентнісного навчання здобувачів освіти. Рекомендовано укладати практико-орієнтовані навчальні завдання для формування ключових компетентностей у здобувачів освіти	Підвищилася здатність аспірантів до укладання практико-орієнтованих завдань, що позитивно вплинуло на моделювання уроку фізичної культури на засадах компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого підходів.

Автор-розробник:

Завідувач
аспірантури
докторантури

Проректор з
роботи та
зв'язків

Зав. каф. ТіМФК

ВІДДІЛ

ТА
ВІДДІЛ
АСПІРАНТУРИ ТА
ДОКТОРАНТУРИ
Львівського державного
університету фізичної
культури імені Івана
Боберського

на
зовнішніх

Наталія СОРОКОЛІТ

Лілія СВИЩ

Андрій ВОВКАНИЧ

Іванна БОДНАР

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес здобувачів вищої освіти
Придніпровської академії фізичної культури і спорту

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення», та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол №4), виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Комплексна модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання. Експериментальна програма «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи».	Під час освітнього процесу уперше застосовано комплексну модель упровадження освітніх трансформацій, яка складається з цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального блоків. Цільовий блок окреслює передумови, мету, завдання, принципи навчання. Методологічний – підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний забезпечує навчання для учасників освітнього процесу. Експериментальна програма підвищення кваліфікації спрямована на формування ключових компетентностей та готовності студентів до впровадження освітніх трансформацій. Авторська комплексна модель та експериментальна програма запропоновані для використання в освітньому процесі академії для доповнення лекційного матеріалу з навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання».	Поліпшилися показники обізнаності студентів з концептуальними засадами реформи «Нова українська школа», стандартами освітньої галузі та здатністю застосовувати техніки формування оцінювання під час уроків фізичної культури

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження:

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи

С. Афанасьєв

Зав. кафедри ТМФВ, к.фіз.вих., доцент

О. Кошелева

ДОВІДКА

про апробацію та впровадження результатів наукових досліджень здобувача наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту

Сороколіт Наталії Стефанівни за темою: «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Результати дисертаційного дослідження Сороколіт Наталії Стефанівни «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» впроваджувалися кафедрою теорії та методики фізичного виховання і спорту Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка упродовж 2022–2023 н.р.

Матеріали, положення та результати наукового дослідження доповнили зміст навчальних дисциплін «Нові технології у фізичному вихованні», «Теорії та методики фізичного виховання», яку вивчають здобувачі освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 – Середня освіта (Фізична культура), а також істотно доповнили зміст таких дисциплін як «Методика викладання фізичної культури у закладах середньої освіти III ступеня», другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 – Середня освіта (Фізична культура).

Студенти ознайомилися із науково обґрунтованими у дисертації Сороколіт Наталії Стефанівни теоретичними аспектами освітніх трансформацій в Україні та за кордоном у період кінця XX – початку XXI століття, особливостями формули нової української школи, стандартами фізкультурної освітньої галузі, нововведеннями у плануванні освітнього процесу з фізичної культури, шляхами формування ключових компетентностей та техніками формувального оцінювання. Авторкою науково обґрунтовано потребу у розроблені комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу та описано сучасні підходи, які сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців з фізичного виховання та ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти.

Дисертантка представила результати наукових досліджень під час ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Здоровий спосіб життя – сучасні підходи», організатором якої була кафедра теорії та методики фізичного виховання і спорту.

Апробація результатів дослідження підтверджує їх теоретичну та практичну спрямованість, доводить потребу та доцільність їх упровадження в освітній процес з метою підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання до практичної діяльності.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Н. Сороколіт за темою «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» обговорені та затверджені на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту (протокол № 4 від 24.03.2023 р.)

Зав. каф. теорії та методики
фізичного виховання і спорту

С. Герасименко

Проректор з наукової роботи:

М. Пантюк

Представник ЛДУФК
Проректор з наукової роботи та
зовнішніх зв'язків

А. Вовканич

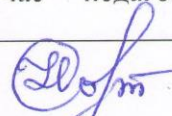

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес здобувачів вищої освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Науково-методичне забезпечення навчальної дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яке передбачає розроблені виконавцем методичні рекомендації, методичні підходи, педагогічні ситуації з формування ключових компетентностей, які реалізуються освітньою реформою «Нова українська школа»	Під час освітнього процесу для студентів уперше розроблено методичне забезпечення, яке сприяє формування компетентнісного навчання здобувачів закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано укладати практико-орієнтовані навчальні завдання для формування ключових компетентностей у здобувачів освіти та використовувати під час семінарських занять зі здобувачами вищої освіти, а також під час педагогічної практики	Підвищилася здатність майбутніх фахівців з фізичного виховання розробляти компетентнісно-орієнтовані завдання, що позитивно вплинуло на моделювання уроку фізичної культури на засадах компетентнісного підходу. Студенти здійснювали пошук ефективних шляхів формування ключових компетентностей

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Зав. каф. теорії та методики фізичної культури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Б. Лісовський

Декан факультету фізичного виховання та спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Я. Яців

Представник ЛДУФК: Проректор з наукової роботи та зв'язків з'язків

А. Вовканич

Зав. каф. ІМФК

Підпис *Лісовського Б. Яців Я.*
ЗАСВІДЧУЮ
 Начальник відділу кадрів
СМШКО
 Орест СМШКО
 20__ р.

І. Боднар

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Юридична адреса: пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703

Фактична адреса: вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36003

тел.: 095-105-60-05

e-mail: mail@luguniv.edu.ua, www.luguniv.edu.ua

13.06.2023 № 1/461

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Наталії Сороколіт на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення (тема «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти»)

Результати дисертаційного дослідження Наталії Сороколіт були апробовані впродовж 2022-2023 року шляхом упровадження в освітній процес здобувачів вищої освіти Навчально-наукового інституту фізичного виховання і спорту Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» на кафедрі теорії та методики фізичного виховання.

Запропоновані Н. Сороколіт рекомендації та пропозиції успішно впроваджувалися в рамках навчальної дисципліни освітнього компонента «Теорія і методика фізичного виховання» зі здобувачами першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 014 «Середня освіта (Фізична культура)», а саме: комплексна модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання, яка складається з цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального блоків та розкриває особливості освітньої реформи «Нова українська школа»; експериментальна програма «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи», яка спрямована на формування професійних та ключових компетентностей здобувачів вищої освіти.

Унаслідок запровадження складових моделі та експериментальної програми у студентів істотно змінилися показники обізнаності з концептуальними засадами, складовими формули освітньої реформи «Нова українська школа», стандартами освітньої галузі «Фізична культура», особливостями планування уроків фізичної культури на основі модельної навчальної програми та проведення занять на засадах компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого підходів, а також здатність студентів застосовувати техніки формувального оцінювання.

Матеріали наукового дослідження Н. Сороколіт були також апробовані на У Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти» 19-20 квітня 2023 року.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Наталії Сороколіт за темою «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» обговорені та затверджені на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання (протокол № 9 від 27.04.2023 р.).

Ректор

Олена КАРАМАН

УКРАЇНА
 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
 ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**
 вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027,
 тел. (0352)43-58-80, факс (0352)43-60-02
 e-mail: info@tnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125544

UKRAINE
 MINISTRY OF EDUCATION AND
 SCIENCE OF UKRAINE
**TERNOPIL VOLODYMYR HNATIUK
 NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY**
 2 M. Kryvonosa st., Ternopil, 46027, Ukraine
 tel. +38 0352 43 60 67, fax: +38 0352 43 60 02
 e-mail: info@tnpu.edu.ua

Від "12" 06 2023 р. № 605/33-03 На № _____ від "____" _____ 20__ р.

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень Наталії Сороколіт в освітній процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11(затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Науково-методичне забезпечення лекційних занять з питань реалізації концептуальних засад нової української школи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти в рамках навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання»	Під час освітнього процесу для здобувачів вищої освіти вперше запроваджено сучасні підходи для формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з фізичної культури в умовах нової української школи та ключових компетентностей здобувачів освіти засобами фізичного виховання; акцентовано увагу на методичних підходах, прийомах та педагогічних ситуаціях, які сприяють формуванню ключових компетентностей. Рекомендовано використовувати під час вивчення навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання»	У здобувачів вищої освіти істотно поліпшився рівень знань, умінь та навичок до планування освітнього процесу на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів; розуміння суті реформи нової української школи; здатність застосування технік формувального оцінювання; використання засобів фізичного виховання для формування ключових компетентностей нової української школи

Проректор з наукової роботи та міжнародного співробітництва

Ірина ЗАДОРЖНА

Завідувач кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання

Володимир НАУМЧУК

**МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»**

Першотравневий проспект, 24, м. Полтава, Україна, 36011
Тел./факс +38 (0532) 56-98-94;
+38 (0532) 60-87-30 (приймальня)
сайт: www.nupp.edu.ua
e-mail: rector@nupp.edu.ua; kanc@nupp.edu.ua
код згідно з ЄДРПОУ 02071100

**MINISTRY OF
EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY
«YURI KONDRATYUK
POLTAVA POLYTECHNIC»**

Pershotravneva Avenue 24, Poltava, 36011, Ukraine
Tel./fax +38 (0532) 56-98-94;
+38 (0532) 60-87-30 (reception)
web: www.nupp.edu.ua
e-mail: rector@nupp.edu.ua; kanc@nupp.edu.ua
USREOU code 02071100

від 29 05 2024 р. № 07-ч/1024

на № _____ від _____ 20__ р.

ДОВІДКА

про апробацію та впровадження результатів наукових досліджень здобувача наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту Сороколіт Наталії Стефанівни за темою: «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» зі спеціальності 24.00.02 «фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» в освітній процес здобувачів вищої освіти Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Авторкою науково обгрунтовано комплексну модель упровадження освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу та описано сучасні підходи, які сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців з фізичного виховання. Уперше під час освітнього процесу здобувачів вищої освіти Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», які навчаються за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», застосовано комплексну модель, яка складається з цільового, методологічного, змістовно-процесуального та результативно-оцінювального блоків. Цільовий блок окреслює передумови, мету, завдання, принципи навчання. Методологічний – підходи до трансформації фізичного виховання: історичний, системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, інтегрований, комплексний. Змістовно-процесуальний забезпечує навчання для учасників освітнього процесу.

Окрім цього, в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» впроваджено експериментальну програму спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи», яка спрямована на формування ключових компетентностей та готовності студентів до впровадження освітніх трансформацій.

Матеріали, положення та результати наукового дослідження доповнили зміст навчальної дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання», яку вивчають здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 017 – Фізична культура і спорт, а також зміст дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання у закладах вищої освіти», другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 017 – Фізична культура і спорт.

Студенти опрацьовували науково обгрунтовані результати дисертації Сороколіт Наталії Стефанівни, а саме: теоретичні засади та методологічні підходи до освітніх трансформацій в Україні та за кордоном у період кінця ХХ – початку ХХІ століття, концептуальні основи освітньої реформи «Нова українська школа», стандарти галузі (початкової та базової середньої освіти), особливості планування освітнього процесу з фізичної культури, шляхи формування ключових компетентностей та нововведення в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів освіти.

Результати дисертаційного дослідження Н. Сороколіт за темою «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» обговорені та затверджені на засіданні кафедри фізичної культури та спорту (протокол № 12 від 24.05.2023 р.).

Проректор з наукової та міжнародної роботи

Олена СТЕПОВА

Декан факультету фізичної культури та спорту

Ліна РИБАЛКО

Завідувач кафедри фізичної культури та спорту

Лариса ОНИЦУК

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень у систему післядипломної освіти Львівського
державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016– 020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Комплексна модель упровадження освітніх трансформацій у фізичне виховання. Науково-методичне забезпечення системи підвищення кваліфікації фахівців з фізичного виховання.	Під час курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури вперше науково обґрунтована та експериментально перевірена складова моделі – спецкурс «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи», який спрямований на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій. Рекомендовано використовувати в системі підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури.	Статистично істотно поліпшився рівень обізнаності учителів фізичної культури з освітніми трансформаціями в рамках реформи «Нова українська школа» та готовність здійснювати професійні обов'язки в умовах освітніх змін із середнього до достатнього рівнів за всіма змістовими модулями спецкурсу.

Автор-розробник:

Наталія СОРОКОЛІТ

Декан факультету
 післядипломної та заочної освіти
 ЛДУФК

Олег СИДОРКО

Перший проректор ЛДУФК

Федір МУЗИКА

Зав. каф. ТіМФК

Іванна БОДНАР

**АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес Комунального закладу
Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти»**

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Експериментальна програма підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи», яка спрямована на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій.	У системі підвищення кваліфікації учителів фізичної культури уперше використано науково обґрунтоване методичне забезпечення експериментальної програми, яке позитивно вплинуло на формування професійних компетентностей фахівців та ключових компетентностей здобувачів освіти, зокрема громадянських та соціальних. Рекомендовано використовувати в освітньому процесі.	Істотно поліпшилася обізнаність учителів фізичної культури зі складовими формули нової української школи, змістовими лініями стандартів НУШ, планування та організації уроку фізичної культури на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження:

О. Шиян

Зав. каф. освітньої політики

Директор ЛОППО

П. Хобзей

Представник ЛДУФК

ім. І. Боберського

Проректор з наукової роботи та зовнішніх зв'язків

А. Вовканич

ДОВІДКА

про апробацію та впровадження результатів наукових досліджень здобувача наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту

Сороколіт Наталії Стефанівни

за темою: *«Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти»*

зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Результати дисертаційного дослідження Сороколіт Наталії Стефанівни «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» впроваджено в систему післядипломної педагогічної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка упродовж 2022–2023 н.р.

Науково-методичне забезпечення, розроблене авторкою в рамках експериментальної програми «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи», використано під час курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури.

Слухачі курсів ознайомилися з науково обґрунтованими в дисертації Сороколіт Наталії Стефанівни теоретичними аспектами освітніх трансформацій в Україні та за кордоном в період кінця ХХ – початку ХХІ століття, особливостями формули нової української школи, стандартами фізкультурної освітньої галузі в початковій та середній школі, особливостями у плануванні освітнього процесу з фізичної культури, відповідно до вимог модельної навчальної програми, шляхами формування ключових компетентностей та техніками формувального оцінювання. Авторкою науково обґрунтовано потребу у розроблені комплексної моделі впровадження освітніх трансформацій для учасників освітнього процесу, експериментальної програми курсової перепідготовки «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи» та описано сучасні підходи, які сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців з фізичного виховання та ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти.

Апробація результатів дослідження підтверджує їх теоретичну та практичну спрямованість, доводить потребу та доцільність їх упровадження в освітній процес з метою підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання до практичної діяльності.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Н. Сороколіт за темою «Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти» обговорені та затверджені на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту (протокол № 4 від 24.03.2023 р.).

Зав. каф. теорії та методики
фізичного виховання і спорту

С. Герасименко

Керівник центру
післядипломної освіти та
доуніверситетської підготовки

С. Гіряк

Представник ЛДУФК
Проректор з наукової роботи та
зовнішніх зв'язків

Вовканич

Підпис п. С. Герасименко засвідчую
Помічник ректора з питань кадрового
забезпечення та документообігу

Михайло ШУБАК
14 " 06 2023 р.

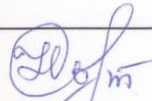

**АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес Комунального закладу вищої
освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»**

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4). Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Експериментальна програма підвищення кваліфікації «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи», яка спрямована на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій.	В експериментальній програмі вперше запропоновано сучасні підходи до формування професійних компетентностей учителів фізичної культури та ключових компетентностей здобувачів освіти з використанням цифрових застосунків, інноваційних, інтерактивних методів навчання та технік формувального оцінювання «Світлофор», «Дві зірки», «Тижневий звіт», «Шкала».	Істотно поліпшилася обізнаність вчителів фізичної культури зі складовими формули нової української школи, змістовими лініями стандартів НУШ, планування та організації уроку фізичної культури на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

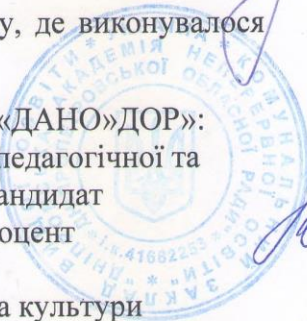
Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження:

Представники КЗВО «ДАНО»ДОР»:
проректор з науково-педагогічної та методичної роботи, кандидат філософських наук, доцент

М. Ватковська

Зав. каф. виховання та культури здоров'я

Л. Лаврова

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в освітній процес Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11(затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Науково-методичне забезпечення системи підвищення кваліфікації фахівців з фізичного виховання.	Під час курсів підвищення кваліфікації учителів фізичної культури вперше впроваджено науково-методичне забезпечення спецкурсу «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах нової української школи», який спрямований на формування готовності вчителів фізичної культури до впровадження освітніх трансформацій. Рекомендовано використовувати в системі підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури.	У слухачів курсів відбулися достовірні зміни у професійній компетентності, а саме: істотно поліпшився рівень обізнаності з освітніми трансформаціями, складовими формули нової української школи, особливостями стандартів та компетентнісним потенціалом галузі «Фізична культура»

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Перший проректор КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»:

І. Жорова

Завідувач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»

С. Моїсєєв

Представники ЛДУФК ім. І. Боберського:
Проректор з наукової роботи та зв'язків з'язків

А. Вовканич

Зав. каф. ТіМФК

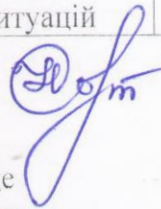
І. Боднар

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес Добростанського ЗЗСО
I-II ступенів Новояворівської міської ради Львівської області

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура»	Внаслідок запровадження в освітній процес методичних рекомендацій уперше акцентовано увагу під час уроків фізичної культури на формуванні права людини на власний вибір у прийнятті рішень під час ігрових ситуацій	В учнів 5 класів значно поліпилася здатність до самостійного прийняття рішень на користь команди, співпраця з членами команди та вміння досягати консенсусу в ігрових ситуаціях

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представник закладу, де виконувалося впровадження:

Учитель фізичної культури

Директор закладу освіти

Представники ЛДУФК:

Проректор з наукової роботи та зовнішніх зв'язків

Зав. каф. ТіМФК

С. Когут

Кушнір

А. Бовканич

Воджар

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес Новороздільського закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів № 4 Новороздільської міської ради Львівської
області

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура». Науково-методичне забезпечення формування ключових компетентностей здобувачів освіти в умовах нової української школи	Внаслідок запровадження в освітньому процесі методичних рекомендацій уперше акцентовано увагу на формуванні в учнів цінностей, які пов'язані з розумінням різних можливостей відповідно до статі, стану здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості; впровадження інклюзивного підходу проведення уроків фізичної культури з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Рекомендовано застосовувати методичні рекомендації в освітньому процесі	В учнів 8 класів істотно поліпшилося вміння співпраці в команді та сприйняття один одного в групі, незалежно від фізичних вад; істотно змінилося сприйняття інших та упередження проти них; здатність критично осмислювати та надавати допомогу менш фізично підготовленим учням у разі необхідності; здатність до взаємодопомоги та страхування під час вивчення варіативного модуля «Волейбол»

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження:

Т. Григоращук

Учитель фізичної культури

Б. Бабій

Директор закладу освіти:

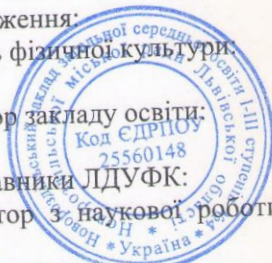
А. Вовканич

Представники ЛДУФК:

І. Боднар

Проректор з наукової роботи та зв'язків

Зав. каф. ТіМФК

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес Новояворівського ЗЗСО
I-III ступенів № 1 Новояворівської міської ради Львівської області

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура»	Внаслідок запровадження в освітній процес методичних рекомендацій уперше акцентовано увагу учнів на усвідомленні гендерних стереотипів; на здатності взаємодопомоги та взаємоповаги до осіб протилежної статі; на важливості співпраці під час виконання фізичних вправ у змішаних за статтю командах	В учнів 7 класів значно поліпшилася здатність ідентифікувати себе в навчальній грі через процес вивчення соціальних ролей та особистого досвіду в їх виконанні; через виявлення власних здібностей та переваг і недоліків у виконанні технічних елементів в однокласників під час вивчення варіативного модуля «Волейбол»

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу,
виконувалося впровадження
Учитель фізичної культури

М. Чопик

Директор закладу освіти

Л. Кулагіна

Представники ЛДУФК
Проректор з наукової роботи
та зовнішніх зв'язків

А. Вовканич

Зав. каф. ТiМФК

І. Боднар

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес Новояворівського ЗЗСО
I-III ступенів № 2 Новояворівської міської ради Львівської області

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016 – 2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11(затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура»	Внаслідок запровадження в освітній процес методичних рекомендацій уперше акцентовано увагу на усвідомленні важливості та необхідності дотримання правил та законів в демократичному суспільстві; на розумінні рівності усіх перед законом	В учнів 6 класів значно поліпшилася здатність приймати узгоджені рішення; дотримуватися правил гри та етичних норм у міжособистісній взаємодії під час вивчення варіативного модуля «Баскетбол»

Автор-розробник:

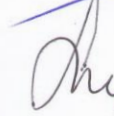
Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження:
 Учитель фізичної культури:

І. Єгорова

Директор закладу освіти:

Г: Вань

Представники ЛДУФК:

Проректор з наукової роботи та зовнішніх зв'язків

А. Вовканич

Зав. каф. ТіМФК

І. Боднар

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ХЕРСОНСЬКА ГІМНАЗІЯ №1
ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
 проспект Св. Кирила та Мефодія 17-Б, м. Херсон, 73020, телефони: 29-11-55, 29-02-07, 29-09-64, т/ф 29 07 02
 E-mail: gimnazia1kh@gmail.com
 р/р 35427282035762 в ГУДКСУ у Херсонській області
 МФО 852010, ЄДРПОУ 02146713

від 19.05.2023 № 98/01-30

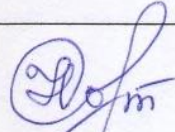
АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес
Херсонської гімназії №1 Херсонської міської ради

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Науково-обґрунтовані методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура».	Унаслідок запровадження в освітній процес методичних рекомендацій уперше акцентовано увагу під час уроків фізичної культури на формуванні здатності працювати в команді, прийнятті рішення на користь команди, відповідальності за прийняті рішення, розподілі ролей під час навчальних ігор.	У здобувачів освіти статистично істотно поліпшилася здатність до самостійного прийняття рішень на користь команди, командна взаємодія під час двобічних ігор та естафет, поліпшилася співпраця з членами команди та вміння досягати консенсусу в ігрових ситуаціях. Збільшилася кількість

	Рекомендовано з метою формування громадянських та соціальних компетентностей застосовувати науково-обґрунтовані методичні матеріали.	учнів, які уникали хитрувань та обману під час рухової діяльності.
--	--	--

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження:
учитель фізичної культури:

О. Разуменко

Директор закладу освіти:

Н. Устинова

Представники ЛДУФК
ім. І. Боберського
Проректор з наукової роботи та
зовнішніх зв'язків

А. Вовканич

Зав. каф. ТіМФК

І. Боднар

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес гімназії № 1
Червоноградської міської ради Львівської області

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016 – 2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11, впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Науково-обґрунтовані методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура».	Унаслідок запровадження в освітньому процесі методичних рекомендацій уперше акцентовано увагу на формуванні вміння працювати в команді, прийнятті рішень на користь команди, розподілі ролей під час навчальних ігор, командній взаємодії на основі реалізації принципу «Fear-play». Рекомендовано використовувати в освітньому процесі	У здобувачів освіти статистично істотно поліпшилися показники поваги до товаришів по команді та суперників, здатність ефективно взаємодіяти в ігровій ситуації, взаємодопомога та підтримка гравців по команді, здатність привітати суперника та визнати хорошу гру.

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження: учитель фізичної культури

К. Мишок

Директор закладу освіти:

Представники ЛДУФК

ім. І. Боберського:

Проректор з наукової роботи

зовнішніх зв'язків

Зав. каф. ТіМФК

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес ліцею № 38 Львівської
міської ради Львівської області

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколів Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії у фізичному вихованні «Громадянська відповідальність: фізична культура». Науково-методичне забезпечення компетентнісного підходу в умовах нової української школи.	Внаслідок запровадження в освітньому процесі методичних рекомендацій вперше акцентовано увагу під час проведення уроків фізичної культури на формуванні вміння працювати в команді; вміння розподіляти ролі під час ігрових ситуацій; здатність приймати рішення та нести відповідальність за них. Рекомендовано застосовувати педагогічні ситуації, які сприяють формуванню громадянських та соціальних компетентностей.	У здобувачів істотно поліпшилася стратегія поведінки в ігрових ситуаціях; уміння підтримати товаришів по команді, повага до суперників; здатність відзначати хороші зусилля товаришів по команді та привітати суперника з хорошими результатами гри.

Автор-розробник:

Представники закладу, де виконувалося впровадження:
 учитель фізичної культури:

Директор закладу освіти:

Представники ЛДУФК:
 Проректор з наукової роботи та зовнішніх зв'язків
 Зав. каф. ТіМФК

Н. Сороколів

О. Війтович

С. Терешкевич

А. Вовканич

І. Боднар

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ
результатів наукових досліджень в освітній процес середньої загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 50 Львівської міської ради Львівської області

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016–2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура». Методичні підходи, педагогічні ситуації, компетентнісно-орієнтовані завдання, які впливають на формування ключових компетентностей	Внаслідок запровадження в освітньому процесі методичних рекомендацій вперше акцентовано увагу на застосуванні науково-обґрунтованих методичних підходів, педагогічних ситуацій, що сприяють формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти	У здобувачів освіти істотно поліпшилася стратегія поведінки під час проблемних ситуацій в ігровій діяльності: поліпшилося вміння самостійно приймати рішення на користь команди; зменшилась кількість учнів, які уникали проблемних ситуацій, збільшилась кількість здобувачів освіти, які бажали надавати допомогу у виконання фізичних вправ однокласникам. Істотно змінилася комунікативна здатність учнів та вміння працювати в команді

Автор-розробник:

Представники закладу, де виконувалося впровадження, учитель фізичної культури:

Директор закладу освіти:

Представники ЛДУФК
 Проректор з наукової роботи та зовнішніх зв'язків
 Зав. каф. ТіМФК

Н. Сороколіт

Г. Колотело

М. Білан

А. Вовканич

І. Боднар

АКТ УПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в освітній процес середньої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 34 імені Маркіяна Шашкевича Львівської міської ради

Ми, ті, що підписалися нижче, склали цей акт про те, що за результатами роботи відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2016 – 2020 рр. за напрямом наукових досліджень – Теоретико-методологічні та технологічні основи фізичного виховання та оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення, тема: 3.3. Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення та Технічного завдання науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2024 рр. за темою: «Теоретико-методичні основи формування освітніх компетентностей, рухової активності, фізичної підготовленості різних груп населення в умовах нових соціальних викликів», затвердженого кафедрою теорії та методики фізичної культури від 27.01.2021 р., протокол № 11 (затверджено вченою радою ЛДУФК від 09.02.2021 р., протокол № 4) впроваджені у діяльність. Виконавець Сороколіт Н.С., внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження, коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від упровадження
Науково-методичне забезпечення формування ключових компетентностей. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність: фізична культура».	Внаслідок запровадження в освітньому процесі методичних рекомендацій вперше акцентовано увагу на формуванні критичного мислення при прийнятті рішень; на здатності висловлювання власної думки та сприйняття думки інших. Рекомендовано впроваджувати в освітній процес здобувачів освіти як в урочній так і позаурочній формах фізичного виховання.	В учнів 9 класів істотно поліпшилися ознаки громадянських та соціальних компетентностей. Поліпшилися комунікативні навички в процесі фізичного виховання; сформовано уміння критично мислити при прийнятті рішень; висловлювати власну думку; толерантно ставитися до думок інших та сприймати їх; запобігати конфліктним ситуаціям.

Автор-розробник:

Н. Сороколіт

Представники закладу, де виконувалося впровадження:
учитель фізичної культури:

В. Шамшин

Директор закладу освіти:

О. Філіпішин

Представники ЛДУФК:
Проректор з наукової роботи та

А. Вовканич

зовнішніх зв'язків
Зав. каф. ТіМФК

І. Боднар

**Список публікацій здобувача за темою дисертації
(фахові, категорія А та Б)
Основні публікації:
Категорія А**

1. Bodnar I, Petryshyn Yu, Solovei A, Rymar O, Lapychak I, Shevtsiv U, Ripak M, Yaroshyk M, Sorokolit N. Health complaints and well-being complaints among secondary school children. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016;16:905–9. [D01:10.7752/jpes.2016.03142](https://doi.org/10.7752/jpes.2016.03142).

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus. Здобувачеві належить аналіз стану здоров'я учнів середнього шкільного віку за статистичними звітами.

2. Moskalenko N, Bodnar I, Sorokolit N, Rymar O, Solovey A. Analysis of Attitudes to educational reforms in Ukraine of Physical Education teachers and primary education teachers. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2020;2, p. 119–29. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol2.4846>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить опитування учителів, узагальнення результатів, аналіз та інтерпретація даних.

3. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Khanikiants O, Malanchuk H, Petryna R. The Effectiveness of Implementation of Crossfit Tools in the Process of Physical Education of High School Pupils. In: *Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference*. Rēzekne; 2022;1, p. 497–09. <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6809>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить консультація та підбір засобів з варіативного модуля «Кросфіт», визначення мети та завдань дослідження.

4. Rymar O, Solovey A, Sorokolit N, Shevtsiv U, Matviiv V. Tools for children fitness in the physical education of primary school pupils. In: *Society*.

Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2020;3, p. 540–51. <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol3.4852>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить укладення програми з дитячого фітнесу, аналіз та інтерпретація даних.

5. Rymar O, Sorokolit N, Solovey A, Yaroshyk M, Khanikiants O. The Effectiveness of Zumba Kids Implementation into Physical Education of Elementary School Pupils. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2021;2, p. 548–57. <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6187>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить підбір засобів до програми дитячого фітнесу, аналіз та інтерпретація даних.

6. Sorokolit N, Lukjanchenko M, Turchyk I, Chopyk R. New Ukranian School Educational Reforms and Professional Mastership of the Physical Education Teacher. In: Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne; 2021;4, p. 179–89. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol4.6138>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science. Здобувачеві належить опитування учителів, математична обробка та узагальнення результатів, аналіз та інтерпретація даних.

7. Sorokolit N, Shyyan O, Lukjanchenko M, Turchyk I. Improverment of 5–9th Grades Schoolchildren Physical Education in Ukraine by Using Variable Modules Curriculum. Journal of physical education and sport. 2017;17;4:2110–5. <http://dx.doi.org/10.7752/jpes.2017.s4635>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.

8. Turchyk I, Romanchuk O, Sorokolit N, Kemin V, Lukjanchenko M. How sport and its values are perceived by adults in the USA and Ukraine: a cross-cultural

comparison. *Physical Culture and sport studies and research*. 2021;90:50–62. DOI : <http://dx.doi.org/10.2478/pcssr-2021-0013>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus та Web of Science. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, порівняльний аналіз отриманих даних.

Категорія Б

9. Москаленко НВ, Сороколіт НС, Турчик ІХ. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи «Нова українська школа». В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2019;5(113)19, с. 223–8.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, шляхів впровадження ключових компетентностей засобами фізичного виховання.

10. Сороколіт Н. Впровадження варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури в учнів 8 класів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017;3:184–8.

11. Сороколіт Н. Готовність учителів фізичної культури до реалізації основних положень Нової української школи у фізичному вихованні. Спортивний вісник Придніпров'я. 2021;2:137–46. <https://doi.org/10.32540/2071-1515-2021-2-137>.

12. Сороколіт Н. Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019;3:186–74. DOI: [10.32540/2071-1476-2019-3-167](https://doi.org/10.32540/2071-1476-2019-3-167).

13. Сороколіт Н. Обізнаність учителів фізичної культури зі стандартом початкової освіти Нової української школи. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2019;1(33):84–90.

14. Сороколіт Н. Розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2022;2(58):22–8. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-22-28>.

15. Сороколіт Н. Ставлення учителів фізичної культури до освітніх нововведень реформи «Нова українська школа». Спортивна наука України [Інтернет]. 2018;6(88):53–9. Доступно:

<http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/852/821>.

16. Сороколіт НС. Обґрунтування програми розвитку професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;7(138), с. 118–23. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7\(138\).25](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7(138).25).

17. Сороколіт НС. Особливості кадрового забезпечення фізичного виховання в початковій школі в умовах реформування освіти. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Зб. наук. пр. Київ; 2021;3К(131)21, с. 381–5. [DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2021.3К\(131\).93](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3К(131).93).

18. Сороколіт НС. Порівняльний аналіз думки вчителів фізичної культури й учителів початкових класів щодо впровадження ключових компетентностей Нової української школи у фізичне виховання. Інноваційна педагогіка. 2020;22;4:69–73. [DOI https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.14](https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.14).

19. Сороколіт НС. Рівень поінформованості учителів фізичної культури зі стандартом фізкультурної освітньої галузі на сучасному етапі. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;4К(132), с. 173–8. [DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2021.4К\(132\).39](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.4К(132).39).

20. Сороколіт НС. Формування ключової компетентності «інноваційність» у школярів засобами фізичної культури. Інноваційна педагогіка. 2022;48;2:91–4. [DOI https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.17](https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.17).

21. Сороколіт НС. Шляхи впровадження математичної та інформаційно-комунікативної компетентностей у фізичне виховання школярів. Інноваційна педагогіка. 2022;44;3:54–7. [DOI https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.11](https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.11).

22. Сороколіт НС. Шляхи впровадження мовленнєвих компетентностей Нової української школи у фізичне виховання школярів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи. Зб. наук. пр. Київ; 2021;84(2), с. 79–3. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.17>.

23. Сороколіт Н, Римар О, Боднарчук О. Порівняльний аналіз ставлення учителів фізичної культури до освітніх реформ в закладах загальної середньої освіти. Фізичне виховання, спорт та культура здоров'я в сучасному суспільстві. 2020;2(50):20–5. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2020-02-20-25>.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить розроблення анкети, опитування учителів фізичної культури, математична обробка результатів опитування.

24. Сороколіт Н, Римар О, Соловей А. Становлення шкільного фізичного виховання в Україні в період незалежності. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018;2:135–9.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.

25. Сороколіт НС, Чопик РВ. Нормативно-програмне забезпечення фізичного в умовах Нової української школи. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023; 5К(165), с. 130–3. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K\(165\).29](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K(165).29).

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, аналіз та інтерпретація нормативного забезпечення фізичного виховання в умовах НУШ.

26. Турчик І, Сороколіт Н, Цюпак Б. Формування громадянських і соціальних компетентностей в учнів засобами фізичного виховання. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми

фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2020;1(121), с. 102–7. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1\(121\)20.20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1(121)20.20).

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, запровадження методичних рекомендацій, аналіз та інтерпретація даних.

27. Ханікянц ОВ, Сороколіт НС, Семенова ОВ. Стан та перспективи реалізації інклюзивної освіти у фізичному вихованні школярів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;6К(135)21, с. 186–93.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення програми курсової перепідготовки, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних.

28. Solovei A, Rymar O, Yaroshyk M, Sorokolit N. The current state and the peculiarities of physical activity of teenagers in Ukraine and Poland. Physical Education, Sport and Health in Modern Society. 2017;170:91–6.

Видання внесено до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus. Здобувачеві належить порівняльний аналіз отриманих даних.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

29. Сороколіт Н. Кадрове забезпечення фізичного виховання у початкових класах в закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі. Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. тез доп. Львів; 2020;24;4, с. 123–4.

30. Сороколіт Н. Рейтинг підтримки освітніх реформ учителями фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. інтернет-конф. Луцьк; 2020, с. 6.

31. Сороколіт Н. Розвиток екологічної компетентності учнів на уроках фізичної культури. В: Фізична активність і якість життя людини. Зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.; 23 червня 2022 р. Луцьк; 2022, с. 71–2.

32. Сороколіт НС. Методичні прийоми формування інформаційно-комунікативної компетентності учнів у процесі фізичного виховання. В: Актуальні питання фізичної культури, спорту та ергометрії. Зб. тез III Міжнар. наук.-спорт. конг. Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці; 2022, с. 36–8.

33. Сороколіт Н. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні. In: Current issues of science and education. The XIV International Science Conference. Rome; 2021, p. 146–52.

34. Сороколіт Н. Можливість упровадження громадянських і соціальних компетентностей у фізичному вихованні. В: Зорій ЯБ, редактор. Фізична культура і спорт: досвід та перспективи. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.; 8–9 квітня 2021 р. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича; 2021, с. 129–32.

35. Sorokolit N. Reform of Physical Education in Ukraine at the Present State. In: 6 th international conference on science, culture and sport. Ankara; 2018, p. 131.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

36. Боднар ІР, Сороколіт НС, Семенова НВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури та інструкторів з фізичного виховання «Фізичне виховання дітей з особливими освітніми потребами». [Інтернет]. 2021. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/photoGallery/Pracivniki/TiMFV/Programa%20%C2%ABFV%20ditej%20z%20osoblivimi%20osvitnimi%20potrebami%C2%BBMicrosoft%20Office%20Word.pdf>.

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.

37. Боднар ІР, Сороколіт НС, Соловей АВ, Ханікянц ОВ. Програма підвищення кваліфікації для учителів фізичної культури, інструкторів з фізичного виховання «Інклюзія у фізичному вихованні та створення безпечного освітнього середовища». [Інтернет]. 2021. Доступно: https://arc.ldufk.edu.ua/files/Nauka/SNU/Programa%20speckursu_Inkluzija

[%20u%20fizichnomu%20vixovanni%20ta%20stvorennja%20bezpechnogo%20osvitnog%20o%20seredovischa.pdf.](#)

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу з формування безпечного освітнього середовища та програми курсів.

38. Семенова Н, Сороколіт Н, Ханікянц О. До проблеми організації освітнього процесу на уроках фізичної культури для дітей із особливими освітніми потребами (ОПП). Здоров'я, фізична терапія, фізична культура та педагогіка : колект. монографія. Старогард Гданські-Львів; 2022. с. 118–26.

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладання інструментарію та опитування учителів фізичної культури узагальнення, розроблення програми спецкурсу.

39. Сороколіт Н, Шиян О. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність»: фізична культура. Київ: Основа; 2018. 26 с.

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, розроблення методичних рекомендацій та конспектів уроків .

40. Сороколіт НС. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Модернізація шкільного фізичного виховання в умовах Нової української школи». [Інтернет]. 2020.

Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Navchal'na%20robova/Modernizacija%20shkilnogo%20fizichnogo%20vixovannja%20v%20umovax%20novoji%20ukrajinskoji%20shkoli%2011%2020.pdf>.

41. Сороколіт НС, Матвійчук ТФ, Литвінець АІ, Соколовський ВМ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків «Інформаційно-комунікативні технології та спілкування у фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021.

Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/Aspirantura/Programa%20spekursu%20Informacijno->

[komunikativni%20tehnologiji%20ta%20spilkuvannja%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf](https://arc.ldufk.edu.ua/files/docs/Innovacijni%20pedagogichni%20tehnologiji%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf).

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.

42. Сороколіт НС, Павлова ЮО, Римар ОВ, Соловей АВ. Програма підвищення кваліфікації учителів фізичної культури, керівників спортивних гуртків, інструкторів з фізичного виховання «Інноваційні педагогічні технології у фізичному вихованні». [Інтернет]. 2021. Доступно: <https://arc.ldufk.edu.ua/files/docs/Innovacijni%20pedagogichni%20tehnologiji%20u%20fizichnomu%20vixovanni.pdf>.

Здобувачеві належить пошук джерел інформації, укладення змістового модуля спецкурсу та програми.

43. Сороколіт НС. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні: навчальна програма навчальної дисципліни, рівень вищої освіти – третій рівень, галузь знань 01 "Освіта/Педагогіка", спеціальність 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», спеціалізація 014.11 «Середня освіта (фізична культура)». [Інтернет]. 2021. Доступно: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/29767/1/%d0%9d%d0%9f_%d0%9a%d0%9f%d0%a4%d0%92_014_%d0%a1%d0%be%d1%80%d0%be%d0%ba%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82.pdf.

44. Turchyk I, Sorokolit N, Chopyk R. Cross-cultural comparison of understanding of sports and its values among teenagers in the USA and Ukraine. Slavonic Pedagogical Studies Journal. 2019;8(1):82–96. [doi: 10.18355/PG.2019.8.1.6](https://doi.org/10.18355/PG.2019.8.1.6).

Видання внесено до міжнародних наукометричних баз даних Crossref, Open Academic Journals Index, European Reference Index for the Humanities and Social Science. Здобувачеві належить пошук джерел інформації, порівняльний аналіз отриманих даних.

Шановні колеги!

Це опитування проводить Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського з метою виявлення ставлення учителів до реформ в освіті в сучасних умовах та можливостей формування ключових компетентностей Нової української школи (НУШ) у здобувачів освіти засобами фізичного виховання.

Опитування є анонімним. Просимо Вас відверто відповісти на питання анкети, що сприятиме удосконаленню фізичного виховання у школі в умовах освітніх змін.

Щиро вдячні за допомогу!

АНКЕТА

1. Хто проводить уроки фізичної культури в початкових класах у Вашій школі?
  - учителі початкових класів
  - у різних класах по-різному
  - учитель фізичної культури
  - інший педагог (вказіть) _____
2. Вкажіть у скількох класах початкової школи уроки фізичної культури проводять учителі початкових класів _____, а в скількох – учителі фізичної культури _____?
3. Хто, на Вашу думку, повинен проводити уроки фізичної культури в початкових класах для успішної реалізації реформи «Нова українська школа»?
  - учитель початкових класів
  - обидва варіанти однаково прийнятні
  - інший педагог (вказіть) _____
  - учитель фізичної культури
4. Чому? (напишіть) _____
5. Перерахуйте чинники, які, на Вашу думку, знижують якість уроку фізичної культури у початкових класах, коли проводить учитель фізичної культури _____
6. Вкажіть чинники, які, на Вашу думку, знижують якість уроку фізичної культури, який проводить учитель початкових класів _____
7. Перерахуйте чинники, які, на Вашу думку, підвищують якість уроку фізичної культури у початкових класах, коли проводить учитель фізичної культури _____
8. Вкажіть чинники, які, на Вашу думку, підвищують якість уроку фізичної культури, який проводить учитель _____ початкових класів _____
9. Чи знаєте Ви про реформування освіти, що відбувається сьогодні?
  - так
  - ні
10. Як Ви ставитеся до освітніх нововведень освітньої реформи НУШ? (позначте у кожному рядку)

Нововведення	Підтримую	Нейтрально	Не схвалюю
Зміна структури школи (початкова школа – гімназія – ліцей)	☐	☐	☐
12-річний термін навчання в школі	☐	☐	☐
Інтегроване навчання	☐	☐	☐
Навчання через діяльність, ігровими методами як у класі, так і поза його межами	☐	☐	☐
Лише вербальне оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичної культури	☐	☐	☐
Інклюзивне навчання	☐	☐	☐
Забезпечення різноманітності форм здобуття початкової освіти	☐	☐	☐

Децентралізація в управлінні закладом освіти	☐	☐	☐
Свобода вибору (створення) учителем навчальних програм у межах стандарту	☐	☐	☐
Система дистанційного навчання для підвищення кваліфікації вчителів	☐	☐	☐
Різні форми підвищення кваліфікацій (вебінари, семінари, майстер-класи) та інституцій, які їх забезпечують	☐	☐	☐
Незалежна сертифікація вчителів	☐	☐	☐

11. Чи ознайомлені Ви зі змістом стандарту освіти НУШ?

так, добре знайомий/-а   дещо чув/-ла   нічого не відомо

12. Звідки Ви довідалися про зміст нового стандарту освіти НУШ?

із засобів масової інформації   на засіданні педагогічної ради школи

на курсах підвищення кваліфікації   із джерел мережі Інтернет

від колег, друзів

інше (вказіть) _____

13. Чи ознайомлені Ви з особливостями стандарту освіти фізкультурної освітньої галузі НУШ?

так, добре знайомий/-а   дещо чув/-ла   нічого не відомо

14. Чи потребуєте Ви додаткового навчання щодо можливостей формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання під час курсової перепідготовки?

так   швидше так, аніж ні

швидше ні, аніж так   ні

15. Чи підтримуєте Ви розроблення спецкурсу під час курсів підвищення кваліфікації, який би розтлумачував шляхи формування ключових компетентностей у фізичному вихованні школярів?

так   швидше так, аніж ні

швидше ні, аніж так   ні

16. Чи підтримуєте Ви укладання стандарту освіти початкової школи на основі компетентнісного підходу?

повністю підтримую   зовсім не підтримую

частково підтримую   мені нічого про це не відомо

17. На скільки реально, на Вашу думку, сформувані ключові компетентності в учнів під час уроків фізичної культури? (позначте у кожному рядку)

Перелік ключових компетентностей НУШ	Легко	Складно	Не можливо
Вільне володіння державною мовою	☐	☐	☐
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	☐	☐	☐
Математична компетентність	☐	☐	☐
Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	☐	☐	☐
Інноваційність	☐	☐	☐
Екологічна компетентність	☐	☐	☐
Інформаційно-комунікативна компетентність	☐	☐	☐
Навчання впродовж життя	☐	☐	☐
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей	☐	☐	☐
Культурна компетентність	☐	☐	☐
Підприємливість та фінансова грамотність	☐	☐	☐

18. Викладання предмета «фізична культура», на Вашу думку, буде найдоцільнішим:

- за єдиною навчальною програмою (затвердженою МОН)
- за адаптованою (до умов навчального закладу) навчальною програмою, затвердженою педагогічною радою школи
- за авторськими навчальними програмами
- варто вирішувати у кожному конкретному випадку
- інший варіант(напишіть) _____

19. Чи надаєте Ви перевагу розробленому фахівцями методичному забезпеченню предмета (програми, календарно-тематичне планування, конспекти уроків), чи укладаєте робочу документацію самостійно?

- надаю перевагу розробленій фахівцями робочій документації
- укладаю робочу документацію самостійно
- інше (напишіть) _____

20. Які труднощі у проведенні уроків фізичної культури Вас турбують насамперед (відзначте 2-3 найважливіші)?

☐ часті зміни навчальних програм	☐ недостатнє методичне забезпечення
☐ забезпечення інвентарем	☐ нераціонально складений розклад уроків
☐ недостатня професійна компетентність	☐ ставлення до фізичної культури вчителів інших предметів, батьків, дітей
☐ не виправдано високі вимоги до вчителя	☐ різні можливості дітей
	☐ інше (вказіть) _____

21. Через що, на Вашу думку, можна формувати ключові компетентності у фізичному вихованні?

Ключові компетентності	Шляхи формування компетентностей: форми фізичного виховання та заходи, які дозволять впровадити ознаки компетентності
Вільне володіння державною мовою	
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	
Математична компетентність	
Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	
Інноваційність	
Екологічна компетентність	
Інформаційно-комунікативна компетентність	
Навчання впродовж життя	
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей	
Культурна компетентність	
Підприємливість та фінансова грамотність	

22. Ваші пропозиції для удосконалення фізичного виховання

23. Що ви порекомендуєте змінити в країні (школі) для підвищення рухової активності школярів? _____

24. Вкажіть ваш вік _____ р., стать ж / ч, педагогічний стаж _____ р., категорія _____

25. Фах за дипломом _____

26. Ваші _____ пропозиції _____ / _____ побажання

Дякуємо за співпрацю!

Узагальнений протокол опитування учителів фізичної культури (n=341)

Питання та відповіді респондентів	Області							
	Л (%)	Т (%)	Х (%)	В (%)	Д (%)	І-Фр (%)	Х (%)	Серед- не,%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
<i>1. Хто проводить уроки фізичної культури в початкових класах у Вашій школі?</i>								
Учителі початкових класів	64,0	55,6	66,7	18,0	25,0	39,6	40,0	44,1
Учитель фізичної культури	22,0	31,5	14,6	44,0	44,4	28,3	28,0	30,4
У різних класах по-різному	14,0	13,0	18,8	38,0	30,6	32,1	32,0	25,5
<i>3. Хто, на Вашу думку, повинен проводити уроки фізичної культури в початкових класах для успішної реалізації реформи «Нова українська школа»?</i>								
Учитель початкових класів	4,0	1,9	8,3	8,0	2,8	0,0	4,0	4,1
Учитель фізичної культури	88,0	94,4	85,4	92,0	94,4	96,2	88,0	91,3
Обидва варіанти прийнятні	8,0	3,7	6,3	0,0	2,8	3,8	8,0	4,6
Інший педагог(вказіть)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>9. Чи знаєте Ви про реформування галузі освіти, що відбувається сьогодні?</i>								
Так	94,0	83,3	87,5	88,0	88,9	90,6	94,0	89,5
Ні	6,0	16,7	12,5	12,0	11,1	9,4	6,0	10,5
<i>10. Як Ви ставитеся до освітніх нововведень освітньої реформи? Зміна структури школи (початкова школа - гімназія-ліцей)</i>								
Підтримую	54,0	35,2	64,6	46,0	47,2	64,2	50,0	51,6
Нейтрально	36,0	40,7	22,9	34,0	41,7	24,5	40,0	34,3
Не схвалюю	10,0	22,2	8,3	20,0	8,3	11,3	4,0	12,0
Немає відповіді	0,0	1,9	4,2	0,0	2,8	0,0	6,0	2,1
<i>12-річне навчання</i>								
Підтримую	44,0	25,9	22,9	34,0	13,9	28,3	28,0	28,1
Нейтрально	28,0	29,6	25,0	16,0	16,7	18,9	30,0	23,5
Не схвалюю	28,0	44,4	50,0	48,0	63,9	50,9	36,0	45,9
Немає відповіді	0,0	0,0	2,1	2,0	5,6	1,9	6,0	2,5
<i>Інтегроване навчання</i>								
Підтримую	56,0	46,3	60,4	46,0	50,0	56,6	44,0	51,6
Нейтрально	34,0	40,7	35,4	30,0	27,8	32,1	36,0	33,5
Не схвалюю	10,0	7,4	4,2	14,0	8,3	5,7	10,0	8,5
Немає відповіді	0,0	5,6	0,0	10,0	13,9	5,7	10,0	6,4
<i>Навчання через діяльність, ігровими методами як у класі так і поза його межами</i>								
Підтримую	72,0	79,6	75,0	74,0	88,9	84,9	76,0	78,6
Нейтрально	24,0	18,5	16,7	14,0	8,3	11,3	20,0	16,1
Не схвалюю	4,0	1,9	8,3	12,0	0,0	3,8	4,0	4,9
Немає відповіді	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8	0,0	0,0	0,4
<i>Лише вербальне оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури</i>								
Підтримую	14,0	24,1	27,1	40,0	5,6	17,0	10,0	19,7
Нейтрально	44,0	33,3	22,9	18,0	25,0	32,1	34,0	29,9
Не схвалюю	42,0	42,6	50,0	40,0	63,9	47,2	50,0	48,0
Немає відповіді	0,0	0,0	0,0	2,0	5,6	3,8	6,0	2,4

Продовження додатку Б.1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
<i>Інклюзивне навчання</i>								
Підтримую	34,0	46,3	47,9	40,0	36,1	45,3	46,0	42,2
Нейтрально	40,0	31,5	41,7	26,0	33,3	28,3	26,0	32,4
Не схвалюю	24,0	20,4	10,4	32,0	25,0	24,5	24,0	22,9
Немає відповіді	2,0	1,9	0,0	2,0	5,6	1,9	4,0	2,5
<i>Забезпечення різноманітних форм здобуття початкової освіти</i>								
Підтримую	76,0	77,8	70,8	62,0	86,1	62,3	64,0	71,3
Нейтрально	16,0	16,7	20,8	20,0	13,9	22,6	28,0	19,7
Не схвалюю	8,0	5,6	8,3	12,0	0,0	5,7	8,0	6,8
Немає відповіді	0,0	0,0	0,0	6,0	0,0	9,4	0,0	2,2
<i>Децентралізація в управлінні школою</i>								
Підтримую	48,0	35,2	35,4	40,0	33,3	39,6	42,0	39,1
Нейтрально	36,0	33,3	31,3	24,0	25,0	22,6	20,0	27,5
Не схвалюю	16,0	27,8	31,3	6,0	22,2	26,4	26,0	22,2
Немає відповіді	0,0	3,7	2,1	30,0	19,4	11,3	12,0	11,2
<i>Свобода вибору (створення) учителем навчальних програм в межах стандарту освіти</i>								
Підтримую	82,0	77,8	79,2	74,0	77,8	77,4	74,0	77,4
Нейтрально	8,0	16,7	18,8	10,0	19,4	18,9	16,0	15,4
Не схвалюю	10,0	5,6	2,1	6,0	0,0	1,9	10,0	5,1
Немає відповіді	0,0	0,0	0,0	10,0	2,8	1,9	0,0	2,1
<i>Система дистанційного навчання під час підвищення кваліфікації учителів</i>								
Підтримую	66,0	79,6	64,6	56,0	33,3	60,4	58,0	59,7
Нейтрально	24,0	11,1	31,3	24,0	41,7	28,3	20,0	25,8
Не схвалюю	10,0	9,3	4,2	12,0	22,2	7,5	20,0	12,2
Немає відповіді	0,0	0,0	0,0	8,0	2,8	3,8	2,0	2,3
<i>Різні форми підвищення кваліфікації (вебінари, семінари, майстер-класи) та інституції, які їх забезпечують</i>								
Підтримую	50,0	77,8	85,4	74,0	88,9	88,7	56,0	74,4
Нейтрально	32,0	18,5	14,6	14,0	11,1	3,8	24,0	16,9
Не схвалюю	18,0	3,7	0,0	4,0	0,0	1,9	16,0	6,2
Немає відповіді	0,0	0,0	0,0	8,0	0,0	5,7	4,0	2,5
<i>Незалежна сертифікація вчителів</i>								
Підтримую	70,0	53,7	39,6	52,0	58,3	41,5	60,0	53,6
Нейтрально	22,0	29,6	45,8	22,0	33,3	18,9	16,0	26,8
Не схвалюю	4,0	14,8	14,6	20,0	8,3	28,3	24,0	16,3
Немає відповіді	4,0	1,9	0,0	6,0	0,0	11,3	0,0	3,3
<i>11. Чи ознайомлені Ви зі змістом стандарту освіти «Нова українська школа»?</i>								
Так, добре знайомий/-а	40,0	38,9	60,4	62,0	38,9	52,8	54,0	49,6
Дещо чув/-ла	54,0	57,4	39,6	34,0	50,0	47,2	36,0	45,5
Нічого не відомо	6,0	1,9	0,0	4,0	2,8	0,0	10,0	3,5
Немає відповіді	0,0	1,9	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	1,4
<i>12. Звідки Ви довідалися про зміст нового стандарту освіти?</i>								
Із засобів масової інформації	36,0	55,6	45,8	22,0	13,9	34,0	32,0	34,2
На курсах підвищення кваліфікації	64,0	33,3	68,8	56,0	58,3	88,7	54,0	60,4
Від колег, друзів	8,0	25,9	50,0	12,0	11,1	17,0	8,0	18,9
На засіданнях педагогічної ради школи	44,0	55,6	72,9	52,0	30,6	52,8	54,0	51,7

Продовження додатку Б.1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
З мережі Інтернет	32,0	27,8	41,7	16,0	11,1	24,5	20,0	24,7
Інше (вкажіть)	8,0	0,0	0,0	4,0	11,1	1,9	0,0	3,6
<i>13. Чи ознайомлені Ви з особливостями стандарту освіти фізкультурної освітньої галузі Нової української школи?</i>								
Так, добре знайомий/-а	32,0	38,9	45,8	66,0	33,3	60,4	54,0	47,2
Дещо чув/-ла	54,0	51,9	54,2	30,0	52,8	39,6	40,0	46,1
Нічого не відомо	8,0	7,4	0,0	2,0	0,0	0,0	6,0	3,3
Немає відповіді	6,0	1,9	0,0	2,0	13,9	0,0	0,0	3,4
<i>14. Чи потребуєте Ви додаткового навчання щодо можливостей формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання під час курсової перепідготовки?</i>								
Так	40,0	22,2	41,7	40,0	50,0	34,0	42,0	38,6
Швидше так, аніж ні	40,0	38,9	35,4	28,0	27,8	43,4	24,0	33,9
Швидше ні, аніж так	20,0	31,5	22,9	18,0	5,6	20,8	22,0	20,1
Ні	0,0	3,7	0,0	14,0	8,3	1,9	12,0	5,7
Немає відповіді	0,0	3,7	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	5,7
<i>15. Чи підтримуєте Ви розроблення спецкурсу під час курсів підвищення кваліфікації, який би розтлумачував шляхи формування ключових компетентностей у фізичному вихованні школярів?</i>								
Так	76,0	59,3	72,9	64,0	63,9	73,6	44,0	64,8
Швидше так, аніж ні	20,0	31,5	18,8	18,0	25,0	22,6	20,0	22,3
Швидше ні, аніж так	4,0	3,7	8,3	12,0	0,0	3,8	26,0	8,3
Ні	0,0	1,9	0,0	6,0	0,0	0,0	6,0	2,0
Немає відповіді	0,0	3,7	0,0	0,0	11,1	0,0	4,0	2,6
<i>16. Чи підтримуєте Ви укладання стандарту освіти початкової школи на основі компетентнісного підходу?</i>								
Повністю підтримую	50,0	27,8	45,8	44,0	36,1	50,9	46,0	43,0
Частково підтримую	48,0	51,9	47,9	38,0	47,2	49,1	36,0	45,4
Зовсім не підтримую	0,0	0,0	0,0	10,0	0,0	0,0	10,0	2,9
Мені нічого про це не відомо	0,0	13,0	6,3	8,0	0,0	0,0	4,0	4,5
Немає відповіді	2,0	7,4	0,0	0,0	16,7	0,0	4,0	4,2
<i>17. На скільки реально, На Вашу думку, сформувати ключові компетентності в учнів під час уроків фізичної культури?</i>								
<i>Вільне володіння державною мовою</i>								
Легко	98,0	88,9	97,9	92,0	58,3	100,0	92,0	89,6
Складно	2,0	9,3	2,1	8,0	36,1	0,0	4,0	8,8
Не можливо	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Немає відповіді	0,0	1,9	0,0	0,0	5,6	0,0	4,0	1,6
<i>Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами</i>								
Легко	54,0	38,9	72,9	64,0	40,5	66,0	60,0	56,6
Складно	36,0	53,7	27,1	28,0	37,8	24,5	30,0	33,9
Не можливо	10,0	3,7	0,0	6,0	5,4	5,7	10,0	5,8
Немає відповіді	0,0	3,7	0,0	2,0	16,2	3,8	0,0	3,7
<i>Математична компетентність</i>								
Легко	64,0	46,3	43,8	60,0	44,4	75,5	56,0	55,7
Складно	32,0	46,3	43,8	26,0	36,1	22,6	40,0	35,3
Не можливо	4,0	5,6	12,5	6,0	2,8	0,0	4,0	5,0
Немає відповіді	0,0	1,9	0,0	8,0	16,7	1,9	0,0	4,0

Продовження додатку Б.1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
<i>Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій</i>								
Легко	46,0	51,9	47,9	46,0	30,6	71,7	50,0	49,1
Складно	46,0	42,6	47,9	42,0	47,2	22,6	42,0	41,5
Не можливо	8,0	1,9	4,2	8,0	2,8	1,9	4,0	4,4
Немає відповіді	0,0	3,7	0,0	4,0	19,4	3,8	4,0	5,0
<i>Інноваційність</i>								
Легко	50,0	57,4	68,8	68,0	61,1	71,7	70,0	63,9
Складно	46,0	38,9	29,2	20,0	22,2	24,5	20,0	28,7
Не можливо	4,0	0,0	2,1	6,0	5,6	0,0	10,0	3,9
Немає відповіді	0,0	3,7	0,0	6,0	11,1	3,8	0,0	3,5
<i>Екологічна компетентність</i>								
Легко	62,0	66,7	62,5	48,0	50,0	90,6	64,0	63,4
Складно	32,0	27,8	31,3	42,0	27,8	7,5	22,0	27,2
Не можливо	6,0	0,0	6,3	6,0	2,8	0,0	6,0	3,9
Немає відповіді	0,0	5,6	0,0	4,0	19,4	1,9	8,0	5,5
<i>Інформаційно-комунікативна компетентність</i>								
Легко	48,0	51,9	60,4	58,0	47,2	75,5	52,0	56,1
Складно	46,0	42,6	37,5	38,0	27,8	22,6	40,0	36,4
Не можливо	6,0	0,0	2,1	4,0	5,6	0,0	8,0	3,7
Немає відповіді	0,0	5,6	0,0	0,0	19,4	1,9	0,0	3,8
<i>Навчання впродовж життя</i>								
Легко	62,0	75,9	62,5	74,0	52,8	79,2	76,0	68,9
Складно	34,0	18,5	35,4	26,0	33,3	15,1	20,0	26,1
Не можливо	4,0	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0	1,4
Немає відповіді	0,0	3,7	2,1	0,0	13,9	5,7	0,0	3,6
<i>Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей</i>								
Легко	58,0	55,6	52,1	68,0	47,2	81,1	50,0	58,9
Складно	34,0	40,7	47,9	28,0	36,1	17,0	34,0	34,0
Не можливо	8,0	1,9	0,0	2,0	0,0	0,0	8,0	2,8
Немає відповіді	0,0	1,9	0,0	2,0	16,7	1,9	8,0	4,3
<i>Культурна компетентність</i>								
Легко	70,0	64,8	70,8	70,0	55,6	88,7	76,0	70,8
Складно	28,0	31,5	29,2	28,0	27,8	9,4	20,0	24,8
Не можливо	2,0	0,0	0,0	2,0	2,8	0,0	0,0	1,0
Немає відповіді	0,0	3,7	0,0	0,0	13,9	1,9	4,0	3,4
<i>Підприємливість та фінансова грамотність</i>								
Легко	32,0	35,2	18,8	40,0	8,3	47,2	36,0	31,1
Складно	56,0	53,7	72,9	44,0	63,9	45,3	50,0	55,1
Не можливо	12,0	5,6	8,3	12,0	8,3	5,7	8,0	8,6
Немає відповіді	0,0	5,6	0,0	4,0	19,4	1,9	6,0	5,2
<i>18. Викладання предмету «фізична культура», на Вашу думку, буде найдоцільнішим</i>								
За єдиною навчальною програмою (затвердженою МОН)	30,0	38,9	45,8	48,0	41,7	49,1	40,0	41,9

Продовження додатку Б.1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
За адаптованою (до умов навчального закладу) навчальною програмою	44,0	42,6	37,5	24,0	22,2	34,0	32,0	33,8
За авторськими навчальними програмами	10,0	1,9	2,1	12,0	5,6	1,9	12,0	6,5
Варто вирішувати в кожному випадку окремо	16,0	14,8	14,6	12,0	19,4	15,1	16,0	15,4
Інший варіант (напишіть)	0,0	1,9	0,0	4,0	11,1	0,0	0,0	2,4
<i>19. Чи надаєте Ви перевагу розробленому фахівцями методичному забезпеченню предмета (програми, календарно-тематичне планування, конспекти уроків), чи укладаєте робочу документацію самостійно?</i>								
Надаю перевагу розробленій фахівцями робочій документації	62,0	37,0	45,8	46,0	69,4	54,7	50,0	52,1
Укладаю документацію самостійно	38,0	53,7	52,1	54,0	19,4	37,7	44,0	42,7
Інше (напишіть)	0,0	7,4	2,1	0,0	0,0	7,5	6,0	3,3
Немає відповіді	0,0	1,9	0,0	0,0	11,1	0,0	0,0	1,9
<i>20. Які труднощі у проведенні уроків фізичної культури Вас турбують насамперед?</i>								
Часті зміни навчальних програм	12,0	14,8	12,5	28,0	16,7	9,4,0	16,0	15,6
Забезпечення інвентарем	64,0	88,9	83,3	60,0	75,0	88,7	60,0	74,3
Недостатня професійна компетентність	4,0	3,7	10,4	4,0	8,3	0,0	4,0	4,9
Невиправдано високі вимоги до вчителя	8,0	5,6	18,8	10,0	5,6	11,3	20,0	11,3
Недостатнє методичне забезпечення уроків	10,0	11,1	16,7	8,0	5,6	1,9	2,0	7,9
Нераціонально складений розклад	64,0	29,6	33,3	18,0	27,8	37,7	16,0	32,4
Ставлення до фізичної культури вчителів інших предметів, батьків, дітей	40,0	46,3	39,6	36,0	44,4	49,1	14,0	38,5
Різні можливості дітей	20,0	29,6	20,8	18,0	25,0	41,5	30,0	26,4
Інше (вказіть)	0,0	1,9	0,0	0,0	2,8	0,0	0,0	0,7
Немає відповіді	0,0	0,0	0,0	0,0	11,1	0,0	0,0	1,6
<i>24. Вкажіть ваш вік</i>								
20-30	14,0	9,3	12,5	14,0	8,3	13,2	16,0	12,5
30-40	22,0	29,6	39,6	32,0	33,3	34,0	18,0	32,6
40-50	24,0	33,3	16,7	24,0	16,7	28,3	30,0	24,7
50-60	24,0	13,0	20,8	18,0	30,6	17,0	6,0	18,5
60-70	16,0	14,8	10,4	12,0	11,1	7,5	10,0	11,5
<i>25. Стать</i>								
чоловіча	64,0	63,0	66,7	70,0	58,3	71,7	70,0	66,2
жіноча	36,0	37,0	33,3	30,0	41,7	28,3	30,0	33,8
<i>26. Педагогічний стаж</i>								
До 10 років	16,0	18,5	27,1	22,0	13,9	17,0	16,0	18,6
Від 11 до 20 років	28,0	33,3	33,3	22,0	38,9	47,2	40,0	34,7
21 – 30 років	26,0	31,5	16,7	16,0	22,2	26,4	42,0	25,8
31 рік і більше	30,0	16,7	22,9	40,0	25,0	9,4	2,0	20,9

Продовження додатку Б.1

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
<i>27. Категорія</i>								
Спеціаліст	18,0	20,4	22,9	8,0	8,3	5,7	8,0	13,0
Друга	14,0	13,0	22,9	18,0	8,3	11,3	24,0	15,9
Перша	24,0	20,4	22,9	24,0	36,1	26,4	30,0	26,3
Вища	44,0	46,3	31,3	50,0	47,2	56,6	38,0	44,8

ПРОТОКОЛ**визначення різниці у відповідях респондентів від середнього показника****1. Хто проводить уроки фізичної культури в початкових класах у Вашій школі?**

Область	%, вч. початкових кл.	р	%, вч. ФК	р	%, в різних кл. по різному	р
Львівська	64,0	0,08	22,0	0,22	14,0	0,08
Тернопільська	55,6	0,12	31,5	0,87	13,0*	0,045
Хмельницька	66,7*	0,003	14,6*	0,02	18,8	0,32
Вінницька	18,0*	0,005	44,0	0,05	38,0	0,06
Дніпропетровська	25,0*	0,03	44,4	0,09	30,6	0,51
Івано-Франківська	39,6	0,54	28,3	0,76	32,1	0,321
Херсонська	40,0	0,59	28,0	0,73	32,0	0,33
% середнього показника	44,1		30,4		25,5	

2. Хто, на Вашу думку, повинен проводити уроки фізичної культури в початкових класах для успішної реалізації реформи «Нова українська школа»?

Область	%, вч. початкових кл.	р	%, вч. ФК	р	%, обидва варіанти прийнятні	р
Львівська	4,0	0,97	88,0	0,46	8,0	0,3
Тернопільська	1,9	0,43	94,4	0,93	3,7	0,77
Хмельницька	8,3	0,19	85,4	0,2	6,3	0,61
Вінницька	8,0	0,22	92,0	0,85	0,0	0,12
Дніпропетровська	2,8	0,7	94,4	0,51	2,8	0,62
Івано-Франківська	0,0	0,13	96,2	0,22	3,8	0,79
Херсонська	4,0	0,97	88,0	0,46	8,0	0,3
% середнього показника	4,1		91,2		4,6	

9. Чи знаєте Ви про реформування галузі освіти, що відбувається сьогодні?

Область	% відповіді «так»	р	% відповіді «ні»	р
Львівська	94,0	0,32	6,0	0,32
Тернопільська	83,3	0,18	16,7	0,18
Хмельницька	87,5	0,66	12,5	0,68
Вінницька	88,0	0,75	12,0	0,75
Дніпропетровська	88,9	0,91	11,1	0,91
Івано-Франківська	90,6	0,81	9,4	0,81
Херсонська	94,0	0,32	6,0	0,32
% середнього показника	89,5		10,5	

Примітка: * - істотна різниця у відповідях респондентів ($p < 0,05$).

Продовження додатку Б.2

10. Як Ви ставитеся до освітніх нововведень реформи НУШ?
10.1. Зміна структури школи (початкова школа - гімназія-ліцей)

Область	Підтримую», %	p	Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	54,0	0,75	36,0	0,81	10,0	0,68
Тернопільська	35,2*	0,03	40,7	0,36	22,2*	0,04
Хмельницька	64,6	0,09	22,9	0,12	8,3	0,45
Вінницька	46,0	0,46	34,0	0,97	20,0	0,12
Дніпропетровська	47,2	0,62	41,7	0,38	8,3	0,51
Івано-Франківська	64,2	0,09	24,5	0,16	11,3	0,88
Херсонська	50,0	0,83	40,0	0,43	4,0	0,09
% середнього показника	51,6		34,3		12,0	

10.2. 12-річне навчання

Область	«Підтримую», %	p	«Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	44,0*	0,02	28,0	0,49	28,0*	0,02
Тернопільська	25,9	0,74	29,6	0,33	44,4	0,79
Хмельницька	22,9	0,45	25,0	0,82	50,0	0,59
Вінницька	34,0	0,39	16,0	0,24	48,0	0,78
Дніпропетровська	13,9	0,07	16,7	0,36	63,9*	0,04
Івано-Франківська	28,3	0,98	18,9	0,46	50,9	0,5
Херсонська	28,0	0,99	30,0	0,32	36,0	0,19
% середнього показника	28,1		23,5		45,9	

10.3. Інтегроване навчання

Область	«Підтримую», %	p	«Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	56,0	0,53	34,0	0,97	10,0	0,73
Тернопільська	46,3	0,49	40,7	0,32	7,4	0,79
Хмельницька	60,4	0,24	35,4	0,82	4,2	0,3
Вінницька	46,0	0,48	30,0	0,6	14,0	0,21
Дніпропетровська	50,0	0,88	27,8	0,47	8,3	0,97
Івано-Франківська	56,6	0,47	32,1	0,82	5,7	0,49
Херсонська	44,0	0,34	36,0	0,75	10,0	0,73
% середнього показника	51,3		33,7		8,5	

10.4. Навчання через діяльність, ігровими методами як у класі, так і поза його межами

Область	«Підтримую», %	p	«Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	72,0	0,29	24,0	0,17	4,0	0,78
Тернопільська	79,6	0,87	18,5	0,66	1,9	0,32
Хмельницька	75,0	0,57	16,7	0,92	8,3	0,33
Вінницька	74,0	0,46	14,0	0,7	12,0*	0,045
Дніпропетровська	88,9	0,09	8,3	0,22	0,0	0,17
Івано-Франківська	84,9	0,38	11,3	0,37	3,8	0,73
Херсонська	76,0	0,68	20,0	0,49	4,0	0,78
% середнього показника	78,6		16,1		4,9	

Продовження додатку Б.2

10.5. Лише вербальне оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури

Область	«Підтримую», %	р	Нейтрально», %	р	«Не схвалюю»,%	р
Львівська	14,0	0,34	44,0*	0,045	42,0	0,43
Тернопільська	24,1	0,46	33,3	0,61	42,6	0,46
Хмельницька	27,1	0,24	22,9	0,32	50,0	0,8
Вінницька	40,0*	0,001	18,0	0,08	40,0	0,29
Дніпропетровська	5,6*	0,04	25,0	0,54	63,9	0,07
Івано-Франківська	17,0	0,64	32,1	0,75	47,2	0,91
Херсонська	10,0	0,1	34,0	0,56	50,0	0,75
% середнього показника	19,7		29,9		48,0	

10.6. Інклюзивне навчання

Область	«Підтримую», %	р	Нейтрально», %	р	«Не схвалюю»,%	р
Львівська	34,0	0,27	40,0	0,29	24,0	0,86
Тернопільська	46,3	0,57	31,5	0,9	20,4	0,68
Хмельницька	47,9	0,46	41,7	0,2	10,4*	0,047
Вінницька	40,0	0,77	26,0	0,36	32,0	0,16
Дніпропетровська	36,1	0,48	33,3	0,91	25,0	0,78
Івано-Франківська	45,3	0,67	28,3	0,55	24,5	0,8
Херсонська	46,0	0,61	26,0	0,36	24,0	0,86
% середнього показника	42,2		32,4		22,9	

10.7. Забезпечення різноманітних форм здобуття початкової освіти

Область	«Підтримую», %	р	Нейтрально», %	р	«Не схвалюю»,%	р
Львівська	76,0	0,49	16,0	0,54	8,0	0,76
Тернопільська	77,8	0,32	16,7	0,6	5,6	0,74
Хмельницька	70,8	0,94	20,8	0,86	8,3	0,7
Вінницька	62,0	0,18	20,0	0,96	12,0	0,19
Дніпропетровська	86,1	0,06	13,9	0,4	0,0	0,11
Івано-Франківська	62,3	0,18	22,6	0,62	5,7	0,77
Херсонська	64,0	0,29	28,0	0,18	8,0	0,76
% середнього показника	71,3		19,7		6,8	

10.8. Децентралізація в управлінні школою

Область	«Підтримую», %	р	Нейтрально», %	р	«Не схвалюю»,%	р
Львівська	48,0	0,23	36,0	0,21	16,0	0,32
Тернопільська	35,2	0,58	33,3	0,38	27,8	0,36
Хмельницька	35,4	0,62	31,3	0,58	31,3	0,16
Вінницька	40,0	0,9	24,0	0,6	6,0*	0,02
Дніпропетровська	33,3	0,5	25,0	0,74	22,2	1
Івано-Франківська	39,6	0,94	22,6	0,45	26,4	0,5
Херсонська	42,0	0,7	20,0	0,26	26,0	0,55
% середнього показника	39,1		27,5		22,2	

Продовження додатку Б.2

10.9. Свобода вибору (створення) учителем навчальних програм в межах стандарту освіти

Область	«Підтримую», %	p	«Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	82,0	0,46	8,0	0,16	10,0	0,16
Тернопільська	77,8	0,95	16,7	0,81	5,6	0,88
Хмельницька	79,2	0,78	18,8	0,55	2,1	0,36
Вінницька	74,0	0,59	10,0	0,31	6,0	0,79
Дніпропетровська	77,8	0,96	19,4	0,53	0,0	0,17
Івано-Франківська	77,4	1	18,9	0,52	1,9	0,3
Херсонська	74,0	0,59	16,0	0,91	10,0	0,16
% середнього показника	77,4		15,4		5,1	

10.10. Система дистанційного навчання підвищення кваліфікації учителів

Область	«Підтримую», %	p	«Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	66,0	0,39	24,0	0,79	10,0	0,65
Тернопільська	79,6*	0,005	11,1*	0,02	9,3	0,54
Хмельницька	64,6	0,52	31,3	0,42	4,2	0,1
Вінницька	56,0	0,62	24,0	0,79	12,0	0,97
Дніпропетровська	33,3*	0,002	41,7*	0,04	22,2	0,9
Івано-Франківська	60,0	0,92	28,3	0,7	7,5	0,32
Херсонська	58,4	0,86	20,0	0,38	20,0	0,13
% середнього показника	59,7		25,8		12,2	

10.11. Різні форми підвищення кваліфікацій (вебінари, семінари, майстер-класи) та інституції, які їх забезпечують

Область	«Підтримую», %	p	«Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	50,0*	0,0004	32,0*	0,01	18,0*	0,004
Тернопільська	77,8	0,59	18,5	0,77	3,7	0,47
Хмельницька	85,4	0,1	14,6	0,69	0,0	0,08
Вінницька	74,0	0,95	14,0	0,61	4,0	0,54
Дніпропетровська	88,9*	0,05	11,1	0,37	0,0	0,12
Івано-Франківська	88,7*	0,02	3,8*	0,01	1,9	0,21
Херсонська	56,0*	0,007	24,0	0,22	16,0*	0,01
% середнього показника	74,4		16,9		6,2	

10.12. Запровадження та проведення незалежної сертифікації

Область	«Підтримую», %	p	«Нейтрально», %	p	«Не схвалюю»,%	p
Львівська	70,0*	0,0007	22,0	0,47	4,0*	0,02
Тернопільська	53,7	0,99	29,6	0,67	14,8	0,78
Хмельницька	39,6	0,07	45,8*	0,007	14,6	0,76
Вінницька	52,0	0,83	22,0	0,47	20,0	0,51
Дніпропетровська	58,3	0,59	33,3	0,41	8,3	0,21
Івано-Франківська	41,5	0,1	18,9	0,22	28,3*	0,03
Херсонська	60,0	0,4	16,0	0,1	24,0	0,18
% середнього показника	53,6		26,8		16,0	

Примітка: * - істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Продовження додатку Б.2

11. Чи ознайомлені Ви зі змістом стандарту освіти «Нова українська школа»?

Область	«Так»,%	р	«Дещо чув/чула»,%	р	«Ні»,%	р
Львівська	40,0	0,2	54,0	0,26	6,0	0,39
Тернопільська	38,9	0,14	57,4	0,1	1,9	0,54
Хмельницька	60,4	0,16	39,6	0,44	0,0	0,19
Вінницька	62,0	0,1	34,0	0,13	4,0	0,86
Дніпропетровська	38,9	0,22	50,0	0,61	2,8	0,83
Івано-Франківська	52,8	0,66	47,2	0,82	0,0	0,17
Херсонська	54,0	0,56	36,0	0,21	10,0*	0,04
% середнього показника	49,6		45,5		3,5	

12. Звідки Ви довідалися про зміст нового стандарту освіти?

Область	ЗМІ, %	р	КПК,%	р	Друзі, %	р	Педрода %	р	Інтер- нет,%	р
Львівська	36,0	0,8	64,0	0,63	8,0	0,06	44,0	0,31	32,0	0,27
Тернопільська	55,6*	0,003	33,3*	0,0002	25,9	0,23	55,6	0,59	27,8	0,63
Хмельницька	45,8	0,12	68,8	0,26	50,0	0,00	72,9*	0,00	41,7*	0,01
Вінницька	22,0	0,09	56,0	0,55	12,0	0,24	52,0	0,97	16,0	0,18
Дніпропет- ровська	13,9*	0,01	58,3	0,81	11,1	0,25	30,6*	0,02	11,1	0,07
Івано- Франківська	34,0	0,98	88,7	0,0001	17,0	0,74	52,8	0,88	24,5	0,97
Херсонська	32,0	0,76	54,0	0,39	8,0	0,06	54,0	0,76	20,0	0,47
% середнього показника	34,2		60,4		18,9		51,7		24,7	

13. Чи ознайомлені Ви з особливостями стандарту освіти фізкультурної освітньої галузі Нової української школи?

Область	«Так», %	р	«Дещо чув/чула», %	р	«Ні», %	р
Львівська	32,0*	0,04	54,0	0,3	8,0	0,11
Тернопільська	38,9	0,26	51,9	0,43	7,4	0,15
Хмельницька	45,8	0,86	54,2	0,29	0,0	0,2
Вінницька	66,0*	0,01	30,0*	0,03	2,0	0,62
Дніпропетровська	33,3	0,11	52,8	0,44	0,0	0,27
Івано-Франківська	60,4	0,07	39,6	0,38	0,0	0,18
Херсонська	54,0	0,37	40,0	0,42	6,0	0,34
% середнього показника	47,2		46,1		3,3	

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Продовження додатку Б.2

14. Чи потребуєте Ви додаткового навчання щодо можливостей формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання під час курсової перепідготовки?

Область	«Так»	p	«Швидше так, аніж ні», %	p	«Швидше ні, аніж так», %	p	«Ні», %	p
Львівська	40,0	0,85	40,0	0,4	20,0	0,99	0,0	0,08
Тернопільська	22,2*	0,02	38,9	0,47	31,5	0,06	3,7	0,55
Хмельницька	41,7	0,68	35,4	0,84	22,9	0,65	0,0	0,09
Вінницька	40,0	0,85	28,0	0,41	18,0	0,72	14,0*	0,03
Дніпропетровська	50,0	0,18	27,8	0,46	5,6*	0,03	8,3	0,53
Івано-Франківська	34,0	0,52	43,4	0,18	20,8	0,91	1,9	0,25
Херсонська	42,0	0,65	24,0	0,16	22,0	0,76	12,0	0,09
% середнього показника	38,6		33,9		20,1		5,7	

15. Чи підтримуєте Ви розроблення спецкурсу під час курсів підвищення кваліфікації, який би розтлумачував шляхи формування ключових компетентностей у фізичному вихованні?

Область	«Так»	p	«Швидше так, аніж ні», %	p	«Швидше ні, аніж так», %	p	«Ні», %	p
Львівська	76,0	0,12	20,0	0,71	4,0	0,29	0,0	0,31
Тернопільська	59,3	0,43	31,5	0,14	3,7	0,24	1,9	0,96
Хмельницька	72,9	0,27	18,8	0,58	8,3	1	0,0	0,32
Вінницька	64,0	0,91	18,0	0,49	12,0	0,39	6,0	0,09
Дніпропетровська	63,9	0,91	25,0	0,71	0,0	0,07	0,0	0,39
Івано-Франківська	73,6	0,21	22,6	0,96	3,8	0,25	0,0	0,3
Херсонська	44,0*	0,005	20,0	0,71	26,0*	0,0001	06,0	0,09
% середнього показника	64,8		22,3		8,3		2,0	

16. Чи підтримуєте Ви стандарт початкової школи на основі компетентнісного підходу?

Область	«Так»	p	«Швидше так, аніж ні», %	p	«Швидше ні, аніж так», %	p	«Ні», %	p
Львівська	50,0	0,35	48,0	0,73	0,0	0,22	0,0	0,13
Тернопільська	27,8*	0,03	51,9	0,37	0,0	0,21	13,0*	0,01
Хмельницька	45,8	0,71	47,9	0,74	0,0	0,23	6,3	0,58
Вінницька	44,0	0,89	38,0	0,33	10,0*	0,01	8,0	0,29
Дніпропетровська	36,1	0,43	47,2	0,84	0,0	0,3	0,0	0,19
Івано-Франківська	50,9	0,28	49,1	0,62	0,0	0,21	0,0	0,12
Херсонська	46,0	0,69	36,0	0,21	10,0*	0,01	4,0	0,87
% середнього показника	43,0		45,4		2,9		4,5	

Продовження додатку Б.2

17. Наскільки реально, На Вашу думку, сформувати ключові компетентності в учнів під час уроків фізичної культури?

17.1. Вільне володіння державною мовою

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, во,%	p
Львівська	98,0	0,06	2,0	0,09	0,0	0,0
Тернопільська	88,9	0,88	9,3	0,9	0,0	0,0
Хмельницька	97,9	0,06	2,1	0,11	0,0	0,0
Вінницька	92,0	0,6	8,0	0,85	0,0	0,0
Дніпропетровська	58,3*	0,000	36,1*	0,000	0,0	0,0
Івано-Франківська	100,0*	0,01	0,0*	0,02	0,0	0,0
Херсонська	92,0	0,6	4,0	0,25	0,0	0,0
% середнього показника	89,6		8,8		0,0	

17.2. Здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами

Область	Легко, %	p	Складно %	p	Неможливо, %	p
Львівська	54,0	0,73	36,0	0,77	10,0	0,26
Тернопільська	38,9*	0,02	53,7*	0,005	3,7	0,53
Хмельницька	72,9*	0,03	27,1	0,35	0,0	0,09
Вінницька	64,0	0,32	28,0	0,41	6,0	0,96
Дніпропетровська	40,5	0,06	37,8	0,64	5,4	0,92
Івано-Франківська	66,0	0,2	24,5	0,17	5,7	0,98
Херсонська	60,0	0,65	30,0	0,59	10,0	0,26
% середнього показника	56,6		33,9		5,8	

17.3. Математична компетентність

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо %	p
Львівська	64,0	0,27	32,0	0,65	4,0	0,76
Тернопільська	46,3	0,2	46,3	0,12	5,6	0,85
Хмельницька	43,8	0,12	43,8	0,25	12,5*	0,04
Вінницька	60,0	0,57	26,0	0,2	6,0	0,76
Дніпропетровська	44,4	0,2	36,1	0,92	2,8	0,56
Івано-Франківська	75,5*	0,007	22,6	0,07	0,0	0,1
Херсонська	56,0	0,97	40,0	0,52	4,0	0,76
% середнього показника	55,7		35,3		5,0	

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

Продовження додатку Б.2

17.4. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	46,0	0,68	46,0	0,55	8,0	0,27
Тернопільська	51,9	0,7	42,6	0,88	1,9	0,39
Хмельницька	47,9	0,88	47,9	0,4	4,2	0,95
Вінницька	46,0	0,68	42,0	0,95	8,0	0,27
Дніпропетровська	30,6*	0,03	47,2	0,51	2,8	0,65
Івано-Франківська	71,7*	0,002	22,6*	0,009	1,9	0,39
Херсонська	50,0	0,9	42,0	0,95	4,0	0,89
% середнього показника	49,1		41,5		4,4	

17.5. Інноваційність

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможливо, %	p
Львівська	50,0	0,06	46,0*	0,01	4,0	0,97
Тернопільська	57,4	0,36	38,9	0,13	0,0	0,14
Хмельницька	68,8	0,51	29,2	0,94	2,1	0,54
Вінницька	68,0	0,57	20,0	0,2	6,0	0,49
Дніпропетровська	61,1	0,74	22,2	0,41	5,6	0,62
Івано-Франківська	71,7	0,27	24,5	0,53	0,0	0,14
Херсонська	70,0	0,4	20,0	0,2	10,0	0,06
% середнього показника	63,9		28,7		3,9	

17.6. Екологічна компетентність

Область	Легко,%	p	Складно %	p	Неможливо %	p
Львівська	62,0	0,85	32,0	0,48	6,0	0,49
Тернопільська	66,7	0,64	27,8	0,93	0,0	0,14
Хмельницька	62,5	0,9	31,3	0,55	6,3	0,44
Вінницька	48,0*	0,04	42,0*	0,03	6,0	0,49
Дніпропетровська	50,0	0,12	27,8	0,94	2,8	0,74
Івано-Франківська	90,6*	0,0001	7,5*	0,002	0,0	0,14
Херсонська	64,0	0,93	22,0	0,44	6,0	0,49
% середнього показника	63,4		27,2		3,9	

17.7. Інформаційно-комунікативна компетентність

Область	Легко,%	p	Складно,%	p	Неможли- во,%	p
Львівська	48,0	0,28	46,0	0,19	6,0	0,44
Тернопільська	51,9	0,56	42,6	0,38	0,0	0,15
Хмельницька	60,4	0,57	37,5	0,88	2,1	0,57
Вінницька	58,0	0,8	38,0	0,83	4,0	0,92
Дніпропетровська	47,2	0,31	27,8	0,31	5,6	0,57
Івано-Франківська	75,5*	0,008	22,6*	0,048	0,0	0,15
Херсонська	52,0	0,59	40,0	0,62	8,0	0,16
% середнього показника	56,1		36,4		3,7	

Примітка:* - істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Продовження додатку Б.2

17.8. Навчання упродовж життя

Область	Легко,%	р	Складно,%	р	Неможливо %	р
Львівська	62,0	0,33	34,0	0,24	4,0	0,19
Тернопільська	75,9	0,3	18,5	0,23	1,9	0,78
Хмельницька	62,5	0,37	35,4	0,18	0,0	0,41
Вінницька	74,0	0,46	26,0	0,99	0,0	0,4
Дніпропетровська	52,8	0,05	33,3	0,35	0,0	0,47
Івано-Франківська	79,2	0,13	15,1	0,08	0,0	0,39
Херсонська	76,0	0,31	20,0	0,35	4,0	0,19
% середнього показника	68,9		26,1		1,4	

17.9. Громадянські та соціальні компетентності

Область	Легко,%	р	Складно,%	р	Неможливо, %	р
Львівська	58,0	0,9	34,0	1	8,0	0,06
Тернопільська	55,6	0,65	40,7	0,34	1,9	0,7
Хмельницька	52,1	0,37	47,9	0,06	0,0	0,24
Вінницька	68,0	0,22	28,0	0,4	2,0	0,74
Дніпропетровська	47,2	0,18	36,1	0,8	0,0	0,3
Івано-Франківська	81,1*	0,002	17,0*	0,01	0,0	0,22
Херсонська	50,0	0,23	34,0	1	8,0	0,06
% середнього показника	58,9		34,0		2,8	

17.10. Культурна компетентність

Область	Легко,%	р	Складно,%	р	Неможливо,%	р
Львівська	70,0	0,91	28,0	0,63	2,0	0,53
Тернопільська	64,8	0,37	31,5	0,3	0,0	0,46
Хмельницька	70,8	1	29,2	0,51	0,0	0,49
Вінницька	70,0	0,91	28,0	0,63	2,0	0,53
Дніпропетровська	55,6	0,06	27,8	0,69	2,8	0,34
Івано-Франківська	88,7*	0,006	9,4*	0,01	0,0	0,46
Херсонська	76,0	0,45	20,0	0,46	0,0	0,48
% середнього показника	70,8		24,8		1,0	

17.11. Підприємливість та фінансова грамотність

Область	Легко,%	р	Складно,%	р	Неможливо,%	р
Львівська	32,0	0,9	56,0	0,9	12,0	0,43
Тернопільська	35,2	0,55	53,7	0,85	5,6	0,46
Хмельницька	18,8	0,08	72,9*	0,02	8,3	0,94
Вінницька	40,0	0,21	44,0	0,14	12,0	0,43
Дніпропетровська	8,3*	0,004	63,9	0,31	8,3	0,95
Івано-Франківська	47,2*	0,02	45,3	0,18	5,7	0,47
Херсонська	36,0	0,49	50,0	0,5	8,0	0,89
% середнього показника	31,1		55,1		8,6	

Примітка:* - істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Продовження додатку Б.2

18. Викладання предмета «фізична культура», на Вашу думку, буде найдоцільнішим:

Область	Єдина програма %	p	Адаптована до умов ЗЗСО %	p	Авторська %	p	Варто вирішувати в кожного випадку %	p
Львівська	30,0	0,11	44,0	0,16	10,0	0,36	16,0	0,91
Тернопільська	38,9	0,68	42,6	0,21	1,9	0,18	14,8	0,91
Хмельницька	45,8	0,61	37,5	0,61	2,1	0,23	14,6	0,89
Вінницька	48,0	0,42	24,0	0,17	12,0	0,16	12,0	0,53
Дніпропетровська	41,7	0,98	22,2	0,16	5,6	0,83	19,4	0,53
Івано-Франківська	49,1	0,32	34,0	0,98	1,9	0,19	15,1	0,96
Херсонська	40,0	0,8	32,0	0,8	12,0	0,16	16,0	0,91
% середнього показника	41,9		33,8		6,5		15,4	

19. Чи надаєте Ви перевагу розробленому фахівцями методичному забезпеченню предмета (програми, календарно-тематичне планування, конспекти уроків), чи укладате робочу документацію самостійно?

Область	Користуюся розробками інших учителів,%	p	Укладаю самостійно, %	p	Інше, %	p
Львівська	62,0	0,19	38,0	0,53	0,0	0,19
Тернопільська	37,0*	0,04	53,7	0,13	7,4	0,15
Хмельницька	45,8	0,41	52,1	0,22	2,1	0,66
Вінницька	46,0	0,42	54,0	0,13	0,0	0,19
Дніпропетровська	69,4*	0,047	19,4*	0,007	0,0	0,27
Івано-Франківська	54,7	0,72	37,7	0,49	7,5	0,14
Херсонська	50,0	0,78	44,0	0,86	6,0	0,34
% середнього показника	52,1		42,7		3,3	

20. Які труднощі у проведенні уроків фізичної культури Вас турбують насамперед?

Область	Часті зміни програм,%	p	Забезпечення інвентарем,%	p	Недостатня компетентність,%	p
Львівська	12,0	0,51	64,0	0,13	4,0	0,78
Тернопільська	14,8	0,88	88,9*	0,02	3,7	0,7
Хмельницька	12,5	0,58	83,3	0,18	10,4	0,12
Вінницька	28,0*	0,03	60,0*	0,03	4,0	0,78
Дніпропетровська	16,7	0,86	75,0	0,93	8,3	0,38
Івано-Франківська	9,4	0,24	88,7*	0,02	0,0	0,1
Херсонська	16,0	0,94	60,0*	0,03	4,0	0,78
% середнього показника	15,6		74,3		4,9	

Примітка: * - істотна різниця від середнього показника ($p < 0,05$).

Продовження додатку Б.2

Область	Високі вимоги, %	p	Недостатнє методичне забезпечення, %	p	Нераціональний розклад, %	p
Львівська	8,0	0,48	10,0	0,61	64,0*	0,00
Тернопільська	5,6	0,2	11,1	0,43	29,6	0,68
Хмельницька	18,8	0,14	16,7*	0,045	33,3	0,9
Вінницька	10,0	0,78	8,0	0,98	18,0*	0,04
Дніпропетровська	5,6	0,29	5,6	0,62	27,8	0,57
Івано-Франківська	11,3	1	1,9	0,11	37,7	0,45
Херсонська	20,0	0,08	2,0	0,13	16,0*	0,02
% середнього показника	11,3		7,9		32,4	
Область	Ставлення інших учителів до предмета, %	p	Різні можливості учнів, %	p		
Львівська	40,0	0,84	20,0	0,33		
Тернопільська	46,0	0,28	29,6	0,62		
Хмельницька	39,6	0,88	20,8	0,41		
Вінницька	36,0	0,73	18,0	0,20		
Дніпропетровська	44,4	0,49	25,0	0,86		
Івано-Франківська	49,1	0,14	41,5*	0,02		
Херсонська	14,0*	0,0007	30,0	0,59		
% середнього показника	38,5		26,4			

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів від середнього показника ($p < 0,05$).

ПРОТОКОЛ
порівняння двох пропорцій відповідей респондентів Львівської та інших областей
України

1. Хто проводить уроки фізичної культури в початкових класах у Вашій школі?

Учителі початкових класів

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0
	55,6	66,7	18,0*	25,0*	39,6*	40,0*
P	0,38	0,78	0,00	0,004	0,01	0,02

Учителі фізичної культури

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0
	31,5	14,6	44,4*	28,3	28,0	30,4
P	0,28	0,34	0,02	0,27	0,46	0,34

В різних класах по-різному

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
	13,0	18,8	38,0*	30,6	32,1*	32,0*
P	0,88	0,52	0,006	0,62	0,03	0,033

3. Хто, на Вашу думку, повинен проводити уроки фізичної культури в початкових класах для успішної реалізації реформи «Нова українська школа»?

Вчитель початкових класів

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
	1,9	8,3	8,0	2,8	0,0	4,0
P	0,52	0,37	0,39	0,77	0,14	1

Учитель фізичної культури

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	88,0	88,0	88,0	88,0	88,0	88,0
	94,4	85,4	92,0	94,4	96,2	88,0
P	0,25	0,7	0,51	0,31	0,12	1

Обидна варіанти однаково прийнятні

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
	3,7	6,3	0,0*	2,8	3,8	8,0
P	0,35	0,74	0,04	0,31	0,36	1

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

9. Чи знаєте Ви про реформування галузі освіти, що відбувається сьогодні?

Так

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	94,0	94,0	94,0	94,0	94,0	94,0
	83,3	87,5	88,0	88,9	90,6	94,0
P	0,09	0,27	0,29	0,39	0,52	1

Ні

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
	16,7	12,5	12,0	11,1	9,4	6,0
P	0,09	0,27	0,29	0,39	0,52	1

10.1. Як Ви ставитеся до зміни структури школи?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0
	35,2	64,6	46,0	47,2	64,2	50,0
P	0,05	0,28	0,42	0,53	0,29	0,69

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0
	40,7	22,9	34,0	41,7	24,5	40,0
P	0,62	0,15	0,83	0,59	0,2	0,68

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	22,2	8,3	20,0	8,3	11,3	4,0
P	0,92	0,77	0,16	0,79	0,83	0,24

10.2. Як Ви ставитеся до 12-річного терміну навчання?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0
	25,9	22,9*	34,0	13,9*	28,3	28,0
P	0,05	0,03	0,31	0,003	0,09	0,1

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0
	29,6	25,0	16,0	16,7	18,9	30,0
P	0,86	0,74	0,15	0,22	0,28	0,83

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$

Продовження додатку Б.3

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0
	44,4	50,0*	48,0*	63,9*	50,9*	36,0
P	0,08	0,03	0,04	0,0009	0,02	0,39

10.3. Як Ви ставитесь до інтегрованого навчання ?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,56	0,56	0,56	0,56	0,56	0,56
	0,463	0,604	0,46	0,50	0,566	0,44
P	0,32	0,66	0,32	0,58	0,96	0,23

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34
	0,407	0,385	0,30	0,278	0,321	0,36
P	0,48	0,88	0,67	0,54	0,84	0,83

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
	0,074	0,042	0,14	0,083	0,057	0,10
P	0,64	0,27	0,54	0,79	0,42	1

10.4. Як Ви ставитесь до навчання через діяльність, ігровими методами як у класі так і поза його межами?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	72,0	72,0	72,0	72,0	72,0	72,0
	79,6	75,0	74,0	88,9	84,9	76,0
P	0,36	0,74	0,82	0,06	0,11	0,65

Ставлюся нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0
	18,5	16,7	14,0	8,3	11,3	20,0
P	0,49	0,37	0,2	0,06	0,09	0,63

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
	1,9	8,3	12,0	0,0	3,8	4,0
P	0,52	0,37	0,14	0,22	0,96	1

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

10.5. Як Ви ставитеся до лише вербального оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
	24,1	27,1	40,0*	5,6	17,0	10,0
P	0,19	0,10	0,003	0,21	0,67	0,54

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0
	33,0	22,9*	18,0*	25,0	32,1	34,0
P	0,26	0,03	0,005	0,07	0,21	0,31

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	42,0	42,0	42,0	42,0	42,0	42,0
	42,6	50,0	40,0	63,0*	47,2	50,0
P	0,95	0,43	0,84	0,045	0,59	0,44

10.6. Як Ви ставитеся до інклюзивного навчання?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0
	46,3	47,9	40,0	36,1	45,0	46,0
P	0,2	0,16	0,53	0,84	0,24	0,23

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
	31,5	41,7	26,0	33,3	28,3	26,0
P	0,37	0,86	0,13	0,53	0,21	0,14

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0	24,0
	20,4	10,4	32,0	25,0	24,5	24,0
P	0,66	0,08	0,37	0,92	0,95	1

10.7. Як Ви ставитеся до забезпечення різноманітних форм здобуття початкової освіти?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	76,0	76,0	76,0	76,0	76,0	76,0
	77,8	70,8	62,0	86,1	62,3	64,0
P	0,83	0,56	0,13	0,25	0,13	0,19

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0
	16,7	20,8	20,0	13,9	22,6	28,0
P	0,92	0,54	0,61	0,79	0,4	0,15

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
	5,6	8,3	12,0	0,0	5,7	8,0
P	0,63	0,96	0,51	0,08	0,64	1

10.8. Як Ви ставитеся до децентралізації в управлінні школою?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	48,0	48,0	48,0	48,0	48,0	48,0
	35,2	35,4	40,0	33,3	39,6	42,0
P	0,19	0,21	0,42	0,17	0,39	0,55

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0
	33,3	33,1	24,0	25,0	22,6	20,0
P	0,77	0,62	0,19	0,28	0,13	0,07

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0
	27,8	31,3	6,0	22,2	26,4	26,0
P	0,15	0,07	0,11	0,46	0,20	0,22

10.9. Як Ви ставитеся до свободи вибору (створення) учителем навчальних програм в межах стандарту освіти?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	82,0	82,0	82,0	82,0	82,0	82,0
	77,8	79,2	74,0	77,8	77,4	74,0
P	0,59	0,73	0,33	0,63	0,56	0,33

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
	16,7	18,8	10,0	19,4	18,9	16,0
P	0,18	0,12	0,73	0,12	0,11	0,22

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	5,6	2,1	6,0	0,0	1,9	10,0
P	0,40	0,10	0,46	0,05	0,08	1

Продовження додатку Б.3

10.10. Як Ви ставитеся до системи дистанційного навчання підвищення кваліфікації учителів?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	66,0	66,0	66,0	66,0	66,0	66,0
	79,6	64,6	56,0	33,3*	60,4	58,0
P	0,12	0,88	0,31	0,003	0,56	0,41

Нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24
	0,111	0,313	0,24	0,417	0,283	0,20
P	0,08	0,42	1	0,08	0,62	0,63

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
	0,093	0,042	0,12	0,222	0,075	0,20
P	0,9	0,27	0,75	0,12	0,65	0,16

10.11. Як Ви ставитеся до різних форм підвищення кваліфікацій (вебінари, семінари, майстер-класи) та інституцій, які їх забезпечують?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
	77,8*	85,4*	74,0*	88,9*	88,7*	56,0
P	0,003	0,0002	0,01	0,0002	0,00	0,55

Ставлюся нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0
	18,5	14,6*	14,0*	11,1*	3,8*	0,24
P	0,11	0,04	0,03	0,02	0,0002	0,37

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0
	3,7*	0,0*	4,0*	0,0*	1,9*	16,0
P	0,02	0,002	0,03	0,007	0,005	0,8

10.12. Як Ви ставитеся до системи незалежної сертифікації вчителів?

Підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	70,0	70,0	70,0	70,0	70,0	70,0
	53,7	39,6*	52,0	58,3	41,5*	60,0
P	0,09	0,003	0,07	0,27	0,004	0,29

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Ставлюся нейтрально

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0	22,0
	29,6	45,8*	22,0	33,3	18,9	16,0
P	0,38	0,01	1	0,24	0,7	0,44

Не схвалюю

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
	14,8	14,6	20,0*	8,3	28,3*	24,0*
P	0,06	0,07	0,01	0,4	0,0009	0,004

11. Чи ознайомлені Ви зі змістом стандарту освіти «Нова українська школа»?

Так, добре знайомий/а

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
	38,9	60,4*	62,0*	38,9	52,8	54,0
P	0,91	0,04	0,03	0,92	0,19	0,16

Дещо чув/чула?

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0
	57,4	39,6	34,0*	50,0	47,2	36,0
P	0,72	0,15	0,04	0,71	0,49	0,07

Нічого не відомо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
	1,9	0,0	4,0	2,8	0,0	10,0
P	0,28	0,08	0,65	0,49	0,07	0,46

12. Звідки Ви довідалися про зміст нового стандарту освіти?

Із засобів масової інформації

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0
	55,6*	45,8	22,0	13,9*	34,0	32,0
P	0,045	0,32	0,12	0,02	0,83	0,67

Під час курсів підвищення кваліфікації

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0
	33,3*	68,8	56,0	58,3	88,7*	54,0
P	0,002	0,62	0,41	0,59	0,003	0,31

Від колег та друзів

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
	25,9*	50,0*	12,0	11,1	17,0	8,0
P	0,02	0,00	0,51	0,63	0,17	1

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Під час засідань педагогічної ради закладу освіти

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0
	55,6	72,9*	52,0	30,6	52,8	54,0
P	0,24	0,003	0,42	0,21	0,37	0,32

З мережі Інтернет

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0
	27,8	41,7	16,0	11,1*	24,5	20,0
P	0,64	0,32	0,06	0,02	0,4	0,17

13. Чи ознайомлені Ви з особливостями стандарту освіти фізкультурної освітньої галузі НУШ?

Так, добре ознайомлений/а

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0
	38,9	45,8	66,0*	33,3	60,4*	54,0*
P	0,46	0,16	0,0007	0,9	0,004	0,03

Дещо чув/чула

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0
	51,9	54,2	30,0*	52,8	39,6	40,0
P	0,83	0,98	0,02	0,91	0,14	0,16

Нічого не відомо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
	7,4	0,0*	2,0	0,0	0,0*	6,0
P	0,91	0,045	0,17	0,08	0,04	0,7

14. Чи потребуєте Ви додаткового навчання щодо можливостей формування ключових компетентностей засобами фізичного виховання під час курсової перепідготовки?

Так

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
	22,2	41,7	40,0	50,0	34,0	42,0
P	0,05	0,86	1	0,36	0,53	0,84

Швидше так, а ніж ні

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
	38,9	35,4	28,0	27,8	43,4	24,0
P	0,91	0,64	0,21	0,24	0,73	0,09

Швидше ні, а ніж так

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
	31,5	22,9	18,0	5,6*	20,8	22,0
P	0,18	0,73	0,8	0,03	0,92	0,81

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Ні

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	3,7	0,0	14,0*	8,3*	1,9	12,0*
P	0,17	1	0,006	0,04	0,33	0,01

15. Чи підтримуєте Ви розроблення спецкурсу під час курсів підвищення кваліфікації, який би розглядачував шляхи формування ключових компетентностей у фізичному вихованні школярів?

Так

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	76,0	76,0	76,0	76,0	76,0	76,0
	59,3	72,9	64,0	63,9	73,6	44,0*
P	0,07	0,72	0,19	0,22	0,78	0,001

Швидше так, ніж ні

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
	31,5	18,8	18,0	25,0	22,6	20,0
P	0,18	0,88	0,8	0,58	0,75	1

Швидше ні, ніж так

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
	3,7	8,3	12,0	0,0	3,8	26,0*
P	0,94	0,37	0,14	0,22	0,96	0,002

Ні

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	1,9	0,0	6,0	0,0	0,0	6,0
P	0,33	1	0,8	1	1	0,08

16. Чи підтримуєте Ви укладання стандарту освіти початкової школи на основі компетентнісного підходу ?

Повністю підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
	27,8*	45,8	44,0	36,1	50,9	46,0
P	0,02	0,68	0,55	0,2	0,93	0,69

Підтримую частково

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	48,0	48,0	48,0	48,0	48,0	48,0
	51,9	47,9	38,0	47,2	49,1	36,0
P	0,69	0,99	0,31	0,94	0,91	0,22

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Зовсім не підтримую

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	0,0	0,0	10,0*	0,0	0,0	10,0*
P	1	1	0,02	1	1	0,02

Мені нічого про це не відомо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	13,0*	6,3	8,0*	0,0	0,0	4,0
P	0,008	0,07	0,04	1	1	0,15

17. Наскільки реально, На Вашу думку, сформувати ключові компетентності в учнів під час уроків фізичної культури?

17.1. Вільне володіння державною мовою

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0
	88,9	97,9	92,0	58,3*	100,0	92,0
P	0,06	0,97	0,17	0,00	0,3	0,17

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
	9,3	2,1	8,0	36,1*	0,0	4,0
P	0,11	0,97	0,17	0,00	0,3	0,56

17.2. Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0	54,0
	38,9	72,9	64,0	40,5	66,0	60,0
P	0,12	0,05	0,3	0,22	0,21	0,54

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0	36,0
	53,7	27,1	28,0	37,8	24,5	30,0
P	0,07	0,34	0,39	0,86	0,2	0,52

Не можливо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	3,7	0,0*	6,0	5,4	5,7	10,0
P	0,2	0,02	0,46	0,44	0,42	1

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

17.3. Математична компетентність

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0
	46,3	43,8*	60,0	44,4	75,5	56,0
P	0,07	0,04	0,68	0,07	0,2	0,41

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0
	46,3	43,8	26,0	36,1	22,6	40,0
P	0,14	0,23	0,51	0,69	0,28	0,4

Не можливо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
	5,6	12,5	6,0	2,8	0,0	4,0
P	0,7	0,12	0,65	0,77	0,14	1

17.4. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0
	51,9	47,9	46,0	30,6	71,7	50,0
P	0,55	0,85	1	0,15	0,008	0,69

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0
	42,6	47,9	42,0	47,2	22,6*	42,0
P	0,73	0,85	0,69	0,91	0,01	0,69

Не можливо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
	1,9	4,2	8,0	2,8	1,9	4,0
P	0,15	0,43	1	0,31	0,15	0,4

17.5. Інноваційність

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
	57,4	68,8	68,0	61,1	71,7*	70,0*
P	0,45	0,05	0,07	0,3	0,02	0,04

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0
	38,9	29,2	20,0*	22,2*	24,5*	20,0*
P	0,46	0,09	0,006	0,02	0,02	0,005

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Не можливо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
	0,0	2,1	6,0	5,6	0,0	10,0
P	0,14	0,59	0,65	0,73	0,14	0,24

17.6. Екологічна компетентність

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	62,0	62,0	62,0	62,0	62,0	62,0
	66,7	62,5	48,0	50,0	90,6*	64,0
P	0,62	0,96	0,16	0,27	0,0006	0,84

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0
	27,8	31,3	42,0	27,8	7,5*	22,0
P	0,64	0,94	0,3	0,68	0,002	0,26

Не можливо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
	0,0	6,3	6,0	2,8	0,0	6,0
P	0,68	0,95	1	0,49	0,07	1

17.7. Інформаційно-комунікативна компетентність

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	48,0	48,0	48,0	48,0	48,0	48,0
	51,9	60,4	58,0	47,2	75,5*	52,0
P	0,69	0,22	0,32	0,94	0,004	0,69

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0
	42,6	37,5	38,0	27,8	22,6*	40,0
P	0,73	0,39	0,42	0,09	0,02	0,54

Не можливо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
	0,0	2,1	4,0	5,6	0,0	8,0
P	0,07	0,33	0,65	0,94	0,07	0,7

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

17.8. Навчання впродовж життя

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	62,0	62,0	62,0	62,0	62,0	62,0
	75,9	62,5	74,0	52,8	79,2	76,0
P	0,12	0,96	0,2	0,39	0,05	0,13

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0
	18,5	35,4	26,0	33,3	15,1*	20,0
P	0,07	0,88	0,38	0,95	0,03	0,11

17.9. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	58,0	58,0	58,0	58,0	58,0	58,0
	55,6	52,1	68,0	47,2	81,1*	50,0
P	0,81	0,56	0,3	0,32	0,01	0,42

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0
	40,7	47,9	28,0	36,1	17,0*	34,0
P	0,48	0,16	0,52	0,84	0,04	1

17.10. Культурна компетентність

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	70,0	70,0	70,0	70,0	70,0	70,0
	64,8	70,8	70,0	55,6	88,7*	76,0
P	0,57	0,93	1	0,17	0,02	0,5

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0
	31,5	29,2	28,0	27,8	9,4*	20,0
P	0,7	0,9	1	0,98	0,02	0,35

17.11. Підприємливість та фінансова грамотність

Легко

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0	32,0
	35,2	18,8	40,0	8,3*	47,2	36,0
P	0,73	0,13	0,4	0,009	0,12	0,67

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Складно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	56,0	56,0	56,0	56,0	56,0	56,0
	53,7	72,9	44,0	63,9	45,3	50,0
P	0,81	0,08	0,23	0,46	0,28	0,55

Не можливо

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0
	5,6	8,3	12,0	8,3	5,7	8,0
P	0,25	0,55	1	0,58	0,26	0,51

18. Викладання предмету «фізична культура», на Вашу думку, буде найдоцільнішим
За єдиною навчальною програмою, затвердженою МОН України

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
	0,389	0,496	0,48	0,417	0,491	0,40
P	0,34	0,11	0,06	0,26	0,05	0,29

За адаптованою (до умов навчального закладу) навчальною програмою

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0	44,0
	42,6	37,5	24,0*	22,2*	0,34	0,32
P	0,89	0,51	0,03	0,04	0,3	0,22

За авторськими навчальними програмами

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	1,9	2,1	12,0	5,6	1,9	12,0
P	0,08	0,09	0,75	0,46	0,08	0,75

Варто вирішувати у кожному конкретному випадку

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0
	14,8	14,6	12,0	19,4	15,1	16,0
P	0,87	0,85	0,56	0,68	0,9	1

19. Чи надаєте Ви перевагу розробленому фахівцями методичному забезпеченню
предмета (програми, календарно-тематичне планування, конспекти уроків), чи укладаєте робочу
документацію самостійно?

Надаю перевагу розробленій фахівцями робочій документації

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	62,0	62,0	62,0	62,0	62,0	62,0
	37,0*	45,8	46,0	69,4	54,7	50,0
P	0,01	0,11	0,11	0,48	0,45	0,23

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$.

Продовження додатку Б.3

Укладаю робочу документацію самостійно

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0
	53,7	52,1	54,0	19,4*	37,7	44,0
P	0,71	0,84	0,69	0,004	0,21	0,55

20. Які труднощі у проведенні уроків фізичної культури Вас турбують насамперед?

Часті зміни навчальних програм

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0
	14,8	12,5	28,0*	16,7	9,4	16,0
P	0,66	0,94	0,045	0,54	0,67	0,56

Забезпечення інвентарем

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0
	88,9*	83,3*	60,0	75,0	88,7*	60,0
P	0,003	0,03	0,68	0,28	0,003	0,68

Недостатня професійна компетентність

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
	3,7	10,4	4,0	8,3	0,0	4,0
P	0,94	0,22	1	0,4	0,14	1

Невиправдано високі вимоги до вчителя

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
	5,6	18,8	10,0	5,6	11,3	20,0
P	0,63	0,12	0,73	0,67	0,57	0,08

Недостатнє методичне забезпечення

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	11,1	16,7	8,0	5,6	1,9	2,0
P	0,86	0,33	0,73	0,46	0,08	0,09

Нераціонально складений розклад уроків

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.-Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0	64,0
	29,6*	33,3*	18,0*	27,8*	37,7*	16,0*
P	0,0004	0,002	0,00	0,0009	0,008	0,00

Ставлення до фізичної культури вчителів інших предметів, батьків, дітей

Облас ті	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.- Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
	46,3	39,6	36,0	44,4	49,1	14,0*
P	0,51	0,97	0,68	0,68	0,35	0,003

Продовження додатку Б.3

Різні можливості дітей

Області	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50).	Л.(n=50)	Л.(n=50)	Л.(n=50)
	Т.(n=54)	Хм(n=48)	В (n=50)	Д.(n=36)	Ів.- Фр.(n=53)	Х.(n=50)
%	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
	29,6	20,8	18,0	25,0	41,5*	30,0
P	0,26	0,92	0,8	0,58	0,02	0,25

Примітка:* - істотна різниця у відповідях респондентів при $p < 0,05$

**Питання вхідного/вихідного діагностування
для учителів фізичної культури під час курсів підвищення кваліфікації**

Шановні фахівців фізичного виховання!

Дане діагностування проводить Львівський державний університет фізичної культури з метою визначення рівня обізнаності фахівців фізичного виховання щодо особливостями реформування фізичного виховання в умовах Нової української школи та можливістю реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні школярів. Просимо Вас відповісти чесно та неупереджено на запропоновані питання та висловити свою думку щодо поінформованості Вас з даної проблематики. Щиро дякуємо за співпрацю.

1. Вкажіть, будь-ласка, Вашу стать: чоловіча жіноча
2. Вкажіть, будь-ласка, Вашу кваліфікаційну категорію за результатами попередньої атестації:
  - молодший спеціаліст спеціаліст спеціаліст другої категорії
  - спеціаліст першої категорії спеціаліст вищої категорії
3. Вкажіть, будь-ласка, наявне педагогічне звання:
  - «старший учитель» «учитель методист» немає
4. Вкажіть, будь-ласка, заклад освіти, в якому Ви працюєте (школа, місто/село, район) _____
5. Чи проводить Ви уроки фізичної культури в початкових класах?
  - Так Ні
6. Оцініть власний рівень поінформованості з концептуальними засадами освітньої реформи «Нова українська школа» за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

7. Оцініть власний рівень поінформованості зі складовими формули освітньої реформи «Нова українська школа» за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

8. Оцініть власний рівень поінформованості щодо особливостей стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

9. Оцініть власний рівень поінформованості щодо змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1–4 класах за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

10. Оцініть власний рівень поінформованості щодо особливостей стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

11. Оцініть власний рівень поінформованості щодо змістових ліній стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5–9 класах за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

12. Оцініть власний рівень розуміння суті формувального оцінювання за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

13. Оцініть власний рівень професійної компетентності щодо застосування формувального оцінювання у фізичному вихованні школярів за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

14. Оцініть власний рівень знань щодо застосування технік формувального оцінювання за 5-бальною шкалою (1 – знаю, 2 – розумію, 3 – застосовую, 4 – аналізую, 5 – оцінюю та проявляю творчість у застосуванні)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

15. Чи можна проводити уроки фізичної культури в Новій українській школі за авторською програмою?

Так

Ні

Важко відповісти

16. Оберіть із запропонованих варіантів той, який відображає змістові лінії навчальної програми з фізичної культури для учнів 1- 4 класів (за Р. Шияном)
- Базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність, безпека та турбота про здоров'я
  - Демонстрація рухових умінь, ігрова та змагальна діяльність, розвиток фізичних якостей
  - Рухова діяльність, ігрова та змагальна діяльність
  - Способи рухової активності, розвиток фізичних якостей, безпека та турбота про здоров'я
17. Оберіть із запропонованих варіантів той, який відображає змістові лінії навчальної програми з фізичної культури для учнів 1- 4 класів (за О. Савченко)
- Базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність, безпека та турбота про здоров'я
  - Демонстрація рухових умінь, ігрова та змагальна діяльність, розвиток фізичних якостей
  - Рухова діяльність, ігрова та змагальна діяльність
  - Способи рухової активності, розвиток фізичних якостей, безпека та турбота про здоров'я
18. Чи важливо, на Вашу думку, запровадити навчання на засадах компетентнісного підходу?
- Важливо   Швидше так, аніж ні   Швидше ні, аніж так   Не важливо
19. Оцініть власний рівень професійної готовності здійснювати посадові обов'язки в умовах компетентнісного навчання за 5-бальною шкалою (1 – не вважаю за необхідне, 2 – не готовий/а, 3 – маю недостатні знання та навички, 4 – маю достатній рівень і готовий/а, 5 – маю високий рівень компетентності, реалізую його в роботі)

1.	2.	3.	4.	5.
☐	☐	☐	☐	☐

20. Чи відомі Вам шляхи формування ключових компетентностей Нової української школи?
- Так   Ні   Важко відповісти
21. Оберіть провідну ключову компетентність для фізичного виховання відповідно до стандартів Нової української школи (початкова та базова середня освіта)
- Вільне володіння державною мовою
  - Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами
  - Математична компетентність
  - Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій
  - Інноваційність
  - Екологічна компетентність
  - Інформаційно-комунікативна компетентність
  - Навчання впродовж життя
  - Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей
  - Культурна компетентність
  - Підприємливість та фінансова грамотність

22. Із загального переліку, яка із ключових компетентностей, на Вашу думку, є визначальною у фізичному вихованні та найбільш повно відображає його завдання
- Вільне володіння державною мовою
  - Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами
  - Математична компетентність
  - Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій
  - Інноваційність
  - Екологічна компетентність
  - Інформаційно-комунікативна компетентність
  - Навчання впродовж життя
  - Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей
  - Культурна компетентність
  - Підприємливість та фінансова грамотність
  - Жодна з перелічених
23. Чи потрібен, на Вашу думку, в курсовій перепідготовці вчителя фізичної культури спецкурс, який формує професійну готовність працювати в умовах Нової української школи?
- Так   Швидше так, аніж ні   Швидше ні, аніж так   Ні

**Протокол
динаміки зміни професійної компетентності упродовж експерименту в
межах ЕГ (Львів, n=134)**

Категорії	До початку експ.,%	Після зак. експ., %	Приріст, %
I. Поінформованість щодо освітньої реформи «Нова українська школа»			
Усі	58,21	85,07	26,86
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	67,74	90,32	22,58
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	55,34	83,50	28,16
Вища категорія	59,44	85,56	26,12
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	72,86	92,86	20,0
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	56,21	83,79	27,58
Учителі інших категорій	56,77	84,52	27,75
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	63,53	88,24	24,71
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	54,22	83,11	28,89
II. Поінформованість щодо складових формули Нової української школи			
Усі	52,99	85,82	32,83
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	63,23	92,90	29,67
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	49,90	83,69	33,79
Вища категорія	55,28	86,67	31,39
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	70,00	97,14	27,14
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	51,72	84,14	32,42
Учителі інших категорій	50,32	84,84	34,52
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	57,65	89,41	31,76
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	47,56	83,11	35,55
III. Поінформованість щодо особливостей стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1-4 класах			
Усі	57,31	87,46	30,15
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	69,68	94,19	24,51
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	53,59	85,44	31,85
Вища категорія	59,17	88,06	28,89
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,71	97,14	21,43
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	55,17	85,86	30,69
Учителі інших категорій	55,16	86,77	31,61
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	64,71	91,76	36,6
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	51,56	84,89	33,33
IV. Поінформованість щодо змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі у 1 – 4 класах			
Усі	54,33	85,67	31,34
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	64,52	92,26	27,74
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	51,26	83,69	32,43
Вища категорія	55,00	86,67	31,67
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,43	94,29	22,86
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	51,03	84,83	33,80
Учителі інших категорій	53,55	84,52	30,97
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	58,82	90,59	31,77
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	51,56	82,22	30,66

Продовження додатку В.1

V. Поінформованість щодо особливостей стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5 – 9 класах			
Усі	67,31	90,15	22,84
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	69,68	92,90	23,22
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	66,60	89,32	22,72
Вища категорія	70,56	91,11	20,55
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	78,57	95,71	17,14
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	68,62	90,00	21,38
Учителі інших категорій	63,55	89,03	25,48
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	62,35	90,59	28,24
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	64,00	88,44	24,44
VI. Поінформованість щодо змістових ліній стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5 – 9 класах			
Усі	64,63	89,25	24,62
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	64,52	92,90	28,38
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	64,66	88,16	23,5
Вища категорія	68,06	91,39	23,33
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,71	97,14	21,43
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	66,21	90,00	23,79
Учителі інших категорій	60,65	86,77	26,12
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	55,29	89,41	34,12
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,67	85,78	23,11
VII. Розуміння суті формувального оцінювання			
Усі	65,52	89,85	24,33
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	76,13	92,90	16,77
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,33	88,93	26,6
Вища категорія	65,28	90,28	25,0
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	77,14	94,29	17,15
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,41	89,31	26,89
Учителі інших категорій	65,81	89,35	23,54
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,29	91,76	15,85
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,22	88,44	26,22
VIII. Рівень компетентності щодо застосування формувального оцінювання у фізичному вихованні			
Усі	65,67	88,06	22,39
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,48	92,26	16,78
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,72	86,80	24,08
Вища категорія	67,50	89,17	21,67
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	81,43	95,71	14,28
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	64,14	87,59	23,45
Учителі інших категорій	63,55	86,77	23,22
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	70,59	89,41	25,45
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	60,89	85,78	24,89
IX. Застосування технік формувального оцінювання			
Усі	62,69	87,61	24,92
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,61	90,97	19,36
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	60,00	86,60	26,60
Вища категорія	65,56	88,61	23,05
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	78,57	95,71	17,14

Продовження додатку В.1

Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,41	86,90	24,49
Учителі інших категорій	59,35	86,45	27,10
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	65,88	87,06	21,18
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	56,89	86,22	29,33
Х. Рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання			
Усі	68,55	85,82	17,27
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	73,10	91,61	18,51
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	67,25	84,08	16,83
Вища категорія	70,14	86,39	16,25
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	76,92	94,29	17,37
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	68,62	84,48	15,86
Учителі інших категорій	66,67	85,16	18,49
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	70,00	89,41	19,41
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	65,45	83,56	18,11

Протокол
динаміки зміни професійної компетентності упродовж експерименту в
межах КГ (Вінниця, n=92)

Категорії	До початку експ.,%	Після зак. експ, %	Приріст, %
I. Поінформованість щодо освітньої реформи «Нова українська школа»			
Усі	68,48	77,39	8,91
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,00	82,27	7,27
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,50	72,92	10,42
Вища категорія	73,33	81,67	8,34
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	74,29	80,00	5,71
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	72,00	84,00	12,00
Учителі інших категорій	67,75	76,75	9,00
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,14	82,70	7,56
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	61,40	71,63	10,23
II. Поінформованість щодо складових формули Нової української школи			
Усі	66,74	77,83	11,09
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	73,18	81,82	8,64
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	60,83	74,17	13,34
Вища категорія	73,33	80,00	13,33
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	74,29	80,00	5,71
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	72,00	80,00	8,0
Учителі інших категорій	65,75	77,50	11,75
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	72,97	82,16	9,19
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	59,53	73,49	13,96
III. Поінформованість щодо особливостей стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1-4 класах			
Усі	68,70	77,61	8,91
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,45	81,36	5,91
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,50	74,17	11,67
Вища категорія	71,67	78,33	6,66
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,43	77,14	5,71
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	72,00	80,00	8,00
Учителі інших категорій	68,25	77,50	9,25
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	76,22	82,16	5,94
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	61,40	73,49	12,09
IV. Поінформованість щодо змістових ліній стандарту фізкультурної освітньої галузі у 1 – 4 класах			
Усі	67,83	77,83	10,0
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	72,73	82,73	10,0
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	63,33	73,33	10,0

Продовження додатку В.2

Вища категорія	71,67	78,33	6,66
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,43	82,86	11,43
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	72,00	72,00	0,0
Учителі інших категорій	67,25	77,75	10,50
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	72,97	82,70	9,73
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	62,33	73,49	11,16
V. Поінформованість щодо особливостей стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5 – 9 класах			
Усі	76,96	82,61	5,65
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	76,82	80,91	4,09
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	77,08	84,17	7,09
Вища категорія	76,67	83,33	6,66
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	77,14	82,86	5,72
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	76,00	84,00	8,00
Учителі інших категорій	77,00	82,50	12,50
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	76,76	80,54	3,78
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	77,21	84,19	6,98
VI. Поінформованість щодо змістових ліній стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5 – 9 класах			
Усі	76,30	81,74	5,44
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,00	81,36	6,36
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	77,50	82,08	4,58
Вища категорія	76,67	80,00	3,33
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	74,29	82,86	8,57
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	80,00	76,00	- 4,4
Учителі інших категорій	76,25	82,00	5,75
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	75,14	81,08	5,94
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	77,21	82,79	5,58
VII. Розуміння суті формульовального оцінювання			
Усі	76,74	82,17	5,43
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	78,18	82,27	4,09
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	75,42	82,08	6,66
Вища категорія	78,33	83,33	5,0
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	80,00	85,71	5,71
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	76,00	80,00	4,00
Учителі інших категорій	76,50	82,00	5,5
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	77,84	81,62	3,78
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	75,35	82,33	6,98
VIII. Рівень компетентності щодо застосування формульовального оцінювання у фізичному вихованні			
Усі	73,48	36579,35	5,87
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	73,18	79,55	6,37
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	73,75	79,17	5,42

Продовження додатку В.2

Вища категорія	73,33	81,67	8,34
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,43	80,00	8,57
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	76,00	84,00	8,00
Учителі інших категорій	73,50	79,00	5,5
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	73,51	79,46	5,95
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	73,49	78,60	5,11
ІХ. Застосування технік формувального оцінювання			
Усі	72,61	78,48	5,87
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,82	79,09	7,27
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	73,33	77,92	4,59
Вища категорія	73,33	81,67	8,34
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,43	82,86	11,43
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	76,00	80,00	4,00
Учителі інших категорій	72,50	78,00	5,5
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	71,89	78,38	6,49
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	73,02	77,67	4,65
Х. Рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання			
Усі	74,78	77,39	2,61
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	78,64	80,00	1,36
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	71,25	75,00	3,75
Вища категорія	78,33	78,33	0,0
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	80,00	80,00	0,0
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	76,00	76,00	0,0
Учителі інших категорій	74,25	77,25	3,0
Учителі, які проводять уроки в 1-4 класах	78,38	80,00	1,62
Учителі, які не проводять уроки в 1-4 класах	70,70	74,88	4,18

**Протокол підрахунку ефективності проведення спецкурсу
з формування професійних компетентностей
учителів фізичної культури ЕГ та КГ**

Контингент слухачів	К-сть	Суб'єктивні показники		%	Об'єктивні показники		%
		Бали			Бали		
		До експ.	Після експ.		До експ.	Після експ.	
Експериментальна група (n=134)							
Усі слухачі	134	548,66	788,96	43,80	382,46	593,28	55,12
Ті, що проводять уроки в 1-4 класах	31	622,58	831,61	33,58	1201,61	2016,13	67,79
Ті, що не проводять уроки в 1-4 класах	103	526,41	776,12	47,44	135,92	165,05	21,43
Учителі вищої категорії	72	565,83	797,50	40,94	385,17	600,69	69,61
Ті, що проводять уроки в 1-4 класах	14	681,43	860,00	26,21	410,71	517,86	26,09
Ті, що не проводять уроки в 1-4 класах	58	537,93	782,41	45,45	340,52	620,69	82,28
Учителі інших категорій	62	528,71	779,03	47,35	415,32	584,68	40,78
Ті, що проводять уроки в 1-4 класах	17	574,12	808,24	40,78	485,29	573,53	18,18
Ті, що не проводять уроки в 1-4 класах	45	547,56	768,00	50,13	388,89	588,89	51,43
Контрольна група (n=92)							
Усі слухачі	92	647,83	715,00	10,37	271,74	380,43	40,00
Ті, що проводять уроки в 1-4 класах	44	671,36	731,36	8,94	272,73	426,14	56,25
Ті, що не проводять уроки в 1-4 класах	48	626,25	700,00	11,78	270,83	338,54	25,00
Учителі вищої категорії	12	668,33	728,33	8,98	385,17	479,17	35,29
Ті, що проводять уроки в 1-4 класах	7	665,71	734,29	10,30	357,14	464,29	30,00
Ті, що не проводять уроки в 1-4 класах	5	672,00	720,00	7,14	350,00	500,00	42,86
Учителі інших категорій	80	644,75	713,00	10,59	259,38	365,63	40,96
Ті, що проводять уроки в 1-4 класах	37	672,43	730,81	8,68	283,78	351,35	23,81
Ті, що не проводять уроки в 1-4 класах	43	620,93	697,67	12,36	238,37	377,91	58,54

**Порівняльний аналіз ефективності навчання в ЕГ та КГ
за об'єктивними показниками спецкурсів**

	Львів(n=134)				Вінниця (n=92)			
	До	%	після	%	До	%	після	%
Чи можна проводити уроки фізичної культури за авторською програмою в НУШ?								
Так	87	64,92	127	94,78	40	43,48	69	75,00
Ні	8	5,97	4	2,99	13	14,13	11	11,96
Важко відповісти	35	26,11	3	2,23	39	42,39	12	13,04
Оберіть із запропонованих варіантів той, який відображає змістові лінії навчальної програми з фізичної культури (за Р. Шияном)								
Базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність, безпека та турбота про здоров'я	71	52,99	109	81,34	41	44,57	42	45,65
Демонстрація рухових умінь, ігрова та змагальна діяльність, розвиток фізичних якостей	10	7,46	8	5,97	10	10,87	13	14,13
Рухова діяльність, ігрова та змагальна діяльність	16	11,94	6	4,48	10	10,97	9	9,78
Способи рухової активності, розвиток фізичних якостей, безпека та турбота про здоров'я	28	20,89	11	8,21	31	33,69	28	30,43
Не знаю	9	6,72	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Оберіть із запропонованих варіантів той, який відображає змістові лінії навчальної програми з фізичної культури (за О. Савченко)								
Базова рухова активність, ігрова та змагальна діяльність, безпека та турбота про здоров'я	30	22,39	20	14,93	35	38,04	26	28,26
Демонстрація рухових умінь, ігрова та змагальна діяльність, розвиток фізичних якостей	6	4,48	12	8,96	14	15,22	14	15,22
Рухова діяльність, ігрова та змагальна діяльність	47	35,07	82	61,19	19	20,65	31	33,69
Способи рухової активності, розвиток фізичних якостей, безпека та турбота про здоров'я	34	25,37	20	14,93	24	26,09	21	22,83
Не знаю	17	12,69	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Чи важливо, на Вашу думку, навчання на засадах компетентнісного підходу у фізичному вихованні?								
Важливо	80	59,70	109	81,34	58	63,04	65	70,65
Швидше важливо, ніж не важливо	52	38,81	25	18,66	30	32,61	25	27,17
Швидше не важливо, ніж важливо	1	0,75	0	0,0	3	3,26	1	1,09
Ні	1	0,75	0	0,0	1	1,09	1	1,09

Продовження додатку В.4

Чи відомі Вам шляхи формування ключових компетентностей?								
Так	69	51,49	131	97,76	61	66,30	75	81,52
Ні	11	8,21	3	2,24	3	3,26	1	1,09
Важко відповісти	54	40,30	0	0,0	28	30,43	16	17,39
Оберіть провідну ключову компетентність для фізичної культури в стандарті НУШ								
Екологічна	0	0,0	0	0,0	2	2,17	1	1,09
Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	1	0,74	1	0,74	0	0,0	1	1,09
Підприємливість і фінансова грамотність	1	0,74	2	1,49	0	0,0	0	0,0
Навчання упродовж життя	2	1,49	13	9,70	10	10,87	12	13,04
Культурна	3	2,24	4	2,99	6	6,52	4	4,35
Інформаційно-комунікаційна компетентність	5	3,73	3	2,24	5	5,43	4	4,35
Володіння рідною, іноземними мовами	8	5,97	2	1,49	4	4,35	3	3,26
Інноваційність	18	13,43	11	8,21	14	15,22	12	13,04
Вільне володіння державною мовою	22	16,42	30	22,39	10	10,87	6	6,52
Громадянські та соціальні	51	38,06	68	50,75	41	44,57	49	53,26
Із загального переліку ключових компетентностей оберіть ту, яка, на Вашу думку, є визначальною та відображає вирішення завдань з фізичного виховання								
Вільне володіння державною мовою	9	6,72	6	4,48	5	5,43	2	2,17
Громадянські та соціальні	41	30,60	34	25,37	33	35,87	40	43,48
Володіння рідною, іноземними мовами	5	3,73	4	2,99	1	1,09	2	2,17
Інноваційність	17	12,69	10	7,46	15	16,30	13	14,13
Інформаційно-комунікаційна компетентність	17	12,69	9	6,72	6	6,52	4	4,35
Компетентності у природничих науках, техніці та технологіях	1	0,74	5	3,73	4	4,35	5	5,43
Культурна	3	2,24	13	9,70	7	7,61	3	3,26
Навчання упродовж життя	31	23,13	27	20,15	14	15,22	8	8,70
Підприємливість і фінансова грамотність	0	0,0	0	0,0	2	2,17	1	1,09
Екологічна	1	0,73	0	0,0	0	0,0	1	1,09
Жодна	9	6,72	26	19,40	5	5,43	12	13,04
Чи потрібен, на Вашу думку, у курсовій перепідготовці учителя фізичної культури спецкурс, який формує готовність працювати в умовах НУШ ?								
Так	109	81,34	128	95,52	68	73,91	69	75,00
Швидше так, ніж ні	24	17,91	6	4,48	19	20,65	18	19,57
Швидше ні, ніж так	1	0,74	0	0,0	4	4,35	4	4,35
Ні	0	0,0	0	0,0	0	0,00	1	1,09

Порівняння ефективності програм спецкурсу в експериментальній та контрольній групах в межах груп

Категорії	До початку експ., бали (%)	Після зак. експ., бали (%)	p
I. Поінформованість щодо освітньої реформи «Нова українська школа»			
ЕГ (n=134)	390 (58,21)	570 (85,07)	p<0,001
КГ (n=92)	315 (68,48)	356 (77,39)	p<0,001
II. Обізнаність учителів зі складовими формули Нової української школи			
ЕГ (n=134)	355 (52,99)	575 (85,82)	p<0,001
КГ (n=92)	307(66,74)	358(77,83)	p<0,001
III. Обізнаність з особливостями стандарту фізкультурної освітньої галузі в 1-4 класах			
ЕГ (n=134)	384 (57,31)	586 (87,46)	p<0,001
КГ (n=92)	316(68,70)	357(77,61)	p<0,001
IV. Обізнаність зі змістовими лініями стандарту фізкультурної освітньої галузі у 1 – 4 класах			
ЕГ (n=134)	364 (54,33)	574 (85,67)	p<0,001
КГ (n=92)	312(67,83)	358(77,83)	p<0,001
V. Обізнаність з особливостями стандарту освітньої галузі «Фізична культура» в 5 – 9 класах			
ЕГ (n=134)	451 (67,31)	604(90,15)	p<0,001
КГ (n=92)	385(76,96)	380(82,61)	p<0,001
VI. Обізнаність з особливостями змістових ліній стандарту освітньої галузі «Фізична культура» у 5 – 9 класах			
ЕГ (n=134)	433(64,63)	598(89,25)	p<0,001
КГ (n=92)	351(76,30)	376(81,74)	p<0,001
VII. Розуміння суті формувального оцінювання			
ЕГ (n=134)	439 (65,52)	602 (89,85)	p<0,001
КГ (n=92)	353(76,74)	378(82,17)	p<0,001
VIII. Рівень компетентності щодо застосування формувального оцінювання у фізичному вихованні			
ЕГ (n=134)	440(65,67)	590(88,06)	p<0,001
КГ (n=92)	338(73,48)	365(79,35)	p<0,001
IX. Застосування технік формувального оцінювання			
ЕГ (n=134)	462(62,69)	587(87,61)	p<0,001
КГ (n=92)	334(72,61)	361(78,48)	p<0,001
X. Рівень готовності працювати в умовах компетентнісного навчання			
ЕГ (n=134)	222(68,55)	575(85,82)	p<0,001
КГ (n=92)	344(74,78)	356(77,39)	p<0,01

Порівняльний аналіз показників ЕГ та КГ упродовж експерименту**Показники рівня обізнаності з освітньою реформою «Нова українська школа»**

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	2,9±0,08	4,3±0,05	4,339	p<0,001
КГ	n=92	3,4±0,08	3,9±0,07		

Показники рівня обізнаності зі складовими формули Нової української школи

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	2,6±0,08	4,3±0,08	4,394	p<0,001
КГ	n=92	3,3±0,08	3,9±0,07		

Показники рівня обізнаності зі стандартом фізкультурної освітньої галузі НУШ**в 1 – 4 класах**

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	2,9±0,08	4,4±0,05	5,603	p<0,001
КГ	n=92	3,4±0,09	3,9±0,07		

Показники рівня обізнаності зі змістовими лініями фізкультурної освітньої галузі**НУШ в 1–4 класах**

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	2,7±0,08	4,3±0,06	4,326	p<0,001
КГ	n=92	3,4±0,1	3,9±0,07		

Показники рівня обізнаності зі стандартом освітньої галузі «Фізична культура»**в 5 – 9 класах**

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,4±0,09	4,5±0,0	4,837	p<0,001
КГ	n=92	3,8±0,07	4,1±0,06		

**Показники рівня обізнаності зі змістовими лініями стандарту освітньої галузі
«Фізична культура» в 5 – 9 класах**

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,2±0,08	4,5±0,06	4,465	p<0,001
КГ	n=92	3,8±0,07	4,1±0,06		

Показники рівня обізнаності зі суттю формувального оцінювання (n=226)

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,3±0,09	4,5±0,06	4,425	p<0,001
КГ	n=92	3,8±0,08	4,1±0,07		

**Показники рівня компетентності щодо застосування формувального оцінювання у
фізичному вихованні**

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,3±0,09	4,4±0,05	5,075	p<0,001
КГ	n=92	3,7±0,08	4,0±0,07		

Показники рівня обізнаності з техніками формувального оцінювання

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,1±0,09	4,4±0,05	5,272	p<0,001
КГ	n=92	3,6±0,09	3,9±0,07		

Показники рівня готовності здійснювати професійні обов'язки в умовах НУШ

Групи	К-сть	Показники		t	p
		До експерименту	Після експерименту		
		$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$	$\bar{x} \pm S_{\bar{x}}$		
ЕГ	n=134	3,4±0,06	4,3±0,05	5,454	p<0,001
КГ	n=92	3,7±0,07	3,9±0,06		

**Рейтинг пріоритетності ключових компетентностей у фізичному
вихованні школярів у ЕГ та КГ**

Показники ЕГ			Показники КГ		
Рейтинг компетентностей	До експ, %	Після експ., %	Рейтинг компетентностей	До експ, %	Після експ., %
1.Громадянські та соціальні	30,60	25,37	1.Громадянські та соціальні	35,87	43,48
2.Навчання упродовж життя	23,13	20,15	2. Інноваційність	16,30	14,13
3. Інноваційність	12,69	7,46	3.Навчання упродовж життя	15,22	8,70
4.Інформаційно-комунікаційна компетентність	12,69	6,72	4. Культурна	7,61	3,26
5.Вільне володіння державною мовою	6,72	4,48	5.Інформаційно-комунікаційна компетентність	6,52	4,35
6. Жодна	6,72	19,40	6.Вільне володіння державною мовою	5,43	2,17
7.Володіння рідною, іноземними мовами	3,73	2,99	7. Жодна	5,43	13,04
8. Культурна	2,24	9,70	8.Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	4,35	5,43
9. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	0,74	3,73	9.Підприємливість і фінансова грамотність	2,17	1,09
10. Екологічна	0,73	0,0	10.Володіння рідною, іноземними мовами	1,09	2,17
11.Підприємливість і фінансова грамотність	0,0	0,0	11. Екологічна	0,0	1,09
12. Математична	0,0	0,0	12. Математична	0,0	0,0

Методика визначення самооцінки за Дембо – Рубінштейн (модифікація А. Прихожан)

Інструкція. Сторони людської особистості можна умовно зобразити вертикальною лінією, нижня точка якої буде символізувати найнижчий розвиток, а верхня – найвищий. Вам пропонується сім таких ліній. Вони позначають: 1) здоров'я; 2) розум, здібності; 3) характер; 4) авторитет у оточуючих; 5) вміння багато чого робити своїми руками, умілі руки; 6) зовнішність; 7) впевненість у собі.

На вертикальних лініях відзначте певними позначками, як Ви оцінюєте розвиток у себе цих якостей на даний момент часу. Після цього позначкою відзначте, при якому рівні розвитку цих якостей Ви були б задоволені собою або відчули гордість за себе. Час, відведений на заповнення шкали разом з читанням інструкції, 10-12 хв.

Обробка та інтерпретація результатів.

Обробка проводиться за шістьма шкалами (перша, тренувальна – «здоров'я» - не враховується). Кожна відповідь виражається в балах. Довжина кожної шкали 100мм, відповідно до цього відповіді педагогів отримують кількісну характеристику (наприклад, 54мм = 54 балів).

За кожною із шести шкал визначаються:

- рівень домагань – відстань в мм від нижньої точки шкали («0») до знаку «х»;
- рівень самооцінки – від «о» до знаку «-»;
- значення розбіжності між рівнем домагань і самооцінкою - відстань від знаку «х» до знаку «-», якщо рівень домагань нижче самооцінки, він виражається від'ємним числом.

Розрахувати середню величину кожного показника рівня домагань і самооцінки за всіма шкалами.

Рівень домагань. Норму, реальний рівень домагань, характеризує результат від 60 до 89 балів. Оптимальний – порівняно високий рівень – від 75 до 89 балів, підтверджує оптимальне представлення про свої можливості, що є важливим чинником особистісного розвитку. Результат від 90 до 100 балів зазвичай засвідчує нереалістичне, некритичне ставлення педагогів до власних можливостей. Результат менше 60 балів свідчить про занижений рівень домагань, він – індикатор несприятливого розвитку особистості.

Рівень самооцінки. Кількість балів від 45 до 74 («середня» і «висока» самооцінка) засвідчують реалістичну (адекватну) самооцінку.

Кількість балів від 75 до 100 і вище свідчить про завищену самооцінку і вказує на певні відхилення у формуванні особистості. Завищена самооцінка може підтверджувати особистісну незрілість, невміння правильно оцінити результати своєї діяльності, порівнювати себе з іншими; така самооцінка може вказувати на суттєві викривлення у формуванні особистості – «закритості для досвіду», нечутливості до своїх помилок, невдач, зауважень та оцінок оточуючих.

Кількість балів нижче 45 вказує на занижену самооцінку (недооцінку себе) і свідчить про крайнє неблагополуччя у розвитку особистості. За низькою самооцінкою можуть ховатися два абсолютно різних психологічних явища: справжня невпевненість в собі і «захисна», коли декларування (самоу собі) власного невміння, відсутність здатності і тому подібного дозволяє не докладати жодних зусиль.

Методика дослідження стратегії поведінки за Д. Амірханом

Інструкція. На бланку представлено декілька можливих шляхів подолання проблем, неприємностей. Ознайомившись з твердженнями, Ви зможете визначити, які із запропонованих варіантів зазвичай Вами використовуються. Усі Ваші відповіді відстануть невідомі стороннім. Спробуйте згадати про одну з серйозних проблем, з якою Ви зіткнулися за останній рік і яка змусила вас неабияк турбуватися. Опишіть цю проблему в кількох словах. Тепер, читаючи наведені нижче твердження, виберіть одне з трьох найбільш прийнятних варіантів відповіді для кожного твердження.

Текст опитувальника

1. Дозволю собі поділитися переживанням з одним.
2. Намагаюся зробити все так, щоб мати можливість найкращим чином вирішити проблему.
3. Здійснюю пошук усіх можливих рішень, перш ніж що-небудь зробити.
4. Намагаюся відволіктися від проблеми.
5. Приймаю співчуття і розуміння кого-небудь.
6. Роблю все можливе, щоб не дати оточуючим можливість побачити, що мої справи кепські.
7. Обговорюю ситуацію з людьми, так як обговорення допомагає мені почувати себе краще.
8. Ставлю для себе низку цілей, що дозволяють поступово впоратися з ситуацією.
9. Дуже ретельно зважую можливості вибору.
10. Мрію, фантазую про кращі часи.
11. Намагаюся різними способами вирішити проблему, поки не знайду найбільш підходящий.
12. Довіряю свої страхи родичу або другу.
13. Більше часу, ніж зазвичай, проводжу один.
14. Розповідаю людям про ситуацію, так як тільки її обговорення допомагає мені прийти до її дозволу.
15. Думаю про те, що потрібно зробити для того, щоб виправити становище.
16. Зосереджуюся повністю на вирішенні проблеми.
17. Обмірковую про себе план дій.
18. Дивлюся телевизор довше, ніж зазвичай.
19. Іду до кого-небудь (другові або спеціалісту), щоб він мені допоміг відчувати себе краще.
20. Проявляю завзятість і борюся за те, що мені потрібно в цій ситуації.
21. уникати спілкування з людьми.
22. Перемикаюся на хобі чи займаюся спортом, щоб уникнути проблеми.
23. Іду до одного, щоб він допоміг мені краще усвідомити проблему.
24. Іду до одного за порадою - як виправити ситуацію.
25. Приймаю співчуття, взаємне розуміння друзів, у яких та ж проблема.
26. Сплю більше звичайного.
27. Фантазую про те, що все могло бути інакше.

Продовження додатку Д

28. Уявляю себе героєм книг чи кіно.
 29. Намагаюся вирішити проблему.
 30. Хочу, щоб люди залишили мене одного.
 31. Приймаю допомогу від друга або родича.
 32. Шукаю заспокоєння у тих, хто знає мене краще.
 33. Намагаюся ретельно планувати свої дії, а не діяти імпульсивно.

Реєстраційний бланк методики

П. І. Б. _____ Дата _____ Вік _____

№ з/п	Так	Немає	№ з/п	Так	Немає	№ з/п	Так	Немає
1.			12.			23.		
2.			13.			24.		
3.			14.			25.		
4.			15.			26.		
5.			16.			27.		
6.			17.			28.		
7.			18.			29.		
8.			19.			30.		
9.			20.			31.		
10.			21.			32.		
11.			22.					

Ключ

Шкала «дозвіл проблем» – відповіді «так» по пунктах 2, 3, 8, 9, 11, 15, 16, 17, 20, 29, 30.

Шкала «пошук соціальної підтримки» – відповіді «так» по пунктах 1,5,7,12,14,19,23,24, 25, 31, 32.

Шкала «уникнення проблем» – відповіді «так» по пунктах 4, 6, 10, 13, 18, 21, 22, 26, 27, 28, 30.

Оцінка результатів. Дозвіл проблем: 11–16 балів – дуже низький рівень; 17–21 бал – низький; 22–30 балів – середній; 31 і вище – високий.

Пошук соціальної підтримки: нижче 13 балів – дуже низький рівень; 14–18 балів – низький; 19–28 балів – середній; 29 і більше балів – високий.

Уникання проблем: 11–15 балів – дуже низький рівень; 16–23 бали – низький; 24–26 балів – середній; 27 і більше балів – високий.

Методика дослідження рівня комунікабельності за В. Ряховським

Для визначення Вашого рівня комунікативності слід відповісти на запропоновані нижче запитання. Варіанти відповідей: «так», «ні», «іноді».

1. Вас чекає ординарна чи ділова зустріч. Чи вибиває Вас з колії її очікування?
2. Чи не відкладаєте Ви візиту до лікаря до останнього моменту?
3. Чи викликає у Вас ніяковість і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах чи іншому подібному заході?
4. Вам пропонують поїхати у відрядження туди, де Ви ніколи не були. Чи докладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи полюбляєте Ви ділитися своїми переживаннями з кимось?
6. Чи дратує Вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається до Вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання)?
7. Чи вірите Ви, що існує проблема батьків і дітей, що людям різних поколінь важко розуміти один одного?
8. Чи соромитеся Ви нагадати знайомому, що він забув Вам повернути невелику суму грошей, яку позичив кілька місяців тому?
9. У ресторані чи в їдальні Вам подали недоброякісну страву. Чи промовчите Ви, лише сердито відсунувши тарілку?
10. Залишившись наодинці з незнайомою людиною, Ви не вступите з нею в бесіду і відчуєте себе обтяженим(ою), якщо першою заговорить вона. Чи так це?
11. Чи жахаєтеся Ви будь-якої великої черги, хоч би де вона була (у магазині, бібліотеці, касі театру)? Віддасте перевагу відмові від свого наміру, чи станете у хвіст і будете знемагати в очікуванні?
12. Чи боїтеся Ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктної ситуації?
13. У Вас є власні індивідуальні критерії оцінки творів художньої літератури, мистецтва, культури, і ні з чіми думками Ви не рахуєтеся. Чи так це?
14. Почувши будь-де в кулуарах висловлювання явно помилкової точки зору з відомого Вам питання, чи віддасте Ви перевагу мовчанню і не вступите в суперечку?
15. Чи викликає у Вас неприємне почуття будь-яке прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?
16. Вам краще викласти свою точку зору (міркування, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Обробка результатів: підрахуйте суму набраних Вами балів. За кожне «так» – 2 бали, «ні» – 1 бал, «іноді» – 0.

За класифікатором визначте, до якої категорії комунікабельних людей Ви належите.
30 – 32 бали – Ви явно не комунікабельні, і це Ваша біда, так як страждаєте від цього більше всього Ви самі. Але й близьким людям з Вами нелегко! На Вас не можна покласти у справі, яка потребує колективних зусиль. Прагніть бути більш комунікабельним, контролюйте себе.

25 – 29 бали – Ви замкнені, мовчазні, віддасте перевагу самотності.

19 – 24 бали – Ви певною мірою комунікабельні й у незнайомих обставинах почуваете себе цілком упевнено.

Продовження додатку Е

14– 18 бали – нормальна комунікабельність.

9 – 13 бали – Ви досить комунікабельні (іноді навіть занадто).

4 – 8 бали – комунікабельність Ваша дуже висока; скрізь відчуваєте себе чудово; беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди її можете довести до кінця.

3 бали – Ваша комунікабельність має хворобливий характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтеся у справи, в яких зовсім не компетентні, запальні й образливі.

Зробіть висновок стосовно питань: який рівень комунікабельності слід мати інженеру-педагогу? Чи слід щось змінювати в собі? Визначте конкретно що і якими шляхами та внесіть це до програми саморозвитку комунікативних умінь.

**Методика дослідження
(закордонний інструментарій Руїс-Ордонес–Хасандра)
громадянських і соціальних компетентностей в учнів 3 та 6 класів
(валідизація Ю. Павлової)**

Дорогий друже!

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського проводить це опитування, щоб дізнатися більше про Твоє самопочуття, краще зрозуміти Твої погляди, а також те, як Ти вмієш працювати в команді зі своїми друзями під час уроку фізичної культури.

Опитування є анонімним, тому ми дуже розраховуємо на Твої щирі відповіді. Будь-ласка, пам'ятай, тут немає правильних або неправильних відповідей. Ми хочемо дізнатися лише Твою думку, тому обери одну відповідь, яка видається Тобі найбільш правильною.

Дуже розраховуємо на твою участь!

1. Вік _____ років
2. Стать: хлопчик _____ дівчинка _____
3. Клас: третій _____ шостий _____ інше _____
4. Школа, в якій Ти навчаєшся _____
5. Ти навчаєшся: у сільській місцевості _____ у місті _____ інше _____
6. Оціни наскільки подобається тобі урок фізичної культури за наступною шкалою:

Мені НЕ подобається урок фізичної культури	1.	2.	3.	4.	5.	Мені ДУЖЕ подобається урок фізичної культури
	☐	☐	☐	☐	☐	

7. Я займаюся у спортивній секції: Так Ні, ніколи не займався Займався раніше Інше

8. Коли я граю в рухливі ігри на уроці фізичної культури:

	Ніколи	Рідко	Іноді	Часто	Завжди
Я підтримую моїх гравців по команді	☐	☐	☐	☐	☐
Я допомагаю моїм гравцям у команді	☐	☐	☐	☐	☐
Я відзначаю хороші зусилля моїх гравців по команді	☐	☐	☐	☐	☐
Я на боці моїх гравців по команді	☐	☐	☐	☐	☐
Якщо я програв гру, то вітаю свого суперника	☐	☐	☐	☐	☐
Незалежно від результату, я потискую руки своїм суперниками	☐	☐	☐	☐	☐
Я вітаю супротивника з добре виконаною роботою (досягненням, роботою)	☐	☐	☐	☐	☐
Коли гра завершується, я потискую руки суперникам	☐	☐	☐	☐	☐
Я намагаюся вивести з рівноваги своїх суперників	☐	☐	☐	☐	☐
Я ображаю своїх супротивників	☐	☐	☐	☐	☐
Я намагаюся засмутити своїх суперників	☐	☐	☐	☐	☐
Я намагаюся розсердити своїх суперників	☐	☐	☐	☐	☐
Я хочу обманювати	☐	☐	☐	☐	☐
Якщо я впевнений, що не попадуся, то обманюю	☐	☐	☐	☐	☐
Я обманюю	☐	☐	☐	☐	☐
Я обманюю, якщо це допомагає мені перемогти	☐	☐	☐	☐	☐

9. Я та урок фізичної культури:

9.1. На уроці фізичної культури я добровільно стаю на бік слабкого учня

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.2. На уроці фізичної культури я байдужий до проблем однокласників, які мене оточують

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.3. Я вважаю, що розв'язання проблем однокласників, які виникають на уроках фізичної культури також залежить від мене

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.4. Я думаю, що наслідувати однокласників на уроці фізичної культури, які роблять щось для інших – це марна трата часу

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.5. Я сміюся над оцінками, які отримують мої однокласники на уроках фізичної культури

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.6. Я вчуся в однокласників, які виконують фізичні вправи по-іншому

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.7. На уроці фізичної культури я не люблю розмовляти з однокласниками, тому що вони мало чого можуть мене навчити

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.8. Я не вважаю за потрібне спілкуватися на уроці фізичної культури з однокласниками чії думки / погляди відрізняються від моїх

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.9. На уроці фізичної культури я намагаюся бути послідовним у своїх цінностях, навіть якщо це не сподобається моїм друзям

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

9.10. Я вважаю, що відповідальність – це для дорослих

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10. Мої погляди:

10.1. Я вірю, що визнання та затвердження прав людини – це важливе зусилля, яке необхідно зробити в моєму оточенні

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.2. Я не вважаю утилізацію сміття в будинках важливою

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.3. Я шукаю можливості полегшити бідність у моєму найближчому оточенні

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.4. Я вважаю, що боротьба з нерівністю і соціальною несправедливістю є обов'язком виключно влади

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.5. Я веду діяльність, спрямовану на поліпшення життя людей, які мене оточують

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.6. Я веду діяльність, спрямовану на поліпшення життя людей, які живуть далеко від мене

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.7. Важливо переконати інших людей у тому, що кожен бажає перетворити суспільство на краще

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.8. Я думаю, що обмін відео із розіграшами нікому не зашкодить

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.9. Я вчуся у людей, які роблять речі по-іншому

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.10. Людям, які мають різні переконання дуже важко розмовляти один з одним

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.11. Я не люблю розмовляти з іншими людьми, тому що вони мало чого можуть мене навчити

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

10.12. Неможливо спілкуватися з людьми, чії ідеї / цінності відрізняються від моїх

Категорично НЕ погоджуюся	1.	2.	3.	4.	5.	Абсолютно погоджуюся
	☐	☐	☐	☐	☐	

11. Моє самопочуття

Твердження	Не згодний	Частково згодний	Майже повністю згодний	Згодний, так воно і є
Я подобаюся собі таким, яким я є	☐	☐	☐	☐
У мене прекрасні результати у спорті	☐	☐	☐	☐
Я часто забуваю те, що вивчив	☐	☐	☐	☐
Порівняно з іншими я маю добрий вигляд	☐	☐	☐	☐
У мене є причина, щоб пишатися собою	☐	☐	☐	☐
Я часто сумую без причини	☐	☐	☐	☐
Я із задоволенням змінив би свою зовнішність	☐	☐	☐	☐
Під час уроків/занять фізичною культурою/спортом я зовсім не помічаю, як минає час	☐	☐	☐	☐

Завдання, які дає вчитель у школі, та домашні завдання я можу виконувати дуже швидко	☐	☐	☐	☐
Загалом, я дуже задоволений собою	☐	☐	☐	☐
У спорті я швидше досягаю кращих результатів, ніж мої однолітки	☐	☐	☐	☐
Якщо хтось згадує про спорт, то в мене всередині все ніби стискається	☐	☐	☐	☐
У мене хороші успіхи у школі	☐	☐	☐	☐
Я про себе не дуже високої думки	☐	☐	☐	☐
Я рідко сміюся	☐	☐	☐	☐
Інші діти виглядають краще, ніж я	☐	☐	☐	☐
Під час уроків/занять фізичною культурою/спортом я забуваю про все	☐	☐	☐	☐
Нові вправи на уроках/заняттях фізичною культурою та спортом я засвоюю дуже швидко	☐	☐	☐	☐
Я думаю, що я такий самий розумний, як і мої однолітки	☐	☐	☐	☐
Я думаю, що в мене все в порядку	☐	☐	☐	☐
У вільний час я найбільш охоче займався б фізичною культурою і спортом	☐	☐	☐	☐
Я маю дійсно добрий вигляд	☐	☐	☐	☐
Я часто сиджу без діла, тому що не хочу нічого робити	☐	☐	☐	☐
Мої результати у фізичній культурі і спорті такі ж хороші, як і у моїх однолітків	☐	☐	☐	☐
У школі я навчаюся погано	☐	☐	☐	☐
Я вважаю своє тіло негарним	☐	☐	☐	☐
Якщо інші веселяться, я не можу сміятися і веселитися з ними	☐	☐	☐	☐
Я почуваю себе погано у власному тілі	☐	☐	☐	☐
У мене погані успіхи у фізичній культурі та спорті	☐	☐	☐	☐
Я виглядаю краще, ніж більшість моїх друзів	☐	☐	☐	☐
На уроках мені важко відповідати на запитання	☐	☐	☐	☐
Я більше нічому не радію і ніщо не приносить мені задоволення	☐	☐	☐	☐

Щиро дякуємо за Ваші відповіді!

Протоколи дослідження рівня сформованості громадянських і соціальних компетентностей здобувачів освіти (n=860)

Контингент учнів, що залучені до педагогічного експерименту

Вік учасників, (роки)	Всього	
	К-сть	%
8	61	7,20
9	226	26,68
10	21	2,48
11	195	23,03
12	344	40,61
Інші	13	1,53
Всього	860	100,00

Учасники дослідження відповідно до статі, класу та місця навчання

Розподіл за статтю	К-сть	%	Розподіл за класом	К-сть	%	Розподіл за місцем навчання	К-сть	%
Дівчата	462	53,72	3 клас	300	34,88	Місто	538	62,56
Хлопці	398	46,28	6 клас	560	65,12	Село	322	37,44

Задоволеність уроком фізичної культури

Рівні задоволення від уроку фізичної культури									
Низький (1)		Нижчий за середній (2)		Середній (3)		Вищий за середній (4)		Високий (5)	
К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
13	1,51	27	3,13	109	12,67	231	26,86	480	55,81

Відвідування спортивних секцій учнями 3 та 6 класів

Займаються		Ніколи не займалися		Займалися раніше		Інше	
К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
342	39,77	259	30,12	225	26,16	34	3,95

І блок – Сформованість в учнів соціальних компетентностей

Сформованість в учнів поваги до гравців по команді (n=860)

Ознаки поваги	Відповіді респондентів									
	Ніколи		Рідко		Іноді		Часто		Завжди	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Підтримка гравців по команді	31	3,60	39	4,53	128	14,88	246	28,60	416	48,37
Допомога гравцям по команді	22	2,56	58	6,74	159	18,49	281	32,67	340	39,53
Відзначення хороших зусиль гравців по команді	61	7,09	90	10,47	223	25,93	294	30,93	220	25,58
Одноставність із гравцями по команді	30	3,49	49	4,70	79	9,19	192	22,33	510	59,30

Продовження додатку Є.1

Сформованість домовленості з суперником (n=860)

Ознаки домовленості	Відповіді респондентів									
	Ніколи		Рідко		Іноді		Часто		Завжди	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Здатність привітання суперника у разі програшу	166	19,30	161	18,72	243	28,26	180	20,93	110	12,79
Здатність подякувати супернику незалежно від результату гри	213	24,77	137	15,93	171	19,88	153	17,79	186	21,63
Здатність визнати прекрасну гру суперника та привітати	165	19,19	159	18,49	227	26,40	180	20,93	129	15,00
Потискування рук суперника після завершення гри	217	25,23	135	15,70	200	23,26	144	16,74	164	19,07

Рівні сформованості хитрування (n=860)

Ознаки хитрування	Відповіді респондентів									
	Ніколи		Рідко		Іноді		Часто		Завжди	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Намагання вивести з рівноваги суперника	350	40,70	187	21,74	180	20,93	83	9,65	60	6,98
Образа суперників	564	65,58	163	18,95	80	9,30	30	3,49	23	2,67
Намагання засмутити суперника	577	67,09	135	15,70	95	11,05	31	3,60	22	2,56
Намагання розсердити суперника	519	60,35	157	18,26	110	12,79	48	5,58	26	3,02

Продовження додатку Є.1

Рівні сформованості обману (n=860)

Ознаки обманювання	Відповіді респондентів									
	Ніколи		Рідко		Іноді		Часто		Завжди	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Бажання обманювати	587	68,26	157	18,26	73	8,49	22	2,56	21	2,44
Обманює, якщо впевнений, що це не буде розкрито	542]	58,72	189	21,98	112	13,02	26	3,02	28	3,26
Обманює	422	49,07	324	34,42	100	11,63	21	2,44	21	2,44
Обманює, якщо це допомагає перемогти	473	55,00	222	25,81	107	12,44	35	4,07	23	2,67

II блок – Сформованість громадянських компетентностей засобами фізичного виховання (n=860)

Ознаки громадянських та антигромадянських компетентностей	Відповіді респондентів									
	Ніколи		Рідко		Іноді		Часто		Завжди	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Добровільна підтримка слабого учня під час ФК	82	9,53	108	12,56	261	30,35	198	23,02	211	24,53
Байдужість до проблем однокласників на уроках ФК	66	7,67	85	9,88	209	24,30	195	19,19	305	35,47
Відповідальність за запропоновані рішення у вирішенні проблем однокласників	102	11,86	147	17,09	243	28,26	170	19,77	198	23,02
Переконання у наслідуванні однокласників під час уроку ФК – марна трата часу	93	10,81	94	10,93	262	30,47	160	18,60	251	29,19
Підсміховування над оцінками однокласників на уроках ФК	32	3,72	55	6,40	84	9,77	115	13,37	574	66,74
Бажання вчитися в однокласників виконанню фізичних вправ по-іншому	156	18,14	147	17,09	257	29,88	136	15,81	164	19,07
Небажання спілкуватися на уроці ФК з однокласниками, бо нічого не навчать	108	12,56	94	10,93	227	26,40	164	19,07	267	31,05
Небажання спілкуватися на уроці ФК з однокласниками чий думки не збігаються	104	12,09	98	11,40	240	27,91	175	20,35	243	28,26
Бажання бути послідовним у цінностях, якщо це не подобається друзям	72	8,37	109	12,67	278	32,33	181	21,05	220	25,58
Переконання, що відповідальність – для дорослих	66	7,67	101	11,74	180	20,93	144	16,74	369	42,91

Контингент учнів, що залучені до педагогічного експерименту окремо

Характеристика учасників	Всього	
	К-сть	%
Місто	538	62,56
Село	322	37,44
Всього	860	100,0
Учні 6 класу	560	65,12
Учні 3 класу	300	34,88
Всього	860	100,0
Дівчата, місто, 6 клас	239	25,35
Хлопці, місто, 6 клас	190	22,09
Дівчата, село, 6 клас	91	10,58
Хлопці, село, 6 клас	61	7,09
Дівчата, місто, 3 клас	66	7,67
Хлопці, місто, 3 клас	64	7,44
Дівчата, село, 3 клас	87	10,12
Хлопці, село, 3 клас	83	9,65
Всього	860	100,0

I блок – Сформованість в учнів соціальних компетентностей окремо в 3 та 6 класах

Сформованість в учнів поваги до товаришів

Ознаки поваги	клас	Рівні сформованості				
		Ніколи	Рідко	Іноді	Часто	Завжди
		%	%	%	%	%
Підтримка гравців по команді	3 кл	4,00	4,00	15,33	22,67	54,00
	6 кл.	3,39	4,82	14,64	31,79	45,36
Допомога гравців по команді	3 кл	2,33	7,33	16,00	30,00	44,33
	6 кл.	2,68	6,43	19,82	34,11	36,96
Відзначення хороших зусиль гравців по команді	3 кл	7,67	10,00	23,33	25,00	34,00
	6 кл.	6,79	10,71	27,32	34,11	21,07
Одноставність з гравцями по команді	3 кл	4,00	6,33	7,00	19,67	63,00
	6 кл.	3,21	5,36	10,36	23,75	57,32

Сформованість домовленості з суперником

Ознаки домовленості із суперниками	клас	Рівні сформованості				
		Ніколи	Рідко	Іноді	Часто	Завжди
		%	%	%	%	%
Здатність привітання суперника у разі програшу	3 кл	18,67	17,00	29,33	20,00	15,00
	6 кл.	19,64	19,64	27,68	21,43	11,61
Здатність подякувати супернику незалежно від результату гри	3 кл	20,67	14,67	22,00	21,33	21,33
	6 кл.	26,96	16,61	18,75	15,89	21,79
Здатність визнати прекрасну гру суперника та привітати	3 кл	19,00	16,00	28,00	18,67	18,33
	6 кл.	19,29	19,82	25,54	22,14	13,21
Потискання рук суперника після завершення гри	3 кл	22,00	13,00	25,67	19,00	20,33
	6 кл.	26,96	17,14	21,96	15,54	18,39

Продовження додатку Є.2

Рівні сформованості хитрування

Ознаки хитрування	Клас	Рівні сформованості				
		Ніколи %	Рідко %	Іноді %	Часто %	Завжди %
Намагання вивести з рівноваги суперника	3 кл	42,00	18,67	23,00	10,67	5,67
	6 кл.	40,00	23,39	19,82	9,11	7,68
Образа суперників	3 кл	69,00	14,67	10,00	3,67	2,67
	6 кл.	63,75	21,25	8,93	3,39	2,68
Намагання засмутити суперника	3 кл	70,00	11,00	13,00	4,00	2,00
	6 кл.	65,54	18,21	10,00	3,39	2,86
Намагання розсердити суперника	3 кл	60,33	17,67	14,33	5,67	2,00
	6 кл.	60,36	18,57	11,96	5,54	3,57

Рівні сформованості обману

Ознаки обману	Клас	Рівні сформованості				
		Ніколи %	Рідко %	Іноді %	Часто %	Завжди %
Бажання обманювати	3 кл	68,33	18,67	8,67	1,67	2,67
	6 кл.	68,21	18,04	8,39	3,04	2,32
Обманює, якщо впевнений, що це не буде розкрито	3 кл	60,0	15,33	18,67	3,67	2,33
	6 кл.	58,04	23,54	10,00	2,68	3,75
Обманює	3 кл	50,67	31,67	13,00	3,00	1,67
	6 кл.	48,21	35,89	10,89	2,14	2,86
Обманює, якщо це допомагає перемогти	3 кл	55,33	24,00	15,67	3,67	1,33
	6 кл.	54,82	26,79	10,71	4,29	3,39

II блок – Сформованість громадянських компетентностей засобами фізичного виховання

Ознаки поваги	Клас	Рівні сформованості				
		Ніколи %	Рідко %	Іноді %	Часто %	Завжди %
Добровільна підтримка слабшого учня під час ФК	3 кл	11,33	12,00	28,67	22,00	26,00
	6 кл.	8,57	12,86	31,25	23,57	23,75
Байдужість до проблем однокласників на уроках ФК	3 кл	6,33	14,67	23,67	19,33	36,00
	6 кл.	8,39	7,32	24,64	24,64	35,18
Відповідальність за запропоновані рішення у вирішенні проблем однокласників	3 кл	12,33	12,33	25,00	20,33	30,00
	6 кл.	11,61	19,64	30,00	19,46	19,29
Переконання, що наслідування однокласників під час уроку ФК – марна трата часу	3 кл	11,67	13,00	25,67	19,00	30,67
	6 кл.	10,36	9,82	33,04	18,39	28,39
Підсміховування над оцінками однокласників з ФК	3 кл	3,00	8,00	11,67	12,33	65,00
	6 кл.	4,11	5,54	8,75	13,93	67,68

Продовження додатку Є.2

Бажання вчитися в однокласників виконанню фізичних вправ по-іншому	3 кл.	15,67	14,00	27,33	19,00	24,00
	6 кл.	19,46	18,75	31,25	14,11	16,43
Небажання спілкуватися на уроці ФК з однокласниками, бо нічого не навчать	3 кл.	16,00	14,00	28,67	17,33	24,00
	6 кл.	10,71	9,29	25,18	20,00	34,82
Небажання спілкуватися на уроці ФК з однокласниками чийі думки не збігаються	3 кл.	14,33	13,33	30,67	19,00	22,67
	6 кл.	10,89	10,36	26,43	21,07	31,25
Бажання бути послідовним у цінностях, якщо це не подобається друзям	3 кл.	6,33	10,67	27,00	20,00	36,00
	6 кл.	9,46	13,75	35,18	21,61	20,00
Переконання, що відповідальність – для дорослих	3 кл.	11,33	15,33	21,33	11,33	40,67
	6 кл.	5,71	9,82	20,71	19,64	44,11

Формування громадянських і соціальних компетентностей із використанням навчальних ресурсів швейцарсько-українського проєкту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU»

5 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проєкту
Варіативний модуль «Баскетбол» Тема 1. Навчання веденню м'яча засобами естафет	Ідентичність, конфлікт // усвідомлення особистої відповідальності за кінцевий результат команди; розуміння потреби у взаємодопомозі для досягнення командного результату	Працювати в команді; ефективно взаємодіяти під час проведення естафет, спортивних ігор	т. 6. Навчаємо демократії. Вправа 1.5. «Китайські палички», С. 16
Тема 2. Ведення м'яча зі зміною швидкості руху та напрямку	Права та свободи, відповідальність // усвідомлення права людини на власний вибір у прийнятті рішень	Приймати власні рішення для досягнення бажаного командного результату; досягати консенсусу	т. 3. Розділ 6. Відповідальність. С. 150 (робота в групах)

6 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проєкту
Тема 4. Навчальна гра баскетбол за спрощеними правилами	Правила та закони, рівність // усвідомлення важливості та необхідності правил та законів в демократичному суспільстві; розуміння рівності усіх перед законом	Приймати узгоджені рішення; дотримуватися правил та законів у міжособистісній взаємодії	т. 2. Розділ 5. Урок 1. Для чого нам потрібні правила та закони? С. 59–60

7 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проекту
Варіативний модуль «Волейбол» Тема 4. Методика навчання передач та прийомів	Ідентичність, права та свободи // усвідомлення гендерних стереотипів	Ідентифікувати себе через процес вивчення соціальних ролей та особистого досвіду у їх виконанні; виявляти власні здібності та вміння інших	т. 2. Розділ 1. Урок 1. Це те, що мені подобається, С. 20–21

8 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проекту
Варіативний модуль «Волейбол» Тема 5. Взаємодія гравців на ігровому майданчику	Різноманітність, ідентичність // усвідомлення того, що всі різні; розуміння, що упередження і стереотипи можуть бути небезпечними для демократичного суспільства	Пізнавати і сприймати один одного в групі; аналізувати своє сприйняття інших та упередження проти них, критично осмислювати та виправляти їх у разі необхідності	т. 6. Глава 4. Вправа 4.1. Усі різні, усі рівні, С. 33–34

9 клас

Тема розділу, уроку	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси проекту
Варіативний модуль «Волейбол» Тема 2. «Колове тренування» під час вивчення елементів техніки волейболу	Ідентичність, конфлікт // розуміння функції стереотипів у зменшенні складності нашого суспільства та світу, в якому ми живемо; усвідомлення небезпеки деяких стереотипів, які можуть сіяти зерна ворожнечі в суспільстві	Критично мислити в ухваленні рішень; висловлювати власну думку, сприймати думку інших	т. 6. Глава 4. Сприйняття інших, вправа 4.3. Істинне та хибне, С. 36